İtiraflar

"Peki o halde zaman ne? Hiç kimse bana sormazsa biliyorum da, biri sorup da ona açıklama yapmamam gerektiğinde bilmiyorum. Buna rağmen bildiğimden eminim diyeceğim bir şey varsa o da şudur: Hiçbir şey geçip gitmemiş olsa geçmiş zaman olmaz, hiçbir şey..."

AUGUSTINUS

KABALCI

AUGUSTINUS

İTİRAFLAR

KABALCI YAYINEVİ: 349
Felsefe Dizisi: 20

Augustinus
Confessiones
İtiraflar

Birinci Basım: Haziran 2010

Kapak Düzeni: Gökçen Yanlı
Teknik Hazırlık: Oğuz Yarlıgaş - Zeliha Güler
Yayıma Hazırlayan: Mustafa Küpüşoğlu
Dizi Editörü: Çiğdem Dürüşken

KABALCI YAYINEVİ
Ankara Cad. No: 47 Cağaloğlu 34112 İstanbul
Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05
humanitas@kabalci.com.tr yayinevi@kabalci.com.tr
www.kabalciyayinevi.com
internetten satış: www.kabalci.com.tr

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Augustinus
İtiraflar

ISBN 978-975-997-167-0

Baskı: Fabrika Basım (0212 2943800)
Cendere Cad. No: 11 Kağıthane-İstanbul

AUGUSTINUS

İTİRAFLAR

Latinceden Çeviren:
Çiğdem Dürüşken

KABALCI YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 7
ÇEVİRİ YÖNTEMİ 20

İTİRAFLAR

1. KİTAP 25
2. KİTAP 58
3. KİTAP 75
4. KİTAP 101
5. KİTAP 131
6. KİTAP 158
7. KİTAP 189
8. KİTAP 224
9. KİTAP 256
10. KİTAP 291
11. KİTAP 359
12. KİTAP 397
13. KİTAP 442
AUGUSTİNUS'UN YAŞAM DÖNEMEÇLERİ 499
AUGUSTUS'UN YAPITLARI 501
METİNDE GEÇEN ESKİ AHİT VE YENİ AHİT'TEKİ
KİTAP ADLARI 503
KAYNAKÇA 507

SUNUŞ

İTİRAFLAR ya da Tanrı'ya Sessiz Bir Haykırış

Augustinus'un 13 kitaplık *Confessiones* (*İtiraflar*) adlı eseri yazarın kendi dilinden özyaşam hikâyesidir, dolayısıyla bu eser baştan sona okunup anlaşılmadıkça Hıristiyanlığın ve Batı felsefesinin en önemli şahsiyetlerinden biri olan Augustinus üzerine her okuma ya da her çalışma yarım kalır.[1] Bu eser pagan bir babanın, koyu Katolik bir ananın ocağında yetişen ve kendisini bildiği yaştan itibaren Tanrı'yı arayan, nihayet Milano'daki bahçesinde duyduğu bir sesle irkilip Onu gönlünde keşfeden bir düşünürün tövbesidir; Tanrı'yı bulmadan önceki yaşantısında kendisini günahkâr olarak nitelendiren, Tanrı'yı bulduktan sonraki yaşamında hafızasına üşüşen bütün günahlarını itiraf ederek arınan ölüme yazgılı bir insanın, ölümsüzlük karşısında bütün acizliğiyle boyun eğişi ve ruhani kata yükselerek yeniden dirilmesidir. Bu eser hakikati ararken düştüğü dünyanın kaynar kazanında debelenip duran, kimi zaman Manicilerin, kimi zaman Cicero'nun, kimi zaman Platon'un, kimi zaman Şüphecilerin öğretilerine dalan, ama hiçbirinde kaygılarına şifa bulamayan kıpır kıpır bir ruhun sessiz çığlığıdır.

Augustinus'un bu eserde kullandığı dile hayran olmamak elde değil. Çünkü eğitimini aldığı klasik hitabetin tadına doyulmayan incelikleri, mükemmel bir Latinceyle ancak bu kadar örülebilir, ancak bu kadar baştan sona mecaz ve derin bir eser yaratılabilirdi. Bu yüzden Augustinus için *İtiraflar* bir tövbekârın Tanrı'ya günah çıkarması olabilir, ama salt üslup zenginliği açısından değerlendirildiğinde, bu eser bü-

---

[1] James J. O'Donnell, s. 35.

tün edebiyatseverlerin yüreğine evrensel bir sesleniştir.

"Kim sende huzur bulmamı sağlayacak? Seni benim kalbime kim getirecek, kim bu kalbi mest edip yaptığım kötülükleri bana unutturabilecek ve seni biricik iyiliğim olarak kucaklamama neden olacak? Benim için anlamın ne? Merhamet et ki konuşabileyim. Ben senin için neyim ki bana seni sevmemi buyuruyorsun, ben kimim ki seni sevmezsem, bana kızıyorsun ve beni büyük acılara salacağını söyleyip tehdit ediyorsun? Zaten seni sevmiyorsam, bu az bir acı mı? Vah bana!"[2] der Augustinus ve bu haykırışıyla inanç yolculuğunu başlatır. Edebiyat ve hitabet aşkı, mevki hırsları, dünyevi başarılar kazanma kaygısı, kadına duyduğu tedavisi mümkün olmayan müthiş tutku onu Ezeli ve Ebedi Olan'dan olabildiğince uzaklara savurmuş; rüzgârın önünde çaresizce oradan oraya sürüklenen yaprak misali şu koskoca dünyada yana yakıla Tanrısını arayan bir mecnun kılmıştır. Sürekli sorar kendisine, Tanrı'yı nerede bulacağım diye; soruları arasında boğulur, acılara, karmaşaya, yanılgılara saplanır. Birliği ararken çokluğun içinde kaybolur, derin uçurumlara sürüklenir, varlığı yarılır, günahın girdabına batar. *"Evet, sen o sıra susuyordun ve ben kendi yolumda yürürken senden uzaklaştıkça uzaklaşıyordum, acınası kibrimle ve huzura erdiremediğim bu bitkin halimle sadece mutsuzluk üreten kısır tohumlar eke eke,"*[3] der Tanrısına, Ondan yaralarına merhem olacağı güne eriştirmesini diler. Ama o zayıf, o çelimsiz, o aciz insan haliyle o mutlu günden o kadar uzaktadır ki. Dostlarında arar huzuru, ama gençliğinin baharında o dostlarla bahçelerden armut çalıp günah budalası olur. Kibir, hırs, onur, şöhret bir türlü yakasını bırakmaz, nereye baksa, nereye gitse bu zayıflıklar onu adım adım ta-

---

2 Augustinus, *Confessiones*, 1.5.1.

3 Augustinus, *Confessiones*, 2.2.2.

kip eder. İçimdeki insan dediği iç benliği ile dışımdaki insan dediği dış benliği sürekli savaş halindedir; iç benliği doyumsuz Hazzı[4] ararken, dış benliği bu hazzı bolluk ve taşkınlıkta, şehvette bulmaya çalışır; yasak olanı sırf yasak olduğu için yapmış olmayı haz sanır. Bu yarım haliyle Kartaca'ya geldiğinde, kendi deyimiyle tam anlamıyla yasak aşklarla kaynayan kazanın içinde bulur kendisini.[5] Etrafına bakınıp âşık olacağı bir nesne arar adeta ve batağa saplanır. Aşka âşık olacağına bir kadına âşık olur. Tragedyaya dadanır sonra, bu tür oyunları seyretmekten doyulmaz bir haz alır. Bu sahneleri seyrederken, içinde hissettiği o tuhaf acı ruhunu eritirken, bir yandan da müthiş bir sevinç verir. Ama istediği Sevinç, asla böyle hemen başlayan, hemen biten bir sevinç değildir, çünkü Augustinus hiç bitmeyecek bir Sevincin peşindedir. Kartaca'da hitabet eğitimine devam ettiği yıllarda Cicero'nun *Hortensius* adlı eseriyle tanışır. Bir solukta okur ve hitabet diline hayran olur. Bakış açısı değişir birden, bilgelik aşkıyla dolar. *"Cicero'nun kitabında beni asıl cezbeden, şu ya da bu felsefe okuluna bağlanmamamızı, ne olursa olsun sadece bilgeliği sevmemizi, onu aramamızı, onun peşine düşmemizi, onu yakalamamızı ve ona sıkı sıkı sarılmamızı öğütleyen ifadelerdi. İşte beni heyecanlandıran, alev alev yakan bu ifadelerdi,"* der.[6] Sonra Kutsal Kitabı okumaya başlar, ama üslubunu Cicero'nun üslubuyla karşılaştırınca çok yavan bulur, üstelik sırlarla örülü, mecaz dilini hiç anlamaz. Çünkü yazık ki, o sırlara erişebilecek bir adam değildir henüz. İşte tam o dönemde Manicilerin tuzağına düşer ve onların sadık bir dinleyicisi olur. Ama somut görüntüler, sahte cisimler, yani bir dolu zırvalığı Hakikat diye yutturmaya çalışan bu insanların hiçbir öğre-

---

[4] Tanrı'yı.

[5] Augustinus, *Confessiones*, 3.1.1.

[6] Augustinus, *Confessiones*, 3. 4.8.

tisinde Hakikati bulamaz.

Augustinus dünya haliyle hemhal olurken, Tanrı'ya bütün gönlüyle inanan ve Tanrı Yasası'ndan hiç sapmadan yaşamını sürdüren annesi Monica, gece gündüz oğlu için gözyaşı dökerek yakarmakta ve Tanrı'dan kendisine o mutlu günü, yani oğlunun doğru yola girdiği günü göstermesini dilemektedir. Bir gece rüyasında İsa'yı görür ve Ondan oğlunun hak yoluna gireceğine dair muştulu bir haber alır. Hatta daha sonraları bir rahip kendisine cennetten çıkma bir laf eder ve *"Huzurla git, sen sağ oldukça bu döktüğün gözyaşların yüzü suyu hürmetine oğlun asla mahvolmayacaktır,"* der. Augustinus'a göre rahibin bu sözü annesinin ruhuna su serper.

Ne yazık ki, o beklenen gün çok çok uzaklardadır. Çünkü Augustinus on dokuz yaşından yirmi sekiz yaşına kadar tam anlamıyla yoldan çıkar, türlü türlü hayaller peşinden koşturmaya başlar, aldanır ve aldatır. Hitabet öğretmenliğine başlar aynı yıllarda; para kazanma hırsının kölesi olur, yetmiyormuş gibi kendisini astrolojiye, yani astrologların düzenbazlıklarına kaptırır. Bunların telkinleri sonucunda, günahlarının sebebini göklerde aramaya başlar, Venus yıldızında ya da Saturnus'ta veya Mars'ta.

Thagaste'de hitabet öğretmenliğine başlar sonraki yıllarda. Orada kendisine çok yakın bir dost edinir; aynı yaşlarda, aynı ilgileri paylaştığı bir dost. Ama onu da yoldan çıkarır ve kendi uçurumuna sürükler. Sonra hastalanır bu dost, ateşler içinde yanar ve öleceği anlaşıldığından vaftiz edilir. Augustinus dostunun vaftiz edilişine hiç önem vermez, onun ruhuna ektiği zırva hayalleri koruyacağını sanır. Dostu iyileşir, Augustinus da vaftiziyle ilgili şakalar yapmaya kalkışır hemen, ama hiç de umduğu manzarayla karşılaşmaz. Çünkü dostunun gözünde düşmanca bakışlar görür ve *"Benimle dost kalmak istiyorsan sakın bir*

daha benim vaftizimle ilgili şaka yapma," diye azarlanır bir de. Donakalır Augustinus, ne diyeceğini bilemez. Eski sorular yeniden üşüşür zihnine. Ne olmuştur vaftizle? Ne yazık ki sorularına yanıt bulamadan, canından çok sevdiği dostunu kaybeder. Bu olay onda büyük bir üzüntü yaratır, gözyaşları sel olur akar, hiçbir şeyle teselli olmaz, doğduğu şehir onun için işkence odasından farksız bir görünüm alır. İnsanların ölümlü olduğunu unutup onları insandan başka bir şeymiş gibi sevmek ne delilik![7] Ama Augustinus bunun bir delilik olduğunun çok sonradan farkına varacaktır. Kalkar gider hemen o şehirden, Kartaca'ya döner. Zaman acısına merhem olur, yeni edindiği dostlar sayesinde yarasını yavaş yavaş iyileştirir. Bu yeni dostlar, daha önce tatmadığı birtakım duyguları tattırır ona. *"Oturup sohbet etmek mesela, birlikte gülmek, karşılıklı yardımlaşmak, birlikte kitap okumaktan zevk almak, birlikte gülüp eğlenmek, birlikte ciddileşmek, nefret uyandırmamaya dikkat ederek sanki kendi kendinizle konuşuyormuşçasına ara sıra tartışmak, nadir de olsa yaşanan fikir ayrılıklarında orta yolu bulabilmek, birbirimize yeni bir şeyler öğretmek, birbirimizden yeni bir şeyler öğrenmek, birisi bir yere gitti mi sabırsızlıkla yolunu gözlemek, geldiğinde de onu sevinçle karşılamak"*[8] diye tanımlar içten hissettiği bu duyguları. Ama o daha derin duyguları yaşamak ve dostlarıyla paylaşmak peşindedir. *"Güzel nedir"* diye sorar dostlarına bir ara. Sevdiği nesnelerde onu cezbeden, büyüleyen nedir? Nesnelerin biçimlerindeki bütünlüğü keşfeder o anda, bir nesnenin başka bir şeye gayet güzel uyduğunu keşfeder, yani güzelliği ve oranı keşfeder; bedenin bir kısmının bütünüyle uyumuna hayran olur. Bu duygu yoğunluğuyla *Güzellik ve Oran* adında, sonradan kaybolan bir kitap kaleme alır. Güzellik ve oranı keşfetmiştir, ama maddi

---

7 Augustinus, *Confessiones*, 4.4.8.

8 Augustinus, *Confessiones*, 4.8.13.

şekillerin güzelliğini ve oranını. Tanrı'nın yarattığı o muhteşem eserin güzelliğini ve oranını idrak edecek zihin aşamasına ermesi için daha çok yol kat etmesi gerekmektedir; o sıralarda yirmi dokuz yaşındadır ve hâlâ Tanrı'yı aramaktadır.

Manici piskopos Faustus'un Kartaca'ya geleceği duyurulur; Manicilerin dediklerine göre bilgisine, belagatine hayran olunası bir adamdır. Augustinus o andan itibaren yolunu bekler Faustus'un; bir an önce onunla konuşmak, sorulardan yumak olan zihnini onun ışığıyla ilmek ilmek açmak ister. Üstelik yaşamının o döneminde iyiden iyiye varlık problemine dalıp gitmiştir. İşte nihayet Faustus gelir; ilk bakışta samimi bir insan izlenimi bırakır Augustinus'ta, konuşma tarzı da sahiden çok hoştur. Ama ya konuşmasının içeriği! Dikkat edildiğinde Manicilerin her günkü masallarından pek farkı yoktur anlattıklarının, tek fark bu masalları incelikli bir üsluba sararak anlatmasıdır. *"Bilgelik ve budalalık besin değeri yüksek ya da besin değeri hiç olmayan yiyecekler gibidir; parlak ifadelerle de dile gelebilirler, parlak olmayan ifadelerle de, yani bunları işlemeli tabaklarla da sunarsınız, basit çanak çömleklerle de, kısacası her iki yiyeceği her iki tabakta da sunabilirsiniz,"*[9] der Augustinus; sahiden de Faustus'un yaptığı tam da budur, yani o budalalığı işlemeli bir tabakta sunmaktadır.

Faustus da yanıt veremez Augustinus'un içinden doğru yükselip zihnini bulutlara saran inanç arayışına. Annesinin rızası olmadığı halde kalkar gider Roma'ya. Orada retorik dersleri verecektir artık. Etraftan duyduklarına bakılırsa, Kartaca'daki gibi öyle başına buyruk öğrenciler yoktur orada, hiçbiri öyle kafasına estiği an, paldır küldür sınıflara dalmamaktadır. Bu huzursuzlukları yaşamayacak olması, Au-

9 Augustinus, *Confessiones*, 5.6.10.

gustinus'un Roma'da öğretmenlik fikrini benimsemesinde büyük rol oynar. Ama düşündüğü gibi olmaz, çünkü Roma'daki öğrenciler öğretmenlerinin parasını ödememek için anında işbirliği yapıp başka bir öğretmene geçiveren, verdikleri sözlerden kolayca cayabilen, para aşkı için adaleti bile hiçe sayabilen kişilerdir.[10] Roma'da neredeyse ölümle burun buruna geldiği şiddetli bir hastalığa yakalanır Augustinus, ama sonunda annesinin duaları sonucunda kurtulur. Hastalıktan kurtulur, ama Roma'da da Manicilerin tuzağına düşer; üstelik o sahte öğretiyle bir adım daha öteye gidemeyeceğini bile bile; her şeyden kuşkulanmak gerektiğini, bir insanın hiçbir şey hakkında kesin bir bilgisinin olamayacağını söyleyen Akademiacı filozofların bile daha iyi olduğunu düşünecek kadar onlardan nefret ettiği halde.

O dönemde Roma valiliğine, Milano'da retorik öğretmeni açığı olduğu ve acilen bu konuda yetkin birinin arandığı haberi ulaşır. Romalı vefasız öğrencilerden ve Manici budalalıklardan zihni iyiden iyiye karmaşıklaşan Augustinus hiç düşünmeden göreve talip olur ve vali tarafından Milano'ya gönderilir. Dünyalar iyisi bir insanla karşılaşır orada, Tanrı'nın aziz kullarından piskopos Ambrosius'la. Kilise'den tam anlamıyla umut kestiği bir anda Ambrosius'la karşılaşması ve ondan ruhun kurtuluşuyla ilgili dinlediği vaazlar onun için yaşamının en büyük sürprizlerinden biri olur. Ah, bir de zihnini bu vaazların belagatinden öte, içeriklerine daha çok verebilse; nasıl söylediğinden öte neler söylendiğine daha dikkat edebilse! Yine de hiç farkında olmadan Ambrosius sayesinde adım adım kurtuluşa yaklaşmaktadır. Annesi o dönemde yanına, Milano'ya gelir. Augustinus dertlidir, onca yıldır Manicilere bağlanmış olmanın hayal kırıklığı içindedir, ama ruhunun

---

[10] Augustinus, *Confessiones*, 5.12.22.

Katolik inancına hâlâ direnç göstermesini de anlayamamaktadır; zihni bütün bu huzursuzluklarla perperişandır. Annesi yanına geldiğinde, tam anlamıyla dinsel bir bunalım yaşamaktadır. Annesine ilk defa artık bir Manici olmadığını, ama henüz bir Hıristiyan Katolik de olmadığını söyler. Ambrosius'un Kutsal Kitaba getirdiği yorumları dinlemekten de bir an olsun geri durmaz. Kutsal Kitapta yazılanları kelimesi kelimesine alıp değerlendirmemek, tersine her bir kelimenin arkasındaki derin anlamı yakalamak gerektiğini öğrenmiştir artık, bu yüzden onu artık başka bir gözle yeniden ve hak ettiği şekilde okumaya başlamıştır. Katolik öğretisinin insanlardan kanıtlanmayacak şeylere bile inanmalarını öğütlemesi ve belki de bazı şeylerin asla kanıtlanamadan kalacağını açık ve seçik olarak dile getirmesi Augustinus'u çok etkilemiştir; Manicilerin sahtekârlıklarından, yalanlarından eser yoktur bu öğretide. Augustinus zihinsel bir devrim yaşar adeta, başlangıçta olduğu gibi insan biçimli bir Tanrı hayal etmiyordur artık, ama ne var ki hâlâ gözlerinin görmediği bir varlığı da hayal etmekten acizdir. "*Yüreğim öyle yağlanmıştı ki, kendimden bile öyle bihaberdim ki, belli bir mekânla sınırlı olmayan, yani bir mekâna yayılmamış, toplaşmamış ya da genişlememiş veya bu tür özellikleri olmayan ya da olamayan herhangi bir şey bana göre tam bir hiçlikti. Çünkü gözlerim bu tür şekiller görmeye alışkındı, yüreğim böyle imgeleri seçebiliyordu ve ben bütün bu görüntüleri oluşturmamı sağlayan zihinsel gücümün bunlardan çok farklı bir şey olduğunu ve bu gücün çok daha büyük bir şey olmamış olsa bütün bu şekilleri ve bu imgeleri oluşturamayacağını idrak edemiyordum,*"[11] diye yakınarak bu acizliğini dile getirmeye çalışıyordu. Bu arada kötülük problemi de zihnini fazlasıyla meşgul eder olmuştu; çünkü üstün İyi olan bir Var-

---

[11] Augustinus, *Confessiones*, 7.1.2.

lıktan, Tanrı'dan kötülüğün nasıl çıktığını, kötülüğe neyin neden olduğunu bir türlü çözemiyordu. *"İşte Tanrı, işte Tanrı'nın yarattığı âlem. Tanrı iyidir ve mutlak anlamda, tamamıyla yarattıklarından üstündür. Tanrı iyi olduğundan yarattıkları da iyidir. İşte bak nasıl da yarattıklarını çepeçevre sarıyor ve onları dolduruyor. Öyleyse kötü nerede, nereden kaynaklanıyor, yarattıklarına nereden giriyor?"*[12] diye sorup duruyordu. Platon'un kitapları ile Kutsal Kitapta yazılanları karşılaştırarak okumaya başladı sonra. Tanrı Sözünün bedenlenip insanlar arasında insanlar gibi yaşamaya başladığını keşfetti; İsa'yı anladı sonra, onun sıradışı ahlakını, uysal ve mazlum kalbini. Platon'un öğretilerini içeren kitaplar sayesinde, Tanrı'yı ararken kendi benliğinin derinlerine dönmesi gerektiğinin farkına vardı. Döndü de ve orada henüz tam olarak anlamlandıramadığı bir ışık gördü. Gönül gözüyle gördü bu ışığı; bildiği türde büyük bir ışık değildi bu, hani pırıltısı gitgide artan ve her yeri olanca parlaklığıyla kaplayan türde. Yok, öyle bir ışık değildi bu, onun görüp bildiği bütün ışıklardan çok, ama çok farklıydı. Çünkü bu ışık ezeli ve ebedi Hakikatin Nuruydu. Varlığın en alt kademesine çevirdi sonra gönül gözünü, temaşa etmeye başladı âlemi ve yaratılan hiçbir şeye kusur bulunulamayacağını gördü; sadece İsa'nın yolunun ruhu kurtuluşa erdireceğini de gördü.

Zincirlerinden kurtulma aşamasındayken bir akıl hocasına ihtiyaç duydu. Dönemin Milano piskoposu Simplicianus derdine çare olabilirdi, bu yüzden hemen onun yanına koştu. Ambrosius'un vaftiz babasıydı Simplicianus. Romalı ünlü hatip Victorinus'un, laf cambazlarının işi olan hitabeti nasıl terk edip, bebeklerin diline bile belagat katan Tanrı Sözüne girdiğini anlattı Simplicianus ona. Sonra bir hikâye daha

---

[12] Augustinus, *Confessiones*, 7.5.7.

anlattı böyle ve Augustinus bu hikâyede bir anda gönlün derinlerine dolan bir hisle bütün malı mülkü dünyevi yaşamda bırakıp çırılçıplak Tanrı'nın huzuruna çıkan insanlar olduğunu öğrendi. Onlar gibi olmak için yanıp tutuşmaya başladı, çünkü ancak öyle bir ruh haline kavuşursa, dünyanın sıradanlıklarmdan avareliklerinden ve zihnini kaygılara sevk eden ayrıntılı sorulardan kurtulacağını, ezeli ve ebedi Hakikati açık ve seçik olarak görebileceğini anladı. Ama ah o alışkanlıkları! Kamçı gibi vuruyorlardı ruhuna, *bizi bırakma* diye veryansın ediyorlardı. Karar verdi, tek başına çekildi kaldığı evin bahçesine. *"Deliriyordum, ama aklımı başıma getirecek şekilde; ölüyordum, ama yeniden doğacak şekilde"*[13] dedi, o bahçede yaşadığı ruhsal bunalımı tanımlamak için. Derin bir tefekküre daldı sonra, daldığı anda da ruhundaki bütün bedbahtlığı söküp attı. Bir incir ağacının altına çekildi sonra, imanın doğum sancısı hıçkırıklara boğdu gönlünü, gözyaşları sel gibi boşandı yanaklarından. Ardından bir sesle irkildi aniden, yandaki evden gelen, bir çocuğun şarkı söylemesini andıran bir sesle. "*Al oku, al oku*,"[14] diyen bir sesti bu ve sürekli aynı şeyi tekrarlamaktaydı. Hıçkırıklarını susturdu, ayağa kalktı ve sesi dinleyip Kutsal Kitabı açtı ve tesadüfen gördüğü bir satırı okumaya başladı. *"Git, varını yoğunu sat, yoksullara ver, göklerdeki hazine senin olacaktır; haydi gel, beni izle,"*[15] yazılıydı o satırda. Evet, tanrısal bir sesleniști bu, bir uyarıydı; bir vahiydi ve o an Augustinus hiç tereddütsüz hak yoluna girdi. Annesine de bu müjdeyi vermekte gecikmedi.

Eski Ahit'teki *Mezmurlar*, Yeni Ahit'teki *Paulus'un Mektupları* onun adeta başucu kitapları oldu. Bu kitaplarla Tanrı'nın iyiliğine, iyi olarak

---

[13] Augustinus, *Confessiones*, 8.8.19.

[14] Augustinus, *Confessiones*, 8.12.29.

[15] Augustinus, *Confessiones*, 8.12.29.

yarattığı âleme şükretti, bu kitaplarla ruhani dünyasını zenginleştirdi ve ebedi istirahata çekileceği ana kadar olan yaşam yolculuğunu bu kitapların kılavuzluğunda sürdürdü. Hitabet öğretmenliğinden ayrıldı, hemen ardından annesini, oğlunu ve yakın arkadaşlarını da yanına alarak Verecundus adlı bir dostunun Cassiacum'daki çiftlik evinde inzivaya çekildi. Tanrı'nın hasretinden iç çekerek, Kutsal Kitabı okuyarak geçirdiği bu dönem ruhunun olgunlaşmasına yardımcı oldu. Ardından yine dostlarıyla birlikte Afrika'ya dönüp, aynı evi paylaşma kararı aldı ve yola çıktı. Ostia'ya geldiklerinde annesi hastalandı ve öldü. Tarifsiz bir acı sardı dalga dalga Augustinus'u; teselliyi annesinin, *"Hiçbir yer Tanrı'dan uzak değildir, korkmama hiç gerek yok, dünyanın bir ucunda da olsam O beni bulacak ve diriltecektir"* şeklinde son sözlerinde aradı.[16] Zamanla iyileşti yarası, en büyük dayanağı artık sadece imanıydı. Çünkü gönlündeki bütün niyetleri bildiğine inandığı Tanrısına duyduğu aşkla yaşam yoluna devam etmek, Ona yükselinceye ve Onda dinleninceye kadar, insanın ölümlü doğasını ve bu doğanın vereceği acıları sineye çekmek zorundaydı.

Ama Tanrısına duyduğu aşk nasıl bir şeydi? Gökyüzü, yeryüzü, her yer, her şey ona Tanrı'ya âşık olmasını söylemektedir. Ama bu aşk nasıl bir şeydir. Bu aşk tensel bir cazibeye, geçici bir güzelliğe, göz kamaştıran parlak bir ışığa, çiçeklere, esansların, baharatların baygın kokusuna ya da bunların benzeri hiçbir şeye benzememektedir. Tanrı'ya aşk, ruhun mekânla sınırlı olmayan iç benliğindeki hiç sönmeyen ışığa, zamanın dağıtamadığı sese, rüzgârın dağıtamadığı bir rayihaya, yendikçe tükenmeyen ekmeğe, doydukça kenetlenen kucaklaşmaya âşık olmadır.[17] Âşık olduğu Tanrı'nın, diğer canlılarda olmayan bir ye-

---

[16] Augustinus, *Confessiones*, 9.11.28.

[17] Augustinus, *Confessiones*, 10.6.8.

tide bulunması gerektiğini düşünür sonra ve ilkin hafızasının geniş ovalarına dalar. Evet, her şey oradadır işte; düşünceye konu olan ne varsa orada saklıdır. Her biri sanki gizli odalarına saklanmış, çağrılmayı beklemektedir, çağrıldıkları anda da hemen kapısına üşüşüvermektedir. *"Hafızanın gücü büyük, akıl almayacak kadar büyük Tanrım, hafıza uçsuz bucaksız, sonsuz bir derinlik. Onun dibine dalan biri olmuş mudur acaba? İşte bu güç benim zihinsel gücüm ve bana doğanın bir armağanı,"*[18] der Augustinus, insanoğluna bahşedilen bu yetiyi tanımlarken.

Evet, Augustinus Hakikati hafızasında bulmuştur ve Onu bulduğu anda Tanrı'yı da, Mutlu Yaşamı da, Hazzı da bulmuştur. Şöyle der: *"Hakikati ilk öğrendiğim andan itibaren onu hiç unutmadım. Demek ki seni ilk öğrendiğim andan itibaren hafızamdasın ve ben seni hatırlayınca ve senin hazzına varınca seni orada buluyorum."*[19]

Augustinus Hakikati bulduktan sonra, yaşamının dümenini artık bambaşka bir yola çevirir ve dünya halinin ayartıcı etkilerinden tek tek arınmaya başlar, bedenine karşı müthiş bir savaş başlatır. Oburluğa karşı mücadele eder, hoş kokuların albenisine karşı mücadele eder, kulağına gelen hoş seslere karşı mücadele eder, gözlerini kamaştıran hazlara karşı mücadele eder ve meraka, kibre ya da kendini beğenmişliğe karşı mücadele eder. Nasıl mücadele ettiğini de her ayrıntısına kadar Tanrı'ya itiraf eder.

Ama Tanrı zaten bu itiraflarını bilmiyor mudur? Ezeli ve ebedi zaman Tanrı'nın olduğuna göre, Tanrı zaman içinde olup bitenleri zaten görmüyor mudur? İtiraflarının en önemli konusu belki de işte bu zaman problemidir. *İtiraflar*'ın XI. kitabının içeriğini oluşturan zaman

[18] Augustinus, *Confessiones*, 10.8.15.
[19] Augustinus, *Confessiones*, 10.24. 35.

sorununu, Augustinus yine zihnini ince ince işleyerek çözmeye çalışır. Bu kitap zamanı incelerken, bir yandan da Eski Ahit'in *Yaratılış Kitabı*'nda yazılanlar hakkında yorumlamalara girişir ve Augustinus *İtiraflar*'ının son iki kitabında bu yorumlamalarını daha da derinleştirir. Bu yorumlamaları yaparken de zaman zaman,Tanrı'nın göğü ve yeri yaratmadan önce, yani yaratılışının başlangıcından önce ne yaptığını soranlara açık, kesin yanıtlar vermeye çalışır. Tanrı'nın zamanı aşkın bir varlık olduğunu, Varlığın kendisi olduğunu ve Onun için ne gelecek ne de geçmiş zaman olduğunu, her şeyin şimdide gerçekleştiğini tumturaklı bir dille, bir dolu mecazla öre öre anlatmaya çalışır. Bu yüzden hafıza konusunun anlatıldığı X. kitap da dâhil olmak üzere son dört kitap hem edebi, hem felsefi hem de ilahiyat açısından son derece önemli bilgiler veren bir hazinedir.

Augustinus zamana yazgılı bir varlık olan insanın görüşü ve anlayışı ile Tanrı'nın zamana aşkın doğası, görüşü ve anlayışı arasındaki farkı güçlü bir belagatle sunar eserinde ve mükemmelleşme çabasındaki insan ruhunun her şeyden önce bu farkı idrak etmesi gerektiğini defalarca, altını çizerek vurgular. Mükemmelleşme yolculuğu Tanrı'nın insandan tek beklentisidir. Çünkü O sadece insanoğlunu kendi suretinde ve kendine benzer yaratmıştır ve onu yarattığı andan itibaren de kendine dönmesini beklemektedir. Mükemmelleşme büyük bir sırdır ve bu sırrın anlamını bir insan bir başka insana anlatmaktan acizdir. Bu sır sadece Tanrı'nın kapısı çalınarak dilenecek ve anlamına vakıf olunacak bir sırdır ve Augustinus'a göre Tanrı'nın kapısını çalan insana o kapı mutlaka açılacaktır.

ÇEVİRİ YÖNTEMİ

Augustinus'un ilk kez Latinceden Türkçeye çevrilen *Confessiones* (İtiraflar) adlı eseri için temel olarak üç edisyondan yararlanılmıştır. Metnin çevirisinde Latince yazılım benimsenmiş olmakla birlikte, kimi modern ülke ve kişi adları ile Tevrat ya da İncil'de geçen kişi ve yer adlarının Türkçedeki kullanımı tercih edilmiştir. Dipnotlarda, antikçağ yazarlarından yapılan alıntılarda, başka türlü belirtilmedikçe, Loeb Classical Library temel alınmıştır.

Metnin Çevirisinde Kullanılan Latince Edisyonlar:

1. Augustinus Hipponensis, *Confessiones*, J. P. Migne (ed.) Patrologia Latina, Vol. 32, Parisiis, 1841.
2. S. Aurelii Augustini *Confessiones*, J. H. Parker; J.G. et F. Rivington (tr.), Londini, 1838.
3. Augustine, *Confessiones*, II Volumes, William Watts, Harvard University Press, Loeb Classical Library, 2000.

Kitapların Bölüm Başlıkları için Yararlanılan Edisyon:

S. Aurelii Augustini *Confessiones*, J. H. Parker; J. G. et F. Rivington, Londini, 1838.

Metnin Yorumlanmasında Yararlanılan Kaynaklar:

1. Carl G. Vaught, *Access to God in Augustine's Confessions, Books X-XIII*, State University of New York, New York, 2005.
2. Carl G. Vaught, *Encounters with God in Augustine's Confessions, Books VII–IX*, State University of New York, New York, 2004.

3. Carl G. Vaught, *The Journey toward God in Augustine's Confessions, Books I-VI*, State University of New York, New York, 2003.
4. Saint Augustine, *Confessiones*, Henry Chadwick (tr.), Oxford World's Classics, Oxford, 1998.
5. Saint Augustine, *Confessiones*, R. S. Pine-Coffin (tr.), Penguin Books, London, 1961.
6. Augustine, *Confessions, Books I-IV*, Gillian Clark (ed.), 1998.

Çeviri kitabımızın gerek son okumasında yerinde uyarılarıyla gerekse yayım aşamasında gösterdiği özverili çalışmalarıyla emeklerini esirgemeyen Yayın Yönetmeni Sn. Mustafa Küpüşoğlu'na ve Kabalcı Yayınları'nın sahibi Sn. Sabri Kabalcı'nın şahsında yayımda emeği geçen tüm kültür dostlarına öncelikle içten teşekkürlerimi sunar, 2010 yılında 5. yaşını kutlayan *Humanitas* dizimizin genç klasik filologlarca sonsuza dek yaşatılmasını temenni ederim.

Ortaköy, 2010

Çiğdem Dürüşken

İTİRAFLAR

ON ÜÇ KİTAP

1. KİTAP

1. BÖLÜM

Tanrı'nın çağrısıyla aşka gelip Onu övmek istiyor.

1. Çok yücesin ya Rab ve yüce övgülere layıksın; kudretin yüce, bilgeliğin uçsuz bucaksız.[1] Yaratıklarının bir parçası olan bu insan[2] seni övmek istiyor. Bu insan ölümlü mührüyle damgalı, kendi günahına şahadet ediyor ve senin kibirlilerin karşısında olduğuna şahadet ediyor.[3] Buna rağmen bu insan yaratıklarının bir parçası olduğundan seni övmek istiyor. Onu davet eden sensin, seni överek mutlu olacağını biliyorsun. Çünkü sen bizi kendin için yarattın ve kalbimiz sende ebedi istirahate çekilene kadar huzur bulamayacak. Ya Rab, ilkin sana yakarmalı mıyım, yoksa seni övmeli miyim; seni bilmeli miyim, yoksa sana yakarmalı mıyım, n'olur bana bunları bilme ve anlama gücü ver. Ama seni bilmeyen biri sana yakarabilir mi? Çünkü seni bilmeyen biri senin yerine bir başkasına da yakarabilir. Yoksa seni bilmek için ilkin sana yakarmak mı gerekir? Ama sana inanmayanlar nasıl yakarabilirler? Ya da bize vaaz edilmeden sana nasıl inanılabilir?[4] Sadece Tanrı'yı arayanlar onu övebilirler.[5] Çünkü arayanlar onu bulur ve bulanlar onu över. Sana yakararak seni arayacağım, ya Rab; ve sana inanarak sana yakaracağım. Çünkü seni bize bildiren bir vaizimiz var. Ya Rab,

---

1 *Liber Psalmorum*, 144.3; 145.3; 146.5;147.5.

2 Augustinus kendisinden söz ediyor.

3 *Epistula I Petri*, 5.5.

4 *Epistula ad Romanos*, 10.14.

5 *Liber Psalmorum*, 2:27; 22.26.

sana olan inancımla sana yakarıyorum, bu inancı bana sen, senin vahyinin elçisi ve bir insan olan Oğlun aracılığıyla bağışladın.

2. BÖLÜM

Kendi içindeki Tanrı'ya yakarırken aslında Tanrı'daki kendisine sesleniyor.

2. Tanrım, sana nasıl yakaracağım, Rab olan Tanrım? Çünkü sana yakardığımda bendeki sana yakarmış olmuyor muyum? İçimde nasıl bir yer var ki Tanrım oraya gelebiliyor? Nasıl bir yer ki burası, göğü, yeri yaratan Tanrı oraya gelebiliyor? Sahiden böyle mi, Rab olan Tanrım, sahiden içimde seni alacak bir yer mi var? Sahiden şu yarattığın ve içinde de beni yarattığın yer ve gök, seni içine alabilir mi? Yoksa sensiz hiçbir şey var olamayacağına göre, sen bütün bu varolanların içinde misin? Eğer öyleyse, ben de varolduğuma göre, niçin bana gelmeni istiyorum? Çünkü sen bende değilsen ben nasıl varolabilirim? Çünkü ben öteki dünyada değilim, ama sen aynı zamanda oradasın; ben öteki dünyaya insem de sen yine orada bulunacaksın.[6] O halde Tanrım, sen bende olmasaydın ben de asla olamazdım. Her şeyi yaratan, her şeye vasıta olan ve her şeyin yöneldiği sende olmasam ben nasıl var olurdum?[7] İşte bu, ya Rab, sorumun doğru yanıtı işte bu. Ama ben sendeysem sana nasıl yakaracağım? Ya da sen nereden bana geleceksin? Çünkü sen şöyle dedin: "Yeri ve göğü dolduran ben değil miyim?"[8] Öyleyse ben nasıl yerin ve göğün dışına çekilebilirim ki, sen oradan bana gelebilesin?

---

6 *Liber Psalmorum*, 138.8; 39.8.

7 *Epistula ad Romanos*, 11.36.

8 *Liber Ieremiae*, 23.24.

3. BÖLÜM

Tanrı her yeri bütün varlığıyla doldurur, ama hiçbir şey Onun bütün varlığını içine alamaz.

3. Sen göğü ve yeri dolduruyorsan, peki onlar seni içlerine alabilir mi? Alamıyorlarsa o zaman sen onları dolduruyor ve biraz taşıyor musun? Eğer öyleyse, sen göğü ve yeri doldurduğunda senin kalan kısmın nereye taşıyor? Yoksa herhangi bir şeye sığmana gerek yok mu, her şey senin kendi içinde ve sen onları içine alarak doldurduğuna göre? Onlar birer sürahi değil ki seni hiç dökmeden tutabilsinler; onlar kırılıp parçalansalar bile sen hiç dökülmüyorsun.[9] Bizim üzerimize dökülsen bile akıp gitmiyorsun, tersine bizi kendine çekiyorsun; dağılmıyorsun, tersine bizi bir araya getiriyorsun. Sen her şeyi dolduruyorsun, ama acaba bütün varlığınla mı dolduruyorsun? Yoksa yarattığın her şey seni bütünüyle alamayacak kadar küçük de, senin ancak bir kısmını mı içine alabiliyor? Peki o zaman, bu kısmını hepsi aynı anda mı içine alıyor? Yoksa farklı şeylerde farklı kısımların mı var, yani büyük şeylerde senin büyük bir kısmın, küçük şeyler de küçük bir kısmın mı var? Eğer öyleyse senin bir kısmın büyük, bir kısmın küçük mü? Yoksa sen aynı anda her yerdesin de, tek tek şeyler seni bütün varlığınla içlerine alamıyor mu?

4. BÖLÜM

Tanrı'nın yüceliği ve üstün vasıfları kelimelerle ifade edilemez.

4. O halde Tanrım sen nesin? Soruyorum, benim Rabbim değil de

9 Çünkü senin içine alarak doldurduğun şeyler, bir sürahinin içindeki suyu tutması ve hiç dökmemesi gibi seni tutamazlar ve dökerler.

nesin? Yani Rab, Rab'dan başka kim olabilir? Ya da Tanrı, Tanrı'dan başka kim olabilir?[10] Sen en yüce olansın, en iyi, en yetkin olansın, her şeye gücü yetensin, en merhametli ve en adil olansın; en gizli ve en açık olansın;[11] en güzel, en cesur, en durağan olansın, ama asla idrak edilemeyensin; hiç değişmeyen, ama her şeyi değiştirensin; her zaman yeni, hiçbir zaman eski olmayansın; her şeyi gençleştiren, ama hiç fark ettirmeden[12] kibirlilere yaşlılık verensin; her zaman çalışan ve her zaman dinlenensin; her şeyi kendinde toplayan, ama hiçbir şeye gereksinim duymayansın; bize dayanak olan, bizi dolduran ve koruyansın; yaratan, besleyen, olgunlaştıransın; hiçbir şeyin eksik değil, ama sen hep istiyorsun.[13] Seviyorsun, ama tutkuya kapılmıyorsun; kıskanıyorsun, ama kuruntu yapmıyorsun; pişmanlık duyuyorsun, ama acı çekmiyorsun;[14] öfkeleniyorsun, ama dinginsin; yarattığın eserler binbir çeşit, ama amacın bir ve aynı; hiç yitirmemiş olduğun halde bulduğun her şeyi hemen alıyorsun;[15] asla muhtaç değilsin, ama kazanmaktan keyif alıyorsun; tamahkâr değilsin, ama fazlasıyla alıyorsun.[16] Bize borçlu kalman için sana her şeyi cömertçe veriyoruz,[17] ama hangimiz sana ait olmayan bir şeye sahibiz? Hiç kimseye borcun

10 *Liber Psalmorum*, 17.32; 18.31

11 her an, her yerdesin.

12 görünmeyen gücünle.

13 her şey kendisinin olsun isteyen.

14 yapılan yanlışlıklardan.

15 sana kim gelirse kucaklıyorsun.

16 insanlara sunduğu armağanları onların kendisine kat kat fazla ödemesini ister.

17 Tanrı tarafından ödüllendirilmek için insan ona fazlasıyla hizmet etmeye çabalıyor.

yok, ama borçlarını ödüyorsun;[18] borçlarımızı affediyorsun, ama bu yüzden hiçbir şey yitirmiyorsun. Yine de bu söylediklerim seni anlatmaya yeter mi ey Tanrım, Yaşamım, benim kutsal Sevincim? Senden söz etmeye kalkan bir insan, senin hakkında ne diyebilir ki? Ama yine de senden hiç söz etmeyenler ne zavallı, vay onların haline! Çünkü dilleri var, ama dilsiz gibiler.[19]

5. BÖLÜM

Tanrı'nın sevgisini kazanmayı ve günahlarının bağışlanmasını diliyor.

5. Kim sende huzur bulmamı sağlayacak? Seni benim kalbime kim getirecek, kim bu kalbi mest edip yaptığım kötülükleri bana unutturabilecek ve seni biricik iyiliğim olarak kucaklamama neden olacak? Benim için anlamın ne? Merhamet et ki konuşabileyim. Ben senin için neyim ki bana seni sevmemi buyuruyorsun, ben kimim ki seni sevmezsem, bana kızıyorsun ve beni büyük acılara salacağını söyleyip tehdit ediyorsun? Zaten seni sevmiyorsam, bu az bir acı mı? Vah bana! Sen benim için ne anlam ifade ediyorsun, n'olur bütün bağışlayıcılığınla söyle Rab Tanrım.[20] Ruhuma şunu söyle: "Senin kurtuluşun benim!" Söyle ki duyabileyim. İşte ruhumun kulağı sende, ya Rab. Onu aç ve ruhuma şöyle de: "Senin kurtuluşun benim!" Bu sesin ardından koşacağım ve seni yakalayacağım. Yüzünü benden saklama: ölmemek

---

[18] Tanrı insana hak ettiğini verir.

[19] Augustinus'a göre, Tanrı'yı tam anlamıyla dile getirmek insan için imkânsız olsa da, yine de onun hakkında hiçbir şey söylemeyenler ve onu övmeye çaba göstermeyenler çok daha zavallı konumdadırlar.

[20] *Liber Psalmorum*, 34.3; 35.3.

için öleyim ki seni görebileyim.

6. Ruhumun evi senin giremeyeceğin kadar dar; lütfet, genişlesin. Harabe halde; onar. Gözüne hoş gelmeyecek şeylerle dolu; itiraf ediyorum, biliyorum. Ama onu kim temizleyecek? Senden başka kime şöyle haykırayım: Ya Rab, bilmeden işlediğim günahlarımı affet, beni kölen olarak kabul et ki başka günahlara girmeyeyim.[21] İnanıyorum, bu yüzden bunları söylüyorum, ya Rab, sen biliyorsun. İstemeden de olsa işlediğim günahları sen önceden bilmiyor muydun Tanrım? Bu yüzden sen kalbimdeki sadakatsizliği kovmadın mı?[22] Bunun yanıtını seninle tartışmak benim haddim değil,[23] çünkü sen Hakikatin ta kendisisin, bu yüzden kendimi kandırmak istemem, çünkü kötü niyetim sana yalan söyleyebilir.[24] Bu yüzden vereceğin yanıtı seninle tartışmak benim haddim değil. Ya Rab, eğer sen bizim kötü niyetlerimizi bir yere yazmışsan, kim buna karşı çıkabilir Tanrım?[25]

6. BÖLÜM

Bebekliğini anlatıyor; Tanrı'nın öngörüsünü ve sonsuzluğunu övüyor.

7. İzin ver, merhametine sığınıp seninle konuşabileyim; toprak ve külden ibaret bir varlık olsam da ben, yine de izin ver seninle konuşabileyim. Çünkü ben senin merhametinle konuşuyorum, beni alaya alacak herhangi bir insanla değil. Belki sen de güleceksin bana, ama sonunda in-

---

21 *Liber Psalmorum*, 13.14; 19.12-13.

22 *Liber Psalmorum*, 31.5; 32.5.

23 *Liber Ieremiae*, 2.29.

24 *Liber Psalmorum*, 26.12; 27.12.

25 *Liber Psalmorum*, 129.3; 130.3.

safa geleceksin ve bana merhamet edeceksin.[26] Çünkü seninle konuşmak istediğim konu şu, Rab Tanrım: ben nereden geldim, bilmiyorum; bu yaşamıma ölümle sonlanacak bir yaşam mı denmeli, yoksa yaşamla sonlanacak ölüm mü, bilmiyorum. Ben et ve kandan oluşan bir varlık olarak dünyaya geldiğimde, sen beni merhametinden kaynaklanan nice nimetle karşıladın. Beni babamdan aldın ve geçici bir süre annemde tutup biçim verdin. Bunları anne babamdan işittim, çünkü ben o dönemle ilgili hiçbir şey hatırlamıyorum. Demek ki benim için ilk nimet insan sütüydü, ama ne annem ne de sütannelerim memelerini kendi kendilerine sütle doldurmuştu. Senin kurduğun düzene ve bütün yarattıklarının en küçük zerresine kadar yaydığın zenginliğe bakılırsa, demek ki onlar aracılıyla beni bebekken besleyen sendin. Hatta öyle cömertçe veriyordun ki, senin verdiğinden fazlasını istemiyordum. Üstelik beni besleyenlere bahşettiğin sütü, onlar bana senin sayende isteyerek, seve seve veriyordu. Çünkü onlar senin kendilerine cömertçe bahşettiğin bu sütü, senin emrettiğin gibi bana şefkatle vermeye can atıyordu. Çünkü onlardan bana gelen iyilik, kendilerinin iyiliğinden kaynaklanıyordu. Ama bu iyilik bana doğrudan doğruya onlardan değil, onlar aracılığıyla geliyordu. Çünkü bütün iyilikler senden gelir Tanrım; benim bütün esenliğim Tanrımdan gelir.[27] Sonradan idrak ettim ki, sen hem içimi, hem dışımı bunca nimetle doldurarak bana sesleniyordun. Oysa o yıllarda tek bildiğim meme emmek, karnım doyunca yatmak, karnım acıkınca ağlamaktı, başka bir şey bilmiyordum.

8. Sonra gülmeye başladım; ilkin uykumda, sonra uyanıkken. Böyle yaptığımı bana başkaları söyledi, sonra baktım ki başka bebekler de aynısını yapıyor, o zaman onlara inandım, çünkü ben o yıllara ilişkin

---

[26] *Liber Ieremiae*, 12.15.

[27] *Liber II Regum*, 23.5.

hiçbir şey hatırlamıyorum. İşte böyle yavaş yavaş nerede olduğumu anlamaya başladım. Ama isteklerimi yerine getirecek olan insanlara bu istekleri nasıl anlatacağımı henüz bilmiyordum; çünkü bu istekler benim içimdeydi, oysa bu istekleri yerine getirecek olanlar benim dışımdaydı ve onların benim zihnime girmelerini sağlayacak bir yetileri yoktu. Bu yüzden ellerimi kollarımı çırpıyor, birtakım sesler çıkartıyordum. Bu işaretlerle derdimi anlatmak istiyordum, ama bu işaretlerden sadece birkaçı anlaşılabiliyordu, ne demek istediğimi bir türlü doğru dürüst anlatamıyordum. Ama ya anlamadıklarından ya da bana zarar gelmesinden korktuklarından, bazen isteklerimi yerine getirmiyorlardı, işte o zaman bana itaat etmediler diye büyüklerime, bana kölelik etmediler diye başka insanlara[28] öyle kızıyordum ki, ağlayıp gözyaşı dökerek onlardan intikam almaya kalkıyordum. Bebeklerin neden böyle davrandıklarını sonradan onları izleye izleye öğrendim, yani onlar bana hiç farkında olmadan, benim de bebekken aynı şekilde davrandığımı öğretmiş oldular, hatta beni kendilerinden daha fazla tanıyan dadılarımdan da çok.

9. İşte bak bebekliğim çoktan öldü, ama ben hâlâ yaşıyorum. Sense ya Rab, her zaman yaşıyorsun ve sende hiçbir şey ölmüyor. Çünkü sen bizim çağlarımızın öncesinde de vardın, hatta önce denebilecek ne varsa hepsinden önce vardın ve sen yarattığın her şeyin hem Tanrısı hem de Rabbisin. Sonsuz olmayan her şeyin nedeni sendedir, değişime yazgılı ne varsa hepsinin değişmez temelleri sendedir. Akıl sahibi olmayan ve zamana bağlı olan her varlığın sonsuz nedeni sendedir.[29] O halde önünde diz çöküp yakaran, senin merhametine ihtiyacı olan şu kuluna söyle ey Tanrı; söyle, acaba bebekliğimden önce ölmüş olan başka bir yaşan-

---

[28] özgür insanlara.

[29] sonlu varlığın sonsuz nedenleri.

tım var mıydı ve eğer varsa onu annemin rahmindeyken mi geçirdim? Çünkü bu konuda kulağıma bazı şeyler çalındı ve kendim de hamile kadınları gördüm. Ama ondan da önce neredeydim ey benim Sevincim, Tanrım? Herhangi bir yerde miydim ya da herhangi biri miydim? Çünkü bana bunu söyleyebilecek kimsem yok. Ne babam ne annem, ne başka insanların yaşantıları, ne de kendi belleğim bana bunu söyleyebildi. Bunları sorduğum için yoksa bana gülüyor musun ve sadece bütün bildiklerim için sana şükretmemi ve bunları sana itiraf etmemi mi buyuruyorsun?

10. O halde ey Göğün ve Yerin Hâkimi, hiçbir şey hatırlamasam da, yaşamımın ilk evreleri ve bebekliğim için sana şükrediyor ve itiraflarımı dile getiriyorum. Çünkü sen insana başkalarının yaşantılarını gözlemleyerek kendisi için çıkarımlar yapmasını ve kadın kullarının anlattıklarından kendi yaşantısıyla ilgili pek çok şeyi öğrenmesini sağladın. Ben yaşamımın o ilk evresinde bile vardım ve yaşıyordum; bebekliğimin son yıllarında derdimi işaretlerle başkalarına anlatmaya çalışıyordum. Bu tür bir canlı senden gelmez de nereden gelebilir, ya Rab? Bir insanda kendi kendisini yaratma yeteneği olabilir mi? Ya da senin bizi yarattığından başka bir kaynak mı var ki, ya Rab, buradan bize varlık ve yaşam akıyor? Sonsuzca olmak ve sonsuzca yaşamak bir ve aynı şeyse, sende varolmak ve yaşamak apayrı şeyler olabilir mi? Çünkü sen en yücesin ve asla değişmezsin. Sende *bugün* hiç bitmez, ama bizim bugünümüz sende biter; çünkü bugün ve diğer günlerin hepsi sendedir.[30] Çünkü sende olmasalardı, akıp gidecek bir yolları olmazdı. Senin yılının sonu yoktur, çünkü senin yılların her zaman bugündür. Şimdiye kadar hem bizim hem de atalarımızın nice günü

30 zaman Tanrı'dadır.

senin bugününde geçip gitti. Yaşam süremizi ve şu anki varoluş biçimimizi senin bugününden aldık; gelecekteki günlerimiz de senin bugününde böyle geçip gidecek, yaşam süremizi yine senin bugününden alacağız ve şu an nasılsak öyle varolacağız! Sense hep aynı sensin; yarınları ve yarınlardan sonraki günleri, dünleri ve dünlerden önceki günleri sen bugününde yarattın ve bugününde yaratacaksın. Bunu anlamayan varsa, ben ne yapabilirim? Böyle biri varsa o zaman *bunun anlamı nedir* diye sorsun ve en azından bu soruyu sorduğu için sevinsin; seni arayıp da bulamamaktansa, seni aramadığı halde bulursa sevinsin.

7. BÖLÜM

Bebeklik dönemi bile günaha meyillidir.

11. Ah Tanrım, n'olur beni duy! Vah, insanların işlediği günahlara! Gerçi bunu söyleyen de bir insan ve sen onun günahlarına merhamet gösteriyorsun; çünkü sen onu yarattın, ama içindeki günahı sen yaratmadın. Peki, bana bebekken işlediğim günahları kim hatırlatacak? Senin huzurunda hiçbir ölümlü günahsız değil ki; hatta dünya yüzüne ayak basan bir günlük bebek bile! Bu günahlarımı bana kim hatırlatacak? Yoksa kendimle ilgili hatırlayamadıklarımı bana şu minnacık yavru mu gösterecek? O yıllarda işlediğim günah ne olabilir? Acaba meme emmek için ağlayarak ağzımı kocaman açmam mı günahtı? Çünkü şimdi böyle bir şey yapsam, yani meme emmek için değilse de, bugünkü yaşıma uygun bir şeyi yemek için kocaman ağzımı açsam, insanlar haklı olarak beni alaya alır ve ayıplar. Demek ki o günlerde de ayıplanacak şeyler yapıyordum, ama ayıplanacak şeyler yaptığımı fark etmiyordum. O yaşta ayıplanmamı gerektirecek bir görgü kuralı da yoktu, olsaydı zaten çok mantıksız olurdu. Büyüdükçe bu kusurları

kökünden söküp atıyoruz ve hepsinden soyunuyoruz. Bir insanın kusurlarını düzeltirken bile bile iyi huylarından da vazgeçtiğine hiç tanık olmadım. Bebeklik yıllarında da olsa, bir insanın olur olmaz her şeyi ağlayarak istemesi, kendisine itaat etmediler diye gerek özgür doğumlu insanlara, gerek aile büyüklerine, gerek kendisini doğuran ana babasına gerekse isteklerine olmaz anlamında başlarını sallayan sağduyu sahibi diğer insanlara kızıp küsmesi, dahası kendisine zararı dokunacak türdeki buyrukları yerine getirilmedi diye karşısındakilere haince vurarak onların canını yakmaya çalışması iyi huylar olabilir mi? Demek ki bebeklerin sadece narin bedenleri masumdur, ruhları değil. Örneğin ben kıskançlığın ne demek olduğunu ancak kıskanç bir bebek görünce anladım: Bu bebek henüz konuşamıyordu, ama süt kardeşini ne zaman meme emerken görse, beti benzi atıyor, haset dolu gözlerle ona bakıyordu. Herkesin bildiği bir şey değil mi bu? Anneler ve sütanneler kendilerine özgü birtakım yöntemlerle bebekleri bu tür huylarından vazgeçirdiklerini söylüyorlar. Ne söylerse söylesinler, mademki bir bebek böyle cömertçe, bol bol süt akan bir kaynağı tamamen biçare ve yaşaması sadece bu besine bağlı olan kardeşiyle paylaşmaya katlanamıyor, bunun adına kesinlikle masumiyet denemez. Ama ne yaparsınız ki insanlar bu tür davranışları bir şekilde hoş görüyor ve geçiştiriyorlar, sıradan bir mesele olarak algıladıklarından değil tabii, yaş ilerledikçe bunların da kendiliğinden ortadan kalkacağını düşündüklerinden böyle yapıyorlar. Peki şimdilik hoşgörü gösterelim göstermesine, ama aynı kusuru büyük bir insanda gördüğümüzde ona da aynı şekilde hoşgörü gösterebilecek miyiz bakalım.

12. Öyleyse Rab olan Tanrım, bir bebeğe yaşamını ve bedenini sen bahşettin ve bizlerin de tanık olduğu gibi bu bedeni duyu organlarıyla donattın, uzuvlarla bezedin, biçim vererek güzelleştirdin, bütünlüğü-

nü koruması ve sağlıklı olması için gereken bütün içgüdüleri ona aşıladın. İşte bu içgüdülerle bana seni sevmemi, sana şükretmemi ve adını "Ey Yüceler Yücesi" şeklinde ilahilerle yüceltmemi buyurdun.[31] Çünkü sen her şeye gücü yeten Tanrı'sın, en iyi olansın, bu yüzden sadece bunları yaratmış olman bile benim seni övmeme yeter; çünkü bunları senden başka hiç kimse yaratamaz, sen olmadıkça ey Biricik Tanrım, hiçbir şey biçim alamaz ey Güzeller Güzeli, her şey seninle güzelleşir ve her şey senin yasana göre düzenlenir. O halde ya Rab, bebeklik çağımı hatırlayamasam bile o çağda beni bilenlerin aktardıklarına inanmalıyım ve başka bebekleri izleyip benim de onlar gibi yaşamış olduğumu anlamalıyım. Gerçi bu çıkarımlarım doğru olsa bile o yıllarımı şimdi yaşadığım yaşamın bir parçası olarak görmek canımı çok sıkıyor. Çünkü ben bu çağımı artık unuttuklarımın karanlıklarına sardım, bunlar artık benim için annemin rahminde geçirdiğim yaşamımdan farksız. Ama ben günahkâr olarak doğmuşsam ve ben rahmindeyken annem beni günahlar içinde beslemişse,[32] o zaman ey Tanrım, çaresiz bir kulun olarak sana yalvarıyorum, ben nerede ya Rab, ben nerede ve ne zaman masum oldum? Ama bak artık o yaşamını bir kenara atıyorum, çünkü belleğimde hiç iz bırakmayan o yaşamın artık benimle ne ilgisi olabilir?

8. BÖLÜM

Konuşmayı öğrendiği kaynak.

13. Evet, gittikçe büyüdüm ve bebeklik çağımdan çocukluk çağıma geçtim. Daha doğrusu, çocukluk çağı beni devraldı ve bebekliğimin pe-

---

[31] *Liber Psalmorum*, 91.2; 91.1.

[32] *Liber Psalmorum*, 50.7; 51.5.

şinden geldi. Ama hayır, bebekliğim beni henüz terk etmemişti, zaten terk edip nereye gidecekti? Yine de artık ortalıkta yoktu. Çünkü artık ben konuşamayan bir bebek değil, konuşan bir çocuktum ve ben artık bu çağımı hatırlıyorum; yine de konuşmayı nasıl öğrendiğimi sonra anladım. Bana kelimeleri belli bir alfabe düzenine göre belleten ve çok geçmeden de nasıl okuyacağımı öğreten büyüklerim değildi. Tersine, ben bunları senin bana bahşettiğin zekâm sayesinde kendi kendime öğrendim Tanrım. İsteklerimi yerine getirsinler diye, bir zamanlar yüreğimden geçenleri ağlayıp sızlayarak, değişik sesler çıkararak ve ellerimi kollarımı farklı şekillerde oynatarak anlatmak isterken, anladım ki ne ben anlatmak istediklerimi böyle anlatabiliyordum, ne de derdimi anlamalarını istediğim insanlar beni anlayabiliyorlardı. Ben de belleğimin uyarısına kulak verdim. İnsanların bazı nesnelere bazı adlar verdiklerine ve hangi nesnenin adı söylense ona doğru yöneldiklerine dikkat ettim ve belli bir nesneyi göstermek istediklerinde çıkardıkları sesin, o nesneye verdikleri birer ad olduğunu anlayıp bunu belleğime yerleştirdim. Vücut hareketlerinden onların ne kastettiği açıkça anlaşılıyordu, sanki şu yeryüzündeki bütün insanların yüz ifadelerinden, göz hareketlerinden, ellerini kollarını oynatmalarından ve ses tonlarından ibaret ortak bir dilleri vardı ve bir şey istediklerinde, istediklerine sahip olduklarında ya da bir şeyi reddettiklerinde veya bir şeyden kaçındıklarında zihinlerinden geçenleri bu dille gösterebiliyorlardı. Böylece farklı cümlelerdeki kelimeleri yerli yerine koydukça ve bu kelimeleri tekrar tekrar işittikçe, sonunda yavaş yavaş bu kelimelerin nelere işaret ettiğini tek tek çözmeye başladım. Bu işaretleri telaffuz etmemle birlikte, bunlar aracılığıyla artık isteklerimi de dile getirebildiğimi gördüm. İşte bu şekilde aralarında yaşadığım insanlarla iletişim kurmaya başladım ve bu işaretlerle onlara derdimi anlattım. Sonunda insanoğlunun o fırtınalı

yaşamına bir adım daha atmış oldum, hâlâ ana babamın kontrolü altında, hâlâ büyüklerimin isteklerine bağlı olsam da.

9. BÖLÜM

Çocukluk çağında okuldan duyduğu nefret; oyun oynamaya düşkünlüğü ve dayak korkusu.

14. Ah Tanrı, Tanrım, çocukluğumda bana dürüst bir yaşam sürmem ve büyüklerimin uyarılarına kulak asmam öğütlendiğinde ne sefillikler, ne maskaralıklar yaşamak zorunda kalmışım meğer. Çünkü neymiş, bu dünyada ancak böyle başarılı olabilirmişim, ancak bu şekilde retorik sanatında herkesi gölgede bırakıp insanların saygısını kazanabilir ve zengin olmanın türlü hilelerini öğrenebilirmişim. İşte böyle bir ortamda okuma yazma öğrenmek için okula gönderildim. Oysa o sıralarda zavallı ben okuma yazmanın neye yaradığını hiç bilmiyordum ki. Buna rağmen derslerimde tembellik ettiğimde dayağı yiyiveriyordum. Çünkü büyüklerimiz dayak atmayı marifet sayıyordu. Demek ki bizden çok önceleri aynı şekilde yaşamış olanların, Âdemoğulları daha çok işkence çeksin, daha çok üzülsün diye döşedikleri bu çakıllı yollardan şimdi bizler de geçmek zorundaydık. İşte, ya Rab, tam o dönemde sana dualar eden birtakım insanlarla tanıştık. Onlardan öğrendiğimize göre, seni zekâmızın elverdiği ölçüde büyük bir varlık olarak tasarlamalıymışız; sen bize görünmesen de bizi işitebilir ve bizim yardımımıza koşabilirmişsin. Böylece sana daha bir çocukken dua etmeye başladım ey tek Dayanağım, tek Sığınağım. Sana dua ederken de dilimin bağlarını çözdüm. Evet, küçüktüm belki, ama sana okulda dayak yemeyeyim diye yalvarırken duyduğum sevgi hiç de küçük değildi. Ama sırf benim iyiliğim için dualarımı işitmediğin za-

manlar[33] anne ve babam da dahil olmak üzere bütün büyüklerim, yani başıma en ufak bir kötülüğün bile gelmesine gönülleri elvermeyen bu insanlar, yediğim dayaklara sadece gülüp geçiyorlardı. Oysa o yıllarda benim için dayaktan daha kötüsü yoktu ki.

15. Ya Rab, sana kendisini büyük bir sevgiyle bağlayan yüce gönüllü bir insan var mı, soruyorum, var mı böyle bir insan? Çünkü bazen her şeye kayıtsız insanların da kendilerini sana adadıkları sanılabilir. Öyleyse sorumu şöyle sorayım, şu dünyadaki bütün insanların büyük bir korkuyla sana sığınıp bizi bunlardan kurtar diye yalvardıkları gergiler, kancalar ya da bu türden bin bir çeşit işkence aletine metelik vermeyecek kadar kendisini sana bütün varlığıyla adamış bir insan olabilir mi? Bütün bunlardan ölesiye korkan insanlara, tıpkı öğretmenlerinden azap çeken çocuklara ana babalarının gülmesi gibi sevgiyle gülebilen bir insan var mı? Çünkü biz de dayaktan az korkmuyorduk ve bizi bundan kurtar diye sana az yalvarmıyorduk. Buna rağmen bizlerden beklendiğinden daha az yazarak, daha az okuyarak ya da daha az ders çalışarak günaha giriyorduk. Oysa ne bellek yoksunuyduk ne de yetenek, ya Rab, senin sayende yaşımıza göre her ikisi de yerli yerindeydi. Ama bizim aklımız hep oyundaydı. Bu yüzden de büyüklerimiz tarafından sürekli cezalandırılıyorduk. Aslına bakarsanız büyükler de aynı şekilde oyun oynuyorlardı, ama onların oyunlarına iş deniyordu, aynı şeyi çocuklar yaptığında ceza veriliyordu. Hiç kimsenin ne çocuklara acıması var, ne de büyüklere, şöyle dersek, hiç kimsenin hiç kimseye acıması yok.[34] Çünkü sağduyulu hiçbir yargıç çocukluğumda oyun oynadığım ve bu yüzden derslerimde daha çabuk ilerlemem gerekirken ge-

---

33 çünkü bana dayak atılıyorsa, bu benim iyiliğim içindi.

34 oysa çocuk olsun ya da büyük, bütün insanlar acınmaya muhtaçtı.

ri kaldığım için dayak yememe göz yumamaz, üstelik bu dersler ben büyüdüğümde daha çirkin oyunlar oynamama yol açacaksa. Çünkü bana dayak atan öğretmenim sanki benden çok farklı bir şey yapıyordu. Önemsiz bir tartışmada meslektaşına yenilecek olsa, top oyununda beni yenen rakibime öfkelenmemden daha çok öfkeleniyor, kıskançlıktan çatlıyordu.

10. BÖLÜM

Oyunlara ve tiyatroya düşkünlüğü derslerine çalışmasına engel oluyor.

16. Her şeye rağmen günah işliyordum, Rab olan Tanrı, doğadaki her şeyin Düzenleyicisi ve Yaratıcısı, günahların ise sadece düzenleyicisi, günah işliyordum, Rab Tanrım, çünkü ana babamın ve demin söz ettiğim öğretmenlerimin öğütlerine kulak asmıyordum. Oysa onların amacı ne olursa olsun benim öğrenmemi istedikleri derslerden ileride iyi şekilde de yararlanabilirdim. Üstelik onların öğüdünü dinlemememin sebebi, dersten daha iyi bir şeye yönelmem değil, oyuna düşkünlüğümdü. Çünkü yarış kazanmanın yarattığı kibri seviyordum ya da uydurук masallarla[35] kulaklarımın okşanmasını ve okşandıkça daha çok kaşınmasını seviyordum. Bu okşanma zamanla gözlerime de geçti, büyüklerin gösterilerini, oyunlarını seyrettikçe meraktan ışıl ışıl parlamaya başladılar. Bu gösterilerin maddi külfetini üstlenip sahneye koyanlar toplumda öyle büyük bir saygı görüyorlar, öyle el üstünde tutuluyorlardı ki, hemen hemen bütün ana babalar kendi çocukları da bu mesleği yapsın diye deli oluyordu. Ama gösteriler yüzünden derslerini aksa-

[35] Mitolojik masallardan söz ediliyor.

tınca, dayak yemelerine de içtenlikle rıza gösterebiliyorlardı; ne de olsa onlara göre bu dersler ileride çocuklarını böyle gösteriler düzenleyecek hale getirecekti. N'olur acıyarak bak şu boş hayallere, ya Rab ve sana yakaran bizleri bütün bunlardan kurtar; henüz sana yakarmayanları da kurtar, kurtar ki sana yakarsınlar ve bu boş hayallerden kurtulsunlar.

11. BÖLÜM

Ağır bir hastalığa yakalanınca, annesinin ertelemekte ısrar ettiği vaftiz töreninin gerçekleşmesini talep ediyor.

17. Rab olan Tanrımızın insan kılığında biz kibirlilerin yanına indiğini[36] ve bizlere sonsuz bir yaşam vadettiğini duyduğumda hâlâ küçük bir çocuktum. Bütün umutlarını sana bağlamış olan annemin rahminden çıkar çıkmaz, haç işaretinle kutsanmış ve tuzunla ovulmuştum. Sen tanıksın, ya Rab, çocukken nasıl da bir keresinde aniden karnıma müthiş bir sancı saplanmış, neredeyse ölüyorum sanmıştım. Sen o zaman da benim koruyucum olduğundan Tanrım, tanıksın, nasıl da büyük bir hevesle ve nasıl da büyük bir inançla hem annemin hem de herkesin annesi olan Kilisenin sana olan sadakatine sığınıp Tanrım ve Rabbim olan oğlun Mesih'ten vaftiz olmayı dilemiştim.[37] Beni dünyaya getiren annemin aklı başından gitmişti, çünkü benim kurtuluşum için yüreğinde sana duyduğu saf inancıyla çektiği sancıyı beni doğururken bile çekmemişti. Hemen işe koyuldu ve kurtuluş ayinlerine kabul edildiğimi,[38] günahlarımdan arınmam için sana, Rab

[36] Oğlu İsa aracılığıyla.

[37] O dönemde, ölüme yaklaşan insanların vaftiz edilmesi adettendi.

[38] İsa tarafından tesis edilen dini ayinler.

olan İsa, tövbe ederek yıkandığımı görmek için ne gerekiyorsa yapmaya başladı. Ama birden iyileşiverdim. Böylece kutsal suda arınma törenim de ertelendi, sanki yaşarsam kendimi muhakkak kirletmem gerekiyordu. Çünkü vaftiz sonrası günaha girip kirlenirsem çok daha büyük ve çok daha vahim bir suç işlemiş olacaktım. Ama artık sana inanıyordum, tıpkı annem ve bütün ev halkım gibi; babam hariç. Kendisi inanmıyordu inanmasına, ama asla benim annemin dinine girip de Mesih'e inanmama engel olmaya kalkmadı. Anneminse en büyük dileği Tanrım, babamın bana babalık etmesinden çok senin bana babalık etmendi. Bu konuda ona sen de arka çıktın ve annem kocasına her zamankinden daha fazla hizmet ederek onu gölgede bıraktı. Çünkü annem, senin buyruğun üzerine, kocasına hizmet ederek aslında sana hizmet ediyordu.

18. N'olur Tanrım, söyle bana, eğer o sıra vaftizimin ertelenmesi senin kararınsa ne amaçla bu kararı verdin, bilmek isterim. Acaba beni günahtan alıkoyan dizginlerin gevşetilmesi benim iyiliğime miydi? Yoksa sahiden gevşetilmemiş miydi? Gevşetilmemişse, o zaman neden insanlar hâlâ birileri hakkında birbirlerinin kulaklarına eğilip *Bırak onu, yapsın; nasıl olsa vaftiz edilmedi* diye fısıldıyor? Vücut sağlığımız söz konusu olduğunda, hiç kimse çıkıp, *Bırak, daha kötü olsun, nasıl olsa henüz iyileşmedi* diyor mu? Aslında bir an önce iyileşmiş olsaydım ne kadar iyi olacaktı, hem benim hem de ailemin göstereceği özenle ruhumu sağlığına kavuşturacak olan vaftizim gerçekleşmiş olsaydı ve senin vasiliğine geçip onu sonsuza kadar güvenceye almış olsaydım ne kadar iyi olacaktı. Gerçekten de ne iyi olacaktı. Ama demek ki çocukluk çağımdan sonra nice dalgalanmalar yaşayacağım ve baştan çıkacağım çoktan belliydi. Demek ki annem de böyle olacağını daha o zamandan biliyordu ki, ileride tam olarak biçimlenecek bedenimi bu

dalgalara teslim etmektense, henüz yoğrulmamış hamurumu teslim etmeyi yeğledi.[39]

12. BÖLÜM

Derslerine zoraki çalışıyor, ama Tanrı bunu bile onun hayır hanesine işliyor.

19. Çocukluk çağımda, ergenlik çağımda yaşadığım korkuların hiçbirini yaşamamıştım. Ama bu çağda bile ders çalışmaktan hiç hoşlanmazdım, ders çalışmaya zorlamalarından da nefret ederdim. Gene de zorlarlardı, iyi de olurdu, ama ben ille de iyi olsun diye çaba sarf etmezdim. Çünkü bana kalsa hiç çalışmazdım, zorlandığım için çalışıyordum. Bir insan bir işi gönülden yapmıyorsa, iyi bir şey yapsa bile iyi bir şey yaptım diyemez. Beni ders yapmaya zorlayanlar da bana kendilerinin iyilik yaptıklarını düşünmesinler, çünkü bu iyilik sadece senden geliyordu, ya Rab. Benden ders çalışmamı isteyenler, öğrendiklerimi hangi amaçla kullanacağıma bakmıyorlardı ki, onların tek derdi insanoğlunun adına zenginlik dediği büyük yoksulluğun ve adına şeref dediği şerefsizliğin doymaz arzularını tatmin etmekti.[40] Ama *başımızda kaç tel saçımızın olduğunu bile bilen sen*,[41] beni ders çalışmaya zorlayanların hatasını benim için hayırlara vesile kılıyordun. Ben öğrenmek istemedikçe sen ceza almama neden oluyordun; bu kadar

---

[39] Vaftiz olduktan sonra insanın hamuru tam olarak biçimlenir ve günah işlediği takdirde büyük cezalara maruz kalır. Augustinus, insanın vaftiz olmasıyla birlikte ruhunun İsa'nın mührüyle damgalanacağını belirtmektedir.

[40] Yorumlu çeviri için bkz. Saint Augustine, *Confessions*, R. S. Pine-Coffin (tr.), s. 33.

[41] *Evangelium secundum Matthaeum*, 10.30.

küçük bir çocuğun, bu kadar büyük günahkâr olması düşünülürse bu ceza hiç de hak etmediğim bir ceza değildi doğrusu. İşte bu şekilde benim hayrıma olmayan davranışları, benim için hayırlı kılıyordun; ben kendim günah işlersem de bana hak ettiğim cezamı veriyordun. Sen böyle buyurmuşsan, böyledir; düzenin dışına çıkan her ruh, cezasını da yüklenir.

13. BÖLÜM

En sevdiği dersler.

20. Küçücük bir çocukken öğrendiğim Yunancadan neden bu kadar nefret ettiğimi hâlâ tam olarak anlamış değilim. Latinceye ise bayılıyordum, ama ilkokul öğretmenlerimin öğrettiği Latinceye değil, daha sonraları edebiyat öğretmenlerimin öğrettiği Latinceye. Çünkü Latincenin ilk dersleri okumak, yazmak ve sayı saymaktan ibaretti ve bu dersler Yunanca dersleri kadar ağır ve sıkıcıydı. Ama bütün bunlar günahkâr ve amaçsız yaşamımdan kaynaklanıyordu, başka bir şeyden değil. Çünkü ben henüz *et ve kandan ibarettim, sadece bir kere alınıp verilen bir soluktan!*[42] Aslına bakarsanız bu ilk dersler, somut bilgiler verdikleri için daha yararlıydı. Bunlar sayesinde ne bulsam okuyacak ve ne istesem yazacak bir yeti elde ettim. Bu yeti ruhuma öyle işlenmiş ki, hâlâ kaybetmiş değilim. Oysa sonraki derslerde Aeneas'ın başıboş gezinmelerini ezberlemek zorunda kaldım, kendimin başıboş gezinmelerini unuttum. Aşk için intihar eden Dido'nun ölümüne ağlamak zorunda kaldım, ama o zaman zarfında bu tür masallarla senden uzaklaşıp ölüme giderken, ey bana can veren Tanrım, kendi zavallılığıma tek damla gözyaşı akıtmadım.

---

[42] *Liber Psalmorum*, 77.39; 78.39.

21. Kendi haline acımayan bir zavallıdan daha zavallısı olabilir mi, Aeneas'a aşkı yüzünden ölen Dido'ya gözyaşı dökerken,[43] seni sevmediği için ölen ruhuna tek damla gözyaşı akıtmayan bir zavallıdan daha zavallısı olabilir mi ey Tanrım, ey yüreğimin ışığı, ruhumun ağzının en iç ekmeği, zihnimi düşüncemin derinlerine bağlayan güç? Seni sevmiyordum ve sana vefasızlık ediyor[44] ve vefasızlık ettikçe her yandan "Aferin, Aferin" diye sesler yükseliyordu. Çünkü bu dünyayı dost tutan sana vefasızlık eder. Ama "Aferin, Aferin" deniyordu ki, bu aferini hak etmeyecek bir insansam utanç duymam bekleniyordu. İşte ben bunlara ağlamıyordum da, kılıcının sivri ucuyla ölüme koşan Dido için ağlıyordum, yani seni terk edip en aşağı yaratıklarının peşine takılıyordum, bir balçık olan ben iyice balçığa batıyordum. Ama bu kitapları okumamı yasaklasalardı o zaman beni üzen bu şeyleri okuyamadığım için üzülürdüm. Çünkü bu tür saçmalıklar okuma ve yazma öğrendiğim derslerden çok daha fazla yüceltiliyor ve çok daha yararlı görülüyordu.

22. Ama artık ruhuma haykır ey Tanrım, bana Hakikatin konuşsun, desin ki, *Hayır, doğru değil, hayır doğru değil! İlk dersler çok daha iyi*. İşte bak, Aeneas'ın başıboş gezintilerini unutmaya hazırım ve bunun gibi pek çok şeyi; okumak ve yazmak dışında. Evet, doğru, edebiyat okullarının kapılarına perdeler asılı. Ama o perdeler mahremiyetin şerefini simgelemiyorlar, onlar yanlışın üstünü örtüyorlar.[45] Bundan böyle öğ-

---

[43] Augustinus, Romalı destan şairi Vergilius'un *Aeneis*'inin ünlü karakterleri Aeneas ve ona çılgınca bir aşkla tutulan Kartaca kraliçesi Dido'nun aşklarını konu ediniyor. Dido, Aeneas tarafından terk edilince onun kılıcıyla intihar etmiştir.

[44] *Liber Psalmorum*, 72.27; 73.27.

[45] Tapınma yerlerine, mahkemelere, imparator saraylarına ve evlere asılan

retmenlerim bana istedikleri kadar bağırsınlar, onlardan korkmuyorum, çünkü artık ruhumdan geçenleri sana itiraf ediyorum Tanrım ve bana gösterdiğin doğru yolların tadına varabilmek için, sapmış olduğum yanlış yollar için azarlanmayı seve seve kabul ediyorum. Edebiyat tacirleri de bana istedikleri kadar bağırsınlar, çünkü onlara *Şairin*[46] *dediği doğru mu, sahiden bir zamanlar Aeneas Kartaca'ya gelmiş miydi* şeklinde bir soru sormaya kalktığımda, bilgisizleri bunu bilmediklerini, bilgilileri ise bu olayın gerçek olmadığını kabul edeceklerdir. Ama onlara *Aeneas* adının hangi harflerle yazıldığını sorduğumda, okuma yazması olanlar, insanların kendi aralarında uzlaşıp bir kurala bağladıkları işaretlere uygun olarak bu soruma doğru yanıtı vereceklir.[47] Başka bir soru sorsam ve desem ki, *acaba insanın yaşamında okumayı yazmayı unutmak mı vahim bir sorun doğurur, yoksa bu şairane uydurmaları unutmak mı*? İnsan bu iki şıktan hangisinin doğru yanıt olduğunu nasıl göremez? Tabii aklını tümüyle yitirmişse o başka. Demek ki çocukluğumda bu zırvalıkları bana yararı dokunacak derslere tercih etmekle günah işliyordum. Ya da daha doğrusu, okuma yazmadan nefret ediyordum, zırvalıkları seviyordum. O zamanlar *bir bir daha iki eder, iki iki daha dört eder* türündeki şeyler benim için nefretlik bir tekerlemeydi, ama içi silahlı asker dolu Tahta At, Troia yangını ve Creusa'nın hayaleti[48] o beyhude yaşamımın en tatlı hülyasıydı.

perdeler mahremiyeti ve haysiyeti simgeler. Augustinus'a göre edebiyat okulları gizemli hakikati öğretmekten çok uzaklar.

[46] Vergilius.

[47] Herkesin bildiği alfabenin kurallarına göre.

[48] Vergilius, *Aeneis*, 2.772.

14. BÖLÜM

Yunan edebiyatından nefret ediyor.

23. Öyleyse niçin bu tür masallar terennüm eden Yunan edebiyatından, hatta dilinden nefret ediyordum? Çünkü Homeros da böyle masalları birbirine örmekte çok ustadır, hatta ağzından bal damlayan bir avaredir, ama yine de çocukken bile Homeros benim dilimde acı bir tat bırakmıştı. İnanıyorum ki Yunan çocuklar da Vergilius'u öğrenmeye zorlandıklarında, benim Homeros'a karşı hissettiklerimi hissediyorlardı. Tabii ki yabancı bir dil öğrenmenin zorlukları da, Yunanın o tatlı masallarının anlatımına tuz biber katan unsurlardı. Çünkü tek kelime bile anlamıyordum, ama anlayayım diye de sürekli öğretmenlerimin acımasız tehditlerine ve zalim işkencelerine maruz kalıyordum. Hiç şüphesiz bebekken tek kelime Latince de bilmiyordum, ama bu dili korkmadan ve işkence çekmeden öğrendim, sadece dadılarımın tatlı sözlerine, bana gülüşenlerin yaptığı şakalara ve benimle oyun oynayanların sevinç nidalarına kulak kabarttım. Gerçekten de Latinceyi baskı altında kalmadan, cezalandırma korkusu yaşamadan öğrendim, çünkü düşüncelerimi ifade edebilmek için bu dile beni zorlayan kendi yüreğimdi. Ama bana öğretenlerden değil de düşüncelerimi kulaklarına fısıldadığımda beni dinleyen ve benimle konuşanlardan birkaç kelime öğrenmemiş olsaydım bu dilin üstesinden gelemezdim. Bu da açıkça gösteriyor ki, bir dili özgür bir merakla öğrenmek, dehşet saçan bir zorunlulukla öğrenmekten daha etkili bir yöntem. Ama senin yasaların sayesinde ey Tanrım, zorunluluk merakımızın öyle özgürce akıp gitmesine engel oluyor; senin yasalarınla, senin o şifalı yasalarınla, öğretmenlerimizin sopalarından, şehitlerin çetin sınavlarına doğru bizler için sağaltıcı panzehirler karılıyor ve bizi senden koparacak olan ölümcül zevklerden uzaklaşıp sana geri dönmemiz sağlanıyor.

15. BÖLÜM

Tanrı'ya yakarı.

24. Yakarımı işit, ya Rab, işit ki senin yoluna giren ruhum cesaretini yitirmesin; işit ki, düştüğüm bütün kötü yollardan beni çekip çıkaran yüce merhametin için sana şükretmekten yorgun düşmeyeyim; işit ki, ardından sürüklendiğim bütün o ayartıcı zevklerden daha çok büyüleneyim; seni bütün varlığımla seveyim, bütün yüreğimle ellerine sarılayım ve sayende ömrümün sonuna değin bütün günahlardan uzak kalayım. Sen, ya Rab, benim Kralım ve Tanrımsın, çocukluğumdan beri yararlı ne öğrendimse senin yoluna serilsin; ne konuşmuşsam, ne yazmışsam, ne okumuşsam, ne saymışsam, hepsi senin yoluna serilsin. Çünkü saçma sapan şeyler öğrenirken, sen beni hep denetim altına aldın ve o saçmalıklardan zevk alırken girdiğim günahları affettin. Bu saçmalıklardan yararlı birkaç kelime de öğrenmedim değil, ama aynı kelimeleri saçma olmayan başka derslerde de pekâlâ öğrenebilirdim. Öyle de olmalı, çünkü kesinlikle bu bir çocuğun yürüyebileceği en güvenilir yol.

16. BÖLÜM

Gençlere verilen eğitimi kınıyor.

25. İnsanın yarattığı törelerin ırmağı, vah sana![49] Kim karşı duracak sana? Hiç mi kurumayacaksın? Bir tahtaya tutunanların bile[50] zar zor aştığı o koskoca, o korkunç denize kadar sürükleyecek misin Hav-

---

[49] Geleneksel eğitim akıp giden bir ırmağa benzetiliyor.

[50] Tahta, haç ya da Nuh'un gemisiyle özdeşleştiriliyor. Burada iman etmiş insanlara gönderme yapılıyor.

va oğullarını?[51] Senin kitaplarında[52] okumadım mı şu gökleri gürleten ve zina işleyen Iuppiter'i?[53] Iuppiter'in bu iki rolü birden üstlenmesi tabii ki imkânsız. Ama insanlar bir gök gürültüsü masalı uydurarak gerçek hayatta zina işleyecek olanlara Iuppiter'i kefil kılmış. Ama şu cübbeli öğretmenlerimizden hangisi kendi çöplüğünde[54] ona kafa tutan ve şöyle soran bir adamı hiç istifini bozmadan dinleyebilir: "Bu masalları Homeros uydurdu ve insanların kusurlarını tanrılara yükledi. Oysa tanrısal iyilikleri biz insanlara yüklese daha iyi olmaz mıydı?" Hatta şöyle dese belki daha doğru olurdu: "Bu masalları kesinlikle Homeros uydurdu ve böylece en aşağılık insanlara tanrısallık yükleyerek ahlaksızlıkları ahlaksızlık olmaktan çıkardı. Bu şekilde ahlaksızlık yapanlar artık günahkâr insanları değil, göksel tanrıları örnek almış sayılacaktı."

26. Ey cehennem ırmağı,[55] bak yine de insanlar evlatlarını hâlâ senin sularına atıyor ve bu masalları öğrensinler diye paralar harcıyor. Hele bu masallar pazar yerinde bütün halka anlatılmaya görsün, daha büyük değere biniyor, çünkü yasalar öğretmenlere öğrencilerinin ödediği paraya ek olarak bir de devletten maaş almalarına onay veriyor. Ama hâlâ dalgaların kayalara vuruyor ve şöyle söylüyor: "Bu okulda kelimeler öğrenilir, burada belagat kazanılır, insanları ikna etmede ve

---

[51] Havva: Eva vivorum: Bütün canlıların anası. *Liber Psalmorum*,126.8.

[52] geleneksel eğitim yöntemlerinde.

[53] Yunan mitolojisinde Iuppiter'in bir adı da Tonans'tır, yani Gürleyen, Yıldırımlar Yağdıran. Iuppiter suç işleyenlere yıldırımlar yağdırırken karısı Hera'yı aldatırdı. Augustinus, eşi Hera'yı aldatmasından dolayı Iuppiter'e zina işleyen sıfatını yakıştırıyor.

[54] okulunda.

[55] Cehennem ırmağı: Dünyevi yaşamdaki cehennem ırmakları için bkz. Macrobius, *Somnium Scipionis*, 1.10.11.

düşüncelerinizi açıklamada çok önemli bir sanattır bu." Gerçekten de doğru, çünkü Terentius o haylaz genci sahneye davet etmeseydi ve bu genç duvarda asılı duran bir resme bakıp da kendisine Iuppiter'i bir çapkınlık örneği olarak almasaydı biz "altın yağmuru, kucak, aldatma, göksel tapınak" ve bunlar gibi o bahse konu olan eserinde geçen daha nice kelimeyi öğrenebilir miydik?[56] Dediklerine bakılırsa o resimde Iuppiter'in, Danae'ın kucağına altın yağdırarak genç kızı nasıl baştan çıkarttığı anlatılıyordu.[57] Bakın görün o genç nasıl da aşka gelip anında şehvete kapıldı, sanki göksel bir öğretmenden cevaz almış gibi şöyle dedi:

"Hangi tanrı bu diye sordu? Göğün zirvesindeki tapınağı böyle gürül gürül sallayan hangi tanrı?

Ben, biçare ölümlü, yapamam mı sanki onun yaptığını? İşte bakın yaptım, hem de seve seve!"[58]

Hayır, bu ahlaksız yöntemle bu kelimeler öğrenilmez; bu kelimelerle ancak ahlaksızlık yapılır, hem de her zamankinden daha güvenli bir şekilde. Sözüm kelimelere değil, ne de olsa her biri çok şık ve pahalı birer kadeh adeta. Benim sözüm bunların içindeki günah şarabına, ayyaş öğretmenlerimiz tarafından bize içirilen günah şarabına. İşte bu şarabı içmeyi reddedersek, dayak yiyorduk, üstelik ayık bir yargıca başvurma hakkımız bile yoktu. Şimdi senin huzurunda

---

56 Terentius'un *Eunuchus* adlı eserinden söz ediliyor.

57 Bu Yunan mitolojisinin çok iyi bilinen hikâyelerinden biridir. Danae, Argos kralı Acrisius'un kızıdır. Acrisius'un torunu tarafından öldürüleceğine dair bir kehanet yayılır. Bu yüzden Danae hiçbir erkeğin yanaşamayacağı bir kuleye kapatılır. Ama Zeus bir altın yağmuru olarak Danae'ın kucağına yağar. Danae, Perseus'u doğurur.

58 Terentius, *Eunuchus*, 3.5.

artık rahatım ey Tanrım, bak aklıma gelenleri gayet rahat söylüyorum: evet, ben bunları isteyerek öğrendim, çünkü bir zavallı olduğumdan bu masallar bana keyif veriyordu ve bu yüzden o zamanlar bana istikbal vaat eden bir çocuk gözüyle bakılıyordu.

17. BÖLÜM

Gençlere öğretilen türdeki dil ve edebiyat yöntemine karşı çıkışını sürdürüyor.

27. İzin ver bana Tanrım, izin ver ki bana bir armağan olarak bağışladığın şu aklımla ilgili bir şeyler söyleyeyim ve onu ne budalaca hayallerle süslediğimi anlatayım. Günlerden bir gün başıma bela olan bir ödev verildi bana. Başarırsam, ödülüm övgü kazanmak olacaktı, başaramazsam, utanç ve dayak korkusu. Troia kralının[59] İtalya'ya gitmesine engel olamayan tanrıça Iuno'nun[60] yaptığı konuşmayı[61] ezberden okuyacaktım. Aslında Iuno'nun gerçekten konuştuğunu hiç duymamıştım, ama benden istenen şiirsel uydurmaların aldatıcı izlerini[62] sürmem ve Şairin[63] şiir şeklinde söylemiş olduğu kelimeleri düz yazı haline getirip bir şeyler söylememdi. Öğretmenimin dediğine göre, Şairin kişileştirdiği karakterin saygınlığına yakışır kelimeler seçip onun öfkesini ve kederini en iyi şekilde ifade eden çocuk daha çok övülecekti. Peki, benim ezberimin aynı yaşta ve aynı sınıfta olduğum diğer

---

59 Aeneas.

60 Juppiter'in eşi.

61 Roma'nın efsanevi kurucusu Aeneas'ın Troia savaşının ardından yeni bir ülke arayışı içinde çıktığı sürgün yolculuğu dile getiriliyor.

62 Aeneas'ın sürgün yolculuğuyla ilgili.

63 Vergilius'un.

çocukların ezberlerinden daha çok alkışlanmasının bana ne gibi bir yararı olacaktı, ey benim hakiki yaşamım, Tanrım? Sonuçta bunların hepsi birer duman, birer esinti değil miydi? Zekâmı bileyecek ve dilimi geliştirecek başka bir yöntem bulunamaz mıydı yani? Oysa yüreğimde yeni süren filize ancak senin övgülerin, ya Rab, senin Kutsal Kitabındaki o övgülerin dayanak olurdu; işte ancak o zaman bu filiz üzümsüz bir asma olmaktan kurtulur, böylece kuşlara da yem olmazdı. Çünkü bu avcı kuşlara, yani düşmüş meleklere, yem vermenin bin türlü yolu bulunabilirdi.[64]

18. BÖLÜM

İnsanlar dil ve edebiyat öğretmenlerinin belirlediği kurallara uymak konusunda titiz davranıyorlar, ama tanrısal yasaları hiçe sayıyorlar.

28. Ama benim bu boş işlerle vakit geçirmiş olmamda ve senden uzaklara sürüklenmemde şaşılacak ne var ki ey Tanrım? Önüme örnek olsun diye koydukları insanlar, yaptıkları sevapları anlatırken bilinmedik kelimeler[65] ya da tuhaf deyimler kullanmıyorlar diye azarlanıp utandırılıyorsa, öte yandan edepsizliklerini kusursuz bir akıcılıkta ve düzgün kelimeler seçip okkalı ve tumturaklı bir üslupla anlattıkları için göklere çıkartılıyorsa, bunda şaşılacak ne var? Sen bunlara tanık-

[64] *Düşmüş meleklere* (transgressores angeli): şeytanlaşmış meleklere. Bu ifade için bkz. Augustinus, *Confessiones*, 7.3.5; *De Civitate Dei*, 2.1-9. Hıristiyanlıkta düşmüş meleklerin şeytanlarla eş tutulması üzerine bkz. *De Civitate Dei*, 9.19; pagan tanrılarının düşmüş melekler olarak adlandırılışıyla ilgili bkz. *De Civitate Dei*, 4.2.24.

[65] Etkili bir anlatım için hiç kimsenin o ana kadar bilmediği ve işitmediği yabancı kelimeler seçip kullanmak bilinen bir yöntemdi.

sın, ya Rab, ama susuyorsun, çünkü sen sabırlısın, çok merhametlisin ve her zaman doğruyu söylersin.[66] Hep böyle susacak mısın? Ama şu an bile seni arayan, senden gelecek sevinçlere susamış ve "Senin Mânânı arıyorum ve hep senin Mânânı arayacağım ey Tanrım!" diyen ruhumu o korkunç uçurumdan çekip çıkarmaya hazırsın.[67] Çünkü senin Mânândan uzaklaşmak demek, kapkara tutkulara gömülmek demek. Senden uzaklaşmak ya da sana geri dönmek öyle yürüyerek ya da başka şekilde bir yerden başka bir yere giderek olmaz. Senin o küçük oğlun senden aldığı yol paralarını har vurup harman savurarak yaşamak üzere o uzak diyara gittiğinde at mı kiralamıştı sanki, araba mı, gemi mi? Yoksa gerçek kanatlar takıp havada mı uçmuştu ya da seke seke yürüyerek mi katetmişti onca mesafeyi?[68] Sen ona bu paraları verirken müşfik bir babaydın, beş parasız sana geri döndüğünde ise evvelce olduğundan daha müşfik bir baba oldun. O halde senin Mânândan uzaklaşmak demek şehvetin girdabına kapılmak, yani karanlıklara gömülmek demektir.[69]

29. Seyret, Rab Tanrım, her zamanki gibi sabırla seyret de gör bak şu insanoğulları kendilerinden önceki hatiplerin onlara miras bıraktığı harflerin, hecelerin kurallarına nasıl titizlikle itaat ediyor, ama senden miras kalan sonsuz kurtuluşun ölümsüz antlaşmasını hiç hesaba katmıyor. Öyle ki, geleneksel telaffuz kurallarını öğrenmiş ya da bu kuralları başkalarına öğreten bir insan, senin kurallarını çiğneyip kendisi de bir insanken diğer bir insandan nefret edebiliyor da, gramer bakımından hata yapıp *homo*[70]

---

[66] *Liber Psalmorum*, 85.15; 86.15.

[67] *Liber Psalmorum*, 26.8; 27.8.

[68] Plotinus'tan söz ediliyor.

[69] *Evangelium secundum Lucam*, 15.11-32.

[70] İnsan.

kelimesindeki ilk soluksuz ünsüzü okumasa ve *omo* dese, insanların gözünde rezil rüsva oluyor. Sanki düşman olarak gördüğümüz insan, içimizde ona karşı beslediğimiz nefretten daha tehlikeliymiş gibi ya da bir insana düşmanlık gütmekle ona kendi kalbimize verdiğimiz zarardan daha fazla zarar verecekmişiz gibi. Oysa gün gibi açıktır ki edebiyat bilgisi, vicdanımıza yazılmış olan ve kendimize yapılmasını istemediğimiz bir şeyi karşımızdakine de yapmamamızı belirten ahlak bilgisi gibi yaratılışımıza özgü değildir.[71] Ey biricik yüce Tanrım, göğün yücelerinde sessiz sessiz oturan, bıkmadan usanmadan insanlara körlük saçıp haram tutkuları gerektiği gibi cezalandıran sana hiç akıl sır erer mi! Çünkü bir insan belagatiyle şöhret kazanma peşine düşünce, etrafını çeviren bir sürü insanla birlikte ölümlü bir yargıcın önünde durup kudurmuş öfkesiyle düşmanına verip veriştirirken ölümlülerin önünde dili sürçüp de yanlış bir şey söylemesin diye azami dikkat gösterirken, yüreğindeki öfkenin sövüp saydığı insanı ölüm cezasına çarptıracağını ve böylece onu diğer insanlardan sonsuzca uzaklaştırabileceğini hiç düşünmüyor bile.[72]

19. BÖLÜM

Çocuklukta yapılan hatalar ilerleyen yaşlara aktarılır.

30. İşte çocukluğumda sefil bir halde kapısına atıldığım ahlak dünyasının hali buydu. Böyle bir arenada güreş tutmak zorundaydım.[73] Gramer hatası yapmaktan korkmam bir yana, bir de hata yaptığımda,

---

[71] *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.12.

[72] Augustinus idam cezasına karşı bir tavır sergiliyor.

[73] Augustinus çocukken gittiği okulu Yunan'da güreş vb gibi spor oyunlarının öğretildiği palaestralara benzetiyor (ayrıca bkz. Augustinus, *Confessiones*, 56.186, 68.228-229).

hata yapmamış olanları kıskanmaktan korkuyordum. Şimdi kabul ettiğim ve sana itiraf ettiğim bütün bu yanılgılarla o zamanlar insanların övgüsünü kazanıyordum ve şerefli bir yaşamın insanların hoşuna gitmek olduğunu sanıyordum. Çünkü senin gözlerinden fırlatılıp atıldığım o utanç girdabını göremiyordum. O zamanlar senin gözünde benden daha aşağılık bir yaratık var mıydı acaba? Çünkü oyun tutkum, saçma sapan gösteriler izleme merakım ve o gösterilerdeki kimi hareketleri taklit etmek için yanıp tutuşmalarım, hem özel öğretmenlerime,[74] hem okul öğretmenlerime hem de ana babama bin türlü yalan uydurmama neden oluyor, böylece hoşuna gitmek istediğim bu insanları bile çok kızdırıyordum. Hatta evimizin kilerinden ya da soframızdan bir şeyler aşırıyordum, kimi zaman oburluğumu bastırmak için, kimi zaman da benim kadar oyuna düşkün olan arkadaşlarıma vermek için. Çünkü onlar da bu verdiklerime karşılık bana en sevdikleri oyuncaklarını veriyorlardı. Hatta arkadaşlarımla oynadığım oyunlarda bile anlamsız bir kazanç hırsına yenik düşüp birinci olabilmek için sürekli sahtekârlık yapıyordum. Ama onları aldatmama rağmen onlar tarafından aldatılmaya göreyim, bundan daha az tahammül gösterebileceğim başka bir şey olabilir miydi acaba, bundan daha çok öfkelenip kavgaya tutuşabileceğim bir şey? Üstelik sahtekârlığım anlaşılıp da ayıplandığımda, alttan alacağıma nasıl da daha büyük bir öfkeyle saldırıyordum. Çocukluk masumiyeti bu muydu yani? Hayır değildi, ya Rab, bu masumiyet değildi. N'olur Tanrım, beni affet. Ama hiçbir şey değişmiyor, sadece özel öğretmenlerimizin, okul öğretmenlerimizin, cevizlerin,[75] bilyelerin, serçelerin[76] ye-

---

[74] Çocuğun evdeki öğreniminden sorumlu ve onu okula götürüp getiren özel köle (*paedagogus*).

[75] çocukların oyunlar oynadığı malzemeler.

[76] evde beslenen kuşların.

rini valiler, krallar, altınlar, malikâneler, hizmetkârlar alıyor. Öğretmenlerimizin sopası yerine daha ağır cezalara maruz kalarak yıllar birbirini kovalıyor, yaşlarımız ilerliyor, ama hiçbir şey değişmiyor. Demek ki sen tevazu mührünü çocukluğun küçücük gövdesine bastın ey Kralımız[77] ve dedin ki: Göklerin krallığı böyle tevazu gösterenlere aittir.[78]

20. BÖLÜM

Çocukluğunda edindiği iyilikler için Tanrı'ya şükrediyor.

31. Yaşantımda sadece bir kez çocuk olmamı buyurmuş olduğun halde, yine de sana ya Rab, evrenin en yüce Yaratıcısı ve Yöneticisi olan Tanrıma şükretmeliyim. Çünkü o yaşta bile ben vardım, yaşıyordum, hissediyordum ve kendi varlığımı da sağ salim koruyabilecek güce sahiptim ki, bu varlık senin sırlarla dolu birliğinin bir işaretiydi ve ben bu birlikten çıkıp varolmuştum.[79] İçimdeki güç bana duygularımın bütünlüğünü ve doğruluğunu korumamı söylüyor, en basit meselelerle ilgili en basit düşüncelerimde bile doğruluktan büyük bir haz

---

[77] Çocukların kısa boyu ve küçücük gövdeleri insana özgü tevazunun ya da boyun eğişin simgesidir. Tevazusunu koruyan kişiler sonunda Tanrı tarafından ödüllendirilip göklerdeki krallığa yükselecektir. Ama burada dikkat edilmesi gereken nokta, Augustinus'un sadece çocukların küçücük bedenlerini tevazu simgesi olarak görmesi, daha önce de belirttiği gibi onların ruhundaki masumiyeti kabul etmediğinden, onların ruhunu tevazu simgesi olarak görmemesidir.

[78] *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.4.

[79] Augustinus, Platon gibi, her varlığın kendisini koruma içgüdüsünün tanrısal varlığın ve birliğin gizemini yansıttığını belirtiyor. Bkz. Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s. 22, n. 39.

alıyordum. Aldatılmaktan nefret ediyordum, hafızamı gitgide güçlendiriyordum, kelimelere hâkim olmayı öğreniyordum, kurduğum dostluklar beni sakinleştiriyordu, acıdan, umutsuzluktan ve cahillikten uzak duruyordum. Bu ufacık yaratıkta böyle huyların olması hayranlık uyandırıcı ve övgüye değer değil mi yani? Ama bunların hepsini Tanrım bana armağan etti, ben kendi kendime vermedim. O halde beni var eden İyinin kendisiydi ve ben kendi iyiliğimi bu İyilikten alıyordum; işte henüz daha bir çocukken sahip olduğum bütün bu iyilikler için Tanrıma şükrediyorum. Yine de günah işliyordum, çünkü hazları, güzellikleri ve doğruları onda değil de kendimde ve başka yaratıklarda arıyordum. İşte bu yüzden acılara, karmaşalara ve yanılgılara saplanıyordum. Sana şükürler olsun ey Tanrım, sevinçlerimin kaynağı, onurum, umudum, verdiğin nimetler için sana şükürler olsun; n'olur onları benim için koru. Çünkü o zaman beni de korumuş olacaksın; koru ki verdiğin bu nimetler büyüsün, mükemmelleşsin ve ben seninle olayım; çünkü bu varlığı bana armağan eden sensin.

2. KİTAP

1. BÖLÜM

Gençlik çağını ve işlediği kusurları hatırlıyor.

1. Geçmişte yaptığım iğrençlikleri ve ruhumu kirleten bedensel günahlarımı hatırlamak istiyorum. Bunlara bayıldığımdan değil tabii, bunları seni sevebilmek için hatırlamak istiyorum ey Tanrım. Senin aşkına duyduğum aşkla hafızamı yokluyorum. Geçtiğim o ahlaksız yolları aklıma getirmem canımı yaksa da, senin tatlılığını tatmak için hatırlamak istiyorum. Bu tatlılık aldatıcı değil, bu tatlılık gerçek mutluluk ve doyum; bu tatlılık, senden uzaklaşınca kaybolduğum o çoklukta darmadağın olan varlığımın parçalarını bir araya getirecek.[1] Çünkü ergenliğe geçtiğim sıralarda cehennemlik tutkularımı doyurmak için yanıp tutuşuyordum, türlü türlü gölgeler yansıtan aşk ormanına kudurmuş gibi koşuyordum. Kendime güzel görüneyim, başka insanların gözüne hoş geleyim derken, güzelliğim silinmiş, bir leşe dönmüştüm senin gözünde.[2]

2. BÖLÜM

Onaltı yaşında şehvet ateşiyle yanıp kavruluyor.

2. O dönemde sevmek ve sevilmekten başka bana zevk veren bir şey var mıydı acaba? Ama bu sevgi bir ruhun diğerine duyduğu sevgi-

---

[1] Tanrı'nın birliğinden ayrılınca içine düştüğü günahlar âleminden söz ediyor; *o çoklukta*: birçok uyarıcı etkenin arasında.

[2] *Prophetia Danielis*, 10.8.

nin ötesine geçmişti, dostluğun ışıklı eşiğini çoktan aşmıştı.[3] Tensel arzularım ve fokur fokur kaynayan ergenliğim bataklıktan yükselen buğular gibi tütüyor ve yüreğimi bulutlara sarıp karartıyordu, öyle ki şehvetin karanlığından gerçek aşkın o parlak ışığını seçemez olmuştum. Aşk ve şehvet, her ikisi de birbirine karışınıştı içimde, körpe gençliğimi arzuların uçurumuna sürüklüyor ve günahların girdabına batırıyordu. Senin bana olan öfkense bir çığ gibi büyüyordu bu arada, ama ben bundan bihaberdim. Ölümlülüğümün, yani kibirli ruhuma verilen cezanın zincirlerinin şakırtısı kulaklarımı sağırlaştırmıştı; senden uzaklaştıkça uzaklaşıyordum ve sen buna izin veriyordun. Yasak aşk ateşlerinde fokur fokur kaynarken oraya buraya çalkalanıyor, dökülüp saçılıyor, darmadağın oluyordum ve sen susuyordun. Ah benim geç bulduğum mutluluğum! Evet, sen o sıra susuyordun ve ben kendi yolumda yürürken senden uzaklaştıkça uzaklaşıyordum acınası kibrimle ve huzura erdiremediği bu bitkin halimle sadece mutsuzluk üreten kısır tohumlar eke eke.

3. Bu ıstırabıma merhem olacak, yeni keşfettiğim bu geçici güzellikleri iyiye döndürecek ve bunların büyülerine bir sınır çekecek kimse yok muydu? Olsaydı, işte o zaman belki gençliğimin dev dalgaları evlilik sahiline vurabilirdi. Belki böylece ben de kendiliğinden dinmeyecek bu dalgaları, senin yasanda buyrulduğu gibi, ya Rab, çocuk sahibi olduktan sonra sakinleştirebilirdim. Çünkü sen biz ölümlülerin üremesini bu şekilde düzenlemedin mi, cennetine sokmadığın o dikenlerin üzerine ellerini yavaşça sürüp onları yumuşatmadın mı?[4]

---

[3] görülebilen ve yanılma payı bırakmayan o parlak sınırı.

[4] Augustinus'a göre, Âdem ile Havva'nın cennetten kovulmadan önceki cinsel birlikteliği artık tamamen ruhsal bir birliktelikten çıkıp hem ruhsal hem de bedensel birliktelik olmuştur. Ama mantıkdışı bir tutkunun sonu-

Çünkü her şeye gücü yeten sen asla bizden uzak değilsin, biz senden çok uzakta olduğumuzda bile. Gerçi bir yol daha vardı, o da senin bulutlardan yükselen şu sözlerine daha dikkatle kulak kabartmak: "Evlenmiş olanların bile tensel ıstırapları olacak. Ama ben sizi esirgeyeceğim.[5] Bir erkeğin kadına dokunması mübah değildir.[6] Karısı olmayan bir adam tanrısal buyruklar üzerine daha fazla kafa yorar, Tanrı'yı hoşnut etmenin yollarını arar. Ama evli bir adam kafasını dünya haline takar ve karısını hoşnut etmenin yollarını arar."[7] İşte bu sözlere daha dikkatle kulak kabartmış olsaydım ve göksel krallığın uğruna hadım olsaydım[8] sana sımsıkı sarılır ve daha mutlu olurdum.

4. Ama ah zavallı ben, fokur fokur kaynıyordum, tutkularımın güçlü akıntısıyla sürüklenip seni terk ediyordum. Yasalarınla çizilen sınırları aşmıştım, bu yüzden senin kamçından kaçamadım. Bir ölümlü için böyle bir şey mümkün mü zaten? Çünkü sen her zaman benimleydin, bağışlayıcılığınla işkence ediyordun ve bütün yasak hazlarıma acı tatlar katıyordun ki, acı bulaşmamış başka hazların peşine düşebileyim. Bu hazzı da senden başka hiçbir yerde bulamayacağımı bana ima ediyordun ya Rab; çünkü senden başka hiç kimse canımı yakarak bana ders veremezdi.[9] İyileşelim diye dövüyordun, senden

---

cu değildir bu birliktelik, hem akıl hem de irade denetleyici bir rol üstlenmiştir. Ayrıca insanların sıradan yaşamlarındaki cinsel birlikteliklerinin doğurduğu kaba sorunlardan da çok uzaktır. Bkz. Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s. 25, dipnot 4.

5 *Epistula I ad Corinthios*, 7.28.

6 *Epistula I ad Corinthios*, 7.1.

7 *Epistula I ad Corinthios*, 7.32-33.

8 *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.12.

9 *Liber Psalmorum*, 93.20; 94.20.

uzakta ölmeyelim diye öldürüyordun.[10] Dünyevi yaşantının on altıncı yaşında ben nerelerdeydim, ah, senin evinin ışıklarından ne kadar uzaklara sürgün edilmiştim? Kudurmuş şehvetin beni tamamen esir aldığı bir yaştaydım ve senin yasalarının asla izin vermediği, ama utanmaz insanlığın izin verdiği bu kudurmuşluğa nasıl böyle gönülden teslim olabildim? Ailem bile beni evlendirerek bu taşkınlığımı dizginlemeyi hiç düşünmedi. Çünkü onların tek derdi hitabet sanatını mükemmel şekilde öğrenmem ve konuşmamla insanları ikna etmeyi başarabilmemdi.[11]

3. BÖLÜM

Eğitim maksatlı seyahat ve anne babasının beklentisi.

5. Aynı yıl Madaura'dan geri dönmek zorunda kalınca öğrenimime bir süre ara verdim. Komşu şehrimiz Madaura'ya edebiyat ve hitabet eğitimi almak için gitmiş ve derslere daha yeni başlamıştım.[12] Ama ailem beni daha uzak bir diyara, Kartaca'ya yollamak istiyordu ve bunun için gerekli parayı hazırlama telaşındaydı. Çünkü Thagaste'nin mütevazı bir sakini olan babamın beni okutma hevesi servetinden daha büyüktü. Bütün bunları sana ne diye anlatıyorum ki? Aslında sana anlatmıyorum Tanrım, senin huzurunda kendi soyuma, yani insan soyuna anlatıyorum, bu sözlerimi ancak birkaçının ciddiye alacağını da bile bile. Amacım mı ne? Benim ve bu satırları okuyan herkesin ne de-

---

10 *Liber Deuteronomii*, 32.39.

11 ikna edici konuşmayı öğrendikten sonra bir meslek sahibi olabilmemdi.

12 Thagaste'den yirmi mil kadar uzakta bir şehir. Augustinus ilk kez ailesinden uzaklardadır.

rin bir uçurumdan sana haykırdığını anlayalım istiyorum.[13] Çünkü sen ancak tövbe eden bir kalbin ve inanç dolu bir yaşamın sesine kulak kabartırsın değil mi? Kim oğlu için ailesinin tüm kaynaklarını zorlayan ve sırf oğlu dışarılarda, yabancı bir memlekette okusun diye para bulmaya çalışan bir insana, yani babama övgüler yağdırmaz? Çünkü bizim memleketimizde ondan daha zengin olanların hiçbiri oğulları için hiç böyle bir sıkıntıya girmemişti. Ama şu da bir gerçek ki, babamın niyeti beni senin gözünde iyi bir evlat olarak yetiştirmek ya da iffetli bir insan olmamı sağlamak değildi. Sırf iyi bir konuşmacı olmamı istiyordu. Bu yüzden senin tarafından ekilip biçilemedim. Oysa kalbimin, yani senin tarlanın tek doğrusu ve tek hâkimi sendin Tanrım.[14]

6. Hâlâ on altı yaşındaydım[15] ve ailevi nedenlerden dolayı[16] okulu falan bırakıp zorunlu bir istirahata çekilmiştim. Ama ailemle yaşamaya başladığım dönemden itibaren şehvetin dikenli çalıları da gitgide büyüdü, büyüdü, ta tepeme kadar çıktı. Bunları koparacak kimse de yoktu. Dahası bir gün hamamda yıkanırken babam benim erkekliğimin uyandığını, kıpır kıpır bir gençlikle dolduğunu görünce, bu işaretten artık torun sahibi olabileceğini düşünüp sevinçle durumu anneme anlattı. Babam sevinçten sarhoş olmuştu, ama bu sarhoşluk, şu dünyaya senin Yaratıcısı olduğunu unutturan ve senin yerine senin yarattıklarına âşık olmasına neden olan gizli bir şaraptan kaynaklanıyor-

---

13 *Liber Psalmorum*, 29.1.

14 Augustinus bir tarla olarak gördüğü kalbinin tanrısal eğitimden yoksun kaldığını düşünerek böyle bir mecaz yapıyor.

15 369 yılından 370 yılına geçiş dönemini anlatan Augustinus on altı yaşının huzursuzluklarının hâlâ bütün şiddetiyle devam ettiğini belirtiyor.

16 Ailesinin Kartaca'daki okul parasını henüz denkleştirememesi yüzünden.

du. Bu şarap dünyanın yoldan çıkmış ve en bayağı şeylere bel vermiş iradesinin bir ürünüydü. Ama neyse ki annemin gönlünde sen çoktan tapınağını dikmiş, kutsal evinin temellerini atmıştın.[17] Babamsa henüz senin bir öğrencindi ve bu yolun henüz çok başındaydı.[18] Dolayısıyla annem inançlı bir insan olduğundan bu haberi kaygıyla karşıladı ve içi titredi.[19] Henüz vaftiz olmadığım halde sana yüzünü değil de sırtına dönerek yürüyenlerin sapkın yollarına gireceğimden korkuyordu.

7. Yazıklar olsun bana! Senden gitgide uzaklaşırken senin suskun kaldığını söylemeye cüret ediyorum ey Tanrım. Oysa o sırada senin suskun kalman olacak şey mi? Annemin, yani o sadık kulunun benim kulaklarıma fısıldadığı sözler senin değil de kimindi? Ama kulaklarımdan yüreğime hiçbir şey akmıyordu ki, o söylenenleri yerine getireyim. Hafızamı derinden yokladığımda bugün gibi hatırlıyorum, nasıl da büyük bir ciddiyetle beni uyarıyor, zina işlememememi, hatta herhangi bir adamın karısına yan gözle bakmamamı öğütlüyordu. Ama bütün bunlar bana kadınca öğütler gibi geliyordu ve onlara uymak bana utanç veriyordu. Oysa bu sözler senin sözlerindi, bense bunu bilmiyordum; ve senin sustuğunu, annemin konuştuğunu sanıyordum, oysa sen annem aracılığıyla benimle hiç susmadan konuşuyordun ve ben annemi, yani senin sadık hizmetkârını hiçe sayarken, aslında hem onun oğlu olarak hem de senin sadık kulun olarak seni hiçe sayıyordum. Ama ne yaptığımı bilmiyordum, öyle körlemesine, paldır küldür yoluma devam ediyordum. Öyle ki yaşıtlarımın arasında onlardan daha az hovardayım diye hicap duyuyordum. Çünkü onların, işledikleri

---

17 Annesinin Hıristiyanlığı gönülden benimsediği ima edilmektedir.

18 Augustinus'un öğrenciden (*catechumenus*) kastı, Hıristiyanlığın temel ilkelerini öğrenen kişidir.

19 *Epistula II ad Corinthios*, 7.15.

günahları ballandıra ballandıra anlattıklarını ve ne kadar adilik ederlerse o kadar böbürlendiklerini görüyordum. Ben de onların yaptıklarını yapıyordum, böylece hem şehvetimi tatmin etmekten zevk alıyor, hem de övgü kazanıyordum. Ahlaksızlıktan başka ayıplanacak bir şey olabilir mi? Bense ayıplanmayayım diye daha fazla ahlaksız oluyordum. Hatta diğer günahkârlarla boy ölçüşecek kadar günah işlememişsem, hiç yapmadığım şeyleri yapmış gibi gösteriyordum, çünkü masumiyetimin tabansızlık, iffetimin de zayıflık olarak algılanacağından müthiş korkuyordum.

8. İşte ben bu tür arkadaşlarla Babil[20] sokaklarını arşınlıyordum ve mis kokulu tarçınlara ve pahalı merhemlere bulanıyormuşum gibi buranın çamuruna bulanıyordum. Yapıştıkça yapıştığım ve beni en derinlerine sürükleyen bu çamur gizli bir düşman gibi beni ayaklarının altına alıyor ve beni baştan çıkarıyordu, zaten ben de baştan çıkarılmaya dünden hazırdım. Beni dünyaya getiren[21] annem bile babamın benimle ilgili söylediklerini ciddiye almıştı.[22] Gerçi şimdiye değin Babil'in kucağına düşmekten hep kaçınmıştı, ama demek ki hâlâ kenar mahallelerinde dolanıyordu. Oysa bir zamanlar bakirliğimi korumam konusunda bana öğütler verirken ne kadar endişeliydi. Şimdi ise pençesine düştüğüm bu vebanın ileride daha tehlikeli bir hal alacağını hissetmişti, bu yüzden tutkularımın önüne başka türlü geçilemeyecekse o zaman evlilik bağıyla bunları zapturapt altına almanın en doğru hareket olacağını düşündü. Ama bunun çok da fazla üzerinde durma-

---

20 İncil'de sefahat yuvası olarak geçen, dünyevi tutkuların tatmin edildiği şehir.

21 Dünyevi annem ya da bana can veren annem olarak algılanmalı.

22 babamın benim evlenip çoluk çocuğa karışmamın vaktinin geldiğini söylemesine.

dı, çünkü bir kadına takılıp kalırsam gelecek umudumun suya düşeceğinden kaygılandı. Tabii bu gelecek umudum annemin sana bel bağladığı türde bir gelecek umudu değildi,[23] edebiyat öğrenimimle ilgili bir umuttu. Çünkü benim annem de babam da edebiyat öğrenmemi o kadar çok istiyordu ki. Babam sana dair gerçek bir inanç beslemediğinden benimle de ilgili gerçek düşüncelerden uzaktı. Annem ise edebiyat öğreniminin zararlı bir şey olmadığına, hatta bu tür bir disiplinin beni sana daha fazla yaklaştıracağına inanıyordu. Çünkü hafızamın derinlerini yokladığımda onların düşünce tarzlarıyla ilgili bu sonuçları çıkarıyorum. Ama bu durum dizginlerimin iyice boşalmasından ve sefahat âlemine dalmamdan başka işe yaramadı, beni denetleyecek sıkı bir disiplinden yoksun kaldım, dört yanımı saran yasak aşkların girdabında kaybolup gittim. Bu uçarılıklar seninle benim arama kalın bir sis perdesi çekti ey Tanrım, senin o parlak ışığından beni ayırdı. Sefahatle semiren bedenimden kötülük fışkırıyordu adeta.[24]

4. BÖLÜM

Kafadarlarıyla işlediği hırsızlık.

9. Senin yasan hırsızlığı kesin olarak yasaklar ya Rab.[25] Bu yasa insanların kalplerine yazılmıştır ve günah işleseler bile oradan silinmez.[26] Yoksa hiçbir hırsız başka bir hırsıza serinkanlılıkla katlanabilir mi? Zengin bile olsa bir hırsız, ihtiyacı olduğu için çalan bir hırsıza katlanamaz. Ben de hırsızlık yapmak istedim ve yaptım, üstelik aç da

---

[23] Senin sayende öteki dünyada kurtuluşa ereceğini düşünmesi gibi.

[24] *Liber Psalmorum*, 73.7.

[25] *Liber Exodus*, 20.15.

[26] *Epistula ad Romanos*, 2.14.

değildim, açıkta da, ama bana rahat batmıştı, günah budalası olmuştum. Çünkü çaldığım şey zaten bende bol bol vardı, hem de en iyisiydi. Hem arsızlık edip de çaldığım şeyi kullanacağım falan da yoktu. Asıl hoşuma giden hırsızlık yapmak ve günaha girmekti. Bizim bağın yanında bir armut ağacı vardı, dallarından armutlar taşardı, ama ne şekilleri ne de tatları bir şeye benzerdi. Mahallemizde gece yarılarına kadar oyun oynamak gibi berbat bir huy edinmiştik. İşte bu gecelerden birinde geç bir vakit ben de dahil olmak üzere bir alay yontulmamış genç kalktık bağa girdik, ağacı sallayarak meyveleri düşürecek ve kapıp götürecektik. Öyle de yaptık ve epeyce bir armut yüklenip kaçtık. Yemek için değil tabii, domuzlara atmak için. Birazını da biz mideye indirdik belki, ama asıl hoşumuza giden yasaklanan bir şeyi yapıyor olmaktı. İşte benim kalbim ey Tanrım, işte merhamet duyduğun kalbim böyle uçurumun en dibindeydi. Ama izin ver kalbime artık sana söylesin, oralarda ne arıyordu ki, beni böyle yok yere kötü bir insan haline getirdi, söylesin artık kötülüğümün sebebi kötülükten başka bir şey değildi. Evet, bu budalalıktı, ama ben budalalığı sevdim; kendimi mahvetmeyi sevdim; kusurlu olmayı sevdim; uğruna kusur işlediğim şeyi değil, sadece kusurlu olmayı sevdim. Benim aşağılık ruhum senin gök kubbenden yıkıntılara düştü; rezil olup da bir şey elde etmek istemedi, sadece rezil olmak istedi.

5. BÖLÜM

Hiç kimse durduk yere günah işlemez.

10. Güzel şeylerde göze hoş görünen bir çekicilik vardır, altında, gümüşte ya da bunlara benzer her şeyde. Dokunmaya değer bulduğumuz şeylerden müthiş bir haz alırız, keza diğer duyu organlarımızın

da beğenilerine hitap edecek böyle nice maddi nesne söz konusudur. Dünyevi makamların da kendilerine özgü bir çekiciliği vardır, emretme ve söz sahibi olma yetkisi çekicidir. İntikam hırsı işte bu çekilikten doğar. Ama bütün bunları elde edeceğiz derken senden uzaklaşmamalıyız ya Rab, senin yasandan sapmamalıyız. Bu yaşadığımız yaşamın da bir çekiciliği var, çünkü kendine özgü bir güzelliğe sahip ve bu güzellik dünyanın bütün güzellikleriyle uyum içinde. İnsanlar arasındaki dostluk bağının da kendine göre bir tadı, bir tılsımı var, çünkü bütün kalpleri tek bir kalp haline getirir. Ama bütün bunlar ve bunlar gibi nice değer günah işlemek için bir fırsat yaratır, çünkü bu değerler en alt seviyede iyiliklerdir[27] ve kendi cazibelerine kapılanları daha iyi ve daha üst seviyedeki iyiliklerden ederler, ey Rab olan Tanrım, yani senden, senin hakikatinden ve senin yasandan ederler. Çünkü bu en alt seviyedeki iyilikler de sevinç verir, ama bu sevinç her şeyin Yaratıcısı olan Tanrımın verdiği sevince asla benzemez. Çünkü dürüst insanlar sadece sende sevinç bulur, çünkü sen dürüst kalplerin gerçek sevincisin.[28]

11. Bir suçun neden işlendiğini araştıracak olsak, bu suçun en alt seviyede değerler olarak adlandırdığımız, bir şey elde etme arzusu ya da bir şey kaybetme korkusu yüzünden işlendiğine dair bir kanıt bulmadıkça asla ikna olmayız. Çünkü bu tür değerler güzel ve çekicidir, ama en yüce ve en kutlu değerlerin yanında aşağılık ve bayağı kalırlar. Diyelim ki bir adam cinayet işledi. Sizce neden işlemiştir? Ya kurbanın karısına göz dikmiştir ya da malına. Veya kurbanını soyarak geçimini sağlayacak para elde etmek istemiştir. Bu da değilse, o zaman kurbanı-

---

[27] dünyevi, yani geçici iyilikler.

[28] *Liber Psalmorum*, 63.11; 64.10.

nın kendisinden bir şeyler çalacağından korkmuştur ya da haksızlığa uğradığı için intikam ateşleriyle yanıp tutuşmuştur. Acaba bir adam durduk yere, sırf öldürmekten hoşlandığı için cinayet işleyebilir mi? Böyle bir şeye inanabilir misiniz? Çünkü ortada hiç sebep yokken ahlaksızlık ve gaddarlık eden şu tam anlamıyla deli ve zalim adamın bile en azından bir nedeni vardı:[29] Derler ki elleri ve yüreği pas tutmasın diye cinayet işlemişti. Peki neden cinayet işledi? Neden işlemesin ki? Çünkü böyle sürekli cinayetler işleyerek sonunda kenti tamamen ele geçirecek ve ardından mevkilere, yönetim gücüne ve servete sahip olacaktı, ayrıca artık kanun korkusu olmadan yaşayacak, para sıkıntısı çekmek ya da cinayetlerinin gün yüzüne çıkmasından kaygılanmak gibi bir derdi de kalmayacaktı. Demek ki Catilina bile işlediği cinayetleri sırf cinayet olsun diye işlemedi, onu mutlaka cinayet işlemeye iten bir sebebi vardı.

6. BÖLÜM

İyiymiş gibi görünen ve bizi günaha sevk eden her şeyin doğrusu ve kusursuzu Tanrı'da bulunur.

12. Ne zavallı biriymişim meğer, sende ne buldum da acaba seni sevdim ey hırsızlığım, ey benim dünyevi yaşamımın on altı yaşında o gece işlediğim suçum? Çünkü sen güzel değildin, sen hırsızlıktın. Ama sen gerçek bir varlık mısın ki, ben seninle böyle konuşuyorum? Çaldığımız armutlar güzeldi, çünkü onlar da senin tarafından yaratılmıştı, ey bütün varlıkların en güzeli, her şeyin Yaratıcısı, her şeyin en iyisi Tanrım, ey benim Yüce Tanrım, ey benim en hakiki İyiliğim. Evet, o armut-

---

[29] Sallustius'un Catilina hakkında söyledikleri dile getiriliyor. Bkz. Sallustius, *Catilina*, 16.

lar güzeldi, ama benim zavallı ruhumun arzuladığı o armutların kendisi değildi. Çünkü bende bu armutların daha iyileri vardı, hem de bol bol. Ama ben bunları sırf hırsızlık yapmak için çaldım. Çünkü onları toplar toplamaz hemen fırlatıp attım, onlarda tattığım tek şey günahım oldu, işte bunu tatmaktan büyük zevk aldım. Dudaklarıma bu meyvelerden birkaçının tadı değmişse, onlara bu tadı veren sadece günahımdı. Şimdi soruyorum ey Rab olan Tanrım, bu hırsızlıkta beni cezbeden neydi diye, ama beni cezbedici herhangi bir güzellik bulamıyorum. Adaletteki ya da bilgelikteki güzellik gibi bir güzellikten bahsetmiyorum. İnsanın zihnindeki, hafızasındaki, duygularındaki ya da diri bedenindeki güzellik gibi bir güzellikten de bahsetmiyorum. Kendi yörüngelerindeki yıldızların ihtişamındaki ve yüceliğindeki güzellik gibi bir güzellikten de bahsetmiyorum ya da ölenlerin yerini yeni doğanların aldığı o bereketli yeryüzündeki ya da denizlerdeki güzellik gibi bir güzellikten de bahsetmiyorum. Kötülüğü cazip kılan o aldatıcı, o gölgeli güzellikten de bahsetmiyorum.

13. Kibir sadece yüceliği taklit eder, oysa sadece sen Tanrısın ve her şeyin en yücesisin. Hırs sadece onur ve şöhret arayışı değil mi? Oysa her şeyden önce sen onurlandırılmaya layıksın ve ebedi bir şöhrete sahipsin. İktidarın doğurduğu zalimlik sadece insanların gözünü korkutmaya bakar. Oysa Tanrı'dan başka bir şeyden korku duyulur mu? Herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde, herhangi bir şekilde ya da herhangi biri Tanrı'nın iktidarından herhangi bir şey kapıp götürebilir mi? Baştan çıkarıcı tatlı sözler sadece sevilmek için söylenir. Oysa hiçbir şey senin şefkatinden daha tatlı değildir, hiçbir şey senin hakikatinden daha çok sevilmez, her şeyin en güzeli, en parlağı olan senin hakikatinden. Merak bilgiye susamışlık gibi gösterir kendisini, oysa her şeyin en üst bilgisine sahip olan sadece sensin. Cahillik ve

budalalık, saflık ve masumiyet maskesine bürünür, oysa senden daha saf bir şey aramaya gerek bile yok. Dahası senden daha masum bir şey olabilir mi? Çünkü kötüler bile kendi yaptıkları işlerden ötürü zarara uğruyorlar. Tembellik huzur gibi gösterir kendisini. Ama Rab'dan başka bir yerde huzur bulunabilir mi? Taşkınlık, doygunluk ve bolluk denmesini ister kendisine, oysa sen doygunluğun ta kendisisin ve bitmez tükenmez bir hazzın ebedi hazinesisin. Savurganlık, cömertlik maskesi altına gizlenir, oysa bütün iyiliklerin en cömert dağıtıcısı sensin. Açgözlülük, birçok şeye sahip olmak ister, oysa her şeyin sahibi sensin. Kıskançlık, mükemmeliyet için savaşır, oysa senden daha mükemmel olan mı var? Öfke, intikam almaya çalışır, ama senin kadar adaletli intikam alan mı var? Korku, sevdiği şeyleri tehdit eden tuhaf ve ani olaylardan ürker ve kendisini güvende hissedeceği önlemler alır, oysa senin için tuhaf bir olay mı var? Senin için hiç beklenmedik bir olay olabilir mi? Ya da kim seni sevdiklerinden ayırabilir? Ya da senden başka bir yerde insan kendisini daha güvenli hissedebilir mi? Pişmanlık, tamahkârlığını doyuran zevkleri yitirdiğinde kendisini yer bitirir, çünkü kendisinden hiçbir şey alınıp götürülsün istemez, yani sana benzemeye çalışır, ama senden hiçbir şey kapıp götürülemez.

14. Demek ki ruh senden yüz çevirdiğinde zina işler,[30] saf ve temiz olanı senin dışında bulmaya çalışır, oysa yüzünü yeniden sana dönmedikçe bunları asla bulamayacaktır. Yollarını senden ayıran ve seni yüceltececeklerine kendilerini yücelten herkes seni kötü bir şekilde taklit etmeye çalışır. Ama bu şekilde seni taklit ederken bile senin bütün doğanın Yaratıcısı olduğunu ve sonuçta senden hiçbir şekilde kaçamaya-

---

[30] *Liber Psalmorum*, 72.27.

caklarını kanıtlamış olurlar. O halde hırsızlık yaptığımda beni cezbeden neydi? Bu hırsızlığı yaparken ben Rabbimin hangi yetisini bu kadar ahlaksızca ve sapkınca taklit etmiştim? Onun yasasına karşı gelecek bir gücüm olmadığına göre, karşı geliyormuşum gibi görünmekten mi zevk almıştım? Her şeye kadir olduğu sanrısına kapılıp cezalandırılmaktan hiç korkmadan yasağı delen ve kendisine sahte bir özgürlük yaratan bir mahkûm gibi mi davranmıştım? İşte Efendisinden kaçan ve onun yerine bir gölgenin peşine takılan bir köle! Ah, ne kokuşmuşluk! Ne ucube bir yaşam ve ne derin bir ölüm! Yasak olanı sırf yasak olduğu için yapmış olmaktan zevk almak mümkün mü?

7. BÖLÜM

Günahlarını bağışladığı ve başka günahlar işlemesinden alıkoyduğu için Tanrı'ya şükranlarını sunuyor.

15. Bana bahşettiği iyiliğin karşılığını Rabbime nasıl ödeyeceğim? Çünkü işlediğim günahları hatırlıyorum, ama bunlar artık benim ruhumu hiç korkutmuyor. Seni seveceğim ya Rab, sana şükredeceğim ve adını yücelteceğim, çünkü onca günahımı ve onca ahlaksızlığımı affettin. Biliyorum ki iyiliğinle ve bağışlayıcılığınla günahlarımı buzları eritir gibi erittin. Biliyorum ki işlemediğim günahlardan da senin iyiliğinle kurtuldum. Çünkü yok yere suç işlemeyi seven biri olarak kim bilir ben neler yapmazdım? Bağışladığın bütün günahlarım için tövbe ediyorum; hem isteyerek işlediklerim hem de senin sayende işlemediklerim için. İnsan kendi acizliğinin farkındaysa, haddini aşıp da namuslu ve masum olmasını kendi çabalarına bağlayabilir mi ve böylece seni daha az sevebilmesi için kendisine bir bahane yaratabilir mi? Sanki senin bağışlayıcılığına, yani tövbe edip sana dönenle-

rin günahlarını affettiğin bağışlayıcılığına kendisinin pek ihtiyacı yokmuş gibi. Senin çağrına sadık kalmış ve senin sesine kulak kabartıp buraya kaydettiğim ve okunmasını istediğim günahlarımdan hayatı boyunca kaçınmış bir insan sakın beni alaya alayıp da, kendisini hastalıktan ya da en azından benimki gibi ağır bir hastalıktan korumuş olan o Hekimin beni de tedavi etmiş olmasına gülmesin. Sana olan sevgisi azalmasın, tersine daha da çoğalsın; ve beni harap eden büyük günahlarımdan Onun sayesinde kurtulduğumu, kendisinin de bu tür büyük günahların yol açacağı harabiyetten Onun sayesinde korunduğunu anlasın.

8. BÖLÜM

Hırsızlık yaparken günahkârlarla birlik olmayı sevdi.

16. Şimdi hatırlamaktan utandığım o günahlar ben biçareye ne kazandırmış olabilir,[31] özellikle sırf hırsızlıktan hoşlandığım için yaptığım hırsızlık? Hiçbir şey. Zaten hırsızlığın başlı başına bir hiç olduğu düşünülürse, demek ki ben daha da zavallıydım. Ama o zamanki hislerimi hatırlıyorum da, tek başıma olmuş olsaydım asla hırsızlık yapamazdım diye düşünüyorum. O halde benim hoşlandığım şey bu suçları işlediğimiz o çeteyle birlikte olmak mıydı? Eğer öyleyse o zaman sırf hırsızlığı sevdim diyemem. Ama ne fark eder, birlikte olmaktan hoşlanmak da koca bir hiç. Peki *hiç olmayan* neydi o zaman? Bunu bana senden başka kim öğretebilir, yüreğime ışık tutan ve sislerini dağıtan senden başka? Zihnimi bu soruyu sormaya kışkırtan, bu soruyla karşılaştırıp bu soru üzerine düşünmemi sağlayan başka ne olabilir? Çünkü derdim sırf çaldığım meyveler olsaydı

---

31 *Epistula ad Romanos*, 6.21.

ve sırf onları yemek isteseydim, zaten tek başıma da bunu yapabilirdim, eğer o suçu işlemek benim zevkimi tatmin etmeye yeterli olsaydı. Birlikte olduğum arkadaşlarımın bendeki bu arzuyu ateşlemesine gerek kalmazdı. Ama o meyvelerde benim zevkime hitap eden bir şey yoktu, benim zevkime hitap eden şey günahkârlar çetesiyle birlikte işlemiş olduğum suçun kendisiydi.

9. BÖLÜM

Kötü arkadaşlık bulaşıcı bir hastalıktır.

17. O zamanki ruh halimi nasıl açıklayabilim? Kesinlikle rezaletti ve böyle bir hale düştüğüm için yazıklar olsun bana. Ama yine de nasıldı? Bir insan zaaflarını anlayabilir mi?[32] Yaptığımız her şeye gülmekten kırılıyorduk, çünkü ne yaptığımızı bir türlü çözemeyen ve bize sert bir şekilde çıkışan ev sahiplerini aldatmak sanki yüreğimizi gıdıklıyordu. Ama niçin ben yalnız başıma asla yapmayacağım şeyleri yapmaktan hoşlanıyordum? Bunun nedeni kendi başıma olsam öyle içten gelerek gülemeyecek olmam mıydı? Sahiden de hiç kimse kendi başına böyle içten gelerek gülemez. Yine de öyle durumlar olur ki, insan kendi kendine, yanında hiç kimse olmadığı halde, gülme krizine tutulabilir, özellikle çok komik bir şey gördüğünde ya da işittiğinde ya da düşündüğünde. Hayır, bana kalsa tek başıma bu suçu işlemezdim, asla tek başıma bu suçu işlemezdim. İşte kalbimi sana olduğu gibi açıyorum Tanrım, çünkü her şey hafızamda capcanlı. Yalnız başıma ben hırsızlık yapmazdım, çünkü çaldığım şeyde bana cazip gelen bir şey yoktu, sadece çalmaktan hoşlanıyordum. Tek başıma olsam çalmaktan zevk almayacağımdan çalmazdım. Ah bu ne düşmanca bir arkadaşlık,

---

32 *Liber Psalmorum*, 18.13; 19.12.

zihnin kelimelerle açıklanamayacak baştan çıkarıcılığı, oyun ya da şaka kabilinden zarar vermeye duyulan hırs, başkasının kaybından duyulan açlık. Hiçbir kişisel çıkar yok, intikam duygusu hiç yok. Ama *haydi gidelim, yapalım* dediklerinde, utanç duymaktan utanıyoruz.

10. BÖLÜM

Bütün iyilikler Tanrı'dadır.

18. Bu birbirinin içine geçmiş karmakarışık düğümü kim çözecek? Ne iğrençlik! Ben artık bunları düşünmek istemiyorum, bunları görmek istemiyorum. Seni istiyorum ey Adalet, Masumiyet, iffetli bakan gözleri kamaştıran Güzellik ve Işık; senin doygunluğun ne doyumsuz. Sende sonsuz bir huzur var, sende dingin bir yaşam var. Senin krallığına giren insan Rabbinin sevincine kavuşur;[33] hiçbir şeyden korkmaz, mükemmel olanda mükemmelleşir. Gençliğimde senden uzaklaşmıştım Tanrım ve senin kımıldamaz durağanlığından başka yollara sapıp yolumu kaybetmiştim ve kendi kendimi çöle döndürmüştüm.

---

[33] *Evangelium secundum Matthaeum*, 25.21.

3. KİTAP

1. BÖLÜM

Aşkı yakalayayım derken, aşka yakalanıyor.

1. Kartaca'ya geldim ve yasak aşklarla kaynayan kazanın tam ortasına düştüm. Şimdiye kadar aşkı hiç tatmamıştım, ama âşık olmaya âşıktım.[1] Aşka duyduğum gizli özlem, bu özlemi daha yoğun hissetmediğim için kendimden nefret etmeme neden oluyordu. Etrafıma bakınıp âşık olacağım bir nesne arıyordum, âşık olmaya duyduğum aşkla güvende olmaktan ve tuzaksız yollardan nefret ediyordum.[2] İçsel bir açlık içindeydim, ama içimi doyuracak bir besinden yoksundum, yani senden yoksundum Tanrım. Ama ben sana aç olduğumu hissedemiyordum. Çünkü henüz kokuşmamış besinlere karşı bir açlık duymuyordum. Bu tür besinlere doymuş olmamdan kaynaklanmıyordu tabii bu duygum, tersine bunlara açlık hissettikçe bana daha da lezzetsiz gelmelerinden kaynaklanıyordu. Bu yüzden ruhum sağlığını yitirdi, her yanını saran ülser yüzünden kendisini dışarılara attı ve duyular dünyasıyla temas edip kaşıntısını gidermenin sefil yollarını aramaya koyuldu. Ama yöneldiği şeylerin ruhu olmadığından gerçek aşkın nesnesi de olamıyorlardı.[3] Sevmek ve sevilmek bana öyle tatlı geliyordu ki, hele sevdiğim şeyin bedenine sahip olmuşsam tadı-

---

1 Augustinus Kartaca'ya geldikten sonra, öncelikle şehvani hisleri, daha sonra başkalarının acısından aldığı zevk ve okulunda iyi ve başarılı bir öğrenci olmasının kendisine verdiği müthiş gurur yüzünden kendisini yargılıyor.

2 *Liber Psalmorum*, 90.3.

3 Augustinus'un açlığı tinselliğe değil, eliyle dokunabileceği gerçek ruhlara, yani maddiyatadır. Augustinus o dönemde duyduğu aşkın sadece cinsel bir aşk olduğunu ve böyle bir aşkın ruhu (*anima*) olmadığını belirtiyor.

na doyamıyordum. Yani dostluk pınarını şehvani pisliklerle kirletiyordum ve onun dupduru sularını cehennemlik şehvetle karartıyordum, yine de rezilliğime ve ahlaksızlığıma aldırmadan aşırı bir kendini beğenmişlik içinde dünyanın en kibar, en beyefendi insanıymışım gibi ortalıklarda dolanıyordum. Sonunda kölesi olmak istediğim aşka düştüm. Ey Tanrım, ey merhametli Tanrım, sen o kadar iyisin ki, çünkü bu zevkin lezzetine öyle acı bir tat kattın ki. Evet, sevildim ve hiç farkına varmadan zevkin zincirleriyle bağlandım, can yakıcı halkalarına seve seve geçirdim boynumu ve gün geldi kıskançlığın, kuşkuların, korkuların, öfkelerin ve kavgaların o kızgın demirden sopalarıyla dövülmeye başladım.

2. BÖLÜM

Tragedya oyunlarını seyretmekten hoşlanıyor.[4]

2. Tiyatro oyunlarına bayılıyordum. Çünkü bunlar benim sefilliğimi yansıtıyor ve ateşimi körüklüyordu. Neden insan o hüzünlü ve trajik oyunları seyredip acı çekmek ister, üstelik başına da hiç böyle olaylar gelsin istemezken? Ama bu olayları seyrederken içinin acımasını ister ve üstelik bu acıdan zevk alır. Tuhaf bir delilik değil de nedir bu? Çünkü bu sahnelerden acı çektikçe kendisindeki benzer acılar da bir türlü iyileşmez. Ama insanın kendisinin çektiğe acıya dert, başkalarının acısını hissetmesine ise merhamet denir. Tiyatroda sergilenen bu hayali oyunlardaki merhamet ne tür bir merhamettir? Çünkü bu oyunlarda seyircinin yardıma koşması beklenmez, sadece acı çekmesi beklenir ve ne kadar çok acı çekilirse, hayali oyundaki aktör o kadar çok alkışlanır. Bu insanlık dramı ister tarihsel bir olaya, isterse efsane-

---

4 Augustinus tiyatrolarda sergilenen trajik türdeki oyunlardan, özellikle bu oyunların içine sinmiş acıyı seyretmekten haz alıyor.

lere dayanmış olsun, seyircinin açı çekmeyeceği kadar kötü oynanırsa, o zaman insanlar tiyatroyu canları sıkkın bir halde eleştirerek terk eder. Ama oynanan oyun seyirciye acı vermişse, insanlar mutlu mesut, oyunun sonuna kadar tiyatroda kalır ve ağlar.

3. Bu durum şunu gösteriyor ki, biz acıları da seviyoruz. Gerçi her insanın mutlu olmak istediğinden de kuşkumuz yok bu arada. Ama hiçbirimiz acınacak duruma düşmek istemezken yine de başkalarına acımaktan hoşlanmamız, bizim acı çekmeden acı duyamayacağımızdan kaynaklanıyor da biz acıları sırf bu yüzden mi seviyoruz? Eğer böyleyse bu bizdeki dostluk pınarından kaynaklanıyor.[5] Ama bu pınarın suları nereye akıyor? Bu pınar nereden doğuyor? Niçin zift kaynayan akıntıya, o iğrenç tutkuların vahşi ateşlerine karışıyor sonra ve bunların içinde kaybolup bile bile asıl yolunu, yani göğün berraklığını terk edip başka bir yola sapıyor? O halde merhametimizi bir kenara mı atmalıyız? Asla. Öyleyse zaman zaman acıları da sevmeliyiz. Ama dikkat et, kendini kirletme ey ruhum, benim Tanrımın, atalarımızın Tanrısının ve çağlar boyunca övülecek ve yüceltilecek Tanrı'nın koruyuculuğuna sığın ve dikkat et, kendini kirletme. Bugün bile acıma duygumu yitirmiş değilim, ama o yaşlarda o oyunlardaki sevgililer ahlaksızca birbirlerinden zevk aldıklarında onların hazlarını paylaşıyordum, sahnelenen gösterideki hareketlerin hayali olduğunu bildiğim halde. Dahası, birbirlerini kaybettiklerinde onları acıyarak seyrediyor ve üzüntülerini paylaşıyordum. Ama hem sevincim hem de üzüntüm bana aynı şekilde haz veriyordu. Oysa bugün ahlaksızlığından zevk duyan insana, iğrenç zevkinden yoksun kaldığı ya da acınası mutluluğunu kaybettiği için kendisini çetin sınavlardan geçiyormuş sanan in-

5 Dostluk pınarı (*vena amicitiae*), yani şefkat pınarı (*vena caritatis*).

sandan daha çok acıyorum. İşte gerçek acıma duygusu bu, çünkü insana zevk veren bir yanı yok. Zavallılığından ötürü acı çeken bir insana bizdeki şefkat hissiyle acıma duyuyorsak da, gerçekten bütün gönlüyle acıma hissi duyan bir insan şefkat hissini bahane olarak kullanmamalı. Çünkü iyi niyetin arkasında kötü niyet varsa, yani imkânsız olan olabiliyorsa, o zaman gerçekten ve bütün samimiyetiyle acıma hissi duyan bir insanın başkalarının acı çekmesini istemesi gerekir ki kendisi bunlara acıyabilsin. Bu nedenle bazı acılara şefkat gösterilebilir, ama hiçbir acıdan zevk alınmaz. Oysa senin, ey Rab olan Tanrım, senin ruhlarımıza duyduğun acıma bizim acıma hissimizden o kadar farklı ki, o kadar saf ki, o kadar katışıksız ki, çünkü hiçbir acı seni yaralamıyor. Böyle bir yeti başka kimde var?[6]

4. Ama o yıllarda zavallı bir insan olduğumdan acı duymayı seviyordum ve canımı yakacak şeyler arıyordum. Bu yüzden sahnedeki aktörün, başkalarının yaşadığı hayali felaketleri canlandırması benim öyle hoşuma gidiyordu, beni öyle derinden etkiliyordu ki, gözlerimden sel gibi yaşlar boşalıyordu. Senin çobanlığına katlanamayıp süründen ayrılmış ve kendisini yollara vurmuş biçare bir koyunun o iğrenç uyuz illetine tutulmuş olmasında tuhaf olan ne var?[7] Zaten bu yüzden acılardan büyük zevk alıyordum, ama yüreğimi delip geçecek türdekilerden değil. Çünkü tiyatroda seyrettiğim gibi acılar yaşamak istemiyordum, sadece derimi sıyırıp geçen acılı öyküler, hayali masallar dinlemek istiyordum. Ama tırnaklarımla kaşıdıkça, derim daha fazla alev alıyordu sanki, kabarıyor, şişiyor ve pis kokulu irinler akı-

---

6 *Epistula II ad Corinthios*, 2.16.

7 Augustinus'un burada kendisiyle ilgili çizdiği portre, Tanrı'nın sürüsünden ayrılmış, uyuz hastalığına tutulmuş ve hafif hafif kaşınmaktan zevk alan bir insandır.

yordu her yanından. Böyle bir yaşama gerçek bir yaşam denebilir miydi ey Tanrım?

3. BÖLÜM

Hitabet okulunda Bozguncuların[8] yaptıklarından dehşete kapılıyor.

5. Yaşantım böyle akıp giderken senin bağışlayıcılığın çok uzaklardan bana kol kanat geriyordu. Dalalet içine düşmüş, kendimi harcamıştım, haram bir meraka kapılmıştım. Seni terk edince inançsızlığın diplerine sürüklendim ve şeytanların kölesi olup maskaraya döndüm. İşlediğim günahları onlara kurban olarak sundum ve bütün yaptıklarımın cezasını senin kırbacını yiyerek ödedim. Hatta haddimi öyle aştım ki, senin için düzenlenen kutsal ayinler sırasında senin kilisenin dört duvarı arasında bile arzularımı bastıramadım ve ölüm meyvesini dereceğimi bile bile günaha girdim. Bu yüzden senin tarafından kırbaçlanarak ağır bir şekilde cezalandırıldım. Ama işlediğim suçun yanında bu cezalar çok hafif kalır ey Tanrım, ey yüce bağışlayıcım, korkunç tehlikelerle dolu yollardan kaçıp sığındığım tek korunağım. Başıboş dolanıyordum bu yollarda, başım dimdikti[9] ve senden gitgide uzaklaşıyordum. Senin yolunu değil kendi yolumu seviyordum, bir firarinin özgürlüğünü seviyordum.

6. Özgür sanatlar denen o dersler[10] benim mahkemelerde avukat-

---

8 Kartacalı öğrencileri bu sıfatla tanımlıyor. *Eversor*: "bozguncu, düzen bozucu," hukukta baba parasını har vurup harman savuran kimse anlamına gelir.

9 Tanrı'ya boyun eğme düşüncesi hiç yoktu, inatçı ve dik başlıydım.

10 Klasik çağın özgür bireyin eğitimine yönelik *septem liberales artes*'i (*yedi özgür sanat*) Augustinus'un düşüncesinde insana ahlak ve Tanrı sevgisi aşılamadığından eksik bir eğitim olarak görülüyor.

lık yapmama yönelikti. Bu derslerle ayrıcalıklı bir yer edinecektim, yani insanları ne kadar kandırırsam o kadar büyük övgü kazanacaktım. İnsan ne kör bir varlık ki körlüğüyle bile gururlanabiliyor. Hitabet okulunda üstün bir konumdaydım ve bu başarımdan ötürü böbürleniyor, kurum kurum kurumlanıyordum. Ama ya Rab, biliyorsun yine de çok usluydum ve ortalığı birbirine katan o *Bozguncuların* yaptıklarının hiçbirini yapmıyordum. Kendilerine uygun gördükleri bu uğursuz, bu şeytani ad, onların kentli züppelikleriyle ne de güzel uyuşuyor. Yine de onların arasındayken, onlardan biri olmadığım için tuhaf bir utanç duyuyordum. Onlarla birlikte yatıp kalkıyordum, arkadaşlıklarından zevk aldığım zamanlar bile oluyordu. Gerçi davranışları hep beni ürkütüyordu. Sınıfa yeni gelen utangaç ve acemi çaylaklara yüzsüzce kancayı takıyorlar, onlarla dalgalarını geçip eğlenerek kötü niyetlerini besliyorlardı. Yaptıkları ancak bir şeytanın yapabileceği şeylerdi. Bu yüzden *Bozguncular* kadar onlara yakışan başka bir ad olabilir mi? Çünkü her şeyden önce kendileri bozuktu bu insanların, başkalarını alaya alıp kandırmaya çalışırlarken aslında kendilerini alaya alan ve kendilerini baştan çıkaran kötü ruhların maskarası olmuş, yoldan çıkarılmışlardı.

4. BÖLÜM

Cicero'nun *Hortensius* adlı eseri ruhunu felsefe ateşine salıyor.

7. İşte en hassas yaşımda[11] böyle bir arkadaş çevresinde hitabet kitaplarını hatmetmekle meşguldüm. Amacım hep birinci olmaktı, insanoğlunun beyhudeliğinden doğan boş bir hevesle lanetlenesi ve gelip geçici bir amaca hizmet edecektim. Derslerimiz belli bir müfredat programına göre işlenirken bir gün o malum Cicero'nun bir kitabıyla tanış-

[11] Augustinus 17 yaşındadır.

tım. Bu kitabın yüreği değil, ama dili hepimizi büyüledi.[12] İçerik açısından felsefeye çağrı niteliği taşıyan bu kitabın adı *Hortensius*'tu. İşte bu kitap yaşama bakış açımı değiştirdi[13] ya Rab, dualarımı sana yöneltti, dileklerimi, hedeflerimi başkalaştırdı. O boş umutlarımın hepsi birden sönüverdi, yüreğimde hissettiğim mucizevi bir ateş sayesinde sonsuz bilgelik aşkıyla doldum ve yeniden sana dönmek için yavaş yavaş doğrulmaya başladım.[14] Çünkü annemin parasıyla satın aldığım bu kitabı dilimi geliştirmek için okumadım. O sıralar on dokuz yaşındaydım ve babam öleli iki yıl olmuştu.[15] Her neyse, bu kitabı dilimi geliştirmek ya da üslup edinmek için okumadım. Bu kitaptan etkilendim, çünkü içinde yazılanlar beni ikna etmişti.

8. Nasıl yanıp tutuşuyordum Tanrım, bu dünyadan kanatlanıp sa-

---

12 Augustinus'un bu soğuk ifadeleri Cicero'nun pagan olmasından ileri gelir. Augustinus, Cicero'nun kitabının kendi yaşamındaki önemini vurgulasa da, kitapla özdeşleştirdiği yazarın yüreğinden uzak olduğunu belirtiyor. Cicero'nun *Hortensius* adlı kitabı İÖ 45 yılında kaleme alınmış ve günümüze Augustinus'un aktardığı birkaç özdeyişten başka hiçbir şey kalmamıştır. Kitapta Hortensius'un, felsefenin toplumsal bir yararı olmadığına, insan mutluluğuna herhangi bir katkısı bulunmadığına ilişkin görüşü eleştiriliyor. Cicero ise Hortensius'un bu görüşünün felsefi bir ifade olduğunu ve doğruluğuna ancak bir felsefecinin karar verebileceğini söylüyor ve konuyla ilgili görüşlerini dile getiriyor. Augustinus'un Cicero'nun mutlulukla ilgili düşüncelerinden etkilendiğini *İtiraflar*'ın 10. kitabında da tanık oluyoruz.

13 Augustinus *mutavit affectum meum* ifadesiyle zihinsel bir değişim yaşadığını ima etmektedir.

14 Tanrı'nın yolundan çıkıp başka yollarda sürgün dolaşan Augustinus artık ona kavuşmak için battığı yerden yukarıya tırmanmaya ve yeniden Tanrı'nın yoluna girmeye hazırlanır. Augustinus'a bundan böyle artık pagan denemez.

15 372-373 yıllarından söz edildiğine göre babası 370 yılında ölmüş olmalıdır.

na yeniden uçmak için nasıl yanıp tutuşuyordum, benim hakkımda ne düşündüğünle ilgili en ufak bir bilgim olmadığı halde. Çünkü senin bilgin asıl bilgeliktir. Yunancada felsefe kelimesinin karşılığı bilgelik aşkıdır, işte bu kitabın ruhumda yaktığı ateş bilgelik aşkıydı. İnsanın gözünü boyamak için felsefeyi bir araç olarak kullananlar var, yanılgılarına renk katmak ve bahane uydurmak için felsefenin yüce adını suistimal ediyor, tılsımını ve şerefini iki paralık ediyorlar. İşte bu kitapta Cicero'nun zamanında ya da daha önce yaşamış bu tür sözde felsefecilerden bahsediliyor, hakiki renklerine işaret ediliyor ve senin en iyi ve en sadık kullarından Paulus'un sözlerinde hayat bulan o şifalı öğüdün ne kadar doğru olduğu bize gösteriliyor: *Dikkat edin! Kimse sizi felsefeyle ve insan yaşantısının boş hayalleriyle, Mesih'in ilkelerine göre değil de dünyevi ilkelere göre kandırmaya çalışmasın. Çünkü sen o ulu heybetinle Mesih'te bedenlendin.*[16] Ama o zamanlar, sen de çok iyi biliyorsun ki, ey Kalbimin Nuru, ben bu havarinin sözlerinden bihaberdim. Cicero'nun kitabında beni asıl cezbeden, şu ya da bu felsefe okuluna bağlanmamamızı, ne olursa olsun sadece bilgeliği sevmemizi, onu aramamızı, onun peşine düşmemizi, onu yakalamamızı ve ona sıkı sıkı sarılmamızı öğütleyen ifadelerdi. İşte beni heyecanlandıran, alev alev yakan bu ifadelerdi. Ama bu ifadelere yüreğimi yeniden yangın yerine döndürecek şekilde bağlanmamamın tek nedeni satırlarında Mesih adının geçmiyor olmasıydı.[17] Çünkü senin merhametin sayesinde bu adı, se-

---

16 *Epistula ad Colossenses*, 2.8-9.

17 Yunanca *Khristos*: "meshedilmiş, kutsal yağla ovulmuş" sözcüğü İncil'de İbranca *Messiah* sözcüğüne karşılık gelir. Yahudiler arasında beklenen kral anlamına gelir. Bu inanca göre, Davut peygamberin sorundan gelecek bir kral İsraili esaretten kurtaracak ve onu altın çağına kavuşturacaktır. İncil'de bu ad Iesus için kullanılır (İÖ 5-30). Çünkü Iesus insanları günahlarından arındıran ve göksel yolu aydınlatan bir kurtarıcı, bir kılavuzdur. Pa-

nin oğlunun ve benim kurtarıcımın adını minicik yüreğim daha annemden süt emerken kana kana içmişti ve bu adı derinlerine işlemişti. Bu adı taşımayan bir eser ne kadar edebi olursa olsun, ne kadar süslü bir üslupla yazılmış olursa olsun ve ne kadar doğru olursa olsun, benim ruhumu derinden fethetmeyi başaramazdı.

5. BÖLÜM

Yavan üslubu yüzünden Kutsal Kitabı sıkıcı buluyor.

9. İşte böylece Kutsal Kitabı okumaya ve onun ne tür kitap olduğunu anlamaya karar verdim. Şimdi çok iyi biliyorum ki, o satırlarda kibirlilerin kavrayamayacağı ve çocukların göremeyeceği bir şeyler var. Başlangıçta sıradan, ama gittikçe yüceleşen bir üslubu var ve sırlarla örülü. Ben bunlara nüfuz edebilecek, başımı öne eğip adımlarının peşine düşebilecek bir adam değildim ki. Ama şu an hatırlıyorum da bu Kitabı ilk okuduğumda hiç de böyle düşünmüyordum. Tullius'un[18] muhteşem üslubuyla karşılaştırdığımda, bu Kitap o kadar yavan görünmüştü ki gözüme. Çünkü bendeki kibir bu Kitabın tevazusunu kabullenecek gibi değildi, aklım satırlarının derinliğine nüfuz etmiyordu. Şu bir gerçek ki, bu Kitap küçük çocuklarla büyüyüp boy atacak şekilde yazılmıştı, ama ben küçük bir çocuk olmaktan nefret ediyordum, kendini beğenmişliğin doruklarında olduğumdan, kendimi büyük bir adam sanıyordum.

---

ulus'un mektuplarından Mesih İsa'nın yaşamıyla ve öğretileriyle ilgili geniş bilgi edinilmiştir.

18 Tullius Cicero.

6. BÖLÜM

Manicilerin tuzağına düşüyor.[19]

10. İşte bu yüzden gördükleri sanrılarla övünen, şehvet budalası bir yığın gevezenin arasına düştüm. Dillerinde şeytani tuzaklar vardı bu adamların ve bir de senin adının, Rabbimiz İsa Mesih'in adının ve Şefaatçi,[20] Avutucu Kutsal Ruh'un[21] adının hecelerini karman çorman edip hazırladıkları ökse macunu.[22] Bu adlar onların dudaklarından hiç eksik olmuyordu, ama sadece ağızdan paldır güldür çıkan bir ses olarak; yoksa yüreklerinde hakikatten eser yoktu. Oysa hiç durmadan "Hakikat, Hakikat" diyorlardı ve bana bu konuda pek çok telkinde bulunuyorlardı, ama onların hiçbir yerinde hakikat yoktu.[23] Ne seninle, yani asıl hakikat olan seninle ilgili söyledikleri doğruydu, ne de senin yarattığın bu dünyayı meydana getiren ilk ilkelerle ilgili. Ama gerçek şu ki, sana olan

---

[19] *Hortensius*'taki bilgiler ışığında felsefeyi tadan Augustinus, bu tatla gerçek bilgeliği bulmak için başvurduğu Kutsal Kitaplardan ruhunu tatmin eden bir tat alamıyor. Tanrı'ya kavuşmak için çıktığı bu yolculuk onu yeniden yanlış bir yola saptırıyor. *Hortensius*'ta yazılanlara gönülden bağlanmamasının nedeni satırlarında Mesih'in adının olmamasıydı. Bunun üzerine Augustinus Mesih'in adını kullandıklarını sandığı Manicilere yöneliyor ve onların tuzaklarına düşüyor. Ama bu yolun da kendisini Tanrı'ya götüremeyeceğini anlıyor.

[20] Yuhanna İncili'nde *Paracletos* kelimesi Kutsal Ruh'a verilen bir isimdir. Paracletos'un asıl anlamı aracı, arabulucu, şefaat edendir. *Evangelium secundum Ioannem*, 14.16.26; 15.26-16.7.

[21] Manici Trinitas (Kutsal Üçlü).

[22] Kuşları avlamak için değneklere sürülen macun.

[23] Manicilerin kendisini Hakikate eriştireceklerine söz verdiklerini, ama asla bunu gerçekleştirecek yetide olmadıklarını, çünkü bu Hakikatin onların ağzından sadece bir ses olarak çıktığını vurguluyor.

aşkım uğruna, ey en yüce iyi olan Baba, ey bütün güzelliklerin güzelliği,[24] bana bu konularda doğruları söylemiş olan felsefecilerden bile aşkım uğruna vazgeçmiştim. Ey *Hakikat, Hakikat*, iliğime kemiğime kadar nasıl da derin derin soluyordum demek ki seni! Onlarsa tekrar tekrar ve türlü türlü şekillerde seni fısıldıyorlardı kulağıma, sadece bir sesten, cilt cilt koca kitaplarda okunan bir sözcükten ibaret olan seni. Sana aç olan ruhuma senin yerine güneşi ve ayı tepsiye koyup getiriyorlardı,[25] yani senin o güzel eserlerini. Ama bunlar yalnızca senin eserlerindi, sen değildin, üstelik bunlar senin ilk eserlerin de değildi.[26] Çünkü maddi âlemin ne kadar ışıl ışıl, ne kadar semavi olsa da, senin ruhani âlemin ondan önce gelir. Ama benim açlığım ve susuzluğum senin önce yarattığın bu âleme de değildi, ben sadece sana aç ve susuzdum, sana, yani *hiçbir değişimin ve anlık gölgelenmelerin olmadığı* hakikate.[27] Ama onlar bana göz kamaştırıcı hayali görüntüler sundular,[28] ben de bu

---

24 Trinitas'a sesleniyor.

25 Maniciler için astronomi bilgisi ilahiyatın bir dalıydı. Augustinus'un ruhunu Tanrı'yla besleyecekleri yerde, onun yarattığı güzelliklerle, ayla ve güneşle beslemeye çalışıyorlar. Kötülük sorununu çözmede başarısız oluyorlar, çünkü değişmez sonsuz yasayı, zamana bağlı, bu yüzden geçici olan âdetlerden ayırt etmekten yoksunlar.

26 Çünkü Tanrı ilk olarak güneşi veya ayı değil, göğü ve yeri yarattı. *Liber Genesis*, 1.1: "*In principio creavit Deus cælum et terram*: Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı"

27 Ayrıca bkz. Augustinus, *Confessiones*, 4.15.25. Burada, sonsuzluğun hareketsizliğine ya da devinimden uzak yapısına ve tanrısal bilginin o değişmez ve bir an bile gölgelenmeyen duruluğuna atıfta bulunuluyor.

28 *Phantasmata*: hayali görüntü. Maniciler İsa'nın çarmıha gerilmesini bir sanrı olarak değerlendirip İnsan bedenli Tanrı'nın gerçek ölümü olarak görülemeyeceğini belirttiler. Augustinus Manicilerin İsa'nın çarmıha gerildikten sonra göğe yükselişiyle ilgili öğretisini şüpheyle karşılar ve bunu bir sanrı

görüntüleri sen sanıp yuttum. Aslında gözlerimin aklımı çelmesine neden olan o boş hayaller yerine güneşi sevmiş olsaydım daha doğru olurdu, çünkü en azından onu gözlerimle apaçık görebiliyordum. Ama ben onların bana sunduklarını sen sanıp yuttum, yine de öyle pek iştahla değil. Çünkü o zaman ağzımda bıraktığın tat şimdikine hiç benzemiyordu –nasıl bıraksın, senin o yapmacık şeylerle hiç alakan yoktu ki– işte bu yüzden bu hayallerle doymadım, tersine daha fazla acıktım. Rüyalardaki yiyecekler uyanıkken yediğimiz yiyeceklerin aynısıdır, ama uykudaki insanlar bunlarla doymaz, çünkü uyumaktadırlar. Bu yüzden şimdi benimle konuştuğun için biliyorum ki, o hayallerin seninle uzaktan yakından alakaları yoktu. Çünkü o hayaller somut birer görüntüydü, sahte cisimlerdi. Görme yeteneğimiz sayesinde gerek gökyüzünde gerekse yeryüzünde gördüğümüz gerçek cisimler onlardan daha kesindir. Bu gerçek cisimleri biz insanlar da görürüz, vahşi hayvanlar da görür, kuşlar da. Bu cisimler bizim hayalimizde canlandırdığımız görüntülerinden daha kesindir. Ama bu görüntüleri, gerçekte hiç var olmayan ve bu görüntülerden daha büyük ve sınırsız olan başka görüntülere göre[29] daha kesin bir şekilde hayal ederiz. İşte o zamanlar ben bu tür boş görüntülerle besleniyordum, ama doymuyordum. Ama ben sana eğiliyordum ey Aşkım, sana eğiliyordum ki senden güç alabileyim, çünkü sen ne o gökyüzünde gördüğümüz cisimlere benziyorsun, ne de hiç görmediklerimize.[30] Evet, bunların hepsini sen yarattın, ama bunların hiçbiri senin en büyük âlemin değil. Demek ki benim

---

olarak değerlendirir. Onlardan edindiği Tanrı'yla ilgili bilgileri yeniden düşündüğünde bu bilginin hayal gücünün yarattığı bir hayalet olduğunu düşünür. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 4.7.12.

[29] Hiç görmediğimiz, sadece tahmin ettiğimiz.

[30] Görüş gücümüzün ötesinde varolduğunu tahmin ettiklerimize.

hayal gücümde canlandırdığım görüntüler, gerçekte varolmayan cisimlerin o görüntüleri senden ne kadar uzak görüntülerdi! Evet, varolan cisimlerin görüntüleri daha kesindir, ama sen bu tür görüntüler de değilsin. Sen ruh da değilsin, ruh ki bedenlerimize can verir ve bedenlerdeki can bedenin kendisine göre daha üstündür. Sen ruhlara can verensin, canların canısın. Sen canın kendisisin ve hiç değişmezsin, sen benim ruhumun canısın.

11. Öyleyse o vakitler sen neredeydin, ne kadar uzaktaydın? Ben de senden ayrı orada burada dolanıyordum, hatta keçiboynuzuyla beslediğim domuzların keçiboynuzundan bile yoksundum.[31] Bu tuzakların yanında edebiyatçıların ve şairlerin uydurduğu masallar bile ne kadar masummuş meğer! O dizeler, o şiirler, o uçan Medea bile[32] meğer ne kadar iyiymiş bu adamların beş elementinin yanında, karanlığın beş mağarasına göre sürekli renk değiştirip duran, hiçbir yerde varolmayan ve onlara inananı öldüren şu beş elementinin yanında.[33] Çünkü hiç değilse şiirleri, şarkıları gerçek bir besine dönüştürebiliyorum. O zamanlar uçan Medea diyordum, ama bunun böyle olduğunu iddia etmiyordum. Kulağıma şiirler okunduğunda onlara inanmıyor-

---

31 Augustinus ironik bir dille yiyecek hiçbir ekmeğinin kalmadığını, besleneceği hiçbir kitabın olmadığını belirtiyor. Domuzlarla kastettiği ise öğrencilerdir. Bkz. *Evangelium secundum Lucam*, 15.16: "Karnını domuzların yediği keçiboynuzlarıyla doyurmak istiyordu, ama hiç kimse ona keçiboynuzu bile vermiyordu."

32 Yunan mitolojisinin Colchisli büyücüsü. Burada, Yunan mitolojisi üzerine işlenen konulara ve öğrencilerin hitabet yeteneğini geliştirmek üzere bu konular üzerine yaptıkları irticalen konuşmalara dikkat çekiliyor ve dolayısıyla hitabet derslerinde yapılan alıştırmalar ima ediliyor.

33 Manici öğretiye göre beş element (su, ışık, rüzgâr, ateş ve hava) karanlığın mağarasında oturur.

dum. Ama bu adamların söylediği masallara inandım. Ah, ah! Hakikatten yoksun olan görüntüleri aramak için nice cefa çekip su gibi terlerken nasıl da adım adım cehennemin diplerine inmişim meğer! Çünkü seni, Tanrım, seni ararken –bunları şimdi bana merhamet ettiğin için sana itiraf ediyorum, ama itiraf etmediğim zaman da bana yine merhamet etmiştin– zihnimin idrak etme yetisiyle aramıyordum; oysa bu yetiyi sen insana hayvanlardan üstün bir varlık olması için vermiştin, bense seni bedenimin duyularına göre aramaya kalkıştım. Oysa sen benim en iç varlığımdan daha içtin ve benim en üst varlığımdan daha üsttün. Ama ben Süleyman'ın mesellerindeki o cüretkâr, o ar yoksunu kadına takılıp tökezledim. Kapısındaki sandalyesine oturmuş şöyle diyordu bu kadın: "Sizden gizlenen şu ekmekleri dilediğinizce yiyin, çaldığım şu tatlı suyu kana kana için."[34] İşte beni bu kadın baştan çıkardı, çünkü beni kendi varlığımın dışımda yaşarken, sadece bedenimdeki gözlerle görürken ve bu gözlerle görüp oburcasına yuttuğu yiyecekleri kendi kendime çiğneyip geviş getirirken buldu.

7. BÖLÜM

Saçma sapan öğretileri olan Manicilere yaranmaya çalışıyor.

12. Başka tür bir gerçeklikten habersizdim, oysa o asıl gerçeklikti. Kafanın dikine gidiyor ve *bana Kötülük nereden gelir; acaba*

---

[34] *Liber Proverbiorum*, 9.17. Burada söz edilen Sapientia'dır (Felsefe): Felsefe kendi evini inşa edip kentin dört bir yanına yolladığı hizmetçileriyle insanları yanına çağırır ve onlara kendi pişirdiği yemekleri yemelerini, kendi hazırladığı şaraptan diledikleri kadar içmelerini söyler. Çünkü ona göre çalıntı su tatlı, gizlice yenen yemek lezzetlidir.

Tanrı'nın bir bedeni var da onunla sınırlı mı; Onun saçları ve tırnakları var mı; birden fazla kadını olanları, insanları öldürenleri ve hayvanları kurban edenleri haklı mı görmeliyiz şeklinde sorular soran o budala yalancılara yaranmaya çalışıyordum. Cahilliğim yüzünden bu sorular aklımı iyice karıştırıyordu, hakikatten uzaklaştıkça hakikate erdiğimi sanıyordum. Çünkü bilmiyordum ki kötülük yoktur, kötülük denilen şey sadece hiçbir iyi kalmayıncaya kadar iyilikten mahrum kalmaktır. Bunu nasıl bilebilirdim ki, gözlerimle sadece maddi olan şeyleri görebiliyorken ve zihnimde sadece görüntüleri canlandırabiliyorken? Tanrı'nın ruh olduğunu bilmiyordum, enine boyuna ölçülebilen uzuvlarının, bir kütlesinin olmadığını bilmiyordum. Çünkü her kütlenin bir bölümü bütününden daha küçüktür. Sonsuz olsa, sınırlı mekânda kalan sonlu bölümü sonsuzluktan daha kısa kalacaktı, böylece bir ruh ya da bir tanrı gibi her yerde bütünüyle olamayacaktı. Dahası içimizde olan ve bize varlığımızı veren[35] şey hakkında da en ufak bir bilgim yoktu ya da Kutsal Kitap doğruyu söylediğinde, yani biz Tanrı'nın suretinde yaratıldık dediğinde ne kastettiklerini hiç mi hiç anlamıyordum.[36]

13. İçsel, hakiki adalet nedir hiç bilmiyordum, oysa bu adalette hükümler geleneklere göreneklere göre değil, her şeye gücü yeten Tanrı'nın yasasına göre veriliyordu. Bu yasa yeryüzündeki bütün coğrafyalara, bütün çağlara, bütün zamanlara uygun bir ahlak anlayışı geliştirmiş olan, kendisi ise her yerde ve her zaman hep aynı kalan, ülkeden ülkeye, çağdan çağa değişmeyen yasaydı. Bu yasaya itaat ettikleri için İbrahim, İshak, Yakup, Musa, Davud adil insanlar olarak Tan-

---

[35] Sen bende olmasaydın ben olamazdım, bkz. Augustinus, *Confessiones*, I.2.2.

[36] *Liber Genesis*, 1.27: "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu."

rı'nın övgülerine mazhar olmuşlardı. Oysa aynı kişiler işinin ehli olmayan yargıçlar tarafından dünya mahkemesinde[37] yargılanıp günahkâr ilan edildiler. Bu yargıçlar insanoğlunun doğrularına ya da yanlışlarına kendi ahlak ölçütlerine göre değer biçen kişilerdi. Varsayın bir zırh giyeceksiniz, ama hangi parçanın vücudunuzun hangi kısmına giyileceğini bilmiyorsunuz ve baldırınıza giyeceğiniz kısmı başınıza, miğferinizi ayağınıza geçirmeye çalışıyor, sonra da uymadı diye söylenip duruyorsunuz ya da öğleden sonra satış yapmanın yasak olduğu bir gün mallarınızı sabahleyin satmanıza izin verildiği halde öğleden sonra satış yapamadınız diye dırdır edip duruyorsunuz ya da bir evde şarap mahzeninden sorumlu kahyanın yasakladığı bir şeye bir kölenin el sürdüğünü görüyorsunuz veya sofrada yapılması yasaklanan bir şeyin ahırın arkasında yapıldığını görüyorsunuz ve aynı evde ya da aynı ailede yaşadığınız halde neden size de istediğinizi istediğiniz yerde yapma özgürlüğü verilmiyor diye sinirleniyorsunuz. İşte falan çağda dürüst insanların yapmasına izin verilen şeylerin, yaşadıkları çağdaki dürüst insanlara yasaklandığını gören ve her iki çağın insanı da aynı yasaya tabi olduğu halde Tanrı'nın çağın geçici koşullarına göre falancaya böyle, filancaya şöyle yapmasını buyurduğunu işitince işte böyle sinirlenenler oluyor. Ama bunlar aynı insanda, aynı zamanda ve aynı evde bile farklı şeylerin farklı işlevleri olduğunu anlamalılar. Günün belli saatinde yasak olmayan bir şey başka saatinde yasak olabiliyor ya da şu köşede yapılmasına izin verilen ya da buyrulan bir şey bu köşede yasaklanıyor ve cezalandırılıyor. Ne yani, adalet bu kadar farklı, bu kadar değişken olabilir mi? Hayır, sadece yön verdiği zamanlar birbirinin aynı değil. Şu dünyada kısacık yaşamı olan insanlar kendile-

[37] *Epistula I ad Corinthios*, 4.3.

rinden önceki hiç tanımadıkları yüzyıllar ve başka uluslar ile bilip tanıdıkları yüzyıllar ve uluslar arasındaki sebep sonuç ilişkisini kavrayabilecek yetide değiller. Ama tek beden, tek gün ya da tek ev söz konusu olduğunda, o tek bedene hangi parçaların uygun olduğunu, o tek güne hangi işlerin uygun düştüğünü ve o tek evde hangi görevlerin hangi insanlara uygun olduğunu kolayca anlayabilirler. Bu yüzden kavradıkları şeyleri kabulleniyorlar, ama kavrayamadıklarına kızıyorlar.

14. İşte ben o yaşlarda bunları hiç bilmiyordum ya da şöyle dersem, bunlara hiç dikkat etmiyordum. Oysa her an gözlerime çarpıp duruyorlardı, ama ben görmüyordum. Şiir okuduğumda kafiyeleri istediğim şekilde istediğim yere koyamıyordum, tersine şu ölçüye bu kafiyeyi, bu ölçüye şu kafiyeyi oturtmak, hatta aynı dizede her yere aynı kafiyeyi oturtmamak durumundaydım. Yani şiiri kurallarına göre okumak zorunda olduğum şiir sanatında bile farklı yerlerde farklı kurallar yoktu, her yerde aynı kurallar geçerliydi. Böyle olduğu halde ben iyi ahlaklı ve kutlu insanların itaat ettiği adaletin, belirlediği ilkeleriyle bütün çağları ve bütün coğrafyaları kucakladığını fark edemiyordum; kendi içinde hiçbir tutarsızlık olmadığı halde geçip giden çağlara göre bütün ilkelerini aynı anda uygulamadığını, bunları hakkaniyetle paylaştırıp uygulamaya koyduğunu anlayamıyordum. O kadar kördüm ki, bu yüzden kutlu peygamberlerimizin kendi zamanlarında Tanrı'nın buyruklarına ve vahiylerine göre hareket etmiş olmalarını kınadığım gibi, bir de Tanrı'nın onlara bildirdiği geleceğe ilişkin haberler veriyorlar diye kızıyordum.

8. BÖLÜM

Manicilere karşı çıkıp hangi eylemin her zaman ayıplanması gereken bir suç, hangisinin kusur olduğunu açıklıyor.

15. Herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde insanın Tanrı'yı bütün kalbiyle, bütün ruhuyla, bütün aklıyla sevmesinin nesi yanlış ya da insanın komşusunu kendisini sever gibi sevmesinin?[38] Demek ki Sodomluların günahları gibi doğaya aykırı günahlar her yerde, her zaman kınanır ve cezalandırılır.[39] Bu günahları bütün bir halk işliyorsa, işlenen günahın bedelini hepsi tanrısal yasa karşısında ödemek durumundadır. Çünkü bu yasa insanlar tarafından bu şekilde kötüye kullanılsın diye yazılmamıştır. Hatta Tanrı tarafından yaratılmış olan doğamız bu türlü cinsel sapıklıklarla kirlenirse, Tanrı'yla aramızdaki o güçlü birlik bile bozulur. İnsanın töresine aykırı davranışlardan gelenek ve göreneklerdeki farklılıkları dikkate alarak kaçınmak gerekir, yerli ya da yabancı kim olursa olsun kendi keyfine göre hareket edip bir ülkenin veya bir halkın törelerle ya da yasayla güvenceye aldığı huzurunu kaçıramaz. Bütünün bir parçası olup da bütünle uyuşmayan parça kusurlu demektir. Ama Tanrı bir halka bir şey buyurduğunda, bu şey bu halkın âdetlerine ya da yasalarına aykırı olsa bile yapılmalıdır, daha önce orada hiç yapılmamış olsa bile. Hatta daha önce böyle bir şey terk edilmişse yeniden uygulanmalı, daha önce yasalaşmamışsa yasalaşmalı. Çünkü bir kral hükümranı olduğu kendi krallığında bazı şeyleri buyurma yetkisine sahiptir, bu buyruklar daha önce kimse tarafından buyrulmamış olsa bile, hatta kralın kendisi bile daha önce hiç böyle bir buyrukta bulunmamış olsa bile. Kralın buyruğuna itaat top-

---

38 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.37, 39.

39 *Liber Genesis*, 19.5 vd.

lumun birliğine ters düşmez, aksine eğer itaat edilmezse bu birlik bozulur. Çünkü insan topluluklarında krala itaat şarttır. Öyleyse evrendeki bütün varlıkların yöneticisi olan Tanrı'nın buyruklarına hiç tereddütsüz, haydi haydi itaat edilmeli! Çünkü insan toplumundaki iktidar anlayışına göre, alttaki iktidar üstteki iktidara boyun eğmek zorundaysa, Tanrı'ya herkes boyun eğmeli.

16. Zarar verici davranışlar da doğaya aykırı davranışlarla aynı kefeye konur. İster kötü bir sözle isterse kötü bir davranışla, yani ne olursa olsun başkasına zarar verme intikam duygusundan kaynaklanır. Kimi zaman düşmanlar arasında oluşur bu duygu, kimi zaman da kendinin olmayan bir malı sahiplenme hırsından, tıpkı haydutun yoldan geçen birine saldırmasında olduğu gibi. Bir insan bazen kendisine kötülük gelebileceğinden korktuğu birine de saldırabilir ya da insan yoksulsa bazen zengin olanı kıskanıp ona zarar verebilir. Bazen de üstün bir başarı elden biri karşısındakinin kendisine rakip olabileceğinden korkup veya halihazırda rakibi olarak görüp ona zarar verebilir. Ya da sırf başkalarının acı çekmesinden hoşlandığından zararlı olabilir, gladyatör gösterilerinin seyircileri gibi veya başkalarını alaya alıp onlarla eğlenenler gibi. İşte ahlaksızlığın başlıcaları bu tür davranışlardır. Ya iktidar tutkusundan kaynaklanır bunlar ya da göz doymazlığından veya şehveti tatmin etme hırsından, yani ya birinden, ya ikisinden ya da her üçünden; ve işte böylece ahlaksızca yaşanıp gidilir, senin ey yüceler yücesi, tatlılar tatlısı Tanrım, senin on telli santurunun, yani on emrinin üçüncü ve yedinci kuralını hiçe sayarak.[40] Ama sana hangi kötülük yapılabilir, sana asla kötülük yapılamayacağına göre? Kim sana saldırabilir, sana asla zarar verilemeyeceğine göre? Sen ceza

---

[40] *Liber Psalmorum*, 91.2. Üçüncü kural insanların Tanrı'ya olan görevlerini, yedincisi ise insanın insana olan görevlerini dile getirir.

veriyorsan bu insanların kendi kendilerine işledikleri kötülüklerin bir sonucudur, çünkü sana karşı günah işlerken aslında sadece kendi ruhlarına zarar vermiş oluyorlar, yani kötülükleriyle kendi kendilerine ihanet ediyorlar.[41] Senin yarattığın ve biçimlediğin doğalarını, ya kendilerine yasak olanı kötüye kullanarak ya da doğaya aykırı olduğundan yapılması yasak olana kendilerini kaptırarak bozuyor ve kirletiyorlar. Ya da yüreklerinde ve dillerinde sana karşı besledikleri düşmanlıkla, yani üvendireyi teperek kendi kendilerini mahkûm ediyorlar. Bazen de toplumun kurallarını hiçe sayıp sırf kendilerinin istedikleri ve istemedikleri doğrultusunda hizipleşmeye ve bölücülük yapmaya kalktıklarından suçlu duruma düşüyorlar. İşte bütün bunlar seni terk ettiğimizde başımıza geliyor ey Yaşam Pınarım, evrenin tek hakiki Yaratıcısı ve Yöneticisi ve gönlümüzü senin yarattıklarının bütününe değil de sadece bencilce bir kısmına kaptırdığımızda. Oysa sana ancak boynumuzu eğerek inanırsak geri dönebiliriz ve sen ancak o zaman bizi bu kötü huyumuzdan kurtarır, tövbe ettiğimizde de günahlarımızı bağışlarsın. Ancak o zaman biz mahkûmların iniltilerini duyar ve kendi kendimizi bağladığımız bu zincirleri kırarsın. Yeter ki biz daha çok şeyi elde edeceğiz diye hayali bir hırsa kapılıp, her şeyimizi kaybetmek pahasına sana boynuz atmaya kalkmayalım ve elde ettiğimiz nimeti bütün nimetlerin Yaratıcısı olan senden daha fazla sevmeyelim.

9. BÖLÜM

İşlenen günahlara Tanrı'nın bakışı ile insanların bakışı birbirinden farklıdır.

17. Ama bütün bu kötülüklerin, bu ahlaksızlıkların ve bunlar gibi

---

41 *Liber Psalmorum*, 26.12.

nice kötülüğün arasında iyilik yolunda ilerleyenlerin işlediği günahları da saymak gerekir. Mükemmel ölçüt alındığında adil yargıçlar tarafından bu insanlar da mahkûm edilir, ama büyüyüp serpilen başakların yemyeşil yaprakları gibi kendilerinden bir gün olgun meyveler derilebileceğine dair umut beslendiğinden aynı zamanda yüreklendirilir. Bunların yaptıkları da suçtur, ahlaksızlıktır belki, ama yine de günah değildir, çünkü ne sana bir küfürdür bunlar ey Rab olan Tanrım, ne de birlikte yaşadığımız topluma. Çünkü bazen temel gereksinimlerimiz için ya da ilerde lazım olur diye mallarımızı üst üste yığarız, ama bu davranışımızın aç gözlülükle alakası yoktur. Ya da bazen otoriteler sırf insanların kusurlarını düzeltmek için şiddetli cezalar verebilirler, ama burada da zarar vermek asıl niyet değildir. İnsanlara kötü gibi görünen pek çok davranış senin katında kabul görürken, insanların alkışlayıp göklere çıkardığı pek çok davranış senin katında yerilir. Bunun nedeni davranışlarımızın görüntüsünün başka, bu davranışları yaparkenki niyetimizin başka olması ve o anki koşulları iyi hesaplayamamızdır. Ama sen aniden bize tuhaf gelen ve öngöremediğimiz bir şey yapmamızı buyursan, hatta bu şeyi daha önceleri bize yasaklamış olsan bile, hatta o an için bu buyruğunun amacını da gizli tutmuş olsan, hatta bu buyruğun bazı halkların toplumsal kurallarına aykırı düşmüş olsa bile kim senin bu buyruğunu yerine getirmemezlik edebilir? Çünkü adil bir toplum demek, sana itaat eden bir toplum demek değil mi? Bu buyruğun senin buyruğun olduğunu bilen insanlara ne mutlu! O halde senin hizmetine girenlerin yaptığı her davranış ya o anki ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir ya da gelecekte ihtiyaç duyabileceklerini.

10. BÖLÜM

Manicilerin toprağın verdiği ürünlerle ilgili zırvalıkları.

18. İşte o zamanlar ben bütün bunlardan bihaberdim ve o aziz kullarınla ve peygamberlerinle dalga geçiyordum. Ama onlarla dalga geçiyordum da ne oluyordu? Sadece senin gözünde küçülüyor ve hiç farkına varmadan yavaş yavaş birtakım zırvalıkların ardı sıra sürükleniyordum, incirlerin kopartılınca ağladığına ve ana ağacın da sütten gözyaşları döktüğüne inanıyordum mesela. Güya bu inciri Manici bir rahip yerse ve midesinde sindirirse nefesinden melekler çıkarmış, hatta dua ederken inlerse ve geğirirse Tanrı'nın zerreleri bile fışkırırmış; tek şartla, rahibin kendisi bu inciri kopartıp da günaha girmiş olmayacakmış, başkası kopartacakmış. Yani en yüce ve en hakiki Tanrı'nın zerreleri sadece seçilmiş bir rahibin[42] dişinden ya da midesinden çıkmadıkça o incire öylece hapsolup kalacaktı. Ben zavallı bir insan olarak bütün bunlara inandım ve toprağın verdiği meyvelere insanlardan daha fazla şefkat göstermem gerektiğini düşündüm, oysa meyveler insan için yaratılıyordu. Gerçekten de açlıktan midesi kavrulan, ama Manici olmayan biri benden bir lokma incir istese ve ben de versem herhalde darağacını boylardım.

11. BÖLÜM

Annesinin oğluna döktüğü gözyaşları ve onunla ilgili gördüğü bir düş.

19. Ama sen bana göklerden elini uzattın ve ruhumu o karanlık uçurumdan çekip çıkardın. Çünkü sadık kulun annem senin huzu-

[42] Maniciler bu meyveden tanrısal zerreleri çıkarma yetisinin ancak seçkin bir rahibe nasip olduğuna inanır.

runda benim için öyle gözyaşı döktü ki, herhalde evladı ölen analar bile cenazesinde onun kadar gözyaşı dökmemiştir. Sana borçlu olduğu inancı ve gönül gözü sayesinde benim ölü biri olduğumu görüyordu. Ve sen onu işittin ya Rab, onu işittin ve gözlerinden sel gibi akıp her secdeye varışında yüz sürdüğü toprakları sırılsıklam eden gözyaşlarını hor görmedin;[43] evet, onu işittin. Yoksa gönlüne su serptiğin o düş sayesinde benimle birlikte yaşamayı kabullenişini, evini, sofrasını bana açışını başka nasıl açıklayabilirim? Üstelik tam da annem benden yüz çevirmek, sapkın inancımın lanetinden kaçmak üzereyken. Düşünde kendisini tahta bir cetvelin üzerinde görmüş annem, nurlar içinde genç bir adam yanına yaklaşıyormuş, yüzünde tatlı bir tebessüm varmış bu adamın. Annemse yas içindeymiş, ağlamaktan bitip tükenmiş. Genç adam ona neden böyle kederlendiğini, neden dur durak bilmeden ağladığını sormuş. Bu tür rüyalarda hep böyle olur, yanıt almak için sorulmaz sorular, yanıt vermek için sorulur. Annem benim yok oluşuma ağladığını söyleyince genç adam yüreğini serin tutmasını bildirmiş ona, teskin edip nerde durduğuna şöyle bir dikkatle bakmasını istemiş, çünkü onun durduğu yerde ben de duruyormuşum. Annem bakınca benim de o cetvelde kendisinin yanı başında olduğumu görmüş. Bunun başka açıklaması olabilir mi, demek ki sen bütün dikkatinle annemin yüreğinden geçeni işitmişsin? Senin merhametin nelere kadir ey Tanrım, nasıl oluyor da her birimizi tek kişiyi gözetir gibi gözetiyorsun ve her birimizi gözetir gibi hepimizi gözetiyorsun?

20. Peki şu olayın da başka açıklaması olabilir mi sorarım. Annem bana düşünü anlatınca, ben bu düşü başka yerlere çekip, *bak artık benim ileride nasıl bir insan olacağıma dair yeise kapılmaman sana bildirilmiş*

[43] Doğudaki Hıristiyanların dua ederken secdeye varmalarına gönderme yapılıyor.

dedim. Bunun üzerine annem aniden ve hiç tereddütsüz atılıp, *hayır, bana böyle söylenmedi. Bana onun olduğu yerde sen de olacaksın denmedi. Senin olduğun yerde o da olacak dendi* diye haykırdı. Bu olaydan sana sıkça söz ettim ve şimdi de hafızamın izin verdiği kadarıyla sana itiraf ediyorum ki, o sıra tamamen uyanık olan annem aracılığıyla bana yaptığın çağrı beni fazlasıyla etkilemişti. Annem düşüyle ilgili o yanlış yorumumun üzerinde durmadı bile; oysa ne kadar harikaymış benim yorumum. Annem bu rüyadan anlayacağını çoktan anlamıştı, bense başta hiçbir şey anlamamıştım, ta ki o bana yanıt verene kadar. Sahiden de onun yanıtı o zamanlar beni gördüğü düşten daha fazla etkilemişti. Oysa bu düşle çok sonraları yaşayacağı mutluluk o anki kederini dindirmek için bu dindar kadına çok önceden bildirilmişti. Nitekim ben yaklaşık dokuz yıl bu derin bataklıkta, bu kapkara sahtelikte yuvarlanıp durdum, ne zaman doğrulmaya kalksam biraz daha diplere gömüldüm. Ama bütün bu zaman sürecinde bu iffetli, bu dindar ve aklı başında kadın, yani senin en sevdiğin insanlardan biri olan bu kadın umudunu bir an olsun yitirmedi, öncekinden daha çok ağladı, daha çok dövündü, senin huzurunda dua ettiği her saat benim için ağlamaktan vazgeçmedi. Onun duası senin katına ulaştı,[44] ama yine de benim o karanlıklarda dönüp dönüp durmama hiç ses çıkarmadın.

12. BÖLÜM

Bir başpiskoposun Augustinus'un annesine oğlunun din yoluna gireceğine dair iması.

21. Şimdi hatırlıyorum da o zamanlar senden ikinci bir çağrı da al-

---

[44] *Liber Psalmorum*, 87.3.

mıştım. Bu konuda pek çok şeyi atlayarak geçeceğim, zaten çoğu ayrıntıyı da unuttum. Esasında derdim bir an önce şu senin asıl duymak istediğin itirafıma gelebilmek, bunun için acele ediyorum. Bu ikinci çağrıyı rahiplerinden birisi aracılığıyla iletmiştin bana. Kilisede büyüyüp yetişmiş bir başpiskopostu bu rahip, senin Kutsal Kitabını yalayıp yutmuştu. Annem ona rica etmişti, yanılgılarımdan kurtarması, zihnimdeki kötülükleri kovup iyilikleri ekmesi için lütfedip de benimle konuşmasını istemişti. Çünkü gözüne kestirdiği öğrencileriyle hep böyle konuşurmuş. Ama rahip annemin ricasını geri çevirmiş. Ne kadar yerinde bir kararmış, sonradan anladım. Annemin ona anlattıklarından, benim şu sapkın mezhebin tuhaf coşkusundan kibre kapıldığımı ve körpe zihinleri bir sürü ipe sapa gelmez masalla karıştıracağımı anladığından, benim henüz böyle bir konuşmayı kaldıramayacak kadar ham olduğumu vurgulamış. "Bırak olduğu yerde kalsın," demiş, "sen sadece onun için Tanrı'ya dua et. Kendi kendine okudukça hatasının ne olduğunu ve inançsızlığının boyutunu kavrayacaktır." Ayrıca anneme kendisinin de küçük bir çocukken annesi tarafından nasıl yanlış yönlendirilip Manicilere teslim edildiğini, onların bütün kitaplarını baştan sona hatmekle kalmayıp bir de hepsinin kopyasını çıkarttığını, sonra bir gün kimsenin kendisiyle konuşmasına ve ikna etmesine gerek kalmadan bu sapkın mezhepten kaçıp kurtulması gerektiğini kendiliğinden anladığını ve böylece kaçıp kurtulduğunu anlatmış. Annem onun anlattıklarını pürdikkat dinlediği halde kendisine hayır denmesini yine de kabullenemiyormuş. Daha çok ısrar etmiş, hatta yalvarıp yakarmış, hüngür hüngür ağlamış, beni bir kere görmesini ve benimle konuşmasını istemiş. Rahip artık kızmaya başlamış, biraz da sıkılmış olacak ki anneme şöyle demiş: "Huzurla git, sen sağ oldukça bu döktüğün gözyaşların yüzü suyu hürmetine oğlun asla

mahvolmayacaktır." Annem için bu söz adeta cennetten gelen bir müjde olmuş, bana her defasında böyle söylemiştir.

4. KİTAP[1]

1. BÖLÜM

Uzunca bir zaman, bin türlü yola başvurup başkalarının aklını çeliyor.

1. On dokuz yaşımdan yirmi sekiz yaşıma kadar olan o dokuz yıl boyunca[2] tamamen yoldan çıktım ve arkadaşlarımı da yoldan çıkardım. Türlü türlü hayaller kurup kendimizi aldattık, başkalarını aldattık,[3] kimi zaman özgür sanatlar denen bilim dallarıyla açıktan açığa,[4] kimi zaman sahte bir din kisvesi altında gizliden gizliye;[5] insanlar arasındayken kibirli, kendi kendimizeyken batıl, ama hep sahte olduk. Toplumda itibar kazanacağız diye beyhude bir uğraş sergiledik, bazen tiyatrodaki alkışların, şiir müsabakalarının, samandan taçlar kazanma hırsının,[6] gösterilerin o boş, o ölçüsüz arzularının peşine takıldık, bazen de bütün bu kirlerden arınmayı bekledik, bu yüzden kendilerini

1 Thagaste'de özgür sanatlarla ilgili dersler verdiği yıllar.

2 Yaklaşık 372/3-381/2.

3 *Epistula II ad Timotheum*, 3.13.

4 Augustinus o dönemde özgür sanatların öğretmenliğini yaptığını belirtiyor. Metnin az aşağısında, sadece özgür bireylerin alabileceği özgür sanat eğitiminin kendisine sadece büyük bir kibir kazandırdığını da vurgulamadan geçmiyor. Augustinus bir yandan özgür sanat eğitimi vererek insanları kandırırken ve kibirli davranışlarıyla aslında kendisini kandırırken, öte yandan Manicilerin din olarak gördükleri batıl inanç sisteminin karanlığında dönüp durmaktadır. 4. Kitabın girişi üslup açısından özel bir edebi değer taşır.

5 Maniciliği böyle niteliyor.

6 Saman alevi gibi bir anda sönüp gidecek olan.

seçilmiş ve kutlu insanlar olarak adlandıranlara yiyecekler taşıdık, bu yiyecekleri midelerindeki atölyelerinde işlesinler de bizleri kurtuluşa erdirecek melekler ve tanrılar imal etsinler ve bizi kurtarsınlar diye.[7] İşte arkadaşlarımızla birlikte ardından koşuşturduğumuz hayaller, yaptığımız işler bunlardan ibaretti ve bu koşuşturma içinde ben onları hep aldattım, aslında hep birlikte aldandık. Şimdi kendini beğenmişler, yani senin tarafından henüz savrulmamış ve senin tokadını henüz yememiş olanlar Tanrım, isterse benimle alay etsinler. Hiç önemli değil, yeter ki sen bana izin ver, utanç duyduğum bütün her şey için senin huzurunda tövbe edeyim ve senin övgülerine mazhar olabileyim. N'olur izin ver bana, geçmişteki günahkâr yaşamımın kısırdöngülerini şimdi hafızamda yeniden canlandırabileyim ve bu şekilde sana şükranlarımı kurban olarak sunabileyim.[8] Sensiz ben kendi kendimi uçurumlara sürükleyen bir kılavuzdan başka neyim? Her şeyim olsa bile senin sütünü emmedikçe, senin o bitip tükenmez ekmeğini yemedikçe bir yaratıktan başka ne olabilirim? İnsan ne olursa olsun sonuçta sadece bir insan değil mi? İşte bu yüzden isterse bütün güçlüler, bütün kudretliler benim gibilere gülsünler. Yeter ki sen sadece izin ver, biz zavallılar ve biçareler sana tövbe edelim.

2. BÖLÜM

Hitabet öğretmenliği yapıyor; nikâhsız yaşadığı kadınına şefkat gösteriyor; kendisine zafer vadeden bir falcıyı aşağılıyor.

2. O yıllarda hitabet dersleri veriyordum. Para kazanma hırsımın

---

7 Manicilerden söz ediliyor.

8 *Liber Psalmorum*, 50.14: "Tanrı'ya şükran kurbanı sun, Yüceler Yücesi'ne adadığın adakları yerine getir."

kölesi olmuş, karşımdaki insanları alt etmek için belagat satıyordum. Ama dürüst öğrencileri tercih ettiğimi sen, ya Rab, çok iyi biliyorsun; tabii dürüst derken herkesin anladığı anlamdaki dürüstlükten bahsediyorum. Onlara hilekârlıklar öğretiyordum, ama hiçbir hileye başvurmadan. Çünkü öğrettiklerimi masum insanları değil de, gerektiğinde suçluları idama götürmeleri için kullansınlar istiyordum. Sen Tanrım, benim bu kaygan zeminde ayağımın tökezleyeceğini ta uzaklardan gördün, ama buna rağmen o kalın sis tabakası içinde bile bendeki dürüstlük kıvılcımını fark ettin. Bu kıvılcım bütün iyi niyetimle sürdürdüğüm derslerimde kendisini açığa vurmuştu, öğrencilerime beyhudeliğin ve yalanın peşinde koşmayı öğrettiğim halde. O yıllarda bir kadınla birlikteydim. Resmi nikâhımız olmadığından karı koca değildik. Bir türlü dindiremediğim ateşimin ve basiretten yoksunluğumun arayıp bulduğu bir kadındı bu sadece. Ama yine de hayatımdaki tek kadındı, ona sadıktım. Onunla yaşadığım bu deneyim sayesinde evlilik sözleşmesi ile şehvani aşkın pazarlığı arasındaki farkı kendiliğimden keşfetmiş oldum. Evlilik çocuk sahibi olmak için yapılan bir antlaşmadır, ama öbüründe çocuk sahibi olmak sizin iradeniz dışındadır. Gerçi bu şekilde doğan çocuklarınız için de onları sevmek dışında yapacağınız fazla bir şey yoktur.

3. Bu yıllardan aklımda kalan başka bir olay daha var: Bir gün tiyatroda düzenlenen bir şiir müsabakasına katılmaya karar vermiştim. Falcının biri yanıma gelip müsabakayı kazanmamı garanti ederse kendisine ne kadar para verebileceğimi sordu. Bense yanıt olarak bu tür büyülerden nefret ettiğimi ve iğrendiğimi, kazanacağım ödül sonsuza kadar taşıyacağım altın bir taç olsa bile bunu elde etmek için bir sineğin dahi öldürülmesine rıza göstermeyeceğimi söyledim. Adamın niyeti belliydi, kendine özgü bir gizem ayini düzenleyecek, bu ayinde hayvanları katledecek ve sonra bunları şeytanların onuruna sunup bana yardımcı olma-

larını dileyecekti. Ama ben bu kötülüğü reddettim ey Yüreğimin Hâkimi, o sıralar sana saf bir aşkla bağlanmamış olsam bile. Çünkü henüz seni sevmeyi öğrenmemiştim, gözüme yansıyan parlak cisimlerin ötesindekini sevmeyi henüz öğrenmemiştim. Bu tür hayallerin olduğu bir ortamda soluk alıp veren bir ruh, boş umutlara bel bağlayan ve rüzgârlara çobanlık eden böyle bir ruh seni aldatmaz da ne yapar?[9] Evet, benim adıma şeytanlara kurban sunulmasını istemedim, ama batıl bir dine inanarak zaten kendimi onlara her gün kurban olarak sunuyordum. Çünkü rüzgârlara çobanlık etmek şeytanlara çobanlık etmekten başka nedir ki, yanlış yollara saparak onların maskarası olup ekmeklerine yağ sürmüş olmuyor muyuz?

3. BÖLÜM

Kendini kaptırdığı astrolojiden, yaşam tecrübesi olan yaşlı bir hekimin yardımıyla kurtulmaya çalışıyor.

4. Yine de hiç çekinmeden şu astrolog[10] denen düzenbazlara danışmaktan hiç vazgeçmiyordum. Aslında bu adamlar gelecekten haber almak için öyle kurban falan kesmiyordu, cin de çağırmıyordu. Ama Hıristiyanlık, yani hakiki dindarlık doğal olarak astrolojiyi kabul etmez ve yasaklar. Ne mutlu sadece sana itirafta bulunana ya Rab ve şöyle diyene: "Bana merhamet et, ruhuma şifa ver, çünkü sana karşı günaha girdim.[11] Bundan böyle senin bağışlayıcılığını günah işleme hakkı gibi görüp istismar etmemeliyim, tersine Rabbin şu sözünü hep hatırlamalıyım: İşte artık iyileştin; başına daha kötüsünün gelmemesi

---

9 *Liber Psalmorum*, 72.27; *Liber Proverbiorum*, 10.4.

10 Mathematicus.

11 *Liber Psalmorum*, 91.2.

için bir daha asla günah işleme!"[12] İşte hakiki kurtuluş bu öğretide, ama astrologlar bu öğretiyi yıkmaya çalışıyor. Şöyle söylüyorlar: "Günah işliyorsan bunun nedeni gökyüzüdür, kaçamazsın; günahlarının bütün sorumlusu ya Venus, ya Saturnus ya da Mars yıldızı." Böyle diyerek insanı, yani etten ve kandan oluşan o kibirli ölümlüyü suçsuz olduğuna, suçlanacak biri varsa bunun göğün ve yıldızların Yaratıcısı ve Yöneticisi olduğuna bizi ikna etmeye çalışıyorlar. Peki bu suçlu kim, sen değilsin de kim, ey tatlığın ve adaletin kaynağı Tanrımız, her birimizi yaptığımız işlere göre ödüllendirecek olan, tövbekâr ve hürmetkâr yürekleri asla hor görmeyecek olan sen değilsin de kim?

5. O yıllarda bilge bir adamla tanıştım.[13] Kendisi hekimlik sanatının üstadı olduğundan mesleğinde çok saygın bir konum edinmişti. Aynı zamanda eyalet valisiydi, dolayısıyla o ıstırap tacını[14] akıl sağlığı yerinde olmayan başıma kendi elleriyle taktı, keşke o elleri aklımı yerine getirmek için başıma koymuş olsaydı. Ama bilirim bu hastalığın şifası yalnız sende, kibirlilerin karşısında duran ve alçakgönüllülerden inayetini esirgemeyen sende.[15] Yine de o yaşlı adam aracılığıyla yardımıma koşmaktan ve ruhumu tedavi etmekten bir an bile vazgeçmeyen sen olmayasın sakın? Çünkü gün geçtikçe onu daha iyi tanımaya başlamış ve konuşmalarının müdavimi olmuştum, ne söylüyorsa dikkatle dinliyordum. Öyle çok seçkin bir üslubu yoktu belki, ama yaratıcı düşünceleri sözle-

---

12 *Evangelium secundum Ioannem*, 5.14.

13 Afrika'da *proconsul*, "Roma'ya bağlı eyaletlerde vali" olan ve IV. yüzyılın ikinci yarısından sonra ünlenen hekim Avianus Vindicianus'tan söz ediliyor. Ayrıca bkz. Augustinus, *Confessiones*, 7. 6.8.

14 Şiir yarışmasında kazandığı tacı, çarmıha gerilirken İsa'nın başına takılan dikenli taçla özdeşleştiriyor.

15 *Epistula I Petri*, 5.5.

rine bir çekicilik, bir ciddiyet katıyordu. Onunla sohbetlerimiz sırasında benim yıldız falcılığıyla ilgili kitapların hayranı olduğumu anlayınca gayet nazik ve babacan bir tavırla beni uyardı ve bütün bu kitapları bir yana atmamı, bu çerçöple vaktimi boşa harcamamamı öğütledi, dikkat ve emek isteyen daha nice değerli sanat var dedi. Kendisi de zamanında astroloji öğrenmiş, hatta bunu meslek haline getirip para kazanmayı bile düşünmüş ve Hippocrates'i anlayabildikten sonra bu tür kitapları haydi haydi anlayabilirim demiş. Ama her şeye rağmen bir gün bu kitapların hepsini kaldırıp atmış, bunun yerine kendisini hekimliğe vermiş, sırf astrolojinin tamamen uyduruk bir sanat olduğunu anladığından. Ayrıca dürüst bir insan olduğu için insanları kandırarak para kazanmak istememiş. "Ama senin zaten para kazandığın kamusal bir mesleğin var," dedi, "hitabet öğretmenliği yapıyorsun ve astroloji gibi sahte bir sanatla, hayatını geçindirmek gibi zorunlu bir nedenden değil de sırf merakın yüzünden uğraşıyorsun. Bense geçimimi sadece bu kaynaktan sağlamak istediğimden astrolojiyi mükemmel derecede öğrenmek için çok çaba sarf ettim. Zaten sırf bu nedenle astroloji konusundaki uyarımı hiç yabana atmamalısın." Bunun üzerine ben ona, peki nasıl oluyor da astrolojinin söylediği çoğu şey doğru çıkıyor diye sordum. Bana bu konuda verebileceği en uygun yanıtı verdi ve bunu doğanın en küçük zerresine kadar nüfuz etmiş olan rastlantısal gücün etkisine bağladı. "Bu öyle bir şey ki," diye devam etti, "tesadüfen falanca şairin kitabını açarsınız, yazarının terennüm ettikleri ve niyeti tamamen farklı olsa da, kitabı okurken aniden kafanızdakine birebir uyan bir dizeyle mucize eseri karşılaşabilirsiniz. Demek ki insan zihni üstün bir içgüdüyle, kendi içinde neler olup bittiğini hiç bilmeden, astroloji bilgisiyle değil de tamamen rastlantı sonucu, araştırılan konunun koşullarına ve olgularına uygun bir yanıt bulabilir, bunda öyle hayret edilecek bir şey yok."

6. İşte onun bana verdiği bu yanıt ya da şöyle dersem, onun aracılığıyla işittiğim bu yanıt, bana senden gelen bir yanıttı. Sonradan kendim araştırıp bulayım diye zihnime şüphe tohumlarını o zaman sen ektin. Ama o dönemde ne o hekim ne de aziz dostum Nebridius beni yeterince tatmin edip de astrolojiden soğutmayı başaramamıştı. Nebridius ki son derece karakterli ve son derece sağduyulu bir gençti ve hayatı boyunca bu türden falcılık işleriyle hep dalga geçmişti. Yine de her ikisinin de düşünceleri beni bu sanatın uzmanlarının yazdığı kitaplar kadar etkileyememişti, dahası o ana kadar aradığım gibi kesin bir kanıt da henüz bulmuş değildim. Çünkü bu kanıt beni öyle ikilemde bırakmayacak bir kanıt olmalıydı ki, kendilerine danışılan astrologların doğruları söylemelerinin nedeninin yıldızları gözlemleme bilgilerine değil de sadece şansa ya da rastlantıya bağlı olduğunu anlayabileyim.

4. BÖLÜM

Kendi hatalarına ortak ettiği arkadaşının hastalığını ve vaftizini anlatıyor; arkadaşının ölümü onu derinden sarsıyor. Vaftiz töreninin sonundaki mucizevi etkiyi dile getiriyor.

7. Doğduğum kentte[16] ilk öğretmenliğime başladığım yıllarda aziz bir dostum oldu. İkimizin de ilgi alanları ortaktı, aynı yaştaydık. O da benim gibi gençliğinin baharını yaşıyordu. Gerçi bu insanla çocukluktan itibaren beraber büyümüştük, aynı okul sıralarını paylaşmış, beraber oyunlar oynamıştık. Ama o dönemde henüz dost sayılmazdık. Şu da bir gerçek ki, ne o dönemde ne de şimdi yaşadığımıza gerçek dost-

[16] Thagaste.

luk denmemeli. Çünkü bizler birbirimize ne kadar kaynaşmış olursak olalım, sen yüreklerimize Kutsal Ruh aracılığıyla (ki bize bu Ruhu sen bahşettin) sevgini ekmez ve bu sevginle bizi birleştirmezsen aramızdakine gerçek dostluk denmez.[17] Her şeye rağmen bizimki çok hoş bir dostluktu ve ortak çalışmalarımızın körüklediği ateşle de pişip olgunlaştı. Kendisi henüz çok gençti, bu yüzden ruhunda kök salmış, derin bir dinsel inancı yoktu. Dolayısıyla onu kolayca yoldan çıkarıp şu batıl masallara ve ölümcül hülyalara, yani annemin benim için sürekli gözyaşı dökmesine neden olan beyhudeliklere çekmeyi başardım. O andan itibaren o da benim gibi yanılgılar arasında dolanmaya başladı, benim ruhum da onsuz yaşayamamaya. Ve işte sen, kaçakların yakın takipçisi, merhamet pınarı olduğun kadar intikamların da Tanrı'sı olan sen, mucizevi yöntemlerle bizleri kendi yoluna döndüren sen, o adamı bu hayattan çekip aldın, tam da dostluğumuz henüz bir yaşına basmışken ve ben o ana kadar yaşamış olduğum bütün zevklerin en âlâsını bu dostlukta bulmuşken.

8. Sadece kendi yaşamımızda bize bahşettiğin iyilikleri saymaya kalksak bile acaba bunu başarabilir miyiz? O dönemde ne yaptığını anlayabilir miyim Tanrım, senin o dönemde verdiğin akıl ermez hükmünün derinlerine dalabilir miyim? Arkadaşım ateşler içinde yandı, uzun süre kendisini bilmez halde ecel terleri döktü. Hayatından umut kesilmişti, hiç kendinde olmadığı bir sırada da vaftiz edildi. Buna hiç aldırış etmedim, çünkü ruhuna ektiğim inançları ne olursa olsun koruyacağından emindim, vaftiz sırasında bedenine ne yaparlarsa yapsınlar nasıl olsa kendisinde değildi diye düşündüm. Ama hiç de düşündüğüm gibi olmadı. Çünkü yeniden canlandı ve sağlığına kavuştu.

---

[17] *Epistula ad Romanos*, 5.5.

Kendisiyle ilk konuşan ben oldum –kendine gelir gelmez ilk ben bunu başardım, çünkü birbirimize aşırı düşkün olduğumuzdan onun yanından bir an olsun ayrılmamıştım– ve hemen vaftiz oluşuyla ilgili şakalar yapıp onu biraz güldürmeye çabaladım, çünkü onun da bu konuyu alaya alacağını sanıyordum. Ne de olsa vaftiz olduğu sırada ne aklı yerindeydi, ne de hisleri. Oysa o vaftiz edildiğini çoktan fark etmişti. Bir düşmana bakar gibi dehşetle bana baktı, onda daha önce hiç görmediğim tuhaf bir özgüvenle bundan böyle arkadaşı olarak kalmak istiyorsam kendisiyle bir daha bu şekilde konuşmamamı söyledi bana. Hayretler içinde kaldım, zihnim allak bullak olmuştu, yine de o anda içimden geçenleri ona söylemek istemedim, sandım ki daha iyi olunca ve gücünü toparlayınca söyleyeceklerimi anlayacak. Ama bu bendeki akıl noksanlığından kurtulması çok uzun sürmedi ve senin koruyuculuğun altına alındı; bunu sırf beni teselli etmek için yaptın. Birkaç gün sonra da, benim olmadığım bir sırada, ateşi iyice yükseldi ve bu hayattan göçüp gitti.

9. Onun acısı yüreğimi karanlıklara gömdü, nereye baksam orada ölümü görür oldum. Doğduğum şehir benim için artık bir işkence odasından farksızdı, baba ocağımsa tuhaf bir mutsuzluk yuvasından. Onunla beraberken yaptığım her şey onsuz korkunç bir eziyete dönüştü. Gözlerim her yerde onu arıyordu, ama aradığını bulamıyordu. Her yerden nefret ettim, çünkü oralarda o yoktu, çünkü oralar artık "bak işte, geliyor" demiyordu, oysa o sağken ve bir an için yanımda yokken hep böyle söylerlerdi. Derin bir muammaya dönüşmüştüm, tekrar tekrar soruyordum ruhuma, neden böyle kederlisin, neden beni bu kadar üzüyorsun diye. Ama ruhum bana ne diyeceğini bilemiyordu. Ona, "Tanrı'dan sabır dile" dediğimde bana itaat etmiyordu. Haklıydı, çünkü yitirmiş olduğu aziz dostu, sabır dileyece-

ği o hayalden çok bir insandı, daha gerçek, daha iyiydi. Bir tek gözyaşlarım tatlı geliyordu bana, çünkü arkadaşımın boşluğunu doldurup yüreğime teselli veriyordu.

5. BÖLÜM

Mutsuzken ağlamak neden bu kadar büyük teselli verir?

10. Ama şimdi, ya Rab, bütün bunlar geçmişte kaldı ve zaman yarama ilaç oldu. Artık hakikatin kendisi olan senden duymak istiyorum ve yüreğimi dilinden dökülenlere kabarttım dinliyorum, n'olur söyle neden mutsuz olduğumuzda ağlamak bizi bu kadar teselli edebiliyor? Yoksa sen her yerde olduğun halde bizim acılarımızdan çok mu uzaktasın, biz sınav üstüne sınav yaşarken sen kendi içine mi kapalısın? Hıçkırıklarımızı sana duyuramıyorsak umut edeceğimiz hiçbir şey kalmamış demektir. Peki o zaman ağlayarak, inleyerek, iç çekerek, yas tutarak derdiğimiz yaşamın o acı meyvesindeki bu hoş tat da neyin nesi? Yoksa bu tat senin ağladığımızı duyabileceğini umut etmemizden mi kaynaklanıyor? Dua ettiğimizde böyle bir umut taşıdığımız çok doğru, çünkü dua ederken sana ulaşmak isteğiyle doluyoruz. Ama o sıra beni ezip geçen o olayda, yani sevdiğim bir kimseyi kaybettiğimde duyduğum acı ve üzüntüde de aynı umudu mu taşıyordum? Hayır, çünkü dostumun yeniden hayata geleceğine dair hiç umudum yoktu, gözyaşlarımı da böyle bir beklentiyle akıtmıyordum, sadece çok canım yanıyordu ve ağlıyordum. Bunun tek nedeni benim mutsuz olmam ve bana sevinç veren birini kaybetmemdi. Ya da ağlamak aslında acı bir şey de, sadece önceden hoşumuza giden bir şeyleri artık düşünmekten yorulduğumuz ve onları hatırlamaktan kaçındığımız anlarda mı bize tatlı geliyor?

6. BÖLÜM

Bir dostun ölümünden duyulan acı ne büyükmüş!

11. Ama niçin bunlardan söz ediyorum ki? Şimdi soru sorma zamanı değil, tövbe etme zamanı. Zavallı bir haldeydim, çünkü ölümlü şeylere bağlanan her ruh zavallıdır ve bunları kaybedince yaralanır. İşte o zaman hem o anki zavallılığını fark eder hem de onları kaybetmeden önceki zavallılığını. O dönem ben de bu haldeydim, hem acı acı gözyaşı döküyor hem de o acının içinde teselli buluyordum. Bu halim tam anlamıyla bir zavallılıktı ve ben bu zavallı yaşamıma kaybettiğim dostumdan daha fazla değer veriyordum. Çünkü içinde bulunduğum durumu değiştirmek istediğim halde, yine de dostumu kaybetmiş olmayı kendi yaşamımı kaybetmeye tercih ediyordum ve doğrusunu söylemek gerekirse onun için ölmek ister miydim hiç bilmiyorum. Orestes ile Pylades'in birbirleri uğruna birlikte ölmek istedikleri söylenir[18] –tabii bu hikâye bir kandırmaca değilse– çünkü onlar için ölümden daha kötüsü birlikte yaşayamamaktır. Bana gelince, o sıra içimde yükselen duygu onlarınkine taban tabana zıttı, hem yaşamın ağır yükünden yorulmuştum hem de ölümden korkuyordum. Eminim dostuma duymuş olduğum büyük sevgi beni ölümden iyice korkar hale getirmişti. Çünkü dostumu benden almıştı ve o andan itibaren ondan artık zalim bir düşmandan nefret eder gibi nefret ediyor, aynı zamanda da korkuyordum. Dostumu aniden kapıp götürmüştü ya, demek ki bütün insanları da böyle aniden kapıp götürebilirdi. O sıralar bu düşüncelerle nasıl haşır neşir olduğumu dün gibi hatırlıyorum. İşte kalbim Tanrım, bak içine; bak da gör neler hatırladığımı ey Umudum, böyle kirli düşüncelere daldığımda beni arındır, sana çevir gözlerimi ve

---

[18] Cicero, *De Amicitia*, 7.24.

ayaklarımı tuzaktan kurtar.[19] Hayretler içindeydim, nasıl oluyor da başka ölümlüler hâlâ yaşayabiliyordu, çünkü hiç ölmeyecek sandığım dostum ölmüştü. Beni daha fazla hayretlere salan olay ise o öldüğü halde benim hâlâ yaşıyor olmamdı, çünkü o benim ikinci benliğimdi. Ne güzel söylemiş dost insanın diğer yarısıdır diyen.[20] Çünkü kendi ruhumu ve onun ruhunu iki bedende tek bir ruh olarak görmüştüm ben. Demek ki artık benim yaşamım bir kâbustu, çünkü kendi yarım olmadan yaşamak istemiyordum, yine de ölümden korkuyordum. Belki de ölümden bu kadar korkmamın nedeni, ben de ölürsem çok sevdiğim dostumun bütünüyle ölecek olmasıydı.

7. BÖLÜM

Ölüm acısının verdiği huzursuzluk Augustinus'un başka bir yere gitmesine neden oluyor.

12. Ah, insanları insandan başka bir şeymiş gibi sevmek ne delilik! Ah, insanın yazgısı karşısında duygularına hâkim olamayan insan ne koca bir budala! İşte ben o sıra öyle koca bir budalaydım. Ateşler içinde kavruluyordum, inliyordum, ağlıyordum, kafam öyle karışıktı ki, ne bir an yerimde durabiliyordum, ne de akıllı uslu düşünebiliyordum. Yerlere serilen, kanlar içinde kalan ruhumu adeta sırtıma almış taşıyordum, o ise benimle gelmemek için ayak diretiyordu, bense onu koyacak yer bulamıyordum. Ne o büyülü korulara sığabiliyordu artık, ne oyunlara, ne şarkılara, ne mis kokulu bahçelere, ne dost sofralarına, ne yatak odalarından, yataklardan alınan hazlara, hatta ne kitaplara, ne şiirlere. Her şeyden ürküp kaçıyordu, ışıktan bile; dostuyla paylaşmış olduğu

---

[19] *Liber Psalmorum*, 25.15.

[20] Horatius, *Odes*, 1.3.8.

ne varsa, artık o yok diye tatsız ve yavan geliyordu ona, iniltileri ve gözyaşları dışında; çünkü bir tek onlar biraz teselli oluyordu ıstırabına. Gözyaşlarıma ne zaman dur desem, bu kez zavallılığım koca bir yük olup biniveriyordu omzuma. Ancak sana doğrulmam tuz basardı yarama ya Rab, biliyordum, ama ne böyle bir şey istiyordum, ne de yapabiliyordum, çünkü o sıralar seni düşündüğümde sağlam ve güçlü bir varlıkmışsın gibi gelmiyordun bana. Benim inandığım Tanrım sen değildin, o boş bir hayaldi, bir yanılgı. Dinlensin diye orada ikamet ettirseydim ruhumu, bir boşluğa düşer, can havliyle yeniden benim sırtıma çullanırdı. Demek ki o bedbaht hapishanemde kalakalmıştım, ne burada böyle yaşayabilirdim, ne de buradan kaçabilirdim. Çünkü kalbim kalbimden başka nereye kaçıp sığınabilirdi? Kendimden başka kaçacağım bir yer olabilir mi? Kendimin peşine düşmeden nereye gidebilirim? Yine de her şeyi göze alıp yurdumdan kaçtım. En azından gözlerim artık dostumu daha az arar dedim, ne de olsa gideceğim yerlerde onu görmeye alışık değillerdi. Böyle dedim ve Thagaste şehrinden kalkıp Kartaca'ya gittim.

8. BÖLÜM

Zaman ve dost sohbetleri acısına merhem oluyor.

13. Zaman dur durak bilmez, ama öyle kendi kendine, duygularımızı hiç etkilemeden de geçip gitmez; ruhumuzda mucizelerini yaratır. Öyle de oldu, günler günleri kovaladı ve zaman akıp geçti. Akıp geçerken de ruhuma yepyeni umutlar, yepyeni anılar zerk etti ve beni eskiden keyif aldığım zevklerime geri döndürüp yavaş yavaş toparladı; sonunda da ıstırabım bu zevklere yenik düştü. Bu zevkler o sıra başka acılara yol açmadı belki, ama gelmekte olan yenilerine çanak tuttular.

Çünkü içime bu kadar kolayca süzülüp ta iliklerime kadar yerleşen o acı, bir ölümlüyü hiç ölmeyecekmiş gibi severek ruhumu kuma dökmemden kaynaklanmamış mıydı? Öyleyse bana en iyi gelecek ve beni kendime getirecek ilaç başka dostluklardan alacağım teselli olmalıydı gene, seni seveceğime gene bu dostları sevmeliydim. Bu koskoca bir masal, upuzun bir yalan; kaçamak öpücükleriyle gönlümüzün kulaklarını okşayıp yoldan çıkarıyor. Ama bu masal benim için hiç ölmüyordu, arkadaşlarımdan biri ölmüş olsa bile. Yepyeni şeyler buldum bu yeni arkadaşlarda, ruhumu çok daha fazla büyüleyen şeyler. Oturup sohbet etmek mesela, birlikte gülmek, karşılıklı yardımlaşmak, birlikte kitap okumaktan zevk almak, birlikte gülüp eğlenmek, birlikte ciddileşmek, nefret uyandırmamaya dikkat ederek sanki kendi kendinizle konuşuyormuşçasına ara sıra tartışmak, nadir de olsa yaşanan fikir ayrılıklarında orta yolu bulabilmek, birbirimize yeni bir şeyler öğretmek, birbirimizden yeni bir şeyler öğrenmek, birisi bir yere gitti mi sabırsızlıkla yolunu gözlemek, geldiğinde de onu sevinçle karşılamak. İşte bütün bunlar ve benzerleri karşılıklı seven ve sevilen kalplerimizin işaretleriydi; yüz ifadelerimizden, dilimizden dökülüyordu bu işaretler, gözlerimizden okunuyor, sayısız jestlerle kendisini sergiliyordu ve adeta birer çıra gibi ruhlarımızı tutuşturuyor, her bir ruhu birbirine lehimleyip tek bir ruh kılıyordu.[21]

9. BÖLÜM

İnsanlar arasındaki dostluk; sevgiyi Tanrı'da bulana ne mutlu!

14. Dostlukları sevmemizin nedeni de işte bu kaynaşma. Öyle çok severiz ki bunu, bizi seven birini sevmediğimizde ya da sevdiğimiz

[21] Cicero, *De Amicitia*, 98.

halde sevilmediğimizde vicdanen rahatsız oluruz ya da iyi niyetini göstermesi dışında ondan maddi anlamda hiçbir şey beklemeyiz. İşte bu yüzden bir dostu kaybettiğimizde karalar bağlar, acının karanlıklarına gömülür, lezzetleri acı tatlara dönüştürüp yüreğimizi gözyaşlarına boğar, ölenlerin kaybettiği yaşamı biz yaşayanların ölümü haline getiririz. Seni sevene, sende dostunu sevene, hatta senin uğruna düşmanını bile sevene ne mutlu. Çünkü bir tek bu kişi değer verdiği hiçbir şeyi kaybetmez, çünkü bütün sevdikleri senden, yani hiçbir zaman kaybetmeyeceği senden dolayı azizdir onun için. Sense bizim Tanrımızdan, şu göğü yeri yaratan, onları bütün varlığıyla dolduran ve doldururken onları yaratan Tanrımızdan başka kimsin ki Tanrım? Seni terk etmedikçe hiç kimse seni kaybetmez; zaten terk ederse nereye gider ya da nereye kaçar, tek sığınağı senin gazabın olduğuna göre? Nereye gitse cezasını vereceğin yasanla karşılaşmaz mı? Çünkü senin yasan hakikatin kendisidir, çünkü sen hakikatin kendisisin.[22]

10. BÖLÜM

Yaratılan her şey akıp gider, onlarda ruhun dinleneceği bir sığınak yoktur.

15. Ey iyiliklerin Tanrısı, sana döndür bizi, göster yüzünü, göster ki kurtuluşa erelim.[23] Çünkü insan ruhu nereye dönerse dönsün sana dönmedikçe acılara çarpacaktır yüzünü. Güzelliklere dönmüş olsa bile fark etmez, bu güzellikler senin dışında ve kendi ruhu dışındaysa sadece acılara çarpacaktır yüzünü. Zaten sen olmasan bu güzelliklerin de hiçbiri olamazdı. Bu güzellikler doğarlar ve batarlar, doğarken sen-

[22] *Evangelium secundum Ioannem*, 14.6

[23] *Liber Psalmorum*, 79.8.

den başlarlar ve öyle yükselirler, yükselirler, ta ki en mükemmel konumlarına gelene kadar, en mükemmel konumdayken de yaşlanırlar, yaşlanırlar ve ölüp giderler. Üstelik hepsi yaşlanmaz bile, ama hepsi mutlaka ölür. Şu halde doğduklarında ve varoluşlarına tutunduklarında, olmaları gereken en mükemmel konuma ne kadar hızla çıkarlarsa yok olacakları konuma da o denli hızla inerler. Bu onların doğasına yazılıdır. Bu yazıyı sen yazdın onlara, çünkü hepsi bütünün birer parçasıdır. Bütün parçalar aynı anda varolmaz, bazıları gelir, bazıları gider ve gelip gittikleri bu yolda parçaları oldukları bütünü oluştururlar. Her biri bir şeye işaret eden şu seslerle yarattığımız konuşmalarımızda da aynı mantık geçerlidir. Tek kelime eksik olsa o konuşma tam bir konuşma olmaz. Cümlenin kurucu öğeleri heceler çıktıkça ağızdan mutlaka bir başka hece gelir ardından. İzin ver, bütün bunlardan dolayı ruhum sana şükretsin Tanrım, ey her şeyin Yaratıcısı; ama n'olur ruhum bütün bunlara tensel duyularımdan kaynaklanan sevgimle yapışmasın. Çünkü bu şeyler gidecekleri yere kadar giderler ve sonra yok olurlar; ama ruh bunlarla olmayı seçerse, bunları sevip de huzuru bunlarda aramaya kalkarsa, ölümcül arzularıyla onu paramparça edip bırakırlar. Bunların içinde ruhun dinleneceği hiçbir yer yoktur, çünkü hiçbiri kalıcı değildir; kaçıp giderler, hiç tensel duyularımızla takılabilir miyiz peşlerine? Ya da hiç o an oldukları yerde bile tutabilir miyiz ellerimizle? Çünkü insanın tensel duyusu yavaş işler, çünkü bu duyu etin ve kanın duyusudur, dolayısıyla kendi doğasıyla sınırlıdır. Sadece ne için yaratıldıysa ona hizmet eder, belli bir başlangıçtan belli bir sona doğru akıp giden gelip geçici şeyleri tutup yakalamaya gücü yetmez. Çünkü senin sözünle yaratılan her şeye senin sözün şöyle der: "Başlangıcınız da bende, sonunuz da."[24]

---

[24] *Liber Iob*, 38.11.

11. BÖLÜM

Yaratılan her şey değişkendir. Değişken olmayan sadece Tanrı'nın kendisidir.

16. Kibirli olma ruhum, kibrinin gürültüsü yüreğinin kulağını sağırlaştırmasın. Sen de dinle bu sözü. Çünkü bu söz seni de çağırıyor, bana dön diyor. Orada hiçbir şeyin bozamayacağı bir huzur var, orada sen esirgemedikçe hiç esirgenmeyecek bir sevgi var. Bak gör nasıl da akıp gidiyor şeyler, yerini yenileri alsın ve bütün parçalarıyla ta en alt katından korunsun diye bütün evren. "Hiç başka bir yere gidebilir miyim?" diyor bak Tanrı Sözü. İşte sen de kur oraya ikametgâhını, sana verilen her şeyi oraya emanet et, ey en sonunda yanlış yollara sapmaktan yorgun düşen ruhum. Gelip geçiciliklerden ne edindinse Hakikate emanet et, böylece hiçbir şeyini kaybetmeyeceksin. Çürüyüp kokuşan parçaların yeniden tomurcuklanacak, bütün hastalıkların şifa bulacak, göçüp giden parçaların yeniden dirilecek, zindeliğine kavuşacak ve sana sımsıkı bağlanacaktır, öyle ki diplere sürüklendiğinde artık seni de beraberinde çekip götüremeyecek, aksine sonsuza kadar dimdik duran ve hiç değişmeyen Tanrı'nın huzurunda seninle birlikte dimdik duracak ve hiç değişmeyecektir.

17. O halde neden hâlâ bedeninin peşinden koşturuyorsun? Dön önüne, bırak o senin peşinden koştursun. Onun aracılığıyla hissettiğin her şey parça parçadır, bu parçalar sana haz verir, ama parçası oldukları bütünden seni bihaber kılar. Tensel duyularının bu bütünü algılamana yardımcı olacak güçleri olsalardı ve sırf seni cezalandırmak amacıyla bütünün sadece birer parçasını oluşturacak şekilde sınırlanmamış olsalardı, emin ol, bütünden alacağın o büyük haz için şimdide olan ne varsa hepsinin geçip gitmesini isterdin. Ben konuşurken beni

tensel duyunla işitiyorsun ve heceler ağzıma takılıp dursun istemiyorsun, aksine akıp gitsinler ki ardından diğerleri gelsin ve konuşmamın bütününü anlayabilmek istiyorsun. İşte bütünün tek tek parçalardan oluştuğu her yerde bu mantık geçerli. Tek tek parçaların aynı anda beraberce bulunması imkânsız, ama böyle olmasa ve bir bütün olarak algılanabilseler tek tek verecekleri hazdan çok daha fazlasını verirler. Düşün o zaman, bütün bunların yanında her şeyi yaratan ne kadar mükemmel ve işte o bizim Tanrımız; hiçbir yere akıp gitmez O, çünkü onun ardından gelip yerini alacak bir şey yok.

12. BÖLÜM

Tat aldığımız şeylerde Tanrı'yı seviyorsak, sevgi kınanmamalı.

18. Nesnelerden tat alıyorsan, bunlar için Tanrı'ya şükret ve sevgini bunların Yaratıcısına ve Yöneticisine yönelt. Böylece sevdiğin şeyler yüzünden Onun seni sevmemesine sebep olma. Ruhlardan hoşlanıyorsan Tanrı'dan dolayı sev onları, çünkü onlar da değişkendir ve sadece Ona yapışırlarsa sabit durabilirler, yoksa geçip gider ve yok olurlar. Bu yüzden bırak onları Tanrı'dan dolayı sevilsinler, onları da al yanında götür Tanrı'ya, ne kadar çok götürebilirsen götür ve onlara şöyle söyle:[25] "İşte sevinmemiz gereken varlık. Bu dünyayı O yarattı ve bizden hiç uzakta değil." Çünkü O bu dünyayı yaratıp başka yere gitmedi; Ondan çıkan her şey varlığını Ona borçlu. Hakikati nerede tadıyorsak, işte O orada. O yüreğimizin en derininde, ama yüreklerimiz Ondan uzakta. Kendi yüreğinize geri dönün inançsız ruhlar, sizi yaratan Ona yapışın. Onunla du-

---

[25] Ölümlü ruhlara: dostlarına.

run, düşmezsiniz; Onda dinlenin, huzur bulursunuz. Bu sarp patikalardan geçip nereye gidiyorsunuz? Nereye gideceksiniz? Sevdiğiniz bütün iyiliklerin sebebi O; ama sadece Ona itaat ettikleri ölçüde iyi ve tatlılar. Yoksa hepsinin tadı bir anda bozulur, çünkü Ondan varlık bulan her şey Onun tarafından yüzüstü bırakıldıklarında sapkın sevgilere malzeme olur. Neden hâlâ bu zor, bu meşakkatli yollardan yürümeyi göze alıyorsunuz? Aradığınız huzur o gideceğiniz yerlerde yok. Nerede ararsanız arayın, ama aradığınızı o yerlerde bulamazsınız. Mutlu yaşamı ölümün ülkesinde arıyorsunuz, yok o orada bulunmuyor. Yaşamın olmadığı yerde mutlu yaşam nasıl olur?

19. Bizim Yaşamımız buraya, aramıza indi[26] ve ölümümüzü alıp götürdü. Ölümü kendi yaşam pınarıyla öldürdü ve gök gürültüsünü andıran sesiyle gürleyip bizlere bu dünyadan Onun sırlar âlemine dönmemizi istedi. Çünkü O bu sırlar âleminden aramıza indi ve ilkin Bakire Kadının[27] rahmine girdi ve orada insanlık onunla nikâh kıydı,[28] öyle ki insanın ölümlü bedeni sonsuza kadar ölümlü kalmasın diye. Ve oradan zifaf yatağından çıkan bir güvey gibi sevinçle çıkıp kendi yolunda dev adımlarla koşmaya başladı.[29] Bir an bile gecikmek istemedi, avazı çıktığı kadar bas bas bağırarak koşmaya başladı; söyledikleriyle, yaptıklarıyla, ölümüyle, yaşamıyla, inişiyle,[30] çıkışıyla[31] bizlere *Ona geri dönün diye* haykırdı. Ve gözlerimizin önünden ayrılıp gitti, kendi yüreğimize geri dönelim ve Onu orada bulalım diye. Gözden

---

[26] Mesih'ten söz etmektedir.

[27] Meryem Ananın.

[28] İnsan doğasıyla.

[29] *Liber Psalmorum*, 18.6.

[30] Cehenneme inişiyle.

[31] Göğe yükselişiyle.

kayboldu, ama bakın hep burada. Bizimle uzun süre kalmadı, ama bizi hiç terk etmedi. Sadece gözden kayboldu ve aslında hiç ayrılmadığı mekânına gitti, çünkü bu dünya onun sayesinde yaratıldı ve O bu dünyadaydı ve O bu dünyaya günahkârları kurtuluşa erdirmek için geldi. Ruhum ona tövbe ediyor ve O ruhumu iyileştiriyor, çünkü ruhum Ona karşı günaha girdi. Ey insanoğulları, ne zamana kadar böyle kaskatı olacak gönülleriniz?[32] Dünyanıza yaşam geldikten sonra da mı yükselmek ve yaşamak istemiyorsunuz? Ama en yüksekteyseniz ve çığlıklarınız gökleri tutuyorsa daha ne kadar yükselebilirsiniz?[33] Çıktığınız gibi inin o zirvelerden, çünkü ancak o zaman Tanrı'ya çıkabilirsiniz. Çünkü Ona karşı yükselirseniz düşersiniz. Bunları söyle onlara ey ruhum, söyle ki gözyaşı vadisinde ağlasınlar ağlayabildikleri kadar, sonra al götür onları da yanında Tanrı'ya. Bütün bunları şefkat ateşiyle yanarak söylüyorsan onlara, bil ki seni böyle konuşturan Onun Kutsal Ruhudur.

13. BÖLÜM

Sevginin kaynağı.

20. O zamanlar bütün bunlardan bihaberdim. En alt düzeydeki güzellikleri seviyordum ve diplere sürükleniyordum. Dostlarıma şöyle soruyordum: "Acaba güzelden başka bir şey mi seviyoruz? Öyleyse güzel ne? Peki güzellik ne? Sevdiğimiz nesnelerde bizi cezbeden ve büyüleyen ne? Çünkü onlarda güzellik ve cazibe olmasa bizi asla kendilerine çekemezlerdi." Bu konuyu haddinden fazla düşündüm ve gördüm ki, bu nesnelerin biçimlerinde bir çeşit bütünlük var ve bu yüzden güzeller,

---

[32] *Liber Psalmorum*, 4.3.

[33] Kibirlilere sesleniyor.

sonra bir çeşit oranları var, yani bir şey başka bir şeye gayet güzel uyabiliyor, tıpkı bedenin bir parçasının bütünüyle uyumlu olması gibi ya da bir ayakkabının ayağa uyması gibi ve bu türden benzer şeyler. Bu düşünce yüreğimin ta derinlerinden sanki bir pınardan fışkırır gibi geldi aklıma ve hemen oturup bir eser yazdım, *Güzellik ve Oran* başlığıyla, sanırım iki veya üç bölümden oluşuyordu. Sen kaç bölüm olduğunu biliyorsundur Tanrım, ben hatırlamıyorum, çünkü böyle bir esere artık sahip değilim, ne olduysa oldu bir şekilde benden çıkıp kayboldu.

14. BÖLÜM

Hierius'a adadığı *Güzellik ve Oran* başlıklı eseri. Hierius'a beslediği sevginin kaynağı.

21. Bu eserimi Romalı bir hatip olan Hierius'a adamamın nedeni neydi, ne olmuştu da ona bu eseri adamıştım, Rab olan Tanrım? Yüzünü bile görmemiştim onun, ama çok kültürlü bir insan olarak tanınmasına ve parlak bir şöhret elde etmiş olmasına hayran olmuştum, ondan aktarılan birkaç söz de çok hoşuma gitmişti. Bunlardan da öte, başkalarının ona duyduğu hayranlık beni derinden etkilemişti. Öve öve bitiremiyorlardı, olacak şey değil diyorlardı, bir adam Syrialı olsun, ilkin Yunanca belagat eğitimi alsın, sonra da Latinceyi takdire şayan bir üslupla konuşabilsin, yetmiyormuş gibi bir de felsefi meseleler hakkında bu kadar üstün bilgisi olsun. Demek ki bir insanı hiç görmesek bile övebiliyor ve sevebiliyorduk. Hiç olabilir mi böyle bir şey, birileri bir adamı övünce, bu övgüleri dinleyenin yüreğinde bir sevgi oluşabilir mi? Saçma; ama bir adama duyulan sevgi başka birinin yüreğinde benzer bir sevgiyi ateşleyebilir. Sevdiğini öven kişinin yüreğinin samimiyetine, yani övdüğü kişiyi sahiden severek övdüğüne inanı-

yorsak, övdüğü kişiyi de sevebiliriz.

22. Çünkü o zamanlar insanları insanların yargılarına göre seviyordum, senin yargılarına göre değil Tanrım; oysa senin yargıların hiç kimseyi yanıltmaz. Ama neden ben Hierius'a ünlü bir sürücüye[34] ya da yeteneğiyle halk arasında seçkin bir yer edinmiş bir avcıya[35] hayran olduğum gibi değil de, çok daha farklı ve çok daha ciddi anlamda hayrandım, kısacası neden ona sanki kendime nasıl hayran olunmasını istiyorsam öyle hayrandım? Örneğin aktörleri de övüyor ve seviyordum, ama asla onlar gibi övülmek ve sevilmek istemiyordum, hatta onlar gibi tanınacaksam bir köşede gizli kalayım, onlar gibi sevileceksem benden nefret edilsin daha iyi diyordum. Nasıl olur da bir kalbe bu kadar değişik ve farklı ağırlıkta sevgi dağılabiliyor? Başkasında beğendiğim bir özelliği niye kendimde düşününce nefret ediyorum, nefret etmesem bu kadar tiksinir, bu kadar tepki verir miyim, ikimizin de insan olduğunu bile bile? Bir insan cins bir atı sevebilir, ama mümkün olsa bile onun gibi bir at olmak istemeyebilir oysa benim aktörlerle ilgili bu söylediğimde durum farklı, çünkü bizim doğalarımız ortak. O halde ben de bir insanken, kendimde nefret ettiğim bir özelliği bir başkasında nasıl olur da sevebilirim? İnsan koca bir muamma ya Rab; evet, başındaki saçların sayısını hesaplayıp koymuşsun, senin iraden dışında teki bile düşmüyor, ama insanın yüreğindeki duygular ve heyecanlar başındaki saçlar kadar kolay sayılmıyor.

23. O hatibe dönersek, hayranlığımı kazanan o adam benim de olmak istediğim türde bir adamdı. Kibrimden işte böyle yanılgılara düşüyor, her esen rüzgâra kendimi kaptırıveriyor ve hep senden

---

34 Yarış meydanlarındaki atlı araba sürücülerinden söz ediyor.

35 Yarış meydanlarında vahşi hayvanlarla dövüştürülen gladyatörlerden söz ediyor.

uzaklaşıyordum, ama sen yine de adeta bir dümenci gibi gizliden gizliye beni idare ediyordun. Yoksa o hatibi sevmemin, onun övgüye değer başarılarından değil de sırf onu övenlerin sevgisinden kaynaklandığını nereden bilebilirdim ve sana bunu bu kadar doğru bir şekilde nasıl itiraf edebilirdim? Çünkü insanlar onu övmeyip de kınanmış olsalardı, ondaki yetenekleri kınayarak ve kusur bularak aktarmış olsalardı, ona karşı ne böyle bir ateş yanardı yüreğimde, ne de böyle heyecanlanırdım. Oysa o adamın yeteneği yine aynı olacaktı, adam da yine aynı adam olacaktı, tek fark onu övenlerin duygulanımlarının değişikliğinden kaynaklanacaktı. İşte gör bak, insan ruhu hakikatin sağlam kayasına tutunmadıkça ne kadar aciz durumda. Değişken fikirli insanların yüreklerinden adeta dedikodu fırtınaları esiyor, ruh da bunlara kapılıp sürükleniyor, döndükçe dönüyor, burkuluyor, sonra tersine bir kez daha burkuluyor; bir bulut seriliyor üstüne kararıyor, artık hakikat seçilmez oluyor. Oysa işte bakın, hakikat tam da gözlerimizin önünde. Evet, o zamanlar benim için gerek yaptığım konuşmalarımın gerekse yazdığım kitapların o hatip tarafından tanınması çok ama çok önemliydi. Onay verdiği taktirde, daha da şevkle sarılacaktım işime. Onay vermediğinde de, senin sağlam kayana tutunamamış kibirli yüreğim yara alacaktı. Yine de ona adamış olduğum kitabımın konusu olan güzellik ve oran üzerine kafa yormak, bu konuyu derin derin düşünmek o sıralar en severek yaptığım işti. Bu kitabımı övecek birilerini bulamamış olsam da ben ona hayrandım ya, yeter.

15. BÖLÜM

Nesnelerin imgeleri gözlerini kararttığından ruhani âlemi algılayamıyor.

24. Ama henüz senin sanat eseri yaratımlarındaki inceliği seçecek yetide değildim, ey bütün bu mucizeleri tek başına yaratan, ey Her Şeye Kadir Olan! Ruhum hâlâ maddi şekillerin arasında dolanıp duruyordu. Bunları güzel olarak tanımladım ve kendiliğinden güzel oldukları için güzel olanlar ve başka bir şeye gayet iyi uyum gösterebildikleri için güzel olanlar diye ikiye ayırdım. Bu ayrımı maddi nesnelerden örnekler vererek göstermeye çalıştım. Bunlar da yetmiyormuş gibi bir de ruhun doğası üzerine kafa yormaya başladım, ama ruhani varlıklarla ilgili yanlış bilgilerim hakikati görmeme engel oldu. Oysa hakikat bütün heybetiyle neredeyse gözlerimin ta içine girecekti, ama ben hop hop atan yüreğimi ruhani olandan çizgilere, renklere ve devasa büyük gövdelere[36] çevirdim ve zihnimde böyle şeyler tasarlama yeteneğim olmadığı için de zihnimi kavrayamadığımı düşündüm. Dahası, erdemi barış getirdiği için seviyordum, kötülükten de uyumsuzluk yarattığı için nefret ediyorum. Buradan hareketle, erdemde birlik olduğu, kötülükte de bir tür ihtilaf olduğu sonucuna vardım. Bana göre bu birlik hem rasyonel zihin, hem hakikatin doğası hem de mükemmel iyiden ibaretti, oysa ihtilaf bir çeşit töz halindeki akıldışı yaşam ve başlıca kötülüğün doğal halinden ibaretti; başlıca kötülük ise bana göre yalnızca bir töz değil, aynı zamanda gerçek yaşamın kendisiydi, yine de bu kötülüğün kökeninin sende olduğunu hiç düşünmüyordum ey Tanrım, ey her şeyin Yaratıcısı. Birliğe, hiçbir cinsiyeti olmayan bir zihinmiş gi-

---

[36] Manicilerin ışık tanrısı devasa büyüklükte maddi bir varlıktı.

bi *monas* dedim, ihtilafa da *dyas* dedim,[37] cinayetlerdeki öfkeyi ve günahlardaki şehveti dile getirmek istedim böylece; gerçi ne dediğimi ben de bilmiyordum. Çünkü o zamanlar kendi kendime araştırıp da kötülüğün töz olmadığını, insan zihninin de üstün ve sarsılmaz iyilik olmadığını öğrenecek yetide değildim, hiç kimse de bana bunları öğretmemişti.

25. Cinayetler, bizi şiddete sevk eden ruhsal heyecanlarımız ayartıcı olduğunda ve edepsizce, isyankârca başkaldırdığında işlenir, ahlaksızlıklar ise bedensel tutkuları yaratan ruhsal dürtülere hâkim olamamamızdan kaynaklanır, benzer şekilde rasyonel zihin bozulduğunda da hatalı düşünceler ve yanlış inançlar yaşamımızı zehirler. İşte ben o sıralar böyle bir durumdaydım. Zihnimin hakikatten pay alması için ancak dışarıdan gelecek başka bir ışıkla aydınlanması gerektiğini, çünkü zihnin kendisinin hakikatin özü olmadığını bilmiyordum. Öyleyse sen yakacaksın benim kandilimi ya Rab, sen aydınlatacaksın benim karanlıklarımı Tanrım, çünkü hepimizin senin doygunluğundan nasiplendiğimiz bir şeyler var. Bu dünyaya gelen her insanı aydınlatan hakiki ışık sensin, çünkü sende değişime yer yok, yoldan sapma sonucunda oluşan gölgeye de.

26. Ama yine de sana yaklaşmaya çabalıyordum, sense ölümü tadayım diye beni itiyordun; çünkü sen kibirlilere karşı durursun. O tuhaf delilik hali içinde, seninle aynı doğaya sahip olduğumu iddia edecek kadar kibirlisini görmüş müydün? Değişebilir bir öze sahiptim ve bunu çok iyi biliyordum, çünkü bilge biri olmaya duyduğum özlem, kötüden daha iyiye evrilme isteğimden kaynaklanıyordu. Ama ben yine de senin gibi olma-

---

[37] Yunanca *monas*: "bir olan." Yunan felsefesinde bölünmez birlik; Leibniz'de artık bölünemez bir birlik olan sonsuz sayıdaki tözlerin her biri. *Dyas*: iki sayısı.

dığımı düşünmektense, senin de benim gibi değişebilir bir varlık olduğunu düşünmeyi tercih ediyordum. İşte bu yüzden senin tarafından itiliyordum, işte bu yüzden sen benim şahlanan kibrime karşı duruyordun. Bense hâlâ maddi biçimler hayal edip duruyordum, tensel bir varlık olduğum halde teni suçluyordum, serseri ruhumun henüz sana dönecek gücü yoktu. Üstünde yürüdükçe yürüdüğüm şeylerin sende bir varlığı yoktu, bende de, bedende de. Bunlar senin hakikatinin benim için yarattığı şeyler değildi, hepsi benim maddi biçimler üzerine çalışan budala hayalgücümün icatlarıydı. Sürgündeydim, ama bunu bilmiyordum, kalkıp bir de senin o alçakgönüllü inananlarına, yani benim vatandaşlarıma küstahça, anlamsızca şöyle soruyordum: "Madem ruhu Tanrı yarattı, o zaman ruh niçin hata yapıyor?" Ama onların bana şöyle söylemesini hiç istemiyordum: "Ruhu yarattığına göre, niçin Tanrı hata yapsın?" Benim değişken doğamın kendi seçimi sonucunda yoldan çıktığını ve hatanın onun cezası olduğunu itiraf etmektense, senin değişmez özünün hata yapmaya yöneltiğini düşünmeye devam ediyordum.

27. Söz konusu kitapları yazdığımda yirmi altı ya da yirmi yedi yaşındaydım, yüreğimin kulaklarını sağırlaştıran şu maddi icatlar üzerine düşünmekten bir hal olmuştum. Niyetim senin o gizemli melodini duymaktı ey tatlı Hakikat, ne zaman güzellik ve oran üzerine düşünsem senin yanında olmak, seni dinlemek ve Güvey'in[38] sesini işitip sevince boğulmak istedim. Ama yapamadım. Çünkü yanılgılarımın çığlıklarıyla kendi dışıma çıkıp sürüklendim ve kibrimin ağırlığıyla diplere doğru battıkça battım. Sense benim sevinç ve mutluluk şarkıları işitmemi istemedin; kemiklerim heyecandan titremiyordu, çünkü he-

[38] Mesih'in.

nüz tevazu nedir bilmiyordu.[39]

16. BÖLÜM

Aristoteles'in Kategoriler'ini ve özgür sanatlarla ilgili kitapları kendi başına okuyup anlıyor.

28. Aristoteles'in *10 Kategori* adlı eseri elime geçtiğinde henüz sadece yirmi yaşındaydım. Kartaca'daki hitabet öğretmenim ve toplumun okumuş yazmış kesiminden birileri bu kitaplardan yanaklarını şişire şişire, büyük bir gururla bahsederdi. Bu kitapların adını işittiğimde sanki çok büyük ve tanrısal bir şey okuyacakmışım gibi meraktan nerdeyse soluğum kesilmişti. Ama hepsini tek başıma okudum ve anladım, e peki ne işime yaradı? Bazıları bana bu kitapları ancak âlim hocalarla, onların açıklamalarına, hatta kuma çizdikleri sayısız şekle göre[40] anlayabildiklerini söylediler. Ama onlara bazı şeyler sorduğumda, benim kimsenin yardımı olmadan tek başıma okuyup anladıklarımdan fazlasını söyleyemediler. Bana göre bu kitapların konusu gayet açıktı, tözlerden, örneğin bir insandan ve bu tözlerin özniteliklerinden söz ediyordu, yani insanın biçiminden, nasıl bir boyda olduğundan, yani ne kadar uzun olduğundan, akrabalık ilişkisinden, yani örneğin kimin kardeşi olduğundan, nerede durduğundan, ne zaman doğduğundan, ayakta durup durmadığından, oturup oturmadığından, ayakkabısı var mı yok mu ya da silahlı mı silahsız mı, kendisi ne yapıyor ya da ona ne yapılıyor gibi. İşte örneklerini sunduğum bu tür şeyler ve bunlar gibi niceleri bu kitapta dokuz kategori olarak ya da tö-

39 Bedeninin hâlâ Tanrı önünde eğilmediğini ima ediyor.
40 Matematikçilerin yaptığı gibi kuma ya da toprağa şekiller çizerek.

zün dokuz kategorisi olarak sınıflandırılmış.[41]

29. Bu kitabın bana ne yararı oldu, hiç, sadece yoluma taş koydu. Çünkü varolan her şeyin bu on kategori altında düşünülebileceğini sandım, öyle ki seni bile ey Tanrım, senin o akıl ermez sadeliğini ve değişmez birliğini bu yöntemle anlamaya çalıştım, sanki sen kendi büyüklüğüne ve güzelliğine tabi kılınmışsın gibi. Bu iki vasfın, sanki bir öznenin içindelermişçesine senin özünde olduğunu düşündüm, yani bir bedende olduğu gibi. Oysa senin büyüklüğün de, senin güzelliğin de senden başka bir şey değil. Bedense sadece beden olduğundan ne büyük ne de güzel. Yani daha az büyük ve daha az güzel olmuş olsaydı daha az mı beden olacaktı sanki? Kısacası senin hakkındaki düşüncem bir yalandı, hakikat değildi, zavallılığımın icat ettiği bir hayaldi, senin kutluluğuna uygun düşecek sağlam bir dayanak değildi. Çünkü sen *toprağa bana dikenler, çalılar vermesini emrettin ki, ben ekmeğimi alnımın teriyle kazanayım*;[42] işte öyle de oluyor.

30. Peki, aşağılık hırslarımın beş para etmez bir kölesi olduğum dönemlerde hiç kimseden yardım almadan kendi başıma okuyup anladığım şu özgür denen sanat kitaplarının bana ne gibi bir yararı oldu? Onları okurken büyük zevk duyuyordum, ama içlerindeki doğruluğun ve kesinliğin nereden kaynaklandığına dair hiçbir fikrim yoktu. Çünkü ışığa sırtımı dönmüştüm, ışığın aydınlattığı şeylere ise yüzümü. Bu yüzden ışıkla aydınlandığını gördüğüm şeyleri seyrederken yüzüm karanlıkta kalıyordu. Konuşma ve tartışma sanatıyla ilgili ne

---

[41] Aristoteles'in tözü ve dokuz kategorisi: ὀυσία, πόσον, ποῖον, πρόστι, ποὺ, πότε, κεῖσθαι, ἔχειν, ποιεῖν, πάσχειν: Töz, nicelik, nitelik, görelik, durum, zaman, neredelik, sahip olma, etki, edilgi.

[42] *Liber Genesis*, 3.18, 19.

varsa, şekillerin boyutlarıyla ilgili, müzikle ve sayılarla ilgili ne varsa,[43] hiç öyle büyük zorluklar yaşamadan, hiç kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan okuyup anladım. Bütün bunları sen çok iyi biliyorsun, Rab olan Tanrım, çünkü hem anlayış çabukluğu hem de keskin bir algılama yeteneği senin armağanlarıdır. Ama ben bu yeteneklerimden bir parçasını bile sana sunmadım. Bu yüzden hepsi benim yararıma değil zararıma iş gördüler, çünkü bana verilen bu yeteneklerin en iyisini hep kendi kontrolüm altında tutmaya çalıştım, azınimi koruyup da senin hizmetine sunmadım. Aksine senden ayrılıp çok uzak diyarlara gittim, senin armağanlarını o kahpe arzuların için har vurup harman savurayım diye. Düzgün şekilde kullanamıyorsam, yeteneğimin ne anlamı var? Dahası, ben bu sanatların çalışkan ve akıllı öğrenciler için bile anlaşılması zor sanatlar olduğunu göremiyordum, ta ki bunları öğrencilerime aktarmaya çalıştığım sıralarda içlerinden en mükemmelinin bile dersimi izlerken bocaladığını fark edene kadar.

31. Ama bunların bana ne yararı oldu ya Rab, Tanrım ve Hakikatim, seni ışıklı ve koskoca bir gövde, kendimi de bu gövdenin küçücük bir parçası olarak gördükten sonra? Ne büyük sapkınlık! Ama böyleydim işte ve şimdi sana zavallılıklarımı itiraf ederken ve senden medet umarken nasıl hiç utanmıyorsam Tanrım, işte o dönemde de insanların önünde küfürlerimi boca ederken ve sana karşı havlarken hiç utanmamıştım. O halde o yıllarda özgür sanatları keskin zekâmla, ölümlü hiçbir öğretmenden en ufak yardım almadan öğrenmemin, son derece karmaşık onca kitabı hatmetmemin bana ne gibi bir faydası olmuştu, din bilgim bu kadar çarpıkken, yüz kızartıcı derecede saygısızca davranıp hatalar yaparken? O zaman o alçakgönüllü evlatları-

[43] Özgür sanat konularından bazılarını sıralıyor: hitabet, mantık, geometri, müzik ve aritmetik.

nın bu sanatları benden daha yavaş anlamalarının ne sakıncası var, seni terk edip uzaklara gitmediklerine göre, aksine senin Kilisenin o sıcak yuvasında tüyü yeni biten minicik yavrular gibi büyüyüp serpildiklerine ve şefkatin kanatlarını senin inancının yemiyle beslediklerine göre?[44] Rab olan Tanrım, umudumuz senin kanatlarının gölgesi altında, bizi koru, bizi taşı. Bizi taşıyacak olan sensin, bebekliğimizden saçlarımız ağarana kadar bizi taşıyacak olan sensin; senin gücüne dayanmak, işte güçlülük bu; kendi gücümüze dayanmak, işte güçsüzlük bu. Bizim için iyi yaşam daima senin yanında olmaktır, oradan ayrıldığımız anda yolumuzu şaşırırız. İzin ver ya Rab, artık sana dönelim, dönelim ki tersimiz dönmesin, çünkü bizim için iyi yaşam senin huzurunda olmak ve hiçbir şeyden yoksun kalmamaktır, çünkü iyi yaşam sen demeksin. Dönecek bir yuvamız yok diye hiç korkmayalım, çünkü biz o yuvadan düştük. Biz şimdi orada olmasak da senin öncesiz ve sonrasızlığın olan o yuva hâlâ dimdik ayakta.

---

44 *Liber Iob*, 39.26; *Liber Psalmorum*, 83.4.

5. KİTAP

1. BÖLÜM

Ruhunu Tanrı'ya şükretmeye yönlendiriyor.

1. Dilimin kendi eliyle sunduğu itiraflarımı bir kurban olarak kabul et;[1] onu sen biçimlendirdin ve senin adını itiraf etmeye yönelttin. Şifa ver şu kemiklerime, izin ver şöyle söylesinler: "Ya Rab, senin bir benzerin daha var mı?"[2] İtirafta bulunan insan içinden geçenleri sana öğretmeye kalkmaz, çünkü mühürlü bile olsa hiçbir kalp senin gözünden kaçmaz, nasır tutmuş olsa bile bir insan senin elini itmez. Yeter ki iste, sen onu insafa getirirsin, kâh merhamet ederek, kâh intikam alarak; hiç kimse senin yakıcı ateşinden saklanamaz.[3] İzin ver ruhum sana şükretsin, şükretsin ki seni sevebilsin, izin ver senin merhametini ikrar etsin, etsin ki sana şükredebilsin. Bir an bile durmadan, hiç susmadan sana şükrediyor şu bütün âlem, sana dönmüş dudakları, şükrediyor bütün ruhlar; bütün hayvanlar, bütün cansızlar kendilerini temaşa edenlerin ağızlarında ses bularak sana şükrediyor, öyle ki ruhumuz uyuşukluğundan silkinsin ve yarattığın bu âleme dayanarak senin katına yükselebilsin ve böylece bütün bu mucizeleri yaratan sana katılabilsin, çünkü onun kendisini toparlayacağı yer orası, gerçek metanetine kavuşacağı yer orası.

---

1 *Liber Proverbiorum*, 18.21.

2 *Liber Psalmorum*, 34.10.

3 *Liber Psalmorum*, 18.7.

2. BÖLÜM

Günahkârlar Tanrı huzurundan kaçamazlar; o yüzden Ona geri dönmek zorundalar.

2. Bırak, kendi yollarına gitsin, senden kaçsınlar kararsızlar, ahlaksızlar. Sen onları görürsün, karanlık varoluşlarını delip geçersin. Ama bak onlara rağmen nasıl da güzel bu âlem, onların kendisi kötü.[4] Sana nasıl zarar verebilirler? Ya da ne şekilde senin hükümranlığına halel getirebilirler, göğün yücelerinden yerin en altındaki mahlükata kadar yayılan o hakkaniyetli, o el değmemiş hükümranlığına? Şu senin huzurundan kaçanlar, nereye kaçabildi ki?[5] Ya da kaçtıkları yerde sen onları bulamaz mısın? Ama kaçtılar, sen onları görürken onlar seni görmemek için kaçtı, ama öyle körler ki sende tökezlediler, çünkü sen yarattıklarından birini bile terk etmezsin. Adaletsizler sende tökezledi, adaletinle cezalarını buldu, senin şefkatinden kendilerini geri çekerken, senin adaletinde tökezlediler ve senin gazap ateşine düştüler. Kuşkusuz, senin her yerde olduğundan haberleri yok, hiçbir mekânla sınırlanmayacağından, senden çok uzaklarda olanların bile seninle olacağından. Öyleyse geri dönsünler ve seni arasınlar, çünkü sen yarattıklarını terk etmedin, onlar Yaratıcılarını terk etse de. İzin ver geri dönsünler, baksınlar kalplerine, işte sen oradasın, gittikleri o zorlu yollardan dönüp de sana tövbe edenlerin ve işte senin kucağına atılıp sinen ve gözyaşı dökenlerin kalplerindesin. Sen sildikçe gözyaşlarını usulca, daha çok ağlasınlar, ağladıkça sevinsinler, çünkü sen ya Rab, sen etten kandan oluşmuş bir insan değilsin, çünkü sen ya Rab, sen onları yarattın, işte şimdi onları yeniden toparlıyor ve onları teselli

---

[4] Kötülük Tanrı'dan gelmez, insanın kendisi kötüdür.

[5] *Liber Psalmorum*, 139.7.

ediyorsun. Ama seni aradığım zamanlarda peki ben neredeydim? Sen benim gözlerimin önümdeydin, bense kendimi terk etmiştim ve kendimi bile bulamıyordum, seni bulmak şöyle dursun.

3. BÖLÜM

Manici Faustus ve yarattıklarına bakıp Yaratıcıyı göremeyen filozofların körlüğü üzerine.

3. Şimdi Tanrı'nın huzurunda yirmi dokuz yaşındaki halimden söz etmek istiyorum.[6] O yıllarda Kartaca'ya Faustus adında Manici bir piskopos gelmişti.[7] Tam anlamıyla şeytanın bize kurduğu bir tuzaktı kendisi, yumuşacık dilinin büyüsüne kapılan çok kişi kendisini bir anda onun ağının içinde buluverdi.[8] Konuşmalarına ben de hayran olmuştum, ama onun öğretisinin varlıkların asıl bilgisinden çok farklı olduğunu görebiliyordum ve ben artık varlıkların bilgisine erişmeyi her şeyden çok istiyordum. Bu yüzden Maniciler arasında saygın bir yeri olan bu Faustus adlı kişinin önüme bilgiyle dolu bir kap yemek koymasını bekliyor, konuşmalarıyla süslediği kaptan yemek istemiyordum. Çünkü kulağıma çalınanlara göre Faustus bütün bilim dallarında son derece yüksek bir eğitim almıştı, özellikle özgür sanatları çok iyi öğrenmişti. Ben o zamana dek felsefecilerin birçok kitabını okumuştum ve onlardan edindiğim bilgiler hafızamda hâlâ capcanlıydı. Bunlarla Manicilerin uçsuz bucaksız masallarını karşılaştırdığımda, felsefecilerin düşünceleri bana Manicilerin söylediklerinden çok daha

---

6 13 Kasım 382 ile 13 Kasım 383 arasındaki dönem.

7 Augustinus Manicilerin arasında dokuz yıldır kaldığı halde yüksek düzeydeki bir rahipleriyle ilk defa karşılaşmaktadır.

8 *Epistula I ad Timotheum*, 3.7.

doğruymuş gibi geliyordu. Felsefecilerin bilgisi dünyayla ilgili belli bir yargıda bulunmaya yetecek güçteydi, her ne kadar onlar dünyanın hâkimini henüz keşfedemememiş olsalar da. Çünkü sen büyüksün ya Rab ve sen biçarelere şefkatle bakarsın, azametlilere de bakarsın, ama çok uzaktan;[9] çünkü sen sadece tövbekâr kalplerin yanına yaklaşırsın.[10] Kibirliler seni bulamaz, yıldızları ve kumları sayacak kadar, takımyıldızların yörüngelerini ölçecek ve yıldızların yollarının izinden gidecek kadar meraklı ve yetenekli olsalar da.

4. Çünkü bu araştırmaları yapmalarını sağlayan akıl ve anlama yetisini onlara sen bahşettin. Bu sayede nice keşifte bulundular, güneş ve ay tutulmalarının hangi gün, hangi saatte, kısmi mi yoksa tam mı olacağını yıllar öncesinden haber verdiler ve hesaplarında da hiç şaşmadılar. Ne dedilerse öyle oldu, keşfettikleri yasaları kitaplara yazdılar, bu kitaplar bugün bile hâlâ okunuyor ve güneş ya da ayın hangi yılda, yılın hangi ayında, ayın hangi gününde, günün hangi saatinde tutulacağını, hatta ışığının ne derece kararacağını tahmin etmede bunlardan yararlanılıyor; ve ne yazmışlarsa öyle de oluyor. Bu olaylarla ilgili yasaları bilmeyen insanlar böyle şeylerle karşılaştıklarında hayrete düşüyor ve şaşıp kalıyor, bilenlerse kurum kurum kurumlanıyor ve kendilerine hayranlık duyulmasını bekliyor. Dini hiçe sayan gururları yüzünden senin ışığından uzaklaşıyor ve ondan mahrum kalıyorlar; gelecekte güneşin ne zaman tutulacağını bilseler de o an kendi tutulmalarının farkına bile varamıyorlar. Çünkü bütün bu araştırmaları yapacak aklın nereden geldiğini inançlı bir yürekle araştırmıyorlar. Senin onları yarattığının farkına varsalar bile yarattıklarını kendine saklarsın di-

---

9 *Liber Psalmorum*, 137.6.

10 *Liber Psalmorum*, 33.19.

ye sana teslim olmuyorlar. Sanki kendi kendilerini yaratmışlar gibi, kendilerini sana kurban olarak sunmuyorlar. Kuşlar gibi azametle yükseklerden uçuyorlar, denizdeki balıklar gibi merakla enginlerin en gizli köşelerinde geziniyorlar, şehvetlerini otlaklardaki hayvanlar gibi semirtiyorlar, ama bir türlü kibirlerini sana kurban etmiyorlar. Oysa kibirlerini sana kurban etmiş olsalar Tanrım, senin o her şeyi yalayıp yutan ateşin onların bu gelip geçici arzularını da yakıp yok edecek ve onları ölümsüz olarak yeniden diriltecektir.

5. Ama onların Yoldan,[11] yani Sözünden hiç haberleri yok. Oysa sen onların ölçüp biçtiği her şeyi, ölçüp biçen insanı, ölçüp biçtikleri şeyleri ayırt etmeye yarayan duyguları, ölçüp biçmelerine yarayan aklı bu Sözünle yarattın; ve senin bilgeliğin ölçülüp biçilemez.[12] Senin o biricik Oğlun bizim için bilgelik, doğruluk ve kutsallık oldu,[13] aramızdan biri sayıldı ve Caesar'a vergisini ödedi.[14] Ama onlar bu yolu tanımıyorlar, oysa ancak bu yolla kendilerinden Ona inebilir ve bu yolla yine Ona çıkabilirler. Ama onlar bu yolu tanımıyorlar ve kendilerinin yıldızlar kadar yüksek ve parlak olduğunu sanıyorlar; işte zaten bu yüzden yeryüzüne düştüler ve sağduyudan yoksun kalpleri karanlıklarda kaldı.[15] Yaratılışla ilgili söylediklerinin çoğu doğru, ama Hakikatin ve Evrenin Mimarının peşine halis duygularla düşmüyorlar, işte bu yüzden de Onu bulamıyorlar; ya da bulsalar ve Tanrı'nın bilgisine erseler bile Onu Tanrı gibi yüceltmiyor ve Ona şükretmiyorlar. Kendi düşünceleri arasında kaybolmuşlar, kendilerinin bilge olduğunu söylüyorlar, senin

---

11 İsa Mesih'in kurtuluşa erdiren yolundan.

12 *Liber Psalmorum*, 146.5.

13 *Epistula I ad Corinthios*, 1.30.

14 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.21.

15 *Epistula ad Romanos*, 1.21-5.

vasfını kendilerine mal ediyorlar. Öyle yoldan çıkmışlar ki, öyle körler ki, kendilerine ait vasıflarını da sana yamamaya kalkışıyorlar, Hakikatin kendisi olan sana yalanlar atfediyorlar ve ölümsüz Tanrı'nın heybetini ölümlü insanın, kuşun, hayvanın ve yılanın biçimine dönüştürmeye kalkıyorlar. Senin Hakikatini bir yalana çeviriyorlar ve Yaratıcıdan çok yaratılana tapıyor ve hizmet ediyorlar.[16]

6. Her şeye rağmen filozofların yazdıkları kitaplarda yaratılış üzerine söyledikleri pek çok şey doğruydu ve bunlar benim hafızamda hâlâ capcanlı. Ölçümlerinin doğruluğunu birbiri ardına gelen mevsimlerin düzeninde gördüm, gözümüze apaçık görünen yıldızlarda gördüm ve bütün bunları Manicilerin öğretileriyle karşılaştırdım, çünkü onlar da bu konuda birçok kitap kaleme almıştı, ama bu kitapların hepsi son derece tutarsızdı. Bu kitaplarda gün dönümlerine, ekinokslara, güneş ve ay tutulmalarına ve bu türden benzer olaylara ilişkin mantıklı bir açıklama bulamadım, hiçbiri o dünyevi felsefe kitaplarından öğrendiklerime benzemiyordu. Yine de benim Manicilere inanmam bekleniyordu. Oysa bunların öğretisi matematik ilkelerle açıklanan ve benim gözlerimle bizzat tanık olduğum doğrulara hiçbir şekilde uymuyordu, hatta bunlardan çok çok farklıydı.

4. BÖLÜM

Sadece Tanrı bilgisi insanı mutlu eder.

7. Hakikatin Rabbi olan Tanrı, senin katında kabul görmek için bütün bunları bilmek mi lazım? Bir insan her şeyi bildiği halde seni bilmiyorsa zaten mutlu olmaz, oysa sadece seni bilmesi mutlu olmasına

[16] *Epistula ad Romanos*, 1.21-5.

yeter, öyleyse varsın her şeyi bilmesin. Öte yandan hem seni hem de her şeyi bilen insan bildiği şeyler yüzünden değil de sırf seni bildiği için mutlu olur, dahası senin bilgine sahip olduğu için mutlu olur, sana saygıda kusur etmeyip sana şükrettiği ve kendi düşüncelerinde kaybolmadığı için mutlu olur.[17] Örneğin bir ağaca sahip olduğunu bilen ve bu ağaçtan yararlandığı için sana şükreden insan, bu ağacın boyunun kaç kübit[18] yüksekliğinde, eninin de ne kadar kalınlıkta olduğunu varsın bilmesin, çünkü bu insan bu ağacı ölçüp biçen ve bütün dallarını tek tek hesaplayan, ama ne ona sahip olduğunu bilen, ne Yaratıcısını tanıyan, ne de onu seven bir insana kıyasla ne kadar değerlidir. Benzer şekilde, sana inanan bir insan dünyanın bütün zenginliklerine sahip olur, çünkü her şeyin hizmet ettiği sana teslim olmakla, hiçbir şeyi olmasa da her şeye sahip demektir, varsın Büyükayı'nın devinimlerini de bilmeyiversin. Bu insanın gökyüzünü ölçüp biçen, yıldızları tek tek sayan ve ilk öğelerin ağırlıklarını tartan, ama hesap ettiği her şeyin ölçüsünü, sayısını ve ağırlığını veren seni bilmeyen bir insandan çok daha değerli olduğunu kabullenmemek budalalıktır.

5. BÖLÜM

Manicinin yıldızlar konusundaki bilgisizliği diğer bilgi dallarındaki otoritelerini de sarsıyordu.

8. Peki ama, kim bir Maniciden bilimlerle ilgili yazmasını istedi, yazdıklarının hiçbiri bize dindarlığı öğretecek bilgi içermediğine göre?

---

17 *Epistula ad Romanos*, 1.21.

18 Mısırlıların kullandığı, dirsekten orta parmağın ucuna kadar olan mesafeye eşit bir uzunluk ölçüsü.

Çünkü sen insana şöyle dedin: "Dindarlık bilgeliktir."[19] Gerçi Maninin kendisi bile bundan bihaber, ama bilim dallarında mükemmel bir bilgisi var. Ama anlamadığı bir konuyu bizlere öğretmeye kalkışmasındaki küstahlık dindarlığın ne olduğunu hiç bilmediğini gösteriyor. Çünkü bir insan dünyevi konularda bilgi sahibi olabilir, ama bunu itiraf etmesi sadece gösterişten ibaret olur, halbuki insanın dindarlığı sana itirafta bulunmaktır. Mani gerçek görevini saptırdı. Bilim hakkında çok şey söyledi, ama bilimden gerçekten anlayanlar tarafından cahillikle suçlandı. Bu durum anlaşılması çok daha zor olan din konularında onun ne derece bilgi sahibi olduğunu bize zaten yeterince gösteriyor. Az buz bir saygı da görmek istemiyordu doğrusu, hatta öyle ki, senin inançlı kullarının tesellisi ve bereket kaynağı olan Kutsal Ruhunun bile bütün güçleriyle ve bütün heybetiyle kendisinde bulunduğuna müritlerini inandırmaya çalışıyordu. Ama gökyüzüyle, yıldızlarla, güneşin ve ayın hareketleriyle ilgili söylediklerinin bir masaldan ibaret olduğu anlaşılınca, bu konuların ilahiyatla herhangi bir bağlantısı olmadığı halde, onun küstahça yaptığı tahminlerin dine gölge düşürdüğü açıkça anlaşılmış oldu. Mani cahil olduğu konularda konuşmaya kalkıştığı gibi, yaptığı yanlışları tanrısal bir şahısmış gibi kendisine mal edilmesini isteyecek kadar da kibrine yenik düşüp delice bir gösterişe kapıldı.

9. Ne zaman bilimsel konulardan hiç anlamayan, sapla samanı birbirine karıştıran bir Hıristiyan kardeşim konuşsa, fikirlerini sabırla dinlemeye özen gösteririm ve cahilliğinin onun için bir tehlike oluşturmayacağını düşünürüm. Çünkü maddi varlıkların konumuna ve doğasına ilişkin bilgileri doğru olmasa da, senin büyüklüğüne gölge düşürecek şeylere inanmıyor ya, yeter ya Rab, her şeyin Yaratıcısı. Asıl tehlike,

---

19 *Epistula Iob*, 28.28.

sahip olduğu bilgilerin ilahiyat öğretisinin özüyle ilgili olduğunu düşünmesinden ya da hiç bilmediği konularda inatla fikir yürütmeye çalışmasından kaynaklanır. Yine de bir insan imanın beşiğine ilk adımını attığında, annesi olan Şefkat onun bu tür zayıflıklarına hoşgörü gösterecektir, ta ki bu bebek önüne çıkan her öğretinin yeline kapılmaktan vazgeçip olgun bir insan olana kadar.[20] Ama Mani cüretkârlık edip kendisini bir alim, bir otorite gibi gösterip kendi öğretilerine inanan müritlerinin önderi ve kralı olmak istedi, öyle ki onun peşinden gidenler sıradan bir insanın değil de senin Kutsal Ruhunun peşinden gittiklerini sandılar. Artık onun öğretilerinin yanlış olduğu kanıtlandığına göre, hâlâ bu büyük delilikten nefret edilmesi ve hemen defedilmesi gerektiğini düşünmeyecek bir insan olabilir mi? Her şeye rağmen ben yine de başka kitaplarda okumuş olduğum günlerin ve gecelerin uzunluğu ve kısalığıyla ilgili değişimlerin, gecenin ve gündüzün art arda gelişinin, güneş ya da ay tutulmalarının ya da bu türden benzer olayların Manicinin yazılarıyla açıklanamayacağına dair net bir karara varmış değildim. Açıklanacak olsa bile bakalım o mu haklıydı, yoksa bilim adamları mı, bu soru benim için hâlâ gizemini koruyordu. Bu yüzden yine de onu kendime bir otorite olarak alabilirim diye düşündüm, çünkü ne de olsa kendisinin kutlu bir kişilik olduğu kanıtlanmıştı.

6. BÖLÜM

Faustus belagat sahibi bir insan, ama özgür sanatlar hakkında bilgisi yok.

10. İşte böyle zihnimi tam olarak bir yere oturtamadan neredeyse dokuz yıl boyunca Manicileri dinleyip durdum, büyük bir sabırsızlık

---

[20] *Epistula ad Ephesios*, 4.13.

içinde de Faustus'un gelmesini bekledim. Tesadüfen karşılaştığım Manicilerden bazıları bilimsel konularla ilgili sorduğum sorulara yanıt verememişti. Bana, Faustus gelince ve onunla oturup konuşunca bütün bu sorularıma çok kolay yanıt bulabileceğimi, hatta aklıma gelebilecek çok daha zorlarını rahatlıkla çözüme ulaştırabileceğimi söylediler ve beni buna ikna ettiler. Nihayet Faustus geldi. Samimi bir insanmış izlenimi verdi bana, konuşma tarzı da çok hoştu. Manicilerin her zaman söylediklerini o çok daha tatlı bir üslupla yineliyordu. Ama bu kibar saki hangi pahalı kadehle benim susuzluğumu giderecekti? Çünkü kulaklarım o tür süslü laflara çoktan doymuştu, şimdi daha iyi açıklanıyorlar diye, bana daha iyi gelecekler diye bir şey yoktu; ya da daha güzel anlatılıyorlar diye bunları doğru bulamazdım veya adamın yüzü anlamlı, konuşması güzel diye ruhunun da bilge olduğunu söyleyemezdim. Faustus'a kefil olup bana övenler demek ki işinin ehli eleştirmenler değiller. Onu sağduyulu ve bilge olarak görmelerinin tek nedeni, konuşma tarzının kendilerine büyük zevk vermesi. Ama başka türde adamlar da tanıyordum, bunlar hakikate bile kuşkuyla bakıyor ve kendilerine güzel ve akıcı bir dille anlatılsa bile hakikati kabullenmeye yanaşmıyorlar. Öte yandan sen, Tanrım, bana bunu çoktan mucizevi ve gizemli yollarla öğretmiştin, bu yüzden sen bana ne öğretmişsen ben ona inanırım, çünkü o doğrudur; hakikat nerede ve nasıl karşımıza çıkarsa çıksın onu senden başka bize öğretecek hiçbir hoca yok. Senden öğrendiğime göre, güzel ifade edildi diye herhangi bir düşünceye ille de doğru, dudaklardan dökülen harfler kulağa hoş gelmedi diye ille de yanlış diyemeyiz. Ayrıca kaba bir üslupla ifade edildi diye doğru değil de diyemeyiz, muhteşem kelimelerle dile getirildi diye yanlış değil de diyemeyiz. Bilgelik ve budalalık besin değeri yüksek ya da besin değeri hiç olmayan yiyecekler gibidir; parlak ifadelerle de di-

le gelebilirler, parlak olmayan ifadelerle de, yani bunları işlemeli tabaklarla da sunarsınız, basit çanak çömleklerle de, kısacası her iki yiyeceği her iki tabakta da sunabilirsiniz.

11. Faustus'u uzun zamandır sahiden büyük bir sabırsızlıkla beklemiştim. Geldiğinde de konuşmalarındaki hareketlilik ve hissiyattan, akar gibi söylediği kelimeleri yerli yerinde kullanmasından ve bunları düşüncelerine kolayca yedirmesinden çok etkilenmiştim. Evet, çok etkilenmiştim ve birçokları gibi, hatta onlardan daha fazla bu adamı övmeye, göklere çıkarmaya başlamıştım. Ama bir sıkıntım vardı, kalabalık dinleyici topluluğundan sıyrılıp da onunla konuşamıyor ve beni rahatsız eden sorularımı onunla paylaşamıyordum, yani samimi bir konuşma ortamı yakalayıp da fikir alışverişinde bulunamıyordum. Sonunda başardım ve özel bir tartışmaya müsait olabileceği bir sırada hemen bir grup arkadaşımla birlikte dikkatini üzerimize çekip kendisiyle konuşmaya başladık. Zihnimde şüphe uyandıran birtakım sorular sordum kendisine, gördüm ki gramer ve edebiyat dışında özgür sanatlarla ilgili hiçbir bilgisi yok; hatta gramer ve edebiyatta da bildikleri çok sıradan şeyler. Tullius'un bazı söylevlerini okumuş mesela, Seneca'nın birkaç eserini, şairlerden birkaç bir şey ve kendi mezhebiyle ilgili, seçkin bir üslupla kaleme alınmış Latince birtakım kitaplar; ayrıca her gün konuşma talimleri yapmış ve böylece iyi bir üslup edinmiş, zihnindekileri denetleme yetisini ve doğasındaki letafeti de işe katınca üslubu çok daha inandırıcı, çok daha çekici hale gelmiş. Rab olan Tanrım, vicdanımın Hakimi, bu hatırladıklarım doğru mu acaba? İşte yüreğim ve hafızam apaçık senin önünde. O yıllarda senin öngörünün gizemli eli hep bana kılavuzluk ediyordu, utanç verici yanılgılarımı hep yüzüme çarpıyordu ki, onları göreyim ve onlardan nefret edeyim.

7. BÖLÜM

Manicilerin mezhebine ters düşüyor.

12. Özgür sanatlarda bir üstat olduğunu düşündüğüm Faustus'un bu alandaki bilgisizliğini yeterince anladıktan sonra, ne yalan söyleyeyim, onun kafamı kurcalayan sorunları da açıklığa kavuşturabileceğinden ve bunlara bir çözüm yolu bulabileceğinden şüphe etmeye başladım. Gerçi Manici olmamış olsaydı özgür sanatlardaki bu cehaleti onun gerçek anlamda dindar bir insan olmasına engel teşkil etmezdi; çünkü Manicilerin kitapları gökyüzü, yıldızlar, güneş ve ayla ilgili upuzun masallarla dolu. Faustus'tan, başka kitaplarda okuduğum matematiksel hesaplarla Manici kitapları kıyaslamasını istedim. Böylece bu kitaplardaki açıklamaların benim okuduğum kitaplardakilerden daha doğru olup olmadığına ya da en azından onlar kadar doğru olup olmadığına karar verebilecektim. Ama artık anlıyordum ki Faustus bu konuda ayrıntılı bir açıklama yapamayacaktı. Ona bu sorunlar üzerine düşünmemiz ve beraberce tartışmamız gerektiğini söyleyince, büyük bir tevazu gösterip böyle bir yükün altına girmeyeceğini belirtti. Çünkü kendisinin bu konularda yetkin olmadığını biliyor ve bunu dile getirmekten de hiç utanmıyordu. Bana özgür sanatları öğretecekler diye canla başla çalışan, ama hiçbir şey söyleyemeyen geveze insanlardan o kadar farklıydı ki. Açık yürekli biriydi, senin yoluna girmemiş olsa bile en azından kendisini yoldan çıkartmayacak kadar akliselim sahibiydi. Cehaletinin farkında olmayacak kadar cahil değildi, bu konuları öyle hiç hesapsız kitapsız tartışarak içinden çıkamayacağı, sonra da geri adım atamayacağı bir durum yaratmak istemedi. Bu tavrı onu daha fazla beğenmeme sebep oldu, çünkü sınırlarını bilen bir ruhun sergilediği alçakgönüllülük, öğrenmeye can attığım özgür sanatlara hâkim olmaktan

daha güzel bir meziyettir. Ona sorduğum diğer bütün zor ve karmaşık sorularda bu tavrını hep yineledi.

13. Sonuçta Manicilerin öğretilerine olan o büyük ilgim azaldı. Bana öve öve bitiremedikleri Faustus'un zihnimde şüphe uyandıran sayısız sorunu çözümsüz bırakması, bu mezhebin diğer hocalarına olan güvenimi de gitgide yok etti. Yine de Faustus'la görüşmeyi sürdürdüm, çünkü edebiyata çok büyük ilgisi vardı ve ben de o dönemde Kartaca'da gençlere retorik dersi veriyordum. Dinlemekten zevk aldığını söylediği ya da onun gibi bir zihnin beğeneceğini düşündüğüm eserleri birlikte okumaya başladık. Onu daha fazla tanıdıkça, bu tarikatta yükselmeye karar verdiğim zamanlardaki şevkim de iyiden iyiye kırıldı. Ama yine de Manicilerden tamamen kopmadım. Tesadüf eseri içine düştüğüm bu tarikattan daha iyisini henüz bulamadığımdan, bir süre daha aralarında kalmaya karar verdim. Kim bilir belki de tercih edebileceğim daha iyi bir tarikatla günün birinde karşılaşacaktım. Böylece birçokları için ölüm tuzağı olan o Faustus, istemeden de olsa benim bağlı olduğum zincirlerden kurtulmama yardım etmiş oldu. Çünkü gizemli inayetin sayesinde Tanrım, senin elin hep üzerimdeydi, ruhumu hiç terk etmedi. Annem günlerce, gecelerce yüreğinden akan kanlı gözyaşlarıyla senden beni kurtarman için merhamet diledi ve sen bana mucizevi şekillerde kılavuzluk ettin. Evet, bana kılavuzluk eden sendin Tanrım. Çünkü Tanrı insanın adımlarına yön verirse insan da doğru yolu bulur.[21] Senin elin yarattığını yeniden diriltmedikçe kurtuluşa erişilebilir mi?

---

21 *Liber Psalmorum*, 36.23.

8. BÖLÜM

Annesinin rızası olmadığı halde Roma'nın yolunu tutuyor.

14. Sen bana kılavuzluk ettin ki, ben Roma'ya gitmeye ve Kartaca'da verdiğim retorik derslerini bundan böyle Roma'da vermeye ikna oldum. Bunu sana itiraf etmeden geçmeyeceğim, çünkü bu konuda bile senin ulu sırlarını ve bize göstermekten hiçbir zaman kaçınmadığın merhametini görmemiz ve bunu bildirmemiz gerekir. Roma'ya gitmek istememin nedeni daha fazla para kazanmak ya da daha saygın bir mevki elde etmek değildi. Gerçi beni Roma'ya gitmeye ikna eden arkadaşlarım benim orada bu tür şeyler de kazanabileceğimi söylemişlerdi ve onların bu söyledikleri o yıllarda kararımı oldukça etkilemişti. Ama benim için en önemli ve belki de tek neden, Roma'daki gençlerin derslerinde daha sakin bir tavır sergilediklerini, kendilerine daha katı bir disiplin uygulandığı halde buna hiç ses çıkarmadıklarını işitmiş olmamdı. Oradaki öğrenciler kendi derslerine girmeyen öğretmenlerin sınıflarına öyle kafalarına estiği an paldır küldür dalamıyordu, aslında öğretmenin izni olmadan hiçbir sınıfa giremiyordu. Kartaca'da ise kontrol öğrencilerin elindeydi, çirkinlik ve ölçüsüzlük diz boyuydu. Küstahça sınıflara dalıyorlar, tam bir deli gibi davranıp öğretmenlerin öğrencilerin yararını gözeterek kurdukları bütün düzeni alt üst ediyorlardı. İnanılmaz bir laubalilik içinde öyle zararlar veriyorlardı ki, töreler baskın çıkmamış olsa, yasalar karşısında kesinlikle suçlu ilan edilirlerdi. Zaten onların zavallılıklarını açık eden de bu törelerdi, çünkü töreler sayesinde bu davranışları meşruluk kazanıyordu. Oysa senin ezeli ve ebedi yasan bu tür davranışlara asla izin vermez. İnsanlar cezadan muaf olduklarını düşünerek hareket ederler, ama aslında kendilerini bu tür davranışlara iten körlüğün kendisiyle cezalandırılırlar ve verdikleri her

zararın kat kat fazlasını kendilerine vermiş olurlar. Ben öğrenciyken böyle zararlı davranışları asla benimsememiştim, ama şimdi bir öğretmen olarak bu tür davranışlar sergileyen başka insanları çekmek zorunda kalmıştım. İşte bu yüzden Roma'ya gitmek istiyordum, çünkü herkes orada bu tür huzursuzluklarla karşılaşmayacağımı söylüyordu. Ama ruhumun kurtuluşu için şu ölümlü dünyadaki yerimi değiştirmemi sağlayan aslında sendin, sen benim Umudumsun, insanların yaşadığı şu koca dünyada benim bütün kısmetim sensin.[22] Bana üvendire vurup da Kartaca'dan kopmamı sağlayan sendin, beni Roma'ya çeken bütün tılsımları önüme seren sendin. Bu amaçla Kartaca'da deliler gibi davranan, Roma'da ise bana boş hayaller vaat eden, ölümlü yaşama çılgınca tutkun insanlar çıkardın karşıma. Adımlarımı doğru yola sokmak için hem onların sapkınlığından hem de kendi sapkınlığımdan gizliden gizliye ders almamı sağladın. Çünkü benim rahatımı kaçıran insanların iğrenç kudurganlıkları gözlerini kör etmişti, beni başka yere davet edenlerse sadece dünyevi tutkuların tadına bakmayı biliyordu. Bana gelince, Kartaca'daki sefil yaşantımdan artık sahiden bıkmıştım ve Roma'daki sahte mutluluğu içmek için can atıyordum.

15. İşte bu yüzden sen benim neden Kartaca'yı bırakıp Roma'ya gittiğimi çok iyi biliyordun, ama ne bana ne de anneme hiçbir şey hissettirmiyordun. Annem ben giderken gözyaşlarına boğuldu ve sahile kadar arkamdan geldi. Bana sıkı sıkı yapışmıştı, geri dönmemden korkuyordu ya da tam tersi onu da yanımda götürürüm diye ümit ediyordu, ama ümidini boşa çıkardım. Bir yalan uydurdum ve rüzgâr çıkıp da gemimiz hareket edene kadar bir arkadaşımla beraber olmak istediğimi söyledim ona. Anneme bile yalan söyledim –öyle bir kadına bi-

---

[22] *Liber Psalmorum*, 142.6.

le– ve çekip gittim. Sense bu davranışımı bağışlayıp göz yumdun, baştan sona iğrenç lekelere bulanmış olduğum halde kendi inayetinin sularında yıkanabilmem için beni denizin sularından korudun. Beni arındıracak olan senin sularındı, annemin gözlerinden sel olup akan ve benim için her gün sana secde ettiği toprağı ıslatan yaşlarını kurutacak olan da senin sularındı. Bu arada annem bensiz asla geri dönmek istemiyordu, ne yapıp edip sonunda onu o geceyi gemimizin bulunduğu yerin yakınlarındaki Aziz Cyprianus'a adanmış kilisede geçirmeye ikna ettim. Gece olunca da gizlice yola çıktım, annemi yanıma almadım; orada gözyaşlarıyla ve dualarıyla tek başına kaldı. Tanrım, annem benim gitmeme izin vermeyesin diye bunca gözyaşı dökerken, acaba senden ne bekliyordu? Sense onun o sıradaki beklentisine hiç karşılık vermedin. Çünkü sen derin düşüncenle onun asıl özlemini sezmiştin ve onun hep senden istediği gibi bir insan haline gelmemi istemiştin. Rüzgâr çıktı, yelkenlerimizi doldurdu ve sahil gitgide gözden kayboldu. Sabah olunca sahile gelen annem acısından adeta deliye döndü, sana ağladı, sızladı, ama sen ona hiç aldırmadın. Çünkü tutkularıma son vermek için beni tutkularımın alıp götürmesine izin verdin, anneme ise hak ettiği cezayı verdin ve kendi etine ve kanına bu kadar bağlı olmasından dolayı onu acıların kırbacıyla dövdün. Çünkü o her anne gibi, belki hepsinden daha da fazla oğlunu seviyor ve her an kendi yanında olmasını istiyordu. Ama benim gidişimle birlikte senin ona ne büyük sevinçler bahşedeceğini hiç bilmiyordu. Bunu bilmiyordu ve bu yüzden ağlıyor, inliyordu; çektiği işkenceler acı çekerek doğurduğunu acı çekerek arayan Havva Anamızın bir mirasıydı.[23] En sonunda beni sadakatsizlikle ve zalimlikle suçlamayı bıraktı ve ye-

---

[23] *Liber Genesis*, 3.16: Rab Tanrı kadına şöyle dedi: "Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim; evlatlarını acı çekerek doğuracaksın."

niden benim için sana dualar etmek üzere evinin yolunu tuttu. Bense artık Roma'daydım.

9. BÖLÜM

Ateşlenip hastalanınca hayatı tehlikeye giriyor.

16. Heyhat, Roma'ya varır varmaz hastalanarak ilk kırbacımı yemiş oldum. Neredeyse cehennemi boyluyordum, hem sana, hem kendime hem de diğer insanlara karşı işlemiş olduğum günahı da beraberimde götürerek, hepimizin Âdem'le birlikte ölmemize sebep olan o ilk günahın[24] zincirine halka halka eklediğim nice ağır günahı da. Çünkü henüz ne Mesih'in vaftiziyle yıkanıp bu günahlarımdan bağışlanmıştım ne de günahlarım yüzünden senin katında kazandığım düşmanlıktan Mesih'in haçıyla kurtulmuştum. Ama ben Onun çarmıha gerilişinin bir masaldan ibaret olduğuna inanıyorken, O beni nasıl kurtarabilirdi?[25] Demek ki bana göre onun bedensel ölümü ne kadar yalansa, benim ruhumun ölümü o kadar gerçekti; onun bedensel ölümü ne kadar gerçekse, onun ölümüne inanmayan ruhumun yaşamı da o kadar yalandı. Ateşim gitgide yükseliyordu, neredeyse ölüyor, yok oluyordum. O yıllarda bu dünyadan ayrılmış olsaydım, senin kurduğun düzenin adil mahkemesinde yargılandığımda işlediğim günahlar sonucunda hak ettiğim ateşler ve işkencelerden başka nereye gidebilirdim? Annem hasta olduğumu bilmiyordu, ama uzakta da olsa dualarını

---

24 İnsanlık Âdem'in yasak meyveyi çalmasıyla birlikte cennetten kovulmuş, yani ölüp yeniden doğmuştur. Ama doğduğu yer günahın kaynadığı bu dünya yaşamıdır. Bkz. *Epistula I ad Corinthios*, 15.22.

25 Maniciler İsa'nın çarmıha gerildiğine inanmazlar, bunu insanlığın çektiği acının bir sembolü olarak değerlendirirler.

benden hiç eksik etmiyordu. Ama sen her yerdeydin, hem onun dualarını işittiğin yerdeydin, hem de beni bağışladığın yerde. Sonunda bedenim sağlığına kavuştu, ama inançsız yüreğim hâlâ hastaydı. Hayati tehlike içinde olduğumda bile senin vaftizini istememiştim, demek ki çocukken daha inançlıydım. Çünkü daha önce de dile getirdiğim ve itiraf ettiğim gibi çocukken annemin inancına sığınıp vaftiz olmak için can atmıştım. Ama artık büyümüştüm ve yıllar geçtikçe daha da günahkâr olmuştum. Şimdi sadece senin beni iyileştirmek için yazdığın ilaçlara gülüp geçen bir budalaydım ve ben bu haldeyken sen benim hem bedenen hem de ruhen ölmeme izin vermedin. Bu halimle ölmüş olsaydım annemin yaralı yüreği bu kadar büyük acıyı kaldıramazdı. Çünkü beni ne çok sevdiğini anlatmama kelimeler yetmez ya da benim ruhsal doğumumu görebilmek için ne çok sancı çektiğini, öyle ki beni doğururken bile böyle bir sancı çekmemişti.

17. Benim bu haldeki ölümüm onun sevgisinin ta böğrüne kadar hançer gibi saplanacağından bir daha nasıl kendine gelebilirdi, tahmin bile edemiyorum. Ama ettiği onca dua nereye gidecekti o zaman, art arda, hiç ara vermeden ettiği onca dua? Nereye olacak, tabii ki sadece sana. Ama sen, ey merhametlerin Tanrısı, sen o iffetli, o sağgörülü dulun tövbekâr ve mütevazı gönlünü hiç kırabilir miydin, zekat vermeye bu kadar can atan, senin azizlerine bu kadar bağlı ve onlara bu kadar içten hizmet eden, bir gününü bile senin sunağında kurban kesmeden geçirmeyen, hiç aralıksız günde iki kez, hem sabah hem de akşam senin kilisene gelen, boş masallara, kocakarı dedikodularına kulaklarını tıkayan sadece senin vaazlarında seni dinleyen, kendi dualarında sadece seninle konuşan o dulun? Sana gözyaşı dökmekle ne altın, ne gümüş ne de gelip geçici bir iyilik isteyen, sadece oğlunun kurtuluşunu dileyen o kadının, senin böyle bir karakter bahşettiğin o kadının ağla-

masına hiç kayıtsız kalabilir miydin, yardım elini ona uzatmadan hiç durabilir miydin? Hayır, duramazdın ya Rab, bu yüzden hep onun yanında oldun, onun yakarılarını dinledin ve senin katında belirlenen düzene göre hepsini sırasıyla kabul ettin. Ona gönderdiğin rüyalarda, yakarılarına verdiğin yanıtlarda onu kandırdığını haşa düşünemem. Bazılarını hatırladığım, bazılarını hiç hatırlayamadığım bütün bu işaretleri inanç dolu yüreğine kaydediyordu annem ve ne zaman dua etse hepsini senin önüne seriyordu, bunların her biri senin taahhütnamelerindi onun için. Çünkü senin merhametin sonsuza değin sürer,[26] söz verdin mi lütfedip borçlu olmayı kabullenirsin, bütün borçlarını affettiğin insanlara bile.

10. BÖLÜM

Hıristiyanlık öğretisini kabul etmeden önce yaptığı hatalar.

18. Demek ki o hastalıktan beni sen kurtardın, o naçiz kulunun oğlunu o dönem bütün bedeniyle kurtardın ki, yaşasın ve sayende daha güçlü ve daha dayanıklı bir bedene kavuşabilsin. Ama ben Roma'da da şu aldanan ve aldatan[27] azizleri bulup aralarına katıldım. Üstelik bu kişiler sadece dinleyici de değildi, *Seçilmişler* olarak adlandıranlar da vardı içlerinde. Ama hastalanıp iyileştiğim sırada evinde kaldığım adam bunların dinleyicilerinden biriydi. Ben o sıralar hâlâ kendimizin değil de içimizdeki falanca bir doğanın günah işlediğine inanıyordum. Bu yüzden kötü bir şey yaptığımda günahtan muaf olduğumu düşünmek ve bunun için sana tövbe etmemek kibrimi okşuyordu, oysa sana karşı günah işleyen bir ruhu yine ancak sen sağlığına kavuşturabilir-

---

26 *Liber Psalmorum*, 117.1; 137.8.

27 Bunlar Augustinus'un *İtiraflar*'da sıkça kullandığı sıfatlardır.

din.[28] Bense kendi kendimi affetmeyi tercih ediyordum, içimde olan, ama benim bir parçam olmayan o falan doğayı da suçlamayı. Ama gerçek olan, bütün hepsinin ben olduğumdu ve beni bana karşı bölen sadece inançsızlığımdı. Günahım affedilemeyecek kadar büyüktü, çünkü kendimin günahkâr olduğunu düşünmüyordum. Lanetlenesi ahlaksızlığım, kurtuluşum pahasına sana teslim olmak yerine, ruhumu kaybetmek pahasına seni, ey Her Şeye Kadir Tanrım, seni içimde bozguna uğratmayı tercih ediyordu. Ama henüz sen ağzıma bir bekçi dikmemiştin, dudaklarımın etrafına bir kapı koymamıştın ki yüreğim kötü sözlere düşüp de ahlaksızca davranan insanlarla bir olup günaha girmek için bahaneler bulmaya çalışmasın. İşte bu yüzden hâlâ o seçkin Rahiplerle sıkı fıkıydım, onların o sahte öğretisinde daha fazla yol katedemeyeceğimi bile bile. Daha iyi bir tarikat bulamazsam diye onlarla birlikte olmaya karar vermiştim, ama onlara karşı tavrım artık gitgide daha ihmalkâr, daha kayıtsız bir hal almaya başlamıştı.

19. Bir ara Akademiacı adı verilen filozofların bile bütün hepsinden daha bilge olduğunu düşündüm doğrusu. Çünkü bu filozoflar her şeyden kuşkulanmak gerektiğini söyleyip bir insanın hiçbir şey hakkında kesin bir bilgisinin olamayacağı sonucuna varmışlardı. Onların öğretisi hakkındaki yaygın inanç böyleydi ve ben de buradan hareketle onların açıkça böyle düşündüklerine inanıyordum, ama doğrusu asıl niyetlerini henüz çözmüş değildim.[29] O aralar ev sahibimin Manicilerin yazdığı kitaplardaki bir dolu masala aşırı düşkün olduğunu anlayınca, onu bu konuda uyarmadan edememiştim. Buna rağmen hâlâ onlarla olan samimi dostluğumu sürdürmeye bakıyor ve bu mezhep-

---

[28] *Liber Psalmorum*, 40.5.

[29] Akademiacıların niyeti Stoiklerin ve Epikurosçuların maddeciliğine karşı Platon'un metafiziğine kalkan oluşturabilmekti.

ten olmayanlarla fazla görüşmüyordum. Bu mezhebi eskisi gibi ateşli bir şekilde savunmuyordum –Roma bu mezhebe girenlerle gizliden gizliye kaynıyordu– ama onlara olan samimiyetim başka mezheplere yönelmeme engel teşkil ediyordu. Özellikle hakikatin senin Kilisende olabileceğine dair ümidimi tamamen kaybetmiştim ey göğün ve yerin Rabbi, görünen ve görünmeyen her şeyin Yaratıcısı, çünkü Maniciler beni senden tamamen uzaklaştırmışlardı. Senin insan bedenine sahip bir varlık olduğuna ve gövdenin de bizim gibi kollar ve bacaklarla sınırlandığına inandığımı hatırlamak şu an öyle utanç veriyor ki bana. Seni Tanrım olarak düşünmek istediğimde, maddi bir varlık olarak düşünmekten başka bir şey gelmiyordu elimden. Çünkü ben maddi varlıklar dışında başka türlü bir şey düşünemiyordum ki hiç. Bu durum benim kaçınılmaz hatalara düşmemin en önemli ve belki de yegâne sebebiydi.

20. Aynı nedenden ötürü kötülüğün de bir çeşit töz olduğuna inandım, kendine özgü kaba ve biçimsiz bir kütlesi vardı bu tözün. Ya Manicilerin yeryüzü dedikleri gibi katıydı bu töz ya da hava gibi ince ve hafif. Maniciler havayı, yeryüzü dedikleri töze süzülerek giren bir çeşit habis ruh olarak kurguluyordu. Ama benim o ufacık inanç kırıntılarım beni, iyi olan Tanrı'nın doğası kötü olan herhangi bir varlık yaratmayacağını düşünmeye zorluyordu. Bu yüzden birbirine zıt iki kütle olduğunu hayal ettim. Her ikisi de sonsuzdu bu kütlelerin, ama kötü olan daha dar, iyi olansa daha genişti. İşte diğer bütün küfürlerim bu ölümcül önermeden türedi. Zihnim ne zaman Katolik inancına geri dönmeye çabalasa geri tepiyordu, çünkü Katolik inancı benim düşündüklerimle hiç uyuşmuyordu. Sana senin merhametini itiraf etmeme izin veren Tanrım, senin insan bedenine sahip olmakla her bakımdan sonlu bir varlık olduğunu düşünmektense, tek bir özelliğin dışında

her bakımdan sonsuz olduğunu düşünmek bana üstün bir dindarlıkmış gibi geliyordu. Bu özellik kötülüğün sana zıt olmasıydı. Benim düşündüğüm şekilde bir kötülüğün doğaca sende bulunduğuna inanmaktansa, senin kötü hiçbir şey yaratmamış olduğuna inanmak bana daha uygun görünüyordu. Çünkü cehaletim yüzünden kötülüğün sadece belli belirsiz bir töz olduğunu değil, maddi bir töz olduğunu da düşünüyordum. Bu durum benim ruhu sadece mekâna yaygın hafif bir cisim olarak düşünmemden kaynaklanıyordu, çünkü ruhu başka türlü düşünmeyi bilmiyordum. Kurtarıcımızın da, yani senin biricik Oğlunun da, senin o göz kamaştırıcı parlaklıktaki bedeninden bizim kurtuluşumuz için çıktığını sanıyordum. Zihnimde yalan yanlış betimlediğim bu görüntü dışında da onunla ilgili başka hiçbir şey tasarlayamıyordum. Onun böyle bir doğası olduğuna göre, tenle karışmadan Bakire Meryem'den doğması bana imkânsız görünüyordu. Öte yandan O benim hayal ettiğim gibi bir varlıksa, hiç bozulmadan tene karışmış olması da imkânsızdı. Tenin Onu lekelediğine inanmak zorunda kalacağımdan korktuğum için de onun tensel doğumuna inanmıyordum. Kutsal Ruhunun armağanlarıyla donanan insanlar bu itiraflarımı okuduklarında bana hoşgörüyle yaklaşıp tatlı tatlı güleceklerdir; ama ne yapayım ki, o yıllarda ben böyle biriydim.

11. BÖLÜM

Augustinus Katoliklerin öğretilerini kıyaslıyor.

21. Bütün bunlardan başka senin Kutsal Kitabındaki Manicilerin eleştirilerine getirilebilecek bir yanıt olmadığını da düşünüyordum. Ama zaman zaman bu kitapla ilgili derin bilgisi olan birisiyle belli başlı konuları tartışmayı ve onun bu konular hakkında ne düşündüğünü öğrenmeyi de çok istiyordum. Kartaca'dan ayrılmadan önce, Manicile-

rin öğretilerini eleştiren tarzda halka açık konuşmalar ve tartışmalar yapan Elpidius adlı birinin vaazları beni bayağı huzursuz etmeye başlamıştı, özellikle Kutsal Kitaptan alıntıladığı içinden çıkılrnası çok zor olan savlar ileri sürdüğünde. Manicilerin ona verdiği yanıt bana göre oldukça zayıftı. Kamunun önünde yanıt verirken fazla rahat değiller, bu yüzden yanıtı bize gizlice verdiler ve dediler ki Yeni Ahit'in kitapları Yahudi yasasını Hıristiyanlık inancına sokmak isteyen falanca kişilerce tahrif edilmiş. Ama bizlere tahrif edilmemiş tek bir kopya bile gösteremediler. Bunlar bir yana ben asıl şu iki maddi kütle[30] düşüncesine tutsak olmuştum ve bu düşünce beni adeta boğuyordu, çünkü maddi gerçeklikler dışında hâlâ başka bir şey düşünemiyordum. Bu kütlelerin ağırlığı altında soluğum kesildiğinden, senin hakikatinin saf ve temiz havasını içime çekemiyordum.

12. BÖLÜM

Roma'daki öğrencilerin öğretmenlerine olan aldatıcı tavırları.

22. Roma'ya retorik sanatını öğretme amacıyla gelmiştim. Bu yüzden geliş amacımı gerçekleştirmek üzere hummalı bir çalışmaya koyuldum. İlk başta birkaç öğrenci toplayıp evimde dersler vermeye başladım, sonradan bu öğrenciler aracılığıyla ünüm yayıldıkça yayıldı. Çok geçmeden Roma'da, Afrikada'yken karşılaşmadığım bazı sorunlarla karşılaşacağımı anladım. Evet, doğruydu, burada kabadayı öğrenciler tarafından yaratılan isyanlardan eser yoktu, bunu açıkça gördüm. Ama bana, "Dikkat et," dediler, "buradaki öğrenciler öğretmenlerinin parasını ödememek için anında işbirliği yapıp başka bir öğretmene geçiverirler. Verdikleri sözlerden kolayca cayabilir bunlar, para

30 İyi ve kötü.

aşkı için adaleti bile hiçe sayabilirler." Birden yüreğimde bu öğrencilere karşı bir nefret doğdu, tabii bu bencilce olmayan bir nefret değildi.[31] Çünkü nefret ettimse onlar yüzünden müşkül bir duruma düşebileceğimi düşündüğüm için nefret ettim, yoksa herhangi bir öğretmene böyle bir ahlaksızlık yapılmaz diye düşünmedim. Ama ne olursa olsun bu tür öğrenciler aşağılık insanlar ve temelsiz, gelip geçici tutkulara âşık olup seni bunlarla aldatırlar.[32] Dokunduklarında ellerini kirleten pis paraları severler, fani dünyaya sarılırlar, olduğu yerde hareketsiz duran sana ise yüz çevirirler, onları her an çağırmaya hazır olan sana, geri döndüğünde de insanın o zina işlemiş ruhunu her an affetmeye hazır olan sana. Bugün de nefret ediyorum bu tür ahlaksız ve hilekâr öğrencilerden, gerçi ıslah edilmeye ihtiyaçları olduğunu düşündüğümden bir yandan da seviyorum onları. Islah edilsinler ki para yerine öğrenmek istedikleri sanatı tercih etsinler, sanattan da öte seni, Tanrı'yı tercih etsinler, yani Hakikati, hiç tükenmeyecek iyilik Pınarını ve en saf Huzuru. Ama ben o yıllarda bu kötü insanları sevmiyorsam, sadece bana zarar verecekler diye sevmiyordum, yoksa bu insanlar özellikle sana karşı iyi olmalılar diye düşünmüyordum.

13. BÖLÜM

Retorik sanatını öğretmek üzere Milano'ya gönderiliyor; Ambrosius tarafından ağırlanıyor.

23. Milano'dan Roma valisine kentin bir retorik öğretmenine ihtiyaç duyduğu haberi geldi. Seyahat giderleri de devletçe karşılanacaktı. Manici zırvalıklarla sarhoş olmuş dostlarımın aracılığıyla bu göreve ta-

---

[31] *Liber Psalmorum*, 138.22.

[32] *Liber Psalmorum*, 72.27.

lip oldum. Bu seyahatin anlamı onlardan tamamen kopınam demekti, ama henüz bunu hiçbirimiz bilmiyorduk. O zamanki Roma valisi Symmachus belli bir konu üzerinde verdiğim söylevi beğendi[33] ve beni Milano'ya gönderdi. Milano'da dünyalar iyisi bir insan olarak tanınan, senin aziz kullarından piskopos Ambrosius'u buldum. O zamanlar belagatiyle hiç bıkmadan usanmadan senin bereketli buğdayını dağıtıyordu kullarına, sevinç yağlarıyla mesh ediyordu,[34] şarabın ayık sarhoşluğunu tattırıyordu.[35] Bilmeden beni ona götüren sendin, öyle ki onun sayesinde seni bilip sana götürüleyim istedin. Babacan bir tavırla karşıladı beni bu Tanrı adamı,[36] ziyaretimden ne kadar memnun olduğunu ifade etti bir piskoposa yaraşır şekilde. Ona hemen kanım kaynadı, ama başlangıçta bunun nedeni Ambrosius'un hakikati öğreten bir hoca olması değildi tabii –çünkü senin Kilisenden tam anlamıyla umudu kesmiştim– bana karşı son derece müşfik davranmasıydı. Halka vaaz verirken onu bütün dikkatimle dinledim, böyle bir şeye mecbur olduğum için değil hiç kuşkusuz, asıl niyetim herkesin övdüğü belagatinin sahiden bu övgüyü hak edip etmediğini anlamaktı ya da konuşmasının dendiği kadar akıcı olup olmadığını öğrenmekti. Bu yüzden sadece ağzından çıkan kelimelere dikkat ediyordum, konuşmasının içeriği hiç umurumda değildi, hatta bu içeriğe burun bile kıvırıyordum. Ambrosius'un vaazları pek hoştu, beni etkilemişti. Faustus'unkinden de çok daha nitelikliydi, ama üslup açısından değerlendirdiğimde Faustus'unki kadar nükteli ve sakinleştirici değildi. İçerik açısından baktığımda ise ikisi arasındaki fark açıkça görülüyordu. Fa-

---

33 Symmachus 384 yılında Roma'ya vali olarak atanmıştı.

34 *Liber Psalmorum*, 4.7; 45.7.

35 Tanrı'yı bilmenin verdiği sarhoşluk.

36 *Liber II Regum*, 1.9.

ustus Manicilerin hayal âleminde dolanıp duruyordu, Ambrosius ise kesin bir dille kurtuluşu öğretiyordu. Ama kurtuluş günahkârlardan o kadar uzaktaydı ki ve ben de o dönemde böyle çok uzaktaydım. Yine de ona adım adım yaklaşmaktaydım, hem de hiç farkında olmadan.

14. BÖLÜM

Ambrosius'u dinledikçe yanılgılarından kurtulup yavaş yavaş kendine geliyor.

24. Ambrosius'un neler söylediğini öğrenmek gibi bir merakım olmadığından sadece bunları nasıl söylediğine bakıyordum. İşte bende kala kala sadece bu boş heves kalmıştı, çünkü artık insanı sana götürebilecek bir yolun olduğuna inanmıyordum. Ama gün oldu o çok hoşlandığım kelimelerle birlikte hiç umursamadığım o anlam da zihnime girmeye başladı, çünkü artık bu ikisini birbirinden ayıramıyordum. Ambrosius'un o hoş üslubuna bütün yüreğimi açmışken, onun sözlerindeki hakikat de süzülüverdi içeriye, yavaş yavaş da olsa. İlkin, ileri sürdüğü savların savunabilirliği dikkatimi çekti ve Manicilerin karşı çıkışlarına herhangi bir yanıt veremeyeceğini sandığım Katolik inancını savunmanın artık anlamsız olmadığını düşünmeye başladım, özellikle Ambrosius'un Eski Ahit'in bazı karmaşık metinlerini teker teker çözümlediğini görünce. Demek ki ben bunları yazılı yasaya göre anlamaya çalışıyordum, o yüzden de kelimeler beni öldürüyordu.[37] Eski Ahit'teki birçok bölüm böyle ruhani olarak açıklanınca, ilahi yasadan ve peygamberlerden nefret eden ve onlarla alay eden insanlara karşı herhangi bir yanıt verilemeyeceğini düşündüğüm için doğrusu kendi-

[37] *Epistula II ad Corinthios*, 3.6: "O bizi Yeni Ahit'in hizmetkârları olacak şekilde yarattı. Yeni Ahit yazılı yasaya değil de Ruha dayalı yasaya dayanıyordu; çünkü yazılı yasa öldürür, Ruh ise yaşatır."

mi ayıpladım. Ama yine de kendimi Katolik inancını kabul etmeye mecbur hissetmiyordum. Çünkü Katolikler arasında bu şekilde iddialarda bulunabilecek aydın insanlar olabilirdi ve bunlar kendilerine karşıt görüşleri pek çok savla ve gayet akıllıca çürütebilirdi, ama bu durum benim inancımı inkâr etmeme neden olamazdı, çünkü her iki inancın da kendisini savunabileceği aynı ayarda silahları vardı. Bu yüzden bana göre Katolik inancı bozguna uğramış sayılmazdı, ama henüz zafer de kazanmamıştı.

25. Bütün gayretimle işe sarıldım ve Manicilerin yanılgısını ortaya çıkarabileceğim birtakım sağlam kanıtlar aramaya koyuldum. Keşke ruhsal bir töz düşünebilseydim, işte o zaman Manicilerin bütün kurgularını bir anda yok edebilir ve zihnimde ne var ne yok hepsini söker atardım. Ama bunu yapamıyordum. Gerçi tensel duyularımızın elverdiği ölçüde ne zaman maddi dünya ve doğa düzeni üzerine kafa yorsam, bunlarla ilgili bildiğim ne kadar kuram varsa hepsini şöyle bir gözümün önüne getirdiğimde ve birbiriyle kıyasladığımda birçok felsefecinin Manicilerden çok daha akla yatkın düşünceler ileri sürdüklerini görebiliyordum. Bu yüzden Akademiacılarm benimsediği söylenen yoldan gidip her şeyden kuşku duymaya başladım ve şu öğreti senin bu öğreti benim biraz ortalarda dolandıktan sonra Manicilerden ayrılmaya karar verdim. Çünkü böyle kararsızlık yaşadığım bir dönemde kimi felsefecileri Manicilere tercih edebiliyorsam, artık o mezhepte kalmamım da bir anlamı olamayacağını düşündüm. Yine de ruhumun hastalığının tedavisini İsa'nın kurtarıcı adından bihaber olan o felsefecilere de tamamen bırakmak istemedim. Bu nedenle büyüklerimin tavsiyesine uydum ve yolumu bulmama yarayacak parlak bir ışık gelene kadar bir süre Katolik Kilisesinin çömezi olarak kalmaya karar verdim.

6. KİTAP

1. BÖLÜM

Augustinus artık ne Manici ne de Katolik.

1. Gençliğimden beri aradığım Umudum,[1] bunca yıldır neredeydin, nerelere gizlenmiştin? Beni yaratan sen değil misin, beni dört ayaklılardan daha üstün, havadaki kuşlardan daha akıllı kılan sen değil misin? Ama ben buna rağmen karanlıklar arasında, kaygan topraklarda yürüyordum,[2] seni kendimin dışında arıyordum ve kalbimin Tanrısını bulamıyordum.[3] Denizin diplerine kadar inmiş, bütün güvenimi kaybetmiş ve hakikati bulmaktan umudumu kesmiştim. Annemse inancının verdiği cesaretle çoktan yanıma gelmişti, kara dememiş deniz dememiş sürekli beni izlemiş ve senden aldığı güçle her türlü tehlikeyi göze almıştı. Zorlu anlarda denizcilerin bile yüreğine su serpmişti, oysa tam tersi ilk kez denize açılan yolcular korkuya kapıldıklarında yüreklerine su serpecek olan denizcilerin kendisidir. Sağ salim varacağız kıyıya demiş annem onlara, çünkü sen rüyasında ona öyle demişsin. Annem geldiğinde, ben tam bir hayal kırıklığı içindeydim, artık hakikati bulmaktan tam anlamıyla ümidi kesmiştim. Anneme artık bir Manici olmadığımı, ama henüz bir Hıristiyan Katolik de olmadığımı söyledim. Hayret, annem sevinçten havalara falan uçmadı, benden böyle bir haber duymayı hiç ummadığı halde. Bunun nedeni benim o zavallı halimle ilgili endişelerinin belli ölçüde azalmış olmasıydı. Sanki ölmüşüm gibi sana dualar edip yakarıyordu hâlâ, ama ar-

---

1 *Liber Psalmorum*, 70.5.

2 *Liber Psalmorum*, 34.6.

3 *Liber Psalmorum*, 72.26.

tık senin beni yeniden dirilteceğinden emindi. Yüreğinde beni bir tabuta koyup sana sunmuş, senin o dul kadının oğluna şöyle demeni bekliyordu: “Genç adam, sana söylüyorum, ayağa kalk!”[4] Bunu duyduğu anda o oğul yeniden dirilecekti, konuşmaya başlayacaktı ve sen onu yeniden annesine teslim edecektin.[5] İşte bu yüzden günlerce sana yalvarıp yakardığı dileğinin gerçekleştiğini ve henüz hidayete ermemiş olsam da yanlış yoldan döndüğümü duyunca, yüreği deli gibi çarpıp heyecandan aklı yerinden oynamadı. Aksine içi çok rahattı, çünkü sen ona oğlun tamamen kurtulacak demiş olsaydın verdiğin bu sözü de mutlaka yerine getirirdin. Bu nedenle gayet sakin bir şekilde ve serinkanlılıkla bana Mesih’e inancının tam olduğunu, bu dünyadan göçüp gitmeden önce beni inançlı bir Katolik olarak göreceğini söylüyordu. Evet, annem tam olarak bana böyle söylüyordu. Yine de ey Merhametin Pınarı, sana her zamankinden daha çok dua ediyor, kanlı gözyaşları döküyordu, bir an önce yardımıma koş ve karanlıklarıma ışık tut istiyordu. Her zamankinden daha büyük bir şevkle Kiliseye koşuyor, Ambrosius’un dudaklarından dökülen sözcüklere pürdikkat kesiliyordu, çünkü bu sözler onun için sonsuz yaşama akan sular gibiydi.[6] Bu adamı Tanrı’nın bir meleği olarak görüyordu, çünkü onun sayesinde ikircikli bir duruma düşüp bocaladığımı öğrenmişti ve bu sayede hastalıktan kurtulup sağlığıma kavuşacağımdan, ama daha önce hekimlerin buhran dedikleri çok daha büyük bir tehlikeyi de atlatmak zorunda olduğumdan öyle emindi ki.

---

4 *Evangelium secundum Lucam*, 7.14.

5 *Evangelium secundum Lucam*, 7.15.

6 *Evangelium secundum Ioannem*, 4.14.

2. BÖLÜM

Şehitlerin mezarlarında kutsal yemek ve Liturya.[7]

2. Afrika'da bir âdet vardır, azizlerin mezarlarına lapa, ekmek ve şarap götürürsünüz. Annem bu âdeti Milona'da uygulamaya kalkınca, bekçi yasak deyip onu engellemiş. Bu yasağın Piskopos tarafından konduğunu öğrenen annem öylesine içten, öylesine itaatkâr bir tavırla bu yasağa uydu ki, şaştım kaldım doğrusu. Bu alışkanlığından dolayı hemen kendisini suçladı, Piskopos'un yasağını tartışma konusu bile yapmadı. Çünkü ruhu aşırı içkinin kölesi olmamıştı ya da şarap tutkusuna kapılıp hakikatten nefret edecek hale gelmemişti, oysa çoğu erkek ya da kadın kendilerine ayıklıkla ilgili vaaz verildiğinde kusacak gibi olur, tıpkı şarap yerine su teklif ettiğiniz sarhoşlar gibi. Annemse her zaman ağzına kadar kutlu yiyeceklerle dolu sepetiyle mezara gelir, birazını önce kendisi tadar, geri kalanını olduğu gibi dağıtırdı. Sadece küçük bir kap şarap dökerdi mezara, zaten bu şarabı da hiç ölçüsünü kaçırmayan damağına uygun şekilde sulandırmış olurdu ve sırf âdet yerini bulsun diye sadece bir yudum alırdı bu şaraptan. Birden çok azizin mezarı ziyaret edilecekse, her gittiği mezara o küçük kaptaki şaraptan dökerdi. Bu şarap hem sulandırılmış bir şaraptı, hem de gayet ılık. Etrafındakilere de yudum yudum tattırırdı şarabından, çünkü onun amacı dinsel bir görevi yerine getirmekti, insanlara keyif vermek değil. Ama o ünlü vaizin, o dini liderin[8] hiç kimsenin, hatta ayıkların bile bu tür törenler yapmasına izin vermediğini öğrenince bu alışkanlığından hiç tereddütsüz vazgeçti. Piskopos bu tür törenlerin sarhoş-

---

[7] Hz. İsa'nın havarileriyle son yemeğini anmak için Hıristiyanların kilisede ekmek ve şarabı kutsayarak yaptıkları tören: Kudas.

[8] Ambrosius'un.

lara aşırı içki içme fırsatı yaratabileceğinden kaygı duyuyordu, ayrıca bunlar paganların atalarının onuruna düzenledikleri bayrama da[9] çok benzediğinden batıldı. Anneme bu bir ders olmuştu, bundan böyle sepetini toprağın verdiği ürünlerle doldurmak yerine artık yüreğindeki saf dualarla doldurarak geldi şehitlerin mezarlarına, elindekinin hepsini muhtaç olanlara dağıttı ve oralarda İsa'nın çilesi gibi çile çekip Tanrı katına yükselen şehitler için düzenlenen Lituryalara katıldı. Düşünüyorum da, ey Rab olan Tanrım, böyle bir yasak annemin Ambrosius kadar değer vermediği birinden gelmiş olsa, o alışkanlığını o kadar kolay terk eder miydi, emin değilim. Bu kuşkumu senin huzurunda tüm içtenliğimle dile getiriyorum. Ambrosius'u bu kadar sevmesinin nedeni onun bana kurtuluş yolunu göstermiş olmasıydı. Ambrosius da annemi sevmişti, nedeni annemin dini böylesine içten kucaklaması, bütün gönlünü hayır işlerine adaması ve her fırsatta Kilise'ye gidip gelmesiydi. Ne zaman karşılaşsak bana annemi öve öve bitiremiyordu ve böyle bir anneye sahip olduğum için ne kadar şanslı olduğumu söylüyordu. Ama annemin her şeyden şüphe eden ve yaşama giden yolu asla bulamayacağını sanan bir oğlu olduğunu pek bilmiyordu.

3. BÖLÜM

Ambrosius'un kamu görevleri ve özel çalışmaları.

3. Zihnimde bir sürü soru olmasına ve bunları ortaya döküp tartışmak için yanıp tutuşmama rağmen henüz sana yakarıp da seni yardımıma çağırmaya hazır değildim. Ambrosius'u bile dünyevi

---

9 Romalıların *Parentalia* bayramından söz ediliyor. 13-21 Şubatta düzenlenen bu bayramda halk atalarının mezarları etrafında toplanır ve onların ruhlarına yiyecekler ve şarap sunarlardı.

değerlere göre yargılayıp, nice saygın şahsiyet tarafından övüldüğü için şanslı bir adam olduğunu düşünüyordum. Çile çekerek katlanmak zorunda olduğu tek özelliği bekârlığıymış gibi geliyordu bana. İçinde ne gibi bir umut taşıdığından, seçkin konumunun ayartıcılıklarına karşı ne tür savaşımlar verdiğinden, tersliklerle karşılaştığında kendisini ne şekilde teselli ettiğinden, senin Ekmeğinle beslendiğinde kalbinin derinlerinde ne tür bir sevinç duyduğundan hiç haberim yoktu, hatta tahmin bile edemiyordum, çünkü böyle şeyler benim yaşantımda hiç olmamıştı. Ama o da benim çektiğim işkenceleri, içine düştüğüm o tehlikeli çukuru bilmiyordu. Çünkü ona sormak istediğim soruları istediğim şekilde soramıyordum. Kendisine gelen insanların eften püften sorunlarıyla o kadar meşguldü ki, onunla yüz yüze gelip de bir türlü konuşma fırsatım olmuyordu. Bu insanlardan soluk aldığı zamanlar da öyle kısıtlıydı ki, zaten o da o anlarda bünyesine gerekli birkaç bir şey yiyip bedenini dinlendiriyor ya da birkaç bir şey okuyup ruhunu rahatlatıyordu. Okurken, gözleriyle sayfaları şöyle bir tarıyor, yüreğiyle de o satırların anlamını yakalamaya çalışıyordu, ama hiç sesi soluğu çıkmıyordu. Odasına ne zaman girsek –isteyen herkes odasına girebilirdi, şu geldi bu geldi gibi kendisine haber verilmesi gerekmiyordu– onu hep öyle sessiz sessiz bir şeyler okurken buluyorduk, biz de bir kenarda oturup uzun süre öyle sessizce bekliyorduk –böyle yoğun düşüncelere dalmış bir adama müşkülat çıkartmaya gönlümüz razı olabilir miydi– sonra da kalkıp gidiyorduk, çünkü kısa bir süre de olsa insanların dertlerinin yarattığı karmaşadan uzakta kafasını dinlendirip huzur bulduğunu ve herhangi bir şekilde rahatsız edilmek istemediğini düşünüyorduk. Yüksek sesle okumamasının nedeni belki de dikkatli ve meraklı bir dinleyicinin okuduğu kitabın yazarının kullandığı bulanık bir ifadeye takılmasından çekinmesiydi, çünkü

o durumda bu ifadeyi açıklaması gerekecekti ya da bundan daha zor birtakım sorunlar hasıl olacak, o da bunlara yanıt vermek zorunda kalacaktı ve zamanını bu şekilde harcadığında da istediği kadar çok kitap okuyamayacaktı. Ya da böyle sessiz sedasız okumakla çok haklı olarak her an kısılmaya hazır sesini dinlendirmek istiyordu. Ne düşünüyorsa düşünsün böyle yapmasının mutlaka kendine göre iyi bir nedeni vardı.

4. Ama kesin olan şu ki, bir fırsatını bulup da araştırıp öğrenmek istediğim soruları senin kerametin olan bu adamın yüreğine soramadım, sadece bazı şeyler hakkında kısa kısa yanıtlar alabildim. İçimi bunaltan dertleri onun önüne dökmem için epeyce boş vaktini bana ayırması gerekiyordu, ama böyle bir şey de hiçbir zaman olmadı. Her pazar günü hakikatin sözüyle ilgili halka vaaz verirken onu dinliyordum ve gün geçtikçe bizleri Kutsal Kitaba düşman etmiş insanların kurnazca birbirine ördüğü bütün o dolaşık düğümlerin çözülebileceğine inancım artıyordu. Orada anladım ki, senin inayetinle Katolik Anadan yeniden doğan ruhani çocukların, *insan senin suretinde yaratıldı* dendiğinde bu ifadeden senin insan şeklinde bir bedene hapsolmuş olduğunu anlamıyor ya da böyle bir şeye inanmıyor. Ama henüz kafamda tinsel bir tözün olabileceğine dair en ufak bir fikir ya da hatta belli belirsiz bir hayal bile yoktu. Buna rağmen onca yıl Katolik inancına değil de maddi düşüncelerden kaynaklanan hayallere havladığımı anlayınca mutlu oldum, ama bir yandan da çok utandım. Demek ki aceleciliğim ve inançsızlığım, inceden inceye araştırdıktan sonra üzerinde konuşmam gereken şeyleri küfürler yağdırarak söylememe neden olmuştu. Çünkü sen hem çok yükseklerde hem de çok yakınlardasın, hem çok gizli hem de apaçık olansın, senin kimi uzvun büyük, kimi uzvun küçük değil, sen bütünüyle her yerdesin, ama hiçbir za-

man hiçbir mekânla sınırlı değilsin, bizi kendi suretinde yarattın, ama senin bizler gibi bir bedenin yok; insansa tepeden tırnağa mekân içinde.

4. BÖLÜM

Ambrosius'un teşvikiyle Kilisenin öğretisini kavramaya başlıyor.

5. Senin suretinin nasıl bir şey olduğunu bilmediğimden, kapını çalmak ve bu ifadeyi nasıl anlayacağımızı sormak zorundaydım. Benim anladığım şekilde bir yorum getirecekmişsin gibi sana hemen karşı çıkıp alay etmeyecektim. Bazı şeylere kesin olarak inanmak istediğim, yıllarca bilimsel kesinlik vaatleriyle oyuna getirildiğim, aldatıldığım ve kesinliği olmayan düşünceleri kesinmiş gibi ele alıp bunlar hakkında cahil bir çocuk tavrıyla, öyle paldır küldür konuşmalar yaptığım için utandıkça içim daha fazla yanıp kavruluyordu. Bunların hepsinin yanlış olduğunu ancak çok sonraları anlayabildim. Evet, benim bir zamanlar kesinliklerinden şüphe etmediğim ve bunlar için Kilisene saldırıp gözüm kapalı ithamlarda bulunduğum öğretilerin kesin olmadıkları gayet açıktı. Kilisenin gerçekleri öğretip öğretmediğini henüz bilmiyordum, ama en azından benim inatla karşı çıktığım düşünceleri öğretmediği belliydi. Şaşkınlık içindeydim, doğru yola giriyordum ve seviniyordum ey Tanrım, çünkü senin biricik Kilisenin, yani biricik Oğlunun Bedeninin, çocukken Mesih'in adıyla başımın sıvazlandığı bu yerin, o tür çocuk oyuncaklarından hiç haberi yoktu, Kilisenin o sağlam öğretisinde her şeyin Yaratıcısı olan senin, ne kadar büyük, ne kadar geniş olursa olsun sınırlı bir mekânda olduğuna ve insanın sahip olduğu şekilde uzuvlarla sımsıkı tutulduğuna ilişkin bir

ifade yoktu.

6. Seviniyordum, çünkü artık hukuktan ve peygamberlerden söz eden eski kitaplar önüme okunmak için geldiklerinde onları o zamanki gözlerimle okumak zorunda kalmayacaktım. Oysa eskiden bana öyle saçma geliyorlardı ki, senin azizlerinin hiçbir zaman savunmadıkları düşünceleri savunmuşlar gibi gösterip onlara sövüp saydığım yıllarda. Ambrosius'un halka vaaz verirken son derece dikkatle, sanki cetvelle ölçüp biçmişçesine yaptığı yorumları dinlediğimde, "Yazılı yasa öldürür, tanrısal yasa can verir,"[10] dediğinde ruhum sevinçle doluyordu. Kelimesi kelimesine ele alındığında son derece çarpık yorumlara yol açabilecek metinlerden sır perdesini kaldırıp ifadeleri mecaz anlamlarıyla açıkladığında, söylediği şeyler artık canımı sıkmıyordu, oysa hâlâ gerçekleri söyleyip söylemediğini bilmiyordum. Baş aşağı düşme korkusundan yüreğimi herhangi bir düşünceye inanmaktan uzak tutuyordum, çünkü öyle düşerken bir yerlerde asılı kalmak benim için ölümden de beter olurdu. Bu nedenle gözümden kaçan şeylerden *yedi artı üçün on etmesi* gibi emin olmak istiyordum. Gerçi henüz bu hesaptan bile kuşkulanmamız gerektiğini düşünecek kadar aklımı yitirmiş değildim, ama her şeyden bunun kadar kesin şekilde emin olmak istiyordum, ister duyularımla hemen görüp dokunamadığım maddi nesneler olsun bu şeyler, isterse sadece maddi biçimde düşünmeyi bilebildiğim tinsel gerçeklikler. İnanarak iyileşebilirdim, böylece gönül gözümü açabilir ve bu yolla senin o hep olduğu yerde duran ve hiçbir şekilde bozulmayan hakikatine yönelebilirdim. Ama hep olur ya, insan kötü bir hekimin eline düşmüşse artık bir daha iyisine de kendisini teslim etmez, işte benim ruhum da o durumdaydı, inanarak iyileşe-

---

[10] *Epistula II ad Corinthios*, 3.6.

bileceği halde yanlış olana inanırım korkusuyla ellerini ite ite iyileşmeyi reddediyordu, oysa sen bu ellerinle inanç verecek ilaçlar hazırlamış ve bunları dünyanın bütün hastalıklarına uygulamıştın, hepsini de öyle etkili güçlerle donatmıştın ki.

5. BÖLÜM

Kutsal Kitap yetkedir ve hakkıyla okunması gerekir.

7. Her şeye rağmen o andan itibaren tercihimi Katolik öğretisinden yana kullandım. Bu öğreti kanıtlanamayacak şeylere de inanmamızı bekliyordu, çünkü bazı şeyler kanıtlanmış olsa bu kanıtı herkes kolayca anlayamayacaktı ve belki de bazı şeyler hiçbir zaman kanıtlanamayacaktı. Bu benim kafama yatan bir düşünceydi ve bilimsel bilgi diye tutturup inançlarımızla dalga geçen, sonra da kanıtlayamadıkları onca masala ve zırvalığa inanmamızı bekleyen Manicilerinki gibi sahtelik içermiyordu. Sonra yavaş yavaş ya Rab, sen o yumuşacık, o merhamet dolu ellerinle yüreğime dokundun ve onu dindirdin. Çünkü görmediğim ya da benim tanıklığımdan uzakta gerçekleşen ne çok olaya inandığımı düşünmeye başladım, dünya tarihindeki pek çok olaya inanmıştım mesela, hiç görmediğim yerlerle, kentlerle ilgili anlatılan pek çok şeye inanmıştım, arkadaşların, hekimlerin ve daha nice insanın pek çok sözüne inanmıştım. Çünkü inanç olmasa yaşam bizim için çekilmez olurdu. Hepsinden de öte nasıl da kendimden emin bir şekilde, sorgusuz sualsiz ana babamın çocuğu olduğuma inanmıştım, işittiğime inanmasam asla bilemeyeceğim bir şey bu. Bir kusur arayacaksam bu kusuru senin kitaplarına inananlarda değil inanmayanlarda aramamı, çünkü bu kitapların şu dünyada yaşayan neredeyse bütün uluslarca tek yetke olarak kabul edildiğini gösterdin

ve birileri çıkıp da bana, "Bu kitapların insanoğluna biricik hakikat olan ve riyası olmayan Tanrı'nın Ruhu tarafından gönderildiğini nereden biliyorsun?" diye soracak olursa onlara kulak asrnamayı öğrettin. Ama inanmaını sağlayan en büyük gerekçe, birbirine muhalif filozofların kitaplarını okurken sıkça karşılaştığım o dalavereli önermelerden kaynaklanan kavgaların zihnimi çelip de bir an için bile olsa senin varlığını inkâr etmeme ya da insan yaşamının idaresinin sana bağlı olmadığını düşünmeme neden olamamalarıydı, üstelik senin nasıl bir varlık olduğunu tahayyül bile edemezken.

8. Bu düşünce zaman zaman çok güçleniyordu, zaman zaman da azalıveriyordu, ama her zaman senin varolduğuna ve bizlerin refahının senin ellerinde olduğuna inandım, senin tözünle ilgili ne düşüneceğimi, hangi yolun beni sana getireceğini ya da hangisinin uzaklaştıracağını hiç bilmememe rağmen. Demek ki hakikati sadece duru bir akılla kavrayacak yetiye sahip değildik ve bu nedenle senin kutsal yazılarının yetkesine başvurmak durumundaydık. Öyleyse artık rahatlıkla inanabilirdim ki, sen Kutsal Kitabına yeryüzünün bütün uluslarınca tek yetke kabul edilecek bir mükemmellik verdiğine göre, onun aracılığıyla sana inanalım ve onun aracılığıyla seni arayalım istemiştin. Ayrıca bu Kitapta daha önceleri bana mantıksız göründüğü için hayal kırıklığı yaşadığım çoğu metnin makul şekilde açıklandığına tanık olunca, bu mantıksızlığı kitabın derin sırlarının bir özelliği olarak görmeye başladım. Bana göre Kitabın yetkesi daha derin bir saygı ve daha saf bir inanç gerektiriyordu, çünkü hem herkesin okuyabileceği rahatlıkta sunuyordu kendisini, hem de yüce sırrını derin bir akılla kavranabilecek şekilde saklı tutuyordu. Kendisini herkese apaçık bir dille ve son derece sade bir konuşma üslubuyla sunarken, bir yandan da yüreklerinde cahillik olmayan insanların üstün dikkatine mazhar olmayı bek-

liyordu. Kucağını açıp herkesi sinesine sarıyordu, ama dar geçitlerinden ancak birkaç kişiyi geçirip sana ulaştırıyordu. Bu sayı az, ama bu kitap yetkenin yüce doruklarında tek başına dikildiği halde o kutlu tevazusuyla bağrını bütün insanlığa açmamış olsaydı daha da azalırdı. Bunları düşünüyordum ve sen yanımdaydın ve beni dinliyordun, dalgalarla boğuşuyordum ve sen benim dümenime geçiyordun, o geniş dünya yolunda dolanıyordum ve sen beni terk etmiyordun.

6. BÖLÜM

Halinden memnun bir dilenciyi örnek göstererek hırslı insanların zavallılığını vurguluyor.

9. Mevki sahibi olmaya, para kazanmaya ve evlenmeye heves ediyordum ve sen bana gülüyordun. Bu tutkular çok acı tecrübeler yaşamama neden oluyordu. Sana özgü olmayan herhangi bir şeyden zevk almamı yasaklıyordun belki, ama bu şekilde bana daha çok iyilik yapıyordun. Yüreğime bak ya Rab, çünkü bütün bunları hatırlamamı ve sana itiraf etmemi isteyen sensin. Ruhum sana kilitlensin artık, çünkü beni ölüme sımsıkı yapıştıran şu ökse macunundan çekip kurtaran sensin. Ah, ne zavallı bir haldeydi! Buna rağmen sen onun yarasını neşterinle deştikçe deştin, bütün hırslarımı bırakıp sana dönebileyim diye, her şeyin üstünde olan, sensiz her şeyin koca bir hiçlik olacağı sana dönebileyim ve şifa bulayım diye. İmparatora bir övgü konuşması yapmaya hazırlandığım o yıllarda da ne kadar zavallıymışım ve sen bu zavallılığımın ne kadar farkındaymışsın meğer. Hazırlayacağım bu konuşmada bir sürü yalan söyleyecektim ve bu yalancılığım sözlerimin doğru olmadığını çok iyi bilenler tarafından da alkışlanacaktı. Bütün derdim bu konuşmaydı, yüreğim küt küt atıyordu, sıkıntının ya-

kıcı ateşinden su gibi terliyordum. İşte bu halde Milano caddelerinin birinde yürürken zavallı bir dilenci dikkatimi çekti. Bana sarhoşmuş gibi geldi, şakalar yapıyor, gülüp oynuyordu. Üzüntüyle iç geçirdim ve o sırada yanımda olan arkadaşlarıma dönüp budalalıklarımızın ne acılara mal olduğunu anlatmaya çalıştım: Hayat gaileleri içinde debelenip dururken aslında tek isteğimiz kaygılardan uzak bir mutluluk yakalamaktı. Örneğin ben hırslarıma kapılıp konuşma yapacağım diye çabalayıp duruyordum, beraberimde bir dolu mutsuzluk yükünü de çekip götürüyordum, çektikçe daha da ağırlaşıyordu üstelik. Oysa şu dilenci bizi kat kat aşmıştı ve belki de biz onun olduğu yere asla ulaşamayacaktık. Çünkü benim böyle acı içinde yürüdüğüm onca dolambaçlı, onca virajlı yolun çıktığı yer, o adamın dilenerek elde ettiği o birkaç kuruşla kazandığı şey, yani geçici mutluluktan kaynaklanan sevinçten başka bir şey değildi. Evet o adam gerçek mutluluğa sahip değildi, ama benim hırslarını tatmin etme isteğim onun mutluluğundan çok daha sahteydi. Sonuçta o sahiden neşeliydi, bense sıkıntılıydım, onun hiçbir kaygısı yoktu, bense huzursuzdum. Biri çıkıp da bana, mutlu olmak mı istersin, yoksa korkuyla yaşamak mı dese, ona yanıtım şöyle olurdu: "Mutlu olmak." Sürdürse sorusunu ve o dilenci gibi mi olmak istersin, yoksa kendin gibi mi dese, kendim gibi olmayı tercih ederim derdim yine de, korkularımla, kaygılarımla, yani olduğum gibi; aksi halde çok saçma bir seçim yapmış olurdum. Peki, sahiden doğru seçimi mi yapmış olurdum? Çünkü sırf daha eğitimliyim diye kendimi dilenciye tercih etmemeliyim, sonuçta eğitimim bana mutluluk sağlamadığına göre. Eğitimim bana başka insanları memnun etmemi sağladı, onlara bir şeyler öğretmemi değil, sadece memnun etmemi. İşte bu yüzden ıslah sopanla vurup kemiklerimi kırıyordun sen de.

10. Öyleyse artık ruhuma şöyle diyenler onun yanına hiç yaklaşmasınlar: "İnsanların mutlu oldukları kaynaklar farklıdır. Dilencinin mutluluğu içtiği içkidedir, sense şan şöhretle mutluluğu yakalamak istiyorsun. "Ne şan şöhreti ya Rab? Bu şan şöhret sende değil ki. Dilencinin mutluluğu da gerçek değildi, benim aradığım şöhret de gerçek değil, hatta bu yüzden daha fazla döndürdü başımı. Dilenci sarhoşluğunu o gece hazmedecekti, ama ben benimkiyle uyumuştum, kalkmıştım, uyuyacaktım, kalkacaktım, kim bilir ne çok gün geçecekti böyle! Evet doğru, insanların mutlu oldukları kaynaklar farklı farklı, bilirim, iman umudu taşımanın verdiği mutluluk ile o benim aradığım sığ mutluluk arasında da dünyalar kadar fark var. Ama dilenciyle benim aramda da bir fark vardı. O sahiden benden çok daha mutluydu, ama bu durum ben kuruntularla kendi kendimi yiyip bitirirken onun sevince bulanmasından kaynaklanmıyordu; ben yalanlar söyleyerek gururumu okşarken, onun yoldan geçenlere iyi şanslar dileyerek şarabını kazanmasından kaynaklanıyordu. İşte bu vesileyle sevgili dostlarıma bu konuda ne hissettiğimi böyle uzun uzun anlattım durdum. Onların durumuyla kendiminkini sürekli kıyaslardım ve benim kötü durumda olduğumu anlardım, bu da bana çok acı verirdi ve zavallılığımı kat kat arttırırdı. Şansım bana gülecek olsa bile onu yakalamaya artık üşeniyordum, çünkü tam yakalayacağım anda o uçup gidiyordu.

7. BÖLÜM

Alypius'u yarış tutkusundan vazgeçiriyor.

11. Dostça bir yaşamı paylaşan bizlerin en çok hayıflandığı konulardı bunlar. Ben en çok Alypius ve Nebridius'la muhabbet ederdim, üstelik gayet samimi şekilde. Alypius benim doğduğum memleketten

gelmişti buralara, ailesi oranın ileri gelenlerindendi. Yaşça benden küçüktü. Hem kendi memleketimde ilk öğretmenliğe başladığım yıllarda hem de Kartaca'dayken derslerimi takip etmişti. Beni çok sevmiş, iyi ve bilgili bir insan izlenimi bırakmışım onda. Ben de onu sevdim, doğuştan sağlam bir karakteri vardı, yaşı büyük olmasa da daha şimdiden böyle olduğu belliydi. O beş para etmez oyunlara aşırı tutkun olan Kartacalıların yaşantısındaki girdaplar arenalardaki yarışlara çekmiş onu, hem de çılgın gibi. İşte onun bu heves uğruna çaresizce debelenip durduğu yıllarda ben Kartaca'da halka açık bir okulda retorik öğretmenliği yapıyordum. Babasıyla aramda yaşanan husumet yüzünden henüz öğrencim olup da derslerime katılmamıştı. Ama onun ölümcül yarış tutkusundan haberdar olduğumda doğrusu canım fena halde sıkıldı, çünkü parlak geleceğini silip atmak üzere olduğunu anladım, hatta belki de silip atmıştı. Onu uyarmak ya da herhangi bir baskı uygulayıp bu huyundan vazgeçirmek imkânım yoktu, ne dostluk hatırına böyle bir şey yapabilirdim ne de öğretmenliğimin verdiği yetkeyi kullanabilirdim. Benim hakkımda babası gibi düşündüğünü sanıyordum, ama hiç de öyle değilmiş. Çünkü bu konuda babasının ne düşündüğüne aldırmadan beni gördüğünde selam vermeye başladı, sınıfıma geldi ve bir süre dersimi izledi, sonra ayrıldı.

12. Bir süre sonra onunla ilgili kaygılarım aklımdan uçup gitti, sözde o boş oyun tutkusunun gözünü kör etmesine ve o deli hevesinin kendindeki yeteneği öldürmesine izin vermemesini tavsiye edecektim ona. Ama sen, ya Rab, yarattığın her şeyin dizginlerini çeken sen, onun bir gün senin evlatların arasına katılıp onlara senin ayinlerinde başkanlık yapacağını unutmadın. O ıslah olduysa bunu kesinlikle sana borçlu, sen beni sadece bir aracı kıldın, ama ben bunu hiç bilmiyordum. Çünkü bir gün her zamanki yerimde oturmuş, öğrencilerimi de

önüme almıştım ki, o çıkageldi, selam verdi, oturdu ve ne anlatıyorsam pürdikkat dinlemeye başladı. O sıra elimde bir metin vardı ve ben bunun üzerinden açıklamalar yapıyordum, bir ara arenalardaki gösterilerle ilgili bir örnek geldi aklıma. Bana göre bu örnekle demek istediğim şey daha güzel ve daha sade bir şekilde anlaşılacaktı, hem de kendilerini yarış çılgınlığına kaptıranlara şaka yollu dokundurmalarda bulunabilecektim. Sen tanıksın Tanrımız, o sırada Alypius'u yakalandığı o vebadan kurtarınayı hiç düşünmemiştim. Ama o üstüne alındı ve bu benzetmeyi sadece kendisini ima ederek yaptığımı sandı. Başkası olsa böyle bir şeyi bana kızıp köpürmek için bahane olarak kullanırdı, oysa o dürüst bir genç olduğundan bunu kendisine kızıp köpürmek için bir bahane olarak kullandı ve bana eskisinden daha büyük bir sevgiyle bağlandı. Çünkü sen çok önceleri şöyle demiştin ve bunu Kutsal Kitabına nakşetmiştin: "Bilge insanı azarla, seni sevecektir."[11] Ben onu azarlamamıştım. Ama sen hepimizi, farkında olalım ya da olmayalım, senin bildiğin düzen içinde aracı kılarsın; ve o düzen adildir. Sen benim yüreğimi ve dilimi kızgın kömürlere dönüştürdün[12] ve böylece gelecek vaat ettiği halde yok olup gidecek olan bir ruhu dağlayarak iyileştirdin. Senin merhametini göremeyenler sana şükranlarını sunmasın, sussun, oysa senin o merhametindir bana yüreğimin en derininden bu itirafları ettiren. Çünkü Alypius benim konuşmamı işitir işitmez zevkin büyüsünden gözleri kamaşmış bir halde kendi düştüğü o derin çukurdan fırlayıp çıktı, bütün azmiyle dengesini toplayıp şöyle bir silkindi, arenanın bütün tozunu da silkti üstünden, bir daha da oraya adımını atmadı. Ardından babasının inadını kırdı ve öğretmeni olmam konusunda onu ikna etti. Babası da yelken-

---

11 *Liber Proverbiorum*, 9.8.

12 *Prophetia Ezechielis*, 1.13.

leri suya indirdi, isteğine ses çıkarmadı. Böylece yeniden derslerime girmeye ve benim o batıl itikatlarımla hemhal olmaya başladı. Manicilerin göstermelik ölçülülüklerine hayran oldu, bunun gerçek ve samimi olduğunu sandı. Ama bu ölçülülük mantık dışı, baştan çıkarıcı bir taktikti, dipteki erdeme nasıl dokunacaklarını henüz bilmeyen, onun suya yansıyan görüntüsüne kolayca kanan aziz ruhları kapıveriyordu, bu görüntü erdemin bir gölgesi, onun taklidiydi.

8. BÖLÜM

Alypius eskiden nefret ettiği gladyatör oyunlarının çılgınlığına kapılıyor.

13. Her şeye rağmen Alypius anne babasının kendisine telkin ettiği dünyevi yoldan da vazgeçmedi ve hukuk okumak için benden önce Roma'ya gitti. Bu kez de orada gladyatör oyunlarına kaptırdı kendisini, hem de inanılmaz bir tutkuyla ve inanılmaz ölçüde. Başlangıçta böyle oyunlardan nefret ediyordu ve asla görmek istemiyordu. Ama şans işte, bir gün yolda arkadaşlarıyla ve sınıfından bazı öğrencilerle karşılaştı, akşam yemeğinden dönüyorlarmış onlar da. Dostça girdiler koluna, azimle dirense de, ısrar kıyamet sürükleyip götürmeye başladılar onu arenaya. O günler bu acımasız, bu kana susamış gladyatör oyunlarının da mevsimiydi. Şöyle diyordu dostlarına: "Belki şu bedenimi sürükleyip götürüyorsunuz o arenaya, oraya da oturtturacaksınız, ama sanıyor musunuz ki o oyunlara bütün ruhumla katılmamı, onları şu gözlerimle seyretmemi sağlayabileceksiniz? Orada yokmuşum gibi davranacağım ve irademin hem sizlerden, hem de o oyunlardan daha güçlü olduğunu göstereceğim." Arkadaşları dediğini işittiler, ama nafile, çekiştirip sürümeye devam ettiler beraberlerinde; kim bi-

lir, belki de verdiği sözde duracak mı bakalım diyorlardı. Arenaya geldiklerinde ve bulabildikleri bir yerlere oturduklarında her yer canavarca tutkularla kaynıyordu. Alypius sımsıkı yumdu gözlerini, o kötülüklere katılmasını yasakladı ruhuna. Ama keşke kulaklarını da yummuş olsaydı! Çünkü dövüş esnasında yaşanan bir olay kalabalık arasında öyle müthiş bir gürültü kopardı ki, yüreği ağzına geldi Alypius'un. Merakına yenik düştü, ne olursa olsun, hatta ne görürse görsün hiç aldırmayacakmış ve iradesine yenik düşmeyecekmiş gibi gardını alıp gözlerini açtı, açmasıyla birlikte ruhu öyle ağır bir yara aldı ki, sarsıldı, bu yara görmeye heveslendiği gladyatörün bedenine aldığı yaradan da beterdi, bu yüzden düşüşü de ondan daha berbat oldu ve kalabalık arasında daha müthiş bir uğultu kopardı. Zaten bu uğultu olmuştu onun kulaklarından süzülüp giren, bu uğultu açtırmıştı ona gözlerini, ruhunu yerlere serip yaralanmasına meydan vermişti. Bu ruh cüretkârdı, güçlü değil. Hatta ne güçlüsü, çok zayıftı, çünkü gücünün kaynağının sen değil, kendisi olduğunu sanmıştı. Çünkü kanı görmesiyle vahşiliği içmesi bir olmuştu, kendisini bundan alamamıştı. Gördüğü manzaraya saplanıp kalmış, emmişti öfkeyi. Hiç farkında bile olmadan o vahşi dövüşten zevk almış, o kanlı tutkudan sarhoş olmuştu. Artık arenaya gelen insan değildi kendisi, oraya gelen kalabalıktan biriydi, onu oraya götüren arkadaşlarına layık biriydi. Daha ne söyleyeyim? Seyretti işte, bağırıp çağırdı, coşkuyla yanıp tutuştu ve deliliğini de çekip götürdü beraberinde; öyle ki başlangıçta onu sürüye sürüye götüren arkadaşlarıyla birlikte tekrar buralara getirsin, hatta bu sefer onu onların başına geçirip başkalarını da taksın diye peşine. Ama senin o güçlü, senin o merhamet dolu elin yetişti yine ve çekip çıkardı onu buralardan, kendisine değil, sana güvenmeyi öğretti; ama tabii bu dediğim çok sonra oldu.

9. BÖLÜM

Alypius bir hırsız gibi tutuklanıyor.

14. Her şeye rağmen yaşadığı bu olay hafızasında yer edip gelecekte kendisine iyi bir ders vermiş oldu. Sonraları benzeri bir olay daha yaşadı. O sırada hâlâ Kartaca'da bir öğrenciydi ve benim derslerime devam ediyordu. Bir öğlen vakti pazar yerine gitmiş ezberden konuşma yapmak amacıyla; öğrenciler bu tür konuşma alıştırmaları yaparlar hep. İşte orada pazar yerinin bekçileri tarafından hırsız diye yakalanmış, çünkü sen bunun böyle olmasını istemiştin. Buna göz yummuşsan Tanrımız, bana göre tek nedeni, gelecekte büyük bir şahsiyet olacak bu adama daha o zamandan başlayarak hayati kararların verildiği davalarda bir insanın safdillilikle hareket edip bir başka insanı rahatlıkla mahküm etmemesi gerektiğini öğretmekti. Alypius elinde yazı levhası ve kalemiyle mahkemenin önünde tek başına bir aşağı, bir yukarı dolanıp duruyormuş. Aniden gençten bir başka öğrenci beliriver- miş gümüşçüler caddesinin tepesindeki kurşun parmaklıklarda, gerçek hırsız oymuş zaten. Alypius'a hiç çaktırmadan, yanında gizliden taşıdığı baltayla vurup kırmaya başlamış kafesleri. Ama aşağıdaki gümüşçüler işitmiş balta sesini, kendi aralarında fısıldaşıp neler olup bittiğini anlamaya çalışmışlar ve adamlarını yollayıp onlara kimi bulursanız yakalayıp getirin demişler. Bu fısıltıları işiten hırsız da yakalanmaktan korkup baltasını bıraktığı gibi kaçmış. Alypius adamı girerken görmediği halde çıkarken fark etmiş ve hızla kaçtığına tanık olmuş. Niye böyle kaçtığını merak edip öğrenmek için oraya yöneldiğinde hırsızın fırlatıp attığı baltayı görmüş, öylece orada durup şaşkın şaşkın bu buraya nasıl geldi diye düşünüp dururken, kuyumcuların yolladığı adamlar onu bulmuşlar, üstelik çıkardığı ses yüzünden onları buraya

getiren balta da elinde değil miymiş. Hemen yakalamışlar Alypius'u, yaka paça sürüyerek dışarı çıkarmışlar, o sırada forumda toplanan dükkancılara da övünerek hırsızı iş başında yakaladıklarını söylüyorlarmış bir yandan. Sonra da tutup kolundan yargıcın önüne çıkarmak üzere sürümeye başlamışlar.

15. Ama ona bu kadarlık ders yeterdi. Anında yardımına koşup geldin, ya Rab, çünkü sen onun masumiyetinin tek tanığıydın. Hapishaneye ya da cezasını çekeceği yere götürülürken, yolda kamu binalarından sorumlu bir mimar çıktı kalabalığın önüne. Alypius'u yakalayanlar bu mimarla karşılaştıklarına çok sevindiler. Çünkü pazar yerinde ne kaybolsa bu adam onlardan biliyordu. İşte şimdi bütün bu olayların asıl failinin kim olduğunu anlayacaktı. Ama bu mimar sıkça gidip geldiği falanca senatörün evinde birçok kez rastlamıştı Alypius'a. Bu yüzden onu hemen tanıdı, tanır tanımaz da elinden tutup kalabalığın arasından çekip aldı ve bu utanç verici duruma nasıl düştüğünü sordu ona. İşin aslını esasını öğrenince de yanı başındaki o yaygaracı, tehditler savurup bağırıp çağrışan kalabalığa dönüp kendisini takip etmelerini istedi. Hep birlikte bu işin asıl faili olan o gencin evine gittiler. Kapıda köle bir oğlan duruyordu, yaşı o kadar küçüktü ki, efendisinin başına bela açıp açmayacağını hiç düşünmeden her şeyi tüm çıplaklığıyla anlatabilirdi. Pazar yerine efendisiyle birlikte gelmişti. Alypius da sonradan tanıdı onu ve mimara tanıdığını ima etti. Bunun üzerine mimar baltayı çocuğa gösterdi ve kime ait olduğunu sordu. Çocuk, "bizim," dedi. Ardından başka sorular da soruldu ona ve ne sorulduysa açık açık cevap verdi. Böylece hak yerini buldu ve suçlunun adresi bu ev oldu. Alypius'u yakalamakla zafer kutlamalarına erkenden başlamış olan kalabalık hayal kırıklığı içinde öylece kalakalmıştı. İleride senin Sözünün habercisi olacak ve senin Kilisende bu tür bir sürü da-

vaya bakacak olan Alypius ise yaşadığı bu olaydan gerekli dersleri çıkararak oradan ayrıldı.

10. BÖLÜM

Alypius'un dürüstlüğü ve Nebridius'un gelişi.

16. Roma'ya geldiğimde onu orada buldum. Öyle güçlü bağlarla bağlandı ki bana, Milano'ya giderken o da benimle geldi. Benden kopamayacağından değil de, daha çok eğitimini gördüğü hukukla ilgili bir şeyler yapabilsin diye.[13] Hukuk okuması ana babasının fikriydi, kendisinin değil. Daha önce üç kere avukatlık yardımcılığı yapmıştı ve nefsine hakimiyetiyle birçoklarını şaşkına çevirirken, kendisi de onların parayı namusa tercih etmelerine çok şaşırmıştı. Sadece rüşvetin kışkırtıcılığıyla denenmedi Alypius'un karakteri, gözdağı verilerek de denendi. Roma'dayken, İtalya eyaletlerinin bütçesinden sorumlu bir başdanışmanın yanında yardımcı olarak çalışıyordu. O dönemde nüfuz sahibi bir senatör vardı. Rüşvet vererek bir sürü insanı kendine bağlamış ya da korkutarak sindirmişti. İşte bu adam bir keresinde her zamanki yetkisine başvurup yasal olarak hak etmediği bir imtiyaz talebinde bulundu. Alypius adama ret cevabı verdi. Rüşvet teklif edildi, güldü geçti. Tehdit edilmeye başlandı, hiçbirine pabuç bırakmadı. Onun bu sıradışı şahsiyeti herkesi kendisine hayran bırakmıştı, çünkü bu kadar yetkin ve insanlara rüşvet vermenin ya da onların canlarını yakmanın bin türlü yolunu bilmekle dünya çapında bu kadar ün kazanan bir adamın ne dostu olmak istemişti, ne de düşmanı olmaktan çekinmişti. yardımcılığını üstlendiği yargıç bile adamın isteğine karşı çıkmakla birlikte bu tavrını açıkça sergileyemedi, bunun yerine davanın bütün sorumluluğunu Alypius'un

[13] staj yapmak için.

omuzlarına yükleyip onun izin vermediğini söyledi. Çünkü adama ödün verdiği takdirde Alypius'un istifa edeceği gün gibi açıktı. Ama edebiyat aşkı yüzünden bir kere yoldan çıkacak gibi oldu. Praetorlara tanınan bir haktan yararlanıp kendisi için düşük bir ücretten el yazmaları kopyalatacaktı. Böyle bir şeyin adil olup olmayacağını iyice düşündü taşındı. Dürüstlüğü böyle bir davranışa izin vermezken yetkesi buna izin veriyordu. Alypius dürüstlüğün yetkeden daha geçer akçe olduğuna karar verip doğru yolu seçti. Küçücük bir ayrıntıydı bu, ama en küçük işte güvenilir olan insan büyük işlerde de güvenilir olur.[14] Senin Hakikatinin dilinden dökülen şu sözler öyle boşu boşuna söylenmemiş: "Siz dünyanın sahte servetini bile güvenilir şekilde koruyamazken kim size gerçek serveti emanet edebilir? Başkasının servetini güvenilir şekilde koruyamazken kim size kendi malınızı emanet edebilir?"[15] İşte bana o yıllarda sımsıkı bağlanmış, benimsememiz gereken yaşam tarzına henüz tam olarak karar verememiş dostum bu karakterde bir insandı.

17. Nebridius da Kartaca yakınlarındaki memleketini, hatta zamanının çoğunu geçirdiği Kartaca'yı bıraktı ardında, babasının zengin topraklarını bıraktı, evini bıraktı, peşinden gelmesini istemediği annesini bıraktı ve hakikate ve bilgeliğe duyduğu büyük aşkla sırf benimle birlikte olabilmek için kalkıp geldi Milano'ya. Benimle dertleniyor, benimle bocalıyordu; ateşli tutkusuyla hep mutlu yaşamı arıyor, keskin zekâsıyla en zor soruların altını deşiyordu. Üç aç ağız gibiydik, sadece birbirimizin nefesiyle beslenebiliyorduk, senin yolunu gözlüyor, zamanı geldiğinde gıdamızı senin bize vermeni bekliyorduk.[16] Peşinde ko-

---

14 *Evangelium secundum Lucam*, 16.10.

15 *Evangelium secundum Lucam*, 16.11, 12.

16 *Liber Psalmorum*, 114.15; 103.27.

şuşturup durduğumuz dünya işlerimiz senin inayetinle hüsranla sonuçlandığında, niye hep böyle acı çektiğimizi sormaya başlıyorduk birbirimize, ama hep karanlıklar çıkıyordu karşımıza, iç çekip tekrar geri dönüyorduk ve "Bu böyle ne kadar sürecek?" diye soruyorduk. Hep tekrar tekrar soyuyorduk bu soruyu, ama yine de dünya işlerinden geri durmuyorduk; çünkü hiçbirimiz hakiki ışığı göremiyorduk ki, elimizdekileri bırakıp onu yakalayalım.

11. BÖLÜM

Augustinus hangi yoldan gitmesi gerektiğine karar veremiyor.

18. Bilgelik ateşiyle yanıp tutuşmaya başladığım ve onu bulduğum anda beş para etmez hırslarımdan kaynaklanan bütün o boş umutlarımı ve deli hayallerimi bir kenara atacağım dediğim on dokuz yaşımdan bu yana geçen o uzun zaman dilimine şöyle bir baktım, anılarımı şöyle bir gözlerimin önüne getirdim de doğrusu kendime şaştım. İşte şimdi otuzlu yaşlarımı sürüyordum ve hâlâ aynı bataklıklarda debelenip duruyordum, çünkü hâlâ dünyanın bana verdiklerine ölesiye açtım, hepsinin elimden kayıp gittiğini ve bütün gücümü tükettiğini bile bile şöyle söylüyordum: "Yarın bulacağım; bakın görün, açıkça gösterecek bana yüzünü, ben de kesin yakalayacağım onu. Faustus gelecek, bana her şeyi açıklayacak. Ey Akademiacı filozoflar, ne büyüksünüz! Yaşamımızı yönlendirmemizi sağlayacak herhangi bir kesin bilgiye ulaşamayacak mıyız sahiden? Yok canım, ulaşacağız, ama daha dikkatli aramalıyız, ümidimizi kaybetmemeliyiz. İşte bakın, Kilise'nin kitaplarında bana eskiden saçma görünen metinler artık öyle görünmüyorlar, başka türlü yorumlandıklarında, gayet rahat anlaşılabilirler. Ailemin beni çocukken koyduğu yola daha sağlam basmalıyım, hakikati açıkça gö-

rene kadar. Ama nerede arayacağım onu? Ne zaman aramalıyım? Ambrosius'un boş vakti yok, bizim de okumaya ayıracak boş vaktimiz yok. İhtiyacımız olan kitapları nerede bulacağız? Nereden ve ne zaman edineceğiz onları? Kimlerden ödünç alacağız? Zamanımızı iyi ayarlamalı, belli saatleri ruh sağlığımıza ayırmalıyız. İçimde büyük bir umut doğdu, çünkü Katolik inancı hiç de benim düşündüğüm gibi değilmiş, boşu boşuna suçlayıp durmuşum. Bu öğretinin âlimleri Tanrı'nın insan bedeniyle sınırlı olarak düşünülmesinin caiz olmadığını söylüyor. Bize her şeyi açıkça göstereceği halde Onun kapısını çalmakta hâlâ niye tereddüt ediyoruz? Bütün bir sabah öğrencilerimle meşgul oldum, günün kalanında ne yapacağım? Niçin çalmıyorum ki hâlâ kapısını? Peki, ama ne zaman desteklerini üzerimizden eksiltmemeleri gereken şu çok nüfuzlu dostlarımızı ziyaret edeceğiz? Bunca çalışmadan sonra ne zaman kafamı dinleyeceğim? Bana para ödeyen öğrencilerim için ne zaman hazırlanacağım? Bu tür kaygılarla gerilen zihnimizi ne zaman rahatlatacağız da şöyle yeniden kendimizi bir toparlayabileceğiz?

19. Bu kaygıların hepsi kahrolsun, kurtulalım artık bu boş, bu sahte hayallerden, kendimizi sadece ve sadece hakikati aramaya yöneltelim. Yaşam bir ıstırap, ölümün ne zaman geleceği hiç belli değil, bir anda gelip alacak bizi. Ne şekilde bu yaşamdan çekip gideceğiz? Bu yaşamda öğrenmeyi ihmal ettiğimiz şeyleri nerede öğreneceğiz? Bu ihmalkârlığımızın cezası ağır olmayacak mı? Peki ya ölüm sahiden bütün kaygılarımıza bir son veriyorsa ve o gelince biz artık hiçbir şey hissetmiyorsak? İşte alın size tartışacağınız bir sorun daha. Ama boş verin bunu, ölüm böyle bir şey değil. Gök kubbeye ağan Hıristiyan inancının yetkesi bütün dünyaya yayılmışsa bunun anlamı bu kadar boş, bu kadar değersiz olamaz. Beden ölünce ruhun yaşamı da bitiyor-

sa Tanrı bizim için bu kadar büyük, bu kadar çok mucize yaratmazdı. O halde niçin dünyevi umutlarımızı bir kenara bırakıp da sadece Tanrı'yı ve mutlu yaşamı aramakta hâlâ tereddütlü davranıyoruz? Durun, biraz daha bekleyin. Bu yaşam da çok tatlı, kendine özgü lezzeti hiç fena değil. Bu lezzetten öyle hemen kurtulmak olmaz, sonra geri dönmek zorunda kalırız falan, ayıp olur. Bak, çok az kaldı, neredeyse iyi bir mevki yakaladım. Bundan başka ne isteyebilir ki bir insan yaşamdan? Nüfuz sahibi bir sürü dostum var, biraz daha küçük düşünürsem ve aceleci davranmazsam en azından küçük bir eyalette valilik kapabilirim. Daha olmadı parası olan bir kadınla evlenirim, böylece yapacağım harcamalar da belimi bükmemiş olur. Sonra önümde örnek alacağım pek çok büyük adam var, hepsi evli, ama aynı zamanda bilgelik yoluna adamışlar kendilerini."

20. İşte bunları söylüyordum, bir oradan esiyordu bu rüzgârlar, bir buradan; bir oraya savuruyorlardı ruhumu, bir buraya. Zaman akıp gidiyordu, Rabbime yönelmekte geç kalıyordum, gün be gün senin yolunda yaşamayı erteliyordum da her gün kendi içimde ölmeyi erteleyemiyordum. Mutlu yaşamayı seviyordum, ama senin ikametgâhında olan bu yaşama yaklaşmaktan korkuyordum, ondan kaçtıkça da hep yeniden aramak zorunda kalıyordum. Bir kadının kollarından yoksun kalırsam bunun bana çok ağır geleceğini sanıyordum. Merhametinle ilaç olup bu zaafımı iyileştirebileceğini düşünmüyordum bile, çünkü hiç böyle bir şey yaşamamıştım. İnsan ancak kendi iradesiyle cinsel perhiz yaparsa yapar diyordum, ama böyle bir iradem olduğunu dahi bilmiyordum. Öyle budalaydım ki, Kutsal Kitaptaki şu sözü de hiç bilmiyordum: "Sen bahşetmedikçe kimse kendi başına nefsine

hakim olamaz."[17] Eminim böyle bir iradeyi bana bahşederdin, yüreğimin derinliklerindeki iniltileri senin kulaklarına ulaştırabilseydim ve salt iman kudretimle derdimi kesip senin önüne atabilseydim.

12. BÖLÜM

Alypius ile Augustinus arasında evlilik ve bekârlık üzerine bir tartışma.

21. Alypius benim evlenmeme gerçekten karşıydı, evlenirsem böyle rahat rahat oturup da nicedir özlemini çektiğimiz bilgelik aşkını beraberce tadamayacağımızı söyleyip duruyordu. Kendisinin bu konuda o zamana kadar gösterdiği nefsine hâkimiyet beni öyle şaşırtmıştır ki. İlk gençlik yıllarında cinsel deneyimi olmuş, ama bunu bir alışkanlık haline getirmemiş. Hatta tam tersi bundan çok utanmış ve nefret etmiş, sonra da zaten tamamen cinsellikten uzak bir yaşam sürmeye başlamış. Bense ona itiraz ediyor ve evli olduğu halde bilgelik yolunda ilerlemekten geri durmamış, Tanrı'ya hizmette kusur işlememiş, arkadaşlarına karşı sadakatini korumuş ve onları hep sevip saymış nice örnek insan gösteriyordum. Ama doğrusu ben bile onların bu yüce ruh hallerinden çok çok uzaktım; tensel hastalığa tutulmuş, bu hastalığın ölümcül tılsımıyla zincirlenmiştim, bu zinciri de beraberinde öyle sürüyüp götürüyordum, ama bir yandan da ondan kurtulmaktan korkuyordum. Taze yarasına tuz basılmış gibi, dostumun benim hayrıma olacak öğütlerini dinlememezlikten geliyor ve olur da zincirimi çözer diye elini hep geri itiyordum. Üstelik yılan benim ağzımda yuva yapmış, beni kullanarak Alypius'la konuşuyordu; o masum, o zincir vu-

---

[17] *Liber Sapientiae*, 8.21.

rulmamış ayaklarını bağlamak için benim dilimden büyülü tuzaklar örüp seriyordu yoluna.

22. Derin saygı duyduğu bir adamın tensel zevkin tutkalına böyle sımsıkı yapışmış olması onu hayretler içinde bırakıyordu. Ne zaman bu meseleyi kendi aramızda konuşacak olsak, bekâr bir yaşam sürmek benim harcım değil diyordum ona. Onun şaşırdığını görünce de hemen kendimi savunmaya geçiyor ve şimdilerde güç bela hatırlayabildiği ve bu yüzden en ufak bir zorluk çekmeden kolayca vazgeçebildiği o bir çırpıda yaşanan geçici ilişkisi ile benim yaşam tarzım olmuş zevklerim arasında uçurumlar olduğunu söylüyordum; bu zevklerimi o kutsal evlilik kurumuyla taçlandırabilmiş olsaydım evlilik yaşamından neden kolayca vazgeçemediğime böyle şaşmazdın diyordum. Benim bu sözlerim üzerine bu sefer kendisi arzular olmuştu evliliği, ama bu arzusu cinsel zevkin çekiciliğine yenik düşmesinden kaynaklanmıyordu, onunkisi salt meraktı. Senin yaşamının olmazsa olmazı olan bu zevk ne menem bir şeydir öğrenmek isterim diyordu bana, ne menem bir şey ki bu, kabul ettiğimde senin bu zevk olmadan yaşadığın yaşamın işkenceden başka bir şey olmadığını anlayabileyim. Benim esaretim karşısında doğrusu serseme dönmüştü, çünkü onun ruhunda bendeki şu zincirlerden yoktu. Ama bu sersemlik artık onu da bu zevki yaşamaya itecekti ve belki de bu zevki tadar tatmaz o da sersemlemesine sebep olan o esarete sürüklenecekti, çünkü artık ölümle antlaşma imzalamaya dünden hazırdı[18] ve tehlikeye âşık olup tehlikenin içine düşecekti.[19] Çünkü ne o ne de ben evliliğimizde üstümüze düşen görevleri yerine getirelim, çocuklarımızı yetiştirelim gibi

---

[18] *Liber Isaiae*, 28.15.

[19] *Liber Ecclesiasticus*, 3.27.

onurlu bir birliktelik hayal etmiyorduk, tabii bu şekilde bir birliktelik varsa. Mesela beni büyük ölçüde evliliğe çeken şey esiri olduğum ve işkenceler çektiğim doymak bilmez cinsel arzumu yoğun biçimde doyurma alışkanlığıydı, Alypius ise kölesi olduğu merakı yüzünden evliliğe sürükleniyordu. İşte bizler bu haldeydik ey Yüceler Yücesi, balçıktan yarattığın bizleri hiçbir zaman terk etmeyen sen bizim sefilliğimize acıyıp türlü mucizevi ve gizemli yolla yardımımıza koşuncaya kadar.

13. BÖLÜM

Augustinus'a bir eş aranıyor.

23. Evlenmek için üzerimde öyle büyük bir baskı hissediyordum ki. En sonunda bir kıza teklif götürdüm, özellikle annemin büyük uğraşları sonucunda kızdan da olumlu yanıt aldım. Anneme göre bir kere evlenirsem kutsal vaftiz sularında arınacaktım. Bu yüzden benim her geçen gün vaftiz olmaya bir adım daha yaklaşmış olmam onun içini sevince boğuyordu. İnancının artması kendi dualarının kabulünün, senin de verdiğin sözleri tuttuğunun işaretiydi ona göre. Hem benim ricalarımla, hem de kendi arzusuyla her gün yüreğinin derinlerinden çığlıklar atarak sana yakarıyor ve yapacağım bu evlilikten sonra neler olacağını göstereceğin bir rüya göndermeni bekliyordu senden, ama sen ona hiç böyle bir rüya göndermek istemiyordun. İnsan aklının sürekli bir konuya takılmasından kaynaklanan bulanık ve tuhaf birtakım hayaller görüyordu sadece. Sonra bunları bana anlatıyordu, ama senin ona sahiden gösterdiğin rüyaları anlatırken duyduğu güveni duymuyordu bunları anlatırken, o da inanmıyordu aslında anlattıklarına. Senin ona gönderdiğin rüyalar ile kendi ruhunun yarattığı rüyalar arasındaki farkı, senin rüyalarından aldığı, kelimelerle açıkla-

yamayacağı kadar tılsımlı bir tatla ayırt edebildiğini söylüyordu sürekli. Her şeye rağmen azimliydi bu konuda, hatta kızı bile istetmişti. Ama kızın evlilik çağına gelmesine en az iki yıl daha vardı. Olsun, sonuçta benim de hoşuma gitmişti, öyleyse bekleyebilirdim.

14. BÖLÜM

Arkadaşlarıyla ortak bir yaşam sürmeye karar veriyor.

24. Pek çok arkadaşımla birlikte ciddi bir karar arifesindeydik, birbirimizle oturup konuşuyor, insan yaşamının fırtınalarına, huzursuzluklarına duyduğumuz nefreti dile getiriyorduk. Sonunda bir şekilde kalabalıktan uzakta, sakin bir hayat yaşamaya karar verdik. Sakin yaşam planımız şu şekilde işleyecekti: Kimin neyi var neyi yoksa ortaya koyacak, ortaya konan bu mallardan tek bir evin bütçesini oluşturacaktık. Samimi dostluklarda şunun malı, bunun malı gibi bir olmazdı, bütün mallar tek bir mal olacaktı, yani tek tek her birimiz hem bütün mallara sahip olacaktık hem de her şey herkesin olacaktı. Görülen o ki bu topluluk on kişiden oluşacaktı. Aramızdaki bazı arkadaşlarımız çok zengindi, özellikle memleketlim Romanianus. O dönemde işleriyle ilgili yaşadığı ciddi sorunlar yüzünden Milano'daki mahkemeye gelmesi gerekmişti. Çocukluk yıllarımızdan itibaren onunla çok yakın bir dostluğumuz vardı. Bu girişimimize büyük destek verdi, mali kaynakları hepimizinkinden yüksek olduğundan düşünceleriyle de ağırlığını hissettirdi. Her yıl seçilen yüksek memurlar gibi, içimizden seçeceğimiz iki kişi bütün zorunlu ihtiyaçlarımızı giderecek, diğerleri de keyiflerine bakacaktı, herkes bunda hemfikirdi. Ama sonra şöyle bir soru takıldı kafamıza, peki kadınlarımız böyle bir uygulamaya sıcak bakacaklar mıydı. Çünkü arkadaşlarımızın bazıları evliydi, biz de evlen-

mek istiyorduk. Planımız böylece suya düşmüş oldu, oysa ne de özene bezene oluşturmaya çalışmıştık. Yeniden iç çekişlerimize, sızlanmalarımıza geri döndük, yeniden dünyanın o geniş, o aşınmış yollarını arşınlamaya başladık. Bizim zihinlerimizde böyle bin türlü düşünce dolanıp durur, ama senin kararın sonsuza dek hep aynı kalır.[20] Kararını almış olduğundan bizimkilere gülüp geçiyordun zaten ve bizi kendi kararlarına göre hazırlıyordun, zamanı geldiğinde besinimizi vermek, ellerini açıp yüreklerimize lütuflarını yağdırmak üzere.[21]

15. BÖLÜM

Ayrıldığı kadınının yerini bir başka kadın alıyor.

25. Bu arada günahlarım da kat kat artıyordu. Hep beraberce uyumaya alıştığım kadını evliliğime engel oluşturacağı düşüncesiyle yanı başımdan koparıp aldılar. Ona yapışmış olan yüreğim yarıldı sanki, yaralandı, kan seline dönüştü ardından. Afrika'ya geri döndü, bir daha başka bir adamla yaşamamaya yeminler ede ede. Benden olan evlilikdışı oğlumuzu da bana bıraktı. Ama ben mutsuzdum, o kadınımdaki yürek yoktu bende, beklemeye de tahammülüm yoktu, çünkü sözlüm olan kızla evlenebilmem için iki yıl gibi bir zaman geçmesi gerekiyordu. Zaten ben evliliğe âşık bir adam değildim, şehvetimin kölesiydim. Bu birliktelik kökleşmiş alışkanlığımı sürdürerek evlilik dünyasına adımımı atana kadar ruhumun hastalığına iyi gelebilirdi belki, gücünü koruyabilirdi, ya olduğu gibi ya da belki daha etkin şekilde. Ama önceki ayrılığımdan aldığım yara iyileşmek bilmiyordu. Aksine daha fazla alevlendi, zonk zonk zonkladı, sonunda iltihaplandı. Donmuştu

---

20 *Liber Proverbiorum*, 19.21; *Liber Psalmorum*, 32.11.

21 *Liber Psalmorum*, 144.15 vd.

sanki acısı, ama iyileşme umudunu tüketmişçesine ıstırap veriyordu şimdi de.

16. BÖLÜM

Ölüm ve yargılanma korkusundan asla kurtulamıyor.

26. Şükürler olsun sana, binlerce şükürler olsun ey Merhamet Pınarı! Acizliğim arttıkça sen daha yakınıma geliyordun. Artık elin tam üzerimdeydi, çekip çıkaracaktı beni bu çamurdan, yıkayıp arındıracaktı, ama ben henüz bunu bilmiyordum. Tensel zevklerin çukuruna battıkça batmaktan hiçbir şey alıkoyamazdı beni, ölümden korkmasaydım ve gelecekte senin tarafından yargılanmaktan. Çünkü bin türlü duygu girip çıkıyordu yüreğime, ama bir tek bu duyguyu asla söküp atamadım derinlerimden. Arkadaşlarım Alypius ile Nebridius'la iyi ve kötünün son sınırı üzerine konuşup duruyorduk. Ben ölümden sonra ruhun yaşamını sürdüreceğine ve hak ettiği şekilde ödüllendirip cezalandırılacağına inanmamış olsaydım Epicurus çoktan ruhumu fethetmiş olurdu, ama Epicurus tam tersi bir inanca sahipti. Hep şöyle sorup duruyordum, bizler ölümsüzsek ve tensel hazzımız sonsuza dek böyle sürecekse, bu hazzı kaybetmekten hiç korkmayacaksak o zaman niçin mutsuz olalım ki, bundan başka ne isteyebiliriz ki? Ama asıl acizliğimizin tam da bu olduğunu kavrayamıyordum, öyle derinlere batmıştım, öyle körleşmişti ki gözlerim, erdemin ve sırf kendi doğasından dolayı sevilmeye layık olan o güzelliğin yaydığı ışığı seçemiyordum, çünkü bu ışık bedenimizdeki gözlerle değil, gönül gözümüzle seçebileceğimiz bir ışıktı. Ne zavallıydım, arkadaşlarımla o ayıp konuları böyle tatlı tatlı konuşurken bu konuşmalardan aldığım hazzın hangi kaynaktan geldiğini merak bile etmiyordum, hiç sormuyordum

kendime zihnimi tensel zevklerin akışına kaptırdığım zamanlarda bile arkadaşlarım olmaksızın neden benim anladığım anlamda da olsa mutlu olamadığımı. Arkadaşlarımı hiçbir çıkar gütmeden seviyordum, arkadaşlarımın da beni hiçbir çıkar gütmeden sevdiklerine inanıyordum. Ah dolambaçlı yollar! Vah cüretkâr ruhlar, senden ayrıldığında kendilerine daha iyi bir ikametgâh bulacağını sananlar! Nereye dönerlerse dönsünler, ister sırt üstü yatsınlar, ister yüzükoyun, her yer onlara sert gelir, çünkü sadece sen ebedi istirahatsın. İşte hazırsın, bizi o dolambaçlı patikalarımızdan çekip alacaksın ve kendi yoluna koyacaksın, teselli vereceksin ve diyeceksin ki: "Haydi koşun, ben size destek olacağım, ben size kılavuzluk edeceğim ve o son yolculuğunuza bile ben sizi uğurlayacağım."[22]

---

22 *Liber Isaiae*, 46.4.

7. KİTAP

1. BÖLÜM

Tanrı'yı sonsuz mekâna yayılmış bir cisim olarak algılıyor.

1. Gençliğimde işlediğim o utanç verici günahlar ölüp gitmişti artık,[1] olgunluk çağıma giriyordum, ama yaşım ilerledikçe kibrim daha da yüz kızartıcı bir hal alıyordu. Gözlerimin görmeye alışkın olmadığı türde bir varlık hayal edemiyordum. Ama senin bilgeliğinle ilgili bazı şeyler kulağıma çalındıktan sonra Tanrım, artık seni insan biçimli bir varlık olarak da düşünemiyordum, aslında bu şekilde düşünmekten hep kaçınmıştım. Baktım ki, bizim ruhani anamızın, yani Katolik Kilisesinin inancında da aynı düşünce söz konusu, o an rahatladım. Peki ama, seni başka türlü nasıl düşünecektim, hiç bilemiyordum. Ben bir insan olarak, hem de böyle kusurlu bir insan olarak, seni en yüce, biricik ve hakiki Tanrı olarak düşünmeye çalışıyordum ve bütün kalbimle senin bozulmaz, zedelenmez ve değişmez bir varlık olduğuna inanıyordum. Bunun nedenini, nasılını açıklayamasam da, açıkça görebildiğim ve kesinlikle emin olduğum tek gerçeklik, bozulabilenin bozulamayana göre daha alt seviyede, zedelenemeyenin zedelenebilene göre hiç tereddütsüz daha üst seviyede ve değişmez olanın da değişebilir olana göre daha iyi durumda olmasıydı. Yüreğim hayal gücümün yarattığı bu görüntülere şiddetle karşı çıkıp bas bas bağırdıkça, ben de emin olduğum bu tek gerçekliği silah olarak kullanıp zihnimin gözlerinde uçuşan o kirli kalabalığı silmeye çalışıyordum. Tam dağılıp

[1] 31 yaşına giriyor.

gittiler derken, gözümü kırpmamla birlikte tekrar oraya üşüşüyorlardı, görüşüme hücum ediyorlar ve onu karartıyorlardı, öyle ki seni insan bedenli olarak düşünmediğim halde yine de mekândaki herhangi bir cisim olarak görmekten kendimi alıkoyamıyordum, ya dünyaya nüfuz eden bir şey olarak görüyordum seni ya da dünya ötesine sonsuzca yayılmış bir şey olarak. Gördüğüm bu cismi bozulamaz, zedelenemez ve değişemez olarak algılıyor ve bozulabilen, zedelenebilen ve değişebilir olandan daha üst seviyeye yerleştiriyordum zihnimde. Çünkü mekânsız tasavvur benim için hiçlikti, hem de mutlak hiçlikti, öyle ki boşluk bile değildi, şöyle söylersem, bir cisim mekândan kaldırılırsa ya da mekân bütün cisimlerinden, örneğin yeryüzünden, sudan, havadan ya da gökyüzünden boşaltılırsa, geriye yine de boş bir mekân olarak kalır ya hani, tıpkı hiçlik mekânı gibi, işte bu bile değildi benim için mekânsız bir tasavvur.

2. Yüreğim öyle yağlanmıştı ki, kendimden bile öyle bihaberdim ki, belli bir mekânla sınırlı olmayan, yani bir mekâna yayılmamış, toplaşmamış ya da genişlememiş veya bu tür özellikleri olmayan ya da olamayan herhangi bir şey bana göre tam bir hiçlikti. Çünkü gözlerim bu tür şekiller görmeye alışkındı, yüreğim böyle imgeleri seçebiliyordu ve ben bütün bu görüntüleri oluşturmamı sağlayan zihinsel gücümün bunlardan çok farklı bir şey olduğunu ve bu gücün, çok daha büyük bir şey olmadıkça bütün bu şekilleri ve bu imgeleri oluşturamayacağını idrak edemiyordum. İşte bu yüzden seni, ey yaşamımın Yaşamı, seni mekânın her yanına sonsuzca yayılmış devasa bir varlık olarak düşünmekten kendimi alıkoyamıyordum, dünyamızın o koskoca yuvarlağına süzülen, dünyamızın ötesine de her yandan sınırsızca yayılan devasa bir varlık olarak düşünmekten. Öyle ki yeryüzü, gökyüzü ve bütün âlem seninle doluydu ve seninle sınırlanıyordu, ama

senin hiçbir sınırın yoktu. Nasıl ki güneşin ışığı dünyamızın üstünü örten havadan, yani hava dediğimiz maddi cisimden hiçbir engele takılmadan geçerek süzülür, havayı kırmadan, çatlatmadan olduğu gibi doldurur, işte aynı şekilde seni de böyle bütün maddi cisimlerden, yani sırf havadan değil, gökyüzünden, denizden, hatta yeryüzünden süzüldüğünü, bu cisimlerin en büyük ya da en minik parçasına nüfuz ettiğini, onların da senin varlığınla dolduğunu ve gizemli nefesinle bütün yarattıklarını hem içeriden hem de dışarıdan yönettiğini düşünüyordum. İşte böyle düşünüyordum, çünkü başka türlü düşünemiyordum, ama bu bir yanılgıydı. Çünkü doğru olsaydı, dünyanın daha büyük bir bölümü senin büyük bir kısmına, daha küçük bir bölümü de senin küçük bir kısmına sahip olmuş olacaktı. Her şey seninle dolu olduğuna göre, bu durumda bir filin gövdesi, bir serçenin gövdesine oranla senden daha fazla pay almış olacaktı, çünkü filin gövdesi serçeninkinden daha büyüktür ve daha fazla yer işgal eder. O vakit sen parçalarını bölüp bölüp büyük parçalarını dünyanın büyük parçalarına, küçük parçalarını da dünyanın küçük parçalarına pay ediyor ve onları o şekilde dolduruyor olacaktın ki, böyle bir şey doğru olamaz Ama sen henüz karanlıklarımı aydınlatmamıştın.

2. BÖLÜM

Nebridius'un Manicilerin iddialarını çürüttüğü önemli an.

3. Benim için ya Rab, şu kandırılan kandırıkçılara, şu sesi çıkmayan gevezelere –sesleri çıkmıyor, çünkü senin Sözünü ağızlarına almıyorlar– karşı gelmek yetip de artacaktı. Nebridius'un uzun zaman önce Kartaca'da ortaya attığı ve sürekli tekrarladığı ve ilk duyduğumuzda

bize de sarsıcı gelen bir iddiası vardı.[2] Bu iddiayla onlara karşı çıkmak bana yetip de artacaktı. Şöyle soruyordu Nebridius: Manicilerin sürekli senin karşına çıkarttıkları şu karanlık soy, sen onlarla savaşmayı reddetseydin, acaba ne yapacaktı? Sana biraz zarar vermiş olacaktı diye yanıtlanacak olsa bu soru, o zaman sen zarar verilebilen ve bozulabilen bir varlık olacaktın. Aynı soru, bu soy sana hiç zarar veremezdi diye yanıtlanacak olsa o zaman da böyle bir savaş çıkartmanın anlamı kalmayacaktı, çünkü bu şartlar altındaki bir savaş için senin bir parçan, yani senin uzuvlarından biri ya da senin özünden bir oluşum düşman güçlerle ve senin yaratmadığın doğalarla karışacak ve onlar tarafından bozulacaktı, böylece kutluluktan sefilliğe dönüşecek ve kurtarılmayı ve arınmayı bekleyecek kadar kötü bir duruma düşecekti. Manicilerin dediklerine bakılırsa, bu oluşum insanın ruhuydu. Esir alınmış bir ruhtu bu, murdar olmuş ve bozulmuştu, ancak senin Sözün yardımına koşunca özgürleşecek, arınacak ve bozulmamış hale gelecekti. Ama gerçekten böyleyse o zaman senin Sözünün de bozulabilir olması gerekiyordu, çünkü o da ruh gibi bir ve aynı tözden meydana gelmişti. Bu yüzden senin, yani ne isen onun, yani seni sen yapan tözünün bozulamaz olduğunu söylediklerinde bütün kuramları hatalı ve tutarsız olacaktı. Senin bozulabilir olduğunu söylediklerinde ise bu hem hatalı hem de şiddetle karşı çıkılması gereken bir küfür olacaktı. İşte Manicilere karşı geliştirilen bu iddia, bu adamların öğretileriyle ağzına kadar dolan midemi kusar gibi boşaltmama yetip de

---

[2] Nebridius Manicilerin düalizmine karşı bir sav geliştirmişti: Eğer Tanrı'ya kötülük tarafından zarar verilebilirse o zaman Tanrı her şeye gücü yeten bir varlık olmayacaktı ki, bu kendi başına saçma bir şeydi; eğer Tanrı kötülük tarafından zarar verilemeyecek bir varlıksa o zaman onun kötülükle savaşması için ne neden vardı?

artmıştı. Çünkü onlar içine düştükleri bu ikilemden artık sana şöyle yürekten, ağız dolusu küfür etmedikçe öyle kolay kolay kurtulamayacaklardı.

3. BÖLÜM

Günahın nedeni özgür iradedir.

4. Ama benim için hâlâ birtakım şeyler açık değildi, senin bozulamaz, zedelenemez, hiçbir şekilde değiştirilemez bir varlık olduğunu ve senin hem ruhlarımızı hem de bedenlerimizi yaratan, hatta bizim ruhlarımızı ve bedenlerimizi yarattığın gibi canlı ve cansız her şeyi yaratan Tanrımız, hakiki Tanrımız olduğunu bütün kalbimle itiraf edip kabul etsem de kötülüğün nedenine açık ve seçik bir yanıt getiremiyor, bu konudaki düğümü çözemiyordum. Bununla birlikte bu nedenin, değişemez olan Tanrı'nın değişebilir olduğuna inanmama yol açacak herhangi bir kuramla açıklanamayacağını da seziyordum. Çünkü böyle bir şeye inanacak olursam aradığım nedenin kendisi bizzat ben olurdum. Bu yüzden tedbiri hiç elden bırakmadan sorunun üzerine gidiyordum ve Manicilerin ileri sürdükleri iddianın doğru olmadığından emindim. Onlardan bütün ruhumu uzak tutuyordum. Artık iyice anlamıştım ki onlar kötülüğün nedenini ararlarken tamamen kötülükle dolmuşlar, çünkü senin doğanın kötülüğe maruz kaldığını söyleyebiliyorlar da kendi doğalarının kötülük yaptığını kabul etmiyorlar.

5. Bu konuda bana neler öğretildi diye düşündüm ilkin, bana öğretilen iradenin özgür seçiminin yanlış yapmamıza ve senin tarafından yargılanmamıza neden olduğuydu.[3] Ama bunu çok iyi anlayamıyor-

---

[3] Augustinus Ambrosius'un Platon üzerine yaptığı konuşmaları hatırlıyor.

dum. Zihnimin gözlerini bulunduğum uçurumdan uzaklaştırmaya çalışıyordum, ama yine içine düşüyordum, tekrar tekrar uzaklaştırmaya çalıştım, ama hep yeniden içine düştüm. Beni senin ışığına çıkaran tek neden, benim hem irade sahibi bir varlık, hem de canlı bir varlık olduğumu bilmemdi. Adım gibi emindim ki, ben bir şey istediğimde ya da istemediğimde bunu isteyen ya da istemeyen benden başkası değildi. İşte yavaş yavaş anlamaya çalıştığım günahımın sebebi buydu. Gördüm ki, isteklerime karşıt hareket ettiğimde aslında ben bir eylemde bulunmuş olmuyordum, tersine ben bir eyleme maruz kalmış oluyordum ve bu durumu bir kusur değil de bir ceza olarak görüyordum. Çünkü senin adil bir varlık olduğunu düşündüğümden, cezalandırılmamın adaletsiz olamayacağına inanıyordum. Ama yeniden şöyle sordum kendime: "Peki beni yaratan kim? Tanrım değil mi, yalnızca iyi olan, hatta iyiliğin kendisi olan Tanrım? Öyleyse neden ben kötülüğü isteyip iyiliği istemiyorum? Layığımı bulup cezalandırılmam için mi böyle oluyor? Benim içime bu acı tohumları koyan, bunları eken kim öyleyse, ben baştan sona tatlılar tatlısı Tanrımın bir eseri olduğuma göre? Bunu yapan şeytansa, peki şeytanı kim yarattı? Bu şeytan yoldan çıkmış iradesiyle kendini şeytana dönüştüren bir melekse o zaman onun içindeki bu kötü iradenin kaynağı ne ki onu böyle şeytan kıldı, iyiler iyisi Tanrı onu baştan sonra iyi bir melek olarak yaratmamış mıydı?" İşte yeniden bastırıyordu bu düşünceler, soluk alamıyordum, ama artık insanın kötülük yapmadığını, senin kötülüğe maruz kaldığını sanıp sana tövbe etmekten kaçınan insanların bulunduğu o günah cehennemine kadar sürüklenmiyordum.

4. BÖLÜM

Tanrı'nın bozulamaz olması gerekir.

6. Çünkü artık bozulamaz olanın bozulabilir olandan daha üstün olduğunu anlamıştım ve bu yüzden her ne olursa olsun senin bozulamaz olduğunu biliyordum, buradan hareketle diğer ilkeleri de bulmaya çalışıyordum. Çünkü daha önce senden, yani en yüce ve en üstün iyilik olan senden daha iyi bir şey olduğunu idrak edebilecek hiçbir ruh olamazdı, olmayacaktı da. Vardığım bu sonuç, yani bozulamaz olanın bozulabilir olandan daha üstün olduğu sonucu tartışmasız doğru ve kesin bir bilgi olduğuna göre, senin bozulamaz olman şarttı, yoksa benim Tanrımdan daha iyi bir şeyi düşünebiliyor olmam gerekirdi. O halde artık bozulamaz olanın bozulabilir olandan daha üstün olduğunu anladığıma göre, seni bu gerçeğin ışığında aramalı ve buradan hareketle araştırmamı kötülüğün nedeni üzerine, yani senin doğanı hiçbir şekilde etkileyemeyecek olan bozukluğun kaynağına yöneltmeliyim. Çünkü Tanrımız mutlak anlamda hiçbir bozulmanın konusu olamaz, hiçbir irade, hiçbir zorunluluk ya da kör bir rastlantı böyle bir sonuca yol açamaz. Çünkü o Tanrı'dır, kendisi için istediği her şey iyidir ve o iyinin kendisidir, oysa bozulmak iyi değildir. Sen isteğin dışında bir şey yapmaya zorlanamazsın, çünkü senin iraden gücünden daha büyük değildir. Büyük olması için her şeyden önce senin kendinden daha büyük olman gerekir. Çünkü Tanrı'nın iradesi ve gücü Tanrı'nın kendisidir. Sen her şeyin bilgisine sahipsen senin için beklenmedik bir şey söz konusu olabilir mi? Bu şeyin doğası ne olursa olsun o senin bilgin dışında zaten varolamaz. Tanrı olan tözün bozulamaz olduğuna ilişkin daha fazla kanıt ileri sürmeme gerek var mı, tersi mümkün olsaydı bu töz Tanrı olamayacağına göre?

5. BÖLÜM

Kötülüğün nereden kaynaklandığını, yani kökeninin ne olduğunu araştırıyor.

7. Kötülüğün kökenini araştırıyordum, ama kötü bir şekilde araştırıyordum ve bu şekilde bir araştırma yöntemiyle onu bulamıyordum. Bütün âlemi gözlerimin önüne getirmeye çalışıyordum, hem bizim görebildiklerimizi, örneğin karaları, denizleri, havayı, yıldızları, ağaçları ve ölümlü canlıları, hem de bizim göremediklerimizi, örneğin üstümüzdeki gök kubbeyi, oradaki tüm melekleri ve oradaki ruhani olan her şeyi; çünkü ruhani olan şeylerin hepsinin, hayal gücünün elverdiği ölçüde, tıpkı maddi cisimler gibi belirli yerlerde bulunduğunu düşünüyordum. Senin yarattığın her şeyin farklı türde bedenlerden oluşmuş devasa bir kütle olduğunu sanıyor, bunların bazılarını gerçek, bazılarını da hayal gücünün ruhani dediği cisimler olarak tasavvur ediyordum. Bu kütleyi çok büyük bir şey olarak hayal ediyordum, ama gerçekten ne kadar büyük olduğunu bilemiyordum. Her yönden sınırlı olduğunu düşündüğüme göre, işte olabildiğince büyüktü. Seni ise, ya Rab, bu kütleyi her yandan çevreleyen ve içine nüfuz eden, ama her yönüyle sonsuz bir varlık olarak hayal ediyordum; şöyle ki, her yere ve her yana uzanan, ama her yönden sonsuz engin bir tek deniz düşünün ve içinde de olabildiğince büyük, ama sonlu bir sünger; sonra da bu süngerin bütün gözeneklerinin o engin denizle dolduğunu düşünün. İşte senin sonlu âleminin tıpkı bu şekilde sonsuz olan seninle dolduğunu düşünüyordum ve şöyle diyordum: "İşte Tanrı, işte Tanrı'nın yarattığı âlem. Tanrı iyidir ve mutlak anlamda, tamamıyla yarattıklarından üstündür. Tanrı iyi olduğundan yarattıkları da iyidir. İşte bak nasıl da yarattıklarını çepeçevre sarıyor ve on-

ları dolduruyor. Öyleyse kötü nerede, nereden kaynaklanıyor, yarattıklarına nereden giriyor? Kötünün kökeni ne, hangi tohumdan neşet ediyor? Yoksa kötülük diye bir şey hiç yok mu? O zaman olmayan bir şeyden neden korkuyoruz ve kaçınıyoruz? Boşuna korkuyorsak o zaman korkunun kendisi kötü, çünkü yüreklerimizi hiç yoktan huzursuz edip onlara işkence çektiriyor. Bu durumda kötü korkudan daha büyük, çünkü korkulacak bir şey değilken biz ondan korkuyoruz. O halde ya kötülük var ve biz ondan korkuyoruz ya da kötü olan korkunun kendisi. Peki, Tanrı iyi olduğuna göre ve her şeyi iyi olarak yarattığına göre, kötü nereden kaynaklanıyor? Hiç şüphesiz Tanrı en yüce iyiliktir, dolayısıyla yarattığı iyiliklerden daha büyük olmak durumundadır. Ama sonuçta hem Yaratan hem de yaratılanların hepsi iyidir. O zaman kötülük nereden geliyor? Yoksa evreni yarattığı maddede mi bir kötülük vardı? Bu maddeye biçim verirken ve kendi amacına uygun hale getirirken, onun herhangi bir kısmını iyiye döndürmeden mi bıraktı acaba? Ama niçin böyle bir şey yapsın? O her şeye kadir olduğuna göre, bütün maddeyi iyiye çevirecek ve içinde herhangi kötü bir şey kalmayacak şekilde değiştirecek gücü yok muydu yani? Hem sonra böyle bir maddeden neden bir şey yaratmak istedi de her şeye kadir gücüyle bu maddeyi tümüyle yok etmeyi seçmedi? Onun iradesine rağmen bu madde var olabilir miydi? Bu madde ezelden beri varsa, neden Tanrı geçmişin o sonsuz zaman diliminde onun böyle bozuk bir halde varoluşuna izin verdi de, nice sonra bu maddeden bir şeyler yaratmaya karar verdi? Ya da Tanrı aniden yaratıma geçmeye karar verdiyse, her şeye kadir oluşuyla neden bu kötü maddeyi yok edip de sadece kendisi en hakiki, en yüce ve sonsuz iyilik olarak kalmayı seçmedi? Ya da Tanrı iyi olduğundan kendinden başka iyi bir şey yapmaması ya da yaratmaması uygun olmayacak idiy-

se, neden kötü malzemeyi imha edip hiçliğe indirgemedi ve onu her şeyi yaratacağı iyi bir madde haline getirmedi? Kendisinin yaratmamış olduğu bir maddeden yardım almadıkça iyi bir şey yaratamayacak idiyse, her şeye kadir değil mi yani?" İşte bu tür düşünceler dönüp duruyordu zavallı zihnimde, hakikati bulamadan ölmek korkusu da içimi yiyip bitirdikçe iyiden iyiye ağırlaşıyordu. Buna rağmen Katolik Kilisesinde edindiğim senin Oğlun, bizim Rabbimiz ve Kurtarıcımız Isa'ya olan inanç yüreğime sıkıca tutunmuştu. Evet, pek çok açıdan hâlâ belirsiz sayılırdı bu inanç, hatta kendi öğretisinin kurallarıyla ilgili de tereddütleri vardı, ama zihnim bu inancı hiç terk etmedi, aksine her geçen gün içtikçe içti.

6. BÖLÜM

Astrologların kehanetlerini reddediyor.

8. Astrologların o yalan yanlış kehanetlerine ve zındık hezeyanlarına çoktan sırtımı dönmüştüm. Bu konuda da merhametini esirgeme, yüreğimin en derinlerinden sana ettiğim tövbeleri kabul et ey Tanrım! Çünkü bu tövbeleri etmeme sebep olan sensin, sadece sen – çünkü yanılgılarımız yüzünden öldüğümüzde bizi yeniden dirilten Yaşamdan ve Bilgelikten başkası olabilir mi? O Yaşam ki ölüm nedir bilmez, o Bilgelik ki kendisinden başka hiçbir ışığa gereksinmez, tersine ışığa gereksinim duyan zihinleri aydınlatır ve bütün âlemi ta ağaçta titreşen yaprağa kadar yönetir. Keskin bir sezgi gücü olan Vindicianus'a ve fevkalade yetenekli bir genç olan Nebridius'a karşı sürdürdüğüm inatçı tavrı kıran sen oldun. Vindicianus hiç çekinmeden dobra dobra, Nebridius ise daha çekingen bir tavırla, ama her fırsatta bana şöyle söyler dururdu: Öyle bizi gelecekten haberdar kılacak sanat falan yok.

İnsanların tahminleri çoğu kez tesadüflere dayanır; durmadan atıp tutarlar, aralarından birkaçı da tutuverir, ama söyleyenler bile durumun farkında olmaz; susmamacasına konuşup dururlarken aralarda bir yerlerde körün taşı rastgelir sadece. İşte sen de karşıma böyle birini çıkarıp onunla arkadaş olmamazı sağlayarak beni terbiye ettin. Astrologlara danışmaya meraklı bir adamdı bu arkadaş. Bu konuda öyle eğitimi falan yoktu, ama dedim ya, danışmaya meraklı biriydi. Ama temel nitelikte birkaç bilgi de edinmiş babasından, öyle söylüyordu. Aslında temel nitelikte dediği bu bilgilerin onun astrolojiye olan güvenini tamamen sarsıcı bilgiler olduğunun hiç farkında değildi. Bahsettiğim arkadaşın adı Firminus'tu, özgür sanatlar dalında öğrenim görmüştü, belagatle ilgili bilgisi de müthişti. Beni kendisine yakın görüp, geleceğe dair büyük umutlar beslediği işleriyle ilgili yıldız falı dedikleri fala bakıp gördüklerimi kendisine söylememi istedi. Ben de tam o aralar Nebridius'un sözlerinin etkisiyle astrolojiden yavaş yavaş kopmaya başlamıştım. Ama peşinen olmaz demedim, hayal meyal ne görüyorsam da söyledim, ama bu tür şeylerin artık bana gülünç ve anlamsız geldiğini söylemek üzereydim ki, o bana babasının astroloji kitaplarına olan aşırı merakından ve bunlara kendisi kadar meraklı bir arkadaşı olduğundan söz açtı. Hep birlikte çalıştıklarından, birbirleriyle sürekli fikir alışverişinde bulunduklarından, sonunda bu zırvalığa olan tutkuları öyle artmış ki yüreklerinde, diyelim ki şu akıl yoksunu hayvanlardan biri evlerinde doğum yaptı, hemen doğum anını gözleyip gökteki yıldızların konumuna göre bu anı bir yerlere kaydetmeye başlamışlar, böylece bu sözde bilimle ilgili bire bir bilgi toplamışlar. Babasından dinlediği kendi doğum hikâyesini de anlattı bana: Annesi ona hamileyken, babasının arkadaşının falanca hizmetçisinin karnı da büyümeye başlamış. Evdeki köpeği hamile kalsa konuyu en

ufak ayrıntısına kadar bilip öğrenmeye çalışan bir efendiden saklayamamış haliyle durumunu. Neyse, sonuçta birisi karısının, diğeri hizmetçisinin gününü, saatini, dakikasını, hatta saniyesini bile titizce gözlemleyip hesap etmiş. Ama her iki kadının da aynı anda doğurması üzerine bizim kafadarlar yeni doğan bebekleri için, yani biri kendi oğlu, diğeri de küçük kölesi için, dakikası dakikasına birbirinin kopyası birer yıldız haritası çıkartmak zorunda kalmış. Zaten doğum başladığı anda bizimkiler evde olanı biteni birbirlerine haber vermişler, adamlarını da ellerinin altında hazır tutmuşlar ki doğum olduğu anda birbirlerine haber uçurabilsinler. Bu haber akışını da sanki aynı evdeymişler gibi kolayca halletmişler. Firminus'un söylediğine göre, her iki tarafın yolladığı haberciler, birbirlerinin evine eşit mesafede buluşmuş, bu şekilde yıldızların konumundaki bir değişikliği, saliselerde yaşanabilecek en ufak sapma olasılığını bile kaydetme olanağını bulmuşlar. Ama her şeye rağmen zengin bir ailede doğan Firminus dünyanın o beyaza boyalı yollarını[4] arşınlayıp[5] zenginliğine zenginlik katmış, en üst mevkilere kadar yükselmiş, köle ise kölelik boyunduruğundan bir an bile nefes almaksızın efendilerine hizmetini sürdürmüş, yani Firminus bana böyle söyledi, çünkü o köleyi iyi tanıyormuş.

9. Bu hikâyeyi işitip de inandığım anda -inandım, çünkü bana hikâyeyi anlatanın dürüst bir karakteri vardı-, astrolojiyle ilgili bütün inadım kırıldı gitti. İlk işim ne yapıp edip Firminus'u bu merakından vazgeçirmeye çalışmak oldu. "Senin yıldız haritanı çıkarıp doğruları dile getiriyor olmam için," dedim ona, "o haritada senin ebeveynlerinin önemli insanlar olup kentin soylu ailelerinin birinden geldiklerini,

---

4 Roma'nın anayolları kireçtaşıyla boyanırdı.

5 bir meslek sahibi olup.

senin özgür doğumlu olduğunu, bu yüzden iyi bir eğitim alıp özgür sanatları öğrendiğini görmem gerekirdi. Aynı şekilde o köle de gelseydi, benim o yıldızlara bakıp ona doğruları söylemem için, çıkarttığım haritada onun aşağı tabakadan bir aileden doğduğunu, köle olduğunu ve bütün yaşamının seninkinden çok farklı, hatta aranızda uçurumlar olduğunu görmem gerekirdi. Anlayacağın aynı yıldızlara bakıp doğruları dile getirmek için ikinize de apayrı şeyler söylüyor olmam gerekirdi, çünkü ikinize de aynı şeyleri söyleyecek olsam yanlış şeyler söylüyor olacaktım. Yani kısacası anladım ki, yıldızlara bakıp da doğru tahminlerde bulunmak astroloji bilgisine değil sırf şansa dayanıyor; yanlış tahminlerde bulunmak da öyle, konunun acemisi olmakla falan alakası yok, sadece şansın tersine dönmesiyle alakalı".

10. İşte bu olayı basamak yapıp astrolojiyle ilgili ne kadar tuhaflık varsa üzerinde düşünmeye başladım, olur da geçimini bu deli saçması şeylerden sağlayan biri bana kafa tutmaya kalkar ve Firminus'un bana, babasının da ona anlattıklarının yalan olduğunu söyler diye; gerçi böylelerine artık hadlerini bildirmek, iddialarını çürütüp onları gülünç duruma düşürmek de istemiyor değildim. Bir batında doğan ikizleri düşünmeye başladım, çoğu peş peşe belli aralıklarla ana karnından çıkıyorlardı. Astrologlar bu aralıkların doğa yasalarını etkileyecek derecede önemli sonuçlar doğurabileceği kanısındalar, ama bir insanın gözlemleyemeyeceği kadar kısa olan bu anları kâğıtlara dökmek, sonra da bir astroloğun bunlara bakıp doğru bir tahminde bulunmasını beklemek olacak şey değil. Böyle tahminler gerçeği yansıtmaz, çünkü haritalara bakarsanız, örneğin İşaya ile Yakup'un aynı kaderi paylaştığını söylemeniz gerekir, ama onların ikisi aynı olayları yaşamamıştır. Bu durumda yapılan tahminler yanlış olacaktır; diyelim ki doğruyu söylediniz, o zaman ikisine de farklı şeyler söylemiş olacaksınız;

ama düşünün ki o sırada aynı haritaya bakıyorsunuz. O halde doğruları tahmin etmek astrolojiye değil, şansa bağlıdır. Çünkü ya Rab, evrenin en adil Denetleyicisi sen, yüce sezginle olayları öyle hale yola koyarsın ki, bunu ne astrologlara danışanlar, ne de astrologların kendileri anlayabilir. Astroloğa danışan kişi ne duyması gerekiyorsa onu duyar, yani senin adil kararının derinlerinden onun ruhu hakkında verdiğin o akıl sır ermez liyakatini. Hiçbir insan sana şöyle sormamalı: "Nasıl bir karar bu?" "Niçin böyle?" Hayır, sormamalı, asla sormamalı, çünkü sonuçta o sadece bir insan.

7. BÖLÜM

Kötülüğün kökenini araştırırken büyük sancılar çekiyor.

11. Çok şükür sonunda beni bu zincirlerden kurtardın ey biricik Dayanağım. Ama hâlâ kötülüğün nereden geldiğini anlamaya çalışıyordum ve hiçbir çıkış yolu bulamıyordum. Yine de sen düşüncelerimdeki bu dalgalanmaların beni inancımdan uzaklaştırmasına asla izin vermiyordun. Çünkü o inanç sayesinde ben senin varolduğundan artık emindim, senin özünün değişemez olduğundan, insanları koruyup kolladığından, bizler için son karar merci olduğundan, senin Oğlun, bizim Rabbimiz İsa'da ve Katolik Kiliseni yetke kılıp bize emanet ettiğin Kutsal Kitapta insanlık için bir kurtuluş yolu açtığından ve ölüm sonrasında ancak bu yoldan geçerek öte yaşama kavuşabileceğimizden artık emindim. İşte kurtuluşum olacak bu inanç zihnimde sağlam şekilde kök salmışken ben hararetle kötülüğün nereden kaynaklandığını araştırıp duruyordum. Yüreğim doğum sancıları çekerken ne işkenceler yaşadım Tanrım, ne ıstıraplar! Senin kulağınsa hep benim yüreğimdeydi, ama ben bunu bilmiyordum. Var gücümle

araştırmalarımı sürdürürken ruhumun için için yaşadığı hüzün, senden merhamet dileyen koskoca çığlıklardı aslında. Ne çektiğimi sen biliyordun, başka kimsenin haberi yoktu. En yakın arkadaşlarımın kulaklarına fısıldadıklarım ne ki! Ruhumda yaşanan bu fırtınayı baştan sonra onlara anlatmaya zaman yeter miydi ya da şu dilim? Sense hepsini duydun, nasıl ta yüreğimin derinlerinden inim inim inlediğimi duydun, özlemim senin önüne seriliydi, ama gözlerimin nuru benimle birlikte değildi. Çünkü o nur içteydi, bense dışardaydım ve o nurun mekânı yoktu. Bense zihnimi mekânla sınırlı varlıklara yöneltiyordum ve onu huzura erdirecek hiçbir yer bulamıyordum, "yeterli" ve "iyi" diyebileceğim bir sığınak sağlamıyorlardı bana ve yeterli iyiliğe kavuşabileceğim yöne dönmeme izin vermiyorlardı. Onlardan üstündüm, ama senden aşağıdaydım, sana tabi olsam sen benim gerçek sevincim olurdun; o halde sen benim aşağımda yarattığın varlıkları bana tabi kılmıştın. İşte doğru ölçü buydu, beni kurtuluşa erdirecek orta yol buydu, ancak senin suretinde yaratıldığımı bilirsem ve sana hizmette kusur işlemezsem bedenime hâkim olabilecektim. Ama sana kibirle diklenince ve o koca göbekli kalkanımın altına sinip Rabbime saldırınca,[6] o zaman benden aşağıda olanlar benim üstüme çıkıyor, ezdikçe eziyorlardı, öyle ki dinlenip soluklanacağım hiçbir yer bırakmıyorlardı bana. Onlara baktığım anda her yandan üşüşüveriyorlardı gözlerimin önüne, sürü sürü, yığın yığın, onları düşünmeye kalktığımda kendi imgelerini karşıma çıkarıp kendilerinden kaçınama engel oluyorlardı, şöyle söylüyorlardı adeta: "Ey aşağılık, pis adam, nereye gidiyorsun?" Bütün bunlar kendi yaramdan çıkıyordu aslında, çünkü sen kibirli insanı yaralı bir insan gibi aciz kıldın.[7] Kibrim ka-

---

6 *Liber Iob*, 15.26.

7 *Liber Psalmorum*, 89.10.

bardıkça senden uzaklaşıyordum, yanaklarım şiştikçe gözlerimi karartıyordu.

8. BÖLÜM

Augustinus sonunda Tanrı'nın merhametine mazhar oluyor.

12. Ya Rab, sen ezeli ve ebedisin, ama senin bize olan öfken ezeli ve ebedi değil,[8] çünkü sen toprağa ve küle[9] merhamet gösterensin. İşte sonunda beni gördün ve çirkinliklerimi düzeltmek lütfunda bulundun. Ruhumun derinlerini üvendirenle dürtüp bir an bile huzura erdirmedin, ta ki gönül gözümle seni açık ve seçik olarak görene dek. Senin gizemli elin dokundukça yüreğimin kabarıklığı indi, gönlümün o bulanık, o karanlık gözleri can yakıcı şifalı merheminle gün geçtikçe biraz daha sağlığına kavuştu.

9. BÖLÜM

Platon'un kitaplarında, Tanrı'nın ezeli ve ebedi Sözünü keşfediyor, bedenlenen Sözün tevazusunu değil.

13. İlkin bana kibirlilerin her zaman karşısında olduğunu, alçakgönüllülere ise lütfunu hiç esirgemediğini kanıtlamak istedin, ayrıca insanlığa merhametinin ne kadar büyük olduğunu kanıtladın, çünkü tevazun sayesinde Sözün bedenlenmiş ve insanlar arasına yerleşmişti.[10] O büyük kibriyle kurum kurum kurulan bir adamı bana aracı kılıp şi-

---

8 *Liber Ecclesiasticus*, 18.1; *Liber Psalmorum*, 84.6.

9 ölümlülere.

10 *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.1-14.

fa bulmam için Platon'un Yunancadan Latinceye çevrilmiş kitaplarıyla tanıştırdın. Bu kitaplarda okuduklarım kelimesi kelimesine aynı olmasa da, tamamen aynı anlama gelecek, farklı çıkarımlar yapıp farklı yöntemlerle kanıtlayabileceğimiz ifadeler buldum. Şöyle ki: "Başlangıçta Söz vardı, Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Tanrı Sözdü. Söz başlangıçta Tanrı'yla birlikteydi, her şey Söz aracılığıyla yaratılmıştı ve yaratılmış olanlar O olmadan hiçbir şekilde yaratılamazdı. Yaşam bu Sözdeydi ve yaşam insanların ışığıydı; ve yaşam karanlıklara ışır, ama karanlıklar onu idrak edemez, çünkü insanın ruhu ışığın tanığı olsa da, kendisi ışık değildir, oysa Söz, yani Tanrı hakiki ışıktır, çünkü bu dünyaya gelen her insanı aydınlatır. O bu dünyadadır ve dünya Onun tarafından yaratıldı, ama dünya onu tanımadı."[11] Ama bu kitaplarda şöyle şeyler okumadım: "O kendi yarattıklarına geldi, ama kendisinin yarattıkları Onu kabul etmediler. Yine de O kendisini kabul eden ve Onun adına iman eden herkese Tanrı'nın çocukları olma hakkını verdi."[12]

14. Yine o kitaplarda şöyle ifadelere de rastladım: "Söz ya da Tanrı ne etten, ne kandan doğdu; insani iradeyle, yani bedensel iradeyle de doğmadı, sadece Tanrı'dan doğdu."[13] Ama o kitaplarda, "Söz bedenlendi ve biz insanların arasında yaşadı,"[14] gibi bir cümleye rastlamadım. Farklı şekillerde ifade edilmesine rağmen sıkça yer alan şu düşünceyi de öğrendim mesela o kitaplardan: "Oğul Baba'yla aynı biçimdeydi, ama Tanrı'ya eş olmayı bir hırsızlık olarak görmedi,[15] çünkü

[11] bir yabancıymış gibi davrandı. *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.1-12.

[12] *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.11-12.

[13] *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.13.

[14] *Evangelium Secundum Ionnem*, 1.14.

[15] *Epistula ad Philippenses*, 2.6.

doğası bakımından aynı tözdendi." Ama o kitaplarda şöyle şeyler söylenmiyordu: "Özünden feragat etti ve köle biçimini alarak kendisini insana benzer kıldı ve insan gibi davrandı; ölüme yazgılı hale gelinceye kadar, hatta çarmıha gerilerek ölecek kadar alçaldı. Öyle ki Tanrı onu ölümlüler arasından alıp yüceltsin, bütün adların en yücesi olan İsa adını ona lütfetsin ve gökyüzündeki, yeryüzündeki ve yeraltındaki bütün yaratıklar İsa adının önünde diz çöksün, bütün diller İsa'nın Baba Tanrı'nın yüceliğinde yaşamaya devam eden Rab olduğunu söylesin."[16] O kitaplar şöyle söylüyordu: "Senin tek evladın olan Oğlun seninle ezeli ve ebedi olarak varolacak; o bütün zamanlardan önce vardı, bütün zamanlardan sonra da varolacak ve hiçbir değişime uğramayacak, öyle ki Onun mükemmelliğine erişen ruhlar[17] kutlu olabilsinler ve kendi özlerinde varolan bilgelikten pay alarak bilge olmak üzere yeniden dirilsinler." Ama o kitaplarda şöyle bir ifade yoktu: "Günü geldiğinde imansızlar için öldü[18] ve sen biricik Oğlunu esirgemedin ve biz insanlık adına ondan feragat ettin.[19] Bütün bunları bilgelerden sakladın ve küçük çocuklara açıkladın, çile çekenler, dert çekenler Ona gelsin ve huzura kavuşsunlar diye. Çünkü O uysal, mazlum bir kalptir;[20] uysal olanlarımızı yasalarıyla terbiye eder,[21] boyun eğenlere kendi yollarını öğretir, çünkü bizim acizliğimizi ve çileli halimizi görür, bütün günahlarımızı affeder."[22] Ama üstün bilgiyi yüksek

---

16 *Epistula ad Philippenses*, 2.7-11.

17 Evangelium Secundum Ionnem, 1.16.

18 *Epistula ad Romanos*, 5.6.

19 *Epistula ad Romanos*, 8.32.

20 *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.25, 28, 29.

21 *Liber Psalmorum*, 24.9.

22 *Liber Psalmorum*, 24.18.

ökçeli bir çizme gibi ayaklarına giydiklerinden,[23] başı arşa değenler Onun, "Benden öğrenin, çünkü ben uysal ve mazlum kalbim ve siz ruhlarınızı bende huzura erdireceksiniz," dediğini işitmezler.[24] Hatta Tanrı'yı bilseler bile, "Tanrı'ya Tanrı olduğu için övgüler sunmazlar ve ona şükretmezler, kendi düşünceleri içinde kaybolurlar, duyarsızlıklarından yürekleri kararır; kendilerine bilge diye diye budalalaşırlar."[25]

15. Ayrıca bu kitaplarda, senin asla bozulamayan üstün doğanı bozulabilir doğaya sahip insanlara, kuşlara, dört ayaklı hayvanlara ve sürüngelere benzeyen putlara ve çeşit çeşit heykellere dönüştürdüklerini de okudum,[26] yani Esau'ın ilk doğan olma hakkını kaybetmesine neden olan o Mısır çorbasına dönüştürdüklerini.[27] İşte bu yüzden senden ilk doğan halk senin yerine dört ayaklı bir hayvan kafasına taptı, çünkü Mısır'a yürekten bağlandılar[28] ve senin suretini, yani kendi ruhlarını ot yiyen bir buzağı heykelinin önünde eğdiler.[29] İşte ben o kitaplarda bütün bunları okudum, ama bunlardan beslenmedim. Zaten sen de, ya Rab, Yakup'un Esau'dan daha küçük olmasının verdiği utancı seve seve

---

23 Tragedya oyuncuların giydiği yüksek ökçeli çizmeden bahsediliyor.

24 *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.29.

25 *Epistula ad Romanos*, 1.21-23.

26 *Epistula ad Romanos*, 1.23.

27 Esau (Esav): Yeni Ahit'te günahkâr ve imansız olarak geçen İshak ve Rebeka'nın ikiz oğullarından biri; kardeşinden önce doğmuştu. Kır hayatına âşık usta bir avcıydı ve dünya nimetlerine tapıyordu. İkizi Yakup ise tanrısal değerlere saygı gösteren bir kişilikti. İlk doğan olma hakkını bir mercimek çorbası için kendisinden sonra doğan ikiz kardeşine sattı. *Liber Genesis*, 25.33 vd.

28 *Actus Apostolorum*, 7.39.

29 *Liber Psalmorum*, 105.20.

yok ettin,[30] çünkü büyüğünü küçüğünün hizmetine verdin[31] ve putperest olan halkları mirasına kabul edeceğini söyledin. Ben de putperest bir halktan doğup sana gelmiştim ve halkına Mısır'dan getirmelerini buyurduğun altınlardaydı gözüm. Oysa nerede olurlarsa olsunlar bu altınların hepsi senindi. Havarin aracılığıyla Atinalılara şöyle söyledin: "Kimi şairlerinizin de dediği gibi, biz sizde yaşıyoruz, hareket ediyoruz ve biz sizdeyiz."[32] Doğru, o okuduğum kitapların yurdu Atina'ydı. Ama ben Mısır'ın putlarına hiç metelik vermedim, şu senin altınlarından yapılan, Tanrı'nın hakikatini bir yalana dönüştürerek, Yaratıcıdan çok yaratıklara tapınan ve onlara hizmet eden putlarına.[33]

10. BÖLÜM

Augustinus tanrısal olan şeyleri artık daha kolay anlıyor.

16. Platoncu kitaplar sayesinde kendi benliğimin derinlerine dönmem gerektiğini anladım ve senin kılavuzluğunda bunu başarabildim, çünkü sen benim yardımcılığımı üstlendin.[34] Benliğimin derinlerine girdim ve adeta gönül gözümle gördüm ki, gönül gözümün üstünde aklımdan çok daha üstün olan, hiç titremeden yanan bir Işık var. Öyle her etten, kandan yaratılmışın göreceği türde sıradan bir ışık değildi bu. Ya da bizim bildiğimiz türde büyük bir ışık da değildi, hani pırıltısı gitgide artan ve her yeri olanca parlaklığıyla kaplayan türde. Yok,

---

[30] *Liber Psalmorum*, 118.22.
[31] *Epistula ad Romanos*, 9.13.
[32] *Actus Apostolorum*, 17.28.
[33] *Epistula ad Romanos*, 1.25.
[34] *Liber Psalmorum*, 29.11.

öyle bir ışık değildi bu, bizim görüp bildiğimiz bütün ışıklardan çok, ama çok farklıydı. Benim aklımın üstündeydi, ama öyle zeytinyağının suyun üstünde olması gibi ya da gökyüzünün yeryüzünün üstünde olması gibi değil. Çok daha üstteydi, çünkü bu ışık beni yaratmıştı, ben onun çok altındaydım, çünkü bu ışık sayesinde yaratılmıştım. Hakikati bilen insan bu ışığı da bilir ve bu ışığı bilen ezeli ve ebedi olanı da bilir. Şefkat bu ışığı bilir. Ey ezeli ve ebedi Hakikat, Hakiki Şefkat ve Aziz Ebediyet! Hepsi sensin Tanrım ve ben gece gündüz senin hasretinle yanıyorum. Seni ilk tanıdığım an başımı tutup kaldırdın ki, görmem gerekeni görebileyim, ama ben henüz görmem gerekeni görmeye hazır değilim. Zayıf gözlerime öyle parlak bir ışık saçtın ki var gücünle, aşk ve dehşetle bir anda ürperiverdim. Senden çok uzaklarda, apayrı bir diyarda olduğumu anladım ve yücelerden senin sesini duyar gibi oldum: "Ben erginlerin besiniyim: büyü, ancak o zaman benden besleneceksin. Ama beni, bedeninin yediği besin gibi, kendi doğanda dönüştüremeyeceksin, sen benim doğama dönüşeceksin." O zaman anladım ki, sen insanı işlediği günah yüzünden terbiye ediyorsun ve ruhumun bir örümcek ağı gibi kurumasına izin veriyorsun.[35] Kendi kendime şöyle sordum: "Hakikat bir hiçlik mi yoksa, sınırlı ya da sınırsız biçimde bir mekâna yaygın olmadığına göre?" Çok uzaklardan haykırdın: "Hayır var, ben benim."[36] Ve ben bu sesi duydum, insan kalbinden gelen sesi nasıl duyuyorsa öyle duydum ve bütün şüphelerimi bir tarafa attım. Artık yaşadığımdan daha kolay kuşku duyardım, ama Hakikatin varlığından kuşku duymazdım, çünkü yaratılanlar aracılığıyla biz Hakikati açıkça görebiliyorduk.

---

[35] *Liber Psalmorum*, 38.14.

[36] *Liber Exodus*, 3.14.

11. BÖLÜM

Varolan varlıklar, varolmayan varlıklar.

17. Bunun üzerine senin altındaki varlıkları düşünmeye başladım ve onların mutlak anlamda varlığından ya da mutlak anlamda yokluğundan söz edilemeyeceğini anladım. Çünkü gerçekte onlar senden varlık buluyorlardı, ama öte yandan onlar sen değildi. Çünkü gerçekten varolan hiç değişmeden kalandı. Bana gelince, benim için iyi olan Tanrı'ya sıkı sıkı bağlanmamdı, çünkü onda kalıcı olamazsam, kendimde hiç kalıcı olamam. Oysa Tanrı kendinde hiç değişmeden kalarak her şeyi yeniliyor. Öyleyse sen benim Rabbimsin, çünkü senin benim iyiliğime hiç ihtiyacın yok.

12. BÖLÜM

Varolan her şey iyidir.

18. O zaman anladım ki, bozulmaya yazgılı varlıklar iyidir. Üstün iyi olmuş olsalardı ya da içlerinde hiç iyilik olmamış olsaydı bozulmaları da mümkün olmazdı. Çünkü üstün iyi olmuş olsalardı zaten bozulmaları da söz konusu olmazdı; içlerinde hiç iyilik olmamış olsaydı onlarda bozulabilecek bir şey de olmazdı. Bozulma zarar verir, iyiyi eksiltmedikçe zarar diye de bir şey olmazdı. Öyleyse ya bozulma zarar vermez, ama böyle bir şey mümkün değildir; ya da hiç şüphe yok ki, bozulabilen her şey iyilik bakımından noksandır. Ama tamamen iyilikten yoksun olmuş olsalardı hiçbir şekilde varolamazlardı. Varolmuş olsalardı ve bozulmaları mümkün olmamış olsaydı daha iyi olurlardı, çünkü hiç bozulmadan kalıcı olurlardı. İyiliği bütünüyle kaybederek varlıkların daha iyi olduğunu söylemek kadar mantıksız bir şey olabilir mi? Öyleyse varlıklar iyiliklerini bütünüyle kaybetmiş olsalardı bütünüyle hiçlik olurlar-

dı. İşte bu yüzden varoldukları sürece varlıklar iyidir. Öyleyse varolan ne varsa iyidir ve şu kökenini araştırmaya çalıştığım kötülük bir töz değildir, çünkü bir töz olmuş olsaydı iyi olacaktı. Kötülük ya bozulamaz bir töz olmalı, yani sahiden büyük bir iyilik olmalı ya da bozulabilir bir töz olmalı, yani iyi olmadıkça bozulması mümkün olmamalı. Buradan hareketle açıkça gördüm ve anladım ki, sen her şeyi iyi olarak yarattın ve senin yaratmadığın hiçbir töz mutlak anlamda yok. Sen her şeyi eşit şekilde yaratmadığına göre, varlıklar tek tek ele alındığında iyi, hepsi birden ele alındığında çok iyi. Çünkü bizim Tanrımız her şeyi çok iyi yarattı.[37]

13. BÖLÜM

Yaratılan her şey Tanrı'yı yüceltiyor.

19. Senin için kötülük diye bir şey yok, sadece senin için değil tabii, şu yarattığın evrende de kötülük diye bir şey yok. Çünkü senin dışında hiçbir şey yok ki, senin kurduğun bu düzene saldırıp onu bozsun. İşin aslı, evreni oluşturan parçalardaki bazı öğeler diğerleriyle uyumlu olmadığından biz onlara kötü diyoruz. Ama bu aynı öğeler başka şeylerle uyum sağlıyorlar ve iyi oluyorlar, aslında kendi başlarına iyiler. Birbiriyle uyumsuz olan bütün bu öğeler bizim dünya dediğimiz yaratımın alt seviyesiyle uyum içindeler. Bu dünyanın bulutlu ve rüzgârlı olan göğü dünyayla bire bir uyumlu mesela. "Bütün bunlar keşke olmasaydı," dersem, yanlış yapmış olurum. Çünkü bunlardan başka bir şey görmemiş olsaydım o zaman daha iyi şeyler isteyebilirdim. Ama yarattıkların sadece bu şeyler olmuş olsaydı bile yine de yapmam gereken tek şey seni yüceltmek olmalı. Çünkü seni yüceltme-

[37] *Liber Genesis*, 1.31.

mi gerektiren öyle çok şey var ki şu dünyada: şu toprak, şu mahlukat, şu derin uçurumlar, ateşler, buz, kar, dolu ve Sözünü açıkça kanıtlayan fırtınalı esintiler, şu dağlar, tepeler, meyve ağaçları, sedirler, vahşi hayvanlar, sürüler, sürüngenler ve havada uçan kuşlar; yeryüzündeki bütün krallıklar, bütün halklar, prensler, hâkimler, delikanlılar ve genç kızlar, yaşlısından gencine bütün insanlar, hepsi senin adını yüceltiyorlar.[38] İzin ver, göklerdeki varlıklar bile seni yüceltsin, seni yüceltsin Tanrım, yücelerdeki bütün melekler, şu bütün güçlerin, güneş ve ay, bütün yıldızlar, ışık, göklerin gökleri ve göklerin üstündeki sular senin adını yüceltsinler. İşte bütün bunları bir arada düşündüğümde, daha iyi bir dünya dilemekten vazgeçtim. Üstteki varlıklar alt seviyedeki varlıklara göre daha iyidir, şüphe yok, ama sağlıklı düşününce anladım ki, her şey bir bütün olarak ele alınırsa salt bu bütün kendinden daha üstün olan varlıklardan daha üstündü.

14. BÖLÜM

Akıl sağlığı yerinde olan insan Tanrı'nın yarattığı hiçbir şeye kusur bulmaz.

20. Senin yarattığın âlemin herhangi bir öğesine kusur bulanların akıl sağlığı yerinde değil demektir; tıpkı bende olduğu gibi, çünkü bir zamanlar senin yarattığın pek çok şeye kusur bulurdum. Ama ruhum "kusur bulduğum aslında Tanrı'nın kendisi" demeye cüret edemediğinden, kusur bulduğu şeylerin sana ait olduğunu kabullenmek istemezdi. İşte bu yüzden iki töz olduğunu düşünmeye başladı. Ama bu düşünceden bir türlü tatmin olmadı ve saçma sapan şeyler söylemeye

---

38 *Liber Psalmorum*, 148.7-12.

kalktı. Bu yanlıştan geri adım atarken bu kez de mekânın her yerine sonsuzca yayılan bir tanrı yarattı kendi kendine ve bu tanrının sen olduğunu sanıp onu yüreğine yerleştirdi. Yani kendi putuna bir tapınak dikmiş oldu yeniden, senin katında menfur olarak değerlendirilecek bir tapınak. Ama sen başımı okşayıp da gözlerimi boş hayaller görmemesi için kapadıktan sonra birazcık sakinleştim, deliliğim uykuya daldı. Sende uyandım ve senin farklı bir anlamda sınırsız olduğunu gördüm, ama bedenimin gözleriyle elde ettiğim bir görüş değildi bu.

15. BÖLÜM

Yaratılan varlıklardaki gerçeklik ve sahtelik.

21. Başka yaratıklara baktım sonra ve varoluşlarını sana borçlu olduklarını anladım. Sınırsız olan ne varsa sendeydi, ama bir mekândaymış gibi değil, başka şekilde sendeydiler. Çünkü sen her şeyi kendi elinde, yani Hakikatin kendisinde tutuyordun ve her şey varoldukları sürece gerçekti. Sahtelik diye bir şey yok; sahtelik, olmayan bir şeyi varmış gibi düşünmekten başka bir şey değil. Ben aynı zamanda her şeyin hem bulundukları konum, hem de bulundukları zaman açısından uyumlu olduğunu anladım, sadece senin ezeli ve ebedi olduğunu ve eserinin inşasına yüzyıllar geçtikten sonra başlamadığını da. Çünkü sen hep işinin başında olmasaydın ve sonsuza kadar da kalıcı olmasaydın, ister geçmiş olsun, isterse gelecek, yüzyıllar dediğimiz zaman ne gidebilirdi ne de gelebilirdi.

16. BÖLÜM

Her şey iyidir, her şey her şeyle uyumlu olmasa bile.

22. Yaşadığım deneyimlerden anladım ki, bir ekmeğin damak tadı

bozulmuş birine bayat, sağlıklı birine ise taze gelmesinde öyle şaşılacak bir yan yok. Işık gözleri iyi görmeyen birini rahatsız eder, ama gözleri iyi gören birini memnun eder. Aynı şekilde senin adaletin adaletsiz insanların hoşuna gitmez; nerde kaldı bunlar engereklerden, solucanlardan hoşlanacaklar. Oysa sen bu hayvanları yaratımının alt seviyelerine uygun olacak şekilde iyi olarak yarattın. Adaletsiz insanlar da bu alt seviyeye uygunlar. Bunlar senden farklılaştıkları oranda, bulundukları seviyeye, sana benzedikleri oranda da daha üst seviyeye daha uygun düşüyorlar. Adaletsizlik ne demek diye sordum sonra kendi kendime ve adaletsizliğin bir töz olmadığını, sadece irade bozukluğu olduğunu anladım, yani en yüce töz olan senden, ey Tanrım, yüz çevirip daha aşağı varlıklara yönelen, içsel yaşamını reddeden ve dışsal şeylerle böbürlenen bozuk bir irade olduğunu.

17. BÖLÜM

Tanrısal şeylerin bilgisine erişmekten alıkoyan engeller.

23. Senin yerine bir hayali değil de artık sadece seni sevmeye başlamama çok şaşırmıştım. Ama henüz senden aldığım hazzı sürdürecek kadar tutarlı değildim. Tam senin güzelliğine kapılıp gidiyorum derken birden kendi ağırlığımla senden uzaklaşmaya başlıyor, ümitsizlik içinde yeniden dünya haline dalıyordum. Bu ağırlık cinsel alışkanlığımdı. Ama sen her an aklımdaydın. Sana bağlanmam gerektiğinden bir an bile şüphe etmiyordum, ama henüz sana bağlanmaya hazır değildim. "Ölüme yazgılı beden ruhu ağırlaştırır ve bu topraktan yapılmış mesken zihni pek çok düşünceye daldırır."[39] Yine de senin görünmez doğan şu dünya kurulduğundan beri yarattığın onca varlıkla gözler önü-

---

[39] *Liber Sapientiae*, 9.15.

ne serildiğinden, senin sonsuz gücünden ve tanrısallığından adım gibi emindim.[40] Kendi kendime soruyordum, nasıl oluyor da şu gökteki ya da yerdeki varlıkların güzelliğini algılayabiliyordum, nasıl bir şey bana yardım ediyordu da değişime yazgılı varlıklar hakkında doğru bir hükme varabiliyordum ve "bu böyle olmalı, şu öyle olmamalı" diyebiliyordum ya da bunların böyle olmasına karar vermeye nasıl karar verebiliyordum. İşte bunları kendi kendime sorup dururken, benim değişime yazgılı zihnimin üstünde asla değişmeyen ve kendine özgü sonsuzluğu içinde bir hakikat olduğunu keşfettim. Böyle adım adım bedenlerden, bedendeki duyular aracılığıyla iletişim kuran ruha kadar yükseldim, oradan da bedensel duyuların ruhu dışsal nesnelerden haberdar eden içsel yetisine kadar çıktım, yani hayvanların da ulaşabileceği kadar yüksekliğe ulaştım. Buradan tekrar muhakeme yetisine kadar yükseldim, bu yeti bedensel duyularımızın algıladığı şey hakkında yargıda bulunmamızı sağlıyor. Bu yetinin de bende değişime yazgılı olduğunu anladım. Bu yeti beni saf aklın[41] kaynağına kadar yükseltti ve düşüncelerimi her zamanki yolundan geri çekti ve üzerine üşüşen hayallerin yarattığı karmaşadan uzaklaştırdı, nasıl bir ışıkla dolup taştığını görebileyim diye. İşte o noktada hiç tereddüt etmeden değişime yazgılı olmayan değişime yazgılı olandan daha üstündür diye haykırdı. Buradan anladım ki, saf akıl değişemez olanı bilebiliyordu, çünkü onu hiçbir şekilde bilmemiş olsaydı değişemez olanı değişebilir olana bu kadar kesin şekilde tercih edemezdi. Birden titreşen ışık şimşek gibi aydınlandı ve değişemez olanın ne olduğunu gösterdi. O anda anla-

---

40 *Epistulae ad Romanos*, 1.20.

41 Yunanca *nous*: Düşünmenin ilkesi ve gelip geçici olmayan tözü, insanın en yüksek yeteneği. Aristoteles'te teorik ve pratik düşünme gücü; Plotinus'ta akılla kavranan dünyanın, idealar alanının ilkesi.

dım ki, senin görülemez olan doğan senin yarattığın varlıklar aracılığıyla anlaşılıyordu. Ama benim gördüklerime odaklanacak gücüm yoktu. Zaafım yüzünden yeniden hüsrana uğradım ve her zamanki alışkanlıklarıma geri döndüm, beraberimde de gördüğüm bu şeyin aziz hatırasını ve sanki kokusunu hissettiğim, ama henüz yiyemediğim bir besine olan özlemimi çekip götürebildim ancak.

18. BÖLÜM

Sadece İsa'nın yolu bizi kurtuluşa erdirir.

24. Bir yol arıyordum, senin hazzına varmama yetecek gücü bana sağlayacak bir yol, ama bulamıyordum, ta ki Tanrı ile insan arasında şefaatçi görevini üstlenen insan bedenli Mesih İsa'yı,[42] yani her şeyin üzerinde olan ve sonsuza dek yüceltilecek Tanrı'yı kucaklayana kadar.[43] O beni çağırdı ve bana şöyle dedi: "Ben yaşam yoluyum, hakikatim, yaşamın kendisiyim.[44] O yemeye gücümün yetmediği besinimi bedenime katmıştı. Çünkü bütün varlıkları yarattığın o Bilgeliğini bebekliğimizde süt gibi emelim diye senin Sözün ete kemiğe bürünmüştü.[45] Ama ben henüz Tanrı'ya, yani tevazu sahibi İsa'ya sahip olacak kadar tevazu sahibi değildim, Onun bu zayıflığıyla bize ne tür bir ders vermek istediğini çıkaramıyordum. Oysa öğretilmek istenen şuydu: Ezeli ve ebedi Hakikat olan, yarattığın âlemin en üst seviyelerinden de yüksek olan Sözün kendisine teslim olanları kendi katına yükseltir. Âlemin aşağı seviyelerinde, bizi yarattığı balçıktan kendisi için müte-

---

42 *Epistula I ad Timotheum*, 2.5.

43 *Epistulae ad Romanos*, 9.5.

44 *Evangelium secundum Ioannem*, 14.6.

45 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.14.

vazı bir mesken inşa etmiştir. Bu sayede Ona gönülden bağlanmak isteyenleri önce kendisinden ayırır ve sonra kibirlerini kırarak, sevgilerini besleyerek kendi yanına çeker. Böylece bunlar kendilerine duydukları aşırı güvenle daha fazla kafalarının dikine gidemezler, tersine daha da alçalırlar. Çünkü bizim gibi deriden giysiler giyerek[46] kendisini alçaltan Tanrı'nın ayaklarının dibinde olduğunu görürler ve takatleri kesilip Onun önünde secdeye varırlar, sonunda O doğrulurken onları da yerden kaldırır.

19. BÖLÜM

İsa'nın bedenlenmesinin anlamı.

25. Bense farklı düşünüyordum, çünkü Rab İsa'mı düşündüğümde Onu ancak eşi menendi olmayan, mükemmel bilgelikte bir insan olarak düşünebiliyordum. Bana göre, özellikle bakire bir kadından mucizevi olarak doğmuş olmakla, ölümsüz yaşamı hak etmemiz için dünya malından vazgeçmemiz konusunda bize bir ders vermişti ve bizlere gösterdiği tanrısal öngörüsüyle bizim Öğretmenimiz olarak ayrıcalıklı bir yeri hak etmişti. Ama ete kemiğe bürünmüş Sözün arkasındaki derin sırla ilgili en ufak bir tahminim yoktu. Bu konudaki bütün bilgim Onun yaşamıyla ilgili yazılmış, yani onun yediğini içtiğini, uyuduğunu, yürüdüğünü, sevindiğini, üzüldüğünü ve vaazlar verdiğini aktaran şu Kutsal Kitaba dayanıyordu. Bir de bu Kitaptan, senin Sözün bedenlendiğinde Onun da insan gibi ruh ve akılla donatıldığını öğrenmiştim. O senin Sözünün değişime yazgılı olmadığını biliyorsa, herkes de bunu böyle bilir. Ben de aklım yettiğince artık bunu biliyordum ve bu

46 İnsanın ölümlü bir varlık olduğu dile getiriliyor. Bkz. *Liber Genesis*, 3.21: “Rab Tanrı Âdem'le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi.”

konuda en ufak bir şüphe duymuyordum. Çünkü bazen isteyerek, bazen istemeyerek bedeni hareket ettirmek, herhangi bir olaydan bazen etkilenmek, bazen etkilenmemek, kimi zaman birtakım simgelerle bilgece öğütlerde bulunmak, kimi zaman susmak değişime yazgılı doğası olan ruha ve akla özgü niteliklerdir. Onun da böyle davrandığını yazan Kitaplar bize yanlış bilgiler vermiş olsaydı o zaman bunlarda ne yazıyorsa yanlış olarak kabul edilir ve insanlık kurtuluşu için bu Kitapların hiçbirine iman beslemezdi. Demek ki bu Kitaplarda ne yazıyorsa doğruydu ve ben bunlardan İsa'nın bütün insanlığı temsil ettiğini anlamıştım. Onu sadece insan gibi bir bedene ya da düşünebilen, duyarlı bir ruha sahip bir varlık olarak görmüyordum, Onu serapa bir insan olarak görüyordum. O insanın öteki insanlardan çok üstün olduğunu düşünüyordum, sadece Hakikatin somut bir örneği olmasından değil, aynı zamanda tanrısal bilgelikten mükemmel derecede pay aldığı için üstün bir insani karakterle donanmış olmasından. Bu arada Alypius Katoliklerin İsa'nın bedenlenmiş Tanrı olduğuna, yani İsa'da salt Tanrı ve bedenin olduğuna inandıklarını söylüyordu. Onun düşüncesine göre, Katolikler İsa'da insani bir ruh ve zihin olmadığını ileri sürüyordu. Alypius İsa'nın yaşamıyla ilgili aktarılanlardan, canı ve aklı olmayan bir varlığın böyle davranışlar sergileyemeyeceğine o kadar inanmıştı ki, bu yüzden Hıristiyanlığa inancı da çok yavaş seyrediyordu. Ama sonradan bu yanılgısının Apollinaris'in sapkın taraftarlarından kaynaklandığının farkına vardı ve Hıristiyan inancının hazzına varıp onunla hemhal oldu.[47] Bana gelince, itiraf etmeliyim ki, ancak

---

[47] Alypius'un Hıristiyan inancına bütün gönlüyle bağlanmasına engel olan şey, İsa'nın yaşamını konu alan Kutsal Kitapların İsa'yı gerçek anlamda bir insan olarak sunmasıydı. Çünkü ona göre Katolik inancı İsa'nın Tanrı'nın bedenlenmesi olduğunu ileri sürüyordu. Alypius Katolik inancıyla ilgili

bir süre geçtikten sonra, "Söz insan oldu" ifadesindeki anlamı kavrayabildim ve Katolik inancındaki hakikatin Photinus'un yanlış yorumlarından ne kadar farklı olduğunu öğrendim.[48] Gerçekten de bu böyle, çünkü sapkınların yaptığı itirazlar senin Kilisenin ne kadar doğru düşüncelere ve ne derin bir öğretiye sahip olduğunu bize açıkça gösteriyor. Sapkınlar olacak ki, Tanrı'nın beğenisine mazhar olanlar zaaflarına yenik düşenler arasından yükselip kendilerini gösterebilsinler.[49]

20. BÖLÜM

Platon'un kitapları sayesinde daha bilgili, ama daha kibirli bir insana dönüşüyor.

26. O dönemde Platon'un kitaplarını okuduktan ve onlardan cisimsiz hakikati aramam gerektiğine ikna olduktan sonra bakışlarımı yarattığın varlıklar aracılığıyla anlaşılan görünmez doğana çevirdim,[50] ama ruhumun karanlığının bu yüceliği temaşa etmeme izin vermediğini görünce tam anlamıyla hüsrana uğradım. Ama senin varolduğundan ve senin sınırsız olduğundan emindim, sınırlı ya da sınırsız bir mekâna yaygın olmadığın halde senin hakiki olduğundan da emindim, çünkü sen hep olduğu gibi kalansın, hiçbir taraftan, hiçbir hareketle şu ya da bu şekilde değişime uğramazsın. Ayrıca her şeyin senden doğduğundan da emindim, bu-

---

düşündüklerinin Laodiceali piskopos Apollinaris'e ait olduğunu ve 381 yılında Constantinopolis Konsilinde sapkın düşünceler olarak ilan edildiğini öğrenince kuşkularından kurtuldu.

48 376 yılında ölen Sirmium piskoposu Photinus İsa'nın sadece bir insan olduğunu, Tanrı olmadığını iddia ediyordu.

49 *Epistula I ad Corinthios*, 11.19.

50 *Epistulae ad Romanos*, 1.20.

nun tartışmasız, en büyük kanıtı da her şeyin varolmasıydı. Evet, bütün bunlardan emindim, ama yine de senin hazzına varmaktan acizdim. Bir de işin uzmanıymışım gibi zevzeklik edip duruyordum. Kurtarıcımız İsa'da sana giden yolu aramamış olsaydım, yahu ne uzmanlığı, yok olup gidecektim. Bilge bir insanmışım gibi kendime havalar da vermeye başlamıştım bu arada. Tam anlamıyla sopalıktım, ama bu halimden hiç yüksünmediğim gibi, üstüne üstlük bilgimle kabardıkça kabarıyordum.[51] Hani neredeydi tevazu temeline kurulu, yani Mesih İsa üzerine kurulu şefkat? Platon'un kitapları bana bunu ne zaman öğretecekti? Eminim senin Kitaplarını okumadan önce benim önüme bu kitapları bilerek koydun, bu kitaplardan nasıl etkilendiğimi hafızamın bir köşesine yazayım ki, sonradan senin Kitaplarınla ıslah olunca ve yaralarım senin o şifalı parmaklarının dokunuşuyla iyileşince, küstahlık ile tövbekârlık arasında ya da gidecekleri yolu gören, ama nasıl gideceklerini bilmeyen insanlar ile kendilerini mutluluk ülkesine götürecek yolu görmekle kalmayıp orayı artık yuvaları bilen insanlar arasında nasıl bir fark olduğunu anlayabileyim ve ikisinin ayırdına varabileyim. Çünkü önce senin Kitaplarından bilgi edinmiş ve onları iyice hazmedip senin sevgine erişmiş olsaydım, daha sonra da Platon'un şu kitaplarıyla karşılaşmış olsaydım, belki de onlar beni sağlam temeller üzerine kurduğum inancımdan söküp alacaklardı ya da varsayalım ki ruhumun kurtuluşu için senin Kitaplarından emdiğim inançtan asla ödün vermedim, kim bilir belki o zaman da bu inanç sadece Platon'un kitaplarını okumakla da elde edilebilirdi diyecektim.

---

51 *Epistula I ad Corinthios*, 8.1.

21. BÖLÜM

Kutsal Kitapta bulduğunu, Platon'un kitaplarında bulamıyor.

27. Büyük bir hevesle Senin Ruhunun esinlediği Kutsal Kitaba sarıldım, özellikle de Havari Paulus'un metinlerine. Oysa bir zamanlar Paulus'un kendi kendisiyle çeliştiğini, vaazlarının içeriğinin tanrısal yasayla ve peygamberlerin öğretileriyle uyuşmadığını düşünmüş ve onunla ilgili kafamda sorular oluşmuştu, şimdi bu soruların hepsi uçup gitti. Artık açıkça anlıyordum ki, Paulus'un o kutsal sözleri tek bir anlama işaret ediyordu ve ben sonunda huşu içinde titremek neymiş öğrendim.[52] Onları okumaya başladım ve gördüm ki, Platoncu kitaplarda okuduğum hakikat burada senin inayetine övgüler yağdırılarak ifade ediliyor, gören göz hem gördüğünün hem de görme yetisinin kendisine lütfedilmiş bir armağan olmadığını sanıp kendisiyle böbürlenmesin diye –sen lütfetmedikçe insan neye sahip olabilir ki[53]– bütün çabasını seni, hep olduğu gibi kalan seni, sadece görebilmek için değil, aynı zamanda sana bağlanabilecek gücü de kazanmaya harcasın diye; çok uzaklarda olduğundan seni göremese bile yine de onu sana getirecek, seni görmesini ve sana bağlanmasını sağlayacak yoldan yürümeyi öğrenebilsin diye. Peki ama, insan iç benliğinde Tanrı'nın yasasını onaylasa bile aklın yasasıyla sürekli çatışan uzuvlarındaki o öteki yasaya nasıl karşı koyacak, kendisini uzuvlarındaki günah yasasının kölesi durumuna sokan öteki yasaya nasıl karşı koyacak?[54] Sen adilsin ya Rab; bizse günah işledik, kötülük yaptık, imansızlık ettik; senin

---

52 *Liber Psalmorum*, 2.11.

53 *Epistula I ad Corinthios*, 4.7.

54 *Epistula ad Romanos*, 7.22-23.

elin ağırlığınca indi üzerimize. Layığımızı bulduk ve o eski günahkâra, ölümün efendisine bir kez daha teslim olduk. Dil döküp kandırdı bizi ve irademizi senin Hakikatine en başından itibaren vefasızlık eden iradesine uydurmamızı istedi.[55] İnsan bu kadar acizse ne yapabilir? Onu bu ölümlü bedeninden kim kurtarabilir, kendin gibi ezeli ve ebedi olarak doğurduğun ve âlemi yaratmaya başladığın anda yarattığın, Rabbimiz, Mesih İsa'nın şefaatiyle bize lütfettiğin inayetinden başka kim kurtarabilir?[56] Bu dünyanın efendisi onda ölümü hak edecek bir suç bulamadı[57] ve onu öldürdü, böylece bizim aleyhimize olan yazılı antlaşma lağvedilmiş oldu.[58] İşte Platoncu kitaplarda bunların hiçbiri yok. Onların sayfaları imanın manasından bahsetmiyor, gözyaşı dökerek tövbe etmekten, sana sunulan kurbandan, şu ıstırap çeken ruhumuzdan, pişmanlık duyarak sana boynunu eğen şu yüreğimizden,[59]

---

55 Şeytan hiçbir zaman hak yoluna girmedi.

56 *Liber Proverbiorum*, 8.22. Augustinus o andan itibaren Paulus'un mektupları aracılığıyla, Mesih İsa'nın hem ruhu ve bedeniyle baştan sonra bir insan olduğunu, hem de Hakikatin kendisi olduğunu keşfediyor; İsa'nın Tanrı'nın ezeli ve ebedi Sözü olduğunu, yani Tanrı'nın bedenlenen Bilgeliği olduğunu anlıyor. Augustinus'un Platoncu kitaplarda görmediğini belirttiği nokta, hem maddi hem de ruhani olan Mesih İsa'nın Tanrı ve İnsan arasında şefaatçi olmasıydı. İsa insanın acizliği ile Tanrı'nın üstünlüğü arasındaki köprüydü. Bkz. Colin Starnes, s.197; Stacy Magedanz, s.54.

57 *Evangelium secundum Ioannem*, 14.30. İsa'nın çarmıha gerilmesini emreden Pilatus ima ediliyor. Yuhanna İncili'nde İsa, Pilatus'un kendisi üzerinde hiçbir yetkisi olmadığını ve insanlara Baba'ya gideceği için üzülmemelerini, tersine sevinmelerini söyler. Onun ölümüyle birlikte insanlar hakkında önyargılı kararlar veren yazılı yasa bozulmuş, yerini tanrısal yasa almıştır.

58 *Epistula ad Colossenses*, 2.14.

59 *Liber Psalmorum*, 51.17 (50.19).

halkına bağışladığın kurtuluştan, bir gelin gibi süslenmiş Kentten,[60] Kutsal Ruh'un bize verdiği güvenceden,[61] kefaretimizi içtiğimiz kadehlerden söz etmiyor.[62] Hiç kimse şu ilahiyi söylemiyor o kitaplarda: "Ruhum Tanrı'ya teslim olacak değil mi? Beni kurtuluşa erdirecek sadece Odur. Çünkü O benim Tanrım, benim kurtuluşum, benim sığınağım; Ondan başka hiçbir yere kımıldamayacağım."[63] Hiç kimse şu sesi işitmiyor o kitaplarda: "Çile çeken sizler, bana gelin."[64] Onun yüreği yumuşacık, tevazu dolu, o yüzden kimse ondan ders almak istemiyor. Çünkü sen bu öğretiyi bilgelerden ve ihtiyatlı davrananlardan esirgedin, küçük çocuklara açıkladın.[65] Ormanlık bir dağın zirvesinden huzur ülkesine şöyle bir bakmak, oraya varacak yolu bulamamak, başlarına yılan ya da ejderhayı komutan seçmiş kaçak eşkıyaların saldırmak için pusuda bekledikleri sarp geçitlerde boşa zaman harcamak başka şey, Göklerin Kralı'nın hâkimiyetinde, emniyet altına alınmış Kente götürecek yolu tutmak başka şeydir. Orada göksel ordudan firar etmiş kimse yoktur ki eşkıyalık etsin; işkence sayarlar çünkü böyle bir şeyi ve hep uzak dururlar. İşte havarilerinin en küçüğünün[66] yazdıklarını okurken her satırında başka türlü yüreğimi delip geçen sözler bunlardı. Bütün eserlerini düşündüm sonra, vecde kapıldım.

---

60 *Revelatio*, 21.2: "Ve ben, Ioannes, Kutsal Kentin, Kudüs'ün, Tanrı'nın yanından, yani Gökten inmekte olduğunu gördüm, güveyi için hazırlanan süslü bir gelin gibiydi."

61 *Epistula II ad Corinthios*, 1.22.

62 Aşai Rabbani ayininde şarap içilen kadehler.

63 *Liber Psalmorum*, 61.2.3.

64 *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.25.

65 Tanrı'nın kendisinden üstün olduğunu bilip Onun huzurunda küçülen ve Ona boyun eğenlere. Bkz. *Evangelium secundum Matthaeum*, 11.25, 28, 29.

66 Havari Paulus.

8. KİTAP

1. BÖLÜM

Yaşantısını daha iyi bir temele oturtmak için Simplicianus'a gitmeye karar veriyor.

1. Sana şükranlarımı sunarken ey Tanrım, lütfet, bana bahşettiğin iyilikleri hatırlayayım ve sana itiraf edeyim. Lütfet, senin aşkın kemiklerime kadar işlesin ve şöyle desinler: "Ya Rab, senin bir benzerin daha olabilir mi?[1] Benim zincirlerimi kıran sensin, şükranımı yoluna kurban olarak sunuyorum, kabul et."[2] Sana zincirlerimi nasıl kırdığını anlatacağım ki sana iman edenlerin hepsi anlattıklarımı işitince şöyle desinler: "Göğün ve Yerin Rabbine şükürler olsun; ne büyük, ne uludur Onun adı."[3] Sözlerin sımsıkı tutunmuştu yüreğime, her yanım senin ördüğün siperlerle çevreleniyordu.[4] Senin yaşamının ezeli ve ebedi olduğundan artık emindim, benim için hâlâ bir muamma olsa da, henüz onu buzlu bir cam ardından görüyor olsam da. Senin tözünün bozulamaz olduğuna ve bütün bozulabilir varlıkların bu tözden doğduğuna ilişkin şüphelerim artık ortadan kalkmıştı. Bütün arzum artık senden daha fazla emin olmak değil, sana sımsıkı sarılabilmekti. Ama şu gelip geçici yaşamımda her şey hâlâ suyun üstünde yüzüyordu, yüreğim eski mayasından tamamen arınmak zorundaydı.[5] Kurtarıcımız olan o

---

1 *Liber Psalmorum*, 35.10.

2 *Liber Psalmorum*, 115.16-17.

3 *Liber Psalmorum*, 71.18-19; 134.6.

4 Kutsal Kitapta yazılanlarla.

5 *Epistula I ad Corinthios*, 5.7 vd.

Yol beni çekiyordu,[6] ama onun dar geçitlerinden geçip gitmeye henüz karar vermiş değildim. Gönlüme girdin ve Simplicianus'a[7] gidersem gözümün önündekileri daha net görebileceğimi sezdim, çünkü Simplicianus'un senin sadık bir kulun olduğunu, senin nurunla aydınlandığını anlamıştım. Ayrıca gençliğinden bu yana yaşamını sana adadığını işitmiştim. Artık yaşlı bir adamdı, bütün ömrü boyunca sarsılmaz bir inançla senin yolundan yürümüş biri olarak bende çok deneyimli ve çok bilgili bir insan izlenimi bırakmıştı, sahiden de öyleydi. Bu yüzden kafamı kurcalayan sorunları onunla paylaşmak istedim, ne de olsa benim gibi müşkül durumda olan birine uygun bir yaşam tarzı önerebilir, ben de bu şekilde senin yoluna girebilirdim.

2. Çünkü baktığımda Kilisenin farklı farklı yollar tutan insanlarla dolu olduğunu görüyordum.[8] Ama artık dünyevi bir yaşam sürdürmek beni mutlu etmiyordu, böyle bir yaşam benim için artık koca bir yüktü, çünkü eskiden olduğu gibi mevki ve para kazanmak arzusuyla yanıp tutuşmuyordum, bunlar benim için artık katlanılamayacak kadar ağır bir kölelikti. Dünya malının benim için bir cazibesi kalmamıştı, hele senin tatlılığın ve âşığı olduğum o nurlu evinle kıyasladığımda. Ama kadınlara duyduğum aşka da hâlâ sımsıkı bağlıydım. Havarin bana evlenmeyi yasaklamadı, ama bana daha iyi bir yaşam biçimini öğütledi, özellikle herkesin önce kendisi gibi olmasını istedi. Bense zayıftım ve kendime daha kolay bir yol seçtim, işte sırf bu seçimim yüzünden yaşamımım geri kalanında kararsızlıklar içinde bocalayıp durdum, can sıkıcı sorunlarla boşa zaman harcadım. Katlanmak istemediğim başka meseleler de vardı, ama bunlarla bir şekilde hem-

---

6 İsa, İsa'nın yolu ya da yaşamı.

7 Milano piskoposu (339-400/401).

8 Kilisede evliler de vardı, bekârlar da.

hal olmak zorundaydım, çünkü evlilik hayatı bunu gerektiriyordu ve ben bu hayata bir kez kolumu kaptırırsam iyice kapana kısılırdım. Hakikatin ağzından şu cümlelerin döküldüğünü işittim: "Göksel Krallık uğruna kendi kendilerini hadım etmiş insanlar var; yine de bunu kabul edebilen etsin,"[9] diyordu. "Yüreğinde Tanrı sevgisi olmayan insan boşluktadır. Kendisine iyiyi gösteren şeylerde bile Onun kim olduğunu göremez." Neyse ki artık ben böyle bir boşlukta değildim; bu aşamayı geçmiştim ve senin yarattığın âlemin tanıklığında, senin bizim Yaratıcımız olduğunu anlamıştım, senin Sözünün Tanrı olan sende olduğunu ve seninle Tanrı'nın bir olduğunu ve her şeyi bu birlikle yarattığını anlamıştım. Tanrı tanımaz başka tür insanlar da var, bunlar Tanrı'yı bildikleri halde bu bildiklerini Tanrı gibi yüceltmiyorlar ya da Ona şükranlarını sunmuyorlar. Ben de bu hataya düşmüştüm, ama senin uğurlu elin imdadıma yetişti, beni düştüğüm bu hatadan çekip çıkardı ve sağlığıma kavuşacağım o doğru yola soktu. Çünkü sen insana dedin ki: "Bak, dindarlık asıl bilgeliktir. Bilge gibi görünmekten kaçın, çünkü kendilerine bilge diyenler budala duruma düştüler."[10] Evet, artık o pahalı inciyi bulmuştum ve onu satın almak için neyim varsa satmak zorundaydım; ama hâlâ kararsızdım.

2. BÖLÜM

Hatip Victorinus'un hak yoluna girişi.

3. Sonunda Simplicianus'a gittim, dönemin piskoposu Ambrosius'un gerçek babası kadar sevdiği vaftiz babasına. Yanılgılar içinde nasıl dönüp durduğumu anlattım ona. Roma'da hatiplik yapmış olan ve

---

[9] *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.12.

[10] *Epistula ad Romanos*, 1.22.

ölüm döşeğinde Hıristiyanlığı kabul ettiğini işittiğim Victorinus'un vaktiyle Latinceye çevirdiği Platon'un bazı kitaplarını da okuduğumu söyledim bir ara. Bunu duyunca beni tebrik etti, çünkü ona göre öteki felsefecilerin yazdığı eserlerde evrenin kurucu öğeleri hakkında bir dolu sahte ve yanıltıcı bilgiler vardı, oysa Platon'un kitaplarında faklı farklı şekillerde de olsa Tanrı ve Sözü ima ediliyordu. Ardından beni Tanrı'nın bilgelerden saklayıp küçük çocuklara açıkladığı İsa'ya özgü tevazuya davet etmek için Victorinus'la ilgili hatırlatmalarda bulundu. Victorinus'la ilgili anlattıklarını burada yinelemeden geçemeyeceğim. Çünkü bu anlatılanlar senin inayetini şükranlarla itiraf etmeme vesile olacak. Victorinus âlim bir ihtiyardı, özgür sanatların her dalında derin bilgisi vardı, felsefecilerin birçok kitabını okumuş ve onlar hakkında incelemeler kaleme almış, nice soylu senatöre hocalık yapmıştı. Öğreticiliğindeki o olağanüstü yeteneğini ölümsüzleştirmek için kendisine Roma Forumuna heykelinin dikilmesi teklif edilmiş, o da bunu kabul etmişti. Böyle bir şey bu dünyada yaşayan insanlar için çok büyük bir onurdur. Victorinus ileri yaşlarına değin putlara tapmış ve pagan tanrılar için düzenlenen ayinlere katılmıştı. Bu ayinler dönemin Roma'sının neredeyse bütün soylu kesimini aşka getirip, ruhlarını şu hilkat garibelerine, şu canavar tanrı güruhuna inanmaya sevk ediyordu, köpek gibi havlayan Anubis'e bile.[11] Anlayacağınız, bir zamanlar Neptunus, Venus ve Minerva'ya karşı silaha sarılmış olan bütün bu tanrılar, yenilgiye uğradıkları Romalıları kendilerine yakarır hale getirmişlerdi. İşte ihtiyar Victorinus da yıllarca gürül gürül bir sesle bu tanrıların savunucusu kesilmişti. Ama gün geldi senin İsa'nın çocuğu olmaktan, senin pınarında doğan bir bebek olmak-

---

[11] Mısır tanrılarından söz ediliyor. Bkz. Vergilius, *Aeneis*, 8.698-700.

tan, tevazu yularını ensesine geçirmekten, başını eğip yüz karası çarmıha teslim etmekten hiç utanmadı.[12]

4. Ya Rab, ya Rab, sen gökleri eğdin, kendin de aşağı indin, dağlara dokundun, tütmeye başladılar. Ne şekilde o kalbe girdin?[13] Simplicianus'un dediğine göre, Victorinus İncil'i okumuş, Hıristiyanlıkla ilgili bütün yazılanları büyük bir titizlikle incelemiş ve araştırmalarda bulunmuş. Bir gün Simplicianus'a şöyle demiş, ama öyle uluorta değil, gizlice ve bütün samimiyetiyle: "Artık bir Hıristiyan olduğumu bilmeni isterim." Buna karşılık Simplicianus ona şöyle olmuş: "Seni İsa'nın Kilisesi'nde görmedikçe buna inanmam ve seni bir Hıristiyan olarak görmem." O da gülerek şöyle demiş: "Demek Hıristiyanları Hıristiyan yapan şu duvarlar, öyle mi?" Sürekli tekrarlayıp durmuş Hıristiyan olduğunu, Simplicianus da ona hep aynı şeyi söylemiş, o da hep aynı şekilde duvarla ilgili şakasını yapıp gülmüş. Arkadaşlarını, yani şu şeytana tapan kibirlileri kızdırmaktan çekiniyormuş. Onların Babil gibi yüksek mevkilerinin zirvesinden, tıpkı Rabbimizin henüz yere devirmediği şu Lübnan sedirleri gibi yükseklerden[14] düşmanlık kasırgaları eser de yerle bir olurum diye düşünüyormuş. Ama Kutsal Kitabı okuyup hatmettikten sonra cesaretini toplamış ve insanların önünde İsa'nın adını itiraf etmekten çekinirse, kutsal meleklerinin önünde İsa tarafından reddedileceğinden korkmaya başlamış ve senin tevazu dolu Sözünün sırla-

---

12 Çarmıha gerilmek en utanç verici, en aşağılayıcı ve en zalim ölüm biçimiydi, çünkü Roma'nın gücüyle özdeşleştirilmişti. Büyük suç işleyenler çarmıhı idam yerine kadar omuzlarında taşırlardı. Bkz. Ellen G. White, *The Desire of Ages*, s. 416.

13 Victorinus'un kalbine. Augustinus burada dağların yüksekliğini insanların kibriyle özdeşleştiriyor. Tütmeye başlamak günahları itiraf etmekle eştir. *Liber Psalmorum*, 144.5.

14 *Liber Psalmorum*, 29.5.

rından utanır da, o gurur abidesi şeytanların pagan ayinlerine katılmaktan utanmazsa, bu şekilde onların gururuna ortaklık ederse ağır bir suça imza atıp sanık durumuna düşeceğini anlamış. Kibri küçümsemiş, Hakikatin önünde utançla eğilmiş ve hiç beklenmedik bir anda umulmadık bir şekilde Simplicianus'a şöyle demiş: "Kiliseye gidelim; artık bir Hıristiyan olmak istiyorum." Simplicianus öyle sevinmiş ki buna, kendine hakim olamayıp kalkıp onunla birlikte Kiliseye gitmiş. Victorinus Kilisede imanın temel sırlarına erişmiş, çok geçmeden de Roma'nın şaşkınlığı, Kilisenin sevinci arasında yeniden doğmak üzere kutsal suda yıkanıp vaftiz adını almış. Kibirliler seyretmiş bu olayı, öfkeden kudurmuşlar, dişlerini gıcırdata gıcırdata eriyip tükenmişler. Ama Rab Tanrı kulunun umududur, bu yüzden metelik bile vermemiş Victorinus o kibirlilere, o yalancı kaçıklara.

5. Nihayet imanını ikrar vakti gelip çatmış. Roma'daki âdete göre, senin yoluna girecek olanlar ezbere öğrendikleri birtakım sözleri yüksekçe bir kürsüye çıkıp inananların huzurunda ezberden okurlar. Simplicanus'un dediğine göre papazlar Victorinus'a imanını gizlice ikrar edebilme fırsatı da tanımışlar, âdet olduğu üzere ikrar etmekten utanan ve çekinen insanlara hep böyle bir fırsat tanırlarmış zaten. Ama Victorinus kurtuluşunu iman eden kalabalığın önünde açıkça dile getirmeyi yeğlemiş. Öğretmiş olduğu retorikte bir kurtuluş olmadığı halde bu mesleği kamu önünde icra etmişti. Kendi sözlerini onca çılgın kalabalığa ifade etmekten hiç çekinmemişse, senin sözünü senin mazlum halkına söylemekten niye korksun ki? İmanını ikrar etmek üzere kürsüye çıkarken, coşkulu sesler yükselmeye başlamış, onu tanıyan herkes sevinç içinde birbirinin kulağına adını fısıldıyormuş. Onu orada tanımayan mı var zaten? Derin bir uğultu duyulmuş sonra, neşe içinde toplaşan kalabalık hep bir ağızdan "Vic-

torinus, Victorinus" diye bağırıyormuş. Onu gördükleri anda da bir sevinç patlaması yaşanmış adeta, sonra aniden durulmuş ortalık, herkes onu dinlemek için susmuş. Victorinus kendine olan müthiş güveniyle imanını ikrar ettiğinde de herkes yüreğine alıp sarmak istemiş onu. Aşkla, iftiharla sarılmışlar ona: aşk ve iftihar ona sarılanların elleri olmuş o anda.

3. BÖLÜM

Günahkârların dine dönmesi Tanrı'yı ve melekleri daha fazla sevindirir.

6. Ey iyiliğin Tanrısı, nasıl oluyor da insanlar kendisinden umut kesilmişken büyük bir tehlikenin kıyısından dönen bir ruhun kurtuluşuna, kendisinden hiç umut kesilmeyen ya da az buçuk tehlikede olan bir ruhun kurtuluşundan daha çok seviniyor? Sen de, ey merhametli Baba, tövbe eden tek bir günahkâra sevindiğin kadar, dürüst oldukları için tövbe etmelerine gerek kalmayan doksan dokuz ruha sevinmiyorsun.[15] Bizler kaybolan koyununu sırtlayıp geri getiren çobanın sevincini ya da komşularının tebrikleri arasında bulduğu drahmiyi senin hazinene geri koyan kadının hikâyesini ne zaman işitsek, nasıl da büyük bir memnuniyetle kulak kabartıyoruz.[16] Se-

---

[15] *Evangelium secundum Lucam*, 15.4,7: "'Sizlerden birinin yüz koyunu olsa ve bunlardan bir tanesini kaybetse, doksan dokuzunu bozkırda bırakıp kaybolanı bulana dek onun ardına düşmez mi?' ... 'Size şunu söyleyeyim, aynı şekilde gökte, tövbe eden tek bir günahkâr için, tövbeyi gereksinmeyen doksan dokuz doğru kişi için duyulandan daha büyük sevinç duyulacaktır.' "

[16] *Evangelium secundum Lucam* 25.8-9: "Ya da on gümüş parası olan bir kadın bunlardan bir tanesini kaybetse, kandil yakıp evi süpürerek parayı bulana

nin yuvanda[17] ölüp yeniden dirilen, kaybolup yeniden bulunan küçük Oğlunun hikâyesi ne zaman okunsa, senin yuvanda kutlanan ayinlerde biz bu sevinci yeniden yaşıyor[18] ve gözyaşlarına boğuluyoruz.[19] Çünkü biz ve kutsal sevginle kutsallaşan meleklerin seviniyorsak senden ötürü seviniyoruz. Çünkü sen hep aynısın; sonsuza dek hep aynı şekilde kalamayacak olan şeylerin hepsini sonsuza dek hep aynı şekilde bilen sensin.

7. İnsanın ruhunda neler olup bitiyor da insan hep sahip olduğu şeylerden çok, yeniden bulduğu ya da kendisine iade edilen şeylere daha çok seviniyor? Bunu kanıtlayıcı daha nice örnek var, günlük yaşam bunun örnekleriyle dolu, bütün kanıtlarıyla "Evet, böyle," diye bas bas bağırıyor. Muzaffer komutan zaferini kutlar. Savaşmamış olsa zafer kazanamazdı. Savaşta tehlike arttıkça zafer sevinci de artar. Fırtı-

---

dek her tarafı didik didik aramaz mı? Parayı bulunca da arkadaşlarını, komşularını çağırıp 'benimle birlikte sevinin, kaybettiğim parayı buldum!' diyecektir."

17 Kilise.

18 Aşai Rabbani ayininde İsa'nın yaşamı ve öğretilerini içeren Müjdeler'den hikâyeler okunur ve yeniden yaşatılır.

19 *Evangelium secundum Lucam*, 15.10-24: Adamın biri servetini iki oğlu arasında paylaştırır. Büyüğü parasını alıp uzak bir ülkeye gider ve orada varını yoğunu sefahat âleminde çarçur edip harcar. Günün birinde bu ülkede bir kıtlık baş gösterir ve delikanlı da iyice fakirleşir. Sonunda birinin yanında domuz çobanlığı yapmaya başlar. Ama çok geçmeden hatasını anlar ve babasının yanına gidip, hem ona hem de Tanrı'ya karşı günah işlediğini ve babasının yanında işçi olarak çalışmaya razı olduğunu söylemeye karar verir. Öyle de yapar. Ama babası umulmadık şekilde onun bu isteğini sevinç içinde karşılar. Oğlunun sırtına kaftan geçirir, parmağına yüzükler takar, ayaklarına çarıklar giydirir, besili danalar keser, yer, içer, eğlenir. Çünkü ona göre oğlu ölmüş ve yeniden doğmuştur, kaybolmuş ve yeniden bulunmuştur.

na denizcileri vurur, gemileri battı batacaktır; ölümle burun buruna gelenlerin beti benzi atar, ama aniden duruluverir hem gök hem deniz, korkudan ödü patlayanlar arasında bu kez sevinç patlak verir. Sevdiğimiz biri hastalanır, onun için tehlike çanlarının çaldığını haber verir nabzı; sağlığına duacı olanlar onunla birlikte hastalanır. Hasta gitgide iyileşir sonra, evvelce olduğu gibi henüz sağlam şekilde basıp yere yürüyemiyor olsa da. Öyle bir sevinç yaşanır ki, hasta sağlıklıyken ve doğru dürüst yürüyorken hiç böyle bir sevinç yaşanmamıştır. Biz insanlar yaşamımızın sıradan zevklerini sıkıntı çekme pahasına elde ederiz, ister hiç beklemediğimiz ve irademiz dışında karşılaştığımız sıkıntılar olsun bunlar, isterse beklediğimiz ve bilerek başımıza doladığımız sıkıntılar. Açlık çekmenin, susuz kalmanın rahatsız ediciliğini bilmeseydik yemenin içmenin zevkine varamazdık. İçkiciler tuzlu şeyler yerler ki, içki içme arzuları rahatsız edici bir hal alsın, içki içtikleri anda da bu arzu dinsin ve yerini keyfe bıraksın. Âdettendir, nişanlı kızlar hemen kocaya verilmezler, önce koca bir iç çekecek, bekleyecek ki, kendisine verilen gelini öyle ucuza kapattım sanmasın.

8. Aynı durum küçük düşürücü, tiksindirici zevkler için de geçerlidir, helal ve yasal zevkler için de; en samimi ve en dürüst arkadaşlıkta da bu böyledir, ölen ve yeniden dirilen o delikanlının durumunda da; yani ne kadar büyük sevinç varsa öncesinde büyük bir sıkıntı yaşanır. Neden böyle oluyor Rab Tanrım, sen sonsuzluğun kendisi, sen sevincin kendisi olduğuna ve senin etrafındaki her şey mutluluğunu hep senden aldığına göre? Neden böyle, senin yarattıklarının bir kısmı böyle bir geri bir ileri gidip gelmek durumunda, neden bazen böyle husumet bazen barış yaşamak durumunda? Dünyanın düzeni mi böyle, bu sınırı sen mi çektin ona, göklerin en yükseklerinden yerin en dibine kadar, çağların başlangıcından en sonuna kadar, meleklerden

kurtçuklara kadar, ilk hareketten son harekete kadar iyi olan her şeyi, doğru olarak yarattığın her şeyi belli bir yere ve belli bir zamana yerleştirdiğinde? Vah bana, sen en yücelerde olanlardan bile ne kadar yücesin, en derinlerde olanlardan bile ne kadar derinsin! Sen bizden hiç gitmiyorsun, oysa biz ne zor dönüyoruz sana.

4. BÖLÜM

Soylu insanların dine dönmesinden duyulan büyük sevinç.

9. Haydi, ya Rab, uyandır, çağır bizi, yak ateşini, kap götür, rayihanı sal, tadını bırak, bırak ki seni sevelim, sana koşalım. Victorinus bir yana, cehennemin en kör karanlığında yaşayanlar bile dönüp senin yoluna girmedi mi, senin nurunla yanıp aydınlanmadı mı, senin nurunla yananlar senden güç bulup senin oğulların olmadı mı?[20] Ama bunlar halk arasında Victorinus kadar tanınmıyorlarsa, kimse onlar için öyle aşırı sevinç gösterisinde bulunmaz, hatta onları bilip tanıyanlar bile. Oysa birçok kişi ortak bir sevinci paylaştığında bireylerin sevinci de katlanır, çünkü insanlar birbirinin ateşini körükledikçe aralarında büyük bir coşku yaşanır. Dahası tanınmış kişilerin dine dönüşü diğer insanların kurtuluşu için de örnek oluşturur. Böylece peşlerinden birçok kişiyi de çekip götürmüş olurlar. İşte bu yüzden ünlü kişilerin dine dönüşleri seleflerini bile büyük sevince boğar, çünkü bu sevinç sırf ünlü kişilerin şahsına yönelik bir sevinç değildir. Elbette senin Kilisende zenginin fakire ya da soylunun soylu olmayana göre önceliği olduğunu aklıma bile getiremem, çünkü sen dünyanın güçsüz olarak gördüklerini seçtin ki, dünyanın güçlü olarak gördüklerinin burnu sürtülsün; bu dünyada soylu olmayan ne varsa, varmış gibi gö-

[20] *Evangelium secundum Ioannem*, 1.9, 12.

rünüp de aslında varolmayan ne kadar değersiz şey varsa sen onları seçtin, çünkü varolanları hiçliğe indirgemek istedin.[21] Hatta bu sözlerini havarilerinin en önemsizinin dilinden aktardın,[22] eyalet valisi Paulus'un[23] kibrine karşı savaşarak onu İsa'nın şefkatli boyunduruğu altına sokan ve Büyük Kral'ın eyalet valisi yapan ve kazandığı zaferinin nişanesi olarak vaktiyle Saulus olan adını Paulus olarak değiştirmeyi yeğleyen o kişinin dilinden.[24] Düşman en büyük bozgunu, hükmü altına aldığı ve kitleleri yönetmek için kullandığı insana yenildiğinde

[21] *Epistula I ad Corinthios*, 27-28. Augustinus burada, insanların gözünde kötü olan şeylerin Tanrı katında iyi olarak değerlendirilebileceğinden söz ediyor ve sonsuz olanın hükmü ile gelip geçici insanın hükmü arasındaki farkı açıkça vurguluyor.

[22] *Epistula I ad Corinthios*, 15.9: "Ben elçilerin en önemsiziyim. Tanrı'nın Kilisesine zulmettiğim için elçi olarak anılmaya bile layık değilim."

[23] Lucius Sergius Paulus: İmparator Claudius döneminde (İS I. yy) Kıbrıs'ın Romalı eyalet valisi. Havari Paulus sayesinde Hıristiyanlığı benimsemiştir.

[24] *Actus Apostolorum*, 13.7-12. Aziz Paulus Barnabas'la çıktığı ilk kutsal gezisinde Kıbrıs'a gider. Adayı baştan sona geçerek Baf'a (Paphos) gelirler. Orada büyücü ve sahte peygamber Baryeşu adında bir Yahudiyle karşılaşırlar. Baryeşu vali Sergius Paulus'a yakın biriydi. Akıllı bir kişi olan vali, Barnabas ile Paulus'u çağırtıp Tanrı Sözünü dinlemek ister. Ama Baryeşu ya da büyücü anlamına gelen öbür adıyla Elimas valiyi iman etmekten caydırmaya çalışır. Ama Kutsal Ruh'la dolan Aziz Paulus gözlerini Elimas'a diker ve ona şöyle der: "Ey İblis'in oğlu! Yüreğin bin türlü hile ve sahtekârlık dolu; doğru olan her şeyin düşmanısın. Rabbin düz yollarını çarpıtmaktan vazgeçmeyecek misin? İşte şimdi Rabbin eli sana kalktı. Kör olacaksın, bir süre gün ışığını göremeyeceksin." Paulus bunları söylediği anda adamın üzerine bir sis, bir karanlık çöker. Dört dönerek elinden tutup kendisine yol gösterecek birilerini aramaya başlar. Bu olaya tanık olan vali Paulus iman eder. Sergius Paulus'un Hıristiyan oluşu Paulus için büyük bir zaferdir. Bu zaferden sonra Aziz Paulus önceden Saulus olan adını Paulus olarak değiştirir.

yaşar. Ama düşman en çok soyluluklarına güvenip kibirlenenleri hükmü altına alır ve onların yetkesini kullanıp kitleleri yönetir. Şeytanın zapt edilemez bir kale kurduğu Victorinus'un yüreğinin, kitleleri darmaduman etmek için güçlü ve sivri bir ok olarak kullandığı Victorinus'un dilinin hak yoluna girmesi işte bu yüzden büyük bir sevince neden oldu. Senin çocuklarından da beklenen bu olayı olağanüstü bir coşkuyla kutlamalarıydı, çünkü Kralımız[25] mert bir adamı kendine tabi kılmıştı, çünkü Victorinus'un bütün kaplarının elinden alınıp yıkanıp paklandığına, Onun kutsal amacına uyarlandığına ve Rabbin hayırlı işlerinde kullanacağı araçlar halini aldığına tanık olmuşlardı.[26]

5. BÖLÜM

Augustinus'un hak yoluna girişini geciktiren nedenler.

10. Sadık kulun Simplicianus, Victorinus'un hikâyesini bana anlatır anlatmaz onun peşinden gitmek için yanıp tutuşmaya başladım. Zaten o da bana bu hikâyeyi bu yüzden anlatmıştı. Neden sonra hikâyesine bir de şunu ekledi: İmparator Iulianus zamanında Hıristiyanların edebiyat ve hitabet eğitimi vermelerini yasaklayan bir yasa yürürlüğe konmuş. Victorinus bu yasayı sevinçle karşılamış ve o laf cambazı okulunu bırakıp, bebeklerin dillerine bile belagat katan senin Sözünü tercih etmiş. Bu bana göre çok cesur bir hareketti, ama aynı zamanda bütün zamanını sana vakfetme fırsatını yakaladığı için şanslı da sayılırdı. Keşke benim de böyle bir fırsatım olsaydı diye iç geçirdim, ama

---

[25] Tanrımız.

[26] *Epistula II ad Timotheum*, 2.21: "... kişi kendisini bayağı işlerden çekerse onurlu amaçlara uygun, kutsal kılınmış, efendisine yararlı, her iyi işe hazır bir kap olur."

ben prangaya vurulmuştum, üstelik başkaları tarafından değil, tamamen kendi iradem tarafından prangalara vurulmuştum. Düşman iragemi sımsıkı tutmuş, bir zincir yapıp mahkûm etmişti kendine. Sapkın iradenin sonucu şehvettir. Şehvete tutsak olmak alışkanlık yaratır, bu alışkanlığa direnemezseniz zorunluluk haline gelir. İşte bu halka halka birbirine bağlanmış ve benim zincir dediğim kalın örgü her yanımı sıkıca sarmış beni tutsak kılmıştı. Bende henüz oluşmaya başlayan şu yeni irade, sana özgürce hizmet etmemi ve senin hazzına varmamı sağlayacak şu hakiki mutluluğun kaynağı Tanrım, eski alışkanlığımın güçlü kollarındaki eski irademin üstesinden gelecek kadar güçlü değildi daha. Bu yüzden bu iki irade, yani eskisi ve yenisi, yani biri şehvani diğeri ruhani irade birbirleriyle sürekli çatışıyordu ve bu kavga ortamı zihnimin bütün dikkatini dağıtıyordu.

11. Yaşadığım bu deneyimler sonucunda, *bedenin dürtüleri ile ruhun dürtüleri birbiriyle çatışır*[27] ifadesini okuduğumda bunun nasıl bir şey olduğunu artık anlıyordum. İkisinin arasında kalmıştım, ama benim gönlüm beğendiğim yanımda değil, daha çok beğenmediğim yanımdaydı. Beğenmediğim yanımda ise artık ben ben değildim, çünkü burada isteyerek yapacağım şeyleri çoğu zaman istemeyerek yapmak zorunda kalıyordum. Ama yine de alışkanlığımın bana karşı böylesine meydan okumasından kendim sorumluyum, çünkü isteyerek istemediğim bir duruma düşmüştüm. Günahkâr hak ettiği cezayı alıyorsa karşı çıkmaya hakkımız var mı? Neden hâlâ dünya halinden kopamadığımı ve senin hizmetine giremediğimi açıklamak istesem, eskiden olsa hakikatle ilgili bilgilerim bulanık derdim, ama şimdi böyle bir bahanem de kalmadı. Çünkü artık hakikatin anlamı benim için apaçıktı.

---

[27] *Epistula ad Galatas*, 5.17.

İşin aslı ben hâlâ bu dünyaya bağlı olduğumdan senin askerin olmayı reddediyordum ve şu yüklerin omzuma binmesinden korkacağıma yüklerimden kurtulmaktan korkuyordum.

12. Uyurken tatlı bir rehavet çöker ya insana, işte dünya yükü de öyle çöktü üzerime. Sana yoğunlaştırdığım düşüncelerim, adeta uykusundan uyanmak isteyen, ama derin uykusuna yenik düşüp tekrardan deliksiz bir uykuya dalan insanların çırpınınalarını andırıyordu. Hiç kimse sonsuza dek uyumak istemez, aklı başında olan herkes uyanık olmanın evla olduğunu bilir. Ama bedeni uyuşup ağırlaştığında ille de uyanık kalacağım diye diretmez, gönlü olmasa da şöyle birazcık serbest kalmanın tadını çıkarır, uyanma vakti gelmiş olsa bile. İşte aynı şekilde ben de senin aşkına teslim olmanın, kendi tensel arzuma yenik düşmekten daha iyi bir şey olduğunu biliyordum. Sana teslim olma düşüncesi beni mutlu ediyor ve gönlümü çeliyordu, ama tensel arzuma yenik düşmenin tadı başkaydı ve beni aşıyordu. Sen, "Ey sen, uyan uykundan, kalk ölüm döşeğinden, İsa seni aydınlatacak"[28] dediğinde, sana verecek bir yanıt bulamıyordum. Her şekilde söylediklerinin doğru olduğunu kanıtlamana rağmen ve senin Hakikatine kani olmama rağmen yine de tam bir yanıt veremiyordum; "Hemen," "İşte şimdi," "Az izin ver, n'olur" türünden uyuşuk, uykulu sözcükler dışında. Ama o "Hemen, işte şimdi" sözcükleri bir türlü şimdi olmuyordu, "Az izin ver, n'olur" sözcükleri ise uzadıkça uzuyordu. Öz varlığımda onayladığım yasanın bir hükmü kalmıyordu, bedenimdeki öteki yasa zihnimin yasasıyla çarpıştıkça ve bedenimde yerleşmiş olan günah yasasına beni tutsak kıldıkça. Günah yasası alışkanlığın yarattığı zorbalıktır ve gönül istemese de onunla çekip götürülür ve tutsak olur; la-

[28] *Epistula ad Ephesios*, 5.14.

yıktır da buna, çünkü isteyerek bu duruma düşer. O halde ben biçareyi şu ölümlü bedeninden, Rabbimiz Mesih İsa aracılığıyla lütfettiğin sevgin dışında başka kim kurtarabilir?[29]

6. BÖLÜM

Ponticianus, Antonius'un yaşamını anlatıyor.

13. Sımsıkı bağlı olduğum cinsel arzularımdan ve dünyevi meşgalelerimden beni nasıl kurtardığını anlatacağım şimdi ve senin adına itirafta bulunacağımı ya Rab, Yardımcım, Kurtarıcım. Gitgide artan gönül bulanıklığımla her zamanki gibi yaşayıp gidiyordum, her gün sana iç çekiyordum, olanca ağırlığıyla üstüme çullanan ve beni inim inim inleten dünya işlerimden vakit buldukça sık sık Kilisene uğruyordum. Alypius da benimle beraberdi, üçüncü kez atandığı hâkim danışmanlığı görevinden sonra hukuk mesleğine ara vermişti, şimdi yeniden fikirlerini satabileceği birilerini arıyordu, tıpkı benim gibi, ben de güzel konuşma sanatını satıyordum, sanki bu sanatta öğretici bir yan varmış gibi. Nebridius ise dostluk hatırına hepimizin samimi arkadaşı olan gramerci Verecundus'un derslerine destek oluyordu. Verecundus Milano'da doğmuştu ve halen oranın vatandaşıydı. Dostluğumuza sığınıp rica minnet aramızdan güvenilir birinin acilen kendisine yardımcı olmasını istemişti, böyle bir desteğe sahiden çok ihtiyacı vardı. Nebridius'un bu işi kabullenmesinin nedeni para kaygısı değildi, çünkü istese edebiyat öğretmenliği yaparak da bir hayli para kazanabilirdi. Ama çok kibar ve çok iyi bir insan olduğundan bizim ricamızı kırmaya gönlü el vermedi. Görevini de ihtiyatla yerine getirdi, dünyanın büyük adamlar olarak gördüğü kişilerce tanınmamaya özen gösterdi, ruh hu-

---

[29] *Epistula ad Romanos*, 7.24-25.

zurunu kaçırabilecek olaylardan uzak durdu. Kafası dinç olsun istiyordu, mümkün olduğunca bütün boş vakitlerini felsefi konularda araştırmalar yapmaya, okumaya ya da yapılan konuşmaları dinlemeye versin istiyordu.

14. Nebridius'un olmadığı bir gün –neden yoktu doğrusu hatırlamıyorum– hiç beklemediğimiz bir anda Ponticianus adında biri eve geldi, o sırada Alypiusla birlikte evdeydik. Ponticianus Afrika'dan hemşehrimizdi ve sarayda yüksek bir mevkiye sahipti. Bizden bir şey talep edecekmiş. Oturduk, sohbete başladık. O sırada tesadüfen önümüzdeki oyun masasının üstünde duran bir kitaba gözü takıldı. Kitabı aldı, açtı ve Paulus'un mektupları olduğunu anlayınca çok şaşırdı. Çünkü mesleğimle ilgili şu baş belası kitaplarımdan biridir diye düşünmüş. Şöyle bir gülümsedi ve tebrik edercesine yüzüme baktı. Aniden bu mektuplarla karşılaşması ve sadece bu mektupları göz önünde tuttuğumu görmesi onu hayrete düşürmüştü. Sofu bir Hıristiyandı, sık sık kiliseye gidiyor, senin huzurunda Tanrım, secdeye varıyor ve uzun uzun dualar ediyordu. Bu kitapların benim için derin bir araştırma konusu olduğunu belirttiğimde, Mısırlı keşiş Antonius'a kadar uzayan bir konuşma başladı aramızda. Senin kulların çok büyük saygı gösterirlermiş Antonius'a, bizse o ana kadar onun adını bile hiç işitmemiştik.[30] Bunu fark edince konuşmasını daha da ayrıntılı hale getirdi, o ulu adamı adeta damıta damıta akıtmak istiyordu şu cahil zihinlerimize, onu tanımadığımıza da hayret ediyordu bir yandan. Bu kadar yakın bir geçmişte, neredeyse yaşadığımız çağda, hem Ortodoks inancının hem de Katolik Kilisesinin kabul ettiği ve bir sürü insanın tanık olduğu mucizelerini işitmek kafamızı allak bullak etmişti doğru-

---

[30] Antonius'un yaşam öyküsü İskenderiye piskoposu Aziz Athanasius tarafından kaleme alınmıştır.

su. Hepimiz şaşkınlık içindeydik, bizler bu kadar çarpıcı bir hikâyeyi bilmediğimizden, Ponticianus ise bizim bu hikâyeyi daha önce hiç işitmemiş olmamızdan ötürü.

15. Buradan, konuşmanın konusu manastırlarda yaşayan insanlara, senin rayihanla ve çöllerin o bereketli vahalarıyla soluk alıp veren yaşam tarzlarına geldi; biz bunları da hiç bilmiyorduk. Milano'da, kent surlarının dışında, Ambrosius'un koruyuculuğunu üstlendiği bir manastır varmış ve biz bunu da bilmiyorduk. O anlattıkça anlatıyor, konuştukça konuşuyordu, bizse çıt çıkarmadan can kulağıyla onu dinliyorduk. Bir ara aklına geldi ve bize Trier'deyken,[31] imparatorun yarış meydanındaki gösterileri izlemekle meşgul olduğu bir akşamüstü, üç meslektaşıyla birlikte kent surlarının bitişiğindeki bahçelerde çıktığı gezintiden bahsetti: İki gruba ayrılmışlar, biri Ponticianus'la kalmış, diğer ikisi kendi başlarına gitmiş. İkinci çift öyle dolanırlarken karşılarına bir ev çıkıvermiş, senin sadık kullarından birileri oturuyormuş o evde, ruhça fakir, ama Göklerin Krallığına sahip olanlardan birileri.[32] İşte bu evde bir kitap bulmuşlar, Antonius'un yaşamını anlatan. Bu iki arkadaştan biri kitabı okumaya başlamış, hayran kalmış, yüreği tutuşmuş, okudukça yaşadığı yaşamı ve dünyevi mesleğini bırakıp senin hizmetine girmeyi düşünmeye başlamış. Her ikisi de sarayın gizli haber alma servisinde görevliymiş o sıra. Birdenbire kutsal bir aşkla dolmuş kitabı okuyan, sahiden utanmış ve kendi kendine çok kızmış, son-

---

[31] Gallia Belgica halkı olan Treveri'nin yaşadığı şehir. Mosel Nehri kıyılarına kurulu, Güneybatı Almanya'nın önemli şehirlerinden Trier. Saray 381 yılında Milano'ya taşınmadan önce, Diocletianus döneminde Batı Roma İmparatorluğunun başkentiydi.

[32] *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.3: "Ne mutlu ruhları fakir olanlara! Çünkü Göklerin Krallığı onlarındır."

ra arkadaşına çevirmiş gözlerini ve ona şöyle demiş: "N'olur söyle, çektiğimiz bunca zahmetin bize bir yararı olacak mı? Neyin peşinden koşturuyoruz? Devlete hizmet etmekteki amacımız ne? İmparatorun arkadaşı olmaktan daha iyi bir mevki elde edebilir miyiz şu sarayda? Bulunduğumuz bu mevkide bile yaşamımız pamuk ipliğine bağlı değil mi zaten, her an bir tehlikeyle karşı karşıya değil miyiz? Bundan daha tehlikeli bir başka mevkiye gelmek için kim bilir daha ne tehlikeleri göze almamız gerekecek? Sonra böyle bir mevkiye gelmek için daha ne kadar bekleyeceğiz? Oysa Tanrı'nın dostu olmak istesem anında olurum." Sözlerini bitirmiş, yepyeni bir yaşamı doğurmanın verdiği sancıyla gözlerini yeniden kitaba çevirmiş. Okumuş, okudukça gönlü hak yoluna girmiş, sadece senin görebileceğin şekilde; zihni bu dünyadan boşalmış sonra, o anda herkesin görebileceği şekilde. Kitabı okurken ve yüreğindeki akıntılar girdap olup dönüp dururken, zaman zaman bir çığlık yükselmiş derinlerinden, işte o an gideceği yolun daha iyi bir yol olduğunun ayırdına varmış ve kararını vermiş ve o andan itibaren senin kulun olmuş, arkadaşına şöyle demiş: "Artık bütün dünyevi hırslarımdan çekip kurtardım kendimi ve Tanrı'nın hizmetine girmeye karar verdim, şu andan itibaren bu yeni görevimde yapmam gerekeni yapacağım. Peşimden gelmeyeceksen bana karşı da çıkma." Bunun üzerine arkadaşı onun yanında olacağını söylemiş, mademki bu kadar büyükmüş bu ödül, bu kadar önemliymiş bu görev. Böylece her ikisi de sana teslim olmuşlar ve gerekli bedeli ödeyip, yani bütün mallarını mülklerini bir kenara atıp senin peşinden yürüyerek kulelerini inşa etmişler.[33] O sı-

---

[33] *Evangelium secundum Lucam*, 14.28-29: Aranızdan biri bir kule yapmak isterse, bunu tamamlayacak kadar parası var mı yok mu diye önce oturup yapacağı masrafı hesap etmez mi? Çünkü temel atıp da işi bitiremezse durumu gören herkes, "Bu adam inşaata başladı, ama bitiremedi" diyerek

rada Ponticianus ve yanındaki arkadaşı bahçenin başka yerlerinde gezinip bu ikisine bakınırken onların olduğu yere gelmişler, onları görmüşler ve hava karardığından artık dönme vaktinin geldiğini söylemişler. Arkadaşları ise verdikleri kararı ve amaçlarını anlatmaya başlamışlar onlara, nasıl olup da gönüllerine böyle bir isteğin doğduğunu, nasıl hayırla sonuçlandığını açıklamışlar ve bize katılmak istemiyorsanız karşı da çıkmayın demişler. Ama Ponticianus ve arkadaşı yürümekte oldukları yoldan geri dönmemiş, buna rağmen, dediğine bakılırsa, kendi hallerine oturup ağlamadan da edememişler, sonra bütün samimiyetleriyle arkadaşlarını kutlayıp onlardan dualarını üzerlerinden eksik etmemelerini istemişler. Ardından yüreklerini yeniden toprağa gömüp sarayın yolunu tutmuşlar. Arkadaşlarıysa yüreklerini gökyüzüne katıp evde kalmışlar. Bunların ikisi de nişanlıymış ve nişanlıları bu durumdan haberdar olunca ikisi de bakireliklerini sana adamışlar.

7. BÖLÜM

Ponticianus'un anlattıklarını dinledikten sonra yüreğinde bir eziklik hisseder.

16. İşte Ponticianus'un anlattıkları bunlardı. Ama o konuşurken, ya Rab, sen beni şöyle arkamdan tutup kendime döndürdün, çünkü ben kendimle yüzleşmek istemediğimden arkama saklanmıştım.[34] Sen beni gözümün önüne koydun, ne kadar kirli, ne kadar çirkin, ne kadar pespaye olduğumu, nasıl da çıbanlarla, irinlerle kaplandığımı görebileyim diye. Gördüm ve ürktüm, ama kendimden başka kaçabileceğim

onunla eğlenmeye başlar.

[34] *Liber Psalmorum*, 49.21.

bir yer yoktu. Bakışlarımı kendimden kaçırmaya çalıştığımda Ponticianus hikâyesini anlatmaya devam ediyordu ve sen bu şekilde bir kez daha beni kendimle karşı karşıya getiriyordun, kendimi gözlerimin önüne itiyordun ki kötülüğümü göreyim ve ondan nefret edeyim. Onu iyi tanıyordum, ama kendimi kandırıp onu kabullenmek istemiyordum ve zihnimden çıkarmaya çalışıyordum.

17. Ama bu kez hikâyelerini dinlediğim şu iki gence kanım iyice kaynamaya başlamıştı, ruhsal sağlıklarını kazanmak için kendilerini tamamen senin şifalı ellerine bırakmalarından etkilenmiştim. Onlarla kıyasladığımda iliklerime kadar kendimden nefret ettim. Yaşamımdan onca yıl öylesine akıp geçmişti, kaba hesapla on iki yıl, bana bilgelik aşkını aşılayan Cicero'nun *Hortensius*'unu on dokuz yaşımda okuduğuma göre. Gerçi artık dünyevi mutluluklardan sıtkım sıyrılmaya başlamıştı, ama hâlâ bahaneler buluyor ve bilgelik arayışına zaman ayırmıyordum. Oysa bırakın bilgeliği keşfetmeyi, sadece onu araştırmaya girişmek bile dünyanın bütün hazinelerini, bütün krallıklarını ve her an emrinize amade bekleyen bütün bedensel zevkleri keşfetmeye bedeldi. Ama ben öyle biçare bir gençtim ki, hatta ergenliğimin ilk yıllarında senden iffet dileyecek ve sana, "Beni iffetli kıl, kendime hâkim olmamı sağla, ama daha değil" diyecek kadar biçare. Olur da hemen beni işitirsin ve beni şu şehvani hastalığımdan hemen kurtarırsın diye korkuyordum, çünkü ben şehvetimi bastırmaktansa tatmin etmeyi yeğliyordum. Batıl inançların peşinde, yanlış yollarda yürüyüp gidiyordum, bunların doğru olduğunu düşündüğümden değil, yerlerine koyabileceğim başka inançlar bulamadığımdan. Ama samimi bir şekilde eğilmiyordum ki başka inançlara, tersine hepsine düşmanca bir tavırla karşı çıkıyordum.

18. Dünyevi hırslarımdan sıyrılıp sadece senin yoluna gireceğim

anı gün be gün geciktirmemin sebebi, bana göre, yönümü tayin edecek belirgin bir işaret görememememdi. İşte sonunda kendimin karşısında çırılçıplak kalacağım ve vicdanımın bana şöyle çıkışacağı an geldi: "Hani dilin? Kesin bir hakikat olmadığından, gelip geçici yüklerini atmak istemediğini söylüyordun ya sürekli. İşte kesin hakikat, ama sen hâlâ omuzlarında o yükleri taşıyorsun, oysa dünyevi şeyleri araştıracağım diye kendisini yiyip bitirmemiş, bu meseleler üzerine o kadar yıl kafa yormamış insanlar çoktan omuzlarından o yükleri atmış, yerine kanatlarını takmışlar." İşte böyle eziliyordu içim, korkunç bir utanç duygusu kaplıyordu her yanımı, Ponticianus ise hikâyesini anlatmayı hâlâ sürdürüyordu. Konuşmasına son verdi sonra, bizden isteyeceğini de istedi ve gitti, bense kendimle baş başa kaldım. Neler söylemedim ki kendime? Senin arkandan gitmek için çırpınırken beni takip etsin diye, ne sözler söylemedim kamçı gibi vura vura ruhuma? Ama o duraksıyordu, reddediyordu ve bir bahane de uyduramıyordu. Önceki iddialarının hepsi tükenmişti, hepsi çürütülmüştü; kala kala sessiz bir titreyiş kalmıştı geriye, alışkanlık kaynağının kurutulmasından ölümden korkar gibi korkuyordu, oysa bu kaynakla ölesiye kuruyup yok oluyordu.

8. BÖLÜM

İstediği şeyi gerçekleştirmek üzere tek başına bahçeye çekiliyor.

19. İçimdeki evimde büyük bir kavga yaşanıyordu, ruhuma cesurca karşı koyup yatak odamızda, yani yüreğimde başlatmıştım bu kavgayı. Hem zihnim, hem yüzüm allak bullak olmuştu, işte tam o anda Alypius'a dönüp haykırdım: "Daha ne bekliyoruz? Anlamı ne bu hikâyenin? Ne anladın? Cahiller ayağa kalkıp göğü tutuyorlar, bizse hiçbir

anlamı olmayan bunca bilgimizle, bak hâlâ şu etten kandan oluşmuş çamurda debelenip duruyoruz! Bizden önce yolu tuttukları için mi onları izlemekten utanıyoruz, peşlerinden gitmeye çaba sarf etmememiz daha utanç verici değil mi?" Buna benzer şeyler söyleyip durdum, öyle coşmuştum ki birden ondan koptum, o ise şaşkın şaşkın yüzüme bakıyor, susuyordu. Çünkü sesim bir garip çıkıyordu. Ruh halimi sarf ettiğim sözler değil de daha çok yüzüm, yanaklarım, gözlerim, rengim ve ses tonum daha fazla yansıtıyordu sanki. Kaldığımız evin ufak bir bahçesi vardı, nasıl bütün evi rahatça kullanıyorsak bu bahçeyi de o kadar rahat kullanabiliyorduk, çünkü ev sahibimiz, yani evin efendisi burada oturmuyordu. Yüreğimde kopan fırtına beni işte bu bahçeye sürükledi, kendi kendime vermiş olduğum o ateşli mücadelede beni burada artık kimse rahatsız edemezdi, ta ki senin bildiğin, ama benim bilmediğim çıkış yolunu bulana değin. Deliriyordum, ama aklımı başıma getirecek şekilde; ölüyordum, ama yeniden doğacak şekilde. Ne kadar hasta olduğumun farkındaydım, ama az sonra iyi olacağımı bilmiyordum. Bu yüzden bahçeye çıktım. Alypius da arkamdan geldi sonra usul usul. Ama onun oradaki varlığı benim yalnızlığıma ket vurmadı. Ben bu haldeyken hiç beni yalnız bırakabilir miydi? Evden olabildiğince uzak bir yere oturduk. Kendimden geçmiştim, doğru yola girmediğim ve seninle akdetmediğim için Tanrım, ruhum öfkeden ve üzüntüden karman çormandı, bir yandan da bütün kemiklerim sana teslim olmam gerektiğini bas bas bağırıyor ve gökyüzüne şükranlarını sunuyordu. Senin katına erişmek için ne gemilere ihtiyaç var, ne atlı arabalara, ne ayaklara ne de evle şu oturduğumuz yer arasındaki mesafe kadar yürümeye. Gitmek istemen yeter, o zaman oraya gitmekle kalmaz, aynı zamanda anında ulaşırsın, ama güçlü bir şekilde isteyeceksin bunu, tüm kalbinle, öyle yarım ağız bir o yola bir bu yola dö-

nüp durmadan, bir yanın yukarıya, diğer yanın aşağıya çekiştirmeden.

20. Kararsızlığımın verdiği ıstırapla elimi kolumu koyacak yer bulamıyordum, istediği şeyi yapacak gücü bulamayan ya da zincirlere vurulmuş veya hastalıktan zayıf düşmüş, yani bir şekilde hareket yetisi kısıtlanmış insanlar gibi. Saçlarımı yolduysam, alnıma vurduysam, parmaklarımı birbirine dolayıp dizlerime bağladıysam, bütün bunları istediğim için yaptım. Bedenimin itaat yeteneği olmasaydı bu hareketleri yapmak isteyebilirdim, ama yapamazdım. Demek ki benim yaptığım pek çok harekette hareket yapma isteği ile hareket yapma yetisi farklı şeylerdi. Ne var ki hiçbiriyle kıyaslanmayacak kadar çok hoşuma giden bir hareketi yapamıyordum, oysa istediğim anda bunu yapabilirdim, çünkü bunu yapmayı istemiş olsaydım bütün kalbimle istemiş olacaktım. Bu durumda hareket etme yeteneği iradeyle eş oluyordu, yani bir şey istemek onu yapmaktı. Buna rağmen öyle olmuyordu. Bedenim ruhumun en ufak isteğine kolayca boyun eğiyordu, örneğin emrettiği anda elini kolunu hareket ettirebiliyordu da ruhum kendisinin o büyük arzusuna itaat etmiyordu, oysa sadece istese bunu anında gerçekleştirebilirdi.

9. BÖLÜM

Zihnin kendi emrine itaat etmemesinin nedeni.

21. Bu tuhaf durum nereden kaynaklanıyor? Neden böyle oluyor? Merhametinle aydınlat beni, aydınlat ki acaba Âdemoğullarının çektiği onca sırlı cefada, onca gizli belada bir yanıt bulabilir miyim diye sana sorabileyim. Bu tuhaf durum nereden kaynaklanıyor? Neden böyle oluyor? Zihnim bedenime emrediyor ve o da ona anında boyun eğiyor; zihnim kendine emrediyor, ama dirençle karşılaşıyor. Zihin elini

kaldır diye emrediyor, emir bir anda yerine getiriliyor, öyle ki emir ile emrin yerine getirilmesi birbirinden ayırt edilemiyor bile. Ama zihin zihindir, el ise beden. Zihin zihnin istemesini emrediyor, emri alan zaten zihnin kendisi, ama zihin bu emri yerine getirmiyor. Bu tuhaf durum nereden kaynaklanıyor? Neden böyle oluyor? Yani zihin kendisine istemesi için emrediyor, ama o bunu yapmak isteyene kadar emri yerine getirmiyor, kısacası emrettiği şeyi yapmıyor. Demek ki tüm kalbiyle istemiyor, dolayısıyla tüm kalbiyle de emretmiyor. İstediği kadarını emrediyor, istemediği kadarı da emrettiği şeyi yerine getirmiyor. Çünkü irade, irade harekete geçsin diye emir veriyor, yani emri veren başkası değil, kendisi. Demek ki emri veren irade tam bir irade değil, bu yüzden emrettiği şey yerine gelmiyor. Tam bir irade olmuş olsaydı harekete geçsin diye emretmezdi, zaten harekete geçerdi. Öyleyse kısmen istemek ve kısmen istememek öyle tuhaf bir durum değil, sadece zihinsel bir hastalık; Hakikatin çağrısına uyarak tam olarak doğrulamayan, alışkanlığına yenik düşüp aşağıya çekilen zihnin bir hastalığı Demek ki iki irade var ve bunların ikisi de tam değil, çünkü birinde olan diğerinde yok.

10. BÖLÜM

İki farklı iradeden iki farklı doğanın çıktığına inanan Manicilere reddiye.

22. Boş konuşup insanın aklını çelenler nasıl senin huzurundan çekilip gittiyse Tanrım, aynı şekilde düşünüp taşınıp iki farklı iradeden biri iyi, diğeri kötü olmak üzere iki doğalı iki zihnin çıktığını iddia edenler de senin huzurundan çekilip gitsinler. Böyle kötü düşündükleri için aslında onların içi kötü. Ama aynı insanlar doğru düşün-

seler ve gerçeği görebilseler iyi olacaklar ve o zaman senin havarin onlara şöyle diyecek: "Vaktiyle karanlıktaydınız, ama şimdi Rab'da nurlandınız."[35] Ama onlar Rab'da nurlanmak istemiyorlar, kendilerinde nurlanmak istiyorlar, çünkü insan ruhunun doğasının Rabbin doğasıyla özdeş olduğunu sanıyorlar. Böyle sandıkları için de daha koyu karanlıklara bulanıyorlar, o korkunç kibirleri yüzünden senden, yani bu dünyaya gelen bütün insanları aydınlatan Hakiki Nurdan[36] gitgide uzaklaşıyorlar. Söylediklerinize dikkat edin, yüzünüz kızarsın, Ona yaklaşın ve Nurla dolun, yüzünüz artık kızarmasın.[37] Uzunca bir süredir niyetlendiğim Rab Tanrımın yoluna girme konusunda düşünüp tartışırken, anladım ki bu yola girmeyi isteyen de bendim, istemeyen de bendim. Sonuçta ikisi de bendim. Ne tam olarak istiyordum bunu, ne de tam olarak istemiyordum. Demek ki kendi kendimle savaşıyordum ve kendi kendimle düşünce ayrılığı yaşıyordum ve bu düşünce ayrılığı bana rağmen ortaya çıkıyordu. Ama bu durum bende başka bir zihnin olduğunu kanıtlamıyordu, sadece ceza çektiğimi kanıtlıyordu. Bu cezayı kendime veren ben değil, bendeki günahkârlıktı, yani özgür isteğimle işlediğim günahtan kaynaklanan bir günahkârlık; çünkü ben bir âdemoğluydum.

23. İçimizde birbiriyle çatışan iradeler kadar farklı doğalar olsaydı bunların sayısı ikiden fazla olurdu. Varsayalım falancı kişi Manicilerin toplantısına mı, yoksa tiyatroya mı gideceğine bir türlü karar verememiş olsun, Maniciler hemen şöyle haykıracaktır: "İşte size iki doğa. Bunların iyi olanı bize getirir, kötü olanı tiyatroya götürür. Yoksa birbirine zıt iki iradenin yarattığı bu ikilemi başka nasıl açıklayabilirsi-

[35] *Epistula ad Ephesios*, 5.8.

[36] *Evangelium secundum Ioannem*, 1.9.

[37] *Liber Psalmorum*, 33.6.

niz?" Bana soracak olursanız, bu iradelerin ikisi de kötü, çünkü biri Manicilere götürüyor, diğeri de tiyatroya. Ama Maniciler ancak kendilerine götüren iradenin iyi olduğuna inanıyor. Nasıl yani? Örneğin falancamız kara kara düşünüyor ve birbiriyle çatışan iki irade arasında bir o yana gidiyor, bir bu yana ve bir türlü tiyatroya mı, yoksa kilisemize mi gideceğine karar veremiyor. Manicilerin ona verecekleri yanıt da sallantılı olmayacak mı? Çünkü kendi kutsal öğretilerinin imbiğinden geçmiş ve kendi kiliselerinin taraftarı olmuş insanları onlara getirenin iyi irade olduğuna inandıklarına göre, buradan hareketle, ya iyi irade insanı kiliseye götürür demek zorunda kalacaklar –ki böyle bir şeyi demek istemeyeceklerdir– ya da aynı insanda iki kötü doğanın ve iki kötü zihnin birbiriyle çeliştiğini düşünmek zorunda kalacaklar ve her zamanki iddialarının, yani bir iradenin iyi, diğerinin kötü olduğuna ilişkin iddialarının doğru olmadığı ortaya çıkacak. Ya da gerçeği kabullenip karar aşamasındaki bir insanda farklı iradelerle fokur fokur kaynayan tek bir ruhun olduğunu reddetmeyecekler.

24. İşte aynı insanda iki iradenin çatıştığını açıkça gördüler, o zaman artık insanda birbirine zıt iki tözden ve birbirine zıt iki ilkeden doğan, biri iyi ve diğeri kötü olmak üzere birbirine zıt iki zihin var demesinler. Çünkü sen, ey Hakikat olan Tanrı, onların yanıldığını yüzlerine vurursun, iddialarını çürütür, şaşkına döndürürsün. Her iki iradenin de kötü olduğu durumlar olabilir. Örneğin falancı kişi falancayı zehirleyerek mi yoksa hançerleyerek mi öldüreceğine karar veremiyor olabilir; iki çiftliğe birden el koyamayınca şu çiftliğe mi, yoksa bu çiftliğe mi el koysam diye oturup düşünebilir; paramı zevk uğruna har vurup harman mı savursam, yoksa cimrilik edip paramı hiç harcamasam mı diye düşünebilir; yarış meydanına mı yoksa tiyatroya mı gideyim, çünkü bugün her ikisinde de gösteriler var diyebilir. Haydi

ben bu sonuncuya bir üçüncü seçenek ekleyeyim, aynı kişi hazır fırsatını yakalamışken başkasının evini mi soysam diye de düşünebilir, hatta dördüncü bir seçenek de ekleyeyim, aynı anda şansı yaver giderse gidip zina mı işlesem acaba diyebilir. Bütün bu seçenekler aynı anda ortaya çıkmış ve hepsi aynı şekilde arzulanıyor olsa bile yine de bir insan bunları aynı anda gerçekleştiremez ve zihni birbiriyle zıtlaşan iradeler arasında bölünür, hatta arzuladığı seçeneklerin sayısına göre gerektiğinde dört beş parçaya bölünür. Ama Maniciler insanda bu kadar çok sayıda farklı töz olduğunu bir türlü kabul etmek istemiyor. Oysa iyi iradeler söz konusu olduğunda bile aynı mantık geçerli. Örneğin Manicilere, acaba insan için hangisi iyi, Paulus'un Mektuplarını okumaktan duyulan haz mı, yoksa Mezmurlardaki o dingin tat mı ya da İncil'i yorumlamak mı, diye bir soru soracak olsam, her bir soruma "evet, bu iyi" diye yanıt vereceklerdir. E, öyleyse? Bu seçenekler aynı şekilde ve aynı anda hoş gelebiliyorsa, o zaman en hoşumuza gidecek seçeneğe karar verirken neden yüreğimiz farklı iradeler arasında bir o yana, bir bu yana gidip gelmesin ki? Bu iradelerin hepsi iyi olsa bile yine de aralarında bir savaş yaşanacaktır, ta ki artık o mu bu mu diye düşünmeden bütün kalbimizle yöneleceğimiz birini seçene kadar. İşte aynı şekilde bir yandan ebediyetin aşkına kapılıp yukarıya, bir yandan da geçici iyiliğin hazzına kapılıp aşağıya çekildiğimizde, ruhumuz var gücüyle direnir ve ne yukarıya ne de aşağıya gitmek istemezse, büyük sancılar içinde ikiye ayrılır, bir yanı hakikatten dolayı ebediyeti tercih eder, diğer yanı alışkanlığından dolayı geçici olanı terk etmez.

11. BÖLÜM

Augustinus'ta beden ve ruh kavgası.

25. İşte bu tür bir hastalıktan muzdariptim, işkence çekiyordum, kendimi her zamankinden daha acımasızca suçluyor, zincirlerimin içinde tamamen kopup parçalananana kadar bir o yana bir bu yana dönüp duruyordum; zaten artık ufak bir halka kalmıştı beni tutan, ama sonuçta yine de tutuyordu ya. Sense, ya Rab, yalın merhametinle korku ve utancın çift kat kırbacını yüreğimin en derinlerine indiriyordun, yeniden pes edeyim ve beni tutan şu minnacık, ince halka da kopmasın diye; yeniden güçleneyim ve beni daha sıkı zincirlere vur diye. Ruhumdan şöyle geçiriyordum: "Şimdi olsun, şimdi olsun," ve böyle diye diye artık son kararımı veriyordum. Evet, neredeyse veriyordum, ama veremiyordum, eski halime de dönemiyordum, kıyıda duruyordum ve yeniden soluklanıyordum. Ha gayret dedim yeniden, hedefe bir adımcık daha yaklaştım, bir adımcık daha, işte neredeyse neredeyse dokunuyordum, tutuyordum. Ama ulaşamıyordum, dokunamıyordum, tutamıyordum, ölümü ölmek ile yaşamı yaşamak arasında tereddütteydim; içime işlemiş kötülük hiç tatmadığım iyilikten daha hâkimdi üzerimde, beni farklı bir insan haline dönüştürecek ana yaklaştıkça daha büyük bir korku salıyordu içime, geri itmiyordu, döndürmüyordu da, ama boşlukta bırakıyordu.

26. Bir dolu ıvır zıvırdı beni tutan, boş kafalılıktan kaynaklanan saçma sapan şeyler, eski aşklar. Hepsi bedenimin eteğinden çekiştirip şöyle fısıldıyordu: "Bizi terk mi ediyorsun?" "O andan sonra seninle birlikte olamayacağız, hem de sonsuza kadar." "O andan sonra şunu ya da bunu yapman kesin yasak, hem de sonsuza kadar." Şu ya da bu dediğim şeylerle neler kastetmediler ki Tanrım, neler kastetmediler?

Merhametin bu kulunun ruhundan uzak tutsun hepsini! Kastettikleri ne iğrenç, ne çirkin şeyler! Ama artık kulağıma öyle uzaklardan geliyordu ki bu sesler. Yolda karşıma çıkmıyorlardı öyle açık açık, arkamdan gelen fısıltılardı sadece, ben uzaklaşıp giderken çimdikleyip kaçıveriyorlardı sanki, geriye bakmamı istercesine. Ama yine de beni alıkoyuyorlardı işte, kendimden kopmakta tereddüt ediyordum, onlardan kurtulmakta ve davet edildiğim yere geçmekte; alışkanlığım zorbalık edip şöyle söylüyordu bir yandan: "Onlarsız yaşayabileceğini mi sanıyorsun?"

27. Ama bu ses artık öyle cılız çıkıyordu ki. Çünkü yüzümü döndüğüm, ama geçmeye henüz cesaret edemediğim o kıyıdan nefse hâkimiyetin o iffetli güzelliği bütün duruluğuyla, cilvesiz tebessümüyle bana el ediyor, gel, tereddüt etme diyordu tevazu içinde; aziz ellerini uzatıyordu beni almak ve kucaklamak için, ne iyi örneklerle doluydu bu eller. Kimler kimler yoktu ki, oğlanlar, kızlar, her yaştan bir sürü genç, bir sürü insan, vakur dullar, yaşlı bakireler ve hepsinin ortasında nefse hâkimiyet; kısır değildi asla, tersine kocası olan senden doğan çocukların, sevinçlerin bereketli anasıydı o, ya Rab. Bana cesaret aşılayan tebessümüyle yüzüme gülüyor ve sanki şöyle söylüyordu: "Bu erkeklerin, bu kadınların yapabildiğini sen yapamayacak mısın yani? Bu erkekler, bu kadınlar Rab Tanrılarına değil de kendilerine güvendikleri için mi bunu başardılar sanıyorsun? Beni onlara bahşeden onların Rab Tanrısı. Neden sırtını kendine dayıyorsun ve sırtını kendine dayayınca öyle duramıyorsun? At kendini Ona, sakın korkma; düşmeyesin diye kendini hiç çekmeyecek senden. At kendini güvenle, yakalayacak seni, şifa verecek." Çok utanmaya başladım, çünkü hâlâ şu ıvır zıvır fısıltıları işitiyordum, hâlâ boşlukta asılı duruyordum. Bir kez daha atıldı, şöyle der gibi: "Şu dünyevi bedenin kirli fısıltılarına kulaklarını tı-

ka, körelt onları.[38] Senin hoşuna gidecek hazlardan bahsediyorlar, ama bu hazlar senin Rab Tanrı'nın yasasıyla uyuşmuyorlar."[39] Yüreğimde yaptığım bu muhasebe benim kendimle kavgamdan başka bir şey değildi. Bu arada Alypius hâlâ yanımda öyle çakılı duruyordu, daha önce hiç yaşamadığım bu sarsıntı nereye varacak böyle diye sessizce bekliyordu.

12. BÖLÜM

Kendisini uyaran bir sesle hak yoluna giriyor.

28. Bu derin tefekkür anı, yüreğimin en sırlı derinliklerinden bütün bedbahtlığımı çekip çıkarınca ve gözlerimin önüne serince büyük bir fırtına koptu, yağmur gibi inen gözyaşlarımı taşıyıp getirdi beraberinde. Hepsi sel olup aksın, hıçkırıklara boğulsun diye hemen Alypius'un yanından kalktım –ağladığım sırada yalnız kalmak bana daha iyi gelecekti– gölgesini bile görsem utanabileceğimi hissettiğimden, olabildiğince uzağa attım kendimi. O an ne halde olduğumu anladı, çünkü o sırada bir şeyler söylemiş olacağım ki, sesimin tonundan gözyaşlarımı zor tuttuğum belli olmuştu, sonra da kalkıp gitmiştim zaten. Alypius oturduğumuz yerde kalakalmıştı, hayretler içindeydi. Kendimi bir incir ağacının altına atıp öylece serildim yere, gözyaşlarımı artık tutamıyordum, sel gibi boşalıyordu gözlerimden, senin kabul edeceğin bir kurban olarak. Kelimeler aynı olmasa da şu anlama gelecek o kadar çok şey söyledim ki sana: "Ne zamana kadar ya Rab? Ne zamana kadar gazabını hissedeceğim üzerimde? Eskiden işlediğim günahları n'olur unutsan." Çünkü hissediyordum, bunların elleri hâlâ üzerim-

[38] *Epistula ad Colossenses*, 3.5.
[39] *Liber Psalmorum*, 118.85.

deydi. Feryat figan ederek haykırıyordum: "Daha ne kadar, ne kadar 'yarın, yarın,' diyeceğim?" Neden şimdi değil? Neden hemen şimdi sona ermiyor şu cenabet yaşamım?

29. Bunları söylüyor ve yüreğimin derin sancısıyla acı acı ağlıyordum. Birden bir ses çalındı kulağıma, yandaki evden geliyordu, bir erkek ya da kız çocuğu (hangisi pek çıkaramıyorum) şarkı söylüyordu sanki ve sık sık şöyle tekrarlıyordu: "Al oku, al oku." Birden yüzümün şekli değişti, çocukların bu tür bir şarkı söyleyip oynadıkları bir oyun var mı acaba diye iyice düşündüm, ama daha önce böyle bir şey duyduğumu hiç hatırlayamıyordum. Hıçkırıklarımı dindirdim, ayağa kalktım. Başka açıklaması yoktu bunun, düpedüz tanrısal bir emirdi, Kutsal Kitabı açmam ve gözüme ilk çarpan yeri okumam isteniyordu. Çünkü Antonius'un hikâyesini dinlemiştim ve onun İncil'in okunduğu bir sırada tesadüfen Kilisede olduğunu ve "Git, varını yoğunu sat, yoksullara ver, göklerdeki hazine senin olacaktır; haydi gel, beni izle," sözlerini işittiğinde de bunları kendisi için bir uyarı olarak gördüğünü ve bu tanrısal vahiyle birdenbire senin yoluna döndüğünü hatırlıyordum. Hemen Alypius'un oturduğu yere gittim. Çünkü onun yanından kalkıp gitmeden önce Paulus'un kitabını oraya koymuştum. Kitabı aldım, açtım ve gözüme ilk ilişen satırları içimden okumaya başladım: "Cümbüşe ve sarhoşluğa, fuhşa ve sefahate, çekişmeye ve kıskançlığa kapılmayın; Rab İsa Mesih'i giyinin, bedeninize ve bedeninizin şehvani arzularına öncelik vermeyin."[40] Daha fazla okumak istemedim, gerek de yoktu. Çünkü cümlenin sonuna geldiğim anda bir güven ışığı yayıldı yüreğime, kuşkularımın yarattığı tüm karanlıklar dağılıp gitti sanki.

---

[40] *Epistula ad Romanos*, 13.13-14.

30. Okuduğum yere parmağımı koyup ya da işte bir şekilde işaretleyip kitabı kapadım. Yüzüme gelen o huzurlu ifadeyle Alypius'a her şeyi anlattım. O da zihninden geçenleri bana anlattı, ben bunları hiç bilmiyordum. Kitapta okuduğum yeri görmek istediğini söyledi. Gösterdim, benim okuduğum satırların altındakiler ilgisini çekti. Ben metnin devamını bilmiyordum. Şöyleydi devamı: "İmanı zayıf olanı da aranıza kabul edin."[41] Bu sözün kendisi için söylenmiş olduğunu düşündü ve düşündüğünü bana da açıkladı. Bu çağrı onun imanını daha da güçlendirmişti, hiç tereddüt etmeden, sarsıntı falan da geçirmeden kesin kararını ve amacını belirleyip bana katıldı. Bu amaç hayırlı olduğu kadar onun ahlak ilkelerine de çok uygundu. Bu konuda zaten evvelden beri benden hep daha iyi ve hep daha farklı olmuştu. Sonra kalkıp anneme gittik ve olanı biteni ona anlattık. Çok sevindi. Nasıl hak yoluna girdiğimizi anlattık, havalara uçtu, bayram etti ve sana şükretti, istediğimizden ve düşündüğümüzden çok daha fazlasını yapacak gücü olan sana.[42] Çünkü boynunu büküp onca gözyaşı dökmüş, inim inim inlemiş ve benim için sana hep dua etmişti, şimdi isteğinin kat kat fazlasının kendisine bahşedildiğini görmüştü. Çünkü beni senin yoluna döndürmüştün, bir daha evlenmeyi düşünmeyecek, bu dünyaya ilişkin bütün beklentilerimi bir kenara atacak ve iman tahtasında hiç sendelemeden duracak kadar. Zaten benim orada duracağımı anneme yıllar önce rüyasında göstermiştin. Annemin yasını da sevince dönüştürmüştün, beklentisinin kat kat üstünde bir sevinçti bu, çok daha değerli, çok daha saf; benim bedenimden doğacak torunlarının kendisine vereceği sevinçle kıyaslanmayacak kadar.

---

[41] *Epistula ad Romanos*, 14.1.

[42] *Epistula ad Ephesios*, 3.20.

9. KİTAP

1. BÖLÜM

Tanrı'nın iyiliğine şükranlarını sunuyor, kendi bedbahtlığının farkına varıyor.

1. Ya Rab, ben senin kulunum, ben senin kulunum ve senin cariyenin oğluyum. Zincirlerimi kırdın; bunun için sana kurban sunup şükretmek istiyorum.[1] Lütfet, şu kalbim, şu dilim sana övgülerini sunsun, tüm kemiklerim şöyle desin: "Ya Rab, kim sana benzeyebilir?" Lütfet, böyle desinler ve sen bana şöyle yanıt ver, benim ruhuma şöyle söyle: "Senin kurtuluşun benim." Kimim ben, nasıl biriyim? Kötü şeyler yapmadım mı, yapmasam bile söylemedim mi, söylemesem bile niyetlenmedim mi? Ama sen, ya Rab, sen iyisin ve merhametlisin; uğurlu elin[2] ölümlü halimin derinliğini yoklayarak yüreğimin diplerinden fesat kuyusunu boşalttı. Benden bütün istediğin kendi arzularımı bir kenara bırakmam ve senin arzuladıklarını yerine getirmemdi. Peki ama, onca yıldır özgür iradem neredeydi, böyle bir anda hangi gizli, hangi derin çukurdan çıkartıldı ki, ben boynumu senin o yumuşacık boyunduruğuna uzatabildim, senin o hafif yükünü omuzlarıma alabildim ey Mesih İsa, ey Yardımcım, Kurtarıcım? Ne hoş bir şeydi benim için o ıvır zıvır lezzetlerden böyle bir anda kurtulmak, bir zamanlar kaybetmekten korkardım bunları, şimdi hepsinden vazgeçmek sevince boğdu beni. Çünkü bunları söküp atıyordun benden, ey hakiki ve en yüce tatlılık, söküp atıyordun ve bunların yerine sen süzülüyordun

---

1 *Liber Psalmorum*, 115.16-17.

2 Sağ elin.

içime, her türlü hazdan daha tatlı olan sen; etin kanın yerine her türlü ışıktan daha parlak, her türlü sırdan daha sırlı ve her türlü onurdan daha yüce olan sen süzülüyordun içime ve senin onurun kendilerini onurlu sananlarınkine hiç benzemiyordu. Şu dünyevi hırsların, şu kazanç tutkusunun gönül tüketen kemirişlerinden, şu çamurlarda yuvarlanmaktan ve şehvaniliğin sürekli kaşınan yarasından kurtulmuştu artık ruhum, artık seninle konuşuyordu, benim ışığım, bütün servetim ve esenliğim olan seninle, ya Rab Tanrım.

2. BÖLÜM

Retorik öğretmenliğinden ayrılma kararını sonbahar tatiline kadar erteliyor.

2. Senin huzurunda bir karar aldım ve dilimi sattığım şu retorik pazarından aniden, ortalığı velveleye verip ayrılmaktansa sessiz sakin çekilmeyi tercih ettim, çünkü zihinlerini senin yasana ya da senin sağladığın huzura vereceklerine, saçma sapan yalanlara, mahkemelerin hırgürüne veren öğrencilerimin artık benim dilimden dökülenleri silah diye satın almalarını ve bunlarla kendi ölkelerini kusmalarını istemiyordum. Neyse ki sonbahar tatiline sadece birkaç gün kalmıştı,[3] onları biraz daha idare edebilirim diye düşündüm, sonra resmen istifa edecektim ve senin sayesinde kurtuluşa erdiğim için bir daha kendimi satılığa çıkarmayacaktım. Senin huzurunda böyle kararlaştırmıştık, ama bu kararımız alenen bilinmiyordu, bir tek yakın dostlarımız bundan haberdardı. Başka kimseye duyurmamak üzere aramızda fikir birliğine varmıştık. Gerçi sen gözyaşı vadisinden yukarıya tırmanan ve

3 22 Ağustos-15 Ekim. Hasat ve bağbozumu zamanına denk düşen bu tarihler arasında avukatlar izne ayrılırdı.

yükseliş şarkıları söyleyen bizlere sivri uçlu oklar, kızgın kömürler vermiştin yalancı dillere gerekli yanıtı verelim diye. Çünkü bu diller yararlı öğütler verir gibi görünerek bizi yolumuzdan etmeye kalkabilir ve sever görünerek, yem yutar gibi bizi bir lokmada yutabilirlerdi.

3. Senin aşkın oklarıyla yüreğimizi dağlamıştı, iliklerimize işlemişti sözlerin, hep aklımızdaydı, siyahtan beyaza, ölüden diriye döndürdüğün kullarının örnek yaşamları doluşmuştu gözlerimizin önüne, ağır uykularımızı yakıp kül ediyor, kökten söküp atıyorlardı bir daha diplere vurmayalım diye. Öyle alev alev kavuruyorlardı ki bizleri, yalancı diller caydırıcı nefeslerini üflese bile söneceğine cayır cayır tutuşuyordu. Ama bütün dünyanın kutsal saydığı adın, hiç şüphe yok ki bizim bu kararımızı ve amacımızı övgülerle karşılayacak insanları da çıkaracaktı karşımıza. Bu yüzden neredeyse eli kulağında olan şu tatili beklemeyip erkenden görevden istifa etmek millete gösteriş gibi gelebilirdi, ne de olsa bu görev kamunun gözünde önemli bir yere sahipti. Sonuçta istifa etmemle birlikte bütün dikkatler üzerime çekilecek, tatile birkaç gün kala kasıtlı olarak istifa etmek istediğim düşünülecek ve adımı duyurmaya meraklıymışım gibi bir his uyanacak, sonra da hakkımda bir sürü dedikodu yapılacak. Böyle düşünmelerinin, aldığım kararı böyle değerlendirmelerinin, benim için hayırlı olacak bir işi kötülemelerinin bana hiç yararı olabilir mi?[4]

4. Her şey bir yana, yoğun şekilde verdiğim dersler yüzünden o yaz ciğerlerim de iflas bayrağını çekmek üzereydi, zor nefes alıp veriyordum. Göğsümdeki ağrılar hastalığın habercisiydi, bu yüzden öyle yüksek sesle ve uzun süre konuşmama engel oluyorlardı. Başlangıçta ba-

---

4 *Epistula ad Romanos*, 14.16: "Size göre iyi olanın kötülenmesine fırsat vermeyin."

yağı üzülmüştüm bu duruma, çünkü öğretmenliğin getirdiği yükten kurtulmam neredeyse zorunlu bir hal almıştı ya da en azından tedavi olup eski gücüme kavuşmak için belli bir süre derslere ara vermeliydim. Ama tamamen serbest kalıp bütün kalbimle senin Rab olduğunu anlamam gerektiğine karar verdiğimden ve bu kararımı da hayata geçirdiğimden beri –gönlümden geçeni sadece sen biliyorsun Tanrım– bu hastalığımdan memnun olmaya bile başladım, çünkü çocuklarının eğitimi için benim derslere ara vermemi hiç istemeyen velilerin hoşnutsuzluğunu gidermek için artık yalandan bahaneler uydurmama gerek kalmayacaktı. Bu anlamda bayağı rahatlamıştım, sabırla bu ara dönemin bitmesini bekledim, zaten yirmi gün kadar bir zaman kalmıştı şunun şurasında. Ama yine de geçmek bilmedi, çünkü artık bu kadar ağır bir işi yapmamın en büyük nedeni olan para kazanmak hırsından eser bile kalmamıştı bende. Bu hırsın yerini sabır almamış olsaydı hâlâ sürdürdüğüm bu işin altında ezilir kalırdım. Belki senin kullarından, benim de kardeşlerimden bazıları bütün kalbimle senin hizmetine girdiğim halde yalan kürsüsünde bir saat bile fazladan durmamı bir günah olarak değerlendirecekler. Bu konuyu tartışmak istemiyorum. Ama sen, merhamet dolu Rabbim, benim o korkunç, o ölümcül günahlarımla birlikte bu günahımı da vaftiz olduğum sırada bağışlayıp silmedin mi?

3. BÖLÜM

Verecundus ona çiftliğini kiralıyor.

5. Verecundus bizim bu mutluluğumuzu gördükçe derdinden eriyip bitiyordu. Çünkü dünyevi zincirlerle sımsıkı bağlandığından bizim grubumuzdan koptuğunu hissediyordu. Henüz Hıristiyan olma-

mıştı, ama karısı iman sahibiydi. Çıkmış olduğumuz bu yolculuğa katılmasına belki de en büyük engel oydu. Çünkü Verecundus her şeyi tam olarak yerine getirmedikçe Hıristiyan olmak istemediğini söylüyordu ve bu her şeye henüz hazır değildi. Yine de gayet kibar davranıp orada olduğumuz sürece kır evinde kalabileceğimizi söyledi. Dürüst insanların diriliş gününde, ya Rab, ona yaptığı bu iyiliğin karşılığını vereceksin,[5] hatta böyle insanların kazanacağı ödülü ona çoktan bağışlamıştın. Çünkü yanında olmadığımız bir sırada ağır bir hastalığa yakalanmış ve vaftiz olup imanlı bir insan olarak bu dünyadan göçüp gitmiş; biz o ara Roma'daydık.[6] Böylece sen sadece ona değil, bize de merhametini bağışlamış oldun, çünkü bizlere göstermiş olduğu o sıcak dostluğu düşünecek olursak, onun senin sürüne katılmadığını görseydik çektiğimiz acı dayanılmaz olurdu. Sana şükürler olsun Tanrımız! Çünkü bizler sana aitiz. Böyle olduğumuzu senin bizi yüreklendirmelerinden ve bizlere verdiğin tesellilerden anlıyoruz. Sen verdiğin sözü tutarsın, dünyanın arbedesinden uzaklaşıp sende huzur bulduğumuz Verecundus'un Cassiciacum'daki kır evine karşılık ona her daim yeşillikler içindeki cennetinin ferahlığını bahşettiğine eminiz. Çünkü bu dünyada işlediği günahlarını bağışladın ve onu süt pınarlarıyla dolu dağlara aldın, senin dağlarına, bereketli dağlara.[7]

6. Evet, Verecundus dertliydi o dönemlerde, ama Nebridius bizim sevincimizi paylaşıyordu. Gerçi o da henüz Hıristiyanlığı kabul etmemişti. Çünkü o korkunç yanılgının batağına saplanmış, senin Oğlunun

---

5 *Evangelium secundum Lucam*, 14.14: "Karşılığı dürüst insanlar dirildiği zaman sana verilecektir."

6 Augustinus 387 yılının yazında Milano'dan Afrika'ya gitmek üzere ayrıldı, ama çıkan iç savaş sonucunda zorunlu olarak Roma'da kaldı.

7 *Liber Psalmorum*, 67.16 (68.15).

bedeninin gerçek değil de bir hayal olduğuna inanmıştı. Yine de var gücüyle hakikatin peşine düşmesi onun düştüğü bataklıktan bir şekilde çıktığını gösteriyordu, henüz senin Kilisenin kutsal ayinlerine katılmamış olsa bile. Zaten benim hak yoluna girmemden ve senin kutsal suyunla yıkanıp yeniden hayat bulmamın hemen ardından o da vaftiz olup Katolik imanını benimsedi ve kusursuz bir saflık ve kendine hâkimiyet sergileyerek Afrika'da, sayesinde Hıristiyanlığı benimsemiş olan ailesiyle birlikte bedenin zincirlerinden kurtuldu. Şimdi İbrahim'in bağrında yaşıyor.[8] İbrahim'in bağrından ne kastediliyorsa işte Nebridius'cuğum da orada yaşıyor, benim can dostum, seninse ya Rab, eskiden azatlı kölen, şimdiyse evlatlığın. Bu soylu ruha zaten başka bir mekân yaraşır mı? Bana, şu insan müsveddesi cahil adama hep sorup durduğu o yerde yaşıyor Nebridius. Artık konuştuğumda bana kulak kabartmıyor, gönül ağzını dayamış senin pınarına, bilgelik içiyor içebildiğince, kana kana, hiç son bulmayacak bir mutluluk içinde. Böylesine sarhoş olsa da beni unutacağını hiç sanmıyorum, çünkü onun su içtiği pınar, yani sen ya Rab, bizi hep hatırlıyorsun. İşte o zamanki halimiz! Verecundus'un üzüntüsünü gidermeye çalışıyor, bizim esenliğe ermemizin dostluğumuzu sonlandırmayacağını söylüyorduk ve içindeki iman seviyesini, yani evli bir yaşama uygun olan seviyeyi koruması yönünde tavsiyelerde bulunuyorduk, Nebridius'u ise bizim peşimizden gelinceye değin sabırla bekliyorduk. Çünkü sınıra o kadar yaklaşmıştı ki, bir adım daha atsa kesin başaracaktı. Günler böyle akıp geçti ve nihayet o da dönüm noktasına geldi. Benim içinse bu günler bitmek bilmedi, çünkü artık tamamen özgür olmanın ve görevimden ayrılmanın özlemini çekiyor, iliklerime kadar tutuşup şu ilahiyi oku-

8 *Evangelium secundum Lucam*, 16.22: "Bir gün o yoksul adam öldü, melekler onu alıp İbrahim'in yanına götürdüler."

mak istiyordum: “Yüreğim sana yüzünü ara dedi, yüzünü aradım; yüzünü, ya Rab, hep arayacağım.”[9]

4. BÖLÜM

Cassiacum'da yazdığı kitaplar. Nebridius'a yazdığı mektuplar. Mezmurları derin bir imanla okurken birdenbire tutan şiddetli diş ağrısı.

7. Hitabet öğretmenliğinden resmen kurtulacağım gün sonunda gelip çattı, gerçi düşünce olarak ben çoktan bu görevden ayrılmıştım. Artık bu düşüncem gerçek oldu. Önce yüreğimdeki bağları söküp atmıştın, şimdi de dilimdeki bağları söküp attın. Yakınlarımla kır evine giderken sevinç içinde sana şükranlarımı sunuyordum.[10] Burada kaleme aldığım bütün kitaplarım artık tamamen senin hizmetine girmişlerdi, her ne kadar hâlâ o kibirli okulların havasını taşısalar da, son kez soluk alıp veriyor gibi görünmeleri bunun açık bir kanıtı. Bu kitaplar şu an yanımda olan yakınlarımla yaptığım tartışmaları ve sadece senin huzurunda kendi kendimle yaptığım konuşmaları içeriyorlar. Ayrıca şu sırada yanımızda olmayan Nebridius'la yaptığımız tartışmaları içeren mektuplar da bu durumu kanıtlamakta. Ama bize bahşettiğin yüce iyiliklerinin hepsini kaleme alacağım yeterli zamanı bulabilecek miydim bir gün, özellikle daha önemli konulara girmekte acele ettiğim o dönemde? Çünkü hafızam beni geçmişe çağırıyor ve beni hangi gizli

---

9 *Liber Psalmorum*, 27.8.

10 Kır evinde Augustinus yanında annesi Monica, o sıralarda 15 yaşlarında olan oğlu Adeodatus, erkek kardeşi Navigius, akrabaları Rusticus ve Fastidianus, aynı zamanda dostları da olan öğrencileri Alypius, Trygetius ve Licentius bulunmaktaydı.

üvendirelerle terbiye ettiğini sana itiraf etmek bana öyle tatlı geliyor ki, ya Rab, düşüncemin dağlarını tepelerini eğerek beni nasıl yere indirdiğini, eğri büğrü yollarımı nasıl düzleştirdiğini, engebelerimi nasıl yumuşattığını itiraf etmek ve ahretlik kardeşim Alypius'un senin biricik Oğlun, bizim Rabbimiz ve Kurtarıcımız İsa Mesih'in adına nasıl secdeye vardığını itiraf etmek. Çünkü o ilk başlarda benim eserlerimde İsa'nın adının geçmesini hiç hoş karşılamıyordu. Bu eserlerden Kilisenin yılanların panzehiri olan şifalı otları yerine okulların servi ağaçlarının kokusunu almak istiyordu, yani Rabbimizin artık alaşağı ettiği servilerin.

8. Davud'un Mezmurlarını, şu iman ilahilerini, kibir esintilerinin giremediği dinsel ezgileri sana nasıl haykırmıştım Tanrım! Senin hakiki aşkını henüz tadan biriydim, bu kır evinde istirahate çekilen acemi bir öğrenciydim henüz, başka bir acemi öğrenciyle, Alypius'la birlikte. Annem de hep yanımızdaydı, görünüşünde kadınca, inancında erkekçe bir tavır sergileyerek, yaşlılığının getirdiği dinginlikle, analara has şefkatiyle, Hıristiyanlığa olan sonsuz sadakatiyle hep yanımızdaydı. O Mezmurları okurken nasıl da haykırıyordum sana, o ezgilerden nasıl alev alev çağlıyordum sana, nasıl yanıp tutuşuyordum, mümkün olabilse ve ben insanoğlunun kibrini kırmak için bu ilaheleri tüm dünyaya okuyabilsem diye! Ama bu ilahiler zaten dünyanın dört bir köşesinde okunuyor, senin yakıcı ateşinden kimse gizlenmiyor.[11] Ne içten, ne acı bir öfke besliyordum Manicilere, ama hemen ardından acıyordum da, çünkü onların senin gizemlerinden, senin ilaçlarından haberleri yok, kendilerine şifa verecek panzehiri nasıl da çılgınca reddetmekteler! Keşke bana hiç fark ettirmeden şu an yanımda olsalardı da, yüzü-

[11] *Liber Psalmorum*, 19.6.

mü görseler, haykırışlarımı işitseler ve şu Mezmurların beni nasıl etkilediğini görselerdi: "Sana seslendiğimde sesimi işittin ey Tanrım, Adaletim; sıkıntıya düştüğümde ferahlık verdin içime. Acı bana ya Rab, dualarımı işit."[12] Bu sözleri bütün kalbimle söylediğimi, bunları nasıl yorumladığımı anlamaları için keşke bana hiç fark ettirmeden beni dinleyebilselerdi. Çünkü beni gördüklerini ve dinlediklerini fark etseydim, doğrusu bunları okuyamazdım, bunları bu şekilde okuyamazdım. Okumuş olsaydım bile onlar bu haykırışların senin huzurunda kendi kendimle, kendi kendime okuduğumda olduğu gibi nasıl da yüreğimin ta derinliklerinden geldiğini anlamazlardı.

9. Korkudan titriyordum, ama aynı zamanda senin merhamet edeceğin umuduyla ve mutluluğuyla yanıp tutuşuyordum ey Baba.[13] Bütün duygularım gözlerimden, sesimden belli oluyordu, iyilik dolu ruhun bize dönüp, "Ey insanoğulları, daha ne kadar kalpleriniz böyle kaskatı olacak? Neden boş şeyleri seviyorsunuz, yalanın peşinden gidiyorsunuz?"[14] diyeceksin. Evet, boş şeyleri sevmiştim ve yalanın peşine düşmüştüm. Ama sen, ya Rab, artık şu aziz Oğlunu yüceltmiş, ölüler arasından kaldırıp sağ eline oturtmuştun ki o yücelerden kendi vaadini, yani Şefaatçiyi, Hakikatin Ruhunu göndersin. Gerçi çoktan göndermişti bu Ruhu, ama ben bunu hiç bilmiyordum. Çoktan göndermişti, çünkü O çoktan yücelmiş ve ölüler arasından dirilmiş ve göğe yükselmişti.[15] Kutsal Ruh insanlığa gönderilmeden önce İsa henüz

---

[12] *Liber Psalmorum*, 4.1.

[13] *Liber Psalmorum*, 31.7.

[14] *Liber Psalmorum*, 4.2.

[15] *Evangelium secundum Ioannem*, 7.39: "Bunu, kendisine iman edenlerin alacakları Ruhla ilgili olarak söylüyordu. Ruh henüz verilmemişti. Çünkü İsa henüz yücelmemişti."

yücelmemişti. Peygamber şöyle haykırıyor:[16] "Daha ne kadar kalpleriniz böyle kaskatı olacak? Neden boş şeyleri seviyorsunuz, yalanın peşinden gidiyorsunuz? Bilin ki artık Rab kutsal Oğlunu yüceltti."[17] *Daha ne kadar* diye haykırıyor peygamber, *bilin* diye haykırıyor. Ama ben yıllar yılı hiçbir şey bilmeden boş şeyleri sevdim, yalanın peşinden gittim. İşte bu yüzden Mezmurları işittiğimde titredim, çünkü o zaman hatırladım ki ben de bu sözlerin hitap ettiği kişiler gibiydim. Çünkü hakikat yerine inandığım hayallerde boş şeyler vardı, yalan vardı. Bunları hatırlamaktan duyduğum acıyla, defalarca avazım çıktığı kadar haykırdım. Keşke hâlâ bu boş şeyleri sevenler ve yalanı arayanlar beni işitseler. Belki o zaman mideleri bulanır ve bunları kusarlar, sen de sana haykırırlarken işitirsin onları. Çünkü bizler için senden şefaat dileyen, tensel anlamda bizler uğruna öldü.

10. Şöyle okudum Mezmurlarda: "Kendinize kızın ve bir daha günah işlemeyin."[18] Nasıl derinden sarsıldım Tanrım, çünkü ben gelecekte günah işlememek için geçmişim yüzünden kendime kızmanın ne demek olduğunu artık öğrenmiştim. Kızmakta haklıydım, çünkü Manicilerin dediği gibi, yani kendi kendilerine hiç kızmayan ve Tanrı'nın adil kararlarının ortaya çıkacağı gazap günü için kendi kendilerine gazap biriktirenlerin dediği gibi, bu kızgınlık benim içimde olan ve beni günaha sevk eden karanlıklar kavminin farklı doğasından kaynaklanmıyordu ki![19] Benim aradığım iyilik artık benim dışımda da de-

---

[16] Davud Peygamber.

[17] *Liber Psalmorum*, 4.3-4.

[18] *Liber Psalmorum*, 4.4.

[19] *Epistula Romanos*, 2.5: "İnatçılığın ve tövbesiz yüreğin yüzünden Tanrı'nın adil yargısının açıklanacağı gazap günü için kendine karşı gazap biriktiriyorsun."

ğildi, artık onları güneş ışığının altında bedenimdeki gözlerime görünen nesnelerde aramıyordum. Çünkü mutluluklarını kendilerinin dışındaki nesnelerde arayanlar boşluğa düşerler, görünen ve gelip geçici dünyayla boşa vakit kaybederler, zihinlerinin açlığını da hayalleri yalayarak giderirler. Ah keşke açlıktan telef olsalar da şöyle deseler: "İyilikleri bize kim gösterecek?" Buna karşılık keşke bizim de şöyle dediğimizi işitebilseler: "Senin nurun bizim yüzümüze çoktan mühürlenmiş, ya Rab."[20] Çünkü bizler gerçek ışık değiliz ki her insanı aydınlatalım,[21] bizler senin nurunla aydınlanıyoruz, bir zamanlar karanlıktık, şimdi sende ışık olduk."[22] Ah keşke gönülde ebediyete nail olmak neymiş bir görebilselerdi, ben bunun tadına vardım, ama onlara tattıramayacağımdan içim içimi yiyor. Eğer yüreklerini bana çevirmiş olsalardı ve "kim bize iyilikleri gösterecek?" deselerdi, gözlerinin sadece senden uzaklardaki dışsal nesneleri görebildiğini söylerdim onlara. Çünkü kendime kızdığım yerde, pişmanlıktan sancılar çektiğim o en iç odamda, eski yaşantımı kurban olarak sunduğum ve bütün düşüncemi yeniden dirilişime adarken umudumu sana bağladığım yerde, benim mutluluğum olmaya başlamıştın, sevinç yerleştirmiştin yüreğime. İşte bu yüzden beden gözlerimle okurken bu sözleri, anlamını gönlümde hissettiğim anda var gücümle haykırıyordum. Zamanımı boşa harcayarak ve zaman tarafından yutularak dünya malını üst üste yığmak değildi artık derdim. Çünkü yalın sonsuzlukta benim artık başka cins buğdayım, şarabım ve yağım vardı.[23]

11. Ayetin devamını okurken yüreğimin ta derinlerinden haykır-

---

20 *Liber Psalmorum*, 4.6.

21 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.7.

22 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.

23 *Liber Psalmorum*, 4.7.

dım: "Ah, artık esenlik içindeyim! Ah, artık Ondayım!" Ah, işte sahiden de dediği gibi: "Yatıp uyuyacağım ve rüya göreceğim."[24] Kim bize karşı çıkacak, "Ölüm emildi, zafere dönüştü diye yazılan söz gerçekleştiğinde?"[25] Sen hep aynı olansın, hiç değişmeyensin, bütün sıkıntıları unutan ebedi istirahat sendedir, senden başkası yok, sen olmayan başka şeyler için savaşmaya hiç gerek yok, çünkü bir tek sen, ya Rab, beni güven içinde tutarsın.[26] Okudukça alev alev yanıyordum ve şu sağır ölülerle ne yapacağımı hiç bilmiyordum, gerçi bir zamanlar ben de onlardan biriydim. Vebaydım o zamanlar, cennetin balıyla tatlanan ve senin nurunla parlayan Kutsal Kitaba acımasızca ve körü körüne hırlıyordum. Bu Kitaplara düşman olanlar yüzünden hastalanmış çürüyordum.

12. Ne zaman o istirahata çekildiğim günleri tek tek hatırlayabileceğim acaba? Ama özellikle kırbacının derin sızısını ve mucizevi şekillerde hızır gibi yetişen merhametini hiç unutmayacağım ve burada da bundan söz etmeden geçemeyeceğim. O vakitlerde öyle bir diş ağrısı verdin ki bana, öyle kötüleşti ki gitgide, sonunda konuşamayacak hale geldim. Kalbimden etrafımda kim var kim yoksa toplamak ve onlardan yalvara yakara benim için sana dua etmelerini istemek geçti. Bir tablete yazdım isteğimi ve onlara verdim. Tam diz çöküp yakarmaya başlayacaktık ki, baktım diş ağrım geçmiş bile. Aman o ağrı neydi? Nasıl böyle bir çırpıda geçti? Yemin ederim dehşet korkmuştum Rab-

---

[24] *Liber Psalmorum*, 4.8: "Esenlik içinde yatar uyurum, çünkü ya Rab, bir tek sen beni güvende tutarsın."

[25] *Epistula I ad Corinthios*, 15.54: "Çürüyen ve ölümlü beden çürümezliği ve ölümsüzlüğü giyinince, 'Ölüm emildi, zafere dönüştü!' diye yazılmış olan söz yerine gelecektir."

[26] *Liber Psalmorum*, 4.8.

bim, Tanrım; bu yaşıma kadar böylesini hiç yaşamamıştım. Ta yüreğimin derinlerinde hissettim ki senin sayende geçmişti bu ağrı, imanımın verdiği sevinçle senin adına şükrettim. Ama imanım bana geçmişteki günahlarım konusunda aynı güvenceyi tanımıyordu, çünkü senin kutsal suyunla yıkanmadığımdan bu günahlar henüz tam olarak affedilmemişlerdi.

5. BÖLÜM

Ambrosius ona hangi kitapları okuması gerektiğini söylüyor.

13. Sonbahat tatili bitince, Milanoluları uyarıp öğrencileri için kendilerine başka bir söz satıcısı bulmalarını istedim; hem sadece sana hizmet etmeyi seçtiğimden, hem de nefes alırken yaşadığım zorluk ve göğüs ağrım yüzünden bu mesleği icra etmeye gücüm yetmeyeceğinden. Bir mektup yazıp aldığım kararı senin piskoposun, aziz insan Ambrosius'a bildirdim, geçmişte yaptığım hataları, şu anki hedefimi de yazdım bu mektuba ve böylesi yüce bir lütfa erişmek için Kutsal Kitabın en çok hangi bölümlerini okumamı tavsiye ettiğini sordum ona, böylece kendimi daha iyi hazırlayabilir ve seçtiğim yola daha iyi uyum sağlayabilirdim. Bana Işaya peygamberi[27] okumamı tavsiye etti, büyük olasılıkla İşaya, İncil'i ve putperestlere yapılan çağrıyı diğer peygamberlerden daha açık bir dille bildirdiğinden. Ama bu kitabın ilk bölümlerini anlamadım ve devamını da aynı şekilde anlayamayacağımı düşündüm. Bu yüzden yeniden elime alıncaya kadar bu kitabı bir kenara koydum ve Rabbin üslubu hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaya koyuldum.

---

[27] Eski Ahit'in peygamberlerinden ve *Liber Isaiae*'nin adlı kitabın yazarı. Kudüs'te doğmuş ve İÖ 8. yüzyılda yaşamıştır.

6. BÖLÜM

Alypius ve Adeodatus'la birlikte Milano'da vaftiz oluyor.

14. Adımdan vazgeçmem gereken gün geldiğinde[28] kırları bırakıp Milano'ya geri döndük. Alypius da benimle birlikte sende yeniden doğmaya karar vermişti ve sırlarına yakışır şekilde tevazusunu giyindi ve son derece büyük bir cesaret gösterip bedenini öyle sıkı bir disiplin altına aldı ki, İtalya'nın buz kesmiş topraklarında sıradışı bir cüretkârlıkla yalın ayak yürüyecek hale geldi.[29] Günahımın meyvesi olarak evlilikdışı ilişkimden doğan Adeodatus'u da yanımıza kattık. Sayende iyi bir insan olmuştu oğlum, henüz on beşinde olmasına rağmen daha şimdiden zekasıyla onca aklı başında, onca aydın kişiyi kat kat aşıyordu. Senin armağanlarına şükürler olsun ey Rab Tanrım, her şeyin Yaratıcısı, ne büyük bir kudret gösterip bizim çirkinliklerimizi düzeltiyorsun. Çünkü benim bu çocuğa günahımdan başka katkım olmadı ki. Evet, belki bizim sayemizde senin öğretinle beslenip büyüyordu, ama onu böyle yetiştirmemizde bize sadece sen ilham veriyordun, başkası değil; bu yüzden senin armağanlarına şükürler olsun. "Öğretmen" adlı bir kitap yazdım, bu kitap oğlumla yaptığımız sohbetleri içeriyor. Sen çok iyi biliyorsun ki, bu kitapta karşılıklı sohbet ettiğimiz şahsın dilinden dökülen bütün düşünceler oğlumun kendi düşünceleriydi ve o sıralarda on altı yaşındaydı. Onda hayran olunacak başka tür meziyetlerin de olduğunu fark ettim. Bu kadar zeki olması beni bayağı ürkütmüştü doğrusu. Böyle mucizeleri senden başkası gerçekleştirebilir miydi? Ama onu genç yaşında bu hayattan aldın, yine de onu hatırlayınca içim rahat,

---

[28] Vaftiz olup yeni bir ad alma günü. Augustinus Paskalyada vaftiz olmuştur.

[29] 4. yüzyıl sonunda Hıristiyanların çoğu Musa ve İşaya Peygamberi örnek alıp bedenlerine acılar çektirerek ıslah olurlardı.

ne çocukluğunda ne gençliğinde ne de erişkinliğinde onun için kaygı duyabileceğim bir durum yok. Bu yüzden senin öğretinle eğitilmek üzere onu da yanımıza almıştık, ne de olsa senin lütfuna erişme yaşı bizimkine eşti. Nihayet vaftiz olduk ve o an geçmiş yaşantımızın bütün kaygıları akıp gitti. O günlerde insanoğlunun kurtuluşuyla ilgili derin öngörüne yoğunlaştıkça harika bir tat alıyor ve buna doyamıyordum. İlahilerin ve neşidelerin okunurken nasıl ağlıyordum, Kilisenin o tatlı ezgileriyle nasıl coşup aşka geliyordum! O sesler kulaklarımdan süzülüyor, Hakikatin yüreğime sızıyor, sana duyduğum sadakati kat kat arttırıyor, beni alev alev yakıyordu, sonunda gözyaşlarım sel olup akıyor ve bu yaşları dökmek bana öyle hoş geliyordu ki.

7. BÖLÜM

Milano Kilisesinde başlatılan ilahi okuma geleneği. Protasius ve Gervasius adlı iki din şehidinin naaşının bulunması.

15. Kısa bir süre önce Milano Kilisesi insanların birbirlerini teselli etmesine ve ruhlarını coşturmasına yönelik bir uygulama başlattı. Kardeşler yüreklerini ve seslerini birbirine kenetleyip büyük bir şevkle ilahiler okuyordu. Bundan yaklaşık bir yıl önce, genç yaşında imparator olan Valentinianus'un annesi Iustina Ariusçuların oyununa gelip senin sadık kulun Ambrosianus'a karşı mirasıyla ilgili bir kovuşturma başlatmıştı.[30] Yüreği iman dolu halk senin hizmetkârın olan piskoposlarıyla birlikte ölmeyi göze alarak kiliseye sahip çıkmıştı. Annem de, yani senin sadık kulun da oradaydı ve endişeli bir bekleyiş içinde ge-

[30] Ambrosianus'tan önceki Milano piskoposu Ariusçuydu. İmparator I. Valentinianus Ambrosius'un piskopos olmasına sıcak bakıyordu, ama o ölünce annesi Justina, Ambrosius'a ve Kiliseye zor günler yaşattı.

celerini uyumadan geçiren insanlar arasında başı çekiyordu, günlerini sana dualar ederek geçiriyordu. Biz hâlâ soğuktuk, senin Kutsal Ruhunun sıcaklığı kalbimizi henüz eritmemişti, buna rağmen şehri saran bu huzursuzluk ve kargaşa havasından çok etkilenmiştik. İşte tam o dönemde Doğu Kiliselerinde süregelen gelenek örnek alınarak bir uygulama başlatıldı, yaslı halkın hüznünü gidermek amacıyla bundan böyle ilahiler ve mezmurlar şarkı şeklinde okunacaktı. O gün bu gündür bu uygulama hâlâ geçerliliğini koruyor ve dünyanın her tarafında pek çok Hıristiyan, hatta senin sürünün hemen hemen tamamı bu uygulamayı benimsemiş durumda.

16. Senin piskoposun Ambrosius'a düşünde, din şehitleri Protasius ve Gervasius'un naaşının saklı olduğu yeri göstermen de işte o döneme rastlıyor. Bunca yıldır sen onları gizli hazinende hiç bozulmadan korumuşsun, ta ki günü gelip de bir kadının, kraliyet ailesinden bir kadının öfkesini dizginlemek adına ortaya çıkarıncaya kadar. Din şehitlerinin naaşları bu şekilde keşfedilip yerlerinden çıkarıldıktan sonra, gerektiği şekilde bir tören düzenlenip Ambrosius'un bazilikasına götürüldü. Bu tören sırasında içlerindeki şeytanların etkisiyle akılları karışmış pek çok kişi de sayende şifa bulmuş oldu, hatta bu şeytanların kendileri bile sana herkesin önünde tövbe etti. Dahası yıllar yılı kör olan ve şehirde herkes tarafından tanınan bir adam halkın sevinç çığlıklarını işitince ve nedenini sorup öğrenince yerinden fırladı, hemen kendisini naaşların olduğu yere götürecek birilerini aradı. Naaşların olduğu yere geldiğinde de senin katında paha biçilmez değerdeki ölümü tadan azizlerinin[31] tabutlarına mendiliyle dokunmak için izin istedi. Dokundu, dokunur dokunmaz da mendilini gözlerine sürdü ve

---

[31] *Liber Psalmorum*, 116.15.

anında görmeye başladı. O an itibarıyla bu haber şehrin dört bir yanına yayıldı, övgüler yükselmeye başladı adına avaz avaz, ışık ışık ve sana düşman olan o kadının zihni tam anlamıyla imanla dolup şifa bulmasa da, kovuşturma çılgınlığını dizginlemeyi bildi. Şükürler olsun sana Tanrım! Nereden getirdin aklıma bu önemli olayları, ne maksatla sana itiraf ettim, bunca zamandır unutmuşken, hiç bahsetmeden de geçip gidecekken üzerlerinden? Ama senin merhemlerinin o mis kokusu etrafa saçıldığı halde o zamanlar bizler henüz senin peşinden koşmuyorduk. Bu yüzden ne zaman ilahilerini ve kutsal neşidelerini duysam hıçkıra hıçkıra ağlıyordum. Eskiden beri senin hasretini çekerdim, işte en nihayet senin havanı solumaya başlamıştım, şu samandan evime girdiği kadarıyla da olsa.

8. BÖLÜM

Evodius'un hak yoluna girişi. Annesinin ölümü ve onun küçük yaşlardan itibaren aldığı eğitim.

17. İnsanları aynı evde uyum içinde yaşatan sen,[32] hemşehrimiz olan Evodius adındaki genci de arkadaş çevremize kattın. Kendisi evvelden kamu işlerinden sorumlu bir devlet memuruymuş, bizden önce senin dinine dönmüş ve vaftiz olup dünyevi mesleğini bırakıp senin hizmetine girmiş. Zaten hep birlikteydik, ama sonra birlikte manevi bir karar aldık, artık aynı evi paylaşacaktık. Sana rahatça hizmet edebilmemizi sağlayacak uygun bir yer bakınmaya başladık. Ardından yine hep birlikte Afrika'ya dönme kararı aldık. Tam Tiberis Nehri ağzındaki Ostia'ya gelmiştik ki, annem vefat etti. Aceleyle yazdığımdan

32 *Liber Psalmorum*, 68.6.

pek çok şeyi geçiştiriyorum. Anlatmadan geçtiğim onca olay için Tanrım, ettiğim tövbeleri ve şükran dualarımı kabul et. Ama beni bedeniyle bu dünyaya, yüreğiyle de sonsuz ışığa doğuran senin hizmetkârın annem hakkında içimde hissettiklerimin tekini bile söylemeden geçmeyeceğim. Ama anlatacaklarım onun meziyetleri değil de senin ona bahşettiğin meziyetler olacak. Çünkü o kendi kendisini yaratmadı, kendi kendisini de eğitmedi; onu sen yarattın, ne tür meziyetlere sahip olacağını ne babası biliyordu, ne de anası. Senin İsa'nın öğretisi, senin biricik Oğlunun kılavuzluğu onun gönlüne senin korkunu salarak onu yetiştirdi, hem de senin kilisenin imanlı ve en iyi insanlarının birinin evinde. Ama annem kendisinin yetişmesinde annesinden çok, ihtiyar bir hizmetkâr kadının payı olduğunu söyler dururdu. Bu kadın onun babasını da bebekken sırtında taşımıştı, zaten o dönemlerde yaşını başını almış kızlar bebekleri hep böyle sırtlarında taşırdı. Yıllar yılı yaptığı hizmetten, güngörmüşlüğünden ve bir Hıristiyan evine yakışır tarzdaki iyi ahlakından ötürü ev sahipleri tarafından da hürmet edilen bir şahıstı. Bu yüzden efendisinin kızlarının sorumluluğu ona verilmişti, o da üstüne düşeni titiz şekilde yerine getiriyordu, hatta gerektiğinde, tanrısal bir ciddiyet içinde son derece sert davranıp onları ıslah etmeye çalışıyordu ve gayet aklı başında, sağduyulu bir eğitim yöntemi uyguluyordu. Örneğin babalarının sofrasında ölçülü şekilde yenen yemeğin dışında, çocuklar susuzluktan yanıp kavrulsa da, kötü bir alışkanlık edinmemeleri için su bile içmelerine izin vermiyordu ve onlara bilgece öğütler verip şöyle diyordu: "Şimdi su içiyorsunuz, çünkü şarap içmeye izniniz yok. Ama ilerde evlenip de mahzenlerin, kilerlerin sorumlu hanımefendisi olduğunuzda suya burun büküp şarap içmeye düşeceksiniz." İşte bu tür görgü kuralları koyarak, yetkesini kullanarak küçük yaşların o açgözlü tavrına gem vurmaya çalışıyor,

kızlara susuzluklarını bile gayet ölçülü bir tarzda giderme alışkanlığı kazandırıyordu ki, ilerde kendilerine yakışmayacak türde şeylere özlem duymasınlar.

18. Buna rağmen senin hizmetkârının oğluna anlattığına göre, şarap tutkusu içine sinsice yerleşmiş. Ana babası onu nefsine hâkim bir kız olarak gördüklerinden, âdet olduğu üzere, fıçıdan şarap alıp getirme görevini ona vermişler. Kabını fıçının ağzından daldırıp şarabı çeker, tam testisine dolduracakken dudaklarının ucuyla azıcık da tadarmış, ama içmezmiş, çünkü tadından hiç hoşlanmıyormuş. Böyle yapması sarhoş olma özleminden değil, yaşının getirdiği aşırılıktan kaynaklanıyordu, bu aşırılık oyun olsun diye yapılan yaramazlıklarla arttıkça artar ve büyükler ağırlıklarını koyup çocuk ruhlardaki bu aşırılığı denetlemeye çalışır. Böylece annem her gün bir yudum bir yudum daha derken, kupalar dolusu şarabı bir dikişte içecek kadar tutkunu oluvermiş, çünkü ufak şeylere aldırmazlık ederseniz yavaş yavaş onların içine düşüverirsiniz.[33] Ne işe yaradı o zaman o yaşlı, bilge kadın ve onun ciddi yasakları? Böyle sinsi bir hastalığa karşı elinden ne gelirdi ki onun, üzerimizden bir an bile gözünü ayırmayan senin, ya Rab, şifalı ilaçların olmasa? Yanımızda anamız da, babamız da, dadılarımız da olmasa, sen varsın, sen bizi yarattın, sen bizi kendine çağırırsın, bizim bakımımızdan sorumlu kıldığın büyüklerimize ruh sağlığımız için iyi olan ne varsa onu yaptırırsın. O dönemde ne yaptın Tanrım? Nasıl tedavi ettin annemi? Nasıl iyileştirdin? Başka bir insanın dilinden dökülen can yakıcı ve iğneli sözleri, gizli köşelerinden çıkardığın bir cerrah bıçağıyla kesip atar gibi bir vuruşta kesip atmadın mı o iltihaplı yarayı? Fıçılara giderken hep ona eşlik eden hizmetçi bir kız, baş başa ol-

---

33 *Liber Ecclesiasticus*, 19.1.

dukları bir sıra küçük hanımıyla ağız dalaşına girmiş ve acımasızca bir ithamda bulunup ona ayyaş demiş. Bu söz öyle canını yakmış ki annemin, kabahatinin çirkinliğini anlamış, anında kendi kendisini ayıplayıp bu huyundan vazgeçmiş. Bazen öyle olur ki, arkadaşlar iltifat ederek ahlakımızı bozar da, düşmanlarımız hakaret ederek bizi doğru yola getirirler. Ama sen onların ödülünü, onlara yaptırdığın davranışın sonucuna göre değil, niyetlendikleri davranış biçimine göre verirsin. O hizmetçi kız küçük hanımını doğru yola sokmak değil, öfkesine yenilip incitmek istemişti. Bu yüzden ne söyleyecekse baş başa kaldıklarında söylemişti, ya kavga ettikleri anda ve yerde tesadüfen yalnız olduklarından ya da kim bilir belki de bildiği bir şeyi daha önce söylemediği için azar işitmekten korktuğundan. Ama sen, ya Rab, göğün ve yerin Kralı, en derin girdapları bile kendi amaçlarına döndürürsün, zamanın gürül gürül akışını kendine göre ayarlarsın, bir insanın kuduruk öfkesini bir başkasının şifalı ilacı kılarsın. Buradan da anlaşılıyor ki, ıslah etmeye karar verdiğimiz biri bir sözümüzle doğru yola giriyorsa bunu asla kendimize mal etmemeliyiz.

9. BÖLÜM

Annesinin ahlakına övgüler yağdırmaya devam ediyor.

19. İşte annem bu şekilde edepli ve ölçülü bir eğitim anlayışıyla yetişmiş. Senin sayende ana babasına itaatkâr davranırken aslında ana babası sayesinde sana itaatkâr davranmış. Evlilik çağına geldiğinde kocaya verilmiş ve o andan itibaren kocasına efendisi gibi hizmet etmiş. Onu hep senin yoluna döndürmeye çalışmış, kendisini senin gözünde güzel kılan, kocasının da sevgisini, saygısını ve hayranlığını kazandığı ahlaklı davranışlarıyla aslında kocasına hep senden söz etmiş. Sada-

katsizliklerini bile hoş görebilmiş, bu konuda kocasına tek laf etmemiş. Çünkü hep onun üzerine yağdıracağın merhametini beklemiş, gün gelir sana inanır da iffetli bir adam olur umuduyla. Aslında kocası son derece iyi bir insandı, ama bir o kadar da çabuk öfkelenen bir yapıya sahipti. Annem kocası sinirlendiğinde ona herhangi bir şekilde tepki vererek ya da birtakım sözler söyleyerek karşı çıkılamayacağını çok iyi bilirdi. Kızgınlığı geçtikten ve sakinleştikten sonra fırsatını kollar, onun düşünmeden harekete geçtiğini düşünüp yaptığı hareketin yanlışlığını göstermeye çalışırdı sadece. Daha kibar beylerle evlendikleri halde yedikleri dayaktan yüzleri gözleri tanınmaz halde gelmiş kadınlar vardı. Ne zaman bir araya gelip dostça sohbete başlasalar bunlar hep kocalarının davranışından şikâyet ederlerdi. Annem şakayla karışık onları uyarır, sonra ciddileşip böyle konuşmamaları gerektiğini söylerdi, evliliğe adım atıp da evlilik akdinin kuralları kendilerine okunduğu ve kendileri de bu kuralları kabul ettikleri ve dolayısıyla kocalarının malıymış gibi onların hizmetine verildikleri anda, artık tartışılacak bir meselenin kalmadığını belirtirdi. Ona göre o andan itibaren her kadın kendi konumunu bilmeli ve kocasına asilik etmemeliydi. Bu kadınlar annemin ne denli öfkeli bir kocayla evli olduklarını bildiklerinden hep ona hayret ederlerdi, ama Patricius karısını dövmüş gibi bir dedikodu hiç işitmemişlerdi, hatta böyle bir şeyin iması bile hiç çalınmamıştı kulaklarına, aile içinde yaşanan bir kavga sonucunda gün boyunca birbirlerine küs kalsalar dahi. Ona bunun sırrını sorduklarında annem cevaben, yukarıda bahsettiğim umudunu yineler dururdu. Annemin öğütlerini dinleyenler, kazandıkları tecrübelerden dolayı hep gelip ona teşekkür etmiş, dinlemeyenlerse dayağa talim etmiştir.

20. Kayınvalidesi ilk başlarda kötü niyetli hizmetçilerinin kışkırt-

masıyla anneme karşı cephe almış, ama sonraları annemin saygıda kusur etmeyen tavrı, sabrı ve nezaketi karşısında yelkenleri suya indirmiş, hatta geliniyle aralarını bozan hizmetçilerin ortalık karıştırıcı dedikodularını oğluna bildirecek ve onların cezalandırmalarını isteyecek kadar. Bunun üzerine oğlu da annesinin sözüne kulak verdi ve hem ailesindeki disiplini sağlamak hem de evindeki dirlik düzenliği sürdürmek amacıyla, annesinin şikâyetçi olduğu suçluları onun isteği doğrultusunda kırbaçlattı. Annesi de oradakileri uyarıp bundan böyle kendisinin gözüne girmek için gelini hakkında kim kötü konuşursa aynı şekilde cezalandırılacağını bilmesi gerektiğini söyledi. O andan itibaren kimse ağzını açıp da tek söz söylemeye cüret edemedi, böylece gelin kaynana herkese örnek olacak şekilde karşılıklı iyi niyetle ve sevgiyle geçinip gittiler.

21. Senin en iyi kullarından olan ve karnında beni taşıyıp doğuran bu kadına bahşettiğin en önemli meziyetlerden biri de, ey Tanrım, Merhametim, nerede bir kavga nerede bir anlaşmazlık görse, hemen arabulucu görevini üstlenip tarafları yatıştırmaya çalışmasıydı, öyle ki kavganın yol açtığı şişkinlik ve hazımsızlıktan rakiplerin birbirine kusar gibi boca ettiği küfürleri işitse bile, arkadaşların birbirlerinin yokluğunu fırsat bilerek yaptıkları iğneleyici dedikodularda soludukları çiğ nefretlere tanık olsa da, bunların hiçbirini kalkıp da taraflara yetiştirmeye çalışmazdı, insanları barıştırıcı nitelikte şeyler söylenmişse o başka. Onun bu meziyeti bana öyle şaşaalı bir şeymiş gibi gelmeyebilirdi, eğer şu korkunç ve korkunç olduğu kadar da bulaşıcı nitelikteki günah hastalığına yakalanmış bir sürü insanın, düşmanların düşmanlarına söylediklerini birbirlerine yetiştirmekle kalmayıp aynı zamanda söylenmemiş şeyleri bile eklediklerine acı bir tecrübeyle tanık olmamış olsaydım. Şu da bir gerçek ki, insanlar arasındaki düşmanlığı iste-

diğiniz kadar körüklememeye ya da kötü konuşup da olayı alevlendirmemeye çalışın, bir çift güzel laf edip bu düşmanlıkları bitiremiyorsunuz yaptıklarınız hiç de insanca davranışlar sayılmayacaktır. İşte annem insanca davranan bir kadındı, çünkü sen onun gönül hocasıydın ve kalbinin okulunda ona ders verdin.

22. En sonunda, ömrünün son günlerinde bile olsa kocasını da sana kazandırmayı başardı. Kocası iman ettikten sonra, iman etmeden önce onda hoşgörüyle karşıladığı kusurları artık hoş görmesi için de bir neden kalmamıştı. Annem de senin hizmetkârların arasında bir hizmetkârdı. Tanıyan herkes onun ahlakından dolayı sana övgüler sunar, seni onurlandırır ve onda seni severlerdi, çünkü onun kalbinde senin varlığını hissetmişlerdi ve onun manevi yaşantısının meyveleri bunun en güzel kanıtıydı. Tek bir adamın karısı olmuştu, ana babasına karşı gerekli sorumluluklarını yerine getirmiş, evini büyük fedakârlıklarla çekip çevirmiş, kendisini hayırlı işlere adayarak imanını kanıtlamıştı.[34] Oğullarını, senden uzaklaştıklarını gördüğü her an yeniden doğum sancıları çekerek yetiştirdi.[35] Annem ölmeden önce bizler vaftiz olup senin inayetine nail olmuştuk ve artık hep beraber sende yaşıyorduk, bu yüzden senin hizmetkârların hakkında bana vermiş olduğun konuşma lütfuna sığınıp ya Rab, son olarak şunu da söylemek isterim ki, annem herkesin üstüne kendi doğurduğu çocuklarıymış gibi titredi; hepimizin kızıymış gibi de bizlere hizmet etti.

10. BÖLÜM

Annesiyle Göksel Krallık üzerine yaptığı sohbet.

---

[34] *Epistula I ad Timotheum*, 5.4, 10.

[35] *Epistula ad Galatas*, 4.19.

23. Annemin bu yaşamdan ayrılacağı gün yaklaşmak üzereydi ve o günü bir tek sen biliyordun, biz bilmiyorduk. Hiç şüphesiz senin öngörünün sırlı işleyişi sonucunda bir gün annemle ben baş başa kalmıştık, penceremize dayanmış öylece duruyor ve evin avlusundaki bahçeyi seyrediyorduk. Tiberinus Nehrinin kıyısında, Ostia'da kaldığımız evin bahçesiydi bu ve biz bu evde uzun bir yolculuğun ardından, kalabalıklardan çok uzakta biraz soluklanabilmek ve yeniden denize açılabilmek için gücümüzü toparlamaya çalışıyorduk. Baş başa vermiş, tatlı tatlı sohbet ediyorduk annemle, geçmişimizi unutmuş, Hakikatin, yani senin huzurunda, gelecekte olabilecek olaylar üzerine tahminler yürütüyorduk birlikte.[36] Azizlerin sahip olacağı ebedi yaşamın manasını anlamaya çalışıyorduk, hiç kimsenin gözüyle görmediği, kulağıyla işitmediği, gönlüyle bile nüfuz edemediği ebedi yaşamın.[37] Yine de gönlümüzün ağzını kocaman açtık ve yükseklerden akan pınarından, yani senden akan can suyunu içtik ki, üzerimize sıçrayan damlalarla aklımız elverdiğince o üstün sırra vakıf olabilelim.

24. Böyle sohbet ederken ederken, baktık ki, şu tensel duyuların verdiği haz ne kadar üstün olursa olsun, maddi dünyanın ışığı altında ne denli parıldarsa parıldasın, ebedi yaşamın tatlılığıyla kıyaslandığında üzerinde bile düşünmeye değmez. Zihinlerimiz yakıcı bir ateşle yükselmeye başladı o sıra ebedi varlığa doğru. Adım adım her tür maddi cismin ve göğün bile ötesine, güneşin, ayın ve yıldızların dünyaya ışık saçtığı yerin ötesine tırmanmaya başladık. Gönlümüzle bakarak, gönlümüzle konuşarak ve yarattığın eserleri hayranlıkla seyrederek

---

36 *Epistula ad Philippenses*, 3.13.

37 *Epistula I ad Corinthios*, 2.9: "Tanrı'nın kendisini sevenler için hazırladıklarını hiçbir göz görmedi, hiçbir kulak duymadı, hiçbir insan yüreği kavrayamadı."

daha da öteye geçtik, zihnimizin derinlerine süzüldük; sonra orayı da aştık, hiç bitmeyecek bir bolluğun yaşandığı yöreye, İsrail'i Hakikatin ekmeğiyle sonsuzca beslediğin yere ulaşabilmek için. Oradaki yaşam her şeyin, olmuş olan ve olacak olan her şeyin varolduğu bilgeliğin kendisidir. Ama bilgeliğin kendisi yaratılmamıştır, nasılsa hep öyledir, daima da öyle olacaktır. Dahası bu bilgelikte ne geçmiş vardır, ne de gelecek, sadece şimdi vardır, çünkü o ezeli ve ebedidir. Geçmişte ya da gelecekte varolmak ezeli ve ebedi olanla ilişkili değildir. İşte biz böyle konuşup dururken ve bilgeliğin özlemiyle iç çekerken, yüreğimizin tamamen ona odaklandığı anda azıcık da olsa ona dokunuverdik. Bir ah çektik ve yücelerdeki dünyaya bağlanan ruhumuzun turfanda meyvelerinden[38] ayrılıp yeniden gürültülü konuşmalarımıza, bir başı ve bir sonu olan fani sözlerimize geri döndük. Bu sözlerin senin Sözünle en ufak bir benzerliği olabilir mi Rabbimiz, hiç yaşlanmadan sonsuzca seninle birlikte olan ve her şeyi yeniden canlandıran o Sözünle?

25. Öyleyse şöyle düşünelim dedik: "Eğer insan bedeninin kargaşası bir gün susuyorsa, toprağın, suyun, havanın hayalleri bir gün susuyorsa, gökler bile susuyorsa, hatta ruhun kendisi bile susuyorsa ve bir daha kendisini hiç düşünmeyecek kadar kendisini aşıyorsa, hayal gücümüzde yarattığımız bütün düşler, bütün imgeler bir gün susuyorsa, bütün diller, bütün işaretler ve gelip geçici ne varsa her şey bir gün susuyorsa – zaten bir şeyler söylediklerini işitseydik, hepsi şöyle söylüyor olurdu: 'Biz kendimizi yaratmadık, bizi sonsuza dek kalıcı olan yarattı';[39]-işte bunları söyledikten sonra bile, onları Yaratana kulak kabartıp susuyorlarsa, demek ki Yaratan onlar aracılığıyla değil de, sade-

---

[38] *Epistula ad Romanos*, 8.23.

[39] *Liber Psalmorum*, 3.5.

ce kendisi aracılığıyla konuşuyor ve biz Onun Sözünü ne bedenin dilinden ne bir meleğin sesinden, ne gök gürültüsünün gümbürtüsünden ne de simgesel bir meselden işitiyoruz, biz Onu, yani yaratıklarından ötürü sevdiğimiz Onu yaratıkları olmaksızın işitiyoruz. Tıpkı o an annemle benim işitme şerefine eriştiğimiz gibi ve düşüncemizin bir anlık sıçramasıyla bütün yaratılanların üstünde duran ezeli ve ebedi Bilgeliğe dokunabildiğimiz gibi; keşke o an devam edebilseydi ve bütün aşağı seviyedeki görüntüler çekilip gidebilseydi; keşke bir tek o görüntü süzülüp girebilseydi içimize, bizler onu o an temaşa ederken, bir tek o görüntü içine çekseydi bizi, en derin sevinçlerimize sarmalansaydı. Demek ki ebedi yaşam o ah çektiğimiz idrak anına eşti. "Rabbin sevincine katılın"[40] diyen sözlerin anlamı da bu değil mi zaten? Peki ama, bu ne gün gerçekleşecek? Yoksa hepimizin yeniden dirileceği ve artık kimsenin değişime yazgılı olmayacağı gün mü gerçekleşecek?[41]

26. Aynı şekilde ya da aynı kelimelerle olmasa da o sırada ifade ettiğim düşünceler işte bunlardı. Ama ya Rab, senin de bildiğin gibi, annemle bu sohbeti yaptığımız ve sözlerimizin arasından dünyanın bütün nimetleriyle birlikte silinip gittiği o gün annem şöyle söyledi: "Oğlum, bana soracak olursan artık bu yaşamda beni çeken hiçbir şey kalmadı. Burada hâlâ ne arıyorum, niçin buradayım, bilmiyorum. Bu dünyayla ilgili neredeyse bütün beklentilerim tükendi. Tek isteğim ölmeden önce senin Katolik bir Hıristiyan olduğunu görebilmekti, bu yaşamda biraz daha ayak sürüdüysem işte sırf bundandı. Bu isteğimi Tanrım bana fazlasıyla bahşetti, çünkü şimdi senin dünyanın bütün

---

40 *Evangelium secundum Matthaeum*, 25.21.

41 *Epistula I ad Corinthios*, 15.51.

mutluluklarını elinin tersiyle itip onun hizmetkârı olduğunu görüyorum. Öyleyse hâlâ niye buradayım?"

11. BÖLÜM

Vecd ve Monica'nın ölümü.

27. Annemin bu sözlerine ne yanıt verdiğimi pek hatırlayamıyorum, çünkü o günün üzerinden beş gün geçti ya da geçmedi, ateşlenip yataklara düştü. Hasta yatağında gün geldi bilincini de kaybetti ve gitgide etrafındaki hiçbir şeyi tanımamaya başladı. Etrafında pervane gibi dolanıyorduk, bir ara yeniden kendine geldi. Bana ve yanı başında duran kardeşime baktı ve sanki herhangi bir şeye bakan biri gibi bize şöyle dedi: "Neredeydim?" Üzüntüden allak bullak olduğumuzu da görünce, "Annenizi buraya gömün," dedi. Gıkım çıkmıyordu, gözyaşlarımı zor tutuyordum. Kardeşim ise onun daha mutlu olacağını sanarak onun bu yabancı diyarda değil kendi memleketinde gömüleceğini söyledi ya da buna benzer bir şey. Bu sözleri duyunca annemin yüzü birden gerildi, böyle düşündüğü için gözleriyle azarlar gibi ona baktı, sonra bana döndürdü bakışını ve şöyle dedi: "Bak şuna ne diyor!" Ardından ikimize de baktı ve şöyle dedi: "Bu bedeni istediğiniz yere gömün. Buna aldıracağını hiç düşünmeyin. Sizden yapmanızı rica edeceğim tek şey var, o da nerede olursanız olun, Rabbin sunağının önünde beni hatırlamanız." Bu isteğini, sözcükleri güçlükle bulup söyledikten sonra sustu, hastalığı ağırlaştıkça ıstırabı da artıyordu.

28. Ama ben o sırada senin armağanlarını düşünüyordum, ey görünmez Tanrı, sana iman edenlerin gönüllerine gönderdiğin armağanları. Bir anda içim sevinçle doldu ve sana şükrettim, çünkü annemin hep kocasının naaşının yanı başına gömülmek istediğini hatırladım,

çok önceden kendisi için burasının uygun olacağını düşünmüş ve ona göre hazırlanmıştı. Ömürleri boyunca uyumlu bir şekilde geçinip gittiklerinden, kocasının yanına gömülerek mutluluğuna artı bir mutluluk katmak ve insanlarca hep böyle hatırlanmak istiyordu. Diyeceklerdi ki, denizler aştıktan sonra aynı yatağı paylaştığı kocasıyla aynı toprağı da paylaşmak ona nasip oldu. İnsan aklı tanrısal planları kavramada ne aciz kalıyor! Ama senin cömert iyiliğin sayesinde bu isteklerinin ne kadar boş olduğunu yüreğinde ne zaman hissetmeye başladığını hiç bilmiyordum. Yine de annemin bu isteğini bana açmasına çok sevinmiş ve şaşırmıştım. Kaldı ki pencere kenarında yaptığımız o sohbette bile, "Ben hâlâ bu dünyada ne arıyorum," derken kendi yurdunda ölmek gibi bir arzusu olmadığını da açıkça dile getirmişti. Hatta sonradan öğrendim ki, Ostia'da olduğumuz sıralarda, bir gün arkadaşlarımdan bazılarıyla oturup dünyanın hor görülmesi ve ölümün getireceği iyilik üzerine sohbet etmiş, insana güven veren anaç tavrıyla. Ben bu sohbet sırasında yoktum. Arkadaşlarım onun bir kadın olmasına rağmen gösterdiği cesur tavrı karşısında (çünkü ona bu cesareti sen vermiştin) hayranlıklarını gizleyemeyip yurdundan bu kadar uzak bir yerde ölmekten korkup korkmadığını sormuşlar ona. "Hiçbir yer Tanrı'dan uzak değildir," demiş, "korkmama hiç gerek yok, dünyanın bir ucunda da olsam O beni bulacak ve diriltecektir." Hastalığının dokuzuncu gününde, elli altı yaşında, bu dindar ve sadakat dolu ruh bedeninden nihayet kurtuldu; ben o sıra otuz üç yaşındaydım.

12. BÖLÜM

Annesinin ölümüne tuttuğu matem. Günahlarının bağışlanması için kestiği kurban.

29. Gözlerini kapadım, tarifsiz bir acı dalga dalga aktı o anda yüre-

ğime, neredeyse sel gibi boşanacaktı gözyaşlarım, ama zihnim öyle müthiş bir güç harcadı ki, gözlerim içine akıttı pınarlarını kupkuru bırakana kadar, böyle bir mücadele beni perperişan etti. Son nefesini verirken oğlum Adeodatus öyle avaz avaz bağırmaya başladı ki, hepimiz bir olup kendine getirdik de ancak sustu. Çocukluğum da bu şekilde hıçkıra hıçkıra içimden kayıp gidecekti ki, yüreğimden yükselen gençlik sesim onu tuttu ve susturdu. Çünkü böyle ağıtlar yakıp ağlayarak, feryat figan ederek yapılacak bir cenaze töreninin anneme yakışmayacağına inanıyorduk. Hep böyle olur, ölenlere acınır ya da sanki tamamen yok olmuşlar gibi hep böyle yas tutulur. Ama benim annemin ölümünde ne acınacak bir yan vardı ne de o tamamen ölmüştü. Bunu biliyorduk, ahlaklı yaşantısı, saf inancı ve emin olduğumuz başka nedenler birer kanıttı bizler için.

30. Öyleyse neden içim böyle acıyla sızlıyordu? Tek nedeni olmalı, birlikte yaşamaktan kaynaklanan o tatlılar tatlısı, o paha biçilmez alışkanlığın birdenbire kopmasının açtığı taze yara. Öte yandan hastalığının en son aşamasında kendisi için çırpınmalarımı takdirle karşıladığını ve benim iyi bir evlat olduğumu söylediğini hatırlıyordum da içim ferahlıyordu. İçten sevgisinin verdiği coşkuyla, o ana kadar benim ağzımdan kendisine karşı tek bir kaba ya da kırıcı söz işitmediğini de belirtmişti. Yine de, bizleri yaratan Tanrım, ona karşı gösterdiğim saygı onun bana yaptığı fedakârlıklarla kıyaslanabilir mi? Ama artık onun o büyük desteğinden yoksundum, işte bu yüzden ruhum böyle yaralanmış, yaşamım parçalanmıştı, çünkü bu yaşam, onun ve benim yaşamımdan oluşan bir bütündü.

31. Evodius oğlumun gözyaşlarını dindirip eline Mezmuru aldı ve içinden bir ilahi seçip makamla okumaya başladı, evde kim varsa hepsi bir ağızdan ona şu sözlerle karşılık veriyordu: "Senin merhametini

ve verdiğin kararı ilahilerle anacağım ya Rab."[42] Evimizde yaşananları işiten herkes, biraderlerimiz, imanlı kadınlarımız koşup geldiler. Cenaze törenini düzenlemekle görevli olanlar ananelerine uygun şekilde gerekli hazırlıkları yaparken, ben kendimi daha sakin hissedebileceğim ayrı bir odadaydım, beni yalnız bırakmamaları gerektiğini düşünen dostlarla birlikte; durumun gerektirdiği konular üzerine konuşuyordum ve hakikati pansuman yapıp senin çok iyi bildiğin, ama insanların habersiz olduğu yarama bastırıyordum ve beni can kulağıyla dinleyenler hiç acı hissetmediğimi sanıyorlardı. Oysa ben oradakilerin beni hiç duyamayacağı yere, senin kulağına eğilip duygularımın ne kadar zayıf olduğundan dem vuruyor, kendimi üzüntü seline kaptırmamak için zor tutuyordum, bu birazcık gem vuruyordu bana, ama sonra birden bastırıyor ve beni alıp götürüyordu; gözyaşlarımı yağmur gibi akıtmıyordu belki, yüzümdeki ifadeyi de değiştirmiyordu, ama yüreğimi nasıl ezdiğini bir tek ben biliyordum. İnsani zayıflıkların üzerimdeki baskısını hissetmek beni iyiden iyiye çileden çıkarıyor, bütün bunların kurulu düzenin bir parçası olduğunu ve insan olmakla bütün bunlara baştan yazgılı olduğumuzu bilsem de, bu halde olmak başka bir acı olup acımı katmerleştiriyor, hüznümü kat kat artıp işkenceye dönüştürüyordu.

32. İşte sonunda annemin cenazesi götürüldü, ağlamadan gittik, ağlamadan döndük. Günahlarımızı bağışlatmak için onun adına sunduğumuz kurban töreninde, cenazesi oranın âdetleri uyarınca mezarının başında durmuş gömülmeyi beklerken sana ettiğimiz dualar sırasında bile ağlamadım, o dualarda bile ben ağlamadım. Ama bütün gün yüreğim üzüntüden için için ezildi ve karmakarışık olan ruhumla bü-

---

42 *Liber Psalmorum*, 101.1.

tün gücümü toplayıp senden acıma şifa sunmanı istedim, ama sen sunmadın. Şimdi biliyorum, sen bana o sırada verdiğin tek dersle, her tür alışkanlığın zihni tutan birer zincir olduğunu belleğime kazımamı istedin, hatta bu zihin artık aldatıcı sözlerle beslenmiyor olsa bile. Bari kalkıp hamama gideyim dedim, çünkü Yunanların *balaneion* dedikleri hamam sözcüğünün zihnin sıkıntısını gidermek anlamına geldiğini bir yerlerden duymuştum. Ama senin merhametine sığınıp bunu da itiraf etmek isterim ki, ey yetimlerin Babası, yıkandıktan sonra bile yıkanmadan önce nasılsam öyle kaldım. Çünkü üzüntümün yakıcılığı ter olup akmadı yüreğimden. Nihayet uyudum ve uyandım, gördüm ki acım epeyce dinmiş. Yatağımda öyle yapayalnız yatarken, sevgili Ambrosius'unun gerçeği dile getiren şu dizeleri geldi aklıma. Çünkü sen,

Ey Tanrı, her şeyin Yaratıcısı,
yıldızlı göğün Kralısın;
pırıl pırıl ışıkla giydirirsin günü,
lütufkâr uykuyla da geceyi;
gücü tükenen bedenler dinlensin de,
yeniden dönebilsinler diye her zamanki zahmetli işlerine;
yorgun düşen zihinleri dindirsin
kara kaygıları çözüp atsın diye acının kaynağından.[43]

33. O andan itibaren yavaş yavaş senin hizmetkârınla ilgili eski anılarıma da geri dönmeye başladım, sana gösterdiği sadakati, bize gösterdiği o sevecen, sabırlı, içten tavrını hatırladım ve bundan bir anda yoksun kaldığımı; senin huzurunda annemden dolayı, annem için,

---

[43] Bkz. Augustinus, *De musica*, 6, 2; 2-3; A. S. Walpole, s. 44-49.

kendimden dolayı, kendim için ağlamak rahatlattı beni. Tuttuğum gözyaşlarımı saldım, istedikleri kadar aksınlar diye, yüreğimi yasladım üzerlerine; yatıp dinlendi üzerlerinde, çünkü orada akan gözyaşlarım bir tek senin kulaklarına çalındı, bilgiçlik edip ağlayışıma başka manalar katacak insanların kulaklarına çalınmadı. İşte şimdi ya Rab, kelimelere döküp sana itiraf ediyorum bütün bunları. İsteyen okusun ve istediği şekilde mana katsın. Bir kırılma anında annem için, gözlerimin önünde az önce ölen, ama yıllar önce gözlerinin önünde yaşarken bana ağlayan annem için döktüğüm gözyaşlarıma kusur bulacak olursanız, n'olur gülmeyin bana, bunun yerine, yüce bir şefkat varsa içinizde, Oğul İsa'nın bütün kardeşlerinin Babası olan Onun huzurunda, benim işlediğim günahlar için ağlayın.

13. BÖLÜM

Ölen annesine dua ediyor.

34. Ben artık yüreğimdeki bu yarayı iyileştirdim. Belki insani duygulara kendimi fazla kaptırdığım için beni kınayanlar olmuştur. Şimdi sana Tanrım, senin bir hizmetkârın olarak sana döktüğüm gözyaşları ise bambaşka türden; Âdem'de ölen ruhları[44] bekleyen tehlikeleri düşündüğümde içimin sızlamasından akan yaşlar bunlar. Annem İsa'da yeniden can bulduğu halde henüz tensel kurtuluşa ermediği zamanlarda, gönlündeki inancı ve ahlaklı davranışlarıyla hep senin adını yücelterek yaşadı. Nasıl söylesem bilmiyorum, ama vaftiz olup da senin sayende yeniden doğduğundan beri senin ilkelerine ters bir laf çıkmamıştır hiç ağzından, bir gün bile. Oğlun, yani Hakikatin söyle söylemiştir: "Kim kardeşine budala derse cehennemin ateşlerinde ödesin

[44] İnsanları.

cezasını."[45] İnsanların övgüye değer yaşamlarının da vay haline, yakından baktığında merhametten uzak olduğunu anlamışsan! Ama sen böyle kılı kırk yararak araştırmadığın için kusurlarımızı, sende hep bir yerimiz olduğunu umut ediyoruz. Onun huzurunda bileğinin gücüyle hak ettiklerinizi tek tek sayacak olsanız, aslında Onun huzurunda size bahşettiklerini sayıyor olmaz mısınız? Ah, keşke insanlar kendilerinin sadece insan olduğunu bir bilebilse, kendiyle övünen kişi keşke Rabbin huzurunda da kendiyle övünebilse![46]

35. İşte bu yüzden Övüncüm, Yaşamım, yüreğimin Tanrısı, annemin yaptığı hayırlı işleri bir anlığına şöyle bir kenara ayırıyorum, onlardan gurur duyuyor ve sana şükranlarını sunuyorum, ama ben şimdi sana annemin işlediği günahlar için yalvarıyorum. N'olur duy sesimi, haça gerilen, şimdi senin yanında oturup bizim için şefaat dileyen, yaralarımızın şifası olan Oğlun adına![47] Hep merhametli davrandı annem, biliyorum, kendisine borçlu olanların borçlarını bütün kalbiyle affetti. Sen de affet onun borçlarını, kutsal suyunla yıkanıp kurtuluşa erdikten bu yana geçen onca yıl boyunca sadık kalmadığı bir borç varsa. Affet ya Rab, affet, yalvarırım kulunla hesaplaşmaya girişme.[48] Merhametin aşsın adaletini, çünkü senin sözlerin hakiki ve sen merhametlilere merhamet bağışlayacağını vaat ettin.[49] Onlar merhametliyse, bu merhameti sen bahşettin onlara. Sen merhamet ettiğine merha-

45 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.22.

46 *Epistula II ad Corinthios*, 10.17.

47 *Epistula ad Romanos*, 142.2.

48 *Liber Psalmorum*, 142.2. "Kulunla hesaplaşmaya girişme. Çünkü hiçbir canlı senin karşında aklanamaz."

49 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.7.

met eder, acıdığına acırsın.[50]

36. Eminim benim senden istediğimi sen çoktan yerine getirdin, ama yine de dudaklarımdan dökülen içten dileklerimi kabul et ya Rab.[51] Kurtuluş günü yaklaştığında, ne pahalı örtülere sarılmasını istedi bedeninin ne de esanslara bulanmasını; ne güzide anıtlar dikilmesini istedi adına ne de vatanımda gömüleceğim diye tutturdu; hele bu konuda hiç baskı yapmadı bizlere, tek ricası her gün hiç aksatmadan ziyaret ettiği senin Sunağının önünde hatırlanmaktı. Çünkü bu Sunakta Kutsal Kurbanın dağıtıldığını çok iyi biliyordu. Bu Kurban sayesinde bize karşı önyargıyla yazılan antlaşma feshedildi,[52] bu Kurban günahlarımızın hesabını tutan, Onu suçlayacak yer arayan, ama bizi zafere ulaştıran Onda hiçbir suç bulamayan düşmanı yendi.[53] Onun masum kanını kim ona geri verecek? Bizi düşmanın elinden kurtarmak için satın aldığında, bizim için ödediği parayı kim ona geri ödeyecek? Senin hizmetkârın ruhunu iman zinciriyle kefaretimizin sırrına bağlamıştı.[54] Onu senin sığınağından kimse çekip çıkarmasın. Geçit tanıma zorla ya da hileyle aranıza girmeye çalışan aslana ya da yılana.[55] Çünkü annem ödemesi gereken hiçbir borcu olmadığını söylemeyecektir, kurnaz ithamcısı bir kusurunu bulur da onu kendi yoluna çevirir korkusuyla. Bunun yerine bütün günahlarının İsa tarafından ödendiğini söyleyecektir, kendisinin hiçbir borcu olmadığı halde ve bizim için

---

50 *Epistula ad Romanos*, 9.15.

51 *Liber Psalmorum*, 119.108.

52 *Epistula ad Colossenses*, 2.14.

53 *Epistula ad Romanos*, 8.37.

54 İsa'nın kendisini feda ederek insanoğlunu günahlarından arındırma ve esenliğe kavuşturma sırrına.

55 *Liber Psalmorum*, 91.13. (Aslan ya da yılan şekline dönüşen şeytana.)

ödediği bedeli Ona hiç kimsenin geri ödeyemeyeceğini.

37. Kocasıyla birlikte huzur içinde yatsın. Ondan önce ve ondan sonra başka hiç kimseyle evlenmedi. Hasadını sana sunduğu sabrıyla hizmet etti onu sana kazandırmak adına. Rabbim, Tanrım hizmetkârlarına, kardeşlerime, oğullarına, öğretmenlerime, yollarına kalbimi, sesimi ve kalemimi adadığım herkese söyle, bu kitabı okuyan herkes senin Sunağında senin sadık hizmetkârın Monica'yı ve ondan daha evvel ölen kocası Patricius'u ansın, bedenleri sayesinde benim hiç bilmediğim bir şekilde bu dünyaya gelmemi sağladığın insanları. Söyle, bu geçici ışıkta[56] bütün kalpleriyle ansınlar ana ve babamı, Anamız Katolik Kilisesindeki katında biraderim ve kız kardeşim olan, hac yolundaki halkının yola çıktıkları andan başlayarak dönünceye kadar hasretiyle yanıp tutuştukları ebedi Kudüs'ünde hemşehrilerim olan ana ve babamı; böylece annemin benden son dileği, benim dualarımdan çok bu itirafları okuyup ona dua eden nice insan tarafından fazlasıyla yerine getirilmiş olsun.

[56] dünyada.

10. KİTAP[1]

1. BÖLÜM

Umut ve Sevinç sadece Tanrı'dadır.

1. Lütfet seni bileyim, ey beni Bilenim, lütfet seni, senin beni bildiğin gibi bileyim.[2] Ey ruhumun Kudreti, süzül içine ve sana uygun hale getir, getir ki onu sahiplen ve hiçbir lekesi, hiçbir kırışığı olmadan[3] ona hâkim ol. İşte bütün umudum bu, bu yüzden böyle konuşuyorum ve ne zaman içten bir sevinç duysam, bu umuttan dolayı böyle seviniyorum. Yaşamın bize sunduğu diğer sevinçlere gelince, ne kadar çok ağlayıp dövünürsek bunlar için, inan o kadar az hak eden şeylerdir bunlar gözyaşlarımızı, ne kadar az ağlayıp dövünürsek de inan o kadar çok hak eden şeylerdir gözyaşlarımızı. Bak işte şimdi sen hakikate aşık oldun, çünkü hakikate uygun davranan insan ışığa yaklaşır.[4] Ben senin huzurunda ve yazdıklarımı okuyan onca tanığın önünde bütün samimiyetimle itirafta bulunurken hakikati dile getirmek istiyorum.

---

[1] *Confessiones'in* 1-10. kitapları herkesin öğrenmesine yönelik bilgilerin sunulduğu kitaplardır. Ama 10. kitaptan itibaren Augustinus'un içsel yaşamıyla ilgili bilgiler, yani Augustinus ile Tanrı arasındaki özel konular sunulmaya başlar. Bkz. Carl G. Vaught, *Books X-XIII*, s. 43.

[2] *Epistula I ad Corinthios*, 13.12.

[3] *Epistula ad Ephesios*, 5.27.

[4] *Evangelium secundum Ioannem*, 3.20-21: "Kötülük yapan insan ışıktan nefret eder ve yaptıkları açığa çıkmasın diye ışığa yaklaşmaz. Ama doğru işler yapan insan ışığa yaklaşır ki, yaptığı işlerin Tanrı sevgisiyle yapıldığı anlaşılsın." Bkz. Carl G. Vaught, *Books X-XIII*, s. 43.

2. BÖLÜM

Tanrı gönlümüzdeki sırları bildiğine göre, Ona itirafta bulunmanın anlamı nedir?

2. Ya Rab, insanoğlunun vicdanının derinlikleri senin önüne böyle çırılçıplak seriliyken, ben sana itiraf etmek istemesem de gönlümden geçenleri senden nasıl gizleyebilirim? Çünkü o zaman kendimi senden değil, sadece seni kendimden saklıyor olurum. Öte yandan şu anki inlemelerim, kendimden memnun olmadığımı zaten sana gösteriyor. Sen ışık saçıyorsun, sevinç veriyorsun, öyle âşık olunası, öyle özlem duyulası bir varlıksın ki, kendimden utanıyorum ve kendimi bir tarafa atıp seni seçiyorum ve sen olmadan ne kendimi ne de seni memnun edebiliyorum. Öyleyse ya Rab, senin huzurunda ben neysem oyum. Bu yüzden az önce de söylediğim gibi, sana itirafta bulunmak bana öyle iyi geliyor ki. İtiraflarımı sana dilimden dökülen kelimelerle, seslerle değil, sadece senin duyabileceğin şekilde, ruhumdan dökülen kelimelerle ve düşüncelerimin çığlıklarıyla yapıyorum. Günahkârken kendimden memnun değilsem bu halim sana bir itiraftır. İyiyken bu iyiliği kendime mal etmiyorsam bu halim de sana bir itiraftır. Çünkü ya Rab, sen doğru insanı kutsarsın,[5] ama ancak onun imansızlığını bağışladıktan sonra.[6] Öyleyse Tanrım, senin huzurunda yaptığım bu itiraf hem sessiz hem değil. Kelimeler dilimden dökülmediğinden sessiz, ama yüreğimin sevgisiyle çığlık çığlığa. İnsanlara söylediğim doğru bir söz varsa sen önce benim yüreğimden bunu işitmişsindir ya da

---

5 *Liber Psalmorum*, 5.12: "Çünkü sen doğru kişiyi kutsarsın ya Rab, çevresini kalkan gibi lütfunla sararsın."

6 *Epistula ad Romanos*, 4.5. Augustinus Tanrı'ya iman etmediği dönemden söz ediyor.

hatta benim yüreğimden böyle bir şey işitmişsen sen önce yüreğime bunu söylemişsindir.

3. BÖLÜM

Evvelce sahip olmadığı bir kimliğe sahip olduğunu itiraf etmesinin kendisine sağlayacağı yarar.

3. Öyleyse niçin ben insanların itiraflarımı işitmesini dert ediniyorum, onlar mı şifa olacak sanki benim bütün bu zayıflıklarıma? İnsanoğlu başkalarının yaşamını öğrenmeye çok meraklı, kendilerininkini düzeltme konusunda da bir o kadar ihmalkâr. Neden benden ne olduğumu işitmeye can atıyorlar, senden kendilerinin ne olduğunu öğrenmek istemezken? Kendimden söz ederken beni dinleyenler benim doğruyu söylediğimi nereden anlayacaklar, bir insanın gönlünden neler geçtiğini insanın kendi ruhundan başkası bilemeyeceğine göre?[7] Ama senin onlar hakkında neler söylediğini işitmiş olsalar, "Rab yalan söylüyor" demeye yürekleri yetmez. Kendini senden işitmek kendini tanımak değil de nedir? Dahası, kendisini bilen biri, "hayır, yanlış" derse yalan söylemiş olmaz mı? Ama sevgi her şeye inanır, en azından birbirine sevgiyle kenetlenmiş ve bir bütün olmuş insanların söylediği her şeye; bu yüzden ya Rab, ben de sana herkesin işiteceği şekilde itirafta bulunuyorum, ama doğruları itiraf edip etmediğimi kanıtlayamam; buna rağmen, sevgiyle bana kulak kabartan insanlar bana inanırlar.

4. Yine de sen, ey en iç benliğimin Hekimi, bu şekilde itirafta bulunmamın bana ne gibi bir yararı olacağını anlamamı sağla. Ruhum

---

7 *Epistula I ad Corinthios*, 2.11.

senin inancınla ve senin sırrınla başkalaşırken, sende kutsanmanın tadına varsın diye bağışladığın ve üstüne perde çektiğin geçmişteki kusurlarımı itiraf ederken yazdıklarımı okuyan ve beni işiten insanların yüreğini coştur, coştur ki umutsuzluk uykusuna yatmasın ve "ben itiraf edemem" demesin, tersine senin merhametinin sevgisine ve senin inayetinin tadına varıp canlansın, çünkü insan ne kadar zayıf olursa olsun bu hisle güçlenir ve bu his sayesinde kendi zayıflığının farkına varır. İyi insanlar başkalarının geçmişte işlediği ve artık bağışlanmış olan günahlarını işitmekten hoşlanırlar; tabii ki hoşlarına giden günahların kendisi değil, bunların bir zamanlar günah olup artık olmadığını bilmeleri. Vicdanımın kendi masumiyetinden çok senin bağışlayacağın merhamete güvenerek sana her gün itirafta bulunması ya Rab, bana ne yarar sağlayacak, n'olur anlamamı sağla, hatta bu kitabı okuyan insanlara şimdi kim olduğumu, evvelce kim olduğumu senin huzurunda itiraf etmem bana ne yarar sağlayacak? Geçmişimle ilgili itirafların yararını gördüm ve bunu açıkladım. Ama itiraflarımı yazdığım sırada, yani şu an kim olduğumu öyle çok insan bilmek istiyor ki, bunların arasında beni tanıyanlar da var, benim kitaplarımdan ya da benim hakkımda bir şeyler işitmiş olmakla birlikte, beni hiç tanımayanlar da; ama onların kulakları benim yüreğimde değil, oysa ben tam da orada neysem oyum. Buna rağmen ne gözleriyle, ne kulaklarıyla ne de zihinleriyle giremeyecekleri iç benliğimin ne olduğunu öğrenmek için benim itirafımı dinlemek istiyorlar. Evet, istiyorlar, çünkü bana inanmaya hazırlar; peki ama beni tanımaya hazırlar mı? Çünkü onların iyi insanlar olmasını sağlayan sevgi kendimle ilgili itirafta bulunurken yalan söylemediğimi onlara söylüyor, bu yüzden içlerindeki sevgi bana inanıyor.

4. BÖLÜM

Bu tür bir itirafta bulunmanın sağlayacağı büyük kazanç.

5. Ama itirafımı dinlemekle ne tür bir kazanç elde etmek istiyorlar? Yoksa senin lütfunla sana ne kadar yaklaştığımı işittiklerinde, benimle birlikte sana şükretmek mi istiyorlar, bedenimin ağırlığından sana yaklaşmakta ne kadar geciktiğimi işittiklerinde de benim için sana dua mı etmek istiyorlar? İşte ben gönlümü böyle insanlara açacağım. Çünkü hiç de öyle yabana atılacak bir kazanç değil bu, Rab Tanrım, birçok insanın bizden dolayı sana şükranlarını sunması ve birçok insanın bizim için sana dua etmesi. Kardeş bir ruh bende sevgisine layık olacağını öğrendiği özelliğimi sevsin, ayıplanması gerektiğini öğrendiği özelliğimi ise ayıplasın. Bu hakiki kardeşliğin kanıtıdır, bizden olmayanın, yani dilleri yalan konuşan, sağ elleri kötülüğün sağ eli olan başkalarının oğullarının değil. Hakiki kardeş bende beğendiği bir özellik gördü mü benim namıma sevinen, beğenmediği bir özellik gördü mü benim namıma üzülen kişidir, çünkü beğense de beğenmese de beni hep seviyordur. İşte ben gönlümü böyle insanlara açacağım; bende sevap gördüler mi içi içine sığmayanlara, bende günah gördüler mi ah çekenlere. Sevaplarım senin eserindir, senin lütuflarındır, günahlarım ise benim kusurumdur ve senin bana verdiğin cezalardır. İlkine sevinsinler, ikincisine ah çeksinler. Kardeş yüreklerinden ilahiler, hıçkırıklar yükselsin senin katına, buhurdanlıklarından tüter gibi. Ama kutsal tapınağından yükselen rayihalardan hoşnut olan sen, ya Rab, n'olur, başın için, yüce merhametin adına, acı bana, sen başladığın işi asla yarım bırakmazsın, n'olur bende yarım kalanları da bitir.

6. Evvelce nasıl biri olmadığımı, şimdi nasıl biri olduğumu itiraf etmemin kazancı şu: Ben sadece senin huzurunda, gizli bir sevinçle, korka-

rak, umudun karıştığı gizli bir kahırla itirafta bulunmuyorum, ben aynı zamanda imanlı insanoğullarının, sevincimi paylaşanların ve benim gibi ölüme yazgılı olanların da huzurunda itirafta bulunuyorum; bu insanların hepsi benim hemşerim,[8] kimi benden önce çıkmış hac yolculuğuna, kimi benden sonra, kimi de şu anki yaşam yolunda bana can yoldaşı olmakta. Bu insanlar senin hizmetkârın, benim kardeşlerim; bunlar senin oğulların olarak seçtiklerin ve seninle, sana bağlı olarak yaşamak istiyorsam, kendilerine hizmet etmemi buyurduğun önderlerim. Bu buyruğunu, yani senin sözünü çok iyi anlamayabilirdim, eğer sadece sözlerle bana aktarılmış olsaydı, daha önce hayata geçirilmemiş olsaydı.[9] Ben senin buyruğunu hem sözlerimle hem de davranışlarımla yerine getiriyorum, ama ben buyruğunu senin kanatlarının altında yerine getiriyorum, yoksa çok büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış olurdum, ruhum senin kanatlarının altına sığınmayıp sana teslim olmamış olsaydı, sen ne kadar zayıf olduğumu anlamamış olsaydın. Ben daha küçüğüm, ama Babam ebediyen yaşayacak, Onun vasiliği beni korumaya yeter. Çünkü O bir ve aynı, bana can veren de O, beni sakınan da. Bendeki bütün iyiliklerin kaynağı sensin, sen Her Şeye Kadirsin, ben seninle olmadan önce, sen benimleydin. O halde bana hizmet etmemi buyurduğun insanlara, sadece kim olduğumu açıklamayacağım, şu an kim olmaktayım ve kim olacağım, işte bunları da açıklayacağım. Ama ben kendi kendimin yargıcı değilim. Beni dinleyenler bunu böyle bile!

---

8 Senin Krallığında hemşerisi olduğum insanların.

9 İsa'nın yol göstericiliği olmasaydı.

5. BÖLÜM

İnsan kim olduğunu tam olarak bilemez.

7. Benim yargıcım sensin ya Rab. Evet, doğru, hiç kimse insanı, insanın özelliklerini bilemez, kendi içindeki ruhu dışında.[10] Ama insanda başka bir şey daha var ki, bunu kendi içindeki ruhu bile bilemez. İşte sen, ya Rab, sen insanla ilgili her şeyi bilirsin, çünkü insanı sen yarattın. Ben senin gözlerinin önünde kendimi aşağılasam da, kendimi toprak ve külden yaratılmış bir varlık olarak görsem de, seninle ilgili bildiğim, kendimle ilgili bilmediğim bir özellik var. Hiç kuşkusuz seni şu an bir aynadan, hayal meyal görebiliyoruz, henüz yüz yüze gelmedik.[11] Bu yüzden senden uzaklaşıp bir seyyah gibi dolanıp durdukça senden çok kendime yaklaşıyorum, ama yine de bir şeyi biliyorum, yani sana hiçbir şeyin zor kullanamayacağını. Oysa ben hangi denemelere karşı durabilirim, hangilerine karşı duramam, hiç bilmiyorum. Yine de içimde bir umut var ve bu umut senin vefalı olmandan, gücümüzü aşan sınavlardan geçmemize izin vermemenden, denensek bile bize katlanabilmemiz için mutlaka bir çıkış yolunu da göstermenden kaynaklanıyor.[12] İşte bu yüzden kendimle ilgili bildiklerimi itiraf etmeme izin ver; izin ver kendimle ilgili bilmediklerimi de itiraf etmeme. Çünkü kendimle ilgili ne biliyorsam senin saçtığın ışık sayesinde biliyorum; kendimle ilgili ne bilmiyorsam, karanlıklarım senin yüzünle karşılaşıp öğlen güneşi gibi parlayana kadar da[13] bilemeyeceğim.

---

[10] *Epistula I ad Corinthios*, 2.11.

[11] *Epistula I ad Corinthios*, 13.12.

[12] *Epistula I ad Corinthios*, 10.13.

[13] *Liber Isaiae*, 58.10.

6. BÖLÜM

Tanrı'ya âşıkken aslında neye âşık oluyoruz? Tanrı'yı yarattıklarından nasıl tanıyoruz?

8. Sana olan aşkım, ya Rab, bulanık bir his değil, kati bir bilincin ürünü. Sen sözünle benim yüreğimi dağladın ve ben sana âşık oldum. Aynı zamanda hem Gökyüzü hem de Yeryüzü ve onların kapsadığı her şey, bak, dört bir yandan bana sana âşık olmamı söylüyorlar; hiç durmadan herkese bunu söylüyorlar, demek ki bir bildikleri var.[14] Öte yandan daha derin bir bakış açısıyla bakıldığında, bu durum senin acıdığına acımandan ve merhamet ettiğine merhamet bağışlamandan da anlaşılıyor. Yoksa hem Gökyüzü hem de Yeryüzü sana sundukları övgülerini sağırlara söylemiş olurlardı. Peki ama, ben sana âşık olunca aslında neye âşık oluyorum? Ne tensel bir cazibe ne de geçici bir güzellik, ne göz kamaştıran parlak bir ışık, ne ahenkli şarkıların hoş ezgileri, ne çiçeklerin, esansların ve baharatların baygın kokuları, ne kudret helvası,[15] ne bal ne de bedenlerin kucaklaşmalarından haz alan uzuvlar; hayır, bunlar değil, ben Tanrıma âşıkken bütün bunlara âşık olmuş olmuyorum. Gerçi evet, ben bir tür ışığa âşık oluyorum, bir tür sese, bir tür kokuya, bir tür ekmeğe, bir tür kucaklaşmaya, ben âşıkken Tanrıma, yani ışığa, sese, kokuya, ekmeğe, iç benli-

---

[14] *Epistula ad Romanos*, 1.20: "Tanrı'nın gizli nitelikleri, hatta sonsuz kudreti ve tanrısallığı bile dünya yaratılalı beri açıkça meydanda; Onun yarattıklarıyla anlaşılmakta. Demek ki bunların bir bildikleri var."

[15] *Manna*: Kudret helvası: İsrailoğullarının çölü geçerlerken yedikleri beyaz renkli çiçek (*fraxinus ornus*). Manna aynı zamanda Şabat akşamı kurulan sofraları süsleyen ve o akşama özel hazırlanan ekmeklerin üstüne örtülen beyaz örtüdür. Bu örtü Mısır'dan çıkıştan sonra mannanın üzerine her sabah cennetten düşen çiyi simgeler.

ğimdeki kucaklaşmaya âşık oluyorum, evet, iç benliğimde ruhum mekânla sınırlı olmayan bir ışıkla parlıyor, orada zamanın kapıp götürememediği bir ses var, orada rüzgârın dağıtamadığı bir rayiha var, orada yendikçe tükenmeyen bir ekmek var ve orada doydukça kenetlendiğiniz bir kucaklaşma var. İşte Tanrıma âşıkken âşık olduğum şey bu.[16]

9. Peki, bu şey ne? Yeryüzüne sordum, şöyle dedi: "O şey ben değilim." Yeryüzünün kapsadığı her şeye sordum, aynı itirafta bulundular. Denize sordum, uçurumlara sordum ve yerde sürünen tüm canlılara, şöyle yanıt verdiler: "Biz senin Tanrın değiliz; bizim üstümüze bakmalısın." Esen yellere sordum ve hava içindeki bütün sakinleriyle birlikte şöyle yanıt verdi: "Anaksimenes yanıldı; ben Tanrı değilim."[17] Gökyüzüne sordum, güneşe, aya, yıldızlara: "Aradığın Tanrı biz değiliz" dediler. Bedenimin etrafını çevreleyen ne var ne yoksa hepsine dedim ki: "Siz değilsiniz madem, peki o zaman benim Tanrımın kim olduğunu söyleyin. Onun hakkında bir şey söyleyin." Hepsi bir ağızdan haykırdılar: "Bizleri O yarattı." Ben onları temaşa ederek sorularımı sordum, onlar bana güzellikleriyle yanıt verdiler. Sonra kendime dön-

---

[16] Augustinus'un söz ettiği ışık, ses, ekmek, koku ve kucaklaşma beş tensel duyunun ruhani karşılıklarıdır. Augustinus Tanrı'yı idrak etmek için ruhuna (zihnine) bakmaya karar veriyor. Dikkat edilirse Augustinus burada hem Platon'dan hem de Paulus'tan ayrılıp farklı bir yola giriyor. Çünkü Augustinus, Platon'un kitaplarındaki gibi Tanrı'nın doğası vs gibi kesin doğrular ya da Paulus'ta okuduğu gibi kendisini Tanrı'ya götürecek bir geçit aramıyor. (Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 7.9.13; 7.21.27) Tek bilmek istediği kendisi. Kendisini araştırıyor, çünkü kendisine sadece Tanrı sahip ve Augustinus kendisinin gerçek sahibini bilmekle kendisine de sahip olacaktır.

[17] İÖ VI. yüzyılın doğa düşünürlerinden Anaksimenes evrenin ilk ilkesinin (*arkhe*) hava olduğunu ileri sürmüştür.

düm ve dedim ki: "Sen kimsin?" Yanıt verdim: "İnsanoğlu." Kendime baktığımda gördüğüm bir beden, bir de ruhtu, biri dışımda, diğeri içimde. Bunların hangisine sormalıyım Tanrımı? Ama az önce bedenimle Yeryüzünden Gökyüzüne kadar, gözlerimin ışığının kılavuzluğunda ulaşabildiğim her yere bakmadım mı? Demek ki içimdeki kısım daha üstün. Çünkü o hem başkan hem de yargıç olduğundan benim bütün tensel duyularım birer haberci gibi, Göğün ve Yeryüzünün ve onların kapsadığı her şeyin verdiği, "Biz Tanrı değiliz, bizleri O Yarattı" yanıtlarını ona iletiyorlardı. İnsanın içindeki ben, bütün bunların dışındaki benin yardımıyla biliyor. Ben, yani içimdeki ben bu şeyleri biliyorum; ben, yani zihin olan ben[18] bunları tensel duyularının aracılığıyla biliyorum. (Dünyanın o koca kütlesine de sordum Tanrımı, ba-

---

[18] Zihin: Augustinus'a göre beşer ruh ve bedenden oluşur. İnsan olmak ruh olmakla eştir. Augustinus buna içteki ben (ya da içteki insan) der. Ayrıca insan olmak beden olmakla da eştir, bedene dıştaki ben (ya da dıştaki insan) der. Augustinus'un bu satırlarında kendisini ruhla özdeşleştirmesi, insanın beden ve ruh bütünü olduğu düşüncesine ters düşmez; burada Augustinus'un Tanrı'ya yolculuğunda ruhunun farklı bir yapı kazandığını, bir anlamda dönüşüm geçirdiğini belirttiğine dikkat etmek gerekir. Bkz. Carl G. Vaught, *Books X-XIII*, s. 39. Augustinus'a göre, ruh tensel duyuları bir araç olarak kullanıp onların yardımıyla doğayı ya da doğa düzenini inceleyip buradan Tanrı'yı nerede bulabileceğine dair ipuçları çıkarmaya çalışıyor. Augustinus'a göre, ilk olarak içindeki ben, yani ruh, bedenle iletişime geçer, ama tensel duyuların ne dediğini anlamak için ruhtan zihne hareket etmek gerekir. Zihin (*animus*) ruhun (*anima*) üstünde yer alır. Ama bu durum bir insanda iki ruh olduğu anlamına gelmez, Tanrı'yı bulma yolculuğunda bir ruhun farklı roller üstlendiğini gösterir. Bu yüzden Augustinus'ta insanı tanımlarken onun kurucu öğelerinden olan ve Tanrı'yı araştırmanın başlangıç noktasında yer alan Latince *anima* sözcüğünü ruh olarak, ama duyuların öğrettiğini anlamaya çalışan Latince *animus* sözcüğünü zihin olarak çevirmek gerekir. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 40.

na şöyle yanıt verdi: "Ben Tanrı değilim, ama beni O yarattı.")

10. Âlemin güzelliği duyuları sağlam olan her insana kendisini açıkça sunmuyor mu? Öyleyse niçin herkese aynı şekilde hitap etmiyor? İrili ufaklı bütün hayvanlar bu güzelliği görüyor, ama sorgulayamıyorlar, çünkü onlara duyularının ilettiği şeyleri yargılayacak bir akıl verilmemiş. Ama insanoğlu sorgulayabiliyor, öyle ki yaratılan varlıklar aracılığıyla görülen Tanrı'nın sırlı doğasını idrak edebilsin, ama insan bu güzelliklere öyle âşık oluyor ki, sonunda onların kölesi oluyor ve köle olunca da yargıda bulunamıyor. Yaratılan varlıklar yargılama gücünü yitirenlerin sorusuna yanıt vermez. Oysa onların sesinde, yani güzelliğinde bir değişiklik olmaz. Bir insan ona baksın, diğeri ona bakarken sorgulasın, ilkine başka, ikincisine başka görünecektir, aslında o an ikisine de aynı şekilde görünmektedir, ama ilkine sessiz kalmakta, ikincisiyle konuşmaktadır; hayır, aslında herkesle konuşmaktadır, ama sadece onların dışarıdan gelen sesini işiten ve kendi içlerindeki Hakikatle kıyaslayanlar onları idrak edebiliyorlar. Çünkü Hakikat bana şöyle diyor: "Senin Tanrın ne yeryüzü ne gökyüzü ne de bir cisim." Bu yanıtı veren onların doğası, elbette görmesini bilene; çünkü onların doğası bir kütle, bir bölümü bütününden daha küçük olan bir kütle. Öyleyse sana söylüyorum ey ruhum, sen daha üstünsün, çünkü sen bedenin kütlesine yaşam verip onu canlandırıyorsun, çünkü hiçbir beden başka bir bedeni böyle canlandıramaz. Ama ruhum, Tanrın senin için yaşamının da yaşamı.

7. BÖLÜM

Tanrı bedenin ya da ruhun yetilerinde bulunmaz.

11. Öyleyse ben Tanrıma âşıkken neye âşık olmuş oluyorum? Ruhumun doruğundan da üstün olan O kim? İşte Ona ancak ruhumun

yardımıyla çıkacağım. Beni bedenime bağlayan ve bedenimin iskeletini yaşamla doldurmamı sağlayan gücümü de aşacağım. Tanrımı bulacağım türde bir güç değil bu. Bu yolla bulmaya kalkarsam ha ben bulmuşum, ha idrak yetisinden yoksun at ya da katır.[19] Çünkü onların bedenlerine de yaşam veren bu aynı güç. Ama başka bir güç var, ben bununla bedenime yaşam vermekle kalmıyorum, aynı zamanda tensel duyularımın algılamasını da sağlıyorum. Rab bu gücü benim için yarattı, göze duymamasını, kulağa görmemesini emrederek, tam tersi gözün görmesini, kulağın işitmesini ve bütün diğer duyuların da tek tek kendi yerlerini bilip kendi işlevlerini yerine getirmesini emrederek. Ben, bir tek zihin olan ben, duyular aracılığıyla bu farklı işlevlerin hepsini yerine getiriyorum. Ama ben bu gücümü de aşacağım. Çünkü bu güç atta, katırda da var, ne de olsa onlar da bedenleriyle hissedebiliyorlar.

8. BÖLÜM
Hafızanın gücü.

12. Öyleyse beni yaratan Ona adım adım çıkarken, ben bu doğal yetimi de aşacağım; işte artık hafızanın ovalarına ve geniş saraylarına geliyorum, duyularımla çekip getirdiğim bin çeşit nesnenin sayısız imgeleriyle dolu hazinenin olduğu yere. Düşüncemize konu olan ne varsa orada saklı, duygularımızın çoğalarak, azalarak ya da işte bir şekilde değişerek algıladığı ne varsa. Ayrıca unutmanın henüz yutup gömmediği anılar varsa onlar da teslim edilmiş oraya, depolanmış. Ben artık buradayım ve ondan ne istesem hemen getirmesini talep ediyorum ve hemen bazı şeyler ortaya çıkıveriyor, bazıları ise daha uzun bir

---

[19] *Liber Psalmorum*, 32.9.

süre istiyorlar ve sanki gizli saklı odalardan çıkar gibi çıkıyorlar, bazıları da aniden üşüşüveriyorlar, ben bambaşka bir şey isterken ve ararken tam ortaya atlayıveriyorlar, şöyle der gibi: "Aradığın biz olmayalım?" Hemen yüreğimin eliyle hafızamın yüzünden kovuyorum onları, ta ki istediğim şey bulutlarını dağıtıp saklandığı yerden göz önüne çıkıncaya kadar. Bazıları var ki istediğim anda geliyorlar, sen geleceksin ben geleceğim gibi kavgaya da tutuşmuyorlar. Önce gelenler ardından gelenlere yol veriyor ve geçip giderlerken istediğim zaman yeniden ortaya çıkmak üzere depolarına çekiliyorlar. İşte hafızamı yoklayıp da bir şey anlatmaya kalktığımda aynen böyle oluyor.

13. Hafızada her şey ayırıcı özelliklerine ve türlerine ayrılarak korunuyor ve her şey kendine özgü bir yol bulup giriyor buraya. Örneğin ışık, renkler ve cisimlerin şekilleri gözlerden giriyor, her türlü ses kulaklardan giriyor, her tür koku burundan geçip giriyor, her tür tat da ağız yoluyla bir giriş buluyor kendine. Tüm bedene yaygın olan dokunma duyusuyla neyin sert, neyin yumuşak, neyin sıcak, neyin soğuk, neyin düz, neyin pürüzlü, neyin ağır, neyin hafif ya da bir şeyin bedenimizin içinde mi yoksa dışında mı olduğunu algılayabiliyoruz. Hafızanın koskoca mağarası gizemli, gizli ve kelimelere sığmayan kuytularıyla bütün bu algıları alıyor ve gerektiği anda ortaya çıkartıp hatırlatıyor. Ama hepsi kendilerine özgü kapılardan girerek burada depolanıyor. Algıladığımız nesnelerin kendileri giremiyor buraya, sadece onların imgeleri kullanıma hazır olarak duruyor ve hatırladığımız anda düşüncemize kendilerini sunuyor. Ama hangimiz imgelerin nasıl oluştuğunu söyleyebiliriz, hangi duyumuz aracılığıyla algılandığını ve hafızanın içine yerleştirildiğini açıkça bilsek bile? Nitekim ben karanlıkta ve sessizlik içinde oturuyor olabilirim, ama istediğim takdirde hafızamda renkleri canlandırabilir, ak ile kara ya da dilediğim başka

renkler arasındaki farkı ayırt edebilirim. Bu renklere yoğunlaştığımda gözlerimle algıladığım renk imgelerine sesler saldırıp da onları asla karman çorman etmez, oysa sesler de o sırada oradadır, ama kendilerine özgü odalarında gizli tutulurlar. Gerektiğinde onları da talep ederim, talep ettiğim anda da hemen çıkar gelirler. Dilim sussa da, gırtlağımdan hiç ses çıkmasa da ne zaman istesem şarkı söyleyebilirim. Ama her an orada hazır ve nazır bulunan renk imgeleri araya girip şarkımı bozmazlar, çünkü o sırada başka bir oda açılır ve sesler kulağıma akarlar. İşte aynı şekilde öteki duyumlarımla aldığım ve biriktirdiğim anılarımı da istediğim anda hatırlayabilirim. O an hiç koklamasam da leylakların kokusunu menekşelerin kokusundan ayırt edebilirim. Balı tatlı bir şaraba tercih edebilirim, yani yumuşak bir tadı sert bir tada; istediğim her an tatmasam da, dokunmasam da sadece hatırlamam yeter.

14. İşte bütün bunların hepsini içerde, hafızamın o büyük avlusunda gerçekleştirebiliyorum. Orada gökyüzü, toprak, deniz her an hazır durumda, hem de duyularımla onlardan algıladığım ne var ne yoksa hepsiyle birlikte, elbette unuttuklarımın haricinde. İşte orada ben kendimle de karşılaşıyorum ve kim olduğumu hatırlıyorum, neler yaptığımı, bunları ne zaman, nerede ve nasıl yaptığımı ve yaparken nasıl bir ruh halinde olduğumu. Her şey var orada, gerek kendi deneyimlerimden gerekse duyup inandıklarımdan hatırladığım her şey orada. Hatta bu cömert kaynaktan geçmişin izlenimleriyle birlikte, gerek kendi yaşadıklarımın gerekse yaşadıklarım doğrultusunda inandığım olayların şu ya da bu şekilde bir resmini çizebiliyorum ve bu resimden hareketle gelecekteki eylemlerimi, yaşayacağım olayları ve beklentilerimi tahmin edebiliyorum ve bütün bunları, sil baştan ve sanki şu an gerçekleşiyorlarmış gibi, düşünebiliyorum. "Bunu ya da

şunu yapacağım" diyorum mesela, nice zengin imgenin bulunduğu zihnimin o geniş kovuğunda o anda bu ya da şu oluveriyor: "Ah keşke bu ya da şu olsaydı!" veya "Tanrı vere de bu ya da şu olmasa!" diyorum. İşte bütün bunları kendi kendime söylüyorum ve ben bunları söylerken, söz konusu ettiğim her şeyin imgesi hafızanın hazinesinden çıkarılıp hazırda tutuluyor; hazır tutulmasalar zaten böyle şeyler söyleyemem.

15. Hafızanın gücü büyük, akıl almayacak kadar büyük Tanrım, hafıza uçsuz bucaksız, sonsuz bir derinlik. Onun dibine dalan biri olmuş mudur acaba? İşte bu güç benim zihinsel gücüm ve bana doğanın bir armağanı. Ama ben hâlâ kim olduğumu tam anlamıyla idrak edemiyorum. Demek ki zihin kendisini içine sığdıramayacak kadar dar, peki o zaman kendi içine sığdıramadığı kısmı nerede? Dışında değil de içinde olması gerekmiyor mu? Ama o zaman niçin sığdıramıyor? Bu soru beni hayretten hayrete düşürüyor, şaşkına dönüyorum. İnsanlarsa yüksek dağlara hayret ediyorlar, denizin devasa dalgalarına, nehirleri bir baştan bir başa kaplayan şelalelere, dünyamızı çepeçevre saran Okyanusa ve gök cisimlerinin devinimlerine. Oysa onlarda hayret edilecek bir yan yok. Benim bu söylediklerim, bu gözlerimle görmediğim şeyler ise kimseyi şaşkına çevirmiyor. Zaten dağları, dalgaları, nehirleri, şu gördüğüm yıldızları, başkalarından öğrenip inandığım Okyanusu sanki dışarıdan seyrediyormuşum gibi bütün boyutlarıyla hafızamda içsel olarak canlandırmamış olsaydım hiçbiri hakkında hiçbir şey söyleyemezdim. Gerçi onları gözlerimle gördüğüm gibi içime alıp aynı şekilde görmem mümkün değil. Nesnelerin kendisi yok bende, onların imgeleri mevcut. Tek bildiğim zihnimde izlenimi olan bir nesnenin hangi tensel duyu aracılığıyla bana geldiği.

9. BÖLÜM

Bilim dallarının hafızada tutulması.

16. Hafızamın o geniş haznesine sığan şeyler bunlarla da bitmiyor. Özgür sanatlardan öğrendiğim ne varsa onlar da burada, unuttuklarım hariç elbette; sanki mekânı olmayan ücra bir köşeye itilmişler gibi duruyorlar. Üstelik onların imgelerini değil, bizzat kendilerini taşıyorum. Çünkü edebiyat ne, diyalektik tartışma yeteneği ne, kaç tür soru sorma yöntemi var, hepsini biliyorum, hafızama kaydedildiği şekilde hepsini biliyorum. İmgelerini tutup nesneleri dışımda bıraktığım gibi bir şey değil bu ya da ses verip sonra kaybolan bir şey de değil bu, hani kulağınızda bir ses çınlar, sonra geçip gider, ama bu arada hatırlanmak üzere arkasında bir iz bırakır, hatta artık çınlamadığı halde siz hâlâ çınlıyormuş zannedersiniz, işte öyle bir şey de değil. Bir kokuya da benzemiyor bu, hani şöyle bir geçerken ve havaya karışırken koku alma duyunuzu harekete geçiren ve hafızanızda bir izlenim bırakıp hatırladığınız anda yeniden canlanan bir koku da değil. Bedenin dokunup hissettiği bir şeye de benzemiyor, hani bizimle temas kurduktan sonra hemen yok olan ve hatırladığımızda yeniden resimlenen bir şeye. Çünkü bunların hiçbiri hafızaya girmiyor, sadece şaşırtıcı bir hızla izlenimlerini bırakıyorlar, ardından adeta o mucizevi odacıklarına yerleşiveriyorlar ki hafıza onları mucizevi şekilde canlandırabilsin.

10. BÖLÜM

Sanatların bilgisi hafızaya duyular aracılığıyla getirilmez, hafızanın kovuğundan çıkarlar.

17. *Var mı, nedir, nasıldır* gibi üç tür soru olduğunu işittiğimde, ben bu kelimeleri oluşturan seslerin imgesine sahip oluyorum ve bu

seslerin havadan gürültüyle geçip gittiğini, sonra da yok olduğunu biliyorum. Ama bu seslerin işaret ettiği düşüncelere şimdiye kadar ne duyu algımla dokunabilmişimdir ne de bunları zihnimden bağımsız olarak görebilmişimdir. Buna rağmen hafızamda bunların imgelerini değil, asıllarını saklı tutuyorum. Şimdi bunların bana nereden geldiklerini bırakalım kendileri açıklasınlar, tabii becerebilirlerse: Bedenimdeki bütün kapılara koşuyorum, ama bu bilgilerin içeriye girdikleri kapıyı bir türlü bulamıyorum. Gözlerim şöyle diyor: "Bunlar renkliyse renklerini biz sana bildirmişizdir." Kulaklarım söyle diyor: "Ses çıkarıyorlarsa bu seslerin sorumlusu biziz." Burun deliklerim şöyle diyor: "Kokuyorlarsa bizden geçmişlerdir." Tat alma duyum bile şöyle diyor: "Tadı yoksa hiç bize sorma." Dokunma duyum şöyle diyor: "Bir nesneleri yoksa ona dokunmamışımdır, ben dokunmamışsam da sana bir şey dememişimdir." Öyleyse bu bilgiler nereden geldi benim hafızama? Nasıl geldiklerini bilmiyorum. Çünkü bu bilgileri öğrendiğimde, o sırada bana bunları anlatana inanmadım, bunları ben kendimde tanıdım ve doğru olduklarını kabul ettim. Saklaması için de zihnime teslim ettim ki, gerek duyduğumda oradan getirtebileyim. Demek ki ben daha onları öğrenmeden önce zihnimdeydiler, ama hafızamda değillerdi. Peki ama, bu bilgiler dile getirildiklerinde ben onları nereden ve nasıl tanıdım ve, "Evet, doğru" dedim hafızamda olmadıkları halde? Demek ki hafızamdaydılar, ama mağaraların en karanlık köşesine itilmiş gibi, ücralara, arkalara itilmiş olmalılar, çünkü başka birinin dikkatini çekip de ortaya çıkarılmamış olsalardı, belki de ben onları hiç düşünmeyecektim.[20]

---

[20] Augustinus, Plato'nun öğrenmenin hatırlamak, hazır olan zihne getirmek olduğu görüşünü anımsatıyor. Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s.189, dipnot.15.

11. BÖLÜM

Öğrenmenin anlamı.

18. Buradan hareketle şöyle bir sonuca ulaşıyoruz: Bu bilgileri, yani duyularınızla imgelerini almadığımız, ama zihnimizde imgesi olmadan kendi haliyle tanıdığımız bilgileri öğrenmek, hafızada daha önceden dağınık ve düzensiz bir şekilde bulunan fikirleri bir araya toplarcasına düşünmekten başka bir şey değil. Dikkatimizi verince, daha önceden dağınık ve ihmal edilmiş halde köşesinde gizlenen bu bilgilerin kullanıma hazır halde orada beklediğini anlıyoruz, çünkü kendilerine aşina olan zihin onları çağırdığı anda hemen ortaya çıkıveriyorlar. Demek ki benim hafızam bu türden ne çok bilgi içeriyor, yani çok daha önceden keşfedilmiş ve demin de dediğim gibi, kullanıma hazır halde bekletilen ne çok bilgi. Bunu öğrendim ya da biliyordum dediğimde kastettiğim bu demek ki. Ama bunları toparlamaya biraz ara vereyim, hemen dibe iniveriyorlar ve yine o ücra köşelerine çekiliveriyorlar. Bu durumda yeni bir şeymiş gibi yeniden keşfedilmeleri, bulundukları kaynaktan yeniden çağrılmaları (bu kaynaktan başka gidebilecekleri bir yer yok sahiden), bilinebilmeleri için yeniden bir araya getirilmeleri [*cogenda*], yani dağınık halde bulunduklarından yeniden uğraş verip toparlanmaları [*colligenda*] gerekiyor. Düşünmek fiili de [*cogito*] buradan geliyor. Bir araya getirmek [*cogo*] ve düşünmek [*cogito*] fiilleri, iş yapmak [*ago*], harekete geçirmek [*agito*] ve yapmak [*facio*] ve sıkça yapmak [*factito*] fiilleriyle bağlantılıdır.[21] Ama zihin düşünmek [*cogito*] fiilinin sa-

---

21 Latince *cogere*, "bir araya getirmek, toplamak, bir araya getirmek için uğraşmak;" *colligere*, "toplamak, bir bütün haline getirmek, bütünleştirmek, bir araya getirmek," vs anlamlarına gelir. Mecaz anlamlarından birisi zihinsel olarak toparlamak, bir araya getirmektir. Düşünmek, tartmak, zihinsel olarak bir şeyin üzerine yoğunlaşmak fiilinin, yani Latince *cogitare*'nin asıl

dece kendi işlevi olduğunu iddia eder. Zaten başka yerde değil de sadece zihinde bir araya getirilen [*colligo*], yani belli bir uğraş sonucunda bir araya toplanan bilgiye hatırlanan bilgi denmesi bu yüzden; çok da doğru.

12. BÖLÜM

Matematikle ilgili bilgilerin hatırlanması.

19. Dahası, hafıza sayıların ve boyutların sayısız ilkesini ve kuralını içeriyor ve bunların hiçbiri herhangi bir duyu algısıyla alınıp da hafızamıza yerleşmiyor. Bunların rengi de yok, ne bir ses çıkarıyorlar, ne de kokuyorlar; tatları da yok, dokunulmuyorlar da. Konuşma konusu olduklarında bunlara işaret eden kelimelerin seslerini duyuyorum sadece. Ama sesler ayrı şeydir, sayısal ilkeler ayrı şey. Çünkü Yunanca kelime farklı bir ses verir, Latince kelime farklı bir ses, ama sayısal ilkeler ne Yunancadır, ne Latincedir, ne de herhangi başka bir dil. Mimarların çizdiği çizgileri gördüm. Son derece ince çizgiler bunlar, örümcek ağı gibi. Ama saf matematiksel çizgiler onlardan çok farklı. Gözlerimin somut olarak bana gösterdiği çizgilerin imgeleri değil bunlar. Çünkü insan matematiksel çizgileri herhangi bir nesneye bakmaksızın içsel olarak bilir. Hatta nesneleri sayarken kullandığım sayıları bütün tensel duyularımla algılarım. Ama sayı sayınama yardımcı olan sayısal ilkeler farklı şeyler. Bunlar saydığımız nesnelerin imgeleri değil, bu yüzden kendi kendilerine bir gerçeklikleri var. Bunları görmeyen insan bu sözlerimi alaya alabilir ve ben beni alaya alanlara acıyorum.

---

anlamı zihinde herhangi bir şeyin izini sürmektir. *Cogere* fiilini açılımı *coago*, *cogitare* fiilinin açılımı ise *co-agito*'dur.

13. BÖLÜM

Hafızamız sayesinde hatırlamış olduğumuzu hatırlıyoruz.

20. İşte bütün bu bilgileri ben hafızamda tutuyorum ve bu bilgileri nasıl öğrendiğimi de hafızamda tutuyorum. Ayrıca bu bilgilere karşıt olarak ileri sürülen ve baştan sona yanlış pek çok düşünce de işittim ve hafızamda tuttum. Bunlar yanlış olmasına rağmen bunları hatırlamamda bir yanlışlık yok. Doğru düşünceler ile bunlara karşıt olarak ileri sürülen yanlış düşünceler arasındaki farkı ayırt ettim ve ben bunu da hatırlıyorum. Dahası bu farkı ayırt ettiğimi şimdi anlamam başka bir şey, bu konu üzerinde yoğunlaştığımda sürekli bu ayrımı yaptığımı hatırlamam başka bir şey. Demek ki ben hem sürekli bu sorunlar üzerine yoğunlaştığımı hatırlıyorum, hem de şimdi farkına vardığım ve anladığım şeyi hafızamda tutuyorum, öyle ki daha sonraları şu an bu sorunları anladığımı hatırlayabileyim. Öyleyse ben aynı zamanda hatırlamış olduğumu da hatırlıyorum, yani daha sonraları bu olguları hatırlayabildiğimi tekrar hatırlarsam hafızamın gücü sayesinde tekrar hatırlamış olacağım.

14. BÖLÜM

Duyguların hafızada tutulması. Mutsuz olduğumuzda bizi mutlu eden şeyleri hatırlama.

21. Duygular da hafızamda tutuluyor, ama bu duyguları yaşadığım sırada zihnime yansıdıkları şekilde değil de hafızama yarısıdıkları şekilde, yani çok daha değişik bir yöntemle tutuluyor. Çünkü ben geçmişte mutlu olduğumu hatırladığımda aynı şekilde mutlu olmuyorum, geçmişteki üzüntümü hatırlarken aynı şekilde üzüntülü olmuyorum ya da bir zamanlar çok korktuğum anları şimdi hiç korkmadan hatır-

lıyorum, çok önceleri duyduğum arzuları şimdi hiç arzu duymadan hatırlıyorum. Hatta bazen tam tersine geçmişteki üzüntümü şimdi sevinçle hatırlıyorum ya da kaybettiğim bir sevinci üzüntüyle hatırlıyorum. Tensel duygulanımlarımız söz konusu olduğunda da, bunları hatırlamamıza şaşırmamız gerekir, çünkü ruh başka bir şey, beden başka bir şey. Geçip gitmiş bir acıyı şimdi mutlu mesut hatırlıyorsam bunda şaşılacak bir şey yok. Ama zihin ve hafıza bir ve aynı şeydir, bu yüzden biz birine bir şeyi hatırlaması gerektiğini söylediğimizde, "Bak, bunu zihninden hiç çıkarma," deriz. Bir şeyi unuttuğumuzda da, "Zihnimden silinmiş" veya "Zihnimden çıkıp gitmiş," deriz. Burada zihin derken aslında hafızayı kastediyoruz. Peki o zaman geçmişteki üzüntümü hatırladığımda mutlu olmama ne diyeceğiz; yani zihnim mutlu, hafızam üzüntülü olduğunda, kısacası zihnim mutluluk içerdiğinde mutlu, ama hafızam üzüntü içerdiğinde üzüntülü olduğunda? Yoksa hafızanın zihinle bir ilgisi yok mu? Hiç böyle bir şey söylenebilir mi? Söylense söylense şöyle söylenebilir: Hafıza zihnin midesi gibidir, mutluluk ve üzüntü de tatlı ve acı birer yiyecek. Bu duygular hafızaya girdiğinde, yani yiyecekler mideye indirildiğinde, orada kalabilirler, ama artık tat vermeyebilirler. Hafızanın mideye benzetilmesi gülünç karşılanabilir, ama aralarında hiçbir benzerlik yok da denemez.

22. Zihnimizi karıştıran *arzu, sevinç, korku ve keder* gibi dört temel duygu var derken,[22] bu duyguları hafızam sayesinde dile getirdiğime de ayrıca dikkat edin. Bu duygularla ilgili konuşmaya başladığımda da, örneğin her birini türlerine ve cinslerine göre belli sınıflara ayırdığımda ve tanımladığımda, söyleyeceğim şeyleri yine de hafızamda buluyor ve oradan çıkarıyorum. Ama bu karışık duygu durumlarını bir

---

[22] Cicero, *De Finibus*, 3.10.35; *Tusculanae Disputationes*, 4.6.11.

araya getirip de hatırladığımda asla karmaşa yaşamıyorum. Bunları ben bir araya getirmeden ve bunlar üzerine düşünmeden önce de orada olmalılar. Zaten bu yüzden ben onları hatırlayarak hafızamdan çıkarabiliyorum. Belki de geviş getirirken yiyeceğin mideden ağza getirilmesi gibi, bu duygular da yeniden hatırlanarak hafızadan getiriliyorlar. Peki o zaman niçin bir insan geçmişteki mutluluğu ya da üzüntüsüyle ilgili konuşurken, yani bu duyguları hatırlarken, zihninin ağzında mutluluğun o tatlı lezzetini, kederin o acı tadını alamıyor? Bu ikisi artık hiçbir şekilde birbirine benzemediğine göre, acaba bu aşamada bizim yaptığımız benzetme mi yanlış? Çünkü bu duygulardan bahsettiğimiz her an acı ya da korku duyacak olsak, bu duyguları bir daha ağzımıza almak ister miyiz? Öte yandan biz bu duygulardan söz ederken, hafızamızda sadece bu duygu adlarını oluşturan sesleri –bu sesleri biz tensel duyular yoluyla elde ettiğimiz imgelerine göre hafızamızda tutuyoruz– bulmakla kalmıyor, bu duyguların kavramlarını da buluyoruz. Ama bu kavramları bedenimizin herhangi bir kapısından içeri almıyoruz. Bunları ya zihin bizzat yaşadığı duygu deneyimleri sonucunda hafızaya emanet etmiş ya da zihin tarafından emanet edilmemiş oldukları halde hafızada tutulmuşlar.

15. BÖLÜM
Olmayan şeyleri bile hatırlıyoruz.

23. Ama bu süreç imgelerle mi yoksa imgeler olmadan mı işliyor, kim rahatça yanıtlayabilir ki bunu? Duyularımla o an için algılamamış olsam bile örneğin taş diyorum, güneş diyorum, çünkü bunların imgesi benim hafızamda mevcut. Örneğin bedenimde hissettiğim bir acıdan söz ediyorum, ama o sırada acı falan yok ve benim canımı yakmı-

yor. Ama o acının imgesi benim hafızamda olmamış olsaydı neden söz ettiğimi bilemeyecektim ve ondan söz ederken bu acıyı zevkten ayırt edemeyecektim. Örneğin sağlıklı olduğumda, bedenim sağlıklı diyorum, yani sözünü ettiğim beden durumu o an için bende mevcut. Ama sağlıklı olsam bile sağlıklı olmanın imgesi benim hafızamda olmamış olsaydı, bu kelimenin sesinin ne anlam ifade ettiğini hiçbir şekilde hatırlayamazdım ya da bedenleri sağlıklı olmasa bile hafıza yetileri sayesinde sağlığın imgesine sahip olmamış olsalardı, hastalar kendilerine sağlıktan söz edildiğinde bunun ne anlama geldiğini bilemeyeceklerdi. Bundan başka örneğin nesneleri saydığımız sayılardan söz ediyorum. Ama işte bakın hafızamda sayıların imgeleri yok, kendileri var. Güneşin imgesini ele alalım, bu da benim hafızamda mevcut. Onun imgesinin imgesini değil, imgenin kendisini hatırlıyorum. Hatırladığım sırada bende bu imge canlanıyor. Hafıza diyorum, dediğim şeyi tanıyorum. Bunu hafızamdan başka nerede tanıyabilirim? Acaba hafıza kendi imgesi sayesinde mi mevcut, yoksa kendiliğinden mi mevcut?

16. BÖLÜM

Unutma da hatırlanır.

24. Peki buna ne diyeceksiniz? Ben unutmadan da söz edince neden söz ettiğimi biliyorum. Bunu hatırlamamış olsaydım nereden bilecektim? Bu kelimenin sesinden söz etmiyorum, bu kelimenin anlamından söz ediyorum. Bu anlamı unutmuş olsam o sesin ima ettiği şeyi kesinlikle bilemezdim. Öyleyse hafızayı hatırladığımda hafıza kendini kendiliğinden devreye sokuyor. Ama unutmayı hatırladığımda hem hafıza hem de unutma devreye giriyor, yani hatırlamamı sağlayan

hafıza ile hatırlamama konu olan unutma. Ama unutma hafızanın yokluğundan başka nedir ki? O halde onu hatırladığımda nasıl orada oluyor, çünkü unutma devreye girdiğinde benim hatırlama yetim kalmıyor ki? Hatırladığımız şeyi hafızada tutuyoruz; ama unutmayı hatırlamadıkça unutma kelimesini işitsek bile bu kelimenin ifade ettiği anlamı bilemezdik, öyleyse hafıza unutmayı da içeriyor. O halde unutmamamız için orada bulunuyor, o orada olunca da unutuyoruz. Buradan şöyle bir sonuç mu çıkıyor yoksa? Biz unutmayı hatırlayınca, onu hafızada olduğu için değil de imgesi orada olduğu için hatırlıyoruz, çünkü unutmanın kendisi orada olsaydı bizim hatırlamamıza değil de, tersine unutmamıza sebep olurdu. Bu sorunu kim çözecek? Neler olup bittiğini kim kavrayacak?

25. İşte, ya Rab, burada zorlanıyorum ve kendi varlığımı da kavramakta zorlanıyorum. Kendi kendime zorluklarla dolu, ter dökülüp emek harcanan bir toprak haline geldim. Çünkü şu an üzerinde çalıştığım konu göğün kuşaklarını araştırmaya benzemiyor, yıldızlar arasındaki mesafeyi ölçmüyoruz ya da dünyanın boşlukta nasıl dengede durduğunu da incelemiyoruz. Araştırma konum hatırlayan bir varlık olarak ben, zihin sahibi bir varlık olarak ben, kendimim. Aslında ben olmayan bir şeyin benden uzak olmasına şaşırmamam gerekir. Ama bana benden daha yakın bir şey olabilir mi? Gerçekten de bendeki hafızanın gücünü anlamıyorum, bu güç olmaksızın kendimle ilgili hiçbir şey söyleyemeyeceğim halde. Çünkü ne söyleyebilirim ki, unutmayı hatırlayabildiğimden bu kadar eminsem? Hatırladığım şey hafızamda değil mi diyeceğim yani? Ya da unutma, unutkan olmamam için hafızamdadır mı diyeceğim? Her ikisi de çok saçma. Üçüncü bir çıkar yol var mı? Ben unutmayı hatırladığımda, hafızam unutmanın imgesini bulunduruyor, unutmanın kendisini değil desem nasıl olacak? Böyle

bir şey nasıl söyleyebilirim? Eğer bir şeyin imgesi hafızada kalıyorsa, o şeyin ilkin kendisi varolmalı ki hafızam onun imgesini alabilsin, öyle değil mi? Kartaca'yı hatırlıyorsam bu şekilde hatırlıyorum zaten, yaşadığım her yerini, karşılaştığım insanların yüzlerini ve tensel duyularımla algıladığım her şeyi; bedenimin sağlıklı olduğunu da bu şekilde hatırlıyorum, acı çektiğini de. Bütün bu anılar şu an karşımda olmasalar da hafızam onların imgelerini kapmış, bu yüzden şu an karşımdalarmış gibi onlara bakabiliyorum ve benden uzakta da olsalar onları hatırlayarak zihnimi onlara yoğunlaştırabiliyorum. O halde hafızada unutmanın kendisi değil de imgesi kalıyorsa, unutmanın kendisi varolmuş olmalı ki, hafıza onun imgesini kapabilsin. Ama varolmuşsa imgesini hafızaya nasıl yazdırmış olabilir? Çünkü bir anlık varoluşu hafızaya önceden kaydedilmiş ne bulursa silip atar, öyle değil mi? Ama nasıl işlerse işlesin bu süreç, ister kelimelerle tarif edilemez olsun, isterse akla mantığa sığmaz olsun, ben unutmayı hatırladığımdan eminim, unutma benim bütün hatırladıklarımı silip atsa bile.

17. BÖLÜM

Hafızanın büyük bir gücü vardır, ama Tanrı'ya ulaşmak için hafızayı da aşmak gerekir.

26. Hafızanın gücü çok büyük Tanrım, insanı ürküten bir şey var derinlerinde ve sonsuz karmaşasında. İşte zihnin kendisi bu, işte bu benim. O halde ben kimim Tanrım? Nasıl bir doğaya sahibim? Sürekli değişen, pek çok biçime giren, ölçülere sığmayan bir yaşam. Baksanıza şu hafızamdaki geniş ovalara, dehlizlere, mağaralara, her türden şey var içinde, saymaya kalksanız sayamazsınız. Nesneleri arıyorsanız imgeleri orada, sanatları arıyorsanız kendileri orada. Zihnimizi etkileyen

duyguları arıyorsanız, tanımlanması zor kavramlar ya da kayıtlı izlenimler olarak orada. Zihinsel olarak yaşanmamış olan duygular bile hafızada tutulmakta, gerçi hafızada ne varsa zihinde de olmalı. Hızla koşuyorum aralarından, bir oraya bir buraya uçuşuyorum ve aklım erdiğince içlerine nüfuz etmeye çalışıyorum, ama bir türlü yolun sonunu göremiyorum. Hafıza bu kadar güçlü işte, yaşayan insanın yaşamı bu kadar zorlu işte, ölüme yazgılı olsa bile! Peki ben ne yapmalıyım ey Hakiki Yaşamım, Tanrım? Hafıza denen bu yetimi de aşacağım, sana gelmek için onun da ötesine geçeceğim ey parlak Işığım. Bana ne söylemek istiyorsun? İşte zihnimden geçerek sana çıkıyorum, hep benim üzerimde duran sana. Hafıza denen o yetimi de aşıyorum işte, sana ulaşılabilecek tek yolla ulaşmak için, sana tutunulabilecek tek yolla tutunmak için can atıyorum. Dört bacaklı hayvanların, kuşların da hafızası var. Yoksa barınaklarını, yuvalarını bulamazlardı, yapmaya alıştıkları pek çok şeyi de yapamazlardı, çünkü hafıza olmadan hiçbir konuda alışkanlık edinemezlerdi. Bu yüzden beni karada dolaşan hayvanlardan farklı kılan, havada uçuşan canlılardan akıllı kılan[23] Ona ulaşmak için hafızamı da aşacağım. Peki hafızamı aşarken seni nerede bulacağım ey hakiki İyi, ey Güvencenin Tatlı Pınarı, seni nerede bulacağım? Seni hafızamın dışında bulursam seni hatırlamıyor olurum. Seni hatırlamıyorsam peki seni nasıl bulurum?

18. BÖLÜM

Kaybolan şeyler hafızada tutulmamışsa bulunamaz.

27. O kadın parasını kaybedince fenerle aramaya başlamıştı.[24] Pa-

---

[23] *Liber Iob*, 35.11.

[24] *Evangelium secundum Lucam*, 15.8.

rasını kaybettiğini hatırlamasa asla bulamazdı. Bulsa bile hatırlamadan, bunun kaybettiği para olduğunu nereden bilecekti? Ben de birçok şeyi kaybettiğimi ve bulduğumu hatırlıyorum. Bu yüzden biliyorum ki, ben kaybettiğim bir şeyi ararken biri bana, "Acaba bu mu?" ya da "Acaba şu mu?" dediğinde, aradığım şey bana kendisini gösterene kadar hep "Hayır, değil" derim. Hafızamda olmayan bir şey, ne olursa olsun, bana kendisini gösterse bile onu bulmuş sayılmam, çünkü onu tanıyamam. Kaybettiğimiz bir şeyi aradığımızda ve bulduğumuzda hep böyle olur. Herhangi bir şey, gözle görülür somut bir nesne mesela, gözümüzün önünde yok olduğu halde hafızamızdan yok olmamışsa onun imgesi mutlaka hafızamıza kazınmıştır, gözümüzün önüne yeniden çıkana kadar da aranır. Bulunduğunda da, hafızada imgesi olduğu için tanınır. Biz kaybettiğimiz bir şeyi onu tanıyana dek bulduğumuzu söyleyemeyiz ve biz bu şeyi hatırlamıyorsak asla tanıyamayız. Çünkü kaybolan şey sadece gözlerimizin önünden kaybolmuştur, hafızamıza kayıtlıdır.

19. BÖLÜM

Hatırlamanın anlamı.

28. Peki, hafızanın kendisi bir şey kaybettiğinde, yani bir şeyi unuttuğumuzda ve hatırlamaya çalıştığımızda ne yaparız? Tek bakacağımız yer yine hafıza değil mi? Hafızamız bize bulmak istediğimizden başka bir şey sunsa, aradığımız şeyle karşılaşıncaya kadar bu teklifini geri çeviririz. Aradığımız şeyle karşılaşınca da, "İşte bu" deriz. Onu tanımamış olsaydık bu lafı etmezdik, zaten onu hatırlamamış olsaydık tanımazdık. O zaman da onu unutmuş olmamız kesinlik kazanırdı. Yoksa tamamen çıkıp gitmemiş midir hafızamızdan, bir parçası kalmış

da diğer parçasını aramamızda bize yardımcı mı olacaktır? Hafıza her zaman kendisiyle hemhal olan bir şeyin artık olmadığını hissettiğinden, alıştığı dayanağını kaybedince sanki sakat kalmış gibi ısrarla kayıp parçasının kendisine verilmesini talep etmez mi? Bu bazen tanıdığımız bir şahsı gördüğümüzde ya da düşündüğümüzde başımıza gelir, o şahsın adını unutmuşsuzdur ve ısrarla hatırlamaya çalışıyoruzdur. Başka adlar geliyordur o sıra aklımıza, ama hiç çağrışım yapmıyordur, çünkü biz o şahsı o adlarla tanımamışızdır, bu yüzden yok o değil der dururuz, ta ki zihnimizde tanıdık bir sima canlandıran ve doğruluğundan kesinlikle emin olduğumuz adı buluncaya kadar. O halde bu adın kaynağı hafızada değil de nerede? Bu ad bize başkası tarafından hatırlatılsa bile adın kaynağı hafızamızda olduğundan yine tanırız. Çünkü bu ad söylenince ilk kez duymuş gibi olmayız, hemen hatırlar ve doğru olduğunu söyleriz. Zihnimizden tamamen silinmiş olsaydı bize söylendiğinde bile hatırlamazdık. En azından unutmuş olduğumuzu hatırladığımızda tamamen unutmuş olmuyoruz. Demek ki kaybettiğimiz ve bütünüyle zihnimizden çıkmış olan bir şeyi arayamayız.

20. BÖLÜM

Mutlu bir yaşamın özlemini duyan insanların önceden ona aşina olmaları gerekir.

29. Peki o zaman seni nasıl arayacağım ya Rab? Çünkü seni ararken Tanrım, aslında mutlu bir yaşam arıyorum. Ruhum yaşasın diye seni arıyorum.[25] Çünkü bedenim ruhumdan can buluyor, ruhum da senden can buluyor. Öyleyse mutlu yaşamı nasıl arayacağım? Çünkü,

---

25 *Liber Isaiae*, 55.3.

"Tamam, işte orada" diyene dek o yaşama sahip olamayacağım. Ama o zaman onu nasıl arayacağımı söylemem gerekir, hatırlayarak mı arayacağım, sanki unutmuşum da unutmuş olduğumu hâlâ hatırlamaya çalışıyormuşum gibi mi, yoksa hiç bilinmeyen bir şeyi, yani benim daha önce hiç bilmediğim bir şeyi ya da unuttuğum ve unuttuğumu bile hatırlamadığım bir şeyi öğrenmek ister gibi mi arayacağım? Bu yaşam herkesin isteyeceği, yani hiç kimsenin asla istememezlik edemeyeceği mutlu yaşam değil mi? Ama bu yaşamın istedikleri yaşam olduğunu nasıl biliyorlar? Nerede gördüler de bu yaşamı sevebiliyorlar? Kesinlikle mutlu yaşama sahibiz, ama nasıl sahibiz orası meçhul. Başka bir duygu daha var, bazıları bu duyguyu tadınca geçici bir süre mutlu oluyor, bazıları da bu duyguyu tadacağı umuduyla mutlu oluyor. Sahip oldukları bu mutluluk biçimi, hakikisini yaşayanların mutluluğuna göre daha alt seviyede. Yine de iyi durumdalar, çünkü bir de mutluluğu hiç tatmamış olanlar var, ne gerçek anlamda, ne de umut besleyerek. Ama onlarda bile mutlulukla ilgili bir düşünce olmalı, yoksa mutlu olmak istemezlerdi; kısacası sadece istedikleri şey kesin. İşte bir şekilde mutluluğa aşinalar ki, mutluluk hakkında belli belirsiz bir düşünceleri var. Benim dikkatimi çeken bu düşüncenin hafızada olup olmadığı. Çünkü hafızadaysa o zaman biz geçmişte mutlu olmuştuk. Ama hepimiz tek tek mi mutlu olduk, yoksa ilk günahı işleyen insanda mı mutlu olduk,[26] yani biz insanların onunla birlikte öldüğü ve hepimizin zavallılık mirasını üstlenip onun soyundan geldiği insanda mı mutlu olduk gibi bir soruna şimdi girmek istemiyorum. Benim sorunum mutlu yaşamın hafızada olup olmadığı. Çünkü onun ne olduğunu bilmeseydik onu sevemezdik. Bu kelimeyi işittik ve hepimizin özlemi-

---

[26] Âdem'de. Augustinus için Âdem insan soyunun atası olmaktan öte insanın ölümlü bir varlık olmasının simgesidir.

nin bu yaşamı aramak olduğunu kabullendik; çünkü bize haz veren bu kelimenin sesi değildi. Yunan Latince bir kelime işittiğinde ne söylendiğini anlamadığından haz almaz. Bizse haz alırız, Yunan da bu kelimeyi Yunanca duysaydı aynı şekilde haz alırdı. Ama söz ettiğim kelime ne Yunanca ne Latince. Böyle olmasına rağmen Yunanlar, Latinler ya da başka dil konuşan insanların hepsi, ama hepsi bu kelimenin peşindeler. Demek ki bu kelimeyi herkes biliyor ve keşke mümkün olsaydı da bütün insanlara mutlu olmak isteyip istemediklerini sorabilseydik, kuşkusuz hep bir ağızdan istediklerini söylerlerdi. Bu kelimenin içerdiği anlam hafızalarında olmasaydı böyle bir şey isteyemezlerdi.

21. BÖLÜM

Hafızanın mutlu yaşamın anlamına sahip olma yöntemi.

30. Ama bu nasıl oluyor, Kartaca'yı gören birinin bu kenti hatırlaması gibi bir şey mi bu? Hayır. Mutlu yaşam gözle görülmez, çünkü bir cismi yok. Acaba sayıları hatırladığımız gibi bir şey mi? Hayır. Çünkü sayılar hakkında bir kavrayışı olan insan onları elde etmek için artık peşlerine düşmez. Ama mutlu yaşam hakkında bizim bir düşüncemiz var ve bu yüzden onu seviyoruz; ama mutlu olabilmek için onu hâlâ elde etmek istiyoruz. Belagati hatırladığımız gibi bir şey olmasın? Hayır. Çünkü insanlar bu kelimeyi işittiklerinde, henüz belagat sahibi olmamış olsalar da, bu kelimenin anlamını hatırlıyor ve çoğu belagatli olmayı arzuluyor. Bu da onların belagat hakkında bir fikirlerinin olduğunu gösterir. Ama onların belagatten haz almaları ve belagatli olmayı arzulamalarının nedeni, tensel duyuları aracılığıyla belagat sahibi başka insanları görmüş olmalarıdır. Yine de içsel anlamda bu konuda bir düşünceleri olmasa bundan haz almazlardı, haz almadıkları için de

belagatli olmayı arzulamazlardı. Mutlu yaşama gelince, onu başkalarında görmemizi sağlayacak herhangi bir tensel duyumuz yok. Sevinci hatırladığımız gibi bir şey mi acaba? Belki de öyle. Çünkü ben üzgün olduğumda bile sevincimi hatırlıyorum, mutlu bir yaşamı hatırlayan bir biçare gibi. Ama sevincimi herhangi bir tensel duyuyla ne görmüşümdür, ne işitmişimdir, ne koklamışımdır, ne tatmışımdır ne de ona dokunmuşumdur. Sevinçli olduğumda onu sadece zihnimde yaşadım, bu yüzden sevinçle ilgili bir düşünce hafızama işlendi, sevindiğimi hatırladığım anıların değişik özelliklerine göre bu halimi bazen lanetle bazen özlemle hatırlayabileyim diye. Çünkü şimdi nefretle ve iğrenerek hatırladığım utanç dolu davranışlarım beni bir dönem sevince boğmuştu; zaman zaman da şimdi özlemle hatırladığım iyi ve onurlu davranışlarımdan sevinç duymuştum, gerçi artık bunlar çok gerilerde kaldılar. Ama şu bir gerçek ki geçmişteki sevincimi hatırlamak beni hep üzer.

31. O halde benim nerede, ne zaman böyle hatırlayabileceğim, sevebileceğim ve özlemini duyabileceğim mutlu bir yaşamım oldu ki? Üstelik bu duygu durumu sadece bende yok, birkaç arkadaşımla da sınırlı değil, istisnasız hepimiz mutlu olmak istiyoruz. Mutlu yaşam düşüncesine sahip olmasaydık bu kadar ısrarla onu istemezdik. Ama bunun anlamı ne? İki kişi bulup sorun bakalım askerlik yapmak isteyip istemediklerini; muhtemelen biri istediğini söyleyecektir, diğeri istemediğini. Ama mutlu olmak isteyip istemediklerini sorun yine aynı kişilere, ikisi birden anında, hiç tereddütsüz mutlu olmak istediklerini söyleyeceklerdir. Zaten birinin askerlik yapmak istemesinin, diğerinin de istememesinin nedeni mutlu olmaktan başka bir şey değil. Acaba bunun sebebi kiminin şundan, kiminin bundan sevinç duyması mı? Sonuçta herkes mutlu olmak istiyor ve bu konuda hemfikir, hatta sorsa-

nız hep bir ağızdan sevinçli olmak istediklerini de söyleyeceklerdir. İşte bu sevincin adına mutlu yaşam deniyor. Kimi şuradan, kimi buradan yola çıksa da hepsinin ulaşmak için can attığı hedef sevinç duymak. Hiç kimse ben hiç sevinç yaşamadım diyemez, çünkü bu duygu hafızasına kayıtlı ve mutlu yaşam dendiğinde bunu anlıyor.

22. BÖLÜM

Mutlu yaşam nedir, nerededir?

32 Benden uzak olsun ya Rab, sana tövbe eden şu hizmetkârının yüreğinden uzak olsun mutlu olduğum düşüncesi ve bu düşüncenin bana verdiği her tür sevinç; benden uzak olsun. Çünkü başka tür bir sevinç var, bu imansızlara değil, sadece seni sen olduğun için sevenlere bahşedilmiş; onların sevinci sensin. İşte hakiki mutlu yaşam bu, yani sevinci sende aramak, sende temellendirmek ve senden dolayı sevinmek, işte hakiki mutluluk, bir benzeri daha yok. Mutlu yaşamın başka yerde olduğunu sananlar başka türlü bir sevincin peşine düşerler, ama o sevinç hakiki değildir. Buna rağmen iradeleri hakiki sevincin gölgesinden bir türlü kopamaz.

23. BÖLÜM

Mutlu yaşamın tanımı ve nerede olduğu üzerine düşüncelerini sürdürüyor.

33. Öyleyse herkesin mutlu olmak istediğinden emin olamayız, çünkü sevinçlerinin kaynağını sende aramayanlar da var. Oysa hakiki mutlu yaşam bu ve onlar bu hakiki mutlu yaşamı istemiyorlar. Yoksa herkes bunu istiyor da henüz beden ruha, ruh da bedene aykırı olanı

arzuladığından, istediklerini yapamıyorlar mı?[27] Bu durumda ancak güçlerinin yettiği şeyi yapmak zorunda kalıyorlar ve bununla yetiniyorlar, çünkü iradeleri yapamayacakları şeyi yapacak kadar güçlü olmadığından onlara istediklerini yapacak gücü hissettiremiyor. İnsanlara sorsam ve desem ki, sevincinizi hakikatte mi yoksa sahtelikte mi bulmak istersiniz, hiç tereddüt etmeden hakikatte bulmak istediklerini söyleyeceklerdir, tıpkı mutlu olmak istediklerini söyledikleri gibi. Mutlu yaşam hakikate dayalı sevinçtir. Bu sevinç sende temellenir Tanrım, çünkü sen Hakikatsin, Ruhumun Işığısın, yüzümün Esenliğisin,[28] Tanrımsın. Herkes mutlu bir yaşam istiyor, biricik mutluluk olan bu yaşamı herkes istiyor, hakikate dayalı sevinci herkes istiyor. Aldatmak isteyen çok insan tanıdım, ama aldatılmak isteyenini görmedim. Peki bunlar mutlu yaşamı nereden biliyor, hakikati de aynı şekilde bilmeleri gerekmiyor mu? Çünkü hakikati sevdikleri aldatılmak istemediklerinden belli. Öyleyse mutlu yaşamı sevince, bu yaşamı da hakikate dayalı sevinçten başka bir şey değilse hiç tartışmasız hakikati de seviyorlar demektir, çünkü hafızalarında hakikatle ilgili bir düşünceleri olmasa hakikati sevemezler. O halde niçin sevinçlerini hakikate dayandırmıyorlar? Niçin mutlu değiller? Çünkü hayal meyal hatırladıkları ve kendilerini mutlu edecek hakikatten çok, kendilerini gitgide zavallı kılacak başka şeylerle meşguller. Çünkü insanlık hâlâ loş bir ışıkta; haydi yürüyün, yürüyün ki karanlıklar sizi yutmasın.

34. Peki öyleyse hakikat neden nefret doğuruyor, niçin senin kulun hakikati bildirene düşman oldu, mutlu yaşamı sevdiği halde ve bu

---

[27] *Epistula ad Galatas, 5.17*: "Çünkü benlik Ruha, Ruh da benliğe aykırı olanı arzular. Bunlar birbirine karşıttır; sonuç olarak istediğinizi yapamıyorsunuz."

[28] Ruhumun kurtuluşu için yüzümü sana döndürdüm.

yaşam hakikate dayalı bir sevinç olduğu halde? Bunun tek nedeni şu: insanlarda hakikat sevgisi öyle bir hal alıyor ki, bambaşka bir şey seviyorlar ve sevdikleri bu şeyin hakikat olmasını istiyorlar, çünkü aldatılmak istemediklerinden, yanıldıklarını da kabullenmek istemiyorlar. İşte bu yüzden hakikat yerine sevdikleri şey uğruna hakikatten nefret ediyorlar. Hakikatten yayılan ışığı seviyorlar, ama o ışık kendi yanılgılarını ortaya çıkardı mı ondan nefret ediyorlar. Çünkü aldatılmak istemiyorlar, aldatmak istiyorlar, hakikat kendisini onlara gösterdi mi seviyorlar, ama onları kendilerine gösterdi mi nefret ediyorlar. Ektiklerini biçecekler, çünkü hakikatin kendilerini açığa çıkarmasını istemeyenler, isteseler de istemeseler de açığa çıkacaklar, ama o sıra hakikat onlara kendisini göstermeyecek. Evet, doğru, insan ruhu böyle körlemesine, böyle miskince, böyle aşağılık bir şekilde, böyle onursuzca saklanmayı yeğliyor, ama kendisinden hiçbir şey saklansın istemiyor. Ama istese de istemese de cezasını çekecek, çünkü hakikatten saklanamaz, tersine hakikat ondan saklanır. Her şeye rağmen insan o zavallı haline bakmadan hâlâ sevincini sahteliklerde değil, hakiki olanlarda aramaya kalkıyor. Ama ne zaman ki dikkatini dağıtan ne var ne yoksa aradan çekip, sevincini her şeyin gerçeğe dönüştüğü Hakikatte bulacak, işte ancak o zaman mutlu olacak.

24. BÖLÜM

Tanrı'nın hafızada olduğunu anlayınca şükrediyor.

35. Bak, seni ararken hafızamda ne geniş yollar kat ettim ya Rab ve seni onun dışında bulamadım. Çünkü seni ilk öğrendiğim andan itibaren hatırıma gelenler dışında seninle ilgili hiçbir şey bulamadım. Çünkü seni ilk öğrendiğim andan itibaren seni hiç unutmadım. Haki-

kati bulduğum yerde Tanrımı da buldum; Hakikati ilk öğrendiğim andan itibaren onu hiç unutmadım. Demek ki seni ilk öğrendiğim andan itibaren hafızamdasın ve ben seni hatırlayınca ve senin hazzına varınca seni orada buluyorum. İşte bunlar benim kutsal hazlarım, bunlar yoksulluğuma merhamet gösterip senin bana bahşettiğin hazlar.

25. BÖLÜM

Tanrı hafızanın hangi kademesinde bulunur?

36. Ama hafızamın neresinde bulunuyorsun ya Rab, neresini mesken tuttun? Nasıl bir yuva yaptın kendine? Ne tür bir tapınak inşa ettin kendine? Orada bulunmakla hafızama onur bahşettin, ama hafızamın hangi kısmındasın, bunu düşünmeden edemiyorum. Çünkü seni hatırlarken hafızamın hayvanlarda da olan bölümlerinin üstüne yükseliyorum, çünkü seni maddi şeylerin arasında bulamadım, sonra hafızamda duygularımı depoladığım bölümlere ulaştım, ama seni orada da bulamadım. Buradan yine hafızamda bulunan zihnimin kendi meskenine girdim, çünkü zihin de kendisini anımsayabilir; ama sen orada da yoktun. Çünkü sen somut bir nesneye benzemiyorsun, insanın yaşarken hissettiği bir duyguya da benzemiyorsun, yani sevindiğimizde, üzüldüğümüzde, arzuladığımızda, korktuğumuzda, hatırladığımızda, unuttuğumuzda ya da bunlar gibi bir şey yaşadığımızda hissettiğimiz bir duyguya; sen zihnin kendisi de değilsin, çünkü sen zihnin Rab Tanrısısın. Bütün bunlar değişebilir, ama sen hepsinin üstünde değişmeden kalırsın ve seni ilk öğrendiğimden beri lütfedip hafızamı mesken eyledin. Niçin senin hafızamın neresinde oturduğunu soruyorum ki, sanki orada gerçekten böyle bir yer varmış gibi? Senin orada oturduğun kesin, çünkü seni ilk öğrendiğim andan beri hatırlıyorum ve seni düşününce seni orada buluyorum.

26. BÖLÜM

Tanrı'nın keşfedildiği yer.

37. O halde ben seni nerede buldum ki öğrendim? Çünkü seni öğrenmeden önce henüz hafızamda değildin. Seni öğrenmek için tanıdığımda sen benim üstümde, kendi içinde olduğuna göre, ben seni nerede buldum öyleyse? Senin bir mekânın yok ki, geriye gidebileceğimiz, ileri gidebileceğimiz bir mekânın yok ki. Ey Hakikat, sana danışan herkese her yerde nezaret ediyorsun, ne kadar farklı konularda danışırlarsa danışsınlar herkese aynı anda yanıt veriyorsun. Herkese açıkça yanıt veriyorsun, ama herkes seni açıkça işitmiyor. Herkes sana arzu ettikleri hakkında danışıyor, ama hep arzu ettikleri yanıtları duyamıyor. Senin en iyi hizmetkârın senden arzu ettiği yanıtı duymaya değil de senin verdiğin yanıtı dinlemeye niyetlenen insandır.

27. BÖLÜM

İnsanın Tanrı'nın güzelliğine kapılıp Ona yönelmesi.

38. Seni çok geç sevdim ey en eski, en yeni Güzellik, seni çok geç sevdim! İşte artık içimdesin ve ben dünyanın dışındayım. Ben seni orada aradım ve çirkinleşip senin yarattığın âlemin güzelliğine kapıldım. Sen benimleydin, bense seninle değildim. Bu güzellikler beni senden uzak tutuyordu, sen onlarda olmasan zaten varolamayacak olan güzellikler. Sen seslendin, haykırdın ve sağırlığımı kırıp parçaladın, ışıdın, pırıl pırıl parladın ve körlüğümü kaçırttın; rayihanı yaydın ve ben esintisinin peşine düştüm, o andan beri seni soluyorum, seni tattım, o andan beri sana açım, sana susuyorum, bana dokundun, o andan beri sende huzur bulmak için yanıp tutuşuyorum.

28. BÖLÜM

Dünya yaşamının çaresizliği.

39. Bütün varlığımla sana tutununca ne acım kalacak ne yorgunluğum ve benim bütün yaşamım seninle dolup canlanacak. Sen doldurduğun insanı yükseltiyorsun, ama ben daha seninle dolmadığımdan kendime henüz bir yüküm. Ağlanası sevinçlerim, sevinilesi kederlerimle savaş halinde, zafer hangi tarafın olacak bilmiyorum. Vah bana! Ya Rab, acı bana! Vah bana! Bak, artık yaralarımı saklamıyorum. Sen hekimsin, ben hasta; sen merhametlisin, ben merhamete muhtaç. Bir imtihan değil mi insanın dünya üzerindeki yaşamı? Ama sıkıntıları, zorlukları kim ister? Bunlara katlanın diyorsun, sevin demiyorsun. Hiç kimse katlanmak zorunda olduğu şeyi sevmez, katlanmayı sevse bile. Katlanacağı hiçbir şey olsun istemez, katlanabildiği için sevinse bile. Şanssız günümde şans istiyorum, şanslı günümde şanssızlıktan ödüm kopuyor. Bu ikisi arasında insan yaşamının sınanmayacağı orta bir yer yok mu? Lanet olsun şu dünyanın şanslarına, bir değil iki kere lanet olsun, şanssızlıktan korkuyoruz, sevinçlerden fesatlaşıyoruz ya, lanet olsun! Lanet olsun şu dünyanın şanssızlıklarına, bir kere de değil, iki kere de değil, üç kere lanet olsun, şanslı olmanın hasretini çekiyoruz ya, şu şanssızlık bu kadar ağır ya, sabır taşını bile çatlatabilir ya, lanet olsun! İnsanın şu dünya yaşamı hiç dur durak bilmeyen bir imtihan mı?

29. BÖLÜM

Bütün umut Tanrı'da.

40. Benim bütün umudum senin o engin merhametinde. Ne buyuruyorsan güç ver, ne istiyorsan buyur. Bize nefse hâkimiyeti buyuru-

yorsun. Bir yazar şöyle demiş: Tanrı güç vermezse kimsenin nefsine hâkim olamayacağını biliyorum ya yeter, bu lütfun kimden geldiğini bilmek de bir bilgelik.[29] Nefse hâkim olmakla parça parça dağılan varlığımızı bir araya topluyoruz ve yeniden bir oluyoruz. Seninle birlikte başka bir şeyi de seven, ama bunu sana olan aşkından dolayı sevmeyen insanın sana olan sevgisi noksandır. Ah Aşk, her daim yakıyorsun ve hiç tükenmiyorsun; ey Şefkat, Tanrım, beni ateşlere sal! Nefse hâkimiyeti buyuruyorsun; ne buyuruyorsan güç ver, ne istiyorsan buyur.

30. BÖLÜM

Bedensel tutkuların ayartıcılığına nasıl karşı koyduğunu itiraf ediyor.[30]

41. Emrin kesin, bedeninin tutkularını gemle, gözlerine hâkim ol ve dünyevi hırslardan kaçın diyorsun. Cinsel ilişkiden uzak dur diyorsun, bana evlenmeyi yasaklamadın, ama daha iyi bir yaşam tarzı tuttur diyorsun. Bana güç verdin, emrini yerine getirdim, hatta senin sırlarının hizmetkârı olmadan önce. Ama hakkında çok şey söylediğim şu hafızamda, hâlâ böyle şeylerin hayalleri var, alışkanlığım işlemiş onları oraya, saldırıp duruyorlar bana. Uyanıkken güçten yoksunlar, ama rüyamda bana zevk vermekle kalmıyorlar, aynı zamanda fikrimi de çelip bana o anı gerçekmiş gibi yaşatıyorlar. Ruhumda yer eden bu hayali

---

29 *Liber Sapientiae*, 8.21.

30 Augustinus kendisini günah işlemeye götüren ana nedenleri üç ana başlıkta toplar: Bedenin tutkuları, göz doymazlığı ve kibir. Bunların arasında derece farkı vardır, sonuncusu ilkine göre çok daha ciddidir. Bu bölümde bedenin şehvani arzularına neden olan beş duyudan söz etmeye başlar: Dokunma, tatma, koklama, işitme ve görme.

imgelerin bedenime baskısı o kadar büyük ki, ben uyurken aldatıcı düşler olup beni kandırıveriyorlar, öyle ki uyanıkken gerçekleri gelse beni böyle kandıramazlar. Acaba uyuduğum sırada ben ben olmaktan çıkıyor muyum Rab Tanrım? Uyanıklıktan uykuya geçtiğim ya da yeniden uykudan uyanıklığa geçtiğim an bende ne kadar büyük bir fark yaratıyor böyle! Peki uyanıkken böyle uyarıcı düşüncelere karşı duran, gerçeklerinin bile akınına uğrasa öyle kımıldamadan durabilen aklım nerde uyurken? Acaba gözlerimle birlikte o da mı kapanıyor? Tensel duyularımla o da mı uykuya dalıyor? Öyleyse biz niçin uykumuzda bile direnç göstermek zorunda kalıyoruz böyle sık sık, ikrar ettiğimiz vaatlerimizi hatırlayıp bütün namusumuzla onlara sadık kalıp böyle ayartıcı düşüncelere hiç bel vermiyoruz? Yine de aralarında büyük bir fark var ki, uykumuzda irademiz dışında şeyler olurken, uyandığımız gibi vicdanımızın huzurlu kollarına koşuyoruz. Zaten bu farklılıktan o şeyleri yapanın biz olmadığını anlıyoruz, ama o sırada olanlar bir şekilde bizim benliğimizde yaşandı diye üzülmeden de edemiyoruz.

42. Acaba senin şifalı elin benim ruhumun tüm hastalıklarını iyileştiremez mi, ey Her Şeye Kadir Tanrı, senin o cömert inayetin uykumun o şehvani dürtülerini dindiremez mi?[31] Bana bahşettiğin lütufları öyle arttırıyorsun ki, ya Rab, ruhum şehvetin yapışkanlığından kurtulup beni senin yoluna döndürsün, kendine asilik etmesin, rüyalarında bile şehvani hayallerle başlayan ve tensel boşalmayla sonuçlanan o iğ-

[31] Yaşamı cinsellikten uzak sürdürmeyi başarmak, Augustinus'a göre, insanın kendi başarısından öte tanrısal bir armağandır. Bu armağanı kabul etmek Tanrı'nın inayetine nail olduğunu açığa vurmak demektir. Yeni Platoncu bakış açısına göre, böyle bir yaşam bedeni reddetmektir. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 95.

renç, o fesat düşüncelere teslim olmasın, hatta onlara asla rıza göstermesin diye. Çünkü Her Şeye Kadir olan, bizim istediğimizden ya da düşündüğümüzden daha fazlasını bize bahşeden senin için öyle zor bir mesele değil, n'olur uyuyan bir insanın iffetli kalbine böyle ayartıcı dürtüleri hiç yazmamış ol, en azından cüzi bir iradeyle bile denetim altına alınılabileceklerden daha fazlasını, ne gelecek yaşamında ne de şu yaşında. Neyse, hiç değilse hâlâ kötü bir ruh halinde olduğumu söyledim lyi Rabbime. Bana bahşettiklerini büyük bir sevinçle karşılıyorum,_vecd halinde ve hâlâ şu noksan varlığımdan dolayı kederleniyorum, bir gün o mükemmel huzuruna erişmem için merhametini bahşedip bendeki eksikleri tamamlayacağını umut ederek. İşte ancak o zaman seninle olacağım, hem iç varlığımla hem dış varlığımla ölüm yutulup zafere dönüştüğünde.

31. BÖLÜM

Oburluğa karşı nasıl mücadele verdiğini itiraf ediyor.

43. Günün getirisi bir başka dert daha var, keşke o gün bir tek bununla yetinse![32] Her gün yıpranan bedenimizi yiyerek içerek tamir ediyoruz, sen yiyeceğimizi de midemizi de ortadan kaldırana,[33] açlığımızı mucizevi şekilde tıka basa doyurup öldürene ve şu çürüyen bedenimize o hiç çürümeyen ölümsüzlük elbisesini giydirene kadar da

[32] *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.34: "O halde yarın için kaygılanmayın. Yarının derdi yarının olsun. Her günün derdi kendine yeter."

[33] *Epistula I ad Corinthios*, 6.13: "Yemek mide için, mide de yemek içindir" diyorsunuz, ama Tanrı hem mideyi hem de yemeği ortadan kaldıracaktır. Beden fuhuş için değil Rab içindir. Rab de beden içindir.

böyle yapacağız.[34] Ama hâlâ acıkmak bana öyle tatlı geliyor ki, esiri olmamak için onunla dövüşüyorum, oruç tutarak bedenimi bana boyun eğdirip kölem kılarak her gün ona karşı savaş veriyorum. Ama o haz yok mu, bütün bu çektiğim acıları alıp götürüyor. Çünkü açlık ve susuzluk bir tür acı, bir ateş gibi yakıp kavurur, katleder, besinlerin hızır gibi yetişen ilaçları olmasa. Senin teselli edici lütufların sayesinde deva buluyoruz, çünkü toprak, su ve hava bizim bu zayıflığımızın hizmetine verilmiş ve biz bu facianın adına zevk diyoruz.

44. Senden öğrendim besinlerimi ilaç alır gibi almam gerektiğini. Ama bu zaruretin verdiği rahatsızlıktan doygunluğun verdiği dinginliğe geçerken, tam o geçiş anında şehvani arzum pusuya yatmış beni bekliyor. O geçiş başlı başına bir zevk ve bu geçişi sağlamanın başka yolu yok, çünkü zorunluluk beni geçmeye zorluyor. Gerçi sağlık da yeme içmenin nedeni, ama meşum bir zevk yoldaşı gibi eşlik ediyor adımlarına ve çoğu kez önüne geçmeye çalışıyor, sağlığım için yapacağımı söylediğim ya da yapmayı arzuladığım şeyleri sırf zevkim için yapayım diye.[35] Ama ikisinin ölçüsü aynı değil, çünkü sağlığa yeterli gelen, zevk için çok ufak kalır. Bir belirsizlik baş gösterir, acaba bu dürtü besin arayan bedenin zorunlu ihtiyacı mı yoksa kendisine hizmet bekleyen zevkin aldatıcı arzusu mu bilinmez. Biçare ruh bu belirsizliği neşeyle karşılar ve bunu kendisini haklı çıkartacak bir bahane olarak kullanır. Ne kadar besinin sağlığı korumak için yeterli olacağının açığa çıkmamasına sevinir, zevk talebi sağlık kisvesi altında kaynayıp gidecektir ne de olsa. Her gün bu dürtülerime karşı direnmeye çalışıyorum ve dua edip senin uğurlu elini yardımıma çağırıyorum, sıkıntıla-

---

[34] *Epistula I ad Corinthios*, 15.53: "Çünkü bu çürüyen beden çürümezliği, bu ölümlü beden ölümsüzlüğü giyinmelidir."

[35] Augustinus çocukluğunda. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 2.4.9.

rımı sana açıyorum, çünkü bu konudaki kararım hâlâ sallantıda.

45. Tanrımın sesini duyuyorum, şöyle buyuruyor: "Yürekleriniz oburluktan ve sarhoşluktan ağırlaşmasın."[36] Sarhoşluk benden çok uzak, bana acıyorsun da yaklaştırmıyorsun yanıma. Ama oburluk ara sıra da olsa sürünerek geliyor şu kuluna; acı, o da uzak dursun benden. Çünkü Tanrı güç vermezse kimse nefsine hakim olamaz. Dua ettik mi bize bol bol kısmet yağdırıyorsun, sana dua etmeden de iyilikler almışsak yine senden almışızdır; ama bu iyiliği senden aldığımızın çok sonra farkına vardık. Ben hiç sarhoş olmadım, ama senin sayende ayılan çok sarhoş tanıdım. Öyleyse hiç sarhoş olmamış olanlar hiç sarhoş olmamalarını sana borçlular, hep sarhoş olmuş olanlar da hep sarhoş olmalarını sana borçlular. Ayrıca bu hallerinin sebebinin sen olduğunu bilmeleri de her ikisinin boynunun borcu. Yine sesini duydum, bu kez başka bir şey buyuruyordun: "Şehvani arzularınızın peşinden gitmeyin, zevklerinizi kendinize yasaklayın."[37] Benim çok sevdiğim şu sözünü de işittim lütfun sayesinde: "Yersek bir kazancımız olmaz, yemezsek de bir kaybımız olmaz."[38] Sözün özü şu: Yemekle zengin olmam, yememekle de yoksul. Bir başka söz daha işittim: "Her durumda elimdekiyle yetinmeyi öğrendim. Zengin olmayı da bilirim, yoksulluk çekmeyi de. O bana güç verdikçe her şeyi yapabilirim."[39] İşte böyle söylüyor gökler ordugâhının askeri, bizim gibi kül değil.[40] Ama n'olur hatırla ya Rab, bizim kül olduğumuzu ve insanı külden yarattığını, vaktiyle kaybolmuş olduğumuzu ve şimdi bulun-

---

36 *Evangelium secundum Lucam*, 21.34.

37 *Liber Ecclesiasticus*, 18.30.

38 *Epistula I ad Corinthios*, 8.8.

39 *Epistula ad Philippenses*, 4.11-13.

40 Paulus.

duğumuzu. O askerinin de kendi başına bir gücü yok, çünkü o da aynı külden yaratıldı, ama o senden vahiy alarak bu sözü söyledi, ben zaten bu yüzden bu sözü seviyorum. "O bana güç verdikçe ben her şeyi yapabilirim," diyor. Bana da güç ver, ver ki onun gibi her şeyi yapabileyim. Ne buyuruyorsan gücünü de ver, ne istiyorsan buyur. O asker bu gücü senden aldığını itiraf ediyor ve bununla övündüğünde de Rabbinden aldığı için övünüyor.[41] Yardımını dileyen şu yakarıyı da işittim: "Midemin şehvani dürtülerini al götür benden" diyor. Buradan da apaçık anlaşılıyor ey Kutsal Tanrım,[42] olmasını emrettiğin şey olurken dayanma gücünü de veriyorsun.

46. Bana şunu öğrettin ey İyi Baba: "Yüreği temiz olana her şey temiz gelir, ama başkalarının hakkına tecavüz ederek karnını doyuran insanlara her şey kirli gelir."[43] Ayrıca yarattığın her şeyin iyi olduğunu, şükranla kabul edilmesi gereken şeylere burun kıvırmamayı öğrettin.[44] Dahası yiyeceğin bizi Tanrı'ya yakınlaştırmayacağını,[45] hiç kimsenin bizi yediğimizden içtiğimizden dolayı yargılamamasını,[46] yemek yiyen birinin yemek yemeyen birini küçümseyemeyeceğini ve yemek yemeyen birinin yemek yiyen birini yargılayamayacağını da öğrendim.[47] Bunları öğrendiğim için sana, Tanrıma, Öğretmenime şükrediyorum, övgüler sunuyorum sana, kulaklarımın kapısını çalan,[48] yüreğimi aydınlatan

41 *Epistula I ad Corinthios*, 1.31: "Övünen Rab'le övünsün."
42 *Liber Ecclesiasticus*, 23.6.
43 *Epistula ad Titum*, 1.15; *Epistula ad Romanos*, 14.20.
44 *Epistula I ad Timotheum*, 4.4.
45 *Epistula I ad Corinthios*, 8.8.
46 *Epistula ad Colossenses*, 2.16.
47 *Epistula ad Romanos*, 14.3.
48 Sözlerini kulaklarıma çarpan.

sana: beni bütün bu ayartıcılıklardan kurtar. Yiyeceğin murdar olması değil de oburluğumun murdarlığıdır beni korkutan. Nuh'a her türlü eti yiyebilme hakkı tanındığını biliyorum,[49] İlyas'ın et yiyerek gücüne kavuştuğunu,[50] mucizevi bir derviş hayatı süren Yahya'nın hayvan eti yemekle, yani kısmetine düşen çekirgeleri yemekle murdar olmadığını da.[51] Esav'ın canı mercimek çorbası çekince nasıl oyuna getirildiğini de biliyorum,[52] Davut'un canı su çekti diye nasıl kendi kendisini ayıpladığını,[53] Kralımızın etle değil de ekmekle ayartılmaya çalışıldığını da biliyorum.[54] İşte o halkın[55] çölde neden azarlandığı buradan anlaşılıyor, onlar et istediler diye azarlanmadılar, ama canları et çekince Rab-

---

49 *Liber Genesis*, 9.1-2: Tanrı Nuh'u ve oğullarını kutsayarak, "Verimli olun, çoğalıp yeryüzünü doldurun" dedi, "Yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümü sizden korkup ürkecek. Yeryüzündeki bütün canlılar, denizdeki bütün balıklar sizin hâkimiyetinize verilmiştir. Bütün canlılar size yiyecek olacak ... hepsini size sunuyorum."

50 *Liber I Regum*, 17.6: "Dereden su içiyor, kargaların sabah akşam getirdiği et ve ekmekle besleniyordu."

51 *Evangelium secundum Matthaeum*, 3.4: "Yahya'nın deve tüyünden giysisi, belinde deri kuşağı vardı. Yediği çekirge ve yaban balıydı."

52 *Liber Genesis*, 25.34.

53 *Liber II Samuelis*, 23.15-17: Davut susayınca askerlerine, "Keşke biri Beytlehem kapısının yanındaki kuyudan bana su getirse," der. Askerler canlarını hiçe sayıp düşmanın ortasından geçer, kuyudan su çekip Davut'a getirirler. Ama Davut onların hayatını tehlikeye attığını anlayınca suyu içmez ve yere döker. Sonra şöyle der: "Ya Rab, bu suyu içmek bana nasip olmasın, canlarını tehlikeye atan bu üç kişinin kanını mı içeceğim yani?"

54 *Evangelium secundum Matthaeum*, 4.2: "İsa kırk gün kırk gece oruç tuttuktan sonra acıktı. İşte o ara İblis yanına yaklaşıp, 'Tanrı'nın Oğluysan söyle şu taşlar ekmek olsun' dedi. İsa ona yanıtı şöyle oldu: 'İnsan ekmekle yaşamaz, Tanrı'nın ağzından çıkan sözlerle yaşar,' diye yazılmıştır."

55 İsrail halkı.

be söylenmeye kalktıkları için azarlandılar.[56]

47. İşte ben bu ayartıcılıkların tam ortasına konuşlanmış, şu yeme içmeye duyduğum şehvani arzuma karşı her gün savaş veriyorum. Derhal vazgeçebileceğim ve bir daha elimi sürmeyeceğime ant içeceğim bir şey değil ki bu, cinsel arzumu dizginlediğim gibi. Öyle bir gem vurulmalı ki ağzıma, gerektiğinde gevşetilmeli, gerektiğinde gerilmeli. Böyle bir insan var mı, ya Rab, zaruri ihtiyaçlarının sınırının bir adım bile ötesine geçmemiş biri var mı? Varsa böyle biri, ulu biri demek ki, işte o yüceltmeli senin adını. Ben o değilim, çünkü ben günahkâr bir insanım. Ama ben de yüceltiyorum senin adını. Dünyamızı fetheden de n'olur aracılık etsin sana[57] günahlarımı bağışlaman için. O beni bedeninin sakat uzuvlarından biri sayıyor, senin gözlerin de gördü bu bedenin noksanlığını ve bu noksanlıklar senin kitabında yazılı.[58]

32. BÖLÜM

Hoş kokuların albenisine karşı mücadele veriyor.

48. Hoş kokularının albenisi beni öyle fazla etkilemez. Olmasalar aramam, ama olurlarsa da niye var demem, onlarsız bir ömür yaşamaya hazırım. Tabii bence bu böyle, belki de yanılıyorum. Çünkü bende öyle içler acısı karanlıklar var ki, yetilerim bunların arasında gizli kalı-

---

56 *Liber Numeri*, 11.1: "İsrailliler de yine ağlayarak, 'Keşke yiyecek biraz et olsaydı!' dediler. Mısır'da parasız yediğimiz balıkları, salatalıkları, karpuzları, pırasaları, soğanları, sarımsakları hatırlıyoruz da..."

57 Mesih İsa.

58 *Liber Psalmorum*, 139.16: "Henüz döl yatağındayken gözlerin gördü beni; bana ayrılan günlerin hiçbiri gelmeden hepsi senin kitabına yazılmıştı."

yor, zihnim kendi yeteneklerimi şöyle bir tarttığında bunlara kolayca inanası gelmiyor, çünkü derinlerimde olup biten çoğunlukla gizli saklı şeyler, ancak tecrübe edilirse anlaşılacak türden. Dahası, şu dünya yaşamında kimse halinden memnun olmamak zorunda, bu yaşama başlı başına bir sınav denir çünkü. İnsan kötü bir durumdayken iyi bir duruma geçebildiği gibi, iyi bir durumdan kötü bir duruma da geçebilir. Tek umut, tek güvence, güvenilir tek vaat senin merhametindir.

33. BÖLÜM

Kulağına gelen hoş seslere karşı mücadele veriyor.

49. İşittiğim seslerden aldığım haz daha sık sıkı yapışmıştı üzerime, meftun etmişti kendisine. Ama sen çözdün bu büyüyü, beni kurtardın. Bununla birlikte şunu da söylemem gerekir ki, senin sözlerinin esintisini taşıyan ilahilerde hep bir huzur bulurum, hele tatlı ve eğitimli bir sesle okunurlarsa. Ama saplanıp kalmam öyle, istediğimde kalkıp gidebilirim. Her şeye rağmen bu ezgiler kendilerine yaşam veren düşüncelerle birleştiklerinde gönlümde onurlu bir yer edinmek isterler, ben de onlara uygun düşecek bir yer arama telaşına düşerim. Zaman zaman onlara layık olduklarından daha fazla değer verdiğimi düşünüyorum. Kutlu sözler içten gelerek ve hararetli bir tonda söylendiğinde ruhumuzun kıpır kıpır olduğunu ve iman ateşlerine salındığını hissediyorum. İlahiler başka türlü değil de böyle okunduğunda, ruhumuzdaki farklı duygulanımların ilahilerin hem sözündeki hem de ezgisindeki belirli tonlamalarda kendisinden bir şeyler bulduğunu ve gizliden gizliye bir aşinalık hissedip aşka geldiğini anlıyorum. Ama sonuçta bu tensel bir haz, gönlümün bu hazza kapılıp takatten düşmesine izin vermemeliyim, çünkü çok kere bu tuzağa düşüyorum, özellik-

le duygularım aklıma eşlik etmediğinde, boyun eğip de arkada kalmaya rıza göstermediğinde. Hak ettiği şekilde sadece ikinci sırada olmasına izin verildiği halde hep birinci olmaya, hep lider rolü üstlenmeye çalışıyor. İşte bu yüzden bu konularda hiç farkında olmadan günah işliyorum ve günah işlediğimin sonradan farkına varıyorum.

50. Ama zaman zaman da bu tuzağa düşmeyeyim diye aşırı önlem aldığımdan, bu kez fazlasıyla katı davranmakla hata işlemiş oluyorum. Bazen öyle ileri gidiyorum ki, genellikle Davut'un Mezmurlarım konu edinen o hoş ilahilerin bütün ezgileri kulaklarımdan, hatta Kilise'den bile silinsin istiyorum. İskenderiye piskoposu Athanasius'un yöntemini izlemenin en iyi çözüm olduğunu düşünüyorum, hatırlıyorum da bana sürekli bundan bahsedilirdi. Athanasius Mezmurları okuyanlardan onları o kadar hafif bir ses tonunda okumalarını istiyormuş ki, şarkı söylüyor gibi değil de konuşuyorlarmış izlenimi veriyorlarmış insana. Yüreğimin imanla dolduğu ilk günlerde Kilisede okunan şarkılarla döktüğüm gözyaşlarırnı hatırlayınca, şimdi bile sırf şarkılardan değil, duru bir sesle ve baştan sona özgün bir düzenlemeyle, melodisiz okunan sözlerden bile duygulandığımı görünce dinde müziğin ne kadar önemli bir yer tuttuğunu bir kez daha anlıyorum. Bu yüzden bir yandan bu tür bir hazzın yaratacağı tehlikeyi, öte yandan ruha şifa verici etkisini düşünüp kararsız kalıyorum. Yine de Kilisede ilahi okuma geleneğinin sürdürülmesi gerektiğinden yana tavır alıyorum, sadece kulaklarımızın pasını gideren şarkılar biçare gönülleri iman katma yükseltebilsin diye; ama bu düşüncemde de öyle ısrarcı değilim. Gerçi okunan şarkının anlamından çok melodisine kapıldığım anlarda cezayı hak eden bir günah işlediğimi de kabul ediyorum ve o sıra keşke ilahi okuyan kişiyi dinlememiş olsaydım diyorum. İşte benim halim! Benimle birlikte ağlayın, benim için ağlayın, sizler,

iyilikten nasibini almış gönülleriyle hareket edip hayırlara vesile olanlar. Çünkü böyle hareket etmeyenler benim sözlerimden etkilenmezler. N'olur sen de, ya Rab Tanrım, sen de duy beni, bak, gör ve acı, şifa ver bana. Senin gözlerinin önünde koca bir soruna dönüştüm kendi kendime, işte budur benim hastalığım.

34. BÖLÜM

Gözlerini kamaştıran dürtülerle mücadele ediyor.

51. Tensel gözlerimle algıladığım hazlar kalıyor geriye. Tapınağın kulak kabartsın bu söyleyeceklerime, içtenlikle kulak kabartsın din kardeşlerim de, kulak kabartsınlar ki göklerden bana bahşedilecek olan meskenime sığınma özlemiyle inim inim inlememe ve için için ah çekmeme rağmen[59] şu beni hâlâ taciz eden bedenimin şehvani dürtülerini anlatmaya artık bir son vereyim. Gözlerim bin türlü güzel şeklin, parlak ve hoş renklerin meftunu. Aman kapılıp gitmesin bunlara ruhum, Tanrım tutsun onu, bütün bu güzellikleri en iyi şekilde Yaratan tutsun onu; benim tek iyiliğim O, bunlar değil. Uyanıkken bütün gün gözümün önündeler, bir an bile rahat vermiyorlar bana, şu ilahi söyleyenler bile, hatta bazen tüm koro, hiç değilse susuyor da huzura erebiliyorum. Ama o renklerin ecesi ışık yok mu, baktığım her şeye süzülüyor, gün içinde nerede olursam olayım, türlü türlü biçimlerde, gizli gizli yanaşıveriyor yanıma, hatta ben başka bir işle meşgulken, hiç ona dönüp bakmazken bile. Öyle güçlü şekilde giriyor ki kanımıza, bir anlık yok olsa hasretle aranıyor, uzun süre yok olsa demek ki ruhun bütün neşesi uçup gidecek.

---

59 *Epistula II ad Corinthios*, 5.2: Şimdiyse göksel evimizi giyinmeyi özleyerek inliyoruz.

52. Ey Nur, Tobias gözleri kör olmasına rağmen seni gördüğünde oğluna yaşam yolunu gösteriyordu, şefkatin hiç sekmeyen adımlarıyla ona kılavuzluk ediyordu.[60] Yaşlılıktan feri sönmüşken tensel gözlerinin, perde inmişken önlerine, İshak seni gördüğünde oğullarını kutsuyordu, hem de hiçbirinin yüzünü tanımadan, ama o onları kutsarken hepsinin yüzünü görme şerefine nail oldu.[61] Seni gördüğünde Yakup'un da ilerleyen yaşından ötürü gözleri görmez olmuştu, ama gönlüne dolan ışığı kendi oğullarının şahsında önceden gördüğü o gelecekti kavmin oğullarının üzerine yaydı ve anlaşılmaz biçimde ve çocuklarının babalarının da istemeyeceği şekilde, ellerini çapraz yaparak Yusuf'tan doğan torunlarının başına koydu.[62] Yusuf babasını düzelt-

---

[60] Liber Thobis, 4.2 vd.

[61] Liber Genesis, 27 vd: İshak yaşlanmış, gözleri görmez olmuştu. Büyük oğlu Esav'ı çağırıp, "Oğlum!" dedi. Esav, "Efendim!" diye yanıtladı. İshak, "Artık yaşlandım," dedi, "ne zaman öleceğimi bilmiyorum. Silahlarını –ok kılıfını, yayını– al, kırlara çıkıp benim için avlan. Sevdiğim, lezzetli bir yemek yap, bana getir yiyeyim. Ölmeden önce hayır duamı al."

[62] Liber Genesis, 48 vd: Bir süre sonra, "Baban hasta" diye Yusuf'a haber geldi. Yusuf iki oğlu Manaşşe'yle Efrayim'i yanına alıp yola çıktı. Yakup'a, "Oğlun Yusuf geliyor," diye haber verdiler. İsrail kendisini toparlayıp yatağında oturdu. Yusuf'a, "Her şeye kadir olan Tanrı bana seni verimli kılacak, çoğaltacağım" dedi, "soyundan birçok halk doğuracağım. Senden sonra bu ülkeyi sonsuza dek mülk olarak senin soyuna vereceğim. Ben Mısır'a gelmeden önce burada doğan iki oğlun benim sayılır. Efrayim'le Manaşşe benim için Ruben'le Şimon gibidir. Onlardan sonra doğacak çocuklar senin olsun. Efrayim'le Manaşşe'den onlara miras geçecek. Ben Paddan'dan dönerken Rahel Kenan ülkesinde, Efrat'a varmadan yolda yanımda öldü. Çok üzüldüm, onu orada Efrat'a, Beytlehem'e giden yolun kenarına gömdüm." İsrail Yusuf'un oğullarını görünce, "Bunlar kim?" diye sordu. Yusuf, "Oğullarım," diye yanıtladı, "Tanrı onları bana Mısır'da verdi." İsrail, "Lütfen onları yanıma getir, kutsayayım," dedi. İsrail'in gözleri yaşlılıktan zayıf-

meye kalktı. Ama o bu olaya dışarıdan bakıyordu, babası ise gönül gözüyle bunun ayırdına varmıştı.[63] İşte budur hakiki ışık, tektir ve onu gören ve onu seven herkes tektir. Benim bahsettiğim dünyevi ışık ise o aldatıcı, o ürkütücü güzelliğiyle büyülediği kör âşıklarının ancak bu dünyadaki yaşamını tatlandırır. Ama bu ışık için bile sana şükretmeyi bilenler, Tanrı her şeyin Yaratıcısıdır diye bir ilahi söyler ve onu yüceltirler,[64] ama uykuya yattıklarında bu ışığın tılsımına kapılmazlar. Dilerim ben de böyle olurum. Gözlerimi büyüleyecek görüntülere direniyorum, senin yolunda yürürken ayağıma dolanırlar korkusuyla ve

---

lamıştı, göremiyordu. Yusuf oğullarını onun yanına götürdü. Babası onları öpüp kucakladı. Sonra Yusuf'a, "Senin yüzünü bir daha göreceğimi hiç sanmıyordum," dedi, "ama işte Tanrı bana soyunu bile gösterdi." Yusuf oğullarını babasının kucağından alıp onun önünde yere kapandı. Sonra Efrayim'i sağına alarak İsrail'in sol eline, Manaşşe'yi soluna alarak İsrail'in sağ eline yaklaştırdı. İsrail ellerini çapraz olarak uzattı, sağ elini küçük olan Efrayim'in, sol elini Manaşşe'nin başına koydu. Oysa ilkin Manaşşe doğmuştu. Sonra Yusuf'u kutsayarak şöyle dedi: "Atalarım İbrahim'in, İshak'ın hizmet ettiği, Bugüne dek yaşamım boyunca bana çobanlık eden Tanrı, beni bütün kötülüklerden kurtaran melek bu gençleri kutsasın! Adım ve atalarım İbrahim'le İshak'ın adları bu gençlerle yaşasın! Yeryüzünde çoğaldıkça çoğalsınlar." Yusuf babasının sağ elini Efrayim'in başına koyduğunu görünce bundan hoşlanmadı. Babasının elini Efrayim'in başından kaldırıp Manaşşe'nin başına koymak istedi. "Baba, öyle değil," dedi, "ilkin Manaşşe doğdu. Sağ elini onun başına koy." Ancak babası bunu istemedi. "Biliyorum oğlum, biliyorum" dedi, "Manaşşe de büyük bir halk olacak. Ama küçük kardeşi daha büyük bir halk olacak, soyundan birçok ulus doğacak."

63 Augustinus'a göre iki tür körlük var. İlki Tanrı'yı görememeye yol açan körlük, ikincisi her insanın başına gelebilecek bir durumdan, gözlerin görüş yeteneğini yitirmesinden kaynaklanan körlük. Dünya ışığını görememek tanrısal ışığı görememek anlamına gelmez.

64 Ambrosius'un gün ışığını yücelten ve gecenin ruhani aydınlanmasını öven ilahisinden söz ediliyor.

gönül gözlerimle yukarıya, sana bakıyorum ki, ayaklarımı tuzaktan kurtarasın.[65] Ha bire kurtarıyorsun onları, çünkü tuzağa düşüyorlar. Bir an bile vazgeçmiyorsun beni kurtarmaktan, bense her yanımı saran tuzaklara yakalanmadan yapamıyorum. Çünkü sen hiç uyumayacaksın, uyuklamayacaksın, sen, İsrail'in koruyucusu.[66]

53. Farklı sanatlarla, el işçilikleriyle insanoğlu ne çok eser yaratıp katkıda bulunmuş göz zevkini arttırmaya; elbiseler, ayakkabılar, çanak çömlek ve bu türden bir sürü eşya, bunlardan başka resimler, türlü türlü heykeller, zorunlu ihtiyaçlarını, gündelik kullanımlarını aşan ve dinsel anlamlandırmaların çok ötesine geçen yaratımlar. Dışsal anlamda yarattıklarının peşine düşüyor insanoğlu, ama içsel anlamda kendisini Yaratanı terk ediyor, kendisi için yapılanları yok ediyor. Ama ben, ey Tanrım, Kıvancım, bütün bunlar için de sana şükranlarımı dile getiren bir ilahi okuyorum ve beni takdis eden sana övgülerimi kurban olarak sunuyorum. Çünkü insanların ruhlarından geçip usta ellerinde hayat bulan bu güzel biçimler kaynağını ruhlarının üstündeki, ruhumun gece gündüz iç çektiği o Güzellikten alıyorlar. Dışsal güzelliğin sanatçıları ve bilirkişileri beğeni ölçütlerini yine bu kaynaktan çıkarıyorlar, ama bu güzellikleri doğru dürüst kullanma kuralını nedense aynı kaynaktan çıkarmıyorlar. Oysa o ilke orada, ama onlar onu görmüyorlar, yani daha ötesine geçmemeleri gerektiğini ve güçlerini senin için korumaları gerektiğini, zihinsel angaryalara neden olacak hazlarla çarçur etmemeleri gerektiğini. Öte yandan ben böyle konuşuyorum, bu ilkeyi fark ediyorum da ne oluyor, benim de adımlarım bu sahte güzelliklere takılıyor, ama sen beni kurtarıyorsun ya

65 *Liber Psalmorum*, 25.15.
66 *Liber Psalmorum*, 121.4.

Rab, sen beni kurtarıyorsun, çünkü senin merhametin hep benim gözlerimin önünde.[67] Acınası şekilde kapılıyorum bu güzelliklere ve sen acıyıp kurtarıyorsun; bazen hiç hissettirmeden, çünkü hafifçe düşmüş oluyorum bu tuzağa; bazen de acı çektiriyorsun, çünkü derinlere saplanmış oluyorum o zaman.

35. BÖLÜM

İkinci ayartıcı unsur, yani merak karşısındaki mücadelesini itiraf ediyor.

54. Başka tür bir ayartıcılık daha ekleyebilirim bütün bunlara, hepsinden kat kat fazla tehlikesi olan. Bütün duyularımızı ve bütün tutkularımızı memnun eden, kendisine köle ettiği insanları senden uzaklaştırıp mahveden o hazda bedenin şehvaniliği gizlidir. İşte bu şehvanilik yanında, aynı tensel duyular tarafından ruha taşınan, tensel zevkten hoşlanmayan, tersine tensel yolla yeni deneyimler edinmekten hoşlanan bir tür hırs gizlidir; boş ve mütecessis bir meraklılık, adına bilgi ve bilim desek yeridir. Bu hırs bilgiye duyulan açlıkta kök saldığından, öte yandan duyularımız arasında gözler bilgi edinmede başrol oynadığından, tanrısal belagat onu göz tutkusu olarak adlandırır.[68] Çünkü gözlerin bütün sermayesi görmektir. Ama görmek kelimesini biz başka duyularımızla da alakalı olarak kullanıyoruz, özellikle görüş yetimizi bilgi edinmeye yönelttiğimizde. Örneğin, "Dinle bak nasıl kızıllaşıyor" demiyoruz ya da "Kokla bak ne kadar beyaz" demiyoruz, "Tat bak nasıl parlıyor" da demiyoruz, "Dokun bak nasıl parlak" da

---

67 *Liber Psalmorum*, 26.3. "Merhametli olduğunu bir an olsun çıkarmıyorum aklımdan."

68 *Epistula I Ioannis*, 2.16.

demiyoruz, çünkü bütün bunlar gözümüze görülen şeyler olduğundan görüyoruz diyoruz. Ama bunların sadece gözümüzle görebildiğimiz şeyler olması gerekmiyor, yani biz sadece "Gör bak nasıl ışık saçıyor" demiyoruz, aynı zamanda "Bak nasıl ses veriyor, bak nasıl kokuyor, bak nasıl bir tadı var, bak ne sert" de diyoruz. İşte bu yüzden genel duyu deneyimine, yukarıda da söylenildiği gibi, göz tutkusu deniyor, çünkü görme gözlerin başrol oynadığı bir iş, ama diğer duyular da herhangi bir bilgiyi araştırdıklarında görme kelimesini örnekseme yoluyla kendilerine mal ediyorlar.

55. Buradan hareketle duyuların haz arayışını meraklılık arayışından ayırt etmek daha kolaylaşıyor. Haz göze hitap eden nesnelerin, ahenkli seslerin, hoş kokuların, tadı güzel olan yiyeceklerin, yumuşacık dokunuşların peşine takılır, meraksa[69] bütün bu güzelliklere zıt olanların; onu bu yola iten elbette bu zıtlıklardan doğacak sıkıntıları yaşayarak öğrenme arzusu değil, sırf deneyim sahibi olma ve bilgi edinme tutkusu. Parça parça olmuş bir cesedi görmenin neresi zevkli zaten, olsa olsa korkulur, değil mi? Buna rağmen insanlar nerede bir ceset görseler etrafına üşüşürler, üzülsünler, sapsarı kesilsinler diye. Rüyalarında bunu görseler kesin ödleri kopar, ama uyanıkken sanki biri dürtüp ille de bakacaksınız der ya da söylentilere inanıp güzel bir şey göreceklerini sanırlar. Öteki duyuların yarattığı merakta da aynı mantık geçerli, ama şimdi bu duyuları teker teker incelemek uzun sürer. Tiyatrolarda ucube görüntülerin sergilenmesi de zaten bu merak hastalığını dindirmekten başka bir şey değil.[70] Bizi çok aşan şu doğayı inceleme işi de merakın dürtüklemesi. Hiçbir faydası yok, ama insan-

[69] yeni deneyimler edinme hırsı.

[70] Gençliğinde tiyatro gösterilerine aşırı merakını bir kez daha eleştiriyor (Augustinus, *Confessiones*, 3.2 3; 10.35.55-57).

lar sırf bilmek için bilmek istiyor. Bizim büyü tekniklerine başvurmamız da yine bilgiyi sapkın bir merakla arama dürtüsünden kaynaklanıyor. Dinde bile merak iş başında, bu dürtü Tanrı'dan birtakım işaretler ve mucizeler göndermesini bekleyerek Onu denememize neden oluyor, kurtuluşa erme falan da değil bu beklentinin sebebi, sırf heyecan yaşama isteği.

56. Tuzaklarla, tehlikelerle dolu bu koskoca ormanda bak ne çok dal kesip yüreğimden söküp attım, çünkü bunu yapma gücünü sen bahşettin bana Esenliğimin Tanrısı. Buna rağmen bu türden pek çok ayartıcı dürtü günlük yaşamımızı çepeçevre sarmış vızıldayıp dururken, ben ne zaman cüret edip de artık böyle şeyler benim dikkatimi dağıtıp kendisine baktıramıyor, boş meraklara salamıyor diyebileceğim, ne zaman böyle bir şey söylemeye cüret edebileceğim? Doğru, artık tiyatrolar benim ilgimi çekmiyor, yıldızların burçlar kuşağından geçişlerini bilmek gibi bir derdim de yok; ruhum hayaletlerden tavsiye alma işine hiç girişmedi, tüm din dışı ayinlerden de nefret ediyorum. Ama şu düşman ne alavere dalaverelerle yoluma çıkıyor ve hâlâ senden bir işaret beklememi telkin ediyor anlatamam, tam da aciz bir kulun olarak sana, Rab Tanrım, en halisane hislerimle hizmet etmem gereken zamanda! Ama Kralımız adına ve bizim o saf, o el değmemiş yurdumuz Kudüs adına sana yalvarıyorum, nasıl ki şimdi benim i618demi bu telkinlerden uzak tutuyorsun, n'olur hep böyle uzak tut, hatta çok daha uzak! Ama başkasının kurtuluşu adına senden ricacı olursam, bil ki duamın niyeti çok farklı.[71] Zaten sen ne dilersen öyle olur,

[71] Hastalar ve yoksullar ya da bu türden muhtaç konumdaki insanlar adına Tanrı'ya dua ederken pagan adetleriyle hareket edip batıl törenler, büyü, yıldız falcılığı gibi dindışı inançları ve uygulamaları kullanan insanlara karşı olduğunu ima ediyor.

bu yüzden n'olur hem şimdi hem de gelecekte iradenin buyurdukları-nı seve seve yerine getirebilmem için bana güç ver.

57. Her şeye rağmen merak uyandıracak öyle eften püften, öyle gereksiz olay oluyor ki her gün, hiç sayan oldu mu kaç kez yenik düşmüşüzdür bu meraka? Defalarca başımıza gelmiştir, bize boş masallar anlatılır, başta zavallılar gücenmesin diye kulak kabartırız, ama sonra yavaş yavaş dinlemekten haz almaya başlarız. Doğru, ben artık tavşanın peşinden koşturan köpeği izlemiyorum, hani şu yarış meydanlarında hep olan şeyi. Ama olur da kırdan geçerken aynı manzarayla karşılaşsam, bu koşuşturmaca benim hâlâ dikkatimi çekiyor, o an ciddi düşüncelere dalmış olsam da bunlardan beni hemen uzaklaştırıyor, bindiğim atı[72] yularından çekip döndüremez belki, ama yüreğimi yolundan edebilir ve sen benim zayıflığımı yüzüme vurmasan, anında beni uyarmasan ya da bakışlarımı bu manzaradan çekip bir şekilde yeniden seni düşünmeye daldırmasan veya bu gördüğüme tamamen boş verip geçip gitmemi sağlamasan, öyle ağzı açık budalalar gibi hâlâ bu yarışı seyrediyor olurdum. Ya buna ne demeliyim, evde oturduğum sırada bir kertenkelenin sinekleri avlaması ya da bir örümceğin uçuşan sinekleri ağına düşürmesi hâlâ dikkatimi çekiyorsa? Bunlar küçücük hayvanlar zaten demek durumu kurtarır mı? Doğru, bunları görmek sana, her şeyin olağanüstü Yaratıcısı ve Düzenleyicisi sana şükranlarımı sunmaya vesile oluyor, ama ilk başta olaya bu niyetle bakmıyorum ki. Bir çırpıda ayağa kalkmak[73] başka, hiç düşmemek başka. İşte yaşamım böyle düşüşlerle dolu ve tek bir umudum var, o da senin sonsuz merhametin. Yüreklerimiz bu türden uyarıların yuvası haline gelince,

[72] bedenimi.

[73] düşerken.

bir sürü zırvalığı yüklenip taşımaya kalkışınca dualarımız da yarım kalıyor, karman çorman oluyor. Senin huzurunda yüreklerimizin sesi senin kulaklarına yükseliyor olsa da, böyle saçma sapan düşünceler bir yerlerden çıkıp akın edince dua gibi derin bir mesele bölük pörçük kalıyor.

36. BÖLÜM

Üçüncü ayartıcı unsur olan kibirle mücadelesi.

58. Acaba aldırış etmememiz gereken şeyler arasında mı saysak şu merak konusunu, yoksa ruhumuza başka bir biçim vermeye başladığına göre senin bizi bağışlamanı beklemekten başka çaremiz yok mu? Bende ne büyük değişimler yarattığını sen zaten biliyorsun. Çünkü ilkin kendimi haklı gösterme merakımdan kurtardın, böylece bütün öteki günahlarıma da şifa olacağını gösterdin. Bütün hastalıklarımı tedavi ediyorsun, borcunu ödeyip yaşamımı fesattan kurtarıyorsun, acıyarak ve merhamet göstererek beni taçlandırıyorsun ve iyiliklere olan özlemimi doyuruyorsun.[74] Bana senden korkmayı öğreterek kibrime gem vurdun, boynumu senin yularına geçirmem için uysallaştırdın. İşte artık boynumda o yuları taşıyorum, bu benim için çok hafif bir yük, zaten böyle olacağını vaat etmiştin ve vaadini tuttun. Vaktiyle de böyle hafifti, ama ben bilmiyordum ve onu boynuma geçirmekten korkuyordum.

59. Acaba ya Rab, sen ki kibre kapılmadan her şeye hakim olansın, efendin olmadığından bir tek sen hakiki Efendisin, acaba şu üçüncü ayartıcı dürtüden kurtuldum mu ya da bütün ömrüm boyunca bu

---

[74] *Liber Psalmorum*, 103.3-5.

dürtüden kurtulabileceğim an gelecek mi? Bu dürtü insanların senden çekinmelerini ve seni sevmelerini istemekten başka bir şey değil. Bu isteğin gerçekleşirse sevinç duyuyorsun, ama hakiki bir sevinç değil bu. Sadece zavallı bir yaşam ve iğrenç bir azamet. İşte seni sevmekte aciz kalışımın, bütün kalbimle senden korkmayı bilemememin en büyük nedeni, işte bu yüzden sen kibirlilere karşı durup mazlumlara lütuf bağışlıyorsun,[75] işte bu yüzden dünyevi hırsların üzerine gümbür gümbür gürlüyorsun, bu yüzden dağlar temelinden sarsılıp titriyor.[76] Kamu yaşamında belli başlı mevkilerin başındaysak, insanların bizi sevmeleri ya da bizden çekinmeleri çok doğal. İşte mutluluğumuzun baş düşmanı bunu bildiğinden hiç peşimizden ayrılmaz, tuzaklar kurup etrafımıza, şahane şahane diye alkışlayan yemler serper. Biz bütün açgözlülüğümüzle toplarken bu şahaneleri, gafil avlanalım istiyor, hakikatten duyduğumuz sevinçten soyunup insanın ikiyüzlülüğünü kuşanalım, insanların bizi sevmesinden ve bizden çekinmelerinden senin adına değil, senin yerine zevk alalım istiyor ve böylece bizi kendisine benzetmek ve ortak bir sevgiyi değil de ortak bir cezayı paylaşacağı yandaşları yapmak istiyor. Bu düşman tahtını kuzeye kurmaya karar vermiş,[77] sapkın ve çarpık yaşamıyla seni taklit ederek o karanlık, o so-

---

75 *Epistula I Petri*, 17.4.8.

76 *Liber Psalmorum*, 18.7.

77 *Liber Isaiae*, 14.3 vd. "Babil kralını alaya alarak, 'Halkı ezenin nasıl da sonu geldi!" diyecekler, "Zorbalığı nasıl da sona erdi!... Ey parlak yıldız, seherin oğlu, Göklerden nasıl da düştün! Ey ulusları ezip geçen, nasıl da yere yıkıldın! İçinden "Göklere çıkacağım" dedin, "Tahtımı Tanrı'nın yıldızlarından daha yükseğe koyacağım; Safon'un doruğunda, İlahların toplandığı dağda oturacağım. Bulutların üstüne çıkacak, kendimi Yüceler Yücesiyle eşit kılacağım." Ancak ölüler diyarına, ölüm çukurunun dibine indirildin işte. Seni görenler bakıp bakıp şöyle diyecekler: "Dünyayı sarsan, ülkeleri titreten,

ğuk ülkesinde insanlardan hizmet bekliyor. Bizlerse, ya Rab, senin küçücük sürünüz, sen bize sahip çık.[78] Kanatlarını ger, kaçıp sığınalım altına. Onurumuz ol; bizi seveceklerse senden dolayı sevsinler, bizden çekineceklerse yüreğimize işlediğin Sözünden dolayı çekinsinler. Senin tarafından paylandığı halde hâlâ insanlardan övgü bekleyen kişi, sen yargıç olduğun gün kendisine destek olacak kimseyi bulamayacak yanında, senin tarafından suçlu bulunduğunda ise kaçacak delik bulamayacak. Söz konusu bu kişi yüreğinden geçen istekleriyle övünen bir günahkâr ya da yaptığı kötülükten mutluluk duyan bir ahlaksız olmayabilir, bir şekilde senin lütfuna mazhar olduğu için övülmesi, övüldüğü için de ona bahşettiğin lütuftan mutluluk duyması gerekirken salt kendisi övüldü diye mutlu olması da yeter, bu durumda bile başkası onu överken senin tarafından paylanacaktır, hatta bu durumda öven insan bile övdüğü kişiden daha iyi bir durumda olacaktır. Çünkü öven övdüğü insanda Tanrı'nın lütfunu görmekten mutlu olmuştur, övülense Tanrı'nın lütfundan ötürü değil de insanın lütfundan ötürü mutlu olmuştur.

37. BÖLÜM

İnsanların övgüsünü kazanmak onu heyecanlandırıyor.

60. Her gün bu ayartıcı unsurlarla sınavdan geçiyoruz ya Rab, hem de hiç aralıksız sınavdan geçiyoruz. İnsan dili bizim gündelik harlı ocağımız. Kendini beğenmişlik konusunda da nefse hakimiyeti buyuruyorsun. Buyurduğuna dayanma gücü ver, istediğini buyur. Bu ko-

---

yeryüzünü çöle çeviren, kentleri yerle bir eden, tutsakları evlerine salıvermeyen adam bu mu?"

78 *Evangelium secundum Lucam*, 12.32.

nuda sana bütün gönlümle nasıl inim inim inleyerek yakardığımı biliyorsun, gözyaşlarımı sel gibi akıttığımı da. Bu vebadan kurtulduğumdan öyle pek emin değilim, çünkü senin gözlerinin gördüğü, benimkilerinin göremediği gizli dürtülerimden korkuyorum. Öteki dürtülerimi artık kendi kendime değerlendirecek yeteneğe sahibim, ama gizli dürtüler söz konusu olduğunda tamamen çaresizim. Çünkü tensel tutkularımı ve bilmeye duyduğum o gereksiz merakımı denetlemede zihnimin ne derece yol katettiğini görüyorum, en azından gerek isteyerek gerekse bu dürtüleri hayata geçirecek fırsat bulamadığımda onlardan kendimi mahrum edebiliyorum. Çünkü o sıra kendi kendimi tartıp, bu dürtülere sahip olmamak beni az mı, yoksa çok mu rahatsız eder diye sorguluyorum. Zenginlik söz konusu olduğunda da durum aynı, yani şu hırsların üçünden biri ya da ikisini veya hepsini tatmin etmek için gerek duyulan şey. İnsan zenginse bu hırslara aldırış edip etmediğini zihnen açıkça kavrayamaz, ama zenginlikten vazgeçilirse kendisini kolayca deneyebilir. Ama övgüye kayıtsız kalacak şekilde yaşayabilir miyiz ve bunu denediğimizden nasıl emin olabiliriz? Ne yani, ahlaksız bir yaşam mı süreceğiz, kendimizi öyle koyverip hunharca mı yaşayacağız ki, bizi tanıyan herkes bizden nefret etsin? Bundan daha mantıksız bir şey söylenebilir mi ya da düşünülebilir mi? Dürüst bir yaşamın ve hayırlı işlerin arkasından övgü geliyorsa, iyi yaşamdan nasıl feragat etmiyorsak onun yoldaşlığından da feragat edemeyiz. Bununla birlikte bir şeyi yaşamadıkça bundan mahrum kalmayı hoşgörüyle mi yoksa üzüntüyle mi karşılarım, hiçbir fikrim yok.

61. Peki bu türlü denemelerde sana neyi itiraf edeceğim ya Rab? Neyi, övgülerden haz almıyormuşum gibi mi yapacağım yani? Ama övgülerden çok doğruluktan haz aldığımı itiraf edebilirim. Çünkü bana sorulsa ve dense ki, kuduruk ve baştan sona yanlış bir insan oldu-

ğun halde bütün insanlar tarafından övülmeyi mi tercih edersin yoksa tutarlı ve her adımını dürüstçe atan bir adam olduğun halde herkes tarafından damgalanmayı mı, hangisini seçeceğim çok açık. Ama içimdeki iyi bir özelliğimin bana verdiği sevinci başkasının dilinden dökülecek övgü sözleriyle çoğaltmaya da bakınam. Buna rağmen çoğalttığını itiraf ediyorum, dahası sert eleştirilerin de azalttığını. Bu zavallı halimi görmekten rahatsız olduğum an hemen iyi bir bahane süzülüp giriyor içime, tabii bunun ne kadar iyi olduğunu sen takdir ediyorsundur Tanrım, çünkü ben takdir etmekte güçlük çekiyorum. Sen bize sadece nefsimize hakim olmamızı buyurmadın, aynı zamanda adil olmamızı da buyurdun; yani bazı şeyleri sevmekten uzak durmamızı ve bu sevgimizi başkalarına ihsan etmemizi. Sen yalnız seni değil, komşumuzu da sevmemizi istedin. İşte bu yüzden övgüsünün anlamını iyi kavramış bir insanın övgüsünden mutlu olduğumda, bana öyle geliyor ki, o insan iyi yolda ilerlediği ve gelecek vaat ettiği için mutlu oluyorum, benzer şekilde, anlamadığı ya da gerçekten iyi olan bir şeye küfrettiğini işittiğimde de onun acizliğine üzülüyorum. Çünkü bazen aldığım övgüler de beni üzüyor, özellikle kendimde beğenmediğim özellikler övgü konusu olduğunda ya da öyle çok da iyi ve çok da önemli olmadığı halde birtakım özelliklerim gereğinden fazla abartılıp övüldüğünde. Ama tekrar sormalıyım, acaba hayranımın benim hakkımda benden farklı bir görüş ileri sürmesini istemediğim için mi tepki gösteriyorum, yoksa onun selameti beni hiç ilgilendirmiyor da, sahip olmaktan memnun olduğum iyi özelliklerim başkasını da memnun edince beni daha da mutlu ettiği için mi, nereden bileceğim? Çünkü bu nasıl bir övgü? Kendi hakkımdaki düşüncem övülmüyor ki, yani ya benim beğendiğim özelliklerim övülüyor ya da benim az buçuk beğendiğim özelliklerim aşırı övülüyor. Bu konuda kararsız kalmam doğal değil mi?

62. İşte, ey Hakikat, şimdi senin ışığın sayesinde anlıyorum ki, övüldüğümde kendi çıkarım için değil de komşumun selameti için heyecan duymam gerekiyor. Bu ruh halinde olup olmadığımı bilmiyorum. Bu konuda ben seni tanıdığım kadar kendimi tanımıyorum ki. Sana yalvarıyorum Tanrım, beni kendime göster ki, benim için dua eden kardeşlerime kendi benliğimde ne yaralar keşfettiğimi itiraf edebileyim. Kendimi daha derinden yeniden sorgulamalıyım. Ben övüldüğümde komşumun selameti için heyecan duymam gerekiyorsa, niçin başkası haksız yere karalandığında kendim karalandığında üzüldüğüm kadar üzülmüyorum? Niçin bana yapılan hakaretler canımı yakıyor da, gözlerimin önünde başkası haksız yere aynı hakaretlere maruz kaldığında o kadar canım yanmıyor? Yoksa bunu da mı bilmiyorum? Kendimi aldattığımdan olmasın, senin huzurunda yüreğimle ve dilimle doğruyu uygulamadığımdan mı?[79] Beni bu çılgınlığa düşürme ya Rab, n'olur dilimden dökülen sözler günahkârın başıma süreceği yağ olmasın.[80]

38. BÖLÜM

Boş yere gururlanmak erdemi tehlikeye düşürür.

63. Yoksulum ve muhtacım, tek iyi yanım içten içe çektiğim azapla kendimle kavga etmem ve merhametini dilemem; senin sayende kusurlarım düzelene ve kibirli gözlerin hiç bilmediği huzuru tadacak mükemmelliğe erişinceye kadar da dileyeceğim. Ne var ki insanların

---

79 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.21.

80 *Liber Psalmorum*, 141.5: "Doğru insan bana vursa iyilik sayılır, azarlarsa başa sürülen yağ gibidir, Başım reddetmez onu. Çünkü duam hep kötülere karşıdır."

beni tanımasına yol açan şu dilimden dökülen sözlerde ve yaptığım işlerde övgü kazanma aşkını körükleyen çok tehlikeli bir kışkırtıcılık var. Övgü kazanma aşkı insanlardan dilenerek topladığımız övgüleri beraberinde sürüyerek mahrem bir üstünlük duygusuna malzeme kılıyor. Ben kendimde bunun kavgasını verdiğimde bile beni kışkırtıyor, tam da bundan dolayı kavga veriyorum zaten. Çünkü boş gururu küçümsemekle çok kere daha büyük boş bir gurura kapılıyoruz, bu durumda gururu küçümsemek gururlanılacak bir şey olmaktan çıkıyor, çünkü gururlanırken gururu küçümsemiş olmuyoruz.

39. BÖLÜM

Kendini beğenmişliğin etkisi ve doğası.

64. İçimizde, ta içimizde bir kötülük daha var, aynı kışkırtıcılık sınıfına dahil. Bu kötülükle kendini beğenen insanlar başkalarınca beğenilmedikleri halde ya da beğenilmemeyi göze alıp başkalarının canını sıktıkları halde kurum kurum kurumlanıyorlar. Ama kendilerini beğenirlerken senin tarafından hiç beğenilmiyorlar, hem iyi olmayan özelliklerinin iyi olduğunu düşündüklerinden, hem de senin onlara bahşettiğin iyi özellikleri kendilerine mal ettiklerinden, hatta bunları senin bir armağanın olarak kabul etmeyip sanki bileklerinin hakkıyla elde etmiş gibi davrandıklarından ya da bu armağanlara senin lütfunla sahip olduklarını bildikleri halde, bu lütfu diğer insanlarla paylaşmaktan hoşlanmayıp bencilce kendilerine saklamalarından. İşte bütün bu kışkırtıcılıklar, bu türden tehlikeler ve zorluklar arasında kalbimin pır pır ettiğini görüyorsun. Kendi kendime açtığım bu yaralardan acı çekmiyor değilim, ama daha çok da senin tarafından sürekli iyileştirildiklerini hissediyorum.

40. BÖLÜM

Kendisinde ve öteki varlıklarda Tanrı'yı ne şekilde bulduğunu itiraf ediyor.

65. Ne zaman bensiz yürüdün ki ey Hakikat, şu aciz halimle ne yapabileceğimi sana gösterince ve sana fikir danışınca, neden uzak duracağımı ve neyi isteyeceğimi hep öğretmedin mi bana? Duyu algımla dünyanın dışında gezindim. Kendimden başlayarak bakışlarımı kendi bedenimin yaşamına çevirdim ve kendi duyularımı inceledim. Oradan hafızamın kovuklarına girdim, mucizevi yollarla elde edilen sayısız hazineyle dolu devasa odalarına, derin derin inceledim ve ürperdim.[81] Sen olmasan ben bunların hiçbirini fark edemezdim, hiçbirinin sen olmadığını keşfedemezdim. Aslında keşfeden ben değildim, ben sadece hepsini tek tek dolandım, farklarını belirlemeye ve rütbelerine göre değerlerini takdir etmeye çalıştım, bazılarını duyularımdan edindiğim bilgilerle gözlemleyerek, bazılarının benliğimle kaynaşmış olduğunu hissederek ve bunlardan beni haberdar eden duyuları teker teker teşhis edip teker teker sayarak. Hafızamın o engin hazinesinde seçip ayırdığım başka şeyler de oldu, bunların bazılarını yeniden hafızama gömdüm, bazılarını gün yüzüne çıkardım. Ama ben bunları yaparken *ego*, yani bunları bana yaptıran güç sen değildin, çünkü sen sonsuzca varolan ışıksın ve ben bu ışık sayesinde bütün bunları, şeylerin varolup olmadıklarını, ne olduklarını ve onlara ne tür bir değer biçilebileceğini keşfetmek için inceledim; o sırada senin bana bunları öğrettiğini ve buyruklar verdiğini işitiyordum. Devamlı seni işitiyorum zaten, bu bana haz veriyor, yapmak zorunda olduğum işlerden dinlenmeye vakit buldukça kaçıp bu hazza sığınıyorum. Sana danışarak taban teptiğim

---

81 *Prophetia Habacuc*, 3.2.

bu yollarda ruhumu dinlendirecek senden daha güvenli yer bulamıyorum. Dağılmış parçalarım ancak orada bir araya geliyor; ve hiçbir parçam asla senden ayrılmayacak. Kimi zaman sayende hiç alışmadığım, derin bir duygu yoğunluğu yaşıyorum içimde, öyle tuhaf bir lezzeti var ki bu duygunun; beni mükemmeliğe eriştirecek bu duyguysa onun gibisini hiç tatmadım ömrüm boyunca. Ama çok geçmiyor şu keder yüklerim beni yine alıştığım yollara indiriyor, her zamanki alışkanlıklarımla yeniden yutuluveriyorum, sıkı sıkı tutuluyorum ellerinde, hüngür hüngür ağlıyorum, ağladıkça sımsıkı tutuluyorum. Alışkanlık yükünün bedeli ne ağırmış! Burada kalacak gücüm var, ama istemiyorum, orada olmak istiyorum, ama orada olacak gücüm yok, hem burada hem orada ben biçareyim.

41. BÖLÜM

Üç farklı tutku biçimi.

66. Bu yüzden günahlarımın yol açtığı hastalıkları üç farklı tutku biçimine indirgeyip inceledim ve ruhumun kurtuluşu için uğurlu elinden medet umdum. Çünkü yaralı kalbimde senin nurunu gördüm, geri sıçrayıp şöyle dedim: "Ona kim nail olabilir?" Gözlerinin önünden atıldım.[82] Sen her şeyin üstündeki Hakikatsin. Bense bu tamahkâr halimle seni kaybetmemeyi isterken yalana da sahip olmak istedim. Hiç kimse bu kadar yalana boğulmak istemez, hakikatin ne olduğuna ilişkin farkındalığını tümüyle yitirecek kadar. İşte bu yüzden seni kaybettim, çünkü sen yalanla birlikte sahip olunmaya tenezzül buyurmazsın.

---

82 Huzurundan kovuldum. Bkz. *Liber Psalmorum*, 31.22

42. BÖLÜM

Şefaatçilerin Tanrı'ya yeniden mutlu mesut koşması gibi, şeytanlara geri dönülemez.

67. Kimi bulayım ki beni seninle bağdaştırsın?[83] Meleklerden mi yardım dileyeyim? Ama hangi duayla yardım dileyeceğim? Hangi ayinlerle? Duyduğuma göre, sana dönmeye çalışan çoğu insan kendi kendilerine bunu başaramamış. Bütün bu yolları denemişler, ama tuhaf görüntülere olan özlemin pençesine düşmüşler ve hayallerle ödüllendirilmişler. Çünkü seni ararlarken kasıntı kültürleriyle havalara yükseldiler, bağırlarını dövecekleri yerde göğüslerini kabarta kabarta. Yürekleri birbirine aşina olduğundan havanın hükümranlarına, yani kendi kibirlerinin işbirlikçileri ve müttefiklerinin tarafına geçtiler[84] ve bunların güçlü büyülerine kapılıp kandırıldılar. Ruhlarını arındıracak bir şefaatçi arıyorlardı, ama buldukları şefaatçi değildi. Bir şeytandı, kendisine Nur'un meleği süsü veren bir şeytan.[85] Tılsımıyla kibirli tenleri cezbetti, ama etten ve kandan oluşan bir bedeni yoktu.[86] Kandırılanlar ölümlüydü ve günahkârdı, ama sen, ya Rab, kibirlilerin kendilerini bağdaştırmaya çalıştıkları sen, ölümsüzsün ve günahsızsın. Tanrı

---

83 Augustinus 8. Kitabının sonunda, Tanrı'ya gidecek yolu kendisine göstermesi için bir şefaatçi araması gerektiğini anlıyor ve Kitabının sonunda Mesih İsa'yı buluyor.

84 *Epistula ad Ephesios*, 2.2: "Sizler bir zamanlar suçlu olduğunuz ve günah dolu bir yaşam sürdüğünüz için ölüydünüz. Bu dünyanın gidişine ve göklerdeki hükümranlığın kralına, yani söz dinlemeyen insanlarda etkin olan ruha uymaktaydınız."

85 *Epistula II ad Corinthios*, 11.14: "Buna şaşmamalı. Şeytan da kendisine Nur'un meleği süsü verir."

86 sahte bir İsa figürü.

ile insanlar arasındaki şefaatçi, bir yanıyla Tanrı'ya benzemeli, bir yanıyla insana benzemeli. Her iki yanıyla insana benzeseydi Tanrı'yla alakası olmazdı, her iki yanıyla Tanrı'ya benzeseydi insanla alakası olmazdı, yani her iki durumda da şefaatçi olamazdı.[87] İşte bu yüzden senin sırlı kararın sonucunda, kibri kandırılmayı hak eden o sahte şefaatçinin insanlarla tek bir ortak noktası var, o da günah. Başka bir yönüyle de Tanrı'ya benzemek sevdasında, çünkü ölümlü bir bedenle örtülmediğinden kendisini ölümsüzmüş gibi gösteriyor. Ama günahın bedeli ölüm olduğundan[88] insanlarla ortak bir noktası daha bulunuyor, işte bu nokta onu insanlar gibi ölüme mahküm kılıyor.

43. BÖLÜM

Gerçek şefaatçi İsa'dır.

68. Oysa gerçek şefaatçi, Tanrı'nın ve insanların şefaatçisi, insan Mesih İsa'dır. Sen sırlı merhametinle onu mazlumlara gösterdin ve gönderdin, onu kendilerine örnek alsınlar ve mazlumluğu ondan öğrensinler istedin. O ölümlü günahkârlar ile Ölümsüz Adalet arasında belirdi, insanlık gibi ölümlü, Tanrı gibi adaletli olarak. Adaletin bedeli yaşam ve huzur olduğundan, kendisini Tanrı'yla birleştiren adaletiyle, insanlarla isteyerek paylaştığı ölümü aklanmış günahkârlardan silip attı. Eskiçağların azizlerine bildirildi, Onun gelecekteki çilesine iman

---

87 Augustinus'un şefaatçi olacak kişide Tanrı ve insan özelliklerini birleştirmesi, özellikle Ariusçu ve Plotinusçu görüşleri reddetmesine olanak tanır. Çünkü bu görüşleri savunanların iddiası, insan bedenli olduğu için İsa'nın şefaatçi olmadığı yönündedir. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 96.

88 *Epistula ad Romanos*, 6.23: "Çünkü günahın bedeli ölüm, Tanrı'nın armağanı ise Rabbimiz Mesih İsa'da sonsuz yaşamdır."

edip esenliğe kavuşsunlar diye; tıpkı Onun yıllar öncesinde çektiği çileye iman edip esenliğe kavuştuğumuz gibi. O insan olarak şefaatçidir, ama Tanrı Sözü olarak Tanrı ile insan arasında şefaatçi değildir, çünkü Tanrı'ya eştir, Tanrı'yla Tanrı'dır ve birlikte bir Tanrı'dır.

69. Bizi nasıl sevmişsin ki, ey İyi Baba, biricik Oğlunu bile bizden esirgemedin, aksine Onu biz günahkârlara teslim ettin![89] Bizi nasıl sevmişsin ki, O bizim kurtuluşumuz için seninle eşit olmayı imrenilecek bir ödül olarak görmedi ve çarmıha gerilip ölmeye boyun eğdi![90] Ölümlüler arasında bir tek O özgürdü,[91] çünkü canını verme ve tekrar alma hakkına sahipti,[92] çünkü bizim kurtuluşumuz adına senin huzurunda hem muzaffer hem kurban oldu, kurban olduğu için muzafferdi. Bizim kurtuluşumuz adına senin huzurunda hem rahip hem sungu oldu, sungu olduğundan rahipti. Senden doğduğundan ve bize hizmet ettiğinden, senin huzurunda bizi hizmetkârın değil de oğulların kıldı. Bu yüzden haklı olarak benim bütün umudum ondadır, Onun sayesinde sen benim bütün hastalıklarımı iyileştireceksin, çünkü O senin sağında oturuyor ve sana bizim için aracılık ediyor, yoksa umudumu yitiririm. Çünkü öyle çok, öyle büyük ki bu hastalıklar, öyle çok, öyle büyük ki, ama senin ilaçların da bir o kadar çok ve büyük. Sözünün insanlarla kenetlenmeyecek kadar uzakta olduğunu düşünürdük ve kendimizden umudu keserdik, O ete kemiğe bürünüp bizimle olmasaydı, aramızda yaşamasaydı.

---

89 *Epistula ad Romanos*, 8.32.

90 *Epistula ad Philippenses*, 2.6, 8.

91 *Liber Psalmorum*, 88.5.

92 *Evangelium secundum Ioannem*, 10.18: "Canımı kimse benden alamaz; ben onu kendiliğimden veririm. Onu vermeye de, tekrar geri almaya da yetkim var. Babam böyle buyurdu bana."

70. Günahlarımdan ve ölümlü halimin yükünden dehşete kapıldığımdan yüreğim gerilmişti, kaçıp inzivada yaşamayı bile derin derin düşünmeye başlamıştım, ama sen bunu yapmamı yasakladın ve şöyle söyleyerek gönlümü rahatlattın: "Mesih herkes için öldü, yaşayanlar artık kendileri için değil, kendileri uğruna ölüp dirilen Mesih için yaşasınlar diye."[93] İşte, ya Rab, yaşamak için bütün derdimi sana havale ediyorum, bundan böyle artık sadece senin yasanın mucizeleri üzerine yoğunlaşacağım.[94] Deneyimsizliğimi ve zayıflığımı takdir ediyorsun. Eğit beni, beni iyileştir. Bilgeliğin ve bilginin tüm hazinelerinin saklı olduğu senin biricik Oğlun[95] kanını akıtarak benim kefaretimi ödedi.[96] Kibirliler artık kötü söz söylemesin hakkımda,[97] çünkü kefaretimin bedeli üzerinde düşünüyorum, bunu yiyorum, bunu içiyorum, başkalarına dağıtıyorum. Yoksul olduğumdan, onu yemiş ve doymuş olanlarla birlikte doymak istiyorum. Rabbi arayanlar Onu bulduklarında şükretmeli.[98]

---

93 *Epistula II ad Corinthios*, 5.15.

94 *Liber Psalmorum*, 119.18.

95 *Epistula ad Colossenses*, 2.3.

96 *Revelatio*, 5.9.

97 *Liber Psalmorum*, 119.122.

98 *Liber Psalmorum*, 22.26.

11. KİTAP

1. BÖLÜM

Her şeyi bilen Tanrı'ya niçin itirafta bulunuyoruz?

1. Ezeli ve ebedi zaman senin olduğuna göre ya Rab, sana söylediklerimi bilmiyor olabilir misin ya da zaman içinde olup bitenleri zamanında görmüyor olabilir misin? O halde niçin ben bunca olayı sırasıyla uzun uzun sana anlatmaya çalışıyorum ki? Hiç kuşkusuz sen ilk olarak benden öğrenmiyorsun bunları, ama böyle yaparak benim ve bu yazılarımı okuyanların sana olan sevgisini körüklüyorum ki, hep bir ağızdan şöyle haykırabilelim: "Çok yücesin Rab, yüce övgülere layıksın."[1] Demin de söyledim, yine söyleyeceğim: bu olayları senin aşkına olan aşkından böyle anlatıyorum. Ama biz dua edince Hakikat bize şöyle diyor: "Babanız daha siz kendisinden istemeden neye ihtiyacınız olduğunu bilir."[2] Zaten bu yüzden sana çaresizliğimi ve çaresizliğime gösterdiğin merhameti itiraf ederek bütün duygularımı önüne seriyorum ki, başladığın işi tamamına erdirip bizi özgürlüğümüze kavuştur, yüreğimizdeki şu zavallı halimizi terk edip sende kutsanalım; çünkü sen bizi çağırdın, çağırdın ki ruhça fakirliği tadalım, sabırlı olalım, mahzun olalım, adaletin için açlık susuzluk çekelim, merhametli ve temiz kalpli olalım, barışçıl olalım. İşte yüreğim yettiğince sana onca hikâye anlattım uzun uzun, isteyerek anlattım, çünkü sana itiraf etmemi önce sen istedin ya Rab, çünkü sen iyisin, çünkü senin merhametin ebedi.[3]

---

1 *Liber Psalmorum*, 144.3; 145.3; 146.5;147.5

2 *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.8.

3 *Liber Psalmorum*, 118.2.

2. BÖLÜM

Tanrı'dan Kutsal Kitabı anlayacak olgunluğa eriştirmesini diliyor.

2. Kalemimin diline ne zaman hâkim olacağım da senin beni yüreklendirmelerini, yarattığın yürek ürpertilerini, verdiğin tesellileri ve yol göstericiliğini ve senin Sözünü vaaz etmemi, senin halkını senin sırlarına erdirmemi sağlayan her şeyi teker teker anlatabileceğim? Bunları sırasıyla anlatacak yetim olsa bile zamanın her damlası benim için çok değerli.[4] Çünkü uzun zamandır senin Yasan üzerine yoğunlaşmaya, bu konuda bildiklerimi ve gücümü aşan noktaları sana anlatmaya can atıyorum; senin nurunun ilk ışıltılarının beni nasıl aydınlattığını, ama daha ne kesif karanlıklarımın olduğunu ve zayıflığım senin kudretinle yutulmadıkça karanlıklarımın hep böyle karanlık kalacağını sana anlatmaya. Gerek bedenin gerektirdiği bakım, gerek zihinsel uğraşlar gerekse hiçbir mecburiyetimiz olmadığı halde kendimizi sorumlu hissettiğimizden insanlara yaptığımız hizmetler, yani bütün bu zorunluluklar dışında kalan saatlerimi başka işle uğraşarak harcamak istemiyorum.

3. Rab Tanrım, n'olur işit şu yakarımı, merhamet et, dileğim kabul olsun, çünkü yana yakıla istediğim şey kendi çıkarıma yönelik değil, kardeşlerimin ruhundaki şefkati arttırmak bütün özlemim; samimiyetimi yüreğimde görebilirsin. İzin ver düşüncemi, dilimi sana adayayım, sana kul köle olsunlar, ama ilkin sana adayacağımı bana bağışla. Çünkü ben yoksul ve muhtacım, sense sana yakaranların hepsine cömert davranırsın, kaygıdan uzak olduğun halde bizim için kaygılanırsın. Kes at dilimin bütün tedbirsizliklerini, bütün yalanlarını, hem

---

[4] Su saatine (*clepsydra*) gönderme yapıyor.

ruhsal hem de tensel anlamda. Kutsal Kitap benim saf sevincim olsun, okurken beni yanıltmasın, yorumlarken de kimseyi yanıltmayayım. Ya Rab, işit ve merhamet et, Rab Tanrım, körlerin nuru, zayıfların kudreti, hatta gören gözlerin nuru, güçlülerin kudreti, dinle ruhumu, işit derinlerinden haykırışımı. Çünkü derinlerimiz de olmazsan, işitmezsen bizi oralardan, gidecek yerimiz mi kalır? Kime haykırırız? Gün senin, gece senin,[5] bir işaretinle bütün anlar uçar gider. Birazını ayır bana, tefekküre dalayım Yasanın sırları üstüne ve çaldığımızda kapını kapama üstümüze. Çünkü onca bulanık, onca gizli sayfayı bile bile boşuna yazmış olamazsın, şu ormanlar geyikler olmadan olmaz, içine sığınıp güçlerini toplayan, dolanarak, otlayarak, serilip yatarak, geviş getirerek yeniden canlanan geyikler olmadan olmaz. Ya Rab, beni mükemmele erdir, bu sayfaları aç bana. Senin sesin benim sevincim, senin sesin dünyevi hazların kat kat üstünde. Âşık olduğumu bana ver, âşığım çünkü ve bu aşkı sen bahşettin bana. Beni lütfundan mahrum bırakma, hor görme şu susuzluktan kavrulan otunu. Lütfet, Kitaplarında ne bulduysam sana anlatayım, lütfet övgüler duyayım, seni içeyim, senin Yasandan doğan o harikaları derin derin düşüneyim, göğü ve yeri yarattığın zamanın en başından, Kutsal Kentinin Ebedi Krallığında seninle birlikte olacağımız ana değin.

4. Ya Rab, merhametini esirgeme benden ve bu dileğimi işit. Çünkü dünyevi şeyler değil özlemini çektiğim, sanmıyorum; altın değil, gümüş değil, mücevherler de değil, şık giysiler de, onurlu mevkiler de değil, hükümranlıklar da, tensel zevkler de değil, hatta hac yolunda olduğumuz şu yaşamdaki sağlığımızın temel ihtiyaçları bile değil, zaten bunların hepsi senin Krallığını ve adaletini arayan bizlere

---

[5] *Liber Psalmorum*, 74.16.

fazlasıyla verilecek.[6] Bak gör ya Rab, neden böyle bir özlem çektiğimi. Dürüst olmayan insanlar bana tattıkları sevinçleri anlattılar, ama bunlar senin Yasandakiler gibi değildi. İşte çektiğim özlemin nedeni. İşte Baba, bak ve gör ve onayla, merhametini bağışlayacağın şekilde hoşnut ol ki senin katında inayetine mazhar olayım, belki açılır o zaman Sözlerinin sırlı anlamları bana kapını çaldığımda. Rabbimiz Mesih İsa adına yalvarıyorum sana, senin Oğlun adına, sağ elindeki o İnsanın, Seninle bizim aramızda Şefaatçi olsun diye kudret verdiğin İnsanın Oğlu adına, sen Onun aracılığıyla seni aramayan bizleri aradın ve bizleri aradın ki seni arayalım. O senin Sözün, bu Söz aracılığıyla ben de dâhil olmak üzere her şeyi yarattın. O senin biricik Oğlun, onun aracılığıyla benim de dâhil olduğum imanlı halkını çağırdın, hepimiz senin oğulların olalım diye. Onun adına sana yalvarıyorum, sağ yanında oturan, bizim için senden şefaat dileyen, gönlünde bilgeliğin ve bilginin bütün hazinelerinin saklı olduğu Onun adına. İşte bu hazineleri arıyorum ben de, senin Kitaplarında. Musa Onun hakkında yazdı.[7] Yazdığı bu sözleri O söyledi, O, yani Hakikat söyledi.

3. BÖLÜM

Musa'nın göğün ve yerin yaratılışıyla ilgili yazdıklarını Tanrı lütfetmedikçe kimse anlayamaz.

5. Lütfet, göğün ve yerin başlangıçta nasıl yaratıldığını işiteyim ve anlayayım. Bunu Musa yazdı ve bu dünyadan göçüp gitti, buradan, yani senden, senin yanına geçti ve şimdi benim gözlerimin önünde de-

[6] *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.33.

[7] *Evangelium secundum Ioannem*, 5.46: "Musa'ya iman etmiş olsaydınız bana da iman ederdiniz. Çünkü o benim hakkımda yazmıştır."

ğil. Çünkü öyle olmuş olsaydı ona tutunur ve ona sorardım ve bana her şeyi açıklaması için senin adına yalvarırdım ona, şu tensel kulaklarımı iyice açıp onun ağzından dökülen sözleri dinlerdim. İbranice konuşacak olursa tensel duyuma boşa çarpıp dönmüş olurdu sözleri, çünkü anlamları zihnime şöyle bir dokunmazdı bile. Ama Latince konuşmuş olsa, ne dediğini bilirdim. Gerçi doğru söyleyip söylemediğini, nereden bilecektim? Doğru söylediğini bilsem bile bakalım o mu söylüyor bu doğruyu? İçimde, düşüncemin odasının içinde ne İbranice, ne Yunanca, ne Latince ne de herhangi yabancı bir dil konuşan Hakikat konuşmuş olurdu o vakit, ağız gibi, dil gibi bir organı yok onun, hecelerin gürültüsüne patırtısına hiç vurmadan sözlerini, şöyle derdi: "Doğru söylüyor." Anında emin olurdum ve kendimden emin şekilde ona, senin kuluna, dönüp şöyle söylerdim: "Doğru söylüyorsun." Ama şimdi ona soramadığıma göre, ona doğruyu söylemesini vahyeden sana, ey Hakikat, sana soruyorum, sana Tanrım, sana soruyorum; günahlarımı bağışla, sen o kuluna bunları söylemesini lütfettin, bana da bu sözleri anlamamı lütfet.

4. BÖLÜM

Yaratılan âlem yaratan Tanrı'yı haykırıyor.

6. İşte gök ve yer göz önündeler, yaratıldıklarını haykırıyorlar; çünkü değişiyorlar ve çeşitleniyorlar. Oysa yaratılmamış, ama varolan bir şey kendisinde önceden olmayan hiçbir şey barındırmaz ki değiştirilebilsin ve farklılaştırılabilsin. Zaten gök ve yer de kendi kendilerini yaratmadıklarını haykırıyorlar bak: "Varsak yaratıldığımız için varız, çünkü yaratılmadan önce yoktuk ki kendi kendimizi yaratacak gücümüz olsun." İşte bunları söyleyenlerin sesi, apaçık kanıt. O halde sen,

ya Rab, sen onları yarattın; sen güzelsin, bu yüzden onlar da güzel; sen iyisin, bu yüzden onlar da iyi; sen varsın, bu yüzden onlar da var. Ne var ki onların Yaratıcısı olan senin kadar güzel, senin kadar iyi, senin kadar gerçek değiller. Seninle kıyaslandığında güzellikleri de, iyilikleri de, varlıkları da hep eksik. Bunları biliyoruz, bu yüzden sana şükrediyoruz; yine de bizim bilgimiz senin bilginle kıyaslanınca baştan sona cahillik.

5. BÖLÜM

Dünya hiçlikten yaratıldı.

7. Göğü ve yeri nasıl yarattın, böyle muazzam bir iş için hangi araçtan yararlandın? Çünkü sen somut bir nesneye başka somut bir nesneden zihninde tasarladığı şekilde biçim veren bir sanatçı gibi değilsin. Sanatçının zihni iç gözüyle derinlerinde görebildiği herhangi bir biçimi uygulamaya koyabilecek yetide. Ama sen bu zihni yaratmamış olsaydın hiç bu yetiye sahip olabilir miydi? Sanatçı halen varolan ve halen varolmakta olan, toprak gibi, taş gibi, tahta gibi, altın gibi ya da bu türden herhangi bir malzemeye biçim veriyor. Ama bu malzemeleri yaratmamış olsan nereden varolacaklardı? Sen yarattığın için bu sanatçının bir bedeni var, uzuvlarını kontrol edebileceği bir zihni, bir şeyler üretmesine yarayan malzemesi, teknik bilgisine hâkim olabilme ve elleriyle yarattığını hayalinde de canlandırabilme yetisi, zihnindeki tasarısını işlediği malzemeye aktarmasına yarayan ve ortaya çıkan ürünü dönüp zihnine haber veren ve böylece zihnine, kendi içindeki o hükümranına, yani hakikate bu ürünün güzel yapılıp yapılmadığını sorma imkânı tanıyan tensel duyuları. İşte bütün bunlar sana, her şeyin Yaratıcısına, şükrediyorlar. Ama sen nasıl yaratıyorsun

bunları? Nasıl yarattın ya Rab, şu göğü ve yeri? Hiç kuşkusuz göğü ve yeri gökte ve yerde yaratmadın, havada ya da suda da yaratmadın, çünkü hava ve su zaten göğe ve yere ait; şu koskoca evreni de koskoca evrende yaratmadın, çünkü o yaratılmadan önce yaratılacağı bir mekân da yoktu. Elinde de bir malzeme yok ki, göğü ve yeri yaratasın. Çünkü önceden yaratmadıkça bu malzemeyi nereden bulacaksın ki bir şeyler yaratmak için kullanasın? Zaten sen sebep olmadıkça herhangi bir şey olabilir mi? Öyleyse sen söyledin onlar da oldu,[8] senin Sözünle onlar oldu.

6. BÖLÜM

Tanrı nasıl söyledi de evren yaratıldı?

8. Peki ama nasıl söyledin? Bulutlardan gelen ve "İşte bu benim sevgili oğlum" diyen ses gibi bir sesle mi söyledin?[9] Ama o ses o vakit çınladı ve geçti, başladı ve bitti. Heceler işitildiler ve geçip gittiler, ikincisi birincisin ardından, üçüncüsü ikincisinin ardından ve böyle sıra sıra geçip gitti, ta ki hepsinin ardından sonuncusu gelene ve sonuncusunun ardından da bir sessizlik başlayana kadar. Bu yüzden bu sözün yaratılan bir şeyin, yani geçici olan ve senin ebedi ve ezeli iradene hizmet eden bir şeyin hareketinden geldiği açık ve seçikti. Anlık işitilen bu sesleri dıştaki kulak, anlama gücüne sahip zihne iletti, çünkü bu zihnin iç kulağı senin ezeli ve ebedi Sözünü işitmeye duyarlı. Bu zihin anlık işitilen bu sesleri senin sessiz, ezeli ve ebedi Sözünle kı-

8 *Liber Psalmorum*, 33.9.

9 *Evangelium secundum Matthaeum*, 17.5: "Petrus daha konuşurken parlak bir bulut üzerlerini gölgeledi. Buluttan gelen bir ses, 'Sevgili Oğlum budur, Ondan hoşnudum. Onu dinleyin!' dedi."

yasladı ve dedi ki: "Tanrı Sözü çok farklı, fark çok büyük. O sözlerse benim çok altımda ve gerçeklikleri yok, çünkü geçip gidiyorlar ve yok oluyorlar. Ama benim Tanrımın Sözü benim üstümde ve sonsuza kadar orada olacak." O halde işitilen ve geçip giden sözlerle gök ve yer olsun dediysen ve göğü ve yeri böyle yarattıysan, o zaman gök ve yerden önce yaratılmış bir varlık vardı ve bu varlığın zamana bağlı hareketleriyle o ses zamana bağlı olarak titreşti. Ama gök ve yer yaratılmadan önce herhangi bir maddi varlık yoktu ya da olmuşsa, sen onu mutlaka gelip geçici olmayan sesle yaratmış olmalısın ki, sen gök ve yer olsun dediğinde bu gelip geçici sese temel oluştursun. Çünkü gelip geçici bir sese temel oluşturan şey ne olursa olsun sen onu yaratmadıkça asla varolamazdı. O halde kararını bildiren sözlerin döküldüğü o maddi varlığı yaratmak için sen hangi sözü söyledin?

7. BÖLÜM

Tanrı'yla ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunan Tanrı Sözü.

9. Bu yüzden bizi Sözünü anlamaya çağırıyorsun, seninle birlikte Tanrı olan Tanrı'yı,[10] yani daima söylenen ve o söylendikçe her şeyin daima söyleneceği Sözünü. Bu Söz, söylenen bir şeyin bitip arkasından bir başkasının gelmesi ve böylece her şeyin sırasıyla söylenmesi gibi bir durum değil, her şey aynı anda ve ezeli ve ebedi olarak söyleniyor. Yoksa zaman ve değişim olurdu, gerçek bir ebediyet ve gerçek bir ölümsüzlük olmazdı. Bunu anladım Tanrım ve bunun için sana şükrediyorum. Bunu anladım ve sana açıklıyorum ya Rab, kesin Haki-

---

10 *Evangelium secundum Ioannem*, 1.1: "Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı." [In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.]

kati inkâr etmeyen kim varsa benimle birlikte bunu anladı ve sana şükranlarını sunuyor. Anladık, ya Rab, anladık, bir şey varken aynı şekilde yok oluyorsa ölüyor demektir, bir şey yokken aynı şekilde varoluyorsa doğuyor demektir. O halde senin Sözünün herhangi bir öğesi ne yerini başka bir şeye bırakıyor, ne de başka bir şeyin yerini alıyor, çünkü bu Söz gerçekten ölümsüz ve ezeli-ebedi. Bu yüzden seninle ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunan Sözünle söylediğin her şeyi aynı anda ve ezeli-ebedi olarak söylüyorsun ve olması için ne söylemişsen oluyor. Sen her şeyi sadece söyleyerek yaratıyorsun, başka şekilde değil. Ama söyleyerek yarattığın her şey aynı anda ve ezeli-ebedi anlamda varolmuyor.

8. BÖLÜM

Tanrı Sözü bütün hakikati öğrendiğimiz Başlangıçtır.

10. Merak ediyorum, niçin böyle oluyor Rab Tanrım? Bunu bir dereceye kadar anlıyorum, ama nasıl açıklayacağımı bilmiyorum, sadece şunu söyleyebiliyorum: Olmaya başlayan ve olması son bulan her şeyin başlaması ve son bulması gereken an ezeli ve ebedi akılca bilinen bir an ve her şey o anda başlıyor ve o anda son buluyor, ama ezeli-ebedi aklın ne bir başlangıcı var ne de sonu. İşte ezeli ve ebedi akıl senin Sözünün ta kendisi, ayrıca Başlangıç, çünkü bize söyleyen de O.[11] Bu yüzden İncil'de senin Sözün bedenlenip konuştu ve insan bunu dışarıdan gelen bir ses olarak işitti, inansın ve bu sesi içinde arasın diye, onu ararken de ezeli ve ebedi hakikatte bulsun ve orada bütün öğrencilere Biricik İyi Öğretmenin ders verdiğini görsün diye. İşte ben orada senin

---

[11] *Evangelium secundum Ioannem*, 8.25: "Ona, 'Sen kimsin?' diye sordular. İsa, 'Başlangıçtan beri size ne söyledimse Oyum' dedi.

sesini duyuyorum ya Rab, benimle konuşuyor, çünkü ancak bize gerçek anlamda ders veren kişi bizimle konuşmuş olur, ama bize ders vermeyen biri bizimle konuşsa bile gerçek anlamda konuşmuş olmaz. Zaten değişmez Hakikatten başka bize kim ders verebilir? Değişime yazgılı bir varlıktan ders aldığımızda, bu dersin bizi değişmez Hakikate götürmesi şart, çünkü ancak o zaman gerçekten öğreniriz, çünkü o sırada Onun yanında durarak ve Onu dinleyerek ve Damadın sesinden kam alarak sevinçle dolarız[12] ve bizim varolmamızı sağlayan kaynağa geri döneriz. İşte tam da bu nedenden dolayı O Başlangıçtır, çünkü O hep olduğu yerde duruyor olmasaydı, biz yanlış yollarda dolanıp dururken nereye döneceğimizi bilemezdik. Öte yandan yanlış yoldan dönüyorsak yine Hakikati bildiğimiz için dönüyoruz; O bize Hakikati bilmeyi de öğretiyor aynı zamanda, çünkü O Başlangıç ve bizimle konuşuyor.

9. BÖLÜM

Tanrı Sözü yüreğimizle nasıl konuşur?

11. İşte bu Başlangıçta ey Tanrı, sen göğü ve yeri Sözünle, Oğlunla, Kudretinle, Bilgeliğinle, Hakikatinle mucizevi şekilde konuşarak ve mucizevi şekilde işleyerek yarattın. Bu sırrı kim anlayabilir? Kim dile dökebilir? Bana doğru süzülüp gelen, yüreğimi hiç acıtmadan delip geçen şu ışık da ne? Hem ürperiyorum, hem alevleniyorum; ona hiç benzemedikçe ürperiyorum, ona benzedikçe alevleniyorum. Bilgelik, evet, Bilgeliğin ta kendisi, bulutlarımı, çekeceğim cezanın karalığından ve yükünden belim iyice bükülünce tekrardan üstümü örtmeye başlayan bulutlarımı aralaya aralaya bana doğru süzülüp gelen şu

---

12 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.29.

rak. Çünkü yoksulluktan gücüm öyle tükenmişti ki,[13] bahşettiğin iyiliğin hakkını veremiyordum, ta ki sen ya Rab, bütün kötülüklerime merhem olana ve bütün hastalıklarıma şifa sunana kadar. Sen bedelini ödeyip yaşamımı fesattan kurtaracaksın, beni merhamet ve şefkatle taçlandıracaksın ve iyiliğe duyduğum özlemimi gidereceksin; yani gençliğim bir kartalınki gibi yenilenecek.[14] Biz umudumuzla kurtuluşa erdik ve bize verdiğin vaatleri sabırla bekliyoruz. Yüreğinde senin konuştuğunu duyabilen insan dinlesin; bense senden aldığım vahyin ışığında, kendimden emin bir şekilde şöyle haykıracağım: "Yarattığın eserlerin ne şahane ya Rab, hepsini ne büyük bir Bilgelikle yaratmışsın öyle!"[15] İşte o Bilgelik, Başlangıç; ve sen yeri ve göğü o Başlangıçta yarattın.

10. BÖLÜM

Tanrı'nın göğü ve yeri yaratmadan önce ne yaptığını sorgulama gafletine düşenler.

12. Bize, "Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce ne yapıyordu?" sorusunu soranlar bak nasıl hâlâ o köhne doğalarıyla tıka basa dolular? "Eğer bir işle meşgul değil idiyse," diyorlar, "ve hiçbir şey yapmıyor idiyse niçin ebediyen hep aynı halini sürdürmedi, yani yaratımından önce hiçbir şey yapmadığı halini?" Çünkü Tanrı'da evvelce hiç yapma-

[13] *Liber Psalmorum*, 31.10.

[14] *Liber Psalmorum*, 103.3-5: "Bütün suçlarını bağışlayan, bütün hastalıklarını iyileştiren, canını ölüm çukurundan kurtaran, sana merhamet ve şefkat tacı giydiren, yaşam boyu seni iyiliklerle doyuran Odur. Bu nedenle gençliğin kartalınki gibi tazelenir.

[15] *Liber Psalmorum*, 104.24.

mış olduğu yaratımı başlatacak herhangi bir yeni gelişme ve herhangi bir yeni irade oluşmuşsa, içinde daha önceden hiç olmayan bir iradenin doğabildiği ezeli ve ebedi hakikat nasıl gerçek anlamda ezeli ve ebedi olabilir? Olur, çünkü Tanrı'nın iradesi yaratılmış bir şey değildir, yaratılan düzenden önce gelir, çünkü Yaratıcının iradesinin önceliği olmamış olsa hiçbir şey yaratılamaz. Bu yüzden Tanrı'nın iradesi Tanrı'nın doğasına aittir. Tanrı'nın doğasında daha önce hiç olmayan bir şey doğuyorsa bu doğaya gerçek anlamda ezeli-ebedi doğa denmez; öte yandan yaratılan düzenin doğması için Tanrı'nın ebedi bir iradesi olmuş olsaydı o zaman niçin yaratım da ebedi değil?

11. BÖLÜM

Karşıt düşüncede olanlara Tanrı'nın ezeli ve ebedi oluşunun zamanla bağlantısı olmadığını söyleyerek yanıt veriyor.

13. Bunları söyleyenler henüz seni anlamıyorlar ey Tanrı'nın Bilgeliği, zihinlerin Işığı, varlıkların senin sayende ve sende nasıl olduğunu henüz anlamıyorlar. Ebediyeti tatmaya çalışıyorlar, ama yürekleri hâlâ şeylerin bir geçmişe bir geleceğe gidip geldiği âlemde bir oraya bir buraya uçuşup duruyor ve hâlâ kararsızlar. Kim tutacak bu yüreği, kim bu yüreği sabitleyecek ki birazcık durabilsin ve bir anlık da olsa o hep durduğu yerde duran ebediyetin görkemini yakalayabilsin? İşte belki o zaman ebediyeti hiçbir zaman durduğu yerde durmayan zamanla kıyaslayabilir ve kıyaslanmasının mümkün olmadığını anlayabilir; uzun bir zamanın art arda gelen bir dizi hareketten ibaret olduğu için uzun olduğunu, bu hareketlerin aynı anda beraberce akıp gidemeyeceğini görebilir; ebediyette ise hiçbir şeyin gelip geçici olmadığını, tersine her şeyin bütünüyle şimdi olduğunu, buna karşın zamanın bütünüyle

şimdi olmadığını anlayabilir; ayrıca bütün geçmişin gelecekle geriye doğru itildiğini ve bütün geleceğin geçmişin peşi sıra geldiğini, bütün geçmişin ve bütün geleceğin her zaman şimdi olandan yaratıldığını ve başı ve sonu olacak şekilde düzenlendiğini de kavrayabilir. Kim tutacak insanın yüreğini ki durabilsin ve içinde ne gelecek ne de geçmiş olan ebediyetin nasıl hiç kımıldamadan durduğunu ve hem geleceğe hem de geçmişe komut verebildiğini görebilsin? Benim ellerimin bunu yapacak gücü var mı, ya da dilim sırf sözcüklerle bu kadar yüce bir işleyişi anlatacak kadar güçlü mü?

12. BÖLÜM

Tanrı evreni yaratmadan önce ne yapıyordu?

14. "Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce ne yapıyordu?" diye soranlara yanıt veriyorum. Ama benim yanıtım, bu sorunun ağırlığından kaçıp kurtulmaya çalışan falancanın, duyduğuma göre işi şakaya vurup, "Derinlerini araştırmaya kalkan insanlara Cehennemi hazırlıyordu" diye yanıt vermesine benzemiyor. Görmek ayrı, gülmek ayrı. Ben böyle bir yanıt vermem. Ama şöyle bir yanıt verebilirim, hem de seve seve: "Bilmediğimi biliyorum." Bu yanıtı, o derin soruyu soranla sırf dalga geçmek adına, üstelik yanlış olan bir şeyler söyleyip beğeni toplamak adına verilen deminki yanıta tercih ederdim. Hayır Tanrım, ben senin bütün yaratılanların Yaratıcısı olduğunu söyleyerek yanıt veriyorum ve bütün yaratılanlar deyince biz göğü ve yeri anlıyorsak, haddimi de aşıp şöyle söylüyorum: Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce hiçbir şey yapmıyordu. Çünkü bir şey yapmış olsaydı bile bu yine onun yarattığı bir şey olmayacaktı da ne olacaktı? Keşke yaratılış olmadan önce hiçbir yaratılışın olmadığını bildiğim gibi, bildiğimden emin ol-

mak istediğim diğer işe yarar konuları da aynı kesinlikle bilebilseydim.

13. BÖLÜM

Tanrı tarafından zaman yaratılmadan önce zaman diye bir şey yoktu.

15. Uçarı zihniyle, hâlâ geçmiş zamanların hayalleri arasında dolanıp duran ve senin, yani Her Şeye Kadir Olanın, Her Şeyin Yaratıcısının, Her şeyin sorumluluğunu Üstlenenin, göğün ve yerin Mimarının, bu kadar yüce bir eseri fiili olarak yaratmadan önce onca yüzyıl eli kolu bağlı oturduğunu düşünüp hayret içinde kalan biri varsa hâlâ, artık uyanmalı ve hayretinin yanılgıların ürünü olduğunu fark etmeli. Onca yüzyıl nasıl akıp geçebilirdi bütün yüzyılların Kaynağı ve Yaratıcısı olan sen onları daha henüz yaratmamışken? Ya da kaynağını senden almamış zamanlar olabilir mi hiç? Hiç olmamışlarsa nasıl akıp geçebilirler? Sen bütün zamanların Yaratıcısı olduğuna göre, göğü ve yeri yaratmadan önce herhangi bir zaman var idiyse, peki niçin hâlâ hiçbir şey yapmadan durduğun söyleniyor? Çünkü zamanın kendisini sen yarattın, zamanı yaratmadan önce zaman akıp geçemezdi. Öte yandan gök ve yer yaratılmadan önce zaman yok idiyse, niçin hâlâ o sırada ne yaptığın sorulup duruluyor? Zaman yok idiyse demek ki 'o sırada' diye bir şey de yoktu.[16]

16. Dahası, senin zamandan önce olman da zaman içinde vuku bulan bir şey değil. Öyle olsaydı sen bütün zamanlardan önce olmamış olurdun. Hep şimdide olan ebediyetin yüceliğinde sen tüm geçmişte

[16] Bkz. Aristoteles, *Metaphysica.* Zaman yoksa öncesi ve sonrası da olmaz.

olanlardan öncesin ve gelecekte olacak olan her şeyden sonrasın, çünkü gelecekte olacak olanlar olunca geçmiş olacaklar. Oysa sen hep aynısın ve senin yılların tükenmez.[17] Senin yılların ne gider ne de gelir; bizimkilerse gider gelir ki, her şey sırasıyla gelebilsin. Senin yıllarının hepsi aynı anda şimdide durmaktadır; durdukları için de gelenler gidenleri bertaraf etmez, çünkü senin yılların hiç geçmez. Ama bizim yıllarımız ancak hep birden geçmiş olunca tamamlanacaktır. Senin yılların bir gündür, ama her gün gelen bir gün değil, hep bu gündür, çünkü senin bugünün yerini yarına bırakmaz, dünün de yerini almaz. Senin bugünün ezeli ve ebedidir. İşte bu yüzden seninle ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunan Oğlunu doğurduğunda ona, "Ben seni bugün doğurdum"[18] dedin. Bütün zamanları sen yarattın ve sen bütün zamanlardan öncesin; öyleyse zamanın olmadığı herhangi bir zaman yoktu.

14. BÖLÜM
Üç farklı zaman.

17. İşte bu yüzden senin herhangi bir şey yaratmadığın bir zaman yoktu, çünkü zamanı sen yaratmıştın. Hiçbir zaman ezeli ve ebedi olarak seninle bir arada bulunamaz, çünkü sen baki kalansın. Zaman da baki kalsaydı zaman olmazdı. Peki o halde zaman ne? Kim bunu öyle kolayca ve kısaca açıklayabilir? Kim bunu düşüncesinde kavrayabilir ki kelimelere döküp açıklayabilsin? Oysa konuşmalarımız esnasında sıkça geçen şu zaman kelimesinden daha aşina olduğumuz, hemencecik tanıdığımız başka bir kelime var mı? Sahiden de hemen anlıyoruz,

---

17 *Liber Psalmorum*, 102.27.

18 *Liber Psalmorum*, 2.7.

hem kendimiz söylediğimizde anlıyoruz, hem bir başkasının söylediğini işittiğimizde, her iki şekilde de anlıyoruz. Peki o halde zaman ne? Hiç kimse bana sormazsa biliyorum da, biri sorup da ona açıklama yapmam gerektiğinde bilmiyorum. Buna rağmen bildiğimden eminim diyeceğim bir şey varsa o da şudur: Hiçbir şey geçip gitmemiş olsa geçmiş zaman olmaz, hiçbir şey gelecek olmasa gelecek zaman olmaz, hiçbir şey şu an olmamış olsa şimdiki zaman olmaz. O halde şu iki zaman, yani geçmiş ve gelecek nasıl varolabiliyor, yani geçmiş artık yoksa, gelecek de henüz yoksa? Şimdiye gelirsek, eğer şimdi hep şimdi olmuş olsaydı ve geçmişe akıp gitmemiş olsaydı, zaman olmaktan çıkıp ezeli ebedi olurdu. Bu yüzden şimdinin zaman olması geçmişe akıp gidecek olmasından kaynaklanıyorsa, şimdinin olduğunu nasıl söyleyebiliyoruz, varlık sebebi olmamaya dayandığına göre? Yani aslına bakarsanız zaten varolmamaya yönelik olmamış olsaydı biz zamanın varolduğunu söyleyemezdik.

15. BÖLÜM

Zamanın ölçüldüğü yer.

18. Uzun zaman, kısa zaman gibi tabirler kullanıyoruz ama. Bu tabirleri de sadece geçmiş ve gelecek zamanla ilişkili olarak kullanıyoruz. Geçmişle ilişkili olarak, örneğin yüzyıl öncesine uzun bir zaman diyoruz, aynı şekilde gelecekteki uzun bir zamanla yüz yıl sonrasını kastediyoruz. Kısa bir zaman önce dediğimizde, örneğin on gün öncesinden söz ediyoruz, kısa bir zaman sonra dediğimizde de, örneğin önümüzdeki on günlük bir süreden söz ediyoruz. Ama olmayan bir şey nasıl uzun ya da kısa olabiliyor? Çünkü geçmiş artık yok, gelecek de henüz yok. O halde geçmişten söz ederken "uzundur" dememek

gerekir, bunun yerine "uzundu" demek gerekir, aynı şekilde geleceğe de "uzun olacak." Ya Rab, Işığım, senin Hakikatin karşısında yine mi gülünç duruma düşeceğiz? Çünkü şu uzun dediğimiz geçmiş, geçip gittiğinde mi uzun oldu, yoksa geçip gitmeden önce hâlâ devrede olduğu sırada mı uzundu? Çünkü sadece devrede olduğu sırada uzun olabilir, geçip gitti mi artık uzun olamaz, yani varoluşu tamamen bitmişse uzun olmaktan çıkar. Öyleyse geçmişle ilgili olarak "geçmiş zaman uzun oldu" dememememiz gerekir, çünkü onun içinde uzun olabilecek herhangi bir şey bulamayız, geçmiş olduğu anda varlığı da sonlandığına göre. Bunun yerine, "Sözünü ettiğimiz zaman yaşandığı sırada uzundu" dememiz gerekir, çünkü söz konusu zaman yaşandığı sırada uzundu. Çünkü o sırada henüz geçip gitmemişti, dolayısıyla varlığı sonlanmamıştı, bu yüzden uzun olması mümkündü. Ama geçip gitmesinin ardından aynı anda uzun olmaktan da çıkar, çünkü varoluşu sonlanır.

19. O halde ey insan ruhu, bak bakalım şimdiki zaman uzun olabilir mi olamaz mı; çünkü sana zaman aralarını anlama ve hesaplama yetisi armağan edildi. Öyleyse bana bu konuda nasıl bir yanıt vereceksin? Şimdiki zamanda yüzyıl uzun bir zaman mı? İlkin düşün bakalım, yüzyılın şimdiki zamana ait olması mümkün mü. Çünkü biz yüzyılın ilk yılını yaşıyorsak bu ilk yıl şimdidir, diğer doksan dokuz yıl gelecek zamana aittir, dolayısıyla henüz yoktur. İkinci yılını yaşıyorsak, bir yıl geçmişte kalmıştır, biri şimdiki zamandır, diğerleri ise gelecekte yaşanacaktır. Aynı şekilde biz bu yüzyılın uçları arasında hangi yılı şimdiki zaman olarak kabul edersek edelim önceki yıllar geçmiş olacaktır, sonrakiler de gelecek. Bu da gösteriyor ki yüzyılın şimdiki zamanda yaşanması mümkün değil. O halde en azından içinde yaşadığımız tek bir yılı ele alalım. Eğer söz konusu yılın ilk ayını yaşıyorsak sonraki

aylar gelecek zamana aittir; ikinci ayını yaşıyorsak ilk ay geçip gitmiş, diğerleri de henüz gelmemiştir. Demek ki yaşadığımız yılın tamamı şimdiki zaman değildir ve tamamı şimdiki zaman değilse o yıl şimdiki zamana ait değildir. Çünkü bir yıl on iki aydan ibarettir ve hangi ayını yaşıyorsak o ay şimdiki zamana aittir, diğerleri ya geçmiştir ya da gelecek. Yaşadığımız ay bile şimdiki zaman değildir, ancak bir günü şimdiki zamana aittir. Ayın ilk gününü yaşıyorsak diğer günler gelecek zamana aittir, son gününü yaşıyorsak diğerleri geçmişte kalmıştır; ayın ortalarındaki bir günü yaşıyorsak bu geçmiş ve gelecek günlerin arasında olduğumuzu gösterir.

20. İşte şimdiki zaman bakın nerdeyse bir günlük araya sığdırıldı, oysa şimdiki zamanla ilişkili olarak sadece ona uzun diyebileceğimizi düşünmüştük. Şimdi bu bir tek günü de inceleyelim görelim, çünkü o bile bütünüyle şimdiki zamana ait değil. Bir gün gece ve gündüzün saatlerinin toplamından, yani yirmi dört saatten oluşuyor. İlk saate göre hesaplandığında diğer saatler gelecek zamana ait oluyorlar, sonuncu saate göre hesaplandığında geçmiş zamana ait. Bu ikisi arasındaki herhangi bir saate göre hesaplandığında ise söz konusu saatten öncekiler geçmişe, sonrakiler ise geleceğe ait sayılıyorlar. Bu bir tek saat bile uçucu, kaçıcı parçacıklardan oluşuyor, hangisi uçsa geçmiş zamana ait oluyor, hangisi kalsa gelecek zamana. Eğer zamanda minicik bir parçaya bile bölünemeyecek an varsa, işte sadece o ana şimdiki zaman diyebiliriz. Ama o an gelecekten geçmişe öyle hızlı uçar gider ki, duralayacağı bir süre hiç olmaz. Duralasaydı geçmişe ve geleceğe bölünebilirdi. Ama şimdiki zaman hiç duralamaz. O zamanı uzun diyebileceğimiz bir zaman var mı? Gelecek zaman mı? Yok, onun için de "uzundur" diyemiyoruz, çünkü henüz gelmemiştir, gelmemişse uzun da olamaz. Bu yüzden "uzun olacak" diyoruz. Peki ne zaman uzun olacak?

Eğer gelecekte uzun olacaksa henüz uzun değil demek ki, çünkü uzun olacağı zaman henüz ortalıkta yok. Eğer gelecek geçtikten sonra –ki böyle bir zaman da henüz ortalıkta yok– ve şimdiki zaman olarak varolmaya başlayınca uzun olacaksa, işte belki o anda uzun olabileceği bir zamana kavuşabilecek. Ama şimdiki zaman oradan avazı çıktığı kadar bağırıyor, benim uzun olmam mümkün değil diye.

16. BÖLÜM

Hangi zaman ölçülebilir, hangisi ölçülemez.

21. Her şeye rağmen ya Rab, zamanın aralıklarından haberdarız, bunları kendi aralarında kıyaslıyoruz ve kimine uzun, kimine kısa diyoruz. Hatta bu aralıkları ölçebiliyor ve hangisinin hangisinden daha uzun olduğunu ya da hangisinin hangisinden daha kısa olduğunu söyleyebiliyoruz; şunu ölçüt alırsak, bu şu anın iki katı ya da üç katı diyoruz örneğin ya da ikisinin süresi de aynı diyoruz. Ama bu geçip giden anları ölçebiliyorsak ancak onları algıladığımız sırada ölçebiliyoruz. Yoksa artık olmayan geçmişi, henüz olmayan geleceği kim ölçebilir? Ha, biri kalkıp da olmayan bir şeyin ölçülebileceğini söyleme cüreti gösterir, tabii o başka. O halde zaman geçerken algılanabilir ve ölçülebilir, ama geçip gittiği anda artık olmadığından algılanamaz ve ölçülemez.

17. BÖLÜM

Geçmiş ve gelecek zaman neredeler?

22. Sadece araştırıyorum Baba, doğrulamıyorum Tanrım, koru beni, bana hâkim ol. Zamanın geçmiş, şimdi ve gelecek şeklinde üçe ay-

rıldığını daha çocukken öğrenmiştik, ben de başka çocuklara öğretmiştim. O halde bana zaman üçe ayrılmaz, sadece şimdiki zaman var, diğer ikisi yok diyecek biri çıkabilir mi? Ya da o ikisi de var, ama zaman gelecekten şimdiye geçtiğinde gizli bir yerden mi çıkıyor ve şimdiden geçmişe hareket ettiğinde de yeniden gizli yerine mi çekiliyor diye soran biri olabilir mi acaba? Gelecekten haber verenler gelecektekileri nasıl gördüler öyleyse, gelecek henüz yoksa? Çünkü olmayan bir şeyi görmek imkânsız. Geçmişteki olayları anlatanlar da onları gönül gözleriyle görmemiş olsalardı doğru şekilde aktaramazlardı. Geçmiş olmamışsa hiçbir şekilde görülemez. Demek ki hem gelecekte yaşanacaklar hem de geçmişte yaşananlar mevcut.

18. BÖLÜM

Gelecek ve geçmiş zaman nasıl şimdiki zaman oluyor?

23. Lütfet Tanrım, araştırmamı daha derinleştirebileyim, ey Umudum; dikkatimin dağılmasına ve amacımdan sapmama izin verme. Gelecek ve geçmiş olaylar mevcutsa şu an bunların nerede olduklarını bilmek istiyorum. Henüz bunu çözecek kadar bilgim yok, ama en azından bir yerlerde olduğunu biliyorum, ayrıca nerede olurlarsa olsunlar orada gelecek ya da geçmiş zaman olarak değil şimdiki zaman olarak da bulunduklarını biliyorum. Çünkü orada gelecek zaman olarak bulunuyorlarsa demek ki henüz burada yoklar; orada geçmiş zaman olarak bulunuyorlarsa demek ki artık burada yoklar. O halde nerede bulunurlarsa bulunsunlar, gelecek ya da geçmiş olarak hangi zamandan olurlarsa olsunlar ancak şimdiki zaman olarak bulunuyorlar. Geçmişe ilişkin doğru bir aktarımda bulunduğumuzda hafızamız geçip gitmiş olayların kendilerini değil de, bu olayların hafızamızda can-

lanan hayallerinin doğurduğu sözcükleri aktarıyor, çünkü bu olaylar olup bittiklerinde duyu algımız sayesinde zihnimizde izlerini bırakmış oluyorlar. Böylece artık varolmayan çocukluğum artık varolmayan geçmiş zamanda bulunuyor. Ben o günleri hatırladığımda ve anlatmaya başladığımda, o günlerin hayallerine şimdiki zamanda bakıyorum, çünkü bu hayaller benim zihnimde hâlâ capcanlı. Gelecekle ilgili tahminlerde bulunurken de aynı işlemi mi yapıyoruz, yani henüz olmamış olan olayların imgeleri bu olayların evvelce var olan imgeleri sayesinde mi tahmin ediliyor, hiç bilmiyorum ve bilmediğimi de kabul ediyorum Tanrım. Ama en azından şunu biliyorum: Biz çoğunlukla gelecekte yapacaklarımızı önceden düşünmeye başlıyoruz ve bu şekilde önceden düşünme süreci şimdiki zamanda gelişiyor, oysa önceden yapmayı düşündüğümüz eylemler gelecekte gerçekleşeceğinden, şimdiki zamanda gerçekleşmiyorlar. Kolları sıvayıp önceden düşündüğümüz eylemi gerçekleştirmeye başladığımızda, işte o eylem ancak o sırada gerçekleşiyor, çünkü artık gelecek zaman değil, şimdiki zaman devreye girmiş oluyor.

24. Geleceğe ilişkin bu gizemli önsezi nasıl işliyorsa işliyor orası meçhul, ama sezilen neyse ancak varolduğunda sezilebiliyor. Sezildiği anda da gelecek zaman değil şimdiki zaman devreye giriyor. O halde geleceği önceden görme söz konusu olduğunda, henüz olmamış olaylar, yani ancak gelecekte gerçekleşecek olaylar görülmüyor, bunları gerçekleştirecek nedenler ya da belki de birtakım belirtileri görülebiliyor, çünkü bunlar şimdiki zamanda mevcut. Dolayısıyla onları görenlere gelecek zamanda değil de şimdiki zamanda görünüyorlar. Bu nedenler ya da belirtiler aracılığıyla henüz gelecek zamanda gerçekleşecek olaylar zihinde canlandırabiliyor ve bu şekilde tahminde bulunuluyor. Zihinde canlanan resimler şimdiki zamanda mevcut, böylece

geleceği yorumlayanlar zihinlerinde halen mevcut resimlere bakarak yorumda bulunuyorlar. Bu konuda yığınla örnek var, bunlardan bir tanesini görelim: Şafak vakti göğe bakıyorum diyelim ve güneşin doğacağını tahmin ediyorum. Baktığım şafak orada mevcut, ama tahmin ettiğim olay gelecekte olacak. Gelecekte olacak olan güneşin kendisi değil tabii, çünkü güneş de orada mevcut. Ben onun doğuşu hakkında tahmin yürütüyorum, yani henüz olmamış bir olay hakkında. Ne var ki onun doğuşuna ilişkin bir şeyler söylediğim anda bunu zihnimde de canlandırmamış olsaydım hakkında hiçbir tahminde bulunamazdım. Gökyüzünde gördüğüm şafak vakti güneşin doğuş anı değil, sadece güneşin doğuşunun bir belirtisi. Ama bu belirti de benim zihnimde canlandırdığım güneşin doğuşuyla ilgili resim değil. Ben hem şafağı hem de zihnimdeki resmi, yani ikisini de aynı anda görüyorum, işte bu sayede güneşin doğacağını önceden söyleyebiliyorum. O halde gelecek zaman henüz gerçekleşmemiş zamandır, gerçekleşmediğinden de henüz mevcut değildir, mevcut değilse görülemez de. Ama şimdiki zamanda mevcut olan birtakım belirtilerden sezilebilir, çünkü o belirtiler şimdide mevcuttur, dolayısıyla görülebilirler.

19. BÖLÜM

Tanrı'nın gelecek zamanı bize nasıl öğrettiğini kavrayamıyor.

25. Öyleyse sen, ey Âlemin Yöneticisi, ruhları gelecek konusunda ne şekilde bilgilendiriyorsun? Nitekim sen peygamberlerine bunu öğrettin. Gelecek hakkında ne şekilde bilgilenmemizi sağlıyorsun, gelecek bizim için henüz ortalıkta bile görünmezken? Şimdiki zamanın ışığında mı geleceği okumamızı sağlıyorsun? Yoksa olmayan bir şey nasıl öğretilebilir ki? Bu bilgilendirme biçimin benim görüş alanımın

çok uzaklarında; algımın çok üstünde; benim ona erişecek gücüm yok. Ancak sen bu gücü bana ihsan ettiğinde erişebileceğim, ey görmez gözlerimin tatlı Işığı.

20. BÖLÜM

Üç farklı zamanı ne şekilde adlandırmalıyız?

26. Ama gayet açık ve seçik olarak anladığım bir şey varsa o da gelecek ve geçmiş zamanın olmadığı. Bu yüzden zaman geçmiş, şimdi ve gelecek diye üçe ayrılır demek aslında pek de doğru değil. Belki şöyle demek daha doğru, zaman üçe ayrılır, geçmişte yaşananların şimdiki zamanı, şimdi yaşananların şimdisi ve gelecekte yaşanacakların şimdiki zamanı. Evet, bu üç zaman benim ruhumda mevcut, onları başka bir yerde göremiyorum. Geçmişte yaşananlarla ilgili şimdi benim belleğim; şimdi yaşananlarla ilgili şimdi doğrudan algı; gelecektekilerin şimdisi ise beklenti. Bu şekilde tanımlamamda bir mahsur yoksa o zaman üç zaman olduğunu görüyorum ve zamanın üçe ayrıldığını kabul ediyorum. Daha açık şekilde şöyle de ifade edilebilir: "Zaman üçe ayrılır: Geçmiş zaman, şimdiki zaman ve gelecek zaman." Bu doğru bir tanımlama değil, ama hepimiz böyle biliyoruz. Bu tanımlamayı kabul etmiyor değilim, itirazım da yok, eleştirmiyorum da, yeter ki ne dediğimizi anlayalım, yani gelecek ve geçmişin şu an olmadığını. Zaten günlük dildeki kullanımların pek azı doğru, çoğu yanlış, gene de meramımızı bir şekilde anlatabiliyoruz işte.

21. BÖLÜM

Zaman nasıl ölçülebilir?

27. Demin de dediğim gibi biz zamanı ölçebiliyorsak ancak akıp giderken ölçebiliyoruz. Bu şekilde şu zamanı ölçüt alırsak, bu zaman

şu zamanın iki katı ya da bu zaman şu zamanın aynısı diyebiliyoruz ya da ölçebildiğimiz ve bir karara varabildiğimiz diğer zaman süreleriyle ilgili benzeri şeyler söyleyebiliyoruz. Bu yüzden, demin de dediğim gibi, zamanı akıp geçerken ölçüyoruz. Şimdi biri bana, "Bunu nereden biliyorsun?" diye soracak olsa yanıtım şu olur: "Biliyorum, çünkü ölçüyoruz, olmayan bir şeyi ölçemeyiz; ama geçmiş ve gelecek zaman mevcut değil." Peki şimdiki zamanı nasıl ölçüyoruz, bir mekânı yoksa? Şimdiki zamanı akıp geçerken ölçüyoruz, akıp geçtikten sonra ölçmemiz mümkün değil, çünkü ölçülecek bir şey kalmıyor ortada. Peki ölçerken zaman nereden, nasıl ve nereye akıyor? Gelecekten gelmedikçe? Şimdide duralamadıkça? Geçmişe gitmedikçe? Başka deyişle gelecekten gelirken, henüz ortalıkta görünmüyor, şimdiden geçerken duralayacağı bir mekân bulamıyor, geçmişe akıp gittikten sonra ortadan kalkıyor. Peki biz zamanı bir mekânda ölçerken aslında neyi ölçmüş oluyoruz? Çünkü biz zamandan söz ederken zamanda belli bir duralama anını göz önünde bulundurmadıkça, bu temel ölçüm, şu bunun iki katı, üç katı ya da bu ikisi benzer türünde şeyler söyleyemeyiz ki. Zaman akıp geçerken hangi duralama anını ölçüt alıyoruz? O an zamanın akmaya başladığı gelecekte mi? Ama olmayan bir anı ölçemeyiz ki. Akmakta olduğu şimdiki zamanda mı? Ama duralamadan geçiyorsa yine ölçemeyiz ki. Akıp gittiği geçmişte mi? Ama artık olmayan bir şeyi ölçemeyiz ki.

22. BÖLÜM

Bu bilmeceyi çözmek için Tanrı'dan yardım diliyor.

28. Bu karmaşık bilmeceyi çözmek için zihnim yangın yerine dönmüş durumda. N'olur kapama kapını Rab Tanrım, ey İyi Baba, İsa adına yalvarıyorum, n'olur kapama kapını şu bulmaya çalıştığım yanıtın

üstüne, şu hem aşikâr hem de örtük olan yanıtın üstüne; lütfet, içine süzüleyim bu sırların, senin ışığınla göstersinler bana kendilerini ya Rab. Kime sorarım yoksa bunları? Senden daha şifalı gelecek başka biri mi var ki cehaletimi ona açayım, Kutsal Kitabını anlamak için giriştiğim bunca hummalı çalışma bir tek seni huzursuz etmeyeceğine göre? Aşkıyla yanıp tutuştuğumu bana bahşet, çünkü bu ateşi sen yaktın içimde, ben öyle âşık oldum. Bahşet Baba, çünkü oğullarını armağanlarla nasıl donatacağını sen çok iyi bilirsin,[19] n'olur bahşet, çünkü ben anlamak işini üstlendim ve sen bana anlatana kadar da bu yük bana çok ağır gelecek. İsa adına yalvarıyorum, Azizlerin Azizi İsa adına yalvarıyorum, bu yolda bana kimse engel olmasın. Ben sana inandım, işte bu inançla konuşuyorum.[20] Bütün umudum Rabbin güzelliğini temaşa edebilmek, işte ben bunun için yaşıyorum. Bak işte günlerim yaşlanmaya yazgılı, geçip gidiyorlar, nasıl geçip gittiklerini ise ben hiç bilmiyorum. Hiç durmadan zaman zaman diyoruz, süre süre diyoruz: "O bunu ne zaman söyledi?" "O bunu ne kadar sürede yaptı?" "Ben şunu görmeyeli ne kadar zaman oldu?" "Bu heceleri söylemek, tek ve kısa bir heceyi söylemekten daha fazla zaman alıyor." Hep böyle şeyler söylüyoruz, hep böyle şeyler işitiyoruz, anlaşılıyoruz, anlıyoruz. Apaçık sözler bunlar, bunlarla her gün karşılaşıyoruz, ama bir o kadar da kapalılar ki, bulunduklarında yepyeni bir keşif oluyorlar.

23. BÖLÜM

Zaman nedir?

29. Âlim bir kişiden güneşin, ayın ve yıldızların kendi içlerindeki

---

[19] *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.11.

[20] *Liber Psalmorum*, 116.10.

hareketlerinin zaman olduğunu işitmiştim, ama onun bu düşüncesine katılmamıştım. Çünkü niçin bütün cisimlerin hareketi de zaman olmasın ki? Gökyüzündeki cisimlerin hareketi dursa, o sırada çömlekçinin tekerleği dönmeye devam etse, onun deveranını ölçebileceğimiz bir zaman olmayacak mı, örneğin düzenli aralıklarla dönüyor, bazen daha yavaş, bazen daha hızlı dönüyor, bazı dönüşler daha çok, bazıları da daha az süre alıyor gibi şeyler söyleyemeyecek miydik yani? Bunları söylerken de zaman içinde konuşuyor olmayacak mıydık ya da kullandığımız kelimelerin kimi uzun kimi kısa hecelerden, yani uzunları uzun süre titreşen, kısaları kısa süre titreşen hecelerden oluşmayacak mıydı yani? Tanrım lütfet, insanlar bu küçük örneklerde, hem küçük hem de büyük meselelerde geçerli olan evrensel doğruları görebilsin. Yıldızlar ve gökteki ışık saçan diğer cisimler zamana, günlere, yıllara işaret etsinler diye yaratılmışlar.[21] Sahiden de öyleler. Ama ben nasıl ki o tahtadan tekerlekçiğin bir deveranının bir gün olduğunu söyleyemezsem, o âlim kişi de onun bir deveranının zaman olduğunu söyleyemez.

30. Ben cisimlerin hareketlerini ölçmemize ve örneğin şu hareket bunun iki katı süre alıyor dememize olanak tanıyan zamanın kudretini ve doğasını bilmek istiyorum. Çünkü şunu merak ediyorum: Biz gün dediğimizde sadece günü geceden ayırt etmemizi sağlayan güneşin dünyamızın üstünde durduğu süreyi anlamıyoruz, güneşin doğudan batıya doğru bütün seyrini anlıyoruz ve buna göre "onca gün geçip gitti" diyoruz, hatta onca gün derken geceleri de kastediyoruz, geceleyin geçen süreleri ayrı ayrı hesaplamıyoruz. Demek ki tam bir gün

---

[21] *Liber Genesis*, 1.14: "Tanrı şöyle buyurdu: 'Gök kubbede gündüzü geceden ayıracak, yeryüzünü aydınlatacak ışıklar olsun. Belirtileri mevsimleri, günleri, yılları göstersin.' Ve öyle oldu."

güneşin doğudan batıya seyrinden ibaret. O zaman soruyorum, bu hareketin kendisi mi bir gün ediyor, yoksa bu hareketin tamamlanması için gereken süre mi ya da her ikisi mi? Eğer birincisiyse, yani gün güneşin hareketiyse, güneş seyrini bir saat gibi kısa bir sürede tamamladığı halde gün hâlâ sürüyor olacak. İkincisiyse, bir güneş doğuşundan, öteki güneş doğuşuna kadar bir saatten kısa bir süre söz konusuysa bu süre bir gün etmeyecek, çünkü güneş yirmi dört kez dolanmalı ki bir günü tamamlayabilsin. Her ikisiyse, ikisine de gün denmeyecek, eğer güneş bir saatte bütün seyrini tamamlıyorsa ya da güneş durursa bile o sırada onca zaman, yani güneşin bir sabahtan öteki sabaha kadar doğal seyrini tamamlaması için gereken zaman hâlâ akmaya devam ediyorsa. Ama ben şu an gün dediğimiz olayın ne olduğunu değil, zamanın ne olduğunu soruyorum, sayesinde güneşin dolanımını hesaplayıp bu dolammım on iki saat gibi kısa bir sürede tamamlamış olsaydı, dolanımını doğal süresinin yarısı kadar bir sürede tamamlamış olurdu dediğimiz zamanı; bu iki süreyi birbiriyle kıyaslayıp, güneş doğudan batıya seyrini bazen on iki saatte, bazen bunun iki katı sürede tamamladığı halde birine on iki saat, diğerine bunun iki katı dediğimiz zamanın ne olduğunu. Bu nedenle kimse bana göksel cisimlerin hareketinin zamanı olduğunu söylemesin. Muharebeyi zaferle sonuçlandırmak için bir adam bir vakitler dua edip güneşi durdurdu;[22] evet, güneş durdu, ama zaman akmaya devam etti. Muharebe için ne

---

[22] *Liber Iosue*, 10.12-13: "Rabbin Amorluları İsraillilerin karşısında bozguna uğrattığı gün Yeşu halkın önünde Rabbe şöyle seslendi: 'Dur ey güneş Givon üzerinde ve Ay, sen de Ayalon Vadisinde.' Halk düşmanlarından öcünü alıncaya dek güneş durdu, ay da yerinde kaldı. Bu olay Yeşu Kitabı'nda da yazılıdır. Güneş yaklaşık bir gün boyunca göğün ortasında durdu, batmakta gecikti."

kadar süre gerekiyorsa, muharebe o süre içinde yapıldı ve bitti. Bu yüzden ben zamanın bir tür yayılım olduğunu görüyorum. Ama gördüğüm şey doğru mu? Yoksa böyle mi görüyorum? Bunu sen bana göstereceksin ey Işık, ey Hakikat.

24. BÖLÜM

Zaman cisimlerin hareketini hesaplamamıza yarar.

31. Zaman cisimlerin hareketidir diyenlerin görüşüne katılmamı mı buyuruyorsun? Hayır, bunu buyurmuyorsun. Çünkü zaman olmadan hiçbir cisim hareket edemez diyen sesini işitiyorum; evet, bunu sen söylüyorsun. Ama ben cismin hareketinin zaman olduğunu söyleyen sesleri işitmiyorum; çünkü bunu sen söylemiyorsun. Çünkü bir cisim hareket ettiğinde hareketin süresini, yani hareketin başladığı andan bitişine kadarki süreyi ölçmemi sağlayan zamanın kendisi. Hareketin başlama noktasını göremezsem ve hareket devam ederken benim izleyemediğim bir noktada biterse ölçüm yapamam, belki ancak gördüğüm başlangıç noktasından izleyebildiğim son ana kadarki süreyi ölçebilirim. Hareketi uzun süre izlemiş olursam sadece uzun süre sürdü diyebilirim, ama ne kadar sürdüğünü tam olarak söyleyemem, çünkü ne kadar dediğimizde kıyaslama yaparak, örneğin "Bunun süresi, şunun süresi kadar" ya da "Bunun süresi şunun süresinin iki katı" diyoruz veya buna benzer kıyaslamalar yapıyoruz. Ama hareket halindeki bir cismin mekânda hangi noktadan başlayıp hangi noktaya geldiğini ya da bu cismin bir çarkta döndüğünü düşündüğümüzde parçalarının hareketini tespit edebilirsek, o zaman bu cismin iki nokta arasındaki hareketini ya da parçalarının devrini tamamlaması için ne kadar süre gerektiğini de söyleyebiliriz. Görüldüğü gibi, bir cismin

hareketi başka bir şey, onun hareketinin süresini ölçmemize yarayan araç başka bir şey. Bu yüzden bunlardan hangisine zaman denmesi gerektiğini hâlâ anlayamayacak biri olabilir mi? Dahası bu cisim bazen farklı hızlarda hareket eder, bazen de durur. Dolayısıyla biz zamanı araç olarak kullanıp cismin hızını hesapladığımız gibi, duruşunu da hesaplarız ve, "Hareket etme süresi kadar durdu" ya da "Hareket etme süresinin iki ya da üç katı kadar bir süre durdu," deriz veya dakik bir gözlemde bulunarak ya da kaba bir tahmin yürüterek, alışkın olduğumuz tarzda bir ifadeyle "aşağı yukarı" diyerek başka türlü bir hesap çıkarırız. Şu halde bir cismin hareketi zaman değil.

25. BÖLÜM

Konuşmasına ara verip yeniden Tanrı'ya yakarıyor.

32. Sana itiraf etmeliyim ki, ya Rab, hâlâ zamanın ne olduğundan bihaberim ve bir itirafım daha var ki, bütün bunları söylerken zamana bağlı olduğumu biliyorum, uzun zamandır zaman hakkında konuştuğumu ve bu uzun zamanın aslında uzun olmayıp sadece bir zaman aralığı olduğunu biliyorum. O halde ben zamanın ne olduğunu bilemezken bunu nasıl biliyorum? Yoksa bildiğim bir şeyi ifade etmeyi mi bilemiyorum? Vah bana, bilmediğim şeyin ne olduğunu bile bilemiyorum! İşte Tanrım, şimdi senin huzurundayım, çünkü yalan söylemiyorum. Dilim ne söylüyorsa yüreğim de aynısını söylüyor. Sen yakacaksın benim kandilimi ya Rab, Tanrım, sen aydınlatacaksın benim karanlıklarımı.[23]

[23] *Liber Psalmorum*, 18.28.

26. BÖLÜM

Zamanın hesaplanması.

33. Zamanı ölçebilirim derken ruhum sana doğruyu söylemiyor mu? Evet, sahiden Tanrım, zamanı ölçüyorum, ama neyi ölçtüğümü bilmiyorum. Zaman vasıtasıyla cisimlerin hareketini ölçüyorum. Öyleyse zamanı da ölçmüş olmuyor muyum? Cismin hareketinin meydana geldiği zamanı ölçmedikçe cismin hareketini ölçebilir miyim, yani bu hareketin ne kadar sürdüğünü, buradan şuraya ne kadar sürede ulaştığını ölçebilir miyim sahiden? O halde zamanı nasıl ölçüyorum? Ya da kısa bir zamanla uzun bir zamanı ölçebiliyor muyum, örneğin dirseğimizden orta parmağımıza kadar olan uzunlukla[24] kirişin uzunluğunu ölçtüğümüz gibi? Çünkü kısa bir hecenin süresi ile uzun bir hecenin süresini ölçüp kısasının iki katı dediğimizde böyle yapmış oluyoruz. Aynı şekilde şiirleri dize sayılarına göre ölçüyoruz, dizeleri ayak sayısına göre, ayaklarını da hece sayısına göre ve uzun heceleri kısalarıyla ölçüyoruz. Bunları ölçerken şiirlerin yazıldıkları sayfaları ölçüt almıyoruz –böyle yapsak mekânı ölçmüş oluruz, zamanı değil– şiirler okunurken akıp giden sözleri temel alıyoruz ve şöyle diyoruz: "Bu uzun bir şiir, çünkü şu kadar dizesi var. Bu dizeler uzun, çünkü her biri şu kadar ayaktan oluşmuş. Ayaklar uzun, çünkü şu kadar heceden oluşmuş. Şu hece uzun, çünkü kısasının iki katı." Ama bu durumda bile zamanı dakik şekilde hesaplamış olmuyoruz. Çünkü kısa

---

[24] *Cubitum*: Uzunluk ölçü birimi, kübit. Eski ölçü birimlerindeki güçlüklerden biri, işaret parmağı genişliği olarak tanımlanan dijit ile önkol uzunluğu olarak tanımlanan kübit arasında temel hiçbir bağıntının olmamasıydı. Bu sorun kübitin standart olarak belirlenmesi ve öbür uzunluk birimlerinin bunun kesri ya da katı olarak alınması yoluyla çözüldü. Böylece örneğin Mısır'da dijit kübitin 28'de 1'i, kulaç ise kübitin dört katı olarak belirlendi.

bir dize yavaş okunduğunda, hızlı okunan bir dizeye göre daha uzun süre alabiliyor. Aynı şey bütün bir şiir, bir ayak ya da bir hece için de geçerli. İşte buradan hareketle zamanın bir yayılımdan başka bir şey olmadığını anlıyorum. Ama neyin yayılımı olduğunu bilmiyorum. Zihnin yayılımı olmasın sakın, bu oldukça şaşırtıcı olur. Yalvarırım Tanrım, kaba bir hesapla "Bunun süresi şundan daha uzun" ya da dakik bir şekilde, "Bu şunun iki katı kadar" dediğimde neyi ölçmüş oluyorum? Biliyorum, zamanı ölçmüş oluyorum. Ama henüz ortalıkta olmayan geleceği ölçmüyorum, hiç ara vermeden yayılan şimdiyi ölçmüyorum ve artık akıp gitmiş olan geçmişi de ölçmüyorum. O halde ne ölçüyorum? Yoksa geçip gitmiş zamanı değil de geçmekte olan zamanı mı ölçüyorum? Bunu yukarıda da belirtmiştim.

27. BÖLÜM

Zamanı zihinde tutarak nasıl ölçüyoruz?

34. Sebat et zihnim, var gücünle dikkat kesil. Tanrı bizim yardımcımız, bizi O yarattı, kendimiz değil.[25] Dikkat kesil hakikatin ağardığı tan yerine. Şimdi varsayalım ki bir cisim ses çıkarmaya başladı, ses yayıldı, yayıldı, sonunda kesildi ve etraf sessizliğe büründü. Ses geçip gitti ve artık yok. Ses başlamadan önce gelecekteydi ve ölçülmesi mümkün değildi, çünkü henüz yoktu; şimdi de ölçülemez, çünkü artık yok. O halde ses duyulmaya başladığı anda ölçülebilirdi, çünkü o anda ölçülebilecek şekilde varolmuştu. Ama o anda bile yerinde durmuyordu ki, çünkü akıyordu ve geçip gidiyordu. Yoksa tam da bu nedenle mi ölçülmesi mümkündü? Çünkü geçip giderken, şimdiki zamanın hiçbir mekânı olmadığından, belli bir zaman aralığına, ölçül-

25 *Liber Psalmorum*, 62.8; 100.3.

mesini mümkün kılacak bir zaman aralığına yayılıyordu. İşte ölçülse ölçülse o arada ölçülebilirdi. Ama şimdi başka bir ses duymaya başladık diyelim. Ses yayılıyor, yayılıyor, bitip tükenmeden, hiç aralıksız. Ölçeceksek yayılırken ölçeceğiz, çünkü yayılması bitince geçip gidecek ve ortada ölçülebilecek bir şey kalmayacak. Bu yüzden ancak o sırada dakik bir şekilde ölçüp ne kadar sürdüğünü söyleyebiliriz. Ama ses hâlâ devam ediyorsa, o zaman ancak sesin duyulmaya başladığı başlama anından sesin kesildiği bitiş anına kadarki süreyi ölçebiliriz. Öyleyse bizim ölçtüğümüz şey başlangıçtan sonuca kadarki ara. Zaten bu yüzden henüz sonlanmamış bir sesi ölçemiyoruz, yani ne kadar kısa, ne kadar uzun sürdüğünü, şu süreyle ya da bu süreyle aynı diyemiyoruz veya şu süre kadar ya da onun iki katı kadar diyemiyoruz, kısacası böyle bir oranlama yapamıyoruz. Ama ses kesilip bitince de ortalıktan kayboluyor. Öyleyse nasıl ölçülebilecek? Her şeye rağmen biz süreleri ölçebiliyoruz. Ama bu süreler henüz olmayan, şimdi olan ve artık olmayan süreler değil, zamana hiç ara vermeden yayılan ya da hiç sona ermeyecek süreler de değil. O halde bizim ölçtüğümüz süreler ne gelecek, ne geçmiş, ne şimdi ne de akıp gitmekte olan anlar. Yine de biz süreleri ölçebiliyoruz.

35. "Deus creator omnium" ("Tanrı her şeyin Yaratıcısıdır")[26] dizesi kısalı uzunlu sekiz heceden oluşuyor. Kısa olan dört hece, yani birinci, üçüncü, beşinci ve yedinci hece dört uzun heceye oranla, yani ikincisi, dördüncü, altıncısı sekizinci heceye oranla yalındırlar. Uzun hecelerin her biri kısaların iki katı uzunluktadır. Bu kelimeleri okumaya başladığımda bunun böyle olduğunu anlıyorum, çünkü duyu algımla aradaki farkı seçebiliyorum. Duyu algım farkı hissettiği sürece

26 Ambrosianus'un bir şiirinin dizesi.

de uzun heceyi kısasıyla ölçüyor ve iki kat uzunlukta olduğunu görüyorum. Ama bir hecenin ardından diğeri gelmeye başladığında, kısası önce gelip de uzunu sonra gelirse, kısasını nasıl tutup da uzununu ölçmede kullanacağım ve böylece uzununun iki kat daha uzun olduğunu söyleyeceğim, kısa hecenin sesi bitmeden uzun hece ses vermediğine göre? Öyleyse uzun heceyi okunduğu sırada ölçemiyor muyum, yani okunup bittikten sonra mı ölçebiliyorum? Ama okunup bitince geçip gitmiş oluyor. O halde neyi ölçeceğim? Ölçüm yapmamı sağlayan kısa hece nerede o anda peki? Ölçeceğim uzun hece nerede? Her ikisi de okundu ve uçup gitti, geçmişe karıştı, artık yok. Buna rağmen ben onları ölçebiliyorum ve bu iki heceyi işiten kulaklarıma güvenebildiğim kadar güvenip kendimden emin bir şekilde birinin kısa, diğerinin onun iki katı olduğunu söylüyorum, tabii zaman içindeki sürelerini kastediyorum. Bu ölçümü heceler sonlanmadıkça ve ortadan kaybolmadıkça da yapamıyorum. Bu yüzden ben hecelerin kendisini ölçemiyorum, çünkü artık ortalıkta görünmüyorlar, ben onların hafızama çakılı kalan izlerini ölçüyorum.

36. Sende ey zihnim, zamanı sende ölçüyorum. Dikkatimi dağıtma benim, bu böyle; sen de dikkatini dağıtayım deme sendeki izlenimlerin curcunasına kapılıp. Bak diyorum ki, ben sende zamanı ölçüyorum. Geçip giden olaylar geçip gittiklerinde sende bir iz bırakıyorlar. İşte ben o andaki izi ölçüyorum, bu izi bırakarak geçip giden olayları değil. İşte ben zamanı ölçerken bu izi ölçüyorum. O halde bu iz ya zamanın kendisi ya da ben zamanı ölçemiyorum. Peki biz sessiz anları ölçtüğümüzde ve, "O sessizlik süresi sesin duyulduğu süre kadar uzun sürdü" dediğimizde ne oluyor? Sesi sanki duyuyormuşum gibi, zihnimde canlandırıp ölçmüyor muyum ve böylece o sesin işitildiği zamandaki sessizlik anlarının süresini tayin edemiyor muyum? Çünkü

nasıl ki hiç ses çıkarmadan, hiçbir şey söylemeden içimizden şiirler, mısralar okuyoruz, değişik türde nutuklar atıyoruz, aynı şekilde yine içimizden sanki yüksek sesle söylüyormuşuz gibi, hareketlerinin uzunluklarını, zamanda kapladıkları süreleri, birbirleriyle oranlarını da tayin edebiliyoruz. Diyelim ki biri uzunca bir ses çıkarmak istedi ve önceden düşünüp bu sesin ne kadar uzun süreceğini de belirledi, aynı şekilde susacağı süreyi de belirledi ve hafızasına güvenip belirlediği sürenin sonuna gelene kadar o sesi çıkarmaya başladı. Belki şöyle demek daha doğru olacak: Ses çıktı ve çıkacak. Çünkü duyulan ses sesin akıp gitmiş olan kısmı, sesin kalanı ise çıkmaya devam edecek ve bu şekilde eylem sona ermiş olacak. Bütün bu süreçte hep şimdide olan içsel farkındalık geleceği geçmişe taşır, geleceği azaltıp geçmişi çoğaltarak, ta ki gelecek tamamen tükeninceye ve her şey geçmiş oluncaya değin.

28. BÖLÜM

Zaman zihinde ölçülür.

37. Ama henüz olmayan gelecek nasıl azalıyor ve tamamen tükeniyor ya da artık olmayan geçmiş nasıl çoğalıyor? Bunun tek nedeni, bu süreci idare eden zihinde üç işlevin gerçekleşmesi. Çünkü bu süreçte zihin hem bekliyor, hem dikkat kesiliyor hem de hatırlıyor, böylece beklediği geleceği, dikkat kesildiği şimdiki zaman aracılığıyla, hatırladığı geçmişe taşıyor. Gelecek zamanın henüz olmadığı inkâr edilebilir mi? Oysa zihinde gelecek zamana dair hep bir beklenti söz konusudur. Geçmiş zamanın artık olmadığı inkâr edilebilir mi? Oysa zihinde geçmişin hatırası hâlâ mevcuttur. Dahası, akıp giderken sadece bir anlık varolan şimdiki zamanın hiçbir duralama anının olmadığı inkâr

edilebilir mi? Ama dikkat kesintisizdir, bu sayede şimdi olacak olanı yok oluncaya kadar sürdürür. O halde uzun olan henüz ortalıkta olmayan gelecek zaman değil, uzak gelecek dediğimiz uzun bir gelecek zamanın beklentisi. Geçmiş de uzun değil, çünkü artık ortalıkta yok, uzak geçmiş dediğimiz geçmişin uzun uzun hatırlanışı.

38. Diyelim ki, bildiğim bir ilahiyi okumak üzereyim. Başlamadan önce beklentim ilahinin bütününe yönelir. Ama okumaya başladığımda, geçmişe atmış olduğum ilahiden dökülen dizeler hafızamın nesnesi haline gelmeye başlar. O an gerçekleştirdiğim eylem iki yola yayılır, söylemiş olduğum sözlerden dolayı hafızama ve söylemek üzere olduğum sözlerden dolayı beklentime. Ama dikkatim şimdide olanın üzerindedir, bu sayede gelecekte olanı geçip gitsin diye geçmişe taşır. Eylem bu şekilde uzar, uzar ve uzadıkça beklentim azalır, hafızam çoğalır, ta ki bütün beklentim tükenene ve bütün eylemim sona erip hafızama geçene kadar. İlahinin bütününde geçerli olan tek tek her parçacığında ve tek tek her hecesinde de geçerlidir. Bu ilahinin de yer aldığı daha büyük bir eylem söz konusu olsa yine aynı şey geçerli olacaktır. Bireyin bütün ömründe de bu geçerlidir, o ömürde bireyin bütün eylemleri bütünün birer parçasıdır, yani insanoğullarının bütün tarihinin bir parçasıdır, o bütünde insanların tüm yaşamı sadece birer parçadır.

29. BÖLÜM

Gelip geçici olayların arasında dağılan benliğini Tanrı'ya sığınarak toparlamak istiyor.

39. Ama senin merhametin tüm yaşamlardan daha değerli olduğu-

na göre[27] bak benim şu her yöne yayılan yaşamıma. Ama Rabbim'de, seninle, yani Bir Olanla, bizim, yani çok olan arasındaki Şefaatçi sayesinde, pek çok şekilde yoldan sapanların çokluğunda yaşayan İnsanın Oğlun sayesinde senin o uğurlu elin imdadıma yetişti ki, tutulup yakalandığım Onda Onun aracılığıyla Onu tutup yakalayabileyim,[28] eski günlerimden kurtulup Bir Olanın peşinden gitmek için bileyim ve geçmişi unutup gelecekteki gelip geçici şeylere değil de önümde duran şeylere yönelebileyim, her yana yayılarak değil bir araya toplanarak, kopup ayrılarak değil yoğunlaşarak.[29] Bu şekilde koşuyorum göksel çağrının bahşedeceği ödülün peşinden, işte orada sana övgüler yağdıran sesleri işiteceğim, senin o güzelliğini temaşa edeceğim, gelip geçici olmayan o güzelliğini. Ama şu an yaşadığım yıllar yas içinde ve sen ya Rab, benim tesellimsin, sen benim ezeli ve ebedi Babamsın; bense düzenini anlayamadığım zamanda dağıldım. Türlü türlü olayın yarattığı fırtınada düşüncelerim, hatta ruhumun en iç organları lime lime oluyor, öyle de olacaklar, ta ki senin aşkının ateşiyle arınıp, eriyip sana akana kadar.

---

[27] *Liber Psalmorum*, 63.3.

[28] *Epistula ad Philippenses*, 3.12-14.

[29] Augustinus insan yaşamındaki hareketlilik ve dağınıklıktan kurtulmak için durağanlığın ve dikkati bir noktaya toplamanın önemini vurguluyor ve mükemmelliğe ancak bu şekilde ulaşılabileceğini söylüyor. Augustinus'un zihnindeki Birlik ve Çokluk arasındaki farkları vurgulaması açısından 29. bölüm ayrı bir önem taşımaktadır.

30. BÖLÜM

Tanrı'nın evreni yaratmadan önce ne yaptığını sorma gafletine düşenlere yeniden yanıt veriyor.

40. Sonra bu kalıbınıla sende, Senin Hakikatinde karar kılacak ve hiç sarsılmadan öyle duracağım; insanların sorularına da maruz kalmayacağım artık, yakalandıkları şu sancılı hastalık yüzünden içtikçe susayan ve, "Tanrı göğü ve yeri yaratmadan önce ne yapıyordu?" ya da, "Tanrı'nın aklına bir şey yaratma fikri nereden geldi böyle, hiçbir zaman hiçbir şey yaratmadığı halde?" diye soran insanların. Lütfet onlara, ya Rab, söylediklerini dikkatlice düşünsünler ve zamanın olmadığı yerde hiçbir zaman denilemeyeceğini anlasınlar. Tanrı'nın hiçbir zaman hiçbir şey yaratmadığını söylemek, bir şey yarattığında zaman yok demekle eş değil mi? O halde lütfet, görsünler yaratım olmaksızın zaman da olamaz, lütfet artık bu boş konuşmaları bıraksınlar. Lütfet artık önlerinde duranlara yönelsinler, senin bütün zamanlardan önce, bütün zamanların ezeli ve ebedi Yaratıcısı olduğunu anlasınlar, hiçbir zamanın ya da hiçbir yaratımın seninle ezeli ve ebedi olarak bir arada bulunamayacağını da, zamanın ötesinde bir yaratım düzeni olsa bile.[30]

31. BÖLÜM

Tanrı nasıl bilinir, yarattığı varlıklar nasıl?

41. Rab Tanrım, ne uçsuz bucaksız sırların var senin, derin mi derin ve ne kadar uzaklara atılmışım ben bunlardan, günahlarımın peşinden sürüklenip? Şifa ver gözlerime, senin nurunla coşsun gönlüm.

---

[30] Meleklerden söz ediliyor. Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 12.9.9; *De Civitate Dei*, 12.16.

Bu kadar yüce bilgiyle donanımlı, önsezisi bu kadar güçlü bir zihin olsaydı, şu bana çok aşina gelen ilahiyi bilebildiğim gibi geçmişi geleceği apaçık bilebilseydi, kuşkusuz böyle bir zihni hayranlıkla karşılar, karşısında korkudan dilimiz tutulurdu. Ne geçmişte yaşananlar saklanabilirdi bu zihinden, ne de gelecek çağlarda yaşanacaklar, tıpkı o ilahiyi söylerken ona ait ne varsa hiçbirinin benden saklanamaması gibi; o ilahinin başından itibaren ne söylemişim, ne kadar söylemişim, sonuna kadar ne söyleyeceksem, ne kadar söyleyeceksem hepsini bildiğim gibi. Ama haşa senin geleceği ve geçmişi bu şekilde bilmen düşünülemez bile ey Evrenin Yaratıcısı, ey ruhların ve bedenlerin Yaratıcısı. Senin bilme şeklin çok daha mucizevi, çok daha gizemli. Çünkü bildik bir ilahiyi söylerken ya da bildik bir ilahiyi dinlerken insanın duyguları değişir, duyuları gerilir, kâh gelecek sözleri beklerken, kâh geçmiş sözleri hatırlarken, ama sende durum çok başka, çünkü sen hiç değişmeden ezeli ve ebedi kalansın, yani sen zihinlerin hakiki, ezeli ve ebedi Yaratıcısısın. Sen başlangıçta göğü ve yeri bildin ve bilginde hiçbir değişiklik olmadı ve başlangıçta nasıl biliyorsan göğü ve yeri de öyle yarattın, yaratırken de hiçbir gerilim[31] yaşamadın. Bu gerçeği anlayanlar sana tövbe etsin, anlamayanlara da tövbe etmeyi lütfet. Ah sen ne yücelerdesin, ikametgâhınsa mazlumların kalbinde! Çünkü sen devrilenleri yukarı kaldırırsın ve bir daha düşmezler, çünkü onların yükseldiği zirve sensin.

---

[31] geçmiş ve gelecek arasındaki gerilimi.

12. KİTAP[1]

1. BÖLÜM

Hakikati araştırmanın zorluğu.

1. Nasıl da çalışıp didiniyor, ya Rab, Kutsal Kitabındaki sözlerinle küt küt atan yüreğim, şu fakir yaşantımda. İnsan aklı kıt da ondan bu kadar lafa boğuluyor yorumlamalar. Çünkü araştırma keşiften daha çok konuşur; talep etme elde etmeden daha uzun zaman alır, kapıyı çalan el içeriye kabul edilenden daha çok iş görür. Ama biz senin vadine tutunmuşuz, bu vaadi kim çürütebilir? Tanrı bizden yanaysa, kim bize karşı çıkabilir?[2] "Talep edin, talebinizi alacaksınız; araştırın, bulacaksınız; kapıyı çalın, size açılacak. Çünkü kim talep ederse talep ettiğini alır, kim ararsa bulur, kim kapıyı çalarsa kapı açılır."[3] İşte bunlar senin vaatlerin; Hakikat vaat etmişse, kim kandırılacağından korkabilir?

---

1 Augustinus'un *Genesis*'teki yaratılışa ilişkin ifadeleri yorumladığı bu bölüm ana hatlarıyla şöyledir: Tanrı her şeyi hiçlikten (*ex nihilo*) yaratır; Tanrı'nın ve Hiçliğin zamandan önce bir arada bulunduğu yerde. Aralarında sırasıyla göklerin göğü (Yüce Gök: Tanrı gibi ezeli ve ebedi olmadığından değişime yazgılıdır, ama Tanrı'ya kenetlenmiş olduğundan zamanın dalgalanmalarından uzaktır), henüz biçim verilmemiş madde (varlıkların yaratılmasına sebep olan biçimsiz madde, yani yeryüzü), varolan (*esse*) ve var olmayan (*non esse*) ruhlar, bedenler ve şeylerin değişkenliği sonucu meydana gelen ve var olmayan (*non esse*) kozmolojik zaman yer alır. Bu sıralama Tanrı'yla başlar ve mutlak hiçlikle (*nihil*) son bulur. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 163.

2 *Epistula ad Romanos*, 8.31.

3 *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.7-8.

2. BÖLÜM

İki tür gökyüzü ve yeryüzü

2. Şu benim naçiz dilim, yücelerdeki sana itirafta bulunuyor, göğü ve yeri sen yarattın diye. Gözlerimle gördüğüm bu gökyüzü, ayak bastığım bu yer, taşıdığım şu topraktan bedenin kaynağı sensin, onların Yaratıcısı sensin. Peki ama göklerin göğü nerede, ya Rab, Mezmurları dinlerken, "Göklerin göğü Rabbindir, ama yeryüzü İnsanoğullarına verilmiştir,"[4] şeklinde ifade edilen gökyüzü?[5] Bizim göremediğimiz gökyüzü nerede? Onunla kıyaslandığında bizim gördüğümüz her şey sadece bu yeryüzü. Bu maddi bütünlüğe, hiçbir parçası bütün olmayan bu maddi bütünlüğe, en minik parçasına kadar öyle güzel bir görünüm verilmiş ki. En dibi de bizim dünyamız. Ama göklerin göğüyle kıyaslandığında bizim dünyamızın göğü bile sadece yeryüzü. Bu iki büyük cisme yeryüzü demekte bir sakınca yok,[6] insanoğullarına değil de Rabbe ait olan ve kavrayışımızın çok ötesindeki gökyüzüyle kıyaslandığında.

3. BÖLÜM

Boşluğun üstündeki karanlıkların anlamı.

3. Hiç şüphe yok ki bu yeryüzü gözle görülmeyen, düzeni olma-

---

4 *Liber Psalmorum*, 115.6.

5 Augustinus zamanın akışına ve bu akışın getirdiği değişimlere bel vermeyen göklerin göğünü ön plana çıkararak, bu varlığı yaratılan Âdem'den farklı bir yere koyuyor, böylece insanoğlunun zayıf ve biçare halinden kurtulabileceğine dair bir umut ışığı yakmış oluyor. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 164.

6 Hem yeryüzüne hem de gökyüzüne.

yan, görünmeyen, üstünde ışık olmayan derin bir boşluktu, çünkü henüz bir şekli şemaili yoktu. Bu nedenle sen şöyle yazılmasını emrettin:[7] "Uçsuz bucaksız derinliklerin üzerinde karanlıklar vardı."[8] Bunun tek nedeni ışığın olmaması değil mi? Çünkü ışık olmuş olsaydı, ancak üstte olurdu ki, her yere saçılsın ve her yeri aydınlatsın, öyle değil mi? Henüz ışık yokken, karanlıkların varlığı ışıktan yoksun oluş değil miydi? Bu yüzden karanlıklar üstteydi, çünkü üstte ışık yoktu, tıpkı sessizliğin olduğu yerde sesin olmaması gibi.[9] Çünkü sesin olmadığı yerde sessizlikten başka ne olur? Sen değil misin ya Rab, bu gerçekleri öğreten, sana şimdi bunları itiraf eden bu ruha? Sen değil misin ya Rab, bana öğreten, biçimsiz maddeye biçim vermeden önce hiçbir şeyin olmadığını, hiçbir rengin, hiçbir şeklin, hiçbir maddiyatın, hiçbir maneviyatın olmadığını? Yine de mutlak bir hiçlik yoktu; hiçbir tanımı olmayan bir tür biçimsizlikse hep vardı.[10]

4. BÖLÜM

Görünmeyen ve düzeni olmayan yeryüzü.

4. Peki bildik tanıdık terimler kullanmadan bunun anlamını nasıl anlatmalı kıt zekâlara? Dört dolansanız da şu dünyayı, yeryüzü ve boş-

---

7 *Genesis* (*Yaratılış*) adlı Kutsal Kitabı yazarken Musa Peygambere.

8 Buradaki boşluk (*abyssus*) denizin uçsuz bucaksız derinliğiyle özdeştir. *Abyssus* boşluk ya da uçsuz bucaksız derinlik/ler olarak çevrilmiştir. Bkz. Barry L. Bandstra, *Genesis 1-11: A Handbook on the Hebrew Text*, Baylor University Press, Waco, Texas, 2008.

9 Augustinus boşluk, yani ışıktan yoksun oluşla biçimlenmemiş maddeyi, yani yeryüzünü özdeşleştiriyor.

10 Dünya (biçimsiz madde) mutlak anlamda bir hiçlik değil Augustinus'a göre, ayırt edici bir özelliği bulunmayan biçimsizlik sadece.

luk kelimelerinden başka, baştan sona biçimsizliği ifade edecek daha yakın anlamlı bir kelime bulabilir misiniz acaba? Çünkü yeryüzü ve boşluk yaratımın alt basamağında yer aldıklarından bunların biçimsel güzelliği, ışıklar saçıp pırıl pırıl parlayan üstün konumdaki öteki varlıklara göre daha aşağı seviyede kalır. O halde niçin güzellikten yoksun olarak yarattığın, ama bu kadar güzel bir dünyayı yaratmana vesile kıldığın o biçimsiz maddeyi insanlara tanımlarken, münasip şekilde 'görünmeyen ve düzeni olmayan yeryüzü' ifadesini kullanmayayım?

5. BÖLÜM

Biçimsiz madde olarak adlandırılmasının nedeni.

5. Düşünce, biçimsiz maddeyi hangi algısıyla idrak edebileceğini araştırıp dururken kendi kendisine şöyle söylüyor: "Bu yaşam gibi, adalet gibi algılanabilecek bir kavram değil, çünkü bu madde cisimlerin yaratıldığı ana madde. Duyu algımıza hitap edebilen bir yanı yok, çünkü görünmeyen ve düzeni olmayanın gözle görülebilir, duyularla hissedilebilir bir yanı olamaz." İşte insanın düşüncesi kendi kendisine böyle söylerken ya bilemeyeceğinin farkında olduğu bir şeyi bilmeye çabalıyor ya da bildiğinin farkında olduğu bir şeyi bilmezlikten gelmeye.

6. BÖLÜM

Vaktiyle Maniciler biçimsiz maddeye ne demişlerdi, onu ne şekilde tanımlamışlardı?

6. Bana gelince, ya Rab, bu maddeyle ilgili senden öğrendiklerimi hem dilimle hem de kalemimle sana samimi bir şekilde itiraf edecek

olursam; gerçek şu ki, önceki yaşamımda[11] bu kelimeyi işitmiş, ama anlamamıştım, hatta bunu bana anlatanlar da anlamamıştı.[12] Bu maddeyi hep birbirinden farklı sayısız biçimlerde düşünürdüm ve bu yüzden maddenin kendisini düşünmezdim. Gözlerimin önüne gudubet, korkunç, karmakarışık sıralanmış şekiller gelirdi, ama ne olurlarsa olsunlar sonuçta şekillerdi işte. Biçimsiz kelimesini biçimden yoksun bir şey için kullanmıyordum, ama kastettiğim biçimde bir şey olsaydı ve gözüme görünseydi, olağandışılığı ve acayipliği karşısında zihnim alt üst olur, insan olmanın çaresizliği içinde ne yapacağımı şaşırırdım. Neyse, yine de düşündüğüm şey bütünüyle biçimden yoksun değildi, sadece biçimli, güzel şeylere oranla biçimsizdi. Mantığım bana, kelimenin tam anlamıyla biçimsiz bir şey düşünmeyi istersem, bütün biçim elbiselerini çıkarmam gerektiğini söylüyordu, ama ben bunu beceremiyordum. Biçim ve hiçlik arasında duran bir şey düşünmektense, bütün biçimlerinden soyunmuş, yani aslında olmayan bir şeyi düşünmek daha kolay geliyordu bana, yani ne biçimli ne de hiçlik olan bir şeyi, biçimsiz ve neredeyse hiçlik olan bir şeyi. Bu yüzden zihnim bir sürü maddi biçim canlandıran ve bunları kendine göre değiştiren ve farklılaştıran hayal gücüme soru sormayı bıraktı. O andan itibaren bütün dikkatimi tamamen maddi cisimlere yönelttim ve değişebilirlik konusuna daha eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmaya başladım, çünkü maddi cisimler bu özellikleri sayesinde evvelce oldukları hallerinden vazgeçip olmadıkları bir hale geçebiliyordu. Biçimden biçime geçme durumunun, biçimi olmayan, ama mutlak anlamda hiçlik de olmayan bir şeyden kaynaklandığından kuşkulandım. Oysa ben bilmek istiyordum, kuşkulanmak değil. Hem dilim hem de kalemim beni bu sorun-

[11] Vaftiz öncesi.

[12] Maniciler.

dan nasıl kurtardığını baştan sona sana anlatacak olsaydı, hangi okur bunu sabırla anlamaya çalışırdı? Ancak benim yüreğim bu konuda sana şükretmekten asla vazgeçmeyecek ve söze dökmeye gücümün yetmediği her şey için sana ilahilerle övgüler sunacak. Değişken varlıkların değişebilirliği, değişken varlıkların değişebildiği bütün biçimleri alma yetisidir.[13] Yine de değişebilirlik nedir? Zihin olmasın? Beden mi yoksa? Yoksa zihin ya da beden gibi bir biçim mi? "Hiçlik olan bir şey" ya da "varolmayan varlık" dememiz mümkün olsa, değişebilirlik işte budur derdim. Ama ne olursa olsun her şeyden önce varolmalı ki, görünebilir ve düzenli biçimler alabilsin.

7. BÖLÜM

Tanrı göğü, yani melekleri ve yeryüzünü, yani biçimsiz maddeyi hiçlikten yarattı.

7. Bu özellik[14] senden kaynaklanmayacak da nereden kaynaklanacaktı, varlık dereceleri ne olursa olsun varolan her şeyin varoluş sebebi sen olduğuna göre? Ama varlıklar senden ne kadar uzaklaşırsa o kadar sana benzemez hale gelirler, bu uzaklık mekânsal bir uzaklık olmasa da. Bu yüzden sen, ya Rab, şurada başka, burada başka olmazsın, hep kendin gibisin, hep kendin gibisin, hep kendin gibisin, kutsalsın, kutsalsın, kutsalsın, Her Şeye Kadir Olan Rab Tanrı'sın.[15] Başlangıçta, yani sende, senin tözünden kaynaklanan bilgeliğinle bir şey yarattın ve o şeyi hiçlikten yarattın. Çünkü göğü ve yeri yarattın, ama onları kendi tözünden yaratmadın, öyle olmuş olsaydı, senin biricik

---

13 Biçimsiz maddede olabilecek bütün biçimler mevcuttur.

14 Değişebilirlik.

15 *Apocalypsis Ioannis*, 4.8.

Oğlunla eş olurlardı, Onun sayesinde de seninle eş olurlardı. Senin özünden olmayanın sana eş olması adalete sığmazdı. Ama senden başka hiçbir şey yoktu ki onları yaratasın, ey Tanrım, ey Üçlü Birlik, Birlikte Üçlü. İşte bu yüzden sen göğü ve yeri hiçlikten yarattın, yani bir büyük, bir de küçük bir şey yarattın, çünkü sen hem Her Şeye Kadirsin hem de İyisin, dolayısıyla sen yarattığın her şeyi iyi olarak yaratırsın, bu yüzden hem o büyük gökyüzünü, hem de küçük gökyüzünü iyi olarak yarattın. Sen vardın, senden gerisi hiçlikti, sen hiçlikten göğü ve yeri yarattın, yani biri sana yakın, diğeri hiçliğe yakın iki varlık yarattın; sana yakın olandan sadece sen daha üstünsün, hiçliğe yakın olan ise hiçlikten daha üstün.

8. BÖLÜM

Biçimsiz madde hiçlikten yaratıldı, görünebilir şeyler de biçimsiz maddeden.

8. Ama göklerin göğü sana ait ya Rab. İnsanoğullarına görmeleri ve dokunmaları için sunduğun yeryüzü ise başlangıçta bizim gördüğümüz ve dokunduğumuz gibi bir şey değildi. Çünkü görünmezdi, bir düzeni yoktu, boşluktu, üzerinde ışık yoktu, başka deyişle üstü karanlıklarla kaplı bir boşluktu; boşluğun üstündeki kararılık demek, boşluktaki karanlıktan daha karanlık demektir. Bu boşluğun, yani şimdi gözümüzle gördüğümüz denizlerin bile derinlerinde kendine özgü bir ışık vardır, balıkların ve dipte sürüne sürüne yol alan diğer canlıların algılayabileceği türde. Ama başlangıçta bütün dünya neredeyse bir hiçti, çünkü hiçbir biçimi yoktu. Buna karşın biçim alma imkânları mevcuttu. Çünkü sen, ya Rab, dünyayı biçimsiz bir maddeden yarattın. Sen hiçliğe yakın olan bu dünyayı hiçlikten yarattın ve

sen hiçlikten insanoğullarının hayran olduğu o devasa varlıkları yarattın. Bu maddi gökyüzü zaten başlı başına hayran olunası bir varlık, ışığı yarattıktan sonra ikinci günde varolan su ile suyun arasına konan bir kubbe o;[16] şöyle söyledin onu yaratırken: "Olsun," ve o oldu. Gökyüzü dedin bu kubbeye, ama bu gökyüzü bu dünyaya, bu denize ait. Üçüncü günde karayı ve denizi yarattın, tüm günlerden önce yaratmış olduğun biçimsiz maddeye biçim vererek yarattın onları. Tüm günlerden önce sen bir gök daha yaratmıştın, işte bu göklerin göğüydü, çünkü sen başlangıçta göğü ve yeri yaratmıştın. Ama tüm günlerden önce yaratmış olduğun yeryüzü biçimsiz maddedendi, çünkü görünmüyordu, düzeni yoktu ve boşluğun üstünde karanlıklar vardı. İşte bu her şeyi, değişime yazgılı dünyamızın içinde bir akış halinde olan her şeyi görünmez ve düzeni olmayan topraktan, bu biçimsizlikten, hiçliğe yakın hiçlikten yarattın. Onun değişebilirliği, algılayabildiğimiz ve ölçebildiğimiz şu akıp giden zamandan anlaşılmakta. Çünkü varlıkların değişkenlik özellikleriyle biçimleri farklılaşıp dönüşürken zaman oluşuyor; bu varlıkların ana maddesi de baştan beri söyleyip durduğumuz görünmez yeryüzü.

9. BÖLÜM

Niçin günlerden hiç bahsedilmeden Tanrı başlangıçta göğü ve yeri yarattı, diye yazılmıştı?

9. İşte bu yüzden Kutsal Ruh, yani senin kulunun[17] öğretmeni, göğü ve yeri başlangıçta yaratmış olduğunu ona esinlerken, zaman ko-

---

[16] Henüz biçim verilmemiş olan göklerin göğünün akışkanlığı ile dünyadaki denizler arasında.

[17] Musa Peygamber.

musunda suskun kalmayı yeğledi, günler hakkında da sessizliğini korudu. Kuşku yok ki başlangıçta yarattığın göklerin göğü bir tür soyut evren. O senin gibi ezeli ve ebedi değilse de, ey Üçlü Birlik, senin ezeli ve ebedi oluşundan pay almış. Seni temaşa etmenin verdiği o tatlı mutluluktan kendi değişebilirliğini denetleyecek gücü de kazanmış. Bu yüzden içinde yaratıldığı zamana hiç bel vermeyerek sana kenetlenip akıp geçen süreçlerin döngüsel değişimlerini aşmış. Aslında bu biçimsizlik, yani görünmeyen ve düzeni olmayan yer bile, yaratım günlerinin dışında kalır. Çünkü hiçbir biçim ve hiçbir düzen söz konusu değilse hiçbir şey yenilenmez, hiçbir şey geçip gitmez. Bunlar olmadığında da ne gün olur ne de geçip giden zaman süreçleri.

10. BÖLÜM

Tanrı tarafından aydınlanmayı diliyor.

10. Ey Hakikat, yüreğimin Nuru, karanlıklarının benimle konuşmasına izin verme! Kayıp düştüm aralarına, bilinmezliklere daldım. Ama oradan, oradan bile seni sevdim. Hata yaptım ve seni hatırladım.[18] Arkamdan "dön gel" diyen sesini işittim, ama sürekli kaynaşıp duran insanların yarattığı kargaşadan tam olarak işitemedim. Bak işte şimdi susuzluktan yanıp kavrulmuş, nefes nefese kalmış bir halde pınarına geri geliyorum. Bana kimse engel olmasın: bu pınardan içeceğim ve bu pınarla canlanacağım. Kendi yaşamım olmasın artık, kendi kendime kötü yaşadım, kendi ölümüm oldum, ama sende dirileceğim. Benimle konuş, beni aydınlat. Kitabına iman ettim, onun satırlarındaki sözlerin baştan sona sırlarla dolu.

---

[18] *Liber Psalmorum*, 118.176.

11. BÖLÜM

Tanrı'dan ne öğrendi?

11. Ya Rab, gönül kulağımda çınlayan o gür sesinle bana ezeli ve ebedi olduğunu, sadece senin ölümsüz olduğunu, çünkü hiçbir biçimle hiçbir hareketle değişmediğini, iradenin zamanın döngüsel akıntısına kapılmadığını, çünkü ölümsüz iradenin bir öyle bir böyle olmadığını az önce söylemiştin. Senin huzurunda olduğumdan beri bu gerçeği çok iyi anladım. Ama yalvarıyorum sana, n'olur daha iyi, daha iyi anlayayım, daha iyi anlarken de senin kanatlarının altında dingin kalayım. Ya Rab, yine gönül kulağımda çınlayan o gür sesinle bütün doğaları, bütün tözleri kendinden farklı şekilde yarattığını, buna rağmen varolduklarını söyledin; senin yaratmadığın bir şeyin hiçbir zaman varlığı olamayacağını, kendinden, yani Üstün Varlıktan bağımsız bir iradenin hareketinin hiçliğe götüren bir hareket olduğunu, böyle bir hareketin kusurlu ve günahkâr olacağını, ama ne olursa olsun hiçbir iradenin sana zarar veremeyeceğini ya da senin hükümranlığının üst katlarındaki ve de alt katlarındaki düzenini bozamayacağını bana söyledin. Senin huzurunda olduğumdan bunu çok iyi anlıyorum, ama sana yalvarıyorum, n'olur daha iyi, daha iyi anlayayım ve daha iyi anlarken de senin kanatlarının altında dingin kalayım.

12. Ya Rab, yine gönül kulağımda çınlayan o gür sesinle sana ait olan âlemin bile[19] senin gibi ezeli-ebedi olmadığını söyledin; buna karşın onun bütün sevinç kaynağının sadece sen olduğunu, susuzluğunu sadece senin o bitip tükenmeyen saflığınla giderdiğini, hiçbir yerde ve hiçbir zaman değişkenliğini belli etmediğini, senin her an onunla birlikte olduğunu ve sana bütün sevgisiyle kenetlendiğini, bek-

[19] Göklerin göğünün bile.

leyeceği bir geleceği, hatırlayacağı bir geçmişi olmadığını, bu yüzden hiçbir şekilde değişmediğini ve hiçbir zamana yayılmadığını söyledin. Böyle bir âlem varsa ne mutlu ona, senin kutluluğuna kenetlenen, seni ebedi istirahatgâhı olarak bellemenin, senin nurunla aydınlanmanın sevincini tadan böyle bir âlem varsa ne mutlu ona! O halde Rabbe ait olan göklerin göğünü en iyi senin yuvan olarak tanımlayabilirim, daha iyi bir tanım bulamıyorum; orası bıkıp usanmadan, başka şeylere dalmadan sadece senin hazzının tefekkür edildiği bir yuva, orası saf bir yüreğin kutsal ruhların, yani görünür göklerin üstündeki göklerde kurulu kentinin yurttaşlarının hiç sarsılmayan huzurundaki mutlak uyumu ve birlikteliği tattığı bir yuva.

13. Ruh buradan bir ders çıkarsın kendisine, hac yolunu çok uzun sürede katetmiş olsa bile, artık sana susamışsa, gözyaşları ekmeği olmuşsa, her gün biri ona, "Tanrın nerede?" diye soruyorsa;[20] artık sadece seni istiyorsa, tek dileği bütün ömrünce senin yuvanda yaşamaksa.[21] Onun yaşamı senden başka ne ki? Senin günlerin ebediyetten başka ne ki, senin hiç bitmeyen yılların ebediyetten başka ne ki? Çünkü sen hiç değişmezsin. İşte buradan anlasın ruh anlayabildiğini; anlasın, senin bütün zamanların ötesinde ezeli ve ebedi olduğunu, senin gibi ezeli ve ebedi olmadığı halde senin yuvanın asla başka âlemlerde dolanmadığını, tersine hiç vazgeçmeden, bıkmadan, usanmadan sana kenetlenip zamanın dalgalanmalarından uzak kaldığını. Senin huzu-

---

[20] *Liber Psalmorum*, 42.2.3.

[21] Göklerin göğü Tanrı'nın yolundan sapmış ruhlar için bile bir kurtuluş umududur. İnsan Tanrı'ya dönmeyi bütün kalbiyle istediği andan itibaren bu göğün kapısı ona açılır. Augustinus'a göre burası Tanrı'nın yuvası ya da evidir. Burasının vatandaşları ömürleri boyunca ebediyete kenetlenip zamanın değişkenliğinden uzakta yaşar.

runda olduğumdan beri bu gerçeği çok iyi anladım. Ama sana yalvarıyorum, n'olur daha iyi, daha iyi anlayayım, daha iyi anlarken de senin kanatlarının altında dingin kalayım.

14. Yaratımının en son ve en alt basamağında yer alan varlıkların maruz kaldığı değişimlerde dile dökemediğim bir biçimsizlik var. Biri çıkıp da hâlâ biçime dair ne varsa soyup atın ve yok edin, geriye sadece biçimsizlik kalıyorsa, yani şeylerin değişimine ve şekilden şekle girmelerine aracılık eden biçimsizlik, o size zamanın değişkenliğini kanıtlayabilir diyebilir mi bana, tabii kalbi boş olduğundan, kendi yarattığı hayallerle dolanıp duran, oraya buraya toslayan biri değilse, sadece böyle biri değilse? Asla böyle bir şey olamaz, çünkü hareketin yol açtığı değişimler olmadan zaman olmaz; biçimin olmadığı yerde zaten değişim olmaz.

12. BÖLÜM

Zamana bağlı olmayan iki eser.

15. Bu düşüncelerin ışığında, bana bahşettiğin anlayış ölçüsünde, Tanrım, kapıyı çalmama teşvik etmenin ve çaldığımda kapını bana açmanın verdiği güvenceyle zamana bağlı olmayan iki eser yaratmış olduğunu ve ikisinin de senin gibi ezeli ve ebedi olmadığını anlamış bulunuyorum. Bunlardan biri seni hiç kesintisiz temaşa edecek ve değişimin sebep olduğu fasılalardan uzak kalacak şekilde biçimlenmiş; oysa o da değişime yazgılı, ama hiç değişmeden senin ebediyetinden ve senin değişmezliğinden pay alıyor. Öteki ise evvelce öyle biçimsizdi ki, gerek hareket halinde gerekse dururken bir biçimden diğer biçime geçmesini sağlayacak hiçbir aracı yoktu, işte zaten bu yüzden tama-

men zamana bağlı.[22] Ama onu o biçimsiz halinde bırakmadın, çünkü tüm günlerden önce, yani başlangıçta göğü ve yeri yarattın, az önce belirttiğim iki âlem bunlar işte. Ama yeryüzü görünmüyordu ve düzeni yoktu ve boşluğun üzerinde karanlıklar vardı. İşte bu sözlerle biçimsizliğin ne olduğu ima ediliyor, hiçbir biçimi olmayan ve neredeyse hiçliğe yakın bir varlık düşünemeyen insanlara onu yavaş yavaş tanıtacak şekilde. Bu biçimsiz maddeden ikinci bir gökyüzü ve ikinci bir yeryüzü yaratıldı, göze görünen, düzenli, güzel denizleri olan, yani günler yaratılmadan önce yaratılış öyküsünde bu dünya hakkında söylenen ne varsa her şeye sahip bir yeryüzü. Bütün bunlar hareketin ve biçimin değişkenliklerine yazgılı olarak yaratıldı, bu yüzden zamanın değişimlerine de bağlılar.

13. BÖLÜM

Niçin Kutsal Kitap günlerden hiç bahsetmeden Tanrı başlangıçta göğü ve yeri yarattı, diyor?

16. Kutsal Kitabında, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı; ama yer görünmeyen ve düzensiz bir oluşumdu, boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı" ifadelerini işittiğimde benim az buçuk anladığım işte bu, Tanrım. Ama bunları hangi gün yarattığın belirtilmemiş. Buradan da bu göğün göklerin göğü olduğunu yine az buçuk çıkarıyorum. Bu gök ruhani bir yaratı, burada zihin her şeyi aynı anda biliyor, yani bu bilgi kısmi değil, bulanık da değil, cam arkasından bakıyor gibi de değil, tersine tam bir bilgi, son derece açık, 'yüz yüze' bir bilgi. Bu bilgi kimi zaman böyle, kimi zaman şöyle olan bir bilgi değil, demin de söylediğim gibi, zamanın değişimlerine bağlı kalmadan aynı anda her

22 Maddenin serapa kudretsizliği.

şeyin bilgisi. Görünmez ve düzensiz yer dendiğinde de zamansal değişimlerinden etkilenmemeyi anlıyorum. Zamansal değişim hep bazen buna, bazen şuna sahip olur, çünkü biçimin olmadığı yerde bu ya da şu arasında bir fark yoktur. O halde az buçuk anlıyorum ki Kutsal Kitap, “Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı,” derken günlere ilişkin bir bilgi vermiyorsa, bunun sebebi o iki âlemi kastetmesi; biri başlangıçtan itibaren biçimli, diğeri tümüyle biçimsiz, biri göklerin göğü olan gök, diğeri görünmeyen, düzeni olmayan yeryüzü. Zaten hemen ardından hangi yeryüzünü kastettiğini belirtiyor. Çünkü gökkubbenin ikinci günde yaratıldığını ve ona gök adının verildiğini söylerken, önceki metinde yaratım gününe ilişkin bilgi verilmeyen göğün hangi gök olduğunu ima ediyor.[23]

14. BÖLÜM

Kutsal Kitabın derinliği.

17. Senin belagatinin ne mucizevi bir derinliği var! Bak şu hemen önümüzde duran yüzeysel bilgilere, acemileri hemen büyüleyiveriyor. Ama derinleri öyle mucizevi ki, Tanrım, derinleri öyle mucizevi ki! Derinine dalmak ürpertici, bu hayranlıktan kaynaklanan bir ürperti, aşktan titreyişin ürpertisi. Kutsal Kitabına düşman olanlardan nasıl nefret ediyorum, ah keşke iki yanı keskin kılıcınla onları öldürsen ve Kutsal Kitabının hiç düşmanı kalmasa! Çünkü senin için yaşayacaklarsa, kendileri için ölmelerini seve seve kabullenebilirim. Ama bak, baş-

---

[23] *Liber Genesis*, 1.6-8: “Tanrı, ‘Suların ortasında bir kubbe olsun, suları birbirinden ayırsın,’ diye buyurdu ve öyle oldu. Tanrı gökkubbeyi yarattı. Kubbenin altındaki suları üstündeki sulardan ayırdı. Kubbeye ‘gök’ adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ikinci gün oluştu.”

kaları da var, Yaratılış Kitabına hiç kusur bulmayan, tersine onu övgülerle yücelten. Gerçi onlar da şöyle söylüyorlar: "Tanrı'nın Ruhu kulu Musa'ya bu sözleri yazdırırken, böyle anlaşılsın istemedi, senin yorumladığın gibi anlaşılsın istemedi, bizim yorumladığımız gibi anlaşılsın istedi." Bir yargıç olarak senin huzurunda, Hepimizin Tanrı'sı, onlara şu yanıtı veriyorum.

15. BÖLÜM

Augustinus'un Tanrı, melekler ve biçimsiz maddeye getirdiği yorumları muhaliflerinin reddetmesi mümkün değildir.

18. Hakikatin gönül kulağımda çınlayan o gür sesiyle bana söylediklerinin yanlış olduğunu mu söylüyorsunuz yoksa, Yaratıcının gerçek anlamda ezeli ve ebedi oluşu, yani Onun doğasının zamana göre değişmediği, iradesinin doğasından bağımsız bir şey olmadığı yalan mı yani? Çünkü tam da bu nedenle Tanrı bazen bunu, bazen şunu istemez, istediği her şeyi bir kerede, aynı anda ve sonsuzca ister. Niyetini defalarca tekrarlamasına gerek yoktur, kâh onu, kâh bunu, kâh şunu istemez, önceden istemediği bir şeyi istemeye kalkışmaz, önceden istediği şeyi istemekten vazgeçmez, çünkü bu şekilde hareket eden bir irade değişkendir ve değişken olan hiçbir şey ezeli ve ebedi olamaz; oysa bizim Tanrımız ezeli ve ebedidir. Dahası şunu da söylemişti gönül kulağıma: Gelecek olayların beklentisi bu olaylar olurken doğrudan algıya dönüşür, bu olaylar olup bittikten sonra da bu algı hafızaya dönüşür. Zihnin işleyişi bu şekilde farklılaşıyorsa değişken demektir ve değişken olan hiçbir şey ezeli ve ebedi değildir. Oysa bizim Tanrımız ezeli ve ebedidir. Bütün bu önermeleri bir araya getirip bir çıkarım yapınca görüyorum ki, benim Tanrım, ezeli ve ebedi olan Tanrı,

eserini yaratırken yeni bir iradeyle yaratmamış ve görüyorum ki, onun bilgisinde gelip geçiciliğe yer yok.

19. O halde ne diyeceksiniz muhalifler? Yoksa bunlar da mı yanlış? "Hayır, değil," diyorlar. Öyleyse yanlış olan ne? Yoksa yanlış olan, biçimli olan her doğanın ve biçimlenme imkânı olan her maddenin, Üstün olduğu için Üstün İyi olan Tanrı sayesinde yaratılmadığı mı? "Bunu da reddetmiyoruz," diyorlar. Öyleyse nedir yanlış olan? Yoksa Hakiki Tanrı'ya, hakikaten ezeli ve ebedi olan Tanrı'ya saf bir aşkla kenetlenen, Onun gibi ezeli ve ebedi olmadığı halde kendisini Ondan hiç ayırmayan, zamanın değişen ve peş peşe gelen akıntılarına hiç kapılınayan, bütün huzuru sahih bir şekilde sadece Onu temaşa etmekte bulan üstün bir âlemin varlığını mı reddediyorsunuz? Çünkü sen, ey Tanrı, seni emrettiğin kadar sevene kendini gösterirsin ve onu doyurursun, zaten o da bu yüzden senden yüz çevirip kendine dönmüyor. Bu Tanrı'nın evi, bu ev topraktan yapılmamış, semavi bir maddeden de değil, ruhani bir ev bu, sonsuza dek lekesiz kalacağından, senin ezeli ve ebedi oluşundan da pay alan bir ev. Çünkü sen onu ilelebet kalacak şekilde kurdun; bir yasa belirledin ona ve bu yasa hiç yürürlükten kalkmayacak.[24] Yine de senin gibi ezeli ve ebedi değil, çünkü bir başlangıcı var; o yaratıldı çünkü.

20. Ondan önce zaman diye bir şeye rastlamıyoruz, çünkü her şeyden önce bilgelik yaratılmıştı.[25] Bilgelik derken senin Bilgeliğini söz konusu etmiyoruz Tanrımız, ey Bilgeliğin Babası. Senin Bilgeliğinin senin gibi ezeli ve ebedi ve sana eş değerde olduğundan kuşku yok; sen her şeyi bu Bilgeliğin aracılığıyla yarattın, senin Bilgeliğin başlan-

---

[24] *Liber Psalmorum*, 148.6.

[25] *Liber Ecclesiasticus*, 1.4.

gıçtır ve sen bu başlangıçta göğü ve yeri yarattın. Oysa benim burada söz ettiğim bilgelik yaratılmış bir bilgelik ve idrak yetisi olan bir doğası var, ışığı temaşa ettiğinden kendisi de bir ışık. Evet, bu bilgelik yaratılmış, ama ona da bilgelik deniyor. Ama aydınlatan ışık ile aydınlanan ışık arasında nasıl bir fark varsa, yaratan bilgelik ile yaratılan bilgelik arasında da öyle bir fark var; tıpkı hakkı teslim eden adalet ile hakkın teslim edilmesinden doğan adalet arasındaki fark gibi; bizlere bile senin adaletinin temsilcisi olduğumuz söylendi, çünkü hepimizin tanıdığı o kulun[26] şöyle dedi: "İsa'da, Tanrı'nın adaletinin temsilcisi olmamız istendi."[27] O halde her şeyden önce yaratılmış bir varlık olarak bilgelik vardı, senin has Kentinin,[28] bizim anamızın, yücelere kurulu o özgürlüğün Kentinin, göklerde sonsuza dek baki kalacak Kentinin muhakeme ve idrak kabiliyeti olan zihniydi.[29] Bu gökler sana övgüler yağdıran göklerin göğünden başkası olabilir mi, bunlar Tanrı'ya ait olan göğün göğünden başkası olabilir mi? Bilgelikten önce zaman diye bir şeye rastlayamıyoruz, çünkü bilgelik zamandan önce gelir, bilgelik her şeyden önce yaratıldı. Ama Yaratıcısının ezeli ve ebedi oluşu ondan da önce gelir. Bilgelik Onun tarafından yaratıldığı andan itibaren başlangıç oldu, ama zamanla ilgili bir başlangıç değildi bu, çünkü zaman henüz yoktu, bu başlangıç kendi varlığının başlangıcıydı.

21. O senden, Tanrı'mızdan doğdu, ama senden tamamen farklıydı, varlığının sebebi kendisi olan bir varlık değildi. Biz ne ondan önce ne de o başladığında zaman diye bir şeye rastlıyoruz, çünkü ona senin suretini kesintisiz seyredebilme ve senin suretinden başka bir yöne

---

26 Paulus.

27 *Epistula II ad Corinthios*, 5.21.

28 Kudüs.

29 *Epistula ad Galatas*, 4.26; *Epistula II ad Corinthios*, 5.1.

saprnama kudreti verildi. Hiçbir değişime maruz kalmaması, farklılaşmaması da zaten bu yüzden. Ama onun da doğasında değişebilme özelliği mevcuttur. İşte bu yüzden kararabilir, soğuyabilir, ancak büyük bir aşkla sana kenetlendiğinden, sen, hiç sönmeyen öğle güneşi gibi, onu aydınlatırsın, ısıtırsın. Ey nurlu, güzel Ev; senin ışıltını, seni inşa eden ve sana sahip olan Rabbimin görkeminin yaşadığı yeri ne çok sevdim![30] Şu hac yolunda olduğum dünyada, bırak senin hasretini çekeyim, sorayım seni yaratan Ona, sende beni de barındırabilir mi diye; çünkü beni de O yarattı. Yolunu kaybeden bir koyun misali avare avare dolandım,[31] ama artık tek beklentim senin mimarın olan çobanımın omuzlarında, sana gerisin geri götürülmek.

22. Bunları size hitaben söylüyorum muhalifler, şimdi buna ne diyeceksiniz? Bir de Musa'yı Tanrı'nın sadık bir hizmetkârı olarak kabul ediyorsunuz, kitaplarının Kutsal Ruh'un sözleri olduğuna inanıyorsunuz. O Tanrı'nın Evi değil mi yani, Tanrı gibi ezeli ve ebedi olmasa da, doğasından dolayı göklerdeki ebediyet değil mi? Zamansal değişimleri boşuna arıyorsunuz burada, bulamayacaksınız ki. Çünkü o zamanın bütün mesafelerini aşmış,[32] uçarak geçip giden bütün süreçlerini; ona en iyi gelen şey sonsuzca Tanrı'ya kenetlenmek.[33] "Evet, kabul," diyorlar. O halde Ona şükürler sunan sesi derinlerinde duyduğunda,[34] yüreğimin Tanrıma hangi haykırışının yalan olduğunu iddia edebilirsiniz? Biçimsiz madde yok mu yani, hiçbir biçimi olmadığından hiçbir düzeni de olmayan şu madde? Ama hiçbir düzenin olmadığı yerde peş

---

30 *Liber Psalmorum*, 26.8.

31 *Liber Psalmorum*, 119.176.

32 Geçmiş ve gelecek arasındaki.

33 *Liber Psalmorum*, 73.28.

34 *Liber Psalmorum*, 26.7.

peşe gelen zamanlar da olmaz ki. Yine de mutlak hiçlik olmadığından neredeyse hiçlik diyebileceğimiz bu madde varolmuşsa, varolan her şeyin, hangi düzeyde olursa olsun, her şeyin kaynağı olan Ondan dolayı varolmuştur. "Buna da itirazımız yok," diyorlar.

16. BÖLÜM

Tanrısal Hakikate karşı çıkanlarla herhangi bir bağlantısı olsun istemiyor.

23. Çünkü kendileriyle senin huzurunda tartışmak istediğim şu şahıslar, Tanrım, senin Hakikatinin benim gönlümün ta derinlerine hiç susmadan söylediği sözlerin doğru olduğunu kabul ediyorlar. Bunları inkâr edenlerse, istedikleri kadar havlasın, canlarını üzsün. Ben onları ikna etmeye çalışacağım, sakinleşsinler ve yüreklerinde senin Sözüne bir yol açsınlar diye. Ama bunu istemez de uzattığım eli iterlerse, n'olur Tanrım, kulak tıkama sesime. Doğruyu söyle yine yüreğime, çünkü bir tek sen doğru söylersin. Muhaliflerimi kendi haline bırakırım o vakit, toza dumana boğulsunlar dışarıda, kendi gözlerine toprak atıp dursunlar; ben kendi odama çekilir sana aşk şarkıları söylerim, hac yolumda avare avare dolanırken çektiğim tarifsiz acılarla inleye inleye, yüreğimin yücelerine erişmek için can attığı Kudüs'ü, yurdum Kudüs'ü, anam Kudüs'ü ana ana; ve seni, onun hükümranı olan, onu aydınlatan, onun babası, velisi, kocası olan seni, onun en saf, en derin hazzı, hiç bitmeyen neşesi olan seni, onun tarifsiz iyiliklerini ve bütün bu iyiliklerin kendisini, yani seni; çünkü sen en üstün ve en hakiki İyisin. Onda, sevgili anamda, ruhumun ilk hasadının yapıldığı, bütün doğrularımı edindiğim o diyarda huzur bulana kadar başka yöne çevirmeyeceğim yüzümü; sen beni bu dağınık, bu şekilsiz halimden kur-

tarıp bütün varlığını olduğu gibi bir araya getirene ve böylece ebedi yaşama uygun bir biçime ve güce kavuşlura kadar da çevirmeyeceğim, Tanrım, Bağışlayıcım. Öte yandan tamamı hakikat olan sözlerimi yanlış diye eleştirmedikleri, aziz hizmetkârın Musa tarafından yazılan Kutsal Kitabına saygı duydukları ve bu Kitabın yüce otoritesine boyun eğmek gerektiği konusunda bizimle hemfikir oldukları halde bazı noktalarda fikir ayrılığı yaşadığımız kişilere gelince onlara tek söyleyeceğim şu: Sen, Tanrımız, benim itiraflarım ile onların itirazları arasında hakem ol.

17. BÖLÜM

Gök ve Yer kelimeleri farklı farklı şekillerde yorumlanabilir.

24. Onların iddiası şu: "Söylediklerin doğru, ama Musa Kutsal Ruh'un vahyiyle, 'Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı,' derken, iki âlem yoktu zihninde. Hayır, gök kelimesiyle ruhani ya da idrak yetisi olan ve kesintisizce Tanrı'nın suretini temaşa eden bir âlemi kastetmedi, yer kelimesiyle de biçimsiz maddeyi." Peki o halde neyi kastetti? "Bizim dediğimizi kastetti o zat," diyorlar, "ve bizim dediğimiz de onun gök ve yer kelimeleriyle açıkladığı şeyler." Peki nedir sizin dediğiniz? "İlk satırlardaki[35] gök ve yer kelimeleriyle şu görülebilir dünyayı kastetmek istedi, genel anlamda ve kısaca; böylece sonradan Kutsal Ruh'un bize açıklamayı uygun gördüğü şekilde her şeyi, peş peşe sıraladığı günlere dağıtıp ayrıntılarıyla teker teker açıklayabilirdi. Hitap ettiği topluluk kaba saba ve maddiyata düşkün insanlardan oluşuyor-

---

[35] Yaratılış (*Genesis*) Kitabından bahsedilmektedir.

du, bu yüzden onlara sadece Tanrı'nın görülebilir eserlerini sunmaya karar verdi." Ama işte Musa'nın 'görünmeyen ve düzeni olmayan yer' ve 'karanlıklarla kaplı boşluk' ifadelerinden biçimsiz maddenin anlaşılmasında bir gariplik olmadığını onlar da kabul ediyorlar. Çünkü metnin ilerleyen satırlarında, gözümüzle gördüğümüz ve hepimizin bildiği şeylerin bu maddeden gün be gün yaratıldığı ve bir düzene konduğu gösteriliyor.

25. Ne yani? O zaman başkası da kalkar der ki, ilk satırlardaki gök ve yer ifadesiyle o biçimsiz ve karmakarışık madde ima edilmiş, çünkü genellikle gökyüzü ve yeryüzü kelimeleriyle adlandırdığımız şu görünür dünya hepimizin önünde açıkça duran bütün doğasıyla bu maddeden yaratıldı ve mükemmel hale getirildi. E peki? Başkası da şöyle bir yorum getirebilir, gök ve yer ifadeleri hem görünmeyen hem de görünen doğayı gayet güzel tanımlıyor; bu iki kelimeyle bütün yaratılış kastediliyor, yani Tanrı'nın Bilgeliğinde, başka deyişle başlangıçta yaratılan bütün her şey. Ama bunların hiçbiri Tanrı'mn doğasından yaratılmadı, hiçlikten yaratıldı. Çünkü hiçbiri, Tanrı gibi, kendi kendilerinin varlık sebebi değiller ve hepsinde ilkece değişkenlik söz konusu, bunlar isterse Tanrı'nın ezeli ve ebedi evi gibi kalıcı olsunlar, isterse insanın ruhu ve bedeni gibi değişime maruz kalsınlar, fark etmez. Öyleyse hem görülebilir hem de görülemez olan her şeyin ortak maddesi, başlangıçta biçimlenmemiş, ama biçimlenme imkânı olan, gök ve yerin de yaratıldığı madde, yani kısacası görülemez ve görülebilir yaratı iki öğeden oluştu. Bu görüşe göre, henüz biçimlenmemiş yaratı, 'görünmeyen ve düzeni olmayan yer' ve 'boşluğun üstündeki karanlık" ifadeleriyle dile döküldü; şu farkla ki, 'biçimlenmiş ve düzenlenmiş yer' maddenin henüz biçimlenmemiş halini ima ederken, 'boşluğun üstündeki karanlık' ifadesi kontrolsüz akış diyebileceğimiz,

akış kontrol altına alınmadan ve bilgelikle aydınlanmadan önceki ruhani âlemi ima ediyor.

28. Başka yorumlar da yapılabilir, örneğin çok istenirse biri de kalkıp der ki, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesini okuduğumuzda, buradaki gök ve yer kelimelerinin halihazırda mükemmel ya da biçimli doğaları kastetmediği açık, ister görülebilir olsun bu doğalar, isterse görülemez, fark etmez. Bu kelimelerle kastedilen, şeylerin henüz biçimlenmemiş başlangıcı, yani biçimlenme imkânı olan ve yaratım amacına hizmet edecek madde. Şeyler bu maddenin özünde mevcut, ama karışık bir halde, henüz özellikleri ve biçimleri ayırt edilemiyor. Bunlar kendi konumlarına göre ayrıldıklarında gök ve yer adını alırlar; bunların birisi ruhani, diğeri maddi yaratıdır.

18.BÖLÜM

Hatalı olsa bile hangi tür yorum Kutsal Kitaplara halel getirmez?

27. Bu yorumların hepsini dinliyor, üzerlerine düşünüyorum, ama kelimeler üstüne tartışmak istemiyorum, çünkü dinleyenlerin kafasını karıştırmaktan başka işe yaramaz bu.[36] Kutsal Yasa ıslah ve terbiye etmek için iyi bir araç, tabii eğer yasal şekilde kullanılırsa, çünkü bu Yasanın amacı saf yürekten, temiz vicdandan, sahte olmayan imandan doğan şefkat.[37] Öğretmenimiz, tüm Kutsal Yasa'nın ve peygamberlerin bağlı olduğu iki buyruğun şefkate dayandığını çok iyi biliyordu.[38]

---

36 *Epistula II ad Timotheum*, 2.14.

37 *Epistula I ad Timotheum*, 8.5.

38 *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.35-40. "Onlardan biri Kutsal Yasa'nın iyi yorumcularından biriydi, İsa'yı sınamak amacıyla Ona şunu sordu: 'Öğ-

Tanrım, sırları gözlerime gösteren Işık, ben bu buyrukları biliyorum ve bütün gönlümle sana itiraf ediyorum, o halde metinde geçen o iki kelime farklı şekillerde yorumlanabiliyorsa ve bütün bu yorumlar da doğruysa, ben neden zan altında kalıyorum? Yani neden zan altında kalıyorum, eğer ben o metnin yazarının kastettiği kelimeleri bir başkasının anladığından daha farklı şekilde anlayıp yorumluyorsam? Hepimiz o metni okuyor ve okurken de yazarın ne demek istediğini yakalamaya ve kavramaya çalışıyoruz. Yazarın doğruyu dile getirdiğine inandığımız için haddimizi aşıp, bizim yanlış olduğunu bildiğimiz ya da öyle düşündüğümüz şeylerin onun dilinden döküldüğünü söylemiyoruz. O halde her birimiz yazarın metinde neyi kastettiğini elimizden geldiğince anlamaya çalıştığımıza göre, bir okur senin ona gösterdiğin anlamın doğru olduğuna inanıyorsa, ey doğruyu söyleyen zihinlerin Nuru, ne kötülük var bunda, okuduğu yazar böyle düşünmemişse, o da doğruyu kavradığı halde yorumcunun çıkardığı anlamı düşünmemişse?

19. BÖLÜM

Apaçık gerçekler.

28. Çünkü gerçek olan, ya Rab, senin göğü ve yeri yaratmış olman. Gerçek olan senin Bilgeliğinin başlangıç olması ve onun aracılığıyla her şeyi yaratmış olman. Gerçek olan, bu görünür dünyanın büyük

retmenim, Kutsal Yasa'da en önemli buyruk hangisidir?' İsa şu karşılığı verdi: 'Rabbin Tanrı'yı bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün aklınla seveceksin.' İşte ilk ve en önemli buyruk budur. İlkine benzeyen ikinci buyruk da şudur: 'Komşunu kendin gibi seveceksin.' Kutsal Yasa'nın tümü ve peygamberlerin sözleri bu iki buyruğa dayanır."

bir bölümünü göğün ve yerin oluşturması ve bu iki kelimenin, lafı hiç dolandırmadan söylersek, yaratılmış ve bu dünyaya konmuş ne varsa hepsini kucaklıyor olması. Gerçek olan, değişebilir olan her şeyin bizim aklımıza bir tür biçimsizlik ilkesini getirmesi ve bu ilkenin şeylerin biçim almasına ya da değişmesine ve başka bir biçime dönüşmesine imkân tanıması. Gerçek olan, değişime yazgılı olmayan bir biçime sıkı sıkıya kenetlenmiş bir varlığın, değişime yazgılı olduğu halde zamandan hiçbir şekilde etkilenmemesi ve değişim yaşamaması. Gerçek olan, hiçliğe yakın olan biçimsizliğin, özünde zamansal değişimlere olanak tanımaması. Gerçek olan, bir şeyin meydana geldiği kaynağın, geniş anlamda, meydana getirdiği şeyin adıyla anılıyor olması; işte bu yüzden göğün ve yerin yaratıldığı biçimsiz maddenin gök ve yer olarak anılabilmesi. Gerçek olan, bir biçime kavuşmuş olan varlıkların arasında hiçbirinin dünya ve boşluk kadar biçimsizliğe yakın olmaması. Gerçek olan, senin yalnızca yaratılmış ve bir biçime kavuşmuş varlıkların değil, aynı zamanda yaratılacak ve bir biçime kavuşacak varlıkların da kaynağı olman, senin her şeye varlık kazandırman. Gerçek olan, biçimsizlik ilkesinden biçim alan ne varsa ilkin biçimsiz olması, sonradan bir biçime kavuşması.

20. BÖLÜM

"Başlangıçta yarattı, vs." ifadesinin farklı yorumları.

29. Gönül gözlerine bu gerçekleri görebilme olanağını bahşettiğin insanlar bu önermelerden kuşku duymazlar ve senin kulun Musa'nın Hakikatin Ruhunun vahyiyle konuşmuş olduğuna içtenlikle inanırlar. Demek ki bizler bu gerçeklere dayanarak, "Başlangıçta Tanrı göğü ve

yeri yarattı"[39] ifadesini kendimize göre yorumlamayı seçiyoruz. Birimiz şöyle bir yorum getiriyor ve diyor ki, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesi, Tanrı'nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözüyle birlikte bulunan, biri akılla kavranan, diğeri duyulur olan, yani ruhani ve maddi olan iki eser yarattığı anlamına gelir. Birimiz de şöyle yorumluyor ve diyor ki, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesi, Tanrı'nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözüyle, şu maddi dünyanın koskoca kütlesini, içinde yer alan tüm varlıklarla, yani bizim gözlerimizle gördüğümüz ve bilip tanıdığımız tüm varlıklarla birlikte yarattığı anlamına geliyor. Bir başkası çıkıyor ve diyor ki, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesi, Tanrı'nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözüyle, ruhani ve maddi yaratılarının kaynağı olan biçimsiz maddeyi yarattığı anlamına geliyor. Yine bir başkası da diyor ki, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesi, Tanrı'nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözüyle, maddi yaratımının kaynağı olan biçimsiz maddeyi yarattığı anlamına geliyor; işte bu biçimsiz maddede gök ve yer de vardı, ama henüz karmaşık bir yapıdaydı, oysa şimdi birbirlerinden ayrıldıklarını ve dünyamızın koskoca kütlesi içinde belli bir biçime kavuşmuş olduklarını görebiliyoruz. Yine bir başkası da şöyle diyebilir, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" ifadesi, Tanrı'nın kendisi gibi ezeli ve ebedi olan Sözüyle, yaratım eyleminin en başında gök ve yerin henüz birbirinden ayrılmamış halde olduğu biçimsiz maddeyi yarattığı anlamına geliyor; ama şimdi bu ikisi belli bir biçime kavuşmuş durumdalar ve bize görünüyorlar, üstelik kapsadıkları bütün varlıklarla birlikte.

---

[39] *Liber Genesis*, 1.1.

21. BÖLÜM

"Yeryüzü görünmezdi, vs." ifadesinin farklı yorumları.

30. Bu ifadeden sonra gelen sözlerin yorumlanmasında da aynı mantık geçerli. Yani yine yukarıdaki gerçeklere dayanarak, "Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı"[40] ifadesini de herkes kendine göre değerlendirme yoluna gidiyor. Biri çıkıp diyor ki, "Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı" ifadesi, Tanrı'nın yarattığı o maddenin, maddi yaratımların biçimsiz, düzensiz ve ışıksız hammaddesi olduğunu belirtiyor. Bir başkası da çıkıp diyor ki, "Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı" ifadesi, gök ve yer denen bu bütünlüğün henüz biçimsiz ve karanlık bir hammadde olduğunu belirtiyor; ayrıca bu hammaddeden maddi gökyüzünün ve maddi yeryüzünün, içlerinde yer alan ve duyularımızla algıladığımız bütün varlıklarla birlikte yaratıldığını. Bir başkası da şöyle yorumluyor bunu: "Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı" ifadesi, gök ve yer denen bu bütünlüğün henüz biçimsiz ve karanlık bir hammadde olduğunu, bu maddeden hem algılanabilir göğün yaratıldığını[41] –buna metnin başka bir yerinde göklerin göğü adı veriliyor– hem de yerin, başka deyişle maddi gökyüzü ifadesiyle dile getirebileceğimiz göğü de içine alan[42] şu bütün maddi doğanın yaratıldığını belirtiyor, yani görünen ya da görünmeyen ne kadar varlık varsa bu hammaddeden tezahür ettiğini. Başka biri çıkı-

---

[40] *Liber Genesis*, 1.2.

[41] Sadece zihnimizde canlandırabildiğimiz.

[42] Dünyamızın üstünde yer alan şu maddi göğü de içine alan.

yor ve diyor ki, "Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı" ifadesi, Kutsal Kitabın biçimsizliğe gök ve yer adını vermediğini gösteriyor, çünkü zaten bir biçimsizlik vardı ve "görünmeyen, düzeni olmayan yeryüzü ve karanlık boşluk" sözleriyle tanımlanan zaten bu biçimsizlikti. Daha önceki ifadede görüldüğü gibi, Tanrı bu biçimsizlikten göğü ve yeri yarattı, yani ruhani ve maddi eserini. Bir başkası da diyor ki, Kutsal Kitap, "Yeryüzü görünmeyen, düzeni olmayan derin boşluktu, bu boşluğun üzeri karanlıklarla kaplıydı" ifadesiyle zaten biçimsiz bir hammaddenin varolduğunu, önceki ifadede geçtiği şekilde, Tanrı'nın bu maddeden göğü ve yeri yarattığını, yani üstte ve altta olmak üzere koskoca iki parçaya bölünmüş dünyamızın maddi kütlesini, içinde yer alan ve bizim aşina olup bildiğimiz bütün varlıklarıyla birlikte yarattığını dile getiriyor.

22. BÖLÜM

Tanrı tarafından yaratılan bir şeyden Yaratılış Kitabının hiç söz etmemesi herhangi bir tartışma doğurmaz.

31. Bu son iki yoruma belki birileri şu şekilde itiraz edebilir: "Maddenin biçim almamış haline gök ve yer dendiği görüşüne karşı çıkıyorsanız, o zaman Tanrı'nın yaratmadığı, ama göğü ve yeri yaratmasına vesile kıldığı bir madde vardı diyorsunuz. Çünkü Kutsal Kitapta Tanrı tarafından yaratılan biçimsiz bir maddeden hiç söz edilmemiş, biz sadece 'Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı' dendiğinde, 'gök ve yer kelimelerinden (ya da sadece dünya kelimesinden) biçimsiz bir maddeye gönderimde bulunulduğunu çıkarıyoruz. Sonraki satırdaki, 'Yer görünmeyen ve düzeni olmayan bir boşluktu' ifadesinde, Kutsal

Kitabın biçimsiz maddeye bu adı vermeyi uygun gördüğü anlaşılsa da, yine de biz buradan sadece Tanrı'nın yaratmış olduğu şeyi anlayabiliyoruz ki, bu da önceki satırda 'göğü ve yeri yarattı' şeklinde ifade ediliyor." Yukarıdaki açıklamalarımızın en sonunda yer alan iki yorumun sahibi, biri olmazsa öteki, bu tür itirazları işittiğinde mutlaka şöyle bir yanıt döşenecektir: "Biz bu biçimsiz maddenin Tanrı tarafından, her şeyi yaratan ve yarattığı her şeyi iyi yaratan Tanrı tarafından yaratılmış olduğunu reddetmiyoruz ki. Biz yaratılmış ve biçimlenmiş varlıkların iyilikten fazlasıyla nasiplenmiş olduklarını söylerken, yaratmaya ve biçimlendirmeye vesile olacak şekilde yaratılmış şeyin iyilikten daha az nasiplendiğini düşünüyoruz, ama ne olursa olsun sonuçta onun da iyi olduğunu kabul ediyoruz. Evet, Kutsal Kitap Tanrı'nın bu biçimsiz maddeyi yarattığıyla ilgili bir şey belirtmemiş, ama ona bakarsanız, örneğin Cherubim ve Seraphim'in yaratılışıyla ilgili de herhangi bir şey belirtmemiş, havarinin[43] tahtlar, egemenlikler, yönetimler, erdemler[44] diye teker teker sıraladığı diğer meleklerle ilgili de bir şey dememiş.[45]

---

[43] Paulus.

[44] *Epistula ad Colossenses*, 1.16.

[45] Pseudo Dionysius, *Meleklerin Hiyerarşisi* adlı eserinde melekleri şöyle sıralar:

I. Sıra: Tanrı'ya en yakın olanlar.

Seraphim: Tanrı'ya en yakın olan melekler: *Liber Isaiae*, 6.2-4: "Üzerinde Seraphimler duruyordu; her birinin altı kanadı vardı; ikisiyle yüzlerini, ikisiyle ayaklarını örtüyor, öbür ikisiyle de uçuyorlardı. Birbirlerine şöyle sesleniyorlardı: 'Her şeye egemen olan RAB kutsal, kutsal, kutsaldır. Yüceliği bütün dünyayı doldurur. Seraphimlerin sesinden kapı söveleriyle eşikler sarsıldı, tapınak dumanla doldu."

Cherubim: Liber II Samuelis, 6.2: Tarifsiz bir ışıkla parıl parıl parlayan bu aşamadaki melekler Her Şeyi Bilen Tanrı'nın önünde dururlar. Tanrı'nın Bilgeliğinin ışığıyla aydınlanır ve çok gözlü olarak tanımlanırlar.

Buna rağmen hepsinin tanrı tarafından yaratıldığına hiç şüphe yok. 'Tanrı göğü ve yeri yarattı' ifadesi her şeyi içeriyorsa, ya sularla ilgili ne demeliyiz, 'Tanrı'nın Ruhu üzerlerinde dalgalanıyordu' sözlerinden

---

Tahtlar: Tanrı'yı taşıyan tahtlar Tanrı'nın adaletinin melekleridir. Onun adaletini dünyevi taht sahiplerine, yani krallara ve efendilere aşılarlar. Bkz. *Liber Psalmorum*, 9.4.

II. Sıra: Göksel Sarayın Rahip-Hükümdarları.

Güçler: Kötülüğün üstünde hâkimiyet kuran güçlerdir, böylece şeytanların kötülüklerine gem vururlar. Dolayısıyla, şeytanların insan ruhuna ektiği tutkular ve kötü düşüncelerden insanları uzak tutarlar.

Egemenlikler: Kendilerinden sonra gelen meleklere egemen olduklarından böyle adlandırılırlar. Dünyaya adil ve bilgece yönetim gücü yollar, insanlara tutkularını nasıl denetleyeceklerini, ruhlarını et ve kanın, yani bedenin hâkimiyetinden nasıl kurtarabileceklerini ve iradelerine nasıl hâkim olabileceklerini öğretirler.

Yönetimler: Kendilerinden sonra gelen meleklere hâkim oldukları gibi, aynı zamanda evrenin, dünyanın ve dünyadaki her ülkenin, her ulusun, her ırkın yöneticiliğini de üstlenmişlerdir.

III. Sıra: Elçi Melekler.

Erdemler: Yüceler Yücesi ve Her Şeye Kadir olan Tanrı'nın iradesinin anında yerine gelmesini sağlayan meleklerdir. Mucizeler yarattıkları gibi, Tanrı'nın yoluna giren azizlerin de gerek hastaları iyileştirmelerini gerekse gelecekten haber vermelerini sağlayarak mucizeler gerçekleştirmesinde rol oynarlar. Ayrıca her insana sabretme gücü aşılar, böylece yaşamlarındaki acı olaylara dingin bir ruhla katlanmayı öğretirler.

Başmelekler: Hayırlı haberleri taşıyan, haber veren güçlerdir. Üst aşamadaki meleklerden aldıkları hayırlı haberleri alt sıradaki meleklere iletirler, onlar aracılığıyla da insanlara. İnsanların zihinlerinde bilgi ışığını yakar ve onları gizemlerin sırrına erdirirler.

Melekler: Tanrı ile ölümlüler arasında aracılık eden, insanlara en yakın varlıklardır. Tanrı tarafından her insana doğduğu andan itibaren verilen ve onu bütün yaşamı boyunca koruyan ve bilgilendiren güçlerdir.

ne anlamalıyız?[46] 'Yer' kelimesiyle suların da kastedildiğini kabul ediyorsak, o zaman yerin nasıl biçimsiz madde olduğunu düşünebiliriz, suların bu kadar güzel olduğunu görürken? Ya da böyle düşündüğümüzü varsayalım, o zaman Kutsal Kitap niçin biçimsiz maddeden gökkubbe yaratıldı ve gökyüzü olarak adlandırıldı diye yazıyor, niçin suların yaratıldığını yazmıyor? Çünkü sular biçimsiz değil, görünmez de değil, güzel güzel akıp gidiyorlar, biz de onları seyrediyoruz. Yok eğer sular, Tanrı 'gökkubbenin altında toplansınlar' dediğinde bu güzelliklerine kavuşmuşsalar ve bu toplanmayı biz biçim alma olarak değerlendiriyorsak, gökkubbenin üstündeki sularla ilgili ne diyeceğiz?[47] Çünkü biçimsiz olmuş olsalardı, onlara bahşedilen o onurlu konumu hak etmemiş olurlardı, ama Kutsal Kitapta suların biçimlendiğine dair herhangi bir bahis geçmiyor ki. Demek ki Yaratılış Kitabı Tanrı'nın yaratmış olduğu varlıklar hakkında suskunluğunu koruyabilir, ama sarsılmaz imanımız ve doğru mantıksal çıkarımlarımız bize, bu varlıkların Tanrı tarafından yaratıldığına herhangi bir şüphe duymamamız gerektiğini söyler. Ayrıca güvenilir bir öğreti hiçbir şekilde haddini aşıp da, sırf Yaratılış Kitabından işittiğimiz anlatımlara dayanarak, gökkubbenin üstündeki suların Tanrı gibi ezeli ve ebedi olduğu iddiasında bulunamaz, çünkü bu Kitapta bu suların ne zaman yaratıldıklarına dair bir bilgiye rastlayamıyoruz. Öyleyse niçin bu olayı Hakikatin öğretisine göre değerlendirmiyor ve Kutsal Kitapta 'görünmeyen ve bir düzeni olmayan yer' ve 'üzeri karanlıklarla kaplı boşluk' olarak tanımlanan biçimsiz maddenin Tanrı tarafından hiçlikten yaratıldığını, bu yüzden Tanrı gibi ezeli ve ebedi olmadığını anlamamakta ısrar ediyo-

---

46 *Liber Genesis*, 1.2.

47 *Liber Genesis*, 1.7: "Tanrı gökkubbeyi yarattı. Gökkubbenin altındaki suları üstündeki sulardan ayırdı."

ruz, Yaratılış Kitabında bu maddenin ne zaman yaratıldığına dair bir bilgi verilmemiş olsa bile?

23. BÖLÜM

Kutsal Kitaplarda yoruma açık olan iki farklı görüş.

32. Kavrayışımın ne kadar noksan olduğunu sana itiraf ettim, zaten sen de bunu çok iyi biliyorsun, ama yine de gücüm yettiğince bu savları dinledim, algılamaya çalıştım ve anladım ki yazarlarına ne kadar güvenirsek güvenelim, Kutsal Kitaplar bize ima yoluyla bir şeyler bildirmek istediklerinde iki farklı görüş ortaya çıkabiliyor. Biri anlatılan şeylerin doğruluklarıyla ilgili, diğeri yazarın niyetiyle ilgili konularda. Yaratılışın kökenindeki hakikati araştırmak başka bir şey, bu kelimelerle okuyanlara ya da dinleyenlere ne anlatmak istediğini sana iman etmiş sevgili kulun Musa'ya sormak başka bir şey. Anlaşmazlık doğuran ilk konuda, yanlış olanı doğru bildiklerini sananlar benden uzak olsun. Aynı şekilde ikinci konuda da, Musa'nın söylediklerinin yanlış olduğunu düşünenler benden uzak dursun. Ben engin şefkatinde senin hakikatinle beslenenlerle sende kenetleneyim ya Rab ve onlarla birlikte sende kenetlenmenin hazzını yaşayayım, lütfet, hep birlikte senin Kitaplarının sözlerini anlamaya çalışalım, bu Kitaplarda senin kullarının anlatmak istedikleriyle, senin onların kalemiyle anlattırmak istediklerinle senin iradenin anlamını kavrayalım.

24. BÖLÜM

Pek çoğu doğru olan düşüncelerden, Musa'nın hiç tartışmasız şunu ya da bunu kastettiğini söylemek zordur.

33. Sorgulayan zihinlerin farklı farklı yorumladıkları bu kelimeler-

den yansıyan bunca doğru arasında, hangimiz senin iradeni kavrayabiliriz? Hangimiz çıkıp da kesin bir şekilde Musa'nın ima ettiği işte bu, o anlattığı olayda bunun anlaşılmasını istemiş diyebiliriz, Musa bunu ya da şunu kastetmiş olabilir, ama işte doğrusu budur diyebileceğimiz kadar kesin bir şekilde? İşte Tanrım, ben senin kulunum, bu kitapta itiraflarımı sana kurban olarak sundum ve yalvarıyorum, n'olur, merhametine sığınıp sana olan adaklarımı yerine getireyim. İşte bak kendimden emin bir şekilde söylüyorum, gözümüzle görmediğimiz ya da gördüğümüz ne varsa her şeyi sen hiç değişmeyen sözünle yarattın. Ama acaba aynı şekilde kendime güvenerek Musa, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı," derken onun zihninde bu kelimelerin bundan başka bir anlamı yoktu diyebilir miyim? Çünkü senin hakikatinin ışığında ben bunun doğru olduğunu görüyorum, ama Musa bu kelimeleri yazarken zihninden böyle geçip geçmediğini göremiyorum. "Başlangıçta" dediğinde olasılıkla yaratılışın ilk anını düşünüyordu ve yine aynı yerde gök ve yer derken de olasılıkla ruhani ya da maddi anlamda belli bir biçime kavuşmuş ve mükemmelleşmiş bir varlığı değil, her iki anlamda da henüz ham olan ve belli bir biçime kavuşmamış bir varlığı anlamamızı bekliyordu. Elbette bu önermelerin hepsi doğru olabilir, bunu anlıyorum, benim anlayamadığım bu metni yazdığı sırada Musa'nın zihninde bu düşüncelerden hangisinin olduğu. Yine de, ne olursa olsun, o ulu adam bu kelimeleri yazarken zihninden şu ya da bu düşünceyi geçirmiş olsun, isterse benim burada hiç bahsetmediğim bambaşka bir düşünceyi geçirmiş olsun, son derece emin olduğum bir şey varsa, o da Musa'nın hakikati gördüğü ve ifadelerini buna uygun olarak kaleme aldığı.

25. BÖLÜM

Başkalarının yorumlama mantığını küstahça reddedenlere karşı çıkış.

34. Artık kimse, "Musa senin dediğini kastetmedi, benim dediğimi kastetti" diyerek canımı sıkmasın. Biri çıkıp da bana, "Musa'nın yazdığı kelimelerin senin yorumladığın gibi bir anlam içerdiğini nereden biliyorsun?" diye sorsa, benden beklenen bu soruyu serinkanlılıkla karşılamam ve belki de üstte verdiğim yanıtı vermem ya da baktım ki eleştirenin algısı kıt, o zaman daha da uzun bir yanıt döşenmem. Gerçi "senin dediğini kastetmedi, benim dediğimi kastetti" dediğinde, ne benim yaptığım yoruma ne de kendi yorumuna olumsuz bir şey söylemiyor ki, aksine her ikisinin de doğru olabileceğini söylemiş oluyor. Ah, biz yoksulların yaşam pınarı, ah, Tanrım, sen ki bağrında hiçbir çelişkiyi barındırmazsın, n'olur hoşgörünü yağmur gibi yağdır şu gönlüme, yağdır ki böyle insanlara sabırla katlanabileyim. Bana bunları söyleyenler, iman sahibi olduklarından ya da senin kulunun yüreğini okuyup öyle yorum yaptıklarından söylemiyorlar bunları, kibirlerinden söylüyorlar. Musa'nın düşüncesi hakkında en ufak bir fikirleri yok, onlar sadece kendi düşüncelerini beğeniyorlar, doğru falan olduğundan da değil, sadece kendilerinin düşüncesi olduğundan. Yoksa zaten başkalarının doğru düşüncelerini de aynı şekilde beğenirlerdi, nasıl ki ben doğru olduğunda başkalarının da düşüncesini beğeniyorum. Şu var ki, benim beğenim bu düşüncenin başkalarına ait olmasından kaynaklanmıyor, doğru olmasından kaynaklanıyor. Zaten düşünce doğruysa kimsenin şahsi malı olmaz. Onlar da benim düşüncemi sırf doğru olduğu için beğeniyor olsalar, bu düşünce hem kendilerine ait olmuş olur hem de bana, çünkü doğru düşünceler Hakikate

âşık olanların ortak malıdır. Benim söylediklerimin değil de kendi söylediklerinin Musa'nın zihninden geçen düşünceler olduğunu ileri sürenlerin yorumunu reddediyor ve bu yoruma saygı duymuyorum. Haklı olsalar bile onların bu gözüpekliğinin bilimle falan alakası yok, daha çok küstahlıkla alakalı. Bu doğru sezgilerinin bir ürünü değil, kibirlerinin bir ürünü. Senin yargılarından korkmalıyız ya Rab, çünkü senin Hakikatin ne bana ait, ne ona ne de buna, hepimize ait. Çünkü sen bizleri bu Hakikati beraberce paylaşmaya çağırdın ve keskin bir dille uyardın ki, ne onu şahsi malımızmış gibi görelim ne de ondan yoksun kalalım. Herkesin iyiliği için sunduğun bir şeyi yalnızca kendisine aitmiş gibi gören ve herkese ait olan bir şeyde ayrıcalıklı haklar elde etmek isteyen insan, kim olursa olsun, ortak maldan elini eteğini çekmek ve sadece kendi kaynağına çekilmek zorunda kalır, yani doğrudan ayrılıp yalana saplanır. Çünkü yalan söyleyen kendi düşüncesini söyler.[48]

35. Lütfet, beni dinle, ey Adil Yargıç, ey Tanrı, ey Hakikat, bana böyle bir eleştiri getiren olursa ona vereceğim yanıtı dinle. Çünkü senin huzurunda konuşuyorum, kardeşlerimin önünde konuşuyorum, adaleti adil biçimde uygulayanların, yani yasayı sevgi kazanmak için uygulayanların huzurunda. Lütfet, dinle ve ona ne diyeceğimi gör, tabii senin için bir mahsuru yoksa. Çünkü benim ona vereceğim yanıt kardeşçe ve gönül okşayışı bir tonda olacak. Şöyle: "Senin söylediğinin de, benim söylediğimin de doğru olduğunu ikimizde görüyorsak, o zaman soruyorum biz bunun doğru olduğunu nerede görüyoruz? Ben sende görmüyorum, sen de bende görmüyorsun, biz ikimiz de onu bizim zihnimizin üstündeki değişmez Hakikatte görüyoruz. Rab Tan-

48 *Evangelium secundum Ioannem*, 8.44.

rımızın ışığını tartışma konusu yapmadığımıza göre, niçin komşumuzun düşüncesini tartışma konusu yapalım? Çünkü biz komşumuzun düşüncesini, değişmez hakikati gördüğümüz şekilde açık ve seçik göremiyoruz ki. Musa şu an bize görünmüş olsa ve "benim kastettiğim işte bu" demiş olsa bile, yine de onun düşüncesini göremeyiz, sadece söylediğine inanırız. Öyleyse hiç kimse Kutsal Kitaplarda yazılanların üstüne çıkıp da kimilerini övüp kimilerini küçümsemeye kalkmasın.[49] Bunun yerine Rabbimizi bütün yüreğimizle, bütün canımızla, bütün aklımızla sevelim, komşumuzu da kendimizi sever gibi sevelim.[50] Musa kitaplarında ne yazmışsa, sevgiyi öngören bu iki ilkeye dayanarak yazmış. Biz bunun böyle olduğuna inanmazsak Rabbi yalancı çıkarmış oluruz,[51] çünkü o vakit onun sadık kulunun zihnine bize öğretmek istediğinden farklı bir düşünceyi yerleştirmiş oluruz. Bak gör işte, o kelimelerden çıkarılan bunca doğru yorumdan rastgele birini seçip, işte Musa'nın zihninden geçen bu olmalı demek ne budalalık, ne budalalık yıkıcı tartışmalar yaratıp sevgiye küfretmek, şu an yorumlamaya çalıştığımız Musa'nın sözleri sırf sevgi için yazılmışken üstelik.

26. BÖLÜM

Kutsal Kitaba yaraşan üslup.

36. Bana gelince Tanrım, şu naçiz bedenimi yücelten ve bütün sıkıntımı dindiren, itiraflarımı dinleyen ve günahlarımı bağışlayan sen, bana komşumu kendimi sever gibi sevmemi buyurduğuna göre, senin en sadık kullarından Musa'ya benim senden almak istediğim ve diledi-

---

[49] *Epistula I ad Corinthios*, 4.6.

[50] *Evangelium secundum Matthaeum*, 22.37-39.

[51] *Epistula I Ioannis*, 5.10.

ğim yetenekten daha azını bağışladığına inanmam imkânsız. Onun zamanında doğmuş olsaydım ve sen bana onun konumunu bahşetmiş olsaydın, yani bütün yüreğimi ve belagatimi ortaya koyup o metinlere elçilik etme imkânına sahip olacağım konumu bahşetmiş olsaydın, anca o kadar yeteneğim olsun isterdim. O metinler ki yazıldıklarından bu yana nice zaman geçse de hâlâ tüm ulusların imdadına yetişiyor ve dünyanın dört bir yanında bütün şu sahte ve kibir dolu öğretilerin sözlerini öyle yüce bir otoriteyle aşıp geçiyorlar ki. Keşke o zamanlarda ben Musa olmuş olsaydım –ne de olsa hepimiz aynı hamurdan yoğrulmadık mı, zaten insan dediğin ne ki, sen onu hatırlamadıkça?[52]– işte bu nedenle keşke o zamanlarda ben Musa olmuş olsaydım ve sen ona bahşettiğin Yaratılış Kitabını yazma görevini bana bahşetmiş olsaydın. Keşke bana öyle bir belagat gücü, kelimeleri öyle güzel derleyip toparlama yeteneği bahşetmiş olsaydın da, bu dili ne Tanrı'nın yaratış mantığını henüz kavrayamayanlar zekâlarını aştığı için reddedebilselerdi, ne de bu mantığa erişebilenler ve düşünüp taşınıp doğru anlamı yakalamış olanlar senin kulunun yazdığı o birkaç kelimede bu anlamı hiç sektirmeden bulabilselerdi, hatta Hakikatin ışığında farklı bir anlam çıkarmış olan bile, bu farklı anlamın da yine o kelimelerde gizli olduğunu anlayabilseydi.

27. BÖLÜM

Kutsal Kitaba mütevazı ve yalın bir ifade tarzı yaraşır.

37. Küçük bir alana sığışmış pınar daha gür fışkırır, bir sürü kola ayrılıp akar, akarken de kendisinden hayat bulan ve değişik yörelerden geçip giden derelerle kıyaslandığında daha geniş havzaları sular.

---

52 *Liber Psalmorum*, 8.4.

İşte senin elçinin verdiği bilgiler de böyledir, pek çok yoruma kaynaklık etmiştir, kısa kısa ifadelere bürüyüp duru Hakikatin derelerini doldurup taşırmıştır. Bu kaynaktan her yorumcu yaratılış konusundaki anlayışı ölçüsünde bir şekilde doğru olanı çekip çıkarır, bu doğruyu daha uzun ve daha dolambaçlı ifadelere bürüyüp açıklamak zorunda kalsa bile. Çünkü Musa'nın sözlerini okuyan ya da dinleyen kimileri, Tanrı'yı sanki bir insanmış gibi tasarlarlar ya da sanki koskocaman maddi bir kütleymiş gibi; büyük bir güçle donatılmıştır bu kütle, yepyeni bir karar almış ve birdenbire kendi dışında, çok uzak bir yerlerde göğü ve yeri, yani biri üstte biri altta olmak üzere her şeyi içinde barındıran iki büyük cismi yaratmıştır. Bu insanlar "Tanrı şu olsun dedi ve oldu" ifadesini işittiklerinde de, bu sözlerin başlayıp bittiğini, zaman içinde bir süre çınlayıp sonra geçip gittiğini ve geçip gittikten sonra da varolması emredilen şeyin aniden varolduğunu sanırlar. Benzer başka konularda da hep alışkın oldukları maddi dünyanın diliyle düşünürler. İçlerinde hâlâ çocuk ruhları vardır bu insanların, Kutsal Kitapların o yalın üslubu işte onların bu aciz ruhlarını bağrına basar, adeta bir ananın çocuğunu bağrına basması gibi, sonra onları kurtuluşa erdirecek inancı inşa eder usulca ve bu inanç sayesinde bütün varlıkların, yani duyularıyla algıladıkları envai çeşitteki güzelliklerin Tanrı tarafından yaratıldığından emin olurlar ve bunu teyit ederler. Olur da içlerinden biri Kutsal Kitabın dilinin o yalın üslubunu hor görmeye ve acizliğinden kaynaklanan kibrine kapılıp beslenip büyüdüğü yuvanın dışına çıkmaya kalkarsa, vah haline, zavallıcık, düşer yere. Ya Rab, acı, yoldan geçenler basmasın bu tüyü bitmemiş yavru kuşun üstüne, gönder meleğini, yeniden koysun yuvasına onu, koysun ki, uçabilecek kadar yaşayabilsin.

28. BÖLÜM

Kutsal Kitaplar uzmanları tarafından farklı şekillerde yorumlanır.

38. Kimileri de var ki, artık onlar için Kutsal Kitapların sözleri bir yuvadan öte, gölgeli bir meyve bahçesi. Meyvelerin gizlendiğini biliyorlar bu bahçenin içinde, sevinçle uçuşuyorlar, cıvıldaşıyorlar ararken de, sonra da koparıveriyorlar onları. Çünkü Musa'nın sözlerini okuduklarında ya da işittiklerinde, ey ezeli ve ebedi Tanrı, o hareketsiz duruşunla bütün geçmiş ve gelecek zamanları aştığını, zamana yazgılı bu âlemde senin yaratmadığın tek bir varlık bile olamayacağını, seninle özdeş olan iradenin yarattığı bütün varlıkların asla değişmeyen ve baştan verilmiş bir karar sonucunda yaratıldığını görüyorlar; senin bu âlemi kendi doğandan, sana benzer biçimde yaratmadığını –bu benzerlik her şeye biçim vereceği halde– hiçlikten, sana tamamen aykırı bir biçimde, sana, yani senin Birliğine döndükçe sana benzeyerek şekillenecek bir biçimde yarattığını, her varlığın önceden tayin edilen yeteneği doğrultusunda ve kendi cinsine ne kadar yetenek bahşedilmişse o ölçüde bu biçimlenmeden nasibini alacağını görüyorlar. Bu şekilde her şeyin iyi olarak yaratıldığını, ister hep senin yakınında olmuş olsun, isterse zaman ve mekân açısından kademe kademe senden uzak bir mesafede yerleşmiş olsun, her şeyin bu dünyanın türlü türlü güzelliklerine bizzat vesile olacağını ya da bu güzelliklerden nasipleneceğini görüyorlar. İşte bütün bunları görüyorlar ve Hakikatinin bu dünyada algılanabilecek ölçüdeki ışığı altında sevinçten uçuyorlar.

39. Bu insanlardan biri dikkatini, "Başlangıçta Tanrı yarattı" ifadesinin yer aldığı satırlara yöneltiyor ve Bilgeliği, Başlangıç olarak yo-

rumluyor, çünkü o da bizimle konuşmuştur, diyor.[53] Dikkatini yine bu satırlara yönelten başka biri bu sözlerdeki başlangıçtan, yaratılışın başlangıç noktasını anlar ve "başlangıçta yarattı" ifadesini, "ilkin yarattı" denmiş gibi yorumlar. Dahası, "başlangıçta" ifadesini "bilgeliğiyle göğü ve yeri yarattı" şeklinde anlayanlar arasından kimi "gök ve yer" kelimelerinden göğün ve yerin yaratılmasına vesile olan maddeyi anlar ve bu maddenin bu şekilde adlandırıldığına inanır, kimi de bu kelimelerin belli bir biçime kavuşmuş ve birbirinden farklı doğalara işaret ettiğine. Bir başkası bu biçim alan ve ruhani olan doğalardan birine "gök" adını verir, öteki biçim almamış maddi doğaya ise "yer" adını verir. Öte yandan gök ve yer kelimelerini göğe ve yere şekil veren biçimsiz madde olarak ele alanlar farklı bir yorum getirirler. Kimisi bu maddeyi zihnimizde canlandırabildiğimiz ve duyularımızla algılayabildiğimiz her iki varlığın doğduğu ve mükemmel biçimine kavuştuğu kaynak olarak görür, kimisi de bu maddeyi sadece duyularımızla algılayabildiğimiz bu maddi dünyanın ve onun o geniş bağrında varolan, bizim de gözümüzle açık ve seçik olarak gördüğümüz her çeşit varlığın kaynağı olarak görür. Bundan başka, bu satırlardaki gök ve yer kelimelerinin, birbirinden ayrılmış ve yerli yerine oturtulmuş gökyüzünü ve yeryüzünü kastettiğine inananlar da kendi aralarında farklı yorumlar yaparlar. Kimi bu kelimelerin hem görülür hem de görülemeyen âlemi kastettiğini düşünür, kimi de bu kelimelerden sadece görülebilir olan âlemi anlar, yani hem ışıklı gökyüzünü hem de karanlığa sarılı toprağı ve bu ikisinin içerdiği bütün varlıkları seyrettiğimiz şu görülebilir âlemi.

---

[53] *Evangelium secundum Ioannem*, 8.25: "Ona, 'Sen kimsin?' diye sordular. İsa, 'Başlangıçtan beri size ne söyledimse Oyum,' dedi."

29. BÖLÜM

İlk olan şeyin değişik şekillerde ifade edilişi.

40. Ama "Başlangıçta yarattı" ifadesinden "ilkin yarattı" anlamından başka bir anlam çıkarmayan yorumcunun, gök ve yer sözcüklerini sadece göğü ve yeri yaratan madde olarak, yani hem ruhani hem de maddi bütün evreni yaratan madde olarak anlamaktan başka çaresi yok. O aşamada bütün evrenin belli bir biçime kavuşmuş olduğunu iddia eden birine, şöyle bir soru sorsak yeridir: "Tanrı ilkin bütün evreni yarattıysa, peki ondan sonra ne yarattı?" Çünkü evreni yarattıktan sonra Tanrı'ya yaratacak başka bir şey kalmıyor ki. Ardından istese de istemese de şöyle bir soruyla da muhatap olacak: "Tanrı sonradan bir şey yaratmadıysa ilkin evreni nasıl yarattı?" Ama bu yorumcu, "Tanrı ilkin maddeyi biçimsiz olarak yarattı, sonra ona biçim verdi" dese, iddiası bir mantıksızlık içermemiş olacak, tabii en azından ezeli ve ebedi açıdan bakıldığında neyin önce geldiğini ya da aynı şekilde zaman açısından neyin önce geldiğini, seçim açısından neyin önce geldiğini ve kaynak açısından neyin önce geldiğini ayırt etmesi koşuluyla. Ezeli ve ebedi açıdan bakıldığında Tanrı'nın her şeyden önce geldiği açık; zaman açısından bakıldığında örneğin tomurcuk çiçekten önce gelir; seçim açısından bakıldığında örneğin çiçek tomurcuktan önce gelir; kaynak açısından bakıldığında da ses şarkıdan önce gelir. Bu dört öncelik içinde, söz konusu ettiğim ilki ve sonuncusu çok zor anlaşılır, ortadaki iki önceliği anlamak ise çok kolaydır. Çünkü ya Rab, hiç değişmeden değişebilir bir dünya yaratan ezeli ve ebediyetini ve bu anlamdaki önceliğini görmek olağanüstü bir önsezi gerektirir ki, bunu elde etmek de bayağı zorlu bir iş. Sonra şarkının sesten önce geldiğini öyle büyük bir çaba harcamadan anlamak da çok ince bir zekanın har-

cı. Buradaki zorluk şarkının sesin biçimlenmiş hali olmasından ve biçimi olmayan bir şeyin zaten varolamayacağından kaynaklanır, ama olmayan bir şeye nasıl biçim verilebilir ki? Bu anlamda madde kendisinden yaratılandan önce gelir. Ama önceliği ürününü yaratmasından kaynaklanmaz, çünkü o da yaratılmış bir şeydir; bu öncelik zamansal bir öncelik de değildir, çünkü zamanda öncelik olması için şarkı söylemeden önce biçimlenmemiş sesler çıkarmamız, sonra bu seslere şarkı biçimini vermemiz ya da onları şarkıya uyarlamamız gerekir ki, böyle bir şey yapmıyoruz, yani biz şarkı söylerken, tahtadan bir sandık ya da gümüşten bir vazo yapar gibi iş görmüyoruz. Çünkü bu malzemeler zaman açısından yarattıkları ürünün biçiminden önce gelirler, ama şarkı söz konusu olduğunda, durum bambaşka. Şarkı söylendiği anda sesi de işitilir; ilkin biçimsiz bir ses çıkarılıp sonra ona şarkı biçimi verilmez. Çünkü bir ses çıktığı anda çoktan geçip gitmiştir, geçip gittikten sonra da geriye ondan eser kalmaz, nerede kaldı ki o sesi alıp sanatsal becerinizle şarkı şekline sokacaksınız. Şarkının varlığı sesinde gömülüdür, sesi şarkının hammaddesidir. Bu madde şarkı olacak şekilde biçimlenir. Bu anlamda, dediğim gibi, ses yaratan madde, şarkının biçiminden önce gelir. Bu öncelik şarkıyı yaratma imkânına sahip oluşundan kaynaklanmaz, çünkü ses şarkı söyleyen bir sanatçı değildir, sadece şarkıya dönüştürülmesi için şarkıcının bedeni tarafından ruhunun hizmetine sunulan bir şeydir. Zaman açısından önceliği yoktur, çünkü ses şarkıyla birlikte aynı anda çıkar; seçim açısından da önceliği yoktur, çünkü ses şarkıya tercih edilebilecek bir şey değildir, şarkı sadece bir ses olmaktan öte aynı zamanda güzel bir ses olduğuna göre. Ama ses kaynak açısından öncedir, çünkü bir şarkı ses olacak şekilde şekillenmez, tersine ses bir şarkı olacak şekilde şekil alır. Belki bu örnekle insanlar neden ilkin şeylerin maddesinin yaratılmış ol-

duğunu ve bu maddeden gök ve yer yaratıldığı için bu maddeye gök ve yer adının verildiğini anlayabilir. Ama bu maddenin zaman açısından önce yaratıldığı anlamına gelmez, çünkü şeylerin biçim alışları zamanın ortaya çıkmasına sebep olur.[54] Demek ki bu madde önce biçimsizdi, zaman içinde biçimlendikçe algılanabilir hale geldi. Her şeye rağmen bu biçimsiz madde hakkında herhangi bir şey söyleyebilmemiz için, onu zamanda önceliği varmış gibi değerlendirmek zorundayız. Oysa bu madde varlık basamaklarının en altında yer alır, çünkü biçimlenmiş varlıkların biçimsizlere oranla daha üstün olacağı açıktır. Yaratıcının ezeli ve ebediliği tarafından da öncelenir ki, kendisinden herhangi bir şeyin yaratılması için kendisi hiçlikten yaratılmış olsun.

30. BÖLÜM

Kutsal Kitaplar hakkında farklı farklı düşünceler ileri süren yorumcular, sevgi ve Tanrısal Hakikat söz konusu olduğunda aynı düşüncede birleşirler.

41. Bu kadar farklı, ama bir yandan da doğru düşünce arasında, dilerim Hakikat kendi kendine bir uyum yakalayabilir ve dilerim Tanrımız bize merhamet eder de yasayı adil bir şekilde uygulayabiliriz, yani buyruğun amacı olan saf sevgiye erişecek şekilde.[55] Biri kalkıp da bana bunca düşünce arasında hangisi Musa'nın, yani senin kulunun düşüncesidir diye soracak olsa, bu buyruğa uygun olarak sana, "bilmiyorum" diye itiraf etmedikçe yazdığım bu sözler benim itiraflarım olmayacak. Ama biliyorum ki bu düşüncelerin hepsi doğru, tabii yukarıda az biraz değinmeyi uygun bulduğum şu maddeci yorumlar dışın-

[54] Biçimin olduğu yerde zaman mevcuttur düşüncesini yineliyor.

[55] *Epistula I ad Timotheum*, 8.5.

da. Gerçi bu yorumların sahipleri iyi şeyler umut eden çocuklar;[56] senin Kitaplarında yazılan sözlerden korkuya kapılmıyorlar, sırlarını yalın bir üslupla aktaran ve birkaç kelimeyle pek çok şey söyleyen o sözlerinden. Bizlere gelince, yani yukarıda da dediğim gibi, bu Kitapların sözlerinde doğru anlamları yakalayan ve uygun bir dille açıklayanlara, birbirimizi sevelim ve kibre değil de Hakikate susamışsak aynı şekilde seni de sevelim, Tanrımız, Hakikatin Kaynağı. Ayrıca senin kulunu, bu Yazıların elçiliğini üstlenen, Kutsal Ruhunla dopdolu olan insana da[57] hak ettiği onuru verelim ki, onun senden aldığı vahiyle bu Kitabı yazdığına ve düşüncelerinin Hakikatin ışığına ve bizlerin ruhani gelişimine yaraşır bir anlamı olduğuna inandığımızı göstermiş olalım.

31. BÖLÜM

Musa'nın kavradığını düşündüğümüz Hakikatin ne olduğu onun sözlerinden anlaşılabilir.

42. Bu yüzden biri kalkıp, "Musa benim düşündüğümü anlamış" ya da başka biri kalkıp, "Hayır, benim düşündüğü anlamış" dediğinde, ben "her ikinizin düşüncesi de doğruysa, neden Musa'nın anladığı her ikinizin de düşüncesi olmasın?" demeyi din açısından daha doğru buluyorum. Bu sözlere bir üçüncü, bir dördüncü, hatta daha da fazla doğru bir anlam yüklenebiliyorsa, o zaman niçin Musa'nın bu anlamların hepsini çıkarmış olduğuna inanılmıyor, sonuçta onun aracılığıyla bu kutsal sözleri birçok insanın farklı farklı doğruları görebileceği ve algılayabileceği kıvama getiren tek bir Tanrı değil mi? Ama bana sorulacak olsa, hiç çekinmeden ve bütün içtenliğimle söyleyebilirim ki,

56 İmanları henüz olgunlaşmamış.
57 Musa Peygambere.

böyle ulu bir yetke taşıyan metni ben kaleme almış olsaydım, sözlerimin tartıştığımız konularla ilgili bütün doğruları yansıtacağı ve her okuyanın da anlayabileceği bir üslupla yazmayı tercih ederdim, yani doğruluğu tartışma götürmez tek bir düşünceyi ortaya koyup beni eleştiriye maruz bırakacak bir hata içermiyorlarsa, öteki düşünceleri dışarıda bırakacak şekilde yazmayı tercih etmezdim. Buna rağmen Tanrım, o şahsın da senin tarafından böyle bir belagat yetisiyle donatılmadığına inanacak kadar düşüncesizlik etmek istemem doğrusu. O bu metni yazarken bizim hakikatle ilgili bulabildiğimiz bütün doğruları hiç eksiksiz ifadelerine yansıtmıştı ve bunun bilinceydi; biz şu an hakikatle ilgili ne keşfedememişsek ya da henüz ne keşfedememişsek yine o ifadelerde bulabiliriz.

32. BÖLÜM

Kutsal Kitaptaki Hakikatin anlamları Kutsal Ruh tarafından açıklığa kavuşturulur.

43. Sonuçta ya Rab, sen Tanrı'sın ve etten kandan değilsin, insanoğlu bu metinde varolan hakikatin belki pek azını sezebilir, ama senin o sözlerle geleceğin okurlarına iletmeyi istediğin doğrular beni hakkın ülkesine götürecek olan Lütufkâr Ruhundan[58] gizlenebilir mi?[59] Hatta senin aracılığınla bu sözleri söyleyen o şahıs, bizim çıkardığımız bunca doğru arasında sadece bir tekini kastetmiş olabilir, ama o tek bir düşüncenin bile senin Lütufkâr Ruhundan gizlenmesi müm-

58 *Liber Psalmorum*, 143.10.

59 Augustinus'un ve diğer yorumcuların hakikatle ilgili gözünden kaçan bir nokta olsa bile bu Kutsal Ruh aracılığıyla mutlaka gelecek kuşaklara açıklanacaktır.

kün mü? Zaten durum böyleyse, o şahsın zihninden geçen o tek doğru, bizim çıkarımlarımızın hepsinden üstün olsun. O halde bunu bize göster, ya Rab, senin bize açıklamak istediğin başka bir doğruyu bize göster; bize ya senin kulunun zihnindeki doğruyu açıkla ya da o metindeki sözlerden anlamamız gereken başka bir doğruyu açıkla, açıkla ki senden beslenelim ve yanılgılarımızın oyuncağı olmayalım. İşte bak, Rab Tanrım, şu birkaç kelime için ne çok şey yazdım, sana yalvarıyorum bak, ne çok şey yazdım! Bütün Kitaplarını böyle uzun uzun yorumlamaya kalksam, demek ki ne çok güç harcamam gerekecek, ne çok zaman! Öyleyse bana lütfet, bu cümlelere daha kısa yorumlar getirip sana itirafta bulunabileyim, içlerinden senin esinlediğin tek bir doğruyu, kesin ve iyi olan tek bir doğruyu seçebileyim, birçok doğrunun olduğu bu metinde benim de gözüme birçok doğru çarpmış olsa bile. Senin elçinin zihninden geçen düşünceyi doğrudan doğruya ve en iyi şekilde aktarırsam –zaten öyle de yapmam gerekir– itiraflarımdaki iman senin önüne serilsin, ama bunu aktarmayı başaramazsam, n'olur, en azından senin Hakikatinin Kutsal Kitabın sözlerini vesile kılarak benden açıklamamı istediği şeyi söylememe izin ver, çünkü o Hakikat Musa'dan açıklamasını istediğini ona söylemişti.

13. KİTAP

1. BÖLÜM

Tanrı'ya sesleniyor ve Ondan gelecek iyiliğin kendisine yol göstereceğini biliyor.

1. Sana sesleniyorum, Tanrım, Bağışlayıcım, sen beni yarattın ve seni unuttuğumda sen beni unutmadın. Sana sesleniyorum, gel gönlüme gir diye, gir ki ona ektiğin özleminle seni içine sığdırabilsin.[1] Sana sesleniyorum, n'olur beni terk etme, aslında ben sana seslenmeden çok önce, sen zaten gönlümdeydim ve hiç durmadan, sürekli, türlü türlü yollarla bana seslendin ki, seni çok uzaklardan işiteyim, sana döneyim ve sen bana seslendiğinde ben de sana sesleneyim. Çünkü sen, ya Rab, işlediğim bütün günahları silip attın, beni senden ayrı koyan şu ellerime[2] hak ettiği cezayı vermeyesin diye;[3] işlediğim bütün sevaplarıysa ben daha onları işlemeden hesaba kattın, beni yarattığın ellerinle hak ettiğim ödülü bana veresin diye. Çünkü ben varolmadan önce sen vardın, sen lütfedip beni var edinceye kadar ben yoktum. Ama bak senin iyiliğin sayesinde artık varım, beni yarattığın ve benim yaratılmama kaynaklık eden bütün her şeyden önce gelen iyiliğin sayesinde.[4] Senin bana ihtiyacın yoktu ki, sana yardımcı olacak kadar senin

---

1 Augustinus'un ilk kitabının ilk bölümünün ana konusu, son kitabının başlangıç cümleleriyle yineleniyor.

2 Günah işleyen ellerime.

3 *Liber Psalmorum*, 17.21

4 Augustinus Tanrı'nın iyiliğinin kendisini yaratan maddeye önceden bahşedildiğini özellikle vurguluyor ve böylece yaratılan her şey iyidir önermesini bir kez daha göstermiş oluyor.

iyiliğinden de pay almamıştım ki, Rabbim ve Tanrım, yani sen eserini yaratırken ben sana hizmet edeyim de yorulma ya da ben sana itaat edeyim de senin yetken azalmasın diye yaratmadın ki beni. Sen bir tarla değilsin ki seni ekip biçeyim, sanki ekip biçmezsem bakımsız kalacakmışsın gibi,[5] tersine, sana hizmet etmem ve seni ekip biçmem senin iyiliğinden pay almam için; çünkü ben varlığımı ve varlığımın iyiliğini sana borçluyum.[6]

2. BÖLÜM

Âlem Tanrı'nın inayetiyle varlığını sürdürüyor ve mükemmelleşiyor.

2. Yarattığın bu âlem senin cömert iyiliğin sayesinde varlığını sürdürüyor. Senin çıkarına hizmet eden bir iyilik değildi bu, senin tözünden olmadığından zaten sana denk değildi, ama senin sayende yaratıldığı için, varlığını hiç kaybetmedi.[7] Çünkü başlangıçta yarattığın şu göğün ve yerin sana layık olacak ne değeri vardı? Haydi söylesinler,

---

5 Kimse sana tapınmayacakmış gibi.

6 Augustinus Tanrı'nın yaratma amacının sadece yaratmaktan ibaret olmadığını özellikle vurguluyor. Ona göre Tanrı yarattıklarını kendisine hizmet etsin ya da tapsın diye yaratmadı, asıl amacı yarattığı ruhların doygunlaşıp mükemmelleşmesine imkân tanımasıydı. Bu yüzden Tanrı yarattığını mükemmelleşme yolculuğuna kattı ve sonra da yarattığı kaynağa, yani kendisine dönmesini istedi. Carl. G. Vaught, *a.g.e.*, s. 191.

7 Yaratılan her şey Tanrı'nın iyiliği sayesinde vardır ve bu iyilik sayesinde varolmaya devam eder. Yaratılan her şey Tanrı'nın sonsuz akışının ifadeleridir. Yaratılanlar sonlu varlıklar olduğu için, Tanrı'nın kendi doğasından değil hiçlikten yaratılmışlardır; yoksa zaten sonsuz olurlardı. Carl. G. Vaught, *a.g.e.*, s. 191.

Bilgeliğinle yarattığın şu ruhani ve maddi doğanın[8] sana layık olacak ne değeri vardı.[9] Her şey bilgeliğine bağlıydı, hamdı, biçim almamıştı, kendi içinde ruhani ve maddi olarak sınıflara ayrılsa da. Her şey senden uzaklaşmaya ve karmaşaya süreklenmeye meyilliydi ve hiçbir şekilde sana benzememeye; ruhani varlık biçimsiz haldeyken biçimli bir varlığa göre daha üstün, maddi bir varlık ise biçimsiz haldeyken hiçliğe göre daha üstün olsa bile. Demek ki biçimsiz olan bütün varlıklar senin Sözün üzerine var oldular ve senin Sözün üzerine senin Birliğine yeniden çağrıldılar ve biçim aldılar; senden, yani Bir'den, En Yüce İyilikten dolayı varoldular, bu yüzden hepsi bu İyilikten nasiplerini aldılar. Sadece biçimsiz olacak kadar bile bir değerleri var mıydı bu varlıkların senden önce, sen sebep olmasaydın biçimsiz bile olamayacak olan bu varlıkların?

3. Görünmez ve düzensiz bir yapıda olacak kadar bile bir değeri var mıydı senden önce şu hammaddenin, sen onu yaratmadıkça bu halde bile varolamayacağına göre? Varolamayacak olması senden önce bir değeri olamayacağını kanıtlıyor zaten. Ya da şu ruhani âlemin, henüz ham haldeyken bir değeri var mıydı senden önce, henüz derin boşluğun[10] üzerinde dalgalanan karaltıları andırırken ve sana benzemekten çok uzakken, hep bu halde kalmaz mıydı, senin Sözünle çağrıldığında kendisini Yaratan bu Söze dönmemiş, yani senin Sözünün ışığıyla aydınlanmamış ve seninle denk olmasa da senin suretinde biçimlenmemiş olsaydı? Maddi bir cisim söz konusu olduğunda da durum böyledir, o cismin varolması güzel olduğu anlamına gelmez, yok-

---

8 Ruhani doğa = göklerin göğü (*caelum caeli*).

9 Yaratılan şeyler sadece Tanrı sayesinde varolurlar, yoksa onların kendi kendilerine yaratılmayı hak edecek değerleri yoktur.

10 Denizin.

sa çirkin olma ihtimali ortadan kalkmış olurdu. İşte aynı şekilde yaratılan bir ruhun yaşaması, bilgece yaşadığı anlamına gelmez, yoksa hiç değişmeksizin bilge kalırdı. Ruhun iyiliğinin anlamı her daim sana sımsıkı kenetlenmiş olmasıdır, başka türlü olsa, sana yöneldiğinde aldığı ışığı senden uzaklaşarak kaybeder ve yeniden karanlık bir uçurumu[11] andıran yaşamına düşer. Ruhumuz olduğu için birer ruhani varlık olan bizler de senden, yani Işığımızdan yüz çevirdik ve bir zamanlar karanlıklarla kaplı yaşamımızın içinde bulduk kendimizi[12] ve halen o karanlığınızın kalıntıları arasında debelenip duruyoruz; Biricik Oğlun sayesinde senin ulu dağları andıran adaletinin temsilcileri olana kadar da böyle debelenip duracağız,[13] çünkü bizler uçsuz bucaksız denizleri andıran senin yargılarının hükmü altındayız.[14]

3. BÖLÜM

Her şey Tanrı'nın inayetiyle olur.

4. Bu âlemi yaratırken ta en başta "Işık olsun" dedin ve "Işık oldu."[15] Bu sözünün[16] ruhani âlemi kastettiğini düşünürsem yanlış yapmış olmam, çünkü o sırada Tanrı'nın ışığıyla aydınlanma imkânına sahip bir yaşam mevcuttu. Ama henüz senin tarafından aydınlanabilecek

---

11 *Abyssus.*

12 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.

13 *Epistula II ad Corinthios*, 5.21: "Günah nedir bilmeyen Mesih'i bizim günahlarımız adına kurban olarak sundu, böylece Mesih sayesinde Tanrı'nın adaletini uygulamamızı istedi."

14 *Liber Psalmorum*, 36.6: "Adaletin ulu dağlara benzer, yargıların da uçsuz bucaksız enginlere. İnsanı da, hayvanı da koruyan sensin, ya Rab."

15 *Liber Genesis*, 1.3. "Fiat lux, et facta est lux."

16 Işığın yaratımıyla.

bir değeri yoktu, sonra bu yaşam varoldu, ama yine de aydınlanmaya layık değildi.[17] Sadece varolmakla ışık olmuş olsaydı, bakışlarını kendisini aydınlatacak olan ışığa çevirmemiş ve ona kenetlenmemiş olsaydı, onun o biçimsiz hali senin gözüne hoş görünmezdi. Şimdi varlığını sürdürüyorsa ve varlığını mutlu bir şekilde sürdürüyorsa, bunu sadece senin inayetine değil, kendisini daha iyi hale getirecek bir değişimden geçerek sana, yani onu bir daha iyi ya da kötü herhangi bir değişime uğratmayacak olana yönelmesine borçlu. Çünkü sen biriciksin, çünkü sen mutlak yalınlıksın, senin için yaşamak mutlu yaşamakla eştir, çünkü sen mutluluğun ta kendisisin.

4. BÖLÜM

Tanrı yarattığı varlıklara muhtaç değildir.

5. Öyleyse bütün bu varlıklar hiç olmamış olsaydı ya da öyle biçimsiz halde kalmış olsalardı, senin mutluluğundan ne eksilirdi, sen mutluluğun kendisi olduğuna göre? Sen onları ihtiyacın olduğundan mı yarattın sanki, iyilikle dolup taştığın için yarattın. Onları yoğurdun ve bir biçim verdin, bunu mutluluğun kat kat arttsın diye mi yaptın? Mükemmel olan sana tamamlanmamışlık çirkin gelir, bu yüzden yarattıklarını mükemmelleştiriyorsun ki senin gözüne hoş görünsün. Sen tamamlanmamış değilsin ki, yarattıklarını mükemmelleştirdikçe sen de daha mükemmel hale gelesin. Evet, senin Lütufkâr Ruhun suların üstünde dalgalanıyordu,[18] ama sanki onların üstünde duruyormuşcasına sular tarafından taşınmıyordu ki. Çünkü Kutsal Kitap senin Ruhun insanların üzerinde olacak derken, insanların senin Ruhunda

---

[17] Kendi imkânlarıyla ya da kendi kendine.

[18] *Liber Genesis*, 1.2: "Tanrı'nın Ruhu engin suların üzerinde dalgalanıyordu."

olacağını kastediyor.[19] Yani senin bozulmaz ve değişmez olan, kendi kendisine yeten ve kendinde olan iraden[20] senin yaratmış olduğun yaşamın üzerinde dalgalanıyor. Bu yaşamda, yaşamak ve mutlu yaşamak aynı şey değil, çünkü bu yaşam hâlâ kendi karanlığında dalgalanarak yaşamını sürdürüyor. Yapması gereken tek şey yaratıcısına dönmesi ve yaşamın pınarından içerek dolu dolu yaşaması ve ışığını Onun ışığında görmesi ve mükemmelleşmesi ve aydınlanması ve kutsanması.

5. BÖLÜM

Tanrı'nın Üçlü Birlik olduğu Yaratılış Kitabının ilk ifadelerinden anlaşılır.

6. İşte, sisler ardında da olsa Kutsal Üçlü karşımda beliriyor artık, çünkü bu Üçlü sensin ey Tanrım; çünkü sen, ey Baba, bizim bilgeliğimizin başlangıcında –ki bizim bilgeliğimiz senin Bilgeliğindir, senden doğan, sana denk olan ve senin gibi ezeli ve ebedi olan Bilgeliğindir– yani senin Oğlunda göğü ve yeri yarattın. Göklerin göğü hakkında onca laf ettik, şu gözümüzle göremediğimiz, bir düzeni olmayan yeryüzü hakkında da, keza o karanlık boşluk hakkında da; karanlıktı, dedik, çünkü onun ruhani doğası henüz belli bir biçime kavuşmamışken değişken bir akışa sahipti ve eğer şu anki yaşamına sebep olan Yaratıcısına dönmemiş, Onun ışığıyla daha güzel bir yaşama kavuşmamış ve sonradan su ile su arasına[21] yerleştirilen Onun göğünün göğü halini almamış olsaydı hep öyle karanlık kalacaktı dedik. Demek ki Tanrı derken aslında bütün bu varlıkları yaratan Baba'yı kastediyormuşum

[19] *Liber Isaiae*, 11.2.

[20] *Voluntas tua = Spiritus sanctus*: Kutsal Ruh.

[21] Yukarıdaki sular ile aşağıdaki sular arasında.

ben; Başlangıç derken de bütün bu varlıkları yarattığı Oğlunu kastediyormuşum. Ama ben Tanrımın Kutsal Üçlü olduğuna inanıyordum ve inancımın ışığında bu gerçeği Onun Kutsal Sözlerinde aradım ve nihayet "Senin Ruhun suların üzerinde dalgalanıyordu" ifadesinde aradığımı buldum. İşte Kutsal Üçlü, işte Tanrım, Baba ve Oğul ve Kutsal Ruh, yani bütün bu âlemin Yaratıcısı.

6. BÖLÜM

Kutsal Kitapta neden "Kutsal Ruh suların üzerinde dalgalanıyor" diye yazılmıştır?

7. Ama sebep neydi, ey hakikati bildiren Işık; bak, gönlümü sana çeviriyorum, bana boş şeyler öğretmesin diye. Dağıt şu gönlümdeki karanlıkları ve bana söyle n'olur, Şefkatli Anamız adına! N'olur, sana yalvarıyorum, bana söyle, sebebi neydi de Kutsal Kitabın, gökyüzünden ve o gözümüzle göremediğimiz, belli bir düzeni olmayan yeryüzünden ve o boşluğun üzerindeki karanlıklardan söz ettikten sonra Kutsal Ruhunun adını andı? Acaba Kutsal Ruhunun suların üzerinde dalgalandığının belirtilebilmesi için bize böyle gizlice ima edilmesi mi gerekiyordu? Evet, başka türlü söylenemezdi, önce Kutsal Ruhunun üzerinde dalgalandığı şeyin anlaşılması gerekiyordu. Çünkü Kutsal Ruhun üzerinde dalgalandığı ne Baba'ydı ne de Oğul ve üzerinde dalgalandığı bir şey yoksa, doğrudan doğruya "üzerinde dalgalanıyor" da denemezdi. O halde önce üzerinde dalgalandığı şeyin, sonra da Kutsal Ruhunun söylenmesi gerekiyordu, çünkü "üzerinde dalgalanan" şeklinde bir tanım getirilmedikçe Kutsal Ruhun başka türlü ima edilmesi mümkün değildi. Ama niçin "üzerinde dalgalanan" şeklinde bir tanım getirilmedikçe Kutsal Ruhunun ima edilmesi mümkün değildi?

7. BÖLÜM

Kutsal Ruh'un işlevi

8. Sezgisi yüksek bir okur bu gerçeği aslında senin Havarinin şu sözlerinden çıkarabilir: "Bize bahşetmiş olduğun Kutsal Ruh sayesinde yüreklerimize senin sevgini aşıladın."[22] Havarin bize Kutsal Ruh'un işlevlerini anlatırken, sevgiye giden yolun en mükemmel yol[23] olduğunu da söylüyor, dahası İsa'nın sevgisinin üstün bilgisine erişebilelim diye bizim için senin önünde diz çöküyor.[24] Demek ki başlangıçtan beri üstün olan Kutsal Ruh suların üzerinde dalgalanıyordu. Peki bunu kime söyleyeceğim, bizi palas pandıras o dik uçuruma sürükleyen ihtirasın ne kadar ağır olduğunu ve suların üzerinde dalgalanan Kutsal Ruh'un sayesinde senin sevginin bizi oradan nasıl yukarıya kaldırdığını hangi ifadelerle dile getireceğim? Kime söyleyeceğim, hangi ifadelerle dile getireceğim? Çünkü battığımız ve çıktığımız yerler somut mekânlar değil ki. Bunlara hangi kelimeler daha uygun düşer, hangileri uygun düşmez? Çünkü aslında bunlar bizim duygularımız, sevgilerimiz; dünyevi dertlere düşkün olduğumuzda ruhlarımızın kirliliği dibe vuruyor, ama dertlerden arınmış bir yaşama düşkün olduğumuzda senin kutsallığın bizi yukarıya kaldırıyor ki, kalplerimizi sana doğru, yani senin Ruhunun suların üzerinde dalgalandığı yere doğru yüceltebilelim ve ruhlarımız sabit bir zemini olmayan o suların üzerinden geçerek en üstteki ebedi istirahatgâhına erişebilsin.

---

[22] *Epistula ad Romanos*, 5.5.

[23] *Epistula I ad Corinthios*, 12.1

[24] *Epistula ad Ephesios*, 3.14, 19.

8. BÖLÜM

Tanrı'dan aşağı seviyedeki hiçbir şey ruhani âlemi mutlu ve huzurlu etmeye yetmez.

9. Melek düştü, insan ruhu düştü;[25] ve böylece tüm ruhani âlemi saran boşluğun ne derin bir karanlıkta olduğunu gösterdiler. Sen başlangıçta, "Işık olsun" dememiş olsaydın ve "Işık olmasaydı" ve de senin Göksel Kentinin ruhani varlıkları sana itaat edip huzuru senin Ruhunda, yani değişime yazgılı bütün varlıkların üstünde hiç değişmeden dalgalanan senin Ruhunda bulmamış olsalardı, hep karanlıkta kalacaklardı. Hatta göklerin göğü bile kendi içinde öyle karanlık bir boşluk olarak kalacaktı, oysa şimdi bu gök Rabbin içinde bir ışık.[26] Çünkü melekler düşerken ve senin nurlu giysinden soyunup kendi karanlıklarını gözler önüne sererken, onların o içler acısı huzursuzluklarıyla bile akılla donattığın bu âlemin ne kadar üstün olduğunu bize gösteriyorsun. Çünkü senden aşağı seviyede herhangi bir şey asla bu âleme mutluluk ve huzur vermeye yetmez, bu âlem kendi kendine de bulamaz bu mutluluğu ve huzuru. Çünkü bizim karanlıklarımızı sen aydınlatacasın ey Tanrım, biz senden alacağız giysilerimizi ve karanlıklarımız gün ışığı gibi pırıl pırıl olacak. Kendini bana sun ey Tanrım, kendini döndür bana. Bak gör seni ne kadar sevdiğimi, zayıfsa bu sevgi seni daha güçlü sevmemi sağla. Ben ölçemiyorum bu sevgiyi, bu yüzden ne kadar noksan bilemiyorum, yaşamımı bir an önce senin kollarına atmam, senin varlığının gizli mabedinde gizlenmem için seni ne kadar daha sevmeliyim bilemiyorum. Tek bildiğim şu: senden başka şeylerle olduğumda ya da kendi kendimle olduğumda başıma kötü-

---

25 Doğası gereği Tanrı'dan uzaklaşmaya mahkûmdu.

26 *Epistula ad Ephesios*, 5.8.

lükten başka bir şey gelmiyor ve sahip olduğum zenginlik Tanrımdan başka bir şeyse, başlı başına bir yoksulluk.

9. BÖLÜM

Niçin sadece Kutsal Ruh suların üzerinde dalgalanıyor?

10. Ama niçin Baba ve Oğul da suların üzerinde dalgalanmıyordu? Bunları mekânda hareket eden birer cisimmiş gibi düşünürsek, Kutsal Ruh'un da hareket etmemesi gerekirdi. Öte yandan bunları değişebilir nitelikteki bütün varlıkların üstünde, asla değişmeyen tanrısal mükemmellik olarak düşündüğümüzde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un suların üzerinde dalgalanması gerekirdi. O halde Kutsal Kitap niçin sadece senin Ruhunu söz konusu etmiş? Niçin sadece Onun bulunduğu yer bir mekân olmadığı halde sanki bir mekânmış gibi belirtilmiş, sadece Ondan bahsedilmesi acaba Onun senin armağanın[27] olmasından mı kaynaklanıyor? Evet, biz senin armağanında huzur buluyoruz, işte orada senin sevincini tadıyoruz. Bizim huzurumuz, bizim mekânımız. Sana olan aşkımız bizi oraya kaldırıyor, bizim aciz varlığımızı ölümün kapılarından oraya yükselten senin İyi Ruhun.[28] Biz huzuru senin yüce İradende buluyoruz. Bedense, kendi ağırlığı yüzünden, layık olduğu yere çekiliyor. Ağırlık sadece aşağıya bel vermez, kendine uygun yere yönelir. Ateş yukarı çıkar, taş aşağı iner. Bunlar kendilerine özgü ağırlıklarıyla hareket ederler ve kendilerine özgü yeri bulurlar. Suya dökülen yağ suyun üstüne çıkar, yağın üstüne dökülen su yağın altına çöker, yani kendilerine özgü ağırlıklarıyla hareket ederler, kendilerine özgü yeri bulurlar. Kendilerine özgü yeri bulamayanlar kıpırdanmaya

---

27 *Actus Apostolorum*, 8.20.

28 *Liber Psalmorum*, 9.13.

başlarlar; yerli yerine oturduklarında kıpırdanmaları biter. Benim ağırlığım, aşkım. Ben nereye taşınıyorsam aşkım beni oraya taşıyor. Senin armağanınla alev alıyoruz ve yukarıya yükseltiliyoruz, kora dönüyoruz ve yukarıya yükseltiliyoruz. Yürekteki basamakları çıkıyoruz ve yükseliş ilahileri söylüyoruz. Senin ateşinle, senin iyi ateşinle tutuşuyoruz, kora dönüyoruz ve yukarıya çıkıyoruz. Yukarıya çıkıyoruz, çünkü Kudüs'un[29] huzurunu yaşamaya gidiyoruz. Rabbin evine gidelim diyenlerin sesini işittikçe sevinç doluyor içime.[30] Bizi orada senin iyi iraden yerleştirecek yerimize, sonsuzca orada kalmaktan başka hiçbir şey istemeyelim diye.

10. BÖLÜM

Her şey senin armağanından kaynaklanır.

11. Orada öylece kalmak dışında başka hiçbir şey bilmeyen âlem ne mutlu bir âlem demek ki.[31] Ama bu âlem değişebilir nitelikli varlıkların üzerinde dalgalanan armağanınla yaratıldığı anda ve sen, "Işık olsun" dediğinde ve "Işık olduğunda," o çağrınla hareket edip zamanda hiç duralamadan hemen yukarı çıkmasaydı, başka bir durumda olurdu. Oysa bizim durumumuzda zamanın farklı anları söz konusu, çünkü önce karanlıktık, sonra ışık olduk. Kutsal Kitapta bu âlemin ışıkla aydınlanmadan önceki hali neyse ondan bahsedilmiş sadece ve ilkin akışkan ve karanlık bir haldeydi denmiş, böylece onu farklı bir hale dönüştüren neden vurgulanmak istenmiş, yani bu âlemin hiç sönmeyen ışığa dönerek ışık olduğu belirtilmiş. Anlayabilen anlasın ve

---

[29] Göksel Kent.

[30] *Liber Psalmorum*, 122.1.

[31] Göklerin göğü.

Tanrı'dan yardım dilesin. Bu konuda niye ben sıkıntı çekiyorum, benim bu dünyaya gelen her insanı aydınlatacak gücüm mü var?

11. BÖLÜM

Kutsal Üçlü'nün insandaki simgeleri.

12. Her Şeye Kadir Kutsal Üçlü'yü kim anlayabilir? Herkes Ondan bahsediyor, ama bakalım sahiden Ondan mı bahsediyor? Ondan bahsettiğinde, bahsettiği şeyin sahiden O olduğunu bilen ancak birkaç kişi vardır içimizde. İnsanlar tartışıyorlar, kavgalar ediyorlar, ama hiçkimse sakinleşmediği sürece o hayali göremez. İsterdim ki insanlar kendi ruhlarındaki üçlüye bakabilsinler.[32] Bu üçlü Kutsal Üçlü'den çok farklı tabii, ama demem o ki, insanlar zihinlerini çalıştırsalar, sorunu enine boyuna düşünüp Ondan ne kadar farklı olduklarının ayırdına varsalar. İnsandaki üçlü derken şunu kastediyorum: olmak, bilmek ve istemek. Çünkü ben varım, biliyorum ve istiyorum. Ben bilen ve isteyen bir varlığım; ben hem varolduğumu hem de istediğimi biliyorum ve hem varolmayı hem de bilmeyi istiyorum. O halde bu üçlü-

---

[32] Ruhun üç temel niteliği. Augustinus Tanrı'daki Üçlü'yü anlayabilmek için insanın kendisine bakmasını önerirken, Yaratılış Kitabındaki (1.26), "Tanrı, 'İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım,' dedi" ifadesinden yola çıkıyor. (Bkz. Augustine, *On the Trinity: Books* 8-15, ed. Gareth B. Matthews, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, s. x.) Augustinus'a göre bu üç niteliğe ilkönce kendi doğasında tanık oluyor ve bu niteliğin Üçlü Birlik olan Tanrı'dan geldiğini anlıyor. Çünkü Tanrı, Baba anlamında, ezeli ve ebedi Varlık olarak Tanrı'dır ve varolan her şeyin kaynağıdır; Tanrı, Oğul anlamında, bilgi olarak Tanrı'dır, bilen ve bilinen her şeyin kaynağıdır; Tanrı, Kutsal Ruh anlamında, sevgi olarak Tanrı'dır, kalbin ve ruhun bütün kıpırtılarının kaynağıdır. Tanrı'daki bu üçlü nitelik bizim anlayışımızın çok ötesinde gizemli bir şekilde birbirine harmanlanmıştır.

de tek bir yaşam, tek bir akıl ve tek bir varoluş sözkonusu ve bunların birbirinden ne denli ayrılamaz olduğunu ve bu denli ayrılamaz olduğu halde yine de her birinin birbirinden farklı olduğu anlayan anlasın. Şüphesiz herkes bunu kendisinde görebilir, bu yüzden insan önce kendine baksın, göreceğini görsün ve bana söylesin.[33] Ama bu üç işlev hakkında bir şeyler keşfedip de bana bir şeyler söyleyecek konuma geldiğinde, sakın bu işlevlerin hepsinin üstündeki o değişmez ilkeyi keşfettiğini de sanmasın,[34] yani değişmeden varolanı, değişmeden bileni ve değişmeden isteyeni keşfettiğini. Çünkü kim öyle kolay kolay anlayabilir, acaba bu üç işlev yüzünden mi Tanrı'da Üçlü Birlik vardır, yoksa bu üç bileşenin hepsi Kutsal Üçlü'nün her bir Kişiliğinde mi mevcut, başka deyişle her bir Kişilik bu üç işleve mi sahip; ya da her ikisi de doğru da, Tanrı gizemli bir şekilde, hem birlik hem de çokluk olarak mı var, sınırsız olmasına rağmen kendi özünde, kendisinin mi sınırı, bu yüzden mi kendiliğinden var, kendiliğinden biliyor ve kendi kendine yetiyor, uçsuz bucaksız yüce Birliğinden dolayı mı hiç değişmeksizin kendisiyle aynı kalıyor? Kim bu konuda herhangi bir şey söyleyebilir? Kim bu konuda öyle paldır küldür fikir beyan edebilir?

---

33 Augustinus insandaki bu üçlünün ayrılmazlığına, ama aralarındaki farklılığa işaret ederek Kutsal Üçlü'nün anlaşılabilmesine olanak tanıyor. Yine de ona göre, bu birlikteki üçü anlamak demek, Tanrı'nın Birliğindeki Üçü anlamakla eş değildir. Çünkü Bir, Tanrı'nın doğasının kelimelerle ifade edilemeyecek derecede gizemli çokluğudur. Augustinus bu gizemi daha sonraları kaleme aldığı *De Trinitate* adlı eserinde çözmeye çalışır.

34 Ruhun birbirinden ayrılamaz görünen, ama aralarında fark olan bu üç işlevdeki ortak noktayı yakalayan insan, bizlerin üstündeki o değişmez varlığı anladığını düşünmemeli. Çünkü Augustinus'a göre, Kutsal Üçlünün doğası gizemlidir.

12. BÖLÜM

Dünyanın yaratılışı Kilisenin biçimlenmesinin ön taslağıdır.

13. Ey inancım, itiraflarımı daha da derinleştir. Rabbin Tanrı'ya de ki: Ey Kutsal, Kutsal, Kutsal olan Rab Tanrım! Senin adınla vaftiz olduk, ey Baba, Oğul ve Kutsal Ruh; senin adınla vaftiz oluyoruz, ey Baba, Oğul ve Kutsal Ruh.[35] Tanrı, Oğlu İsa aracılığıyla bizlerin arasında da göğü ve yeri yarattı, yani hem ruhsal hem de maddi anlamda Kilisenin uzuvlarını. Dahası, bizim dünyamız da Hıristiyan öğretisiyle belli bir biçime kavuşmadan önce göze görünmüyordu ve düzenden yoksundu,[36] bizler de cehaletin karanlıklarıyla örtülüydük. Sen insanı günahından ötürü azarlayarak yola getirdin[37] ve senin yargıların uçurum gibi derindir.[38] Ne var ki senin Kutsal Ruhun suların üzerinde dalgalanıyordu, senin merhametin bizi o zavallı halimize terk etmedi ve dedi ki: Işık olsun; tövbe edin, çünkü göğün krallığı yakındır,[39] tövbe edin ki ışık olsun.[40] Allak bullaktı ruhlarımız içimizde, bu yüzden seni hatırladık ya Rab, Ürdün topraklarında,[41] senin kadar ulu ol-

---

35 *Evangelium secundum Matthaeum*, 28.19. Augustinus vaftiz olanların Kutsal Üçlü adıyla vaftiz olduklarını hatırlatıyor.

36 Augustinus dünyanın yaratılışını âlemin yaratılışına benzetiyor ve Yaratılış Kitabının ilk iki satırına gönderme yaparak yorumlarda bulunuyor. Ona göre, dünyanın azaları Kilisenin kendisidir.

37 *Liber Psalmorum*, 39.11.

38 *Liber Psalmorum*, 36.6.

39 *Evangelium secundum Matthaeum*, 3.2.

40 Hıristiyanlıkta vaftiz edilmek aydınlanmayla eştir.

41 Ürdün ya da Şeria nehrinin suladığı topraklardan söz ediliyor. Şeria nehri İsa'nın Yahya tarafından vaftiz edildiği nehirdir, bu yüzden Hıristiyanlıkta önemli bir hac merkezidir.

duğu halde bizim önümüzde eğilip küçülen şu dağlarda[42] ve karanlığımızın ne kadar nefretlik olduğunu anladık, sana döndük ve ışık oldu. Ve işte bak bir zamanlar karanlıktık, şimdi Rabbimizde ışık olduk.

13. BÖLÜM

İnsanın tekamülü; insan dünyada yaşarken mükemmelliyete eremez.

14. Ama ışığı gördüğümüzden değil, iman ettiğimizden ışık olduk, çünkü biz umut ederek kurtuluşa erdik;[43] ama bizim gördüğümüz o umut umudun kendisi değil.[44] Hâlâ derin sular derin suları çağırıyor, ama şimdi senin çağlayanlarının sesi de karışıyor seslerine.[45] Hâlâ, "Ben sizinle ruhani varlıklarla konuşuyormuşum gibi konuşamadım, bedensel varlıklarla konuşuyormuşum gibi konuşabildim," diyor Havari;[46] o bile henüz hidayete ermiş olarak görmüyor kendisini. Sadece önceki yaşamını arkasında bırakıp unutmuş ve önünde uzanan yaşama yoğunlaşmış.[47] Yükünün ağırlığı altında[48] inim inim inliyor, can katan Tanrı'ya susamış ruhu, gürül gürül akan derelere susamış geyikler misali. Şöyle soruyor: "Ne zaman sana geleceğim?" Göklerdeki evi-

---

42 Kutsal Kitapta İsa çok kez dağ olarak adlandırılır.

43 *Epistula II ad Corinthios*, 5.7.

44 *Epistula ad Romanos*, 8.24: "Çünkü bu umutla kurtulduk. Ama görülen umut umut değildir. Gördüğü şeyi kim umut eder? Oysa görmediğimize umut bağlarsak sabırla bekleyebiliriz."

45 *Liber Psalmorum*, 42.7.

46 Havari Paulus. *Epistula I ad Corinthios*, 3.1.

47 *Epistula ad Philippenses*, 3.12-13.

48 Bedeninin yükü altında.

ne kapanmak istiyor[49] ve aşağıdaki uçuruma[50] şu sözlerle sesleniyor: "Bu dünyaya ayak uydurmayın, zihninizi geliştirip tekamülünüzü tamamlayın."[51] Ve devam ediyor: "Zihinsel açıdan çocuk kalmayın, kötülük söz konusu olduğunda çocuk kalın ki,[52] zihniniz olgunlaşsın."[53] Ve devam ediyor: "Ah akılsız Galatyalılar, sizi kim büyüledi?"[54] Ama artık bu ses onun kendi sesi değil, senin sesin; çünkü sen Ruhunu yüce göklerden gönderdin, o da yüce göklere erdi ve senin armağanlarının kapaklarını açtı, açtı ki nehirler çağlayarak aksın ve senin Kentini sevince boğsun.[55] Çünkü Havarin artık Güvey'in dostu olarak o Kente girmeye can atıyor, ruhunun ilk hasadını kendi kendine toplamış,[56] ama hâlâ yüreğinin derinlerinden ah çekiyor, evlat edinilmeyi bekliyor, bedeninin kefaretinin ödenmesini bekliyor. O Kente girmeye can atıyor, çünkü Gelinin[57] bir mensubu kendisi; zaten Gelin adına o Kente girmek için yanıp tutuşuyor, çünkü Güvey'in dostu kendisi; Gelin adına yanıp tutuşuyor, kendi adına değil, çünkü senin çağlayanlarının sesiyle sesleniyor aşağıdaki uçuruma, kendi sesiyle değil. O Kente duyduğu büyük aşkla uçurumdakiler adına korku duyuyor, çünkü yılanın Havva'yı kurnazca aldatması gibi,[58] onların da akıllarının çeline-

---

49 *Epistula II ad Corinthios*, 5.2.

50 Dünya yaşamına tutkun olanlara.

51 *Epistula ad Romanos*, 12.2.

52 Çocuk masumiyetinizi koruyun.

53 *Epistula I ad Corinthios*, 14.20.

54 *Epistula ad Galatas*, 3.1.

55 *Liber Psalmorum*, 46.4.

56 Hıristiyanlığı kabul edince.

57 Kilisenin.

58 *Epistula I ad Corinthios*, 11.2.

bileceğini ve senin Biricik Oğlun, bizim Güveyimiz sayesinde[59] edindikleri masumiyetlerini yitirebileceklerini düşünüyor. Ne parlak bir ışık O öyle? Onu olduğu gibi görünce,[60] benim şu gözyaşlarım dinecek, gündüz gece ekmeğim olan şu gözyaşlarım, bana her gün şöyle soran gözyaşlarım: "Tanrın nerede?"[61]

14. BÖLÜM

İmanımızla ve umudumuzla güçleniyoruz.

15. Ben de soruyorum: "Tanrım neredesin?" İşte buradasın. Çünkü bayram sevinci yaşayanların coşkusuyla aşka gelip tövbe ederek çığlık çığlığa ruhumu dışıma taşırdığımda az da olsa seninle soluk alıp veriyorum. Ama ruhum hâlâ üzgün, çünkü gerisingeri kayıp gidiyor ve uçurum oluveriyor ya da hâlâ bir uçurum olduğunu hissediyor. İmanım, yani gece karanlığında ayaklarımın önüne tuttuğun imanım[62] ona şöyle diyor: Neden üzgünsün ey ruh, neden beni huzursuz ediyorsun? Tanrı'ya umut bağla,[63] ayaklarının önüne tutulan kandil Onun Sözüdür. Umut et ve azmet, imansızların anası olan şu gece geçene kadar, Rabbin gazabı dinene kadar. Onun oğulları olan bizler de bir zamanlar karanlıktaydık ve bu karanlıkların gölgelerini hâlâ sürüyüp götürüyoruz bedenimizle, işlediği günah sonucunda ölen bedenimizle, gün ağarınca ve gölgeler ortadan kalkıncaya kadar da böyle sü-

59 Mesih İsa.

60 *Evangelium secundum Ioannem*, 3.2.

61 *Liber Psalmorum*, 42.3. Augustinus bu satırlarda kendisinin henüz hidayete ermediğini de özellikle vurguluyor. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 205.

62 İman = kandil.

63 *Liber Psalmorum*, 42.5.

rüyüp götüreceğiz. Tanrı'ya umut bağla; sabah olunca kalkacağım ve onu temaşa edeceğim, her zaman ona tövbe edeceğim. Sabah olunca kalkacağım ve yüzümün aydınlandığını göreceğim Tanrım; sen Kutsal Ruhun sayesinde, ölü olan bedenlerimize de yeniden hayat vereceksin, çünkü O gönlümüzde oturmakta,[64] çünkü merhametin sayesinde ruhlarımızın karanlığının ve akışkanlığının üzerinde dalgalanmakta. Bu dünyadaki hac yolculuğumuzda bize verilen bir güvence O, ışık olmamızı sağladı bile.[65] Bu dünyada yaşarken bizler umudumuzla kurtuluşa erdik ve hem Işığın oğulları hem de Tanrı'nın oğulları olduk, bu yüzden bir zamanlar olduğumuz gibi ne gecenin oğullarıyız artık ne de karanlıkların. Bizler ve hâlâ karanlıkta olanlar arasındaki farkı sadece sen ayırt ediyorsun, insanoğlunun bilgisiyse bu konuda hâlâ tereddütte. Sen kalplerimizi deniyorsun ve hem gün ışığına sesleniyorsun hem de karanlık geceye. Senden başka kim bizi ayırt edebilir? Zaten sahip olduğumuz her şeyi senden almadık mı? Aynı kille yoğrulan kaplarız biz, kimimiz onurlu işlere yarıyoruz, kimimiz de rezil işlere.[66]

15. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.6): "Gökkubbe olsun, vd." Gökkubbenin anlamı, gökkubbenin üstündeki suların anlamı.[67]

16. Senden başka kim bizim için böyle bir gökkubbe yaratabilirdi,

---

64 *Epistula ad Romanos*, 8.11.

65 Artık karanlıkların değil, ışığın çocuğu olduğunu özellikle belirtiyor.

66 *Epistula ad Romanos*, 9.21.

67 *Liber Genesis*, 1.6: "Tanrı dedi ki: 'Suların ortasında bir gökkubbe olsun ve suları sulardan ayırsın.' "

yani şu Kutsal Kitabının bizim üzerimizdeki yetkesini? Çünkü bize dendi ki, gökyüzü bir kitap tomarı gibi dürülecek;[68] şimdiyse bir deri gibi gerilmiş üzerimize. Kutsal Kitabın yazarları ölümlüydü, sen onlar aracılığıyla bu Kitabı bahşettin bize; yazarlar ölümü tattıklarında Kitabın daha da büyük yetke kazandı. Sen biliyorsun, ya Rab, çok iyi biliyorsun, işledikleri günah yüzünden ölümlü olunca insanlar, nasıl da deriler giydiler üzerlerine.[69] Bu yüzden Kitabını kalkan yapıp bir deri gibi yaydın,[70] yani ölümlü elçilerine yazdırdığın ahenkli sözlerini[71] serdin üzerimize. O insanlar öldü ve onların ölümüyle birlikte senin sözlerinden oluşan bu sağlam kalkan bize teslim edildi ve göğe yükselip aşağıda ne kadar yaratık varsa hepsinin üzerine serildi. O yazarlar yaşarken bu kalkan göklere çıkıp böyle serilmemişti. Sen henüz göğü sermemiştin böyle bir deri gibi, dünyanın dört bir yanına henüz yaymamıştın, onların ancak öldüklerinde kazandıkları ünü.

17. Ellerinle ince ince dokuduğun gökleri görmemizi sağla, ya Rab, gökkubbene örttüğün şu bulutu kaldır gözlerimizin önünden. Orada yazılı işte, küçük çocuklara[72] bahşettiğin hikmet. Hidayete erdir Tanrım, sana bebeklerin, henüz memedekilerin dilinden dökülen duaları. Başka bir Kitap daha tanımadım ben kibri böylesine kıran; daha güçlü bir silah görmedim, sana teslim olmayı reddedip işledikleri günahlara bahane uyduran düşmanı ve sana karşı direneni böylesine bozguna uğratan. Hiç rastlamadım, ya Rab, bu kadar arı bir belagate başka ki-

---

68 *Revelatio*, 6.14.

69 *Liber Psalmorum*, 103.2. Âdem ve Havva yasak meyveyi yediklerinde teni giydiler, yani ölümlü varlıklar oldular.

70 Deriden, sağlam bir çadır gibi.

71 Kavgaya fırsat tanımayacak nitelikteki.

72 Yüreği saf ve temiz olanlara.

taplarda hiç rastlamadım, beni tövbe ettiren, boynumu aşağı eğip senin yularına geçiren ve bütün irademle beni sana tapmaya davet eden. Bu belagati anlamamı sağla, ey İyi Baba, ben sana teslim olmuşum, n'olur, bahşet bunu bana, mademki yarattın bu sağlam kalkanı sana teslim olanlara.[73]

18. Başka sular da var, inanıyorum, şu gökkkubenin üstünde, ölümsüz ve dünyevi fesatlardan uzak. Senin adını yüceltsinler, şükretsinler sana, meleklerinden oluşan göklerin üstündeki halkın; çünkü onların bu kalkana bakmaları gerekmez, senin Sözünü öğrenmek için okumalarına. Her daim görüyorlar çünkü senin suretini ve zamana yazılı heceler olmadan da okuyorlar orada, senin ezeli ebedi iradenle verdiğin kararı. Okuyorlar, seçip ayırt ediyorlar ve seviyorlar; hiç durmadan okuyorlar ve okudukları asla geçip gitmiyor; çünkü seçip ayırdına vararak ve severek okudukları senin hiç değişmeyen kararın. Onların Kitabı hiç kapanmayacak, onların Kitap tomarı hiç dürülmeyecek, çünkü sensin onların okuduğu Kitap ve sen ezeli ve ebedi olansın, çünkü bizim üstümüzdeki gökkubbeye onları sen yerleştirdin ve bu gökkubbeyi aşağılarındaki halkların zayıflıklarının üstüne kurup sağlamlaştırdın, oradan baksınlar ve öğrensinler diye senin merhametini, zamanı yaratan seni zamana bildiren merhametini. Çünkü senin merhametin göklerdedir, ya Rab, Hakikatin bulutlara ulaşır.[74] Bulutlar geçip gider, ama gök kalır. Senin sözünü vaaz edenler bu yaşamdan diğerine geçip giderler, ama senin Kutsal Kitabın dünyanın sonuna kadar halkların üstüne serilecek. Hatta gök ve yer bile son bulsa, se-

---

[73] Augustinus hem iman ederek hem de anlayarak kurtuluşa ermek istediğini belirtiyor.

[74] *Liber Psalmorum*, 36.5.

nin sözlerin hiç son bulmayacak; çünkü deriler dürülecek,[75] üzerine serilen ot[76] canlılığını yitirecek, ama senin Sözün ebediyen varolacak; şimdi Onu karanlık bulutların arkasından, göğün aynasından görüyoruz, olduğu gibi görünmese de bize henüz. Çünkü biz de Oğlun tarafından seçildik, ama bundan böyle ne olacağımız henüz bize bildirilmedi.[77] Bedenimizin kafesinden şöyle bir baktı[78] ve tatlı sözlerle okşadı gönlümüzü, ateşini de saldı içimize; şimdi mis kokusunun peşine takılmış gidiyoruz işte. Ama O bize görününce, biz de Onun gibi olacağız, çünkü Onu olduğu gibi göreceğiz; Onu olduğu gibi görmek bize nasip olacak ya Rab, ama bizim için henüz vakit erken.

16. BÖLÜM

Sadece Tanrı mutlak anlamda kendisini olduğu gibi bilir.

19. Seni mutlak anlamda olduğun gibi bilmek sadece sana özgüdür; sen hiç değişmeden varolansın, sen hiç değişmeden bilensin ve sen hiç değişmeden irade buyuransın. Senin özün bilir ve hiç değişmeden irade buyurur; senin ilmin var ve hiç değişmeden irade buyurur, senin iraden var ve hiç değişmeden bilir. Senin katında, değişmeyen ışığınla aydınlanan değişebilir bir varlığın ışığı, ışığın kendisini bilmesi gibi bilmesi adil olmaz.[79] İşte bu yüzden ruhum senin huzu-

---

75 Kutsal Kitabın cildi.

76 Ölümlü şeyler.

77 *Epistula I Ioannis*, 3.2.

78 *Canticum Canticorum*, 2.9.

79 İnsanın Tanrı'yı bilmesi ile Tanrı'nın kendisini bilmesi birbirinden çok farklıdır. Işığın kendisini bilmesi ile o ışık sayesinde aydınlanan insanın ışığı bilmesi apayrı şeylerdir.

runda suya hasret bir toprak,[80] çünkü kendisini aydınlatacak gücü olmadığı gibi, kendi kendisini de doyuramıyor. Çünkü nasıl ki yaşamın pınarı sende, aynı şekilde ancak senin ışığında göreceğiz ışığı.[81]

17. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.9): "Sular toplansın, vd." Denizin anlamı, kuru sıfatının anlamı. "Toprak çoğaltsın, vd." ile başlayan satırın (1.11) yorumlanması.[82]

20. Kim bu acı suları toplayıp bir toplum haline getirdi?[83] Çünkü hepsinin amacı aynı, yani şu dünyadaki geçici mutluluk; bu amaç uğruna yapmadıkları kalmıyor, bin türlü dertle bir oraya bir buraya dalgalanıp duruyorlar. Senden başka kim diyebilir, ya Rab, "Sular biraraya toplansın ve sana susamış kuru toprak görünsün" diye? Çünkü denizin sahibi sensin, onu sen yarattın ve ellerinle biçimledin şu kuru toprağı. Bu deniz derken suların bir araya toplanışını kastediyorum, insanın birbiriyle çatışan iradelerini değil. Çünkü sen insan ruhunun sapkın arzularına bile gem vurursun, sınırlarının dışına taşan sulara bir set çekersin, dalgaları üzerlerinde kırılsın diye. Böylece bir deniz

---

80 *Liber Psalmorum*, 143.6.

81 İlki varolmamızı, ikincisi ise görmemizi sağlıyor.

82 *Liber Genesis*, 1.9: "Tanrı dedi ki: 'Göğün altındaki sular biraraya toplansın ve kuru toprak görünsün.' Ve öyle oldu." *Liber Genesis*, 1.11: "Ve Tanrı şöyle dedi: 'Toprak yemyeşil otlar versin, filizlensin; her biri kendi cinsine göre meyve veren ağaçlar yetiştirsin ve onların kendinde bulunan tohumları atılsın toprağın üstüne.' Ve öyle oldu."

83 İnsanlığın tuzlu ve dolayısıyla dil yakan acı denizini ya da tam anlamıyla yaşamını. Augustinus dünya halkı ile Tanrı devletinin halkını kıyaslıyor. Bkz. Augustinus, *De Civitate Dei*, 19.5.

haline getirirsin onları, her şeyin üstündeki yetkenle kurduğun düzen uyarınca.[84]

21. Ama sana susamış ruhlar da var, farklı bir amaç için acı suların toplandığı denizden ayırmayı uygun gördüğün ruhlar. Toprak kendi meyvesini versin diye,[85] o esrarlı ve bal tatlısı pınarından suluyorsun bu ruhları. Toprak kendi meyvesini verirken ruhlarımız da, senin buyruğunla, Rab Tanrı'larının buyruğuyla, kendi türüne göre hemcinslerinin yardımına koşup maddi sıkıntılarını gideriyorlar, ne de olsa benzer tohumlar var her birinin özünde. Aciz varlıklar olduğumuzun farkındayız, bu yüzden acıyıp muhtaç durumdakilerin yardımına koşma gereğini hissediyoruz, çünkü aynı şekilde muhtaç durumda kalırsak bize de yardım edilsin istiyoruz. Öyle filizlenen bir bitki gibi kolaylıkla halletmiyoruz bu işleri, meyveler veren bir ağaç gibi var gücümüzle koruma altına alıp yardımcı oluyoruz, yani haksızlığa uğramış bir insanı güçlünün elinden kurtararak ve adil yargının bize verdiği büyük güçle kanatlarımız altına alıp ona bir sığınak sağlayarak iyilik yapıyoruz.[86]

18. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.14): "Işıklar olsun, vd." Gündüz ile geceyi birbirinden ayıran ışıkların anlamı.[87]

22. Ya Rab, sen hem yaratırsın, hem de neşe ve dirayet verirsin,

---

84 Her şeyi yöneten öngörün sayesinde.

85 *Liber Genesis*, 1.12.

86 Meyve veren verimli toprak ve bir Hıristiyanın komşusuna duyduğu sevginin ahlaksal bereketi arasında bir benzerlik kuruluyor.

87 *Liber Genesis*, 1.14: "Tanrı dedi ki: 'Gökkubbede ışıklar olsun ve gündüzü geceden ayırsın; mevsimleri, günleri ve yılları belirtecek birer işaret olsun.' Ve öyle oldu."

öyleyse doğsun, yalvarırım sana, n'olur doğsun doğruluk o topraktan, adalet gökyüzünden baksın aşağıya[88] ve gökkubbede ışıklar olsun.[89] Ekmeğimizi birlikte bölelim aç olanla, evimizi açalım başını sokacak evi olmayana, çıplak olanı giydirelim ve aynı tohumdan doğduğumuz ev halkımızı hor görmeyelim.[90] Toprakta yetişen meyvelere bak, iyilik işte bu; kısa sureli ışığımız pırıltılar saçsın, sevaplarımızın verdiği küçücük meyveleri temaşanın verdiği büyük sevinçlere dönüştürüp Yaşamın Sözünü yakalayalım ve Kutsal Kitabının gökkubbesine kattığın yıldızlar gibi görünelim biz de bu dünyada. Çünkü Kitabında bizimle konuşmanın amacı, gece ile gündüzü ayırt eder gibi zihinsel olarak bilebildiklerimiz ile bedensel duyularımızla algılayabildiklerimiz arasındaki farkı ayırt etmemizi sağlamak ya da kendisini ruhani âleme adamış ruhlar ile duyuların maddi dünyasına adamış ruhlar arasındaki uçurumları görmemizi sağlamak. Öyleyse ışık ile karanlığı birbirinden ayırdığın ve daha önce de gökkubbenin yaratıldığı yargının o gizli mekânında yalnız değilsin, senin ruhani halkın da o gökkubbeye yerleşmiş, ayrıcalıklı bir konum edinmişler ve bütün yerküreye yayılan inayetinle dünyaya ışık saçıyorlar ve gece ile günü birbirinden ayırıp zamanı gösteriyorlar,[91] bu yüzden eski zamanlar geçip gidiyor, ardından bak yenileri yaratılıyor, bu yüzden bizim kurtuluşumuz sandığımızdan daha yakın ve bu yüzden gece uzaklaşıp gidince gün yaklaşıyor,[92] bu yüzden cömertliğinle kendi yılını taçlandırıyorsun, çünkü işçilerini senin hasadına yolluyor ve insanların ter döküp ektiklerini toplatıyor-

---

[88] *Liber Psalmorum*, 85.11.

[89] *Liber Genesis*, 1.14.

[90] *Liber Isaiae*, 58.7-8.

[91] *Liber Genesis*, 1.14.

[92] *Epistula ad Romanos*, 13.11-12.

sun ve yeni tarlalara gönderip yeniden ektiriyorsun ki, bunların hasadı da dünyanın sonu geldiğinde toplansın. Bu şekilde senden aman dileyen insanların dualarını kabul ediyor ve onların sevap işleyerek geçirdikleri yıllarını kutsuyorsun, ama sen hep aynısın ve senin yılların hiç tükenmiyor,[93] sen o yıllarda geçip giden yıllara bir ambar hazırlıyorsun. Senin ezeli ve ebedi kararın uyarınca, mevsimi geldiğinde de göksel iyilikler dağıtıyorsun yeryüzüne.

23. Kimine Kutsal Ruh tarafından bilgece konuşma yetisi veriliyor, güçlü ışığını andırıyor bu yeti, senin duru hakikatinin ışığından sevinç duyanlar için şafak vakti doğan güneş gibi; kimine yine Kutsal Ruh tarafından bilgili konuşma yetisi veriliyor, öbüründen biraz daha az ışığı. Kimine iman bahşediliyor, kimine şifa sunma yetisi, kimine mucizeler yaratma yetisi, kimine peygamberlik yetisi, kimine halis ruhları ayırt etme yetisi, kimine de farklı dilleri konuşabilme yetisi ve bütün bu yetiler birer yıldız sanki. Ama hepsi tek ve aynı olan Ruh'un eseri, iradesine göre teker teker her insana uygun bulduğu armağanları bölüştüren ve bu yıldızların insanlığın hayrına açıkça görünmesini sağlayan Ruh'un. Ama ay gibi zamanla değişen bütün kutsallıkları içeren[94] bilgili konuşma ve yukarıda birer yıldızmış gibi sırasıyla kaydettiğim öteki yetilerin bilgileri, demin sözünü ettiğim günü aydınlatan bilgeliğin duru ışığından farklıdır ve aslında bunlar geceye aittir. Yine de senin en sağduyulu kullarından olan o Havarinin, ruhani insanlar olarak değil de, maddiyata bağlı insanlar olarak hitap ettiğini söylediği insanlar için gerekli yetilerdir. O ancak mükemmel insanlar arasındayken

---

93 *Liber Psalmorum*, 102.27.

94 Eski Ahit'te önemli olan kimi kutsallıkların yerini Yeni Ahit'te başka kutsallıklar almıştır; örneğin Eski Ahit'te sünnet kutsal sayılırken Yeni Ahit'te vaftiz kutsal sayılmıştır.

bilgece konuşuyor. Sıradan insan henüz İsa'nın kucağında bir bebektir ve daha sütten kesilmemiştir, katı gıdalarla beslenecek derecede güçlenene ve güneşle karşılaşacak derecede keskin bir görüşe sahip olana kadar da böyle kalacaktır, ama sanmasın ki onun gecesi tümüyle ışıktan yoksundur, ayın ve yıldızların ışığından kam almaya baksın yeter. İşte bu konuları o Kitabında, yani senin Gökkubbende, bütün bilgeliğinle bizimle konuştun Tanrımız, her şeyi temaşa ederek hayran olalım ve birbirinden ayırt edebilelim diye, üstelik bizler hâlâ işaretlere, mevsimlere, günlere ve yıllara yazgılı olduğumuz halde.[95]

19. BÖLÜM

"Işıklar olsun, vd" ile başlayan satırı yorumlamaya devam ediyor.

24. Ama "ilkin yıkanın, paklanın, garazı atın ruhlarınızdan, benim de gözlerimin önünden, atın ki kuru toprak görünsün. Sevap işlemeyi öğrenin, yetimin hakkını koruyun ve dul hakkı yedirmeyin ki, toprak otlanacak ot, meyve taşan ağaçlar versin ve gelin hep birlikte konuşalım,"[96] diyor Rab, gökkubbede ışıklar olsun ve yeryüzünü aydınlatabilsinler diye. Zengin adam sorar Bilge Öğretmenine,[97] ebedi bir yaşamı hak etmek için ne yapması gerektiğini. Adam Öğretmeninin sıradan bir insan olduğunu sanıyordu, daha ötesini düşünemiyordu –oysa Öğretmeni Tanrı'ydı, dolayısıyla bilgeydi–neyse, Bilge Öğretmen ona der ki: 'Böyle bir yaşama katılmak istiyorsan emirleri muntazaman ye-

---

[95] Henüz bu dünya yaşamını paylaşan, zamana yazgılı varlıklar olduğumuz halde.

[96] *Liber Isaiae*, 1.16-18.

[97] İsa'ya. Bkz. *Evangelium secundum Matthaeum*, 19.16-22.

rine getir, kendini kötülüklerin acı tadından uzak tut, can alma, zina işleme, çalma, yalancı tanıklık etme ki, kuru toprak görünsün ve hem annenin hem babanın hayır duasını al, hem de komşunun sevgisini kazan.' Bunun üzerine adam, 'Ama ben bu dediklerinin hepsini yaptım. Mademki toprağım bereketli, bunca diken de neyin nesi?' 'Git hadi,' der Öğretmen, 'git de şu hırsının dikenli çalılıklarını yol önce, sat neyin var neyin yoksa, göklerde bir hazine kazanmak için fakire ver, ver ki meyvelerle donan; Rabbin yolundan git, mükemmel olmak istiyorsan eğer, bilgeliğiyle konuştuğu insanların arasına katıl, çünkü O bilir kimin güne, kimin geceye ait olduğunu, sen de bir gün bileceksin bunu. Çünkü senin ışıkların gökkubbede yaratılıyor, ama senin kalbin orada olmadıkça bunun olması mümkün değil; bunun olması mümkün değil, Bilge Öğretmeninden işittiğin gibi senin hazinen orada olmadıkça.'[98] Ama kıraç toprak[99] çok üzüldü ve dikenler boğdu Öğretmenin sözünü.[100]

25. Size gelince, ey seçkin soy, dünyanın en zayıfları; Rabbin yoluna girebilmek için her şeyden vazgeçenler, gidin Onun peşinden, utandırın şu güçlüleri, gidin Onun peşinden, ey ışıklı ayaklar, yakın kandillerinizi o gökkubbede, yakın ki gökler anlatsın Onun yüceliğini; henüz melek olmamışlarsa da o mükemmel ruhların ışığını ayırın, umutlarını yitirmemiş olsalar da henüz daha çocuk olan o ruhların karanlığından. Yakın kandillerinizi bütün yeryüzüne, güneş ışığıyla parlayan gün söylesin bilgeliğin sözünü güne, ay ışığıyla parıldayan geceyse bildirsin ilmin sözünü geceye. Ay ve yıldızlar geceleyin parlar, gece de onları karartmaz, çünkü gecenin ışıyabileceği kadar ışığı ona

---

98 *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.21.

99 Zengin adam.

100 Tanrı Sözünü. *Evangelium secundum Matthaeum*, 6.21.

bunlar sunar. Tanrı, "Gökkubbede ışıklar olsun" dediğinde[101] sanki gökten bir ses duyuldu, sanırsın şiddetli bir fırtına koptu; çatallı diller belirdi aniden birer ateş misali ve her birinin üzerine indi;[102] işte gökkubbede Yaşamın Sözünü taşıyan ışıklar böyle oluştu.[103] Haydi öyleyse koşun, dağılın dört bir yana, ey kutsal ateşler, güzelliğin ışıkları. Çünkü siz dünyanın ışıklarısınız, kile altında değilsiniz.[104] Siz yükseldiniz, çünkü Ona kenetlendiniz, O da sizi yükseltti. Haydi koşun, dağılın, bütün halklara tanıtın kendinizi.

20. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.20): "Sular dolup taşsın, vd." Kıvrıla kıvrıla giden canlıların anlamı; kuşların anlamı.[105]

26. Deniz de gebe kalsın ve senin eserlerini doğursun; sular kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklarla dolup taşsın.[106] Çünkü sizler değerli olanı değersiz olandan ayırt etmekle Tanrı'nın sözcüleri oldunuz;[107]

---

101 *Liber Genesis*, 1.14.

102 *Actus Apostolorum*, 2.2-3.

103 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.14-15.

104 *Evangelium secundum Matthaeum*, 5.14-15: "Kimse kandil yakıp kilenin altına koymaz; kandilliğe koyar ve bu kandil evdekilerin hepsine ışık sağlar."

105 Augustinus Yaratılışın beşinci gününden söz ediyor ve bu günle ilgili yorumlamalarda bulunuyor. *Liber Genesis*, 1.20: "Tanrı dedi ki: 'Sular kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklarla dolup taşsın, yeryüzünün üstünde, gökkubbenin altında kuşlar uçuşsun.' " İsa'nın sözlerinde bu ateşler dünyanın ışıklarıdır ve görülmeyecek bir yere konmamıştır.

106 *Liber Genesis*, 1.20.

107 *Liber Ieremiae*, 15.19.

Tanrı sizin aracılığınızla ne diyor bakın: 'Sular, toprağın besleyeceği canlı yaratıklar doğurmasın sadece, kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklar da doğursun, yeryüzünün üstünde uçuşan kanatlı yaratıklar da.' Senin azizlerinin yaptığı işler sayesinde, ey Tanrı, senin gizemlerin dünyanın ayartıcı dalgalarının ortasından süzüldü kıvrıla kıvrıla, senin adınla vaftiz olup yıkansınlar diye yeryüzünde yaşayan halklar. Dahası koskoca ve mucizevi canlılar da meydana geldi,[108] koskoca deniz canavarları gibi.[109] Çünkü senin habercilerinin sözleri Kitabının gökkubbesi altında bütün yeryüzünde uçuştu, çünkü bu Kitaptan habercilerin sorumlu kılındı, onlar da bu Kitabın yetkesi altında gittikleri her yere kanatlanarak gitti. Seslerini duyurmadıkları ne bir dil kaldı, ne de bir vaaz; onların sedalarıyla çınladı yeryüzünün dört bir yanı, sözleri yankılandı ta dünyanın en son sınırında. Çünkü sen, ya Rab, onların sözlerini kutsadın ve bu sözleri çoğalttın.

27. Yanlış mı konuşuyorum, gökkubbeye ait gerçeklerin apaçık bilgisini dalgalı denizde[110] ve gökkubbenin altında gerçekleşen maddi işlerle mi karıştırıyorum, bunları birbirinden ayırt edemiyor muyum? Hayır, çünkü bilgisi tözsel ve tanımlanmış gerçeklikler var, soyların tekamülüyle çoğalmaz bu bilgiler, örneğin bilgeliğin ve bilimin ışıkları böyledir.[111] Bu gerçeklikler değişmez, sadece maddi âlemde cisim halini alırken artar ve çeşitlenir; senin lütfun sayesinde, ey Tanrı, bir şey başka bir şeyi doğurarak çoğalır. Çünkü sen duyularımızın zayıflığını öyle iyi telafi ediyorsun ki, zihnimizle herhangi bir şeyin bilgisine erdiğimizde cisimlerin hareketlerinden anlamlar çıkarıp bu bilgiyi çok

108 Balinalar.

109 *Liber Genesis*, 1.21: "Aynı zamanda Tanrı devasa canlılar yarattı..."

110 Dünyada.

111 İncil'de verilen Tanrı'nın bilgisi.

değişik şekillerde simgeleştirebiliyor ve ifade edebiliyoruz. Evet, sular bu cisimleri doğurdu, ama senin Sözün sayesinde. Bu cisimler senin ezeli ve ebedi hakikatine gözlerini yuman halkların ihtiyaçlarını karşılamaları için doğdular, tabii senin Müjden sayesinde. Evet, bu cisimler sulardan doğdu, ama onların acı hastalığı senin Sözün sayesinde bu cisimlerin doğmasına neden oldu.[112]

28. Her şey güzel, çünkü onları sen yarattın, ama her şeyi yaratan sen tarif edilemeyecek kadar güzelsin. Âdem senden uzaklaşıp da düşmemiş olsaydı, onun dölünden şu tuzlu deniz suyu akmamış olacaktı, şu insan soyu, yani şu derin meraklılık, şu fırtınalarla kabaran deniz,[113] şu durduğu yerde duramayan akış. Hiç gerek kalmayacaktı, havarilerinin onca suyun ortasında hem maddi hem manevi işler yapacağım diye uğraşmasına, gerek kalmayacaktı gizemli işlere, sözlere. İşte kıvrıla kıvrıla giden yaratıklardan, kanatlı yaratıklardan benim anladığım bunlar.[114] Çünkü insanoğlu bir kere Hıristiyan öğretisiyle donandıktan, sırlara erdikten ve maddi kutsallıklara bağımlı hale geldikten sonra, manevi âleminde ruhunu başka bir seviyede yaşayacak hale getirmedikçe, sırlı ayinlerin ötesindeki sözlere ermedikçe ve mükemmel-

---

112 Gözümüzle gördüğümüz cisimler insanlığın aciz ve günahkâr doğasının ihtiyacını karşılamak üzere doğdu. Çünkü günahkâr halk birtakım belirtilere muhtaçtır, ama Tanrı'nın ezeli ve ebedi Hakikatini idrak eden insanlar bu cisimlerin ötesini görür.

113 Boş ve değersiz bilgilerle şişinen kibirli insanlar.

114 Augustinus'a göre, Tanrı'nın ezeli ve ebedi Hakikatinden uzaklaşan, günahkâr doğaya sahip olan insanoğlu kıvrıla kıvrıla giden yaratıkların ya da uçan yaratıkların belirtilerine muhtaç varlıklar haline dönüşmüştür. Kilisenin görevi, Hıristiyanlar için bedeni, ruhani seviyeye getirmelerine imkân sağlamaktır.

leşmeye yoğunlaşmadıkça daha fazla ilerleyemez.[115]

21. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.24): "Yeryüzü canlı yaratıklar doğursun, vd."[116]

29. Bu yüzden senin Sözün sayesinde sadece derin deniz değil, o acı sulardan ayrılan toprak da[117] hem sürünen hem de uçan yaratıklar doğurdu, bir de canlı bir ruh.[118] Çünkü bu ruhun günahkârlar için elzem olan, yani sularla kaplı olduğu zamanlarda olduğu gibi vaftize ihtiyacı yoktu. Bizimse senin tayin ettiğin şekilde vaftiz olmadıkça Göğün Krallığına başka türlü girecek kapımız yok.[119] Oysa bu ruh iman etmesini sağlayacak öyle mucizeler falan hiç beklemiyor; bir takım be-

---

115 Hıristiyan olmanın en önemli sırlarından vaftiz, ekmek ve şarap ayini (Aşai Rabbani ayini, kudas: Hz. Isa'nın havarileriyle birlikte yediği son yemeği anmak için Hristiyanların kilisede ekmek ve şarabı kutsayarak yaptıkları tören, liturya) olmaksızın tamamlanmış sayılmaz.

116 *Liber Genesis*, 1.24: "Tanrı dedi ki: 'Yeryüzü çeşit çeşit canlı yaratık doğursun, büyükbaş hayvanlar, sürüngenler, karada yaşayan çeşit çeşit vahşi hayvanlar.' Öyle oldu." Bu metindeki sürüngen hayvanlardan fare, böcek gibi hayvanlar da anlaşılır.

117 Kilise.

118 İnsan. *Liber Genesis*, 2.7: "Rab Tanrı Âdem'i topraktan yarattı ve burun deliklerine yaşam soluğunu üfledi. Ve Âdem yaşayan varlık oldu." İnsanın topraktan yaratılması hem bedene hem de ruha sahip olmasıyla ilgilidir.

119 İnsan günah işledikten sonra ruhunun kurtuluşu için vaftizle arınmaya muhtaç oldu. Ama vaftiz olduktan sonra artık onun iman etmesi için belirtilere ve mucizelere ihtiyacı kalmaz.

lirtiler, harikalar görmedikçe inanmamazlık etmiyor.[120] Çünkü artık yeryüzü iman ederek, iman etmediği için suları acılaşan denizden ayrıldı. Diller inanmayanlara bir işarettir, inananlara değil.[121] Bu yüzden suların üzerine yerleştirdiğin karanın, Sözün uyarınca suların yarattığı türde kanatlı yaratıklara artık ihtiyacı kalmamıştı. Gönder elçilerini, Sözünü iletsinler dünyaya. Çünkü biz ancak onların yarattığı eserler hakkında konuşabiliyoruz, ama onların bu eserleri yaratmasına sebep olan sensin ve onlar bu yüzden yaşayan bir ruhu dünyaya getirebiliyorlar. Evet, bu ruhu doğuran topraktır, çünkü toprak bu ruhun doğumuna neden oldu, tıpkı suların kıvrıla kıvrıla giden canlı yaratıklar ve gökkubbenin altında uçuşan yaratıkların doğumuna neden olması gibi.[122] Ama artık toprağın bunlara ihtiyacı yok, her ne kadar denizden çıkan Balığı, inananların gözü önünde hazırladığın sofrada yiyorsa da.[123] Zaten bu Balık kuru toprağı beslesin diye denizden çıkarıldı.

---

120 *Evangelium secundum Ioannem*, 4.47-48: "Adam İsa'nın Yahudiye'den Celile'ye geldiğini işitince yanına gitti, evine gelip ölmek üzere olan oğlunu iyileştirmesi için Ona yalvardı. İsa adama, 'Sizler belirtiler ve harikalar görmedikçe iman etmeyeceksiniz,' dedi.

121 Yabancı dillerde konuşma yetisi inanmayanları ikna etmek için verilir, inananlara değil. Augustinus yaratılışın beşinci ve altıncı günü arasındaki farkı anlatırken, toprağın sudan ayrılmasıyla birlikte, suların imansız insanlarla konuşsun diye doğurduğu kanatlı yaratıklara ihtiyaç kalmadığını belirtiyor. Bunun yerine, Tanrı Sözü habercileri vasıtasıyla kuru toprağa hitap etmektedir, bu topraktan canlı varlığın doğumuna neden olarak. Bkz. Carl G. Vaught, *a.g.e.*, s. 214.

122 Toprak canlı varlığı doğurmuştur, çünkü Tanrı'nın habercilerinin manevi yaratımını gerçekleştirebilmesi için maddi bir nedene ihtiyaç vardır.

123 Toprak sulardan ayrıldıktan sonra denizin doğurduklarına ihtiyaç kalmamıştır. Ama hâlâ denizden çıkan balıkla (İsa) beslenmeye muhtaçtır. Bu balık Tanrı tarafından inananların gözü önünde kurulan sofraya konmuş-

Kuşlar da denizlerin ürünleriydi, ama onlar da toprak da çoğaldı. Çünkü insanların inançsız olması Müjdeyi yayanların ilkin vaaz vermelerini gerekli kıldı, ama öğretikleriyle ve işledikleri sevaplarla insanlarda imanı körüklediler ve günden güne çoğalttılar. Buna karşın canlı ruhun kökeni topraktaydı ve sadece vaftiz olanların hayrınaydı, O bu insanları dünyevi sevgilerden uzak tutacaktı ki, onların ruhları senin için yaşasın, yoksa dünyevi hazlarla, ah o öldürücü hazlarla yaşarken hepsi birer ölüydü; çünkü saf yüreklere can katan haz sensin.

30. O halde izin ver, elçilerin dünyada işlerini görsün, ama öyle inançsızlığın sularında gördükleri gibi değil, yani seni mucizelerle, gizli ayinlerle ve gizemli dualarla tanıtarak ya da vaaz ederek değil. Bunlar ancak cehaletin, yani gizli simgelerin yarattığı korkudan doğan hayretin anasının dikkatini çekebilir. Seni unutan, senin suretinden saklanan ve uçurum halini alan Âdem oğulları ancak bu kapılardan iman yoluna girebilir. Artık izin ver, ver ki elçilerin, girdaplarla engin sulardan ayrılan kuru toprakta işlerini görür gibi görsünler. Sürdürdükleri yaşamlarıyla imanlı insanlara örnek olsunlar ve onları kendileri gibi yaşamaya davet etsinler. Çünkü bu şekilde insanlar onları sadece işitmekle kalmaz, onların yaptıklarını yapmak için işitirler. Tanrı'yı arayın, ruhunuz yaşayacak,[124] öyle ki toprağınız canlı ruh doğuracak; bu dünyaya kapılmayın, kendinizi ondan sakının. Ondan uzak durulursa, ruh yaşar, ona heveslenirse ölür. Kibirden, o vahşi ilkellikten

---

tur (başka deyişle artık belirtiler ya da mucizelere gerek yoktur, çünkü Tanrı'nın Sözü somut olarak, ete kemiğe bürünerek insanlara görünür kılınmıştır.) Yunanca balık anlamına gelen ιχθυζ (*ikhtus*) kelimesini oluşturan harflerden bir anagram oluşmuştur: "Ιησουζ Χριστο[illegible], ●εου Υιοζ, Σωτηρ" (Mesih İsa, Tanrı'nın Oğlu, Kurtarıcı).

[124] *Liber Psalmorum*, 69.32.

uzak durun, şehvetin uyuşturucu hazzından uzak durun, adına bilgi denen sahtelikten uzak durun, uzak durun ki vahşi hayvanlar uysallaşsın, davarlar boyunduruğa vurulsun, sürüngenler zararsız hale getirilsin. Çünkü bu yaratıklar ruhun dürtülerinin göstergeleridir. Ama kibrin kendini beğenmişliği, şehvetin hazzı ve meraklılığın zehri ölü bir ruhun dürtüleridir, çünkü ruhun ölümü bütün dürtülerin sona ermesi anlamına gelmez, ruh Yaşam Pınarından ayrıldıkça ölür; dünyanın gelip geçiciliğiyle sürüklenip gider ve kendini tamamen ona teslim eder.

31. Oysa senin Sözün, ey Tanrı, ezeli ve ebedi yaşamın kaynağıdır ve bu kaynak hiç tükenmez. İşte bu yüzden Sözünle o kaynaktan ayrılmamızı yasaklıyorsun, bir yandan da şöyle diyorsun bize: Bu dünyaya kapılmayın ki, toprağınız Yaşam Pınarıyla canlı bir ruh doğursun. Senin habercilerin aracılığıyla duyurduğun Sözünle, ruhlar İsa'nı örnek alanları örnek alarak kendine hakim oluyor. "Her biri kendi türüne göre" sözündeki anlam bu işte,[125] çünkü bir insan kendisine ancak arkadaşını örnek alabilir; Havarin[126] söyle der: Benim gibi olun, çünkü ben sizler gibiyim.[127] Canlı bir ruh işte böyle yaptığı takdirde vahşi hayvanların davranışları da uysallaşır, iyi olurlar. Çünkü sen bize şöyle buyurdun: Yapacağınız işi kibarca yapın, herkes tarafından sevilirsiniz.[128] Davar da iyi olur eğer yiyeceği kadar yer, gereğinden fazlasını yemezse. Sürüngenler de iyi olur, zarar vermez, tehlike yaratmaz, sadece kendilerini korumak için tedbirli davranırlar ve sadece gerektiği kadarıyla ölümlü doğayı keşfederler, o da yaratıkların aracı-

---

125 *Liber Genesis*, 1.21.

126 Paulus.

127 *Epistula ad Galatas*, 4.12.

128 *Liber Ecclesiasticus*, 3.19.

lığıyla bildiğimiz ebediyeti yeterince seyretmemize olanak tanımak için. Çünkü bu hayvanlar kendilerini ölüme götüren yollardan uzak durduklarında aklın hizmetkârları olurlar, yaşarlar ve iyi olurlar.

22. BÖLÜM

Yaratılış Kitabının "İnsanı suretimizde yaratalım, vd" ile başlayan satırı (1.26). Ruhun ıslahı.[129]

32. İşte bak, Rab Tanrımız, Yaratıcımız, kötü yaşayarak ölümümüze neden olan tutkular şu dünya aşkından kendilerini uzak tutunca ve iyi yaşayarak özümüzdeki canlı ruha hayat vermeye başlayınca, Havarine söylettiğin şu sözün gerçekleşmiş olacak: "Bu dünyaya kapılmayın." Bunun hemen ardından eklediğin sözün de yerine oturacak sonra, çünkü şöyle demişsin: "Ruhunuzu ıslah ederek ıslah olun."[130] Şu var ki, "kendi cinsinize göre" dememişsin, yani bize yol göstereni kendimize örnek almamızı ya da daha iyi birisinin hakimiyetinde yaşamamızı ima etmemişsin. Evet, sen şöyle demedin: "İnsan kendi cinsine göre olsun." Bunun yerine şöyle dedin: "İnsanı bizim suretimizde ve bize benzer yarattık." Böyle dedin, çünkü iradenin ne olduğunu tanıtlamak istedin. Bu yüzden seni muştulayarak evlatlarına babalık eden, onların asla küçük birer çocuk olarak kalmalarına izin vermeyen ve onları sütüyle besleyip bir ana şefkatiyle sarıp sarmalayan elçin, "Islah olun, "dedi, "zihinlerinizi ıslah edip, Tanrı'nın iradesinin ne olduğunu

129 *Liber Genesis*, 1.26: "Ve dedi ki: 'İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratalım; bu şekilde denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, bütün hayvanlara, bütün toprağa ve toprakta sürünen bütün sürüngenlere hakim olsun."

130 *Epistula ad Romanos*, 12.2.

anlamak için, o iyiliğin, o yüce mutluluğun, o mükemmelin ne olduğunu anlamak için ıslah olun." Demek ki sen bu yüzden, "İnsan olsun" demiyorsun, "İnsanı yaratalım" diyorsun, bu yüzden, "İnsanı kendi cinsine göre yaratalım" demiyorsun, "onu kendi suretimizde ve kendimize benzer yaratalım," diyorsun. Çünkü insan zihinsel olarak ıslah olduğunda, senin Hakikatini görüp kavradığında, kendisine örnek alacağı bir insanın kılavuzluğuna ihtiyacı kalmayacak, senin kılavuzluğunda kendi kendine senin İradenin ne olduğunu, o iyiliğin, o yüce mutluluğun, o mükemmelin ne olduğunu tanıtlayacak; ve bu yetiyi elde ettiğinde sen ona Birlikteki Üçlü'yü ya da Üçlü'deki Birliği nasıl anlayacağını öğreteceksin. Demek ki bu yüzden çoğul olarak, "İnsanı yaratalım" deniyor, ama hemen ardından tekil olarak, "Tanrı insanı yarattı," deniyor. İlk ifadede çoğul olarak, "bizim suretimizde" denirken, ikinci ifade de tekil olarak, "Tanrı'nın suretinde" deniyor. O halde insan, kendisini yaratan Tanrı'nın suretinde Tanrı'nın bilgisine ererek ıslah oluyor.[131] Ruhani bir varlık olarak yaratıldığından dolayı da her şeyi, tabii yargılanması gereken her şeyi, yargılayabiliyor, ama hiç kimse tarafından yargılanmıyor.[132]

23. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.26): "Denizdeki balıklara hakim olsun, vd." Bir Hıristiyanın yargıda bulunabileceği konular.

33. "İnsan her şeyi yargılar" ifadesi, insan denizdeki balığa, havadaki kuşa, yeryüzündeki bütün evcil ve yabani hayvanlara, bütün toprağa ve toprakta sürünen bütün sürüngenlere hakimdir anlamına ge-

131 *Epistula ad Colossenses*, 3.10.

132 *Epistula I ad Corinthios*, 2.15.

lir.[133] İnsan bu hakimiyeti anlama yetisiyle[134] sağlar, anlama yetisi sayesinde Tanrı'nın Ruhunun gerçeklerini algılar. Tersi olsaydı, kendisine bahşedilen onurlu mevkiye rağmen insan anlayıştan yoksun kalacaktı; akıldan yoksun hayvanlarla kıyaslanacak, onlardan bir farkı olmayacaktı.[135] Bu yüzden senin Kilisenin, Tanrımız, senin inayetinle bahşettiğin ruhani anlamda yargılama hakkı var, çünkü biz senin hayırlı işlerini gerçekleştirmek üzere senin suretinde yaratıldık. Bu hakka sadece Kilisenin ruhani başkanları sahip değil, bu başkanlara ruhani olarak tabi olan hazırun da sahip. Çünkü sen insanları erkek ve kadın olarak yarattın, senin ruhani inayetinde herkes birbirine eşit, bu yüzden erkek ve kadın arasında cinsiyet farkı yok, tıpkı Yahudi, Yunan, köle ya da özgür arasında bir fark olmaması gibi. Demek ki ruhani insanların, ister Kiliseye başkanlık etsinler, isterse başkanlara itaat etsinler, hepsinin ruhani anlamda yargılama hakları var.[136] Yine de gökkubbedeki ışıkları, yani ruhani gerçekleri yargılayamazlar, çünkü böyle yüce bir yetkeyi yargılamak onlara düşmez. Senin Kitabını da yargılayamazlar, üstelik o Kitapta bazı noktalar karanlıkta kalmış olsa bile. Biz bütün anlama gücümüzü o Kitaba teslim etmişiz, bizim algımıza kapalı olan kısımlarından bile eminiz, bunların uygun ve doğru şekilde aktarılmış olduğundan eminiz. Ruhani olan ve Yaratıcısının suretine benzerliğinden dolayı Tanrı'nın bilgisine erip ıslah olmuş insan bile sadece Yasa'nın uygulayıcısıdır, onun hakimi değil. Kaldı ki

---

133 *Liber Genesis*, 1.26.

134 Anlık: Skolastik felsefede duyum (*sensatio*), akıl (*ratio*) basamağının en sonunda yer alan düşünme ve bilme yetisi ya da kavramlarla düşünme yetisi.

135 *Liber Psalmorum*, 42.19.

136 *Epistula I ad Corinthios*, 2.15.

insanlar arasında kimin ruhani, kimin dünyevi olduğuna da karar veremez. Bu ayrım ancak senin katında anlaşılır. Bize insanların yaptığı işler henüz gösterilmedi ki, onları verdikleri meyvelerden tanıyalım.[137] Ama sen, ya Rab, onları tanıdığından onları ayırdın ve gökkubben yaratılmadan önce onları çağırdın. Ruhani insan bu dünyanın fırtınalarına uğramış insanlar hakkında yargıda bulunamaz. Çünkü insan dışardakileri nasıl yargılayabilir,[138] kimin dünyadan gelip de senin inayetinin tatlı âlemine girdiğini, kimin hâlâ imansızlığın acı tadını tatmakta olduğunu bilemeyeceğine göre?

34. İşte bu yüzden kendi suretinde yarattığın insanın ne göğün ışıklarına hakim olma yetkisi var, ne de gözüyle göremediği gökyüzüne, ne gökyüzünden önce yarattığın gündüze, ne geceye, ne de bir araya toplanan sulara ya da denize; sadece denizdeki balıklara, havadaki kuşlara, bütün hayvanlara, bütün toprağa ve toprakta sürünen bütün sürüngenlere hakim olma yetkisi var. İnsan doğru olanı beğenip onaylar, yanlış gördüğünü onaylamaz. Ya merhamet edip suların tam ortasından bulup çıkardığın insanların sırlara erdiği o kutsal ayinlerde uyguluyor bu yetkisini, ya iman sahibi dünyanın besini olsun diye denizden çıkartılan o Balık ikram edildiğinde kutlanan o ayinde ya da Kitabının yetkesine tabi olan kelimeler ve ifadelerle vaaz verdiğinde, yani göğün altında uçan kuşlar misali. Senin öğretini açıklayabilir, yorumlayabilir, tartışabilir, tartışmaya açabilir; seni övebilir ve senden yardım dileyebilir; dilinden dökülen kelimelerin insanların karşılık verebileceği ve "Amen" diye haykırabilecekleri bir anlamı olabilir. Söylediği bu sözler kulakların işitebileceği yüksek sesle söylenmek zo-

137 *Evangelium secundum Matthaeum*, 7.20: "Sahte peygamberleri meyvelerinden tanıyacaksınız."

138 *Epistula I ad Corinthios*, 5.12.

rundaysa, bunun nedeni dünyanın derin bir deniz, bedenin de kör olmasıdır. İnsanlar gerçekleri göremez, bu yüzden kulaklarda çınlaması şart. Demek ki kuşlar yeryüzünde üreyip çoğalsa da kökenleri sularda. Ruhani insan imanla yapılan işlerde, davranış tarzlarında, toprağın verdiği ürünleri andıran zekatlarda doğru gördüğünü beğenerek ve yanlış gördüğünü kınayarak da yargıda bulunabilir. İffetle, oruç tutarak, bedensel duyularıyla algıladığı şeyler üzerine huşu içinde tefekküre dalarak tutkularına gem vurmayı öğrenen ve yaşamaya başlayan ruh hakkında da yargıda bulunabilir. Kısacası, demem o ki, düzeltebileceği her şey hakkında yargıda bulunabilir.

24. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.28): "Tanrı onları, 'Çoğalın, vd' diyerek kutsadı."[139]

35. Ama şu cümlenin anlamı ne, nasıl bir sır saklıyor içinde? Bak kutsuyorsun insanları, ya Rab, çoğalsınlar, artsınlar ve yeryüzünü doldursunlar diye. Bundan bir şeyler çıkarabilmemiz için hiç mi ipucu vermiyorsun yani bize? Peki niçin aynı şekilde kutsamadın gün dediğin ışığı, gökkubbeyi, göksel ışıkları, yıldızları, toprağı, denizi? Sana ancak şunu söyleyebilirim, bizi kendi suretinde yaratan Tanrımız, sen aynı şekilde balıkları ve balinaları çoğalsınlar, artsınlar ve denizin sularını doldursunlar diye kutsamamışsan, kuşları da yeryüzünü doldursunlar diye kutsamamışsan, sana ancak şunu söyleyebilirim ki, sen

139 *Liber Genesis*, 1.28: "Tanrı onları kutsayarak dedi ki: 'Üreyin, çoğalın, tüm yeryüzünü doldurun ve onu denetiminiz altına alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara ve toprağın üstünde gezinen bütün hayvanlara hakim olun.' "

özellikle insanı kutsayarak ona cömert bir armağan bahşetmek istemişsin. Ağaçlara da, bitkilere de, yeryüzündeki hayvanlara da aynı armağanın bahşedilmiş olduğunu anlasaydım sözlerinden, kutsanmanın çoğalarak artan bütün canlılara özel olduğunu söyleyebilirdim. Ama ne bitkilere, ne ağaçlara, ne hayvanlara ne de sürüngenlere "üreyin, çoğalın" denmemiş, üstelik bütün bu canlılar da tıpkı balıklar, kuşlar ve insanlar gibi çoğalarak arttıkları ve türlerini korudukları halde.

36. Öyleyse ne demem gerekiyor, ey Nurum, ey Hakikat? Bunda özel bir anlam yok, öylesine söylenmiş bir laf mı bu yani? Hayır, asla, ey Hürmetin Babası, böyle bir şey söylemek senin kulunun aklına bile gelmemeli. Ben bu sözle ne kastettiğini anlamıyorsam daha iyi yorumcular, yani benden daha zeki olanlar, her birine bahşettiğin anlama yetilerinin elverdiği ölçüde buna daha iyi bir açıklama getirsinler. Ama benim şu yorumum da senin katında kabul görsün, çünkü ben bu yorumu yaparken, ya Rab, senin bu sözü boş yere söylemediğine inandığımı itiraf ediyorum ve metindeki sözünü okuduğumda aklıma gelen düşünceyi de söylemeden geçmek istemiyorum. Çünkü doğru bir düşünce benimki, üstelik senin Kitabındaki mecaz sözleri böyle yorumlamamda bir sakınca olmayacağına da inanıyorum. Çünkü bir şekilde zihnimizde yakaladığımız anlamı somut olarak pek çok şekilde açıklayabileceğimizi biliyorum, somut olarak bir şekilde açıklayabileceğimiz bir anlamın da zihnimizde pek çok şekilde yorumlanabileceğini. Tanrı sevgisi ve komşumuza duyduğumuz sevgi ne kadar basittir mesela, ama somut olarak ne çok sembolle, ne çok üslupla ve her bir üslupta da ne çok deyişle ifade edilir! Sudaki yaratıklar da işte böyle çoğalır ve artar. Tekrar dikkat et okur ne okuduğuna; işte bak Kutsal Kitap, "Başlangıçta Tanrı göğü ve yeri yarattı" derken doğruyu bize bir tek şekilde sunuyor, kullandığı üslup da bunu tek bir şekilde ifade ediyor.

Ama bu ifade pek çok şekilde yorumlanmıyor mu, yanıltmaksızın, hata yapmaksızın; bütün yorumların hepsi kendine göre doğru değil mi? İşte insan soyu da böyle çoğalıyor ve artıyor.

37. O halde varlıkların doğasını mecazi olarak değil de düz anlamıyla düşünürsek, tohumdan doğan her şey, "Üreyin ve çoğalın," sözünün muhatabı kılınır. Ama metni mecazi anlamda inceleyecek olursak –ki bana göre, Kutsal Kitap bu niyetle kaleme alınmış, çünkü kutsamanın sadece denizdeki yaratıklarla ve insan soyuyla ilişkilendirilmesi rastlantısal olamaz– işte o zaman mecazi olarak gök ve yer şeklinde betimlenmiş ruhani ve maddi varlıklardaki çokluğu görebiliriz; aynı şekilde, ışık ve karanlık olarak betimlenmiş dürüst ve dürüst olmayan ruhlardakini de; su ile suyun arasına sağlam şekilde yerleştirilen bir gökkubbe[140] olarak betimlenen, Tanrı'nın Yasasını bize bildirmekle görevlendirilmiş kutsal yazarlardakini de; deniz olarak betimlenen, iman etmediğinden acı bir yaşam süren insan topluluğundakini de; kuru toprak olarak betimlenen, dindar ruhların azmindekini de; tohumlu bitkiler ve meyve veren ağaçlar olarak betimlenen, şu anki yaşamda gerçekleştirilen hayırlı işlerdekini de; gökkubbedeki ışıklar olarak betimlenen, ıslah edilmemize yönelik bize açıklanmış olan ruhani armağanlardakini de; canlı ruh olarak betimlenen, nefse hakimiyetle denetim altına alınmış tutkulardakini de. İşte biz bütün bunlarda çoklukla, bollukla ve çoğalmayla karşılaşıyoruz. Ama çoğalacak ve artacak olan şeyi, ancak somut olarak açıklanan simgelerle ve zihinsel olarak algılanan kavramlarla keşfediyoruz, çünkü tek bir doğru birçok şekilde ifade edilebiliyor ve tek bir ifade pek çok şekilde doğrulanabiliyor. Suların çoğalıp artması somut simgelerle açıklanmak zorunda,

140 *Liber Genesis*, 1.7. Göğün üstündeki suları altındaki sulardan ayıran gökkubbe.

çünkü biz bedenimizin derin deniziyle sarılmışız, keza insanların çoğalıp artmasını da zihinsel âlemdeki kavramlarla anlayabiliyoruz, o da verimli bir akla sahip olduğumuzdan. İşte bu yüzden senin hem sulara hem de insanlara çoğalıp artın dediğine inanıyorum, ya Rab. Bu kutsamayla bize tek bir şekilde anladığımız şeyleri pek çok şekilde açıklayabilme ve örtülü olarak tek bir şekilde yazıldığını gördüğümüz şeyleri de pek çok şekilde anlayabilme olanağı ve yetisi bahşetmiş olduğunu düşünüyorum. Böylece denizin suları doluyor, çünkü bu sular değişik simgeler olmadan hareket etmiyor;[141] aynı şekilde toprak da insan soyuyla doluyor, çünkü onun kuruluğu insanın hevesinde[142] ve aklın toprağa hakimiyetinde görünür kılınıyor.

25. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı (1.29): "İşte, yeryüzündeki her otu size gıda olarak verdim, vd."[143]

38. Kutsal Kitabının bundan sonraki sözünün de bana ne gibi bir anlam çağrıştırdığını söylemek isterim, ya Rab; söyleyeceğim de, çünkü korkmuyorum. O sözlerde görmemi istediğin anlamı bana esinlediğine göre, yaptığım yorum da doğru olacaktır. Senden başkası bana bunları esinleseydi, doğru bir yorum getireceğime inanmazdım, çünkü sen Hakikatsin, insanlarsa birer yalancı.[144] İşte bu yüzden yalan

141 Denizle betimlenen insan, zihninde ancak değişik simgelerle suların irili ufaklı balıklarla dolduğunu anlamlandırabiliyor.

142 Tanrı'ya duyduğu özlemle, öğrenmeye olan hevesinde.

143 *Liber Genesis*, 1.29: "İşte yeryüzünde tohum veren her otu, türüne göre tohumu meyvesinde bulunan her ağacı size veriyorum; bunlar sizin gıdanız olacak.'"

144 *Epistula ad Romanos*, 3.4.

söyleyen aslında kendi doğasına uygun olarak konuşur. Öyleyse doğru konuşmam için senin doğana uygun konuşmamı bahşet. İşte bak, sen toprağın üstüne ekili ve tohum veren her bitkiyi, tohumu meyvesinde olan her ağacı bize yiyecek olarak sundun. Sadece bize değil, gökte uçuşan her kuşa, karada gezinen her hayvana ve sürüngene de, ama bu yiyeceği balıklara ya da balinalara sunmadın. Toprağın verdiği bu meyvelerin, mecazi anlamda yorumladığımızda, senin merhametinin eserleri olarak anlaşılması gerektiğini söylemiştik, çünkü bu yaşantımızın temel ihtiyaçlarını bereketli topraktan elde ediyoruz. Dini bütün bir adam olan Onesiphorus'un da toprağı böyle bereketli bir topraktı ve sen onun bütün ailesine merhametini bağışladın, çünkü bu adam hep Paulus'un içini ferahlattı ve onun zincire vurulmuş olmasından hiç utanmadı.[145] Diğer kardeşleri de aynı şekilde davrandılar, aynı şekilde meyve verdiler ve Makedonya'dan gelip bütün ihtiyaçlarını karşıladılar.[146] Ama bazı ağaçlar vardı ki, Paulus'u nasıl da üzdüler, çünkü meyve verip ona olan borçlarını ödemediler. Şöyle der Paulus: "İlk duruşmamda kimse benden yana olmadı, herkes beni terk etti; yine de bunun hesabı onlara sorulmasın."[147] Tanrısal sırlara erip ruhsal öğretiyi bize aktarmakla görevlendirilen azizlere gıdalarını vermemiz boynumuzun borcu; insan oldukları için bizim bu borcu onlara ödememiz gerekir. Öte yandan canlı bir ruh oldukları için de onlara bu

[145] *Epistula I ad Timotheum*, 1.16: Paulus'un överek bahsettiği Onesiphorus, Paulus'un Roma'da hapse atıldığı yıllarda kendisinden yardımını esirgemeyen dindar bir Hıristiyandı.

[146] *Epistula II ad Corinthios*, 11.9. "Aranızdayken, ihtiyacım olduğu halde hiçbirinize yük olmadım. Çünkü Makedonya'dan gelen kardeşler ihtiyaçlarımı giderdiler. Size yük olmamaya hep özen gösterdim, bundan böyle de özen göstereceğim."

[147] *Epistula II ad Timotheum*, 4.16.

borcu ödemeliyiz, çünkü onlar her şeyden el ayak çekerek bize nefse hakimiyet konusunda örnek oldular. Dahası, kanatlı varlıklar oldukları için onlara bu borcu ödemeliyiz, çünkü sayelerinde yeryüzüne hayır duaları yağıyor, çünkü onların sesleri dünyanın dört bir yanına dağılıyor.[148]

26. BÖLÜM

Komşumuza yaptığımız iyilikten doğan haz ve yarar.

39. Bu yiyeceklerle mutlu olanlar bu yiyeceklerle beslenir; ama tanrı diye midelerine tapanlar[149] bu yiyeceklerden aynı mutluluğu alamaz. Bu yiyecekleri verenlere gelince, onların dereceği meyveler verdiklerinde değil, niyetlerinde gizlidir. Bu yüzden, kendisini midesine değil de Tanrı'nın yoluna adamış o Havarinin niçin sevindiğini çok iyi anlıyorum ve onun sevincine yürekten katılıyorum. Evet, Philippililerin[150] Epaphroditus aracılığıyla kendisine yolladıkları armağanları aldı; ama ben onun sevincinin kaynağını görüyorum. Çünkü onun sevincinin asıl kaynağı onu besleyen kaynaktır, zaten şu sözleriyle bu hakiki kaynağı kendisi bize açıklıyor ve diyor ki, "Tanrı adına öyle büyük bir sevinç duydum ki, işte sonunda benim için kaygılanarak bir anlık da olsa canlandınız, aslında hep kaygı duyuyordunuz; ama bir bitkinlik vardı üzerinizde."[151] Philippililer bitkinlikten uzun süredir miskin haldeydi, sararıp solmuşlardı ve hayırlı işler yapıp meyve yetiş-

148 *Liber Psalmorum*, 19.4.

149 *Epistula ad Philippenses*, 3.19.

150 Macedonia'da (Makedonya) bir şehir.

151 Ruhunuz kaygısını gösteremeyecek kadar yorgundu. *Epistula ad Philippenses*, 4.10.

tirememişlerdi. İşte Paulus onlar için sevinir, onlar yeniden canlandılar diye sevinir; ihtiyacını karşıladıkları içindir bu sevinç, kendisi için değil. Çünkü sözlerini şöyle sürdürür: "Hiçbir şeyim yok diyemem, çünkü ben her durumda elimdekiyle yetinmeyi öğrendim. Yokluk nedir bilirim, bolluk nedir bilirim; her koşulda, her şekilde yaşamın sırrına erdim, ister tok olayım, ister aç, ister bolluk içinde olayım, isterse yokluk. Onun bana verdiği güçle her şeyin üstesinden gelebilirim."[152]

40. Öyleyse nereden kaynaklanıyor bu sevincin, ey büyük Paulus? Nereden kaynaklanıyor bu sevincin, nereden besleniyorsun, seni Yaratanın suretinde Tanrı'nın bilgisine ermiş ey yeniden doğan insan, ey nefse hakimiyetin timsali canlı ruh, ey Tanrı'nın sırlarını yayan kanatlı dil? O yiyecek senin gibi ruhların hakkı. Nedir o yiyecek, nedir seni besleyen yiyecek? Sevinç. Sözlerinin devamını da duymak istiyorum: "Her şeye rağmen sıkıntılarımı benimle paylaşmakla iyi ettiniz."[153] İşte buradan kaynaklanıyor sevinci, buradan besleniyor, çünkü Philippililer hayırlı bir iş yaptılar; yoksa onun sıkıntısını dağıttılar diye sevinmiyor. Sana şöyle diyor: Dara düştüğümde, içimi ferahlattın.[154] Çünkü senden güç aldı ve bu sayede bolluk içinde yaşamayı da, yokluk içinde yaşamayı da öğrendi. "Siz de çok iyi bilirsiniz ki, ey Philippililer," diyor, Macedonia'dan gelip de Müjde'yi ilk kez vaaz etmeye başladığımda, sizin dışınızda hiçbir Kilise benimle temas kurup karşılıklı yardımlaşmada bulunmadı. Oysa siz, neye ihtiyacım olduysa Thessalonica'ya[155] gönderdiniz, hem bir kere de değil, birçok kere."[156] İşte

---

[152] *Epistula ad Philippenses*, 4.11-13.

[153] *Epistula ad Philippenses*, 4.14.

[154] *Liber Psalmorum*, 4.1.

[155] Selanik.

[156] *Epistula ad Philippenses*, 4.14-16.

Philippililerin yeniden hayırlı işler yapmaya başlamasına seviniyor Paulus; bir tarlanın yeniden bereketlenmesi gibi, onların da yeniden canlanması içini neşeyle dolduruyor.

41. "Neye ihtiyacım olduysa yolladınız dediğinde, kendi ihtiyaçlarının karşılanmasından dolayı mı seviniyordu yani şimdi, sahiden de bu yüzden mi seviniyordu? Hayır, bu yüzden sevinmiyordu. Nereden mi biliyoruz bunu? Çünkü Paulus şöyle devam ediyor sözlerine: "Armağan peşinde değilim, ödül peşindeyim."[157] Senden öğrendim, ey Tanrım, armağan ile ödül arasındaki farkı. Armağan bu yaşamın temel ihtiyaçlarını paylaşan bir insanın verdiği bir nesne, para gibi, yiyecek, içecek gibi, elbise gibi ya da bir dam altı ya da destek gibi. Ödül ise bağışta bulunanın iyi ve dürüst niyeti. Çünkü Bilge Öğretmenimiz sadece "bir peygamberi kabul eden" dememiş, "bir peygamberi peygamber olduğu için kabul eden" demiş. Sadece "dürüst bir adamı kabul eden" dememiş, "dürüst bir adamı dürüst olduğu için kabul eden" demiş.[158] Çünkü ilki peygambere yaraşan bir ödül alıyor, diğeri dürüst bir insana yaraşan bir ödül. Dahası, sadece "bu küçüklerime bir kap soğuk su veren" dememiş, "öğrencim olduğu için" diye de eklemiş ve devam etmiş, "size söz veriyorum, ödülsüz kalmayacak." Demek ki armağan bir peygamberi kabul etmek, bir dürüst adamı kabul etmek,

---

157 Philippilerin hayır işleyerek ruhsal gelişimlerini tamamlamalarının beklentisi içinde olduğunu belirtiyor. *Epistula ad Philippenses*, 4.17.

158 *Evangelium secundum Matthaeum*, 10.40-42: "Sizi kabul eden beni kabul etmiş olur. Beni kabul eden de beni göndereni kabul etmiş olur. Bir peygamberi peygamber olduğu için kabul eden peygambere yaraşan bir ödül alacaktır. Dürüst birini dürüst olduğu için kabul eden dürüst kişiye yaraşan bir ödül alacaktır. Bu küçüklerime öğrencilerim olduğu için bir kap soğuk su veren, kim olursa olsun, size söz veriyorum, ödülsüz kalmayacak."

öğrenci olan birine bir kap soğuk su vermek; ödülse o insanı peygamber olduğu için, dürüst bir adam olduğu için, öğrenci olduğu için kabul etmek. Dul kadının İlyas'a yiyecek vermesi bir ödüldü, çünkü kadın onun Tanrı'nın adamı olduğunu biliyordu ve bu niyetle ona yiyecek verdi.[159] Ama bir karga ona yiyecek verdiğinde bu bir armağandı. Çünkü bu yiyecekle İlyas'ın ruhu değil, bedeni beslenmişti, çünkü peygamber de olsa yiyeceksiz kalırsa o da ölebilirdi.[160]

27. BÖLÜM
Balıklar ve balinaların anlamı.

42. Bu yüzden senin huzurunda doğruyu söyleyeceğim, ya Rab; balıkların ve balinaların, sırlara erme ayinlerini ve Tanrısal öğretiyi edinmemiş ve inançsız insanların sırlarını ermesi ve dine dönmeleri için zorunlu olan mucizevi yaratıkları simgelediğine inanıyoruz. Böyle insanlar senin çocuklarını maddi anlamda yeniden canlanmak için kabul ettiklerinde ya da yaşamlarının temel ihtiyaçlarından birini karşılayıp onlara yardım ettiklerinde neden böyle davranmaları gerektiğini bilmiyorlar ya da ne amaçla böyle davranmaları gerektiğini. Onlar senin çocuklarını gerçek anlamda beslemiyorlar, çocukların da onlar tarafından gerçek anlamda beslenmiyor, çünkü onlar bu işi kutsal ve dürüst bir niyetle yapmıyorlar, çocukların da onların armağanlarından gerçek anlamda sevinç duymuyorlar, çünkü bu armağanlarda herhangi bir ödül görmüyorlar. İşte bu yüzden balıklar ve balinalar, denizin acı dalgalarından ayrılmış ve ayırt edilmiş toprağın sunduğu yiyecekle beslenmiyor.

---

159 *Liber I Regum*, 17.15, 18.

160 *Liber I Regum*, 17.4. "Dereden su içeceksin ve buyruk verdiğim kargaların getirdiklerini yiyeceksin."

28. BÖLÜM

Yaratılış Kitabı 1.31: "Ve Tanrı bütün yarattıklarına baktı, işte her şey âlâydı, vd."[161]

43. Ve sen, ey Tanrı, "yarattıklarına baktın ve işte her şey âlâydı." Evet, biz de onlara bakıyoruz ve işte her şey âlâ. Yarattığın her tür varlık için "olsun" dedin ve "oldular;" sen tek tek her şeye baktın ve iyi olduğunu gördün. Saydım, Kutsal Kitap tam yedi kez, senin yarattıklarının iyi olduğunu gördüğünü yazmış. Ama bir de sekizincisi var, işte o an yarattığın her şeye baktın ve her şey sadece iyi değil, âlâydı, sanki her şeye aynı anda bakmıştın. Çünkü varlıklar tek tek bakıldığında sadece iyi, hepsine aynı anda bakıldığında ise hem iyi, hem de âlâydı. Cisimlerin güzelliği söz konusu olduğunda da aynı şey söylenir. Çünkü kendisini oluşturan bütün parçaları güzel olan bir cisim tek tek her parçasından çok daha güzeldir. Bu parçalar da ayrı ayrı güzeldir, ama onların ahenkli bir şekilde bir araya gelişiyle bütün tamamlanır.

29. BÖLÜM

Tanrı'nın eserlerinin iyi olduğunu sekiz kez görmesinin yorumu.

44. Dikkatle inceledim, çünkü eserlerinden hoşnut olduğun an onların iyi olduğunu yedi kez mi, yoksa sekiz kez mi bakıp gördüğünü anlamak istedim. Ama senin bakışında hiçbir zaman aralığı yakalayamadım ki, bununla yarattıklarına kaç kez baktığını anlayabileyim ve

---

[161] *Liber Genesis*, 1.31: "Tanrı yarattıklarına baktı ve her şeyin çok iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve altıncı gün oluştu."

şöyle dedim: "Ah Rab, yoksa o Kutsal Kitabın hakiki değil mi, sen Hakiki olduğun halde ve bu Kitap Hakikat'in eseri olduğu halde? Niçin bana senin bakışında zaman aralığı olmadığını söylemiyorsun ve o Kitabın bana senin yarattıklarına tek tek her gün baktığını ve iyi olduğunu gördüğünü söylüyor ve ben bu günleri saydığımda senin kaç kez baktığını niçin anlayamıyorum? İşte bunu şimdi sen söylüyorsun bana, çünkü sen benim Tanrımsın ve gürül gürül bir sesle kulunun gönlündeki kulağa bunu sen söylüyorsun sağırlığımı yırtar atarcasına ve şöyle haykırıyorsun: "Ey İnsan, Kutsal Kitabım ne demişse onu söyleyen benim, ama Kitabın sözü zamana bağlı, ama benim Sözüme zaman dokunamaz, çünkü benim Sözüm benim gibi ezeli ve ebedi. Sizin Ruhumla gördüklerinizi ben görüyorum, aynı şekilde sizin Ruhumla söylediklerinizi ben söylüyorum. Ama sizin görüşünüz zamanla sınırlı, benim görüşüm zamanla sınırlı değil, aynı şekilde sizin söyledikleriniz zamanla sınırlı, benim söylediklerim zamanla sınırlı değil."

30. BÖLÜM

Manicilerin hezeyanları.

45. Seni dinledim, Rab Tanrım ve senin Hakikatinden bal tatlısı bir damla emdim ve anladım. Senin eserlerini beğenmeyen bazıları var; diyorlar ki, bu eserlerin çoğunu zorunluluk sonucu yaratmak durumunda kalmışsın, örneğin göklerin çatısını, yıldız kümelerini. Sen bunları kendi doğandan yaratmamışsın, onları oluşturan öğeler başka bir yerde, başka bir maddeden yaratılmışlarmış zaten, sen sadece bu öğeleri bir araya toplamış, birbirine eklemiş ve dokumuşsun; düşmanlarını bozguna uğrattıktan sonra yapmışsın bütün bunları ve dünyaya surlar örmüşsün ki, bozguna uğrattıkların inşa ettiğin bu yapı sayesin-

de bir daha sana saldırmaya kalkmasın. Diğer canlılara gelince, örneğin bütün cisimler, en miniciğine kadar bütün canlılar ya da kökleriyle toprağa tutunan ne varsa, bunların hiçbirini sen yaratmamışsın, hatta bunların öğelerini bir araya getirip birbirine eklememişsin bile. Bunları düşman bir zihin, senin doğandan yaratılmayan ve sana karşıt olan bir zihin, dünyanın alt kesiminde üretmiş ve biçimlemiş. Ancak deliler böyle şeyler söyler, çünkü ancak onlar Ruhunun yardımıyla yarattığın eserleri görmezler ve bu eserlerin özündeki seni tanımazlar.

31. BÖLÜM

İmanlı insanlar Tanrı'nın hoşuna gideni beğenir.

46. Oysa Ruhun aracılığıyla senin yarattıklarını gören insanlar, yarattıklarında seni görürler. Bu nedenle, yarattıklarının iyi olduğunu gördüklerinde yarattıklarının iyi olduğunu gören sensin; yarattığın her şey sırf senden kaynaklandığı için hoşumuza gidince aslında yarattıklarının özündeki sen hoşumuza gidiyorsun. Ruhun aracılığıyla bizi mutlu eden şeyler aslında bizim özümüzdeki seni mutlu ediyor. Çünkü insanın düşüncesini kendi ruhundan başkası bilebilir mi? Aynı şekilde Tanrı'nın düşüncesini de Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez. Bu yüzden Paulus şöyle dedi: "Biz bu dünyanın ruhunu almadık, Tanrı'nın doğasından neşet eden Ruhu aldık, Tanrı tarafından bize sunulan armağanları bilebilelim diye."[162] Bunun üzerine şunu sormam söylendi: Öyleyse Tanrı tarafından bize sunulan armağanları nasıl bilebiliyoruz? Şöyle bir yanıt geldi soruma: Tanrı'nın Ruhu aracılığıyla bildiğimiz şeyleri bile aslında Tanrı'nın Ruhundan başkası bilemez. Zaten bu yüzden Tanrı'nın Ruhu aracılığıyla konuşanlara, "Konuşan siz değilsiniz" den-

---

162 *Epistula I ad Corinthios*, 2.11-12.

miş, ne kadar yerinde bir söz. Aynı şekilde Tanrı'nın Ruhuyla bilenlere de şöyle dense yeridir: Bilen aslında siz değilsiniz. Bu yüzden Tanrı'nın Ruhuyla görenlere de, "Gören aslında siz değilsiniz" desek hiç de yanlış olmaz. Demek ki insanlar Tanrı'nın Ruhu aracılığıyla varlıkların iyi olduğunu görüyorlarsa, bunların iyi olduğunu gören kendileri değil de Tanrı aslında. O zaman, yukarıda bahsettiğim şahıslar gibi,[163] insanın iyi olan bir şeyin kötü olduğunu sanması çok farklı değerlendirilecek bir konu. Dahası, insanın iyi gördüğüne iyi demesi de başka bir şey. Şöyle ki çoğu insan senin eserini iyi olduğu için beğenir, ama bu eserde beğendikleri sen değilsin; çünkü aslında onlar senin eserine seni aramak yerine, sadece mutlu olmak amacıyla bakar. Ama çok daha başka bir şey var ki, o da bir insanın iyi olan bir şey gördüğünde, iyi olanı kendi özündeki Tanrı'nın gördüğünü söylemesi. Yani Tanrı'nın yarattığı eserde sevilmesi ve sadece bahşetmiş olduğu Ruh aracılığıyla sevilmesi. Çünkü Tanrı aşkı kalplerimize bize bahşedilmiş olan Kutsal Ruh aracılığıyla zerkedilir[164] ve biz Kutsal Ruh sayesinde belli bir varlık derecesindeki her şeyin iyi olduğunu görürüz, çünkü bu iyilik belli bir varlık derecesinde olmayandan kaynaklanır, çünkü Tanrı'nın kendisi mutlak varlıktır.

32. BÖLÜM

Tanrı'nın eserlerini özetleyerek anlatıyor.

47. Şükürler olsun sana, ya Rab! Göğü ve yeri görüyoruz, ister bunlar maddi dünyanın üst ve alt kesimleri olmuş olsunlar, isterse ruhani ve maddi âlem; dünyanın tüm kütlesini ve yaratılan tüm düzeni

---

163 Maniciler.

164 *Epistula ad Romanos*, 5.15.

içeren bu iki âlemi süslemek için yaratılan ve onları karanlıklardan ayıran ışığı da görüyoruz. Gökkubbeyi görüyoruz, ister yükseklerdeki ruhani sular ile aşağılardaki maddi suların, yani dünyadaki ilk maddi varlığın arasına yerleştirilmiş olsun bu gökkubbe, isterse havanın doldurduğu ve gök olarak adlandırdığımız sadece şu mekân,[165] yani buhar olup yükselen ve bulutsuz gecelere bir çiy damlası olarak düşen sular ile ağırlaşıp toprak üzerinden akıp giden sular arasındaki şu mekân; denizin havzalarında biriken suların güzelliğini görüyoruz ve ister çıplak olsun, isterse göze görünecek ve bir düzeni olacak şekilde biçimlenmiş olsun, kuru toprağı görüyoruz, yani bitkilerin ve ağaçların anasını. Yukarıda pırıl pırıl parlayan ışıkları görüyoruz, günü doyuran güneşi, geceyi avutan ayı ve yıldızları ve bütün bu ışıklarla zamanın geçip gittiğinin işaret edilip bildirildiğini. Nemli doğayı görüyoruz dört bir yanda, balıkların, dev hayvanların, kuşların besin kaynağını, sulardan yükselen buharla yoğunlaşan havanın kuşların uçmasını kolaylaştırdığını. Üstünde yaşayan hayvanlarla donanan toprağın yüzünü görüyoruz ve insanı, senin suretinde ve sana benzer yaratılan, senin suretinde ve sana benzer yaratıldığı için de, yani akıl ve anlayış yetisine sahip olduğu için de akıl yoksunu tüm hayvanlardan üstün kılınan insanı; ve insanın ruhunda iki öğenin olduğunu, bunlardan birinin karar verebildiği için hakimiyet gücüne sahip olduğunu, diğerinin ise boyun eğen ve itaat eden bir öğe olduğunu, bu yüzden maddi anlamda kadının erkek için yaratıldığını, ama zihinsel açıdan çıkarım yapma gücüne sahip aklıyla erkekle kadının doğasının eşit olduğunu, yine de bedeninin yaradılış özelliği bakımından erkek cinsiyetine bağlı kılındığını görüyoruz; ve bu bağlılığın, doğal dürtülerin doğru eylem-

---

165 Augustinus daha sonra kaleme aldığı *Retractationes* adlı eserinde, bu ifadesini yeterince düşünülmeden yazılmış bir ifade olarak eleştirir (2.6.2).

lerde bulunması için aklın çıkarım yetisine ve kıvraklığına tabi olmasına benzediğini. İşte bütün bunları görüyoruz ve her şeyin tek tek iyi, bir bütün olarak da âlâ olduğunu.

33. BÖLÜM

Her şey hiçlikten ya da hammaddeden yaratıldı.

48. Eserlerin sana şükrediyor ki, seni sevebilelim ve biz seni seviyoruz ki, eserlerin sana şükretsin. Hepsinin zamanda bir başı ve bir sonu var, bir yükselişi ve bir batışı, bir başlayışı, bir bitişi, güzelliği ve bu güzelliği kaybedişi. Art arda gelen bir sabahı var, bir de akşamı, kısmen gizliler, kısmen apaçık. Senin sayende hiçlikten yaratıldılar; senin doğandan yaratılmadılar ya da senin tarafından yaratılmayan ya da daha önce varolan bir maddeden de değil; senin tarafından yaratılan ve aynı anda şeylerin yaratıldığı bir hammaddeden yaratıldılar, çünkü herhangi bir zaman geçmeden bu biçimsiz maddeye biçim verdin. Çünkü gök ve yerin maddesi başka bir şey, onların biçimi başka bir şey. Sen bu maddeyi mutlak anlamda hiçlikten yarattın, ama dünyayı güzelliğine bu biçimsiz maddeden kavuşturdun; yine de aynı anda her ikisini de yarattın, böylece herhangi bir duralama ya da gecikme olmadan biçim maddeye giydirildi.

34. BÖLÜM

Dünyanın yaratılışının mecazi yorumu.

49. Yaratılan şeylerin belli bir düzende olmasını ya da belli bir düzende yazılmasını irade buyurmandaki ruhani gerçekler üzerinde de epeyce düşündüm ve yarattığın şeyler tek tek ele alındığında iyi, bir

bütün olarak ele alındığında ise âlâ olduğundan, senin Sözünde, yani senin biricik Oğlunda, yani sabahın ve akşamın olmadığı bütün zamanlardan önceki yazgıda göğü ve yeri, yani Kilisenin başını ve gövdesini gördüm. Sen o zamandan başlayarak takdir ettiğin bütün kararlarını zaman içinde uygulamaya soktun, saklı gerçekler gün yüzüne çıksın ve bizim şu düzensiz dünyamız belli bir düzene kavuşsun diye. Çünkü günahlarımız üstümüze yüklenmişti ve karanlık bir uçuruma sürüklenip senden uzaklaşmıştık. Senin İyi Ruhun üzerimizde dalgalanıyordu, zamanı geldiğinde bizim imdadımıza yetişmek üzere. Günahkârları akladın, onları ahlaksızlardan ayırdın ve Kitabını bir hükümran gibi üsttekilerle, yani sana itaat etmiş olanlar ile alttakilerin, yani onlara tabi olanların arasına yerleştirdin. İnançsızların tümünü ortak bir havayı soluyacakları şekilde bir araya topladın ki, iman sahiplerinin şevki görünür kılınsın ve bu insanlar göksel ödülü kazanmak için dünyevi mallarını fakir fukaraya dağıtarak senin için sevap işlesin. İşte bundan sonra yaktın gökkubbedeki kandilleri, Yaşamın Sözünü taşıyan azizlerini ve ruhani ödüllerle tecelli eden yüce yetkeyle pırıl pırıl parlayanları. Ardından inançsız halkını eğitmek için dünyevi maddeden ayinler, gözle görünür mucizeler ve gökkubbe olarak betimlenen Kitabındaki Müjde'yi yayacak sesler ürettin; hatta bunlarla imanlı halkını da kutsadın. İmanlıların gönlünde canlı bir ruh biçimledin sonra, hiç vazgeçmeden nefse hakim olmakla tutkularını denetim altına almayı öğrendiği için canlanan bir ruh. Böylece insan zihnini sadece sana teslim olacak, örnek alacağı bir insanın boyunduruğuna girmeye gerek duymayacak şekilde ıslah ettin, sırf senin suretinde ve sana benzer yaratıldığı için; bu şekilde, akla dayalı eylemleri idrak yetisinin hükümranlığına tabi kıldın, tıpkı kadını erkeğe tabi kıldığın gibi; ve imanlıların sevap işleyip Kilisenin hizmetinde çalışmasını ve

onların bu dünya yaşamında pişip olgunlaşmasını sağlamakla görevli bütün elçilerinin geçici ihtiyaçlarını karşılamalarını buyurdun ki, ileride işledikleri bu sevapların meyvesini derebilsinler. İşte biz bütün bunları görüyoruz ve hepsinin âlâ olduğuna tanık oluyoruz, çünkü aslında bütün bunları gören bizim içimizdeki sensin; sen bize Kutsal Ruhunu verdin ki, biz bütün bunları görebilelim ve onları görerek seni sevebilelim.

35. BÖLÜM

Huzur diliyor.

50. Rab Tanrım, her şeyimizi bize bahşeden sensin, n'olur bize huzur da bahşet, bize ebedi huzuru bahşet, bize Yedinci Günün[166] huzurunu bahşet, bize akşamı olmayan huzuru bahşet.[167] Bu üstün güzellikteki düzen yolun sonuna geldiğinde yok olup gidecek bütün o âlâ eserleriyle birlikte; çünkü bu eserlerin bir sabahı, bir de akşamı var, öyle yaratılmışlar.

36. BÖLÜM

Neden yedinci günün akşamı yoktur?

51. Oysa ne yedinci günün akşamı vardır, ne de gün batımı. Çünkü sen o günü kutsadın ve sonsuza dek sürmesini istedin. Bize âlâ gö-

---

166 Yaratılışın yedinci ve son günü, şabat günü (ya da kutsal dinlenme günü) İsrail halkına, onları kölelikten kurtararak kendisine ayıran Tanrı'yı hatırlatır.

167 Bkz. Augustinus, *Confessiones*, 13.36.

rünen eserlerini yarattıktan sonra yedinci günde dinlendin,[168] aslında sen o eserleri yaratırken de ebedi istirahatteydin. Kutsal Kitabında yer alan bu ifade bize müjdeliyor ki, bu dünyadaki âlâ işlerimizi (hepsi âlâ, çünkü onları sen bize bahşettin) tamamladıktan sonra biz de ezeli ve ebedi yaşamın Yedinci Gününde sende ebedi istirahata kavuşacağız.[169]

37. BÖLÜM

Tanrı'nın bizde dinleneceği zaman

52. Çünkü sen de o gün bizde ebedi istirahate çekileceksin, tıpkı şu an bizde çalıştığın gibi. Senin istirahatin bizim aracılığımızla olacak, tıpkı senin işlerinin bizim aracılığımızla olması gibi. Ama sen, ya Rab, hem her zaman çalışan hem her zaman istirahatte olansın. Senin görüşün zamana bağlı değil, senin hareketin zamana bağlı değil ve senin dinlenmen de zamana bağlı değil; buna rağmen zamana bağlı olduğunu gördüğümüz her şeyi yaratan sensin, zamanın kendisini de yaratan sensin ve zaman sona erdiğinde kavuşacağımız istirahati de yaratan sensin.

38. BÖLÜM

Yaratılanları Tanrı başka türlü görür, insan başka türlü.

53. Biz yarattığın eserlerini varoldukları için görüyoruz, oysa onlar

[168] *Liber Genesis*, 2.2-3.

[169] Ancak mükemmelliğe erişince ruhumuz huzur bulacak, o güne kadar dünya yaşamında her an huzursuz olacağız. Bkz. Augustus, *Confessiones*, 1.1.1.

sen onları gördüğün için varoluyorlar.[170] Biz somut olarak onların varolduğunu, soyut olarak da iyi olduğunu görüyoruz; oysa sen yaratılacakları gördüğünde yaratıldıklarını da gördün. Biz bir süre geçtikten sonra ve ancak yüreğimiz senin Ruhunla dolunca iyiye yöneldik, bundan önce günah işlemeye yönelik hareket ediyorduk, çünkü seni terk etmiştik. Oysa sen, Biricik İyilik olan Tanrı, asla iyiyi gerçekleştirmekten vazgeçmedin. Bizim de gerçekleştirdiğimiz iyi işler var, senin Ruhunla gerçekleştirdik bunları, ama hiçbiri ebedi değil. Ne zaman ki onları ebedi kılacağız, işte o andan itibaren senin ulu kutsallığında huzur bulmayı umut edebileceğiz. Oysa sen İyiliğin kendisisin ve kendinden başka bir iyiye ihtiyacın yok, bu yüzden sen her zaman ebedi istirahattesin, zaten sen ebedi istirahatin ta kendisisin. Bu sırrı bir insan başka bir insana anlatabilir mi? Bir melek başka bir meleğe anlatabilir mi? Bir melek bir insana anlatabilir mi? Bu sır ancak sana sorulabilir, sadece senden bir açıklama dilenebilir, sadece senin kapın çalınabilir. Evet, bu sır ancak bu şekilde anlaşılabilir, ancak bu şekilde keşfedilebilir, senin kapın bize ancak bu şekilde açılabilir. Amen.

---

170 Bkz. Augustinus, *De Civitate Dei*, 11.10.

AUGUSTİNUS'UN YAŞAM DÖNEMEÇLERİ[1]

İS 13 Kasım 354: Roma'nın çoktanrılı dinine mensup, çiftçi bir baba (Patricius) ve Katolik bir ananın (Monica) oğlu olarak Thagaste'de doğar (Cezayir, Souk-Ahras). Navigius adında bir erkek kardeşi ve iki kız kardeşi vardır.

365-369: Thagaste'ye 20 mil uzaklıktaki Madaura şehrinde okula başlar.

369-370: Evine döner ve bir yıllık süreyi tahsili için babasının para biriktirmesini bekleyerek bir yıl geçirir ve Kartaca'ya gider.

370: Babası Hıristiyanlığı kabul eder.

371-374: Kartaca'da eğitimine devam eder.

371: Babası ölür.

372: Kartaca'da yaşadığı yasak bir aşktan oğlu Adeodatus doğar.

372-373: Cicero'nun *Hortensius* adlı eserini okuduktan sonra, kendisini felsefi çalışmalara verir.

375: Thagaste'de hitabet öğretmenliğine başlar.

376-383: Hitabet öğretmenliğini Kartaca'da sürdürür.

383: Roma'ya gider.

384: Hitabet hocası olarak Milano'ya gider ve Ambrosius'la karşılaşır.

385: Annesi Monica Milano'ya gelir.

386: Simplicianus'la sohbet etme olanağı bulur; Milano'da kaldığı evin bahçesinde Tanrı'nın sesini duyar ve hak yoluna girer; annesi, oğlu ve yakın dostlarıyla Cassiacum'a gider.

387: Mart ayında Milano'ya döner. 24 Nisanda vaftiz olur. Aynı gün dostu Alypius ve oğlu Adeodatus da vaftiz olur. Sonbahar'da Ostia'ya gider.

---

1 Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), s. 19-20; James J. O'Donnell, *Augustine, A New Biography*, s. IX-X.

388: Ostia yolunda annesi Monica ölür.

388: Thagaste'ye geri döner.

390: Oğlu Adeodatus ölür. Augustinus oğlunun ölümünden duyduğu büyük acıyla kendisini tümüyle manastır yaşamına ve çalışmalarına adar.

391: Hippo şehrine gider ve piskopos Valerius'un telkinleriyle papaz olur.

396: Valerius'un yanında piskopos yardımcılığı görevine atanır.

397: Valerius ölür. Bunun üzerine Augustinus piskoposluk bölgesinin bütün sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalır ve yaşamının sonuna değin bu sorumluluğu en iyi şekilde yerine getirmeye özen gösterir.

397-398: *İtiraflar*'ı kaleme alır.

410: Roma I. Alaricus'un komutasındaki Vizigotlar tarafından yağmalanır ve bütün dünyayı fetheden kent fethedilir (24-26 Ağustos).

412-426: Tarihin seyrini değiştiren bu olay, Augustinus'un *De Civitate Dei* (*Tanrı Devleti*) adlı 22 kitaplık dev eserini yazmasına ilham kaynağı olur.

428: Vandallar Kuzey Afrika'yı kuşatır.

430-431: Hippo kuşatma altında kalır.

28 Ağustos 430: Bu kuşatmanın dördüncü ayında yaşamını yitirir.

497: Vandalların Ariusçu kralı Thrasamund piskoposları Numidia'dan sürer ve piskoposlar Augustinus'un kemiklerini Sardinia'ya götürür.

721-722: Lombardların kralı Liutprand'ın buyruğuyla Augustinus'un kemikleri Kuzey İtalya'daki Pavia'ya taşınır ve Ciel d'Oro'daki San Pietro Manastırı'na defnedilir.

AUGUSTUS'UN YAPITLARI

Contra Academicos (386)

De vita beata (386)

De ordine (386)

Soliloquia (386)

De dialectica (387)

De immortalitate animae (387)

De musica (388)

Tractatus in Ioannis Evangelium (388)

De quantitate animae (388)

De magistro (389)

De libero arbitrio (388-395)

Enarrationes in psalmos (388-396)

De vera religione (389/91)

De utilitate credendi ad Honoratum (391)

Contra Manichaeos de duabus animabus (392)

Psalmus contra partem Donati (393)

De fide et symbolo (393)

De Genesi ad litteram libri XII (393/394)

Expositio epistulae ad Galatas (394/395)

De diversis quaestionibus LXXXIII (396)

De doctrina Christiana libri IV (396/97)

Contra epistolam quam vocant fundamenti (397)

Confessiones (397-401)

De natura boni (399)

De catechizandis rudibus (399/400)

De trinitate libri XV (399-419)

Contra Faustum Manichaeum libri XXXIII (400)

Contra epistolam Parmeniani libri III (400)

Adnotationes in Iob (400)

De baptismo contra Donatistas libri VII (ca. 400)

Contra litteras Petiliani libri III (401-405)

De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum ad Marcellinum libri III (411/12)

De spiritu et littera (412)

De natura et gratia contra Pelagium (413-415)

De civitate Dei (413-426)

In evangelium Ioannis tractatus CXXIV (414-416)

De gestis Pelagii (416)

Contra Pelagium et Coelestium de gratia Christi et de peccato originali libri II (417)

De nuptiis et concupiscentia libri II (419-421)

Contra Iulianum haeresis Pelagianae defensorem libri VI (421)

Enchiridion ad Laurentium sive de fide, spe et charitate (421-423)

De gratia et libero arbitrio (426/27)

Retractiones (428)

De praedestinatione sanctorum et de dono perseverantiae (428/429)

Contra secundam Iuliani responsionem (429/30)

Sermones (Sermones ad populum)

Epistulae

METİNDE GEÇEN ESKİ AHİT VE YENİ AHİT'TEKİ KİTAP ADLARI

LATİNCE –TÜRKÇE

VETUS TESTAMENTUM	ESKİ AHİT
Liber Genesis	Yaratılış
Liber Exodus	Mısırdan Çıkış
Liber Leviticus	Levililer
Liber Numeri	Çölde Sayım
Liber Deuteronomii	Yasa'nın Tekrarı
Liber Iosue	Yeşu
Liber Iudicum	Hakimler
Liber Ruth	Rut
Liber I Samuelis	1. Samuel
Liber II Samuelis	2. Samuel
Liber I Regum	1. Krallar
Liber II Regum	2. Krallar
Liber I Paralipomenon	1. Tarihler
Liber II Paralipomenon	2. Tarihler
Liber Esdrae	Ezra
Liber Nehemiae	Nehemya
Liber Thobis	Tobit
Liber Iudith	Yudit
Liber Esther	Ester
Liber Iob	Eyüp
Liber Psalmorum	Mezmurlar
Liber Proverbiorum	Özdeyişler
Liber Ecclesiastes	Vaiz

Canticum Canticorum	Ezgiler Ezgisi
Liber Sapientiae	Bilgelik
Liber Ecclesiasticus	Deuterokanonik (Apokrif) Kitaplar
Liber Isaiae	Yeşeya Yeremya
Liber Ieremiae	Ağıtlar
Lamentationes	Baruk
Liber Baruch	Hezekiel
Prophetia Ezechielis	Daniel
Prophetia Danielis	Hoşea
Prophetia Osee	Yoel
Prophetia Ioel	Amos
Prophetia Amos	Ovadya
Prophetia Abdiae	Yunus
Prophetia Ionae	Mika
Prophetia Michaeae	Nahum
Prophetia Nahum	Habakkuk
Prophetia Habacuc	Sefanya
Prophetia Sophoniae	Hagay
Prophetia Aggaei	Zekeriya
Prophetia Zachariae	Malaki
Prophetia Malachiae	1. Makabeler
Liber I Maccabaeorum	2. Makabeler
Liber II Maccabaeorum	

NOVUM TESTAMENTUM	YENİ AHİT
Evangelium secundum Matthaeum	Matta
Evangelium secundum Marcum	Markos
Evangelium secundum Lucam	Luka
Evangelium secundum Ioannem	Yuhanna
Actus Apostolorum	Elçilerin İşleri

Epistula ad Romanos	Romalılar
Epistula I ad Corinthios	1.Korintliler
Epistula II ad Corinthios	2.Korintliler
Epistula ad Galatas	Galatyalılar
Epistula ad Ephesios	Efesliler
Epistula ad Philippenses	Filipiller
Epistula ad Colossenses	Koloseliler
Epistula I ad Thessalonicenses	1.Selanikliler
Epistula II ad Thessalonicenses	2.Selanikliler
Epistula I ad Timotheum	1.Timoteyus
Epistula II ad Timotheum	2.Timoteyus
Epistula ad Titum	Titus
Epistulam ad Philemonem	Filimun
Epistula ad Hebraeos	İbraniler
Epistula Iacobi	Yakup
Epistula I Petri	1.Petrus
Epistula II Petri	2.Petrus
Epistula I Ioannis	1.Yuhanna
Epistula II Ioannis	2.Yuhanna
Epistula III Ioannis	3.Yuhanna
Epistula Iudae	Yahuda
Apocalypsis Ioannis	Vahiy

KAYNAKÇA

Bu kaynakçada, gerek çevirideki yorumlarda, gerekse dipnotlar ve sunuş yazısında dolaylı olarak yararlandığımız eserlere de yer verilmiştir.

Augustine, *Confessions, Books I-IV*, Gillian Clark (ed.), 1998.

Augustine, *Confessiones*, II Volumes, William Watts, Harvard University Press, Loeb Classical Library, 2000.

Augustine, *Confessions and Enchiridion*, Albert Cook Outler (tr., ed.), Westminster John Knox Press, Louisville, Kentucky, 2006.

Augustine, *The Confessions of S. Augustine*, Charles Bigg (tr.), Oxford, 1848.

Augustinus Hipponensis, *Confessiones*, J. P. Migne (ed.) Patrologia Latina, vol. 32, Parisiis, 1841.

Augustinus, *Confessiones*, J. H. Parker; J. G. ve F. Rivington (tr.), Londini, 1838.

Barry L. Bandstra, *Genesis 1-11: A Handbook on the Hebrew Text*, Baylor University Press, Waco, Texas, 2008.

Burton, Philip, *Language in the Confessions of Augustine*, Oxford, 2007.

Cary, Phillip, *Augustine's Invention of the Inner Self: The Legacy of a Christian Platonist*, Oxford, 2000.

Chadwick, Henry, *Augustine: A Very Short Introduction*, Oxford, 2001.

Johansen, Karsten Friis, *A History of Ancient Philosophy: From the Beginnings to Augustine*, London, 1998.

Kenney, John Peter, *The Mysticism of Saint Augustine, Rereading the Confessions*, Routledge, New York, 2005.

Kotze, Annemare, *Augustine's Confessions: Communicative Purpose and Audience*, Boston, 2004.

Ambrosius Theodosius Macrobius, *Commentariorum in Somnium Scipionis*, Franciscus Eyssenhardt (ed.), Lipsiae, Teubner, 1893.

Magedanz, Stacy, *St. Augustine's Confessiones*, Wiley Publishing, Hoboken, 2004.

Matthews, Gareth B., *Augustine*, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.

Merk, A., *Novum Testamentum Graece et Latine*, Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma, 1992.

O'Donnell, James J., *Augustine, A New Biography*, Harper Collins e-books, 2005.

O'Connell, Robert J., *St. Augustine's Confessions: The Odyssey of Soul*, Fordham University Press, New York, 1989.

Pollmann, Karla, Mark Vessey (eds.), *Augustine and the Disciplines, From Cassiacum To Confessions*, Oxford, 2005.

Pusey, Edward Bouverie (tr.), S. Augustine, *The Confessions of S. Augustine,* Oxford, 1853.

Saint Augustine, *Confessions*, R. S. Pine-Coffin (tr.), Penguin Books, London, 1961.

Saint Augustine, *Confessions*, Henry Chadwick (tr.), Oxford World's Classics, Oxford, 1998.

Vaught, G. Carl, *Access to God in Augustine's Confessions, Books X-XIII*, State University of New York, New York, 2005.

Vaught, G. Carl, *Encounters with God in Augustine's Confessions, Books VII–IX,* State University of New York, New York, 2004.

Vaught, G. Carl, *The Journey toward God in Augustine's Confessions, Books I-VI*, State University of New York, New York, 2003.

Walpole, A.S., *Early Latin Hymns*, Cambridge, 1922.

White, Ellen G., *The Desire of Ages*, Pacific Press Publishing Association, 2006.

İtiraflar

AUGUSTINUS

Pagan bir baba ve Hıristiyan bir annenin oğlu olan, Hıristiyanlık öncesi yaşamında Maniciliğin, Platon'un, Cicero'nun, Şüphecilerin öğretilerini de takip eden Augustinus (İS 354-430) Hıristiyanlık anlayışının gelişiminde rol oynayan en önemli figürlerden biridir. Kilise Babalarından biri olarak kabul edilen ve azizlik mertebesine yükseltilen Augustinus'un en önemli eserleri *İtiraflar* ve *Tanrı Kenti*'dir. Eserleri bugün modern felsefede halen tartışma konusu olan zaman, varoluş ve hakikat gibi pek çok sorunu irdelemesi ve görüşlerinin Batı felsefesini derinden etkilemesi bakımından da ayrı bir önem taşımaktadır.

Augustinus zamana yazgılı bir varlık olan insanın görüşü ve anlayışı ile Tanrı'nın zamana aşkın doğası, görüşü ve anlayışı arasındaki farkı güçlü bir belagatle sunar eserinde ve mükemmelleşme çabasındaki insan ruhunun her şeyden önce bu farkı idrak etmesi gerektiğini defalarca, altını çizerek vurgular. Mükemmelleşme yolculuğu Tanrı'nın insandan tek beklentisidir. Çünkü O sadece insanoğlunu kendi suretinde ve kendine benzer yaratmıştır ve onu yarattığı andan itibaren de kendine dönmesini beklemektedir. Mükemmelleşme büyük bir sırdır ve bu sırrın anlamını bir insan bir başka insana anlatmaktan acizdir. Bu sır sadece Tanrı'nın kapısı çalınarak dilenecek ve anlamına vakıf olunacak bir sırdır ve Augustinus'a göre Tanrı'nın kapısını çalan insana o kapı mutlaka açılacaktır.

www.kabalci.com.tr

ISBN 978-975-997-167-0

www.kabalciyayinevi.com